BIBLIOTHECA MANUSCRIPTA

AD

S. MARCI VENETIARUM

DIGESSIT ET COMMENTARIUM ADDIDIT

JOSEPH VALENTINELLI PRAEFECTUS

CODICES MSS. LATINI
TOM. V.

VENETIIS
EX TYPOGRAPHIA COMMERCII
MDCCCLXXII.

CLASSIS	XII.	Physica	pag.	1
——	XIII.	Historia naturalis	»	57
——	XIV.	Medicina	»	73
——	XV.	Medicina veterinaria	»	137
——	XVI.	Alchimia	»	147
——	XVII.	Agricultura	»	169
——	XVIII.	Architectura	»	173
——	XIX.	Ars militaris	»	191
——	XX.	Musica	»	199
——	XXI.	Historia ecclesiastica	»	209

CLASSIS XII.

PHYSICA.

Cod. I membr., saec. XVI, a. 268, l. 195 [L. VI, XLIX]. Ma.

1. Aristotelis, *de physico auditu, libri octo.* « Quoniam qui- » dem intelligere et scire contingit circa omnes scientias quarum » sunt principia . . . », f. 1-75.

2. —— *de indivisibilibus lineis.* « Utrum sunt indi- » visibiles lineae et totaliter in omnibus quantitatibus . . . », fol. 75-78.

3. —— *de coelo liber, ex graeco in latinum translatus.* « De natura, scientia fere plurima videtur circa corpora et ma- » gnitudines . . . », f. 79-126.

4. —— *de generatione et corruptione, libri duo.* « De » generatione autem et corruptione natura generatorum et cor- » ruptorum . . . », f. 127-154.

5. —— *meteorologicorum, libri quatuor.* « De primis » quidem igitur causis naturae, ac de omni motu naturali . . . », f. 155-211.

6. —— *de inundatione Nili.* Liber perperam Aristoteli tributus. « Propter quid aliis fluminibus in hyeme quam augmen- » tatis in aestate . . . », f. 212-213.

7. —— *de anima, libri tres.* « Bonorum honorabilium » noticiam opinantes, magis autem alteram . . . », f. 214-243.

8. —— *de sensibus et sensibilibus.* « Quoniam autem » de anima secundum ipsam determinatum est, atque de virtu- » tum qualibet . . . », f. 243-254.

9. —— *de memoria* seu *de memoria et reminiscentia,*

liber. « De memoria autem et memorari dicendum quidem est... », f. 254-258.

10. Aristotelis, ***de sompno et ea quae per sompnium divinativa.*** « De sompno autem et vigilia considerandum est quid sint, atque » utrum animae vel corporis . . . », f. 256-265.

Uno libro concluduntur tres **a.** ***de somno et vigilia,*** **b.** ***de somniis,*** **c.** ***de divinatione per somnium.***

11. —— ***de longa et brevi vitabilitate, liber.*** « De eo » autem quod est hoc quidem esse longae vitae animalium . . . », f. 268-270.

Idem est ac liber ***de longitudine et brevitate vitae.***

12. —— ***de iuventute et senectute, et vita et morte, et respiratione.*** « De iuventute et senectute, et vita et morte nunc » dicendum . . . », f. 271-285.

13. —— ***de motu animalium, liber.*** « De motu autem » eo qui animalium quoque . . . », f. 288-290.

Liber appellatus in editionibus ***de communi animalium motione.***

14. —— ***de progressu animalium.*** Liber, nomine quoque: ***De incessu animalium,*** seu ***de partibus incessui inservientibus.*** « De partibus autem opportunis animalis ad motum eum » qui secundum locum considerandus est . . . », f. 290-299.

15. —— ***de physiognomia, liber.*** « Quoniam et animae » sequuntur corpora, et ipsae secundum seipsas non sunt impas- » sibiles . . . », f. 299-307.

16. —— ***de astrologia navali, liber.*** « Signa aquarum » et ventorum et tempestatum, et serenitatum sic scripsimus, in » quantum possibile fuit . . . », f. 307-314.

Pluries editus liber Aristoteli tributus, non tamen hoc nomine, sed verbis ex principio sumptis: ***De signis pluviarum, ventorum, tempestatis et serenitatis,*** ab Aldo primum graece Ven. a. 1497: Περὶ σημείων καὶ πνευμάτων ἀνέμων ec., item latine serius.

17. —— ***de mundo, liber.*** « Multociens divina quaedam » ac mirabilis quippe res, Alexander visa est esse philosophia... »; finit vero: « Aristotelis ***de mundo*** a Nicolao Siculo ex greco in » latinum translatus, Parisiis, » f. 314-324.

Est epistola ***de universo ad Alexandrum.*** Sententias, non

opellam, Aristoteli asserendas, melioris notae scriptores testati sunt.

18. Aristotelis, *de bona fortuna, liber*. « Habitum autem erit » de hiis dicere quorum de felicitate est sermo de bona fortuna... ».

Capitula duo translata e secundo *magnorum moralium* libro.

19. —— *de coloribus, liber*. « Simplices colores, quin» que elementis consequuntur, ut igni et aeri . . . », f. 327-334.

Sub fine: *Liber canonicorum regularium sancti Joannis in Viridario, Padue.*

Litterae librorum initiales egregiae auropictae occurrunt.

Cod. 2 membr., saec. XIV, a. 307, l. 215 [Z. L. CCXXXII]. B.

I. Aristotelis, *naturalium, sine interpretis nomine.*

a. *De physico auditu, libri octo*, f. 1-84.

b. — *generatione et corruptione, libri duo*, f. 85-110.

c. — *anima, libri tres*, f. 111-142.

Postillae marginales adduntur frequentiores.

d. — *sensu et sensato*, aut *sensili*, f. 142-155.

e. — *memoria et reminiscentia*, f. 155-159.

f. — *sompno et vigilia*, f. 159-172.

g. — *motu animalium*, f. 172-180.

h. — *longitudine et brevitate vitae*, f. 181-184.

i. — *iuventute et senectute, expiratione et respiratione, morte et vita*, f. 184-199.

II. Procli, *de causis, cum commento, sine interpretis nomine*, « Omnis causa primaria plus est influens super causatum » suum . . . », f. 200-214.

Sub fine: *Expliciunt libri naturales scripti Cameraco.*

III. Aristotelis, *de coelo et mundo*, f. 215-265.

IV. —— *meteorologicorum, libri quatuor*, f. 265-320.

V. *Libellus de bona fortuna*, f. 320-322.

VI. Averrois, *de substantia orbis*, f. 323-334.

V. Valent., *bibliotheca*, t. IV, p. 36-38.

Principio et fine legitur: *Thomas notarius subscripsit.* Imagunculae folio primo depictae, litterae initiales, tituli vel coloribus simplicibus, vel floribus ornantur.

Cod. 3 membr., saec. XIV, a. 338, l. 230 [Z. L. CCXXXIV]. P.

Aristotelis, *naturalia, interprete anonymo.*

a. *De anima, libri tres,* f. 1-17.

b. — *sensu et sensato,* f. 17-22.

c. — *memoria et reminiscentia,* f. 22-25.

d. — *sompno et vigilia, et ea quae per sompnum divinativa,* f. 25-30.

e. — *motu animalium,* seu *de communi animalium motione,* f. 30-34.

f. — *longitudine et brevitate vitae,* f. 34-38.

g. — *spiritu et respiratione.* « De respiratione enim ali- » qui quidam pauci priorum physicorum dixerunt ... », f. 38-47.

Pars opellae *de iuventute ac senectute, de vita et morte, ac de respiratione,* a cap. 4 ad decimum tertium absolutum.

h. — *morte et vita liber.* « Est quidem igitur omnibus a- » nimalibus commune generatio et mens ... », f. 41-43.

Item pars alia eiusdem operis a cap. 14 ad finem.

i. — *physiognomia,* f. 43-48.

k. — *coloribus animalium,* f. 48-52.

Verbum *animalium* expungendum.

l. — *progressu animalium,* f. 52-63.

Est liber *de causa motus animalium, secundum locum.*

m. — *causis proprietatum elementorum, liber,* f. 58-63.

Desunt folia quibus inerant finis praecedentis libri et huius initium. Opellam, Aristoteli perperam tributam (1), editam leges inter Aristotelis opera latina, cum Averrois commentariis. Venet., 1551, fol., tomo VII, p. 110.

n. — *lineis et inundatione, libri,* f. 63-65

Liber non absolutus, deficientibus folisi.

o. — *inundatione fluvii.* Fragmentum extremum, f. 66, ob foliorum defectum.

p. — *mundo, liber,* f. 66-72.

q. *Epistola ad Alexandrum.* « Aristoteles Alexandro. « Mi-

(1) V. Fabricii, *bibl. graeca,* III, p. 280-281.

» sisti mihi quae saepe sustinuisti multos ad nos disceptantes... », f. 72-74.

r. *De vita Aristotelis, liber.* « Aristoteles philosophus de » gente quidem fuit macedo; de patria vero stagyiritanus ... », f. 74-76.

s. Aristotelis, *de bona fortuna,* f. 76-77.

t. —— *de secretis secretorum.* Nuncupatio inc.: « Do» mino suo excellentissimo, in cultu religionis christianae stre» nuissimo, Guidoni de Valencia civitatis tripol ..... glorioso » pontifici, Philippus suorum minimus clericorum ... Quantum » luna ceteris stellis est lucidior, et solis radius luciditate lunae » fulgentior ... ». Nuncupationis epistolam excipiunt **a.** series capitulorum trium super octoginta, **b.** *prologus doctoris in commendationem.* « Deus omnipotens custodiat regem nostrum, glo» riam credentium, et confirmet regnum suum ad tuendam le» gem »; **c.** *prologus Joannis qui transtulit librum.* « Joannes... » filius Patricii, linguarum interpretator peritissimus et fidelis» simus inquit: Non relinquam locum ac templum in quibus » philosophi consueverunt... »; **d.** *Aristotelis epistola ad Alexandrum Magnum:* « O fili gloriosissime, imperator iustissime, con» firmet te Deus in via cognoscendi et in semita veritatis et » virtutis, et reprimat appetitus bestiales ... », f. 77-103.

V. Valent., *bibliotheca,* t. IV, p. 61.

Finit tractatus « Completus est tractatus de signis et mo» ribus naturalibus hominum ad regem magnificum Alexandrum » qui dominatus fuit toti orbi, dictusque monarcha in semptem» brione ». Ulterius: « Explicit liber Aristotelis de secretis secre» torum, sive de regimine principum, vel regum, vel domi» norum ».

Codicem, belle duabus columnis exscriptum, ornant picturae auratae egregii operis, in librorum initialibus litteris.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 370, l. 253 [Z. L. DXX].

I. Procli philosophi, *de causis liber, cum commento anonymo,* f. I-VIII.

II. Aristotelis, *physicorum, libri octo,* f. 1-32. Postillae mar-

ginales et interlineares occurrunt frequentiores ac in aliis tractatibus.

III. Aristotelis, *de coelo et mundo*, f. 32-50.

IV. —— *de causis longitudinis et brevitate vitae*, f. 50.

V. —— *de sensu et sensato*, f. 51-56.

VI. —— *de respiratione*. « De respiratione quidem ni» si aliquod pauci physicorum dixerunt... », f. 56-58.

Pars opellae *de iuventute ac senectute, de vita et morte*, ac *de respiratione*, a cap. 4 ad finem.

VII. —— *de iuventute et senectute*, f. 58.

Pars opellae a capitulo primo ad tertium completum.

VIII. —— *de generatione et corruptione, libri duo...* », f. 58-67.

IX. —— *de memoria et reminiscentia*, f. 67-68.

X. —— *de anima, libri tres*, f. 69-80.

XI. —— *meteoreorum* seu *meteorologicorum, translationis novae, libri quatuor*, f. 80-99.

Fini subsunt rhythmi de anima.

« In hiis versibus breviter continentur omnes opiniones an» tiquorum, qui locuti sunt de anima ».

« Ingnem Democritus animam facit atque calorem ».
« Impar ex atomis spiritum dicit esse rotundis ».
« Idem Leucippo Pitagoraeque placet ».
« Secundum Plato numerum se praedicat esse moventem ».
« Ponit Anaxagoras intellectumque movere ».
« Empedocles cunctis animam facit ex elementis ».
« Ast Italici ponunt animam quodcumque motivum ».
« Acera Diyones Certaditus vult esse vaporem ».
« Dixit et Alvieno immortalemque moventem ».
« Dixit Ypus aquam, Tricias putat esse ceronem ».

A principio et sub fine, quaedam, sine nexu, in Aristotelem. Manus serior scripsit initio: « Fata fo la baxe dela liga » de Venetiani con el duca de Milan, a ore 6 de note, di 1428, » di 16 avril, crià fo la paxe adì 16 maso di domenega, da puo » fata la procession dele scuole ec. e griala Vetor de Venier coman» dador de misser lo doxe çoe misser Francesco Foscari. » Sub fine vero: « Questo libro è di Daniel Fedel, 1408 di 20 zener ».

Cod. 5 membr., saec. XIV, a. 300, l. 212 [Z. L. CCXXXIII]. B.

Aristotelis, *naturalium*, i. e:

1. *Physicorum* seu *de physico auditu, libri octo, translati de graeco in latinum*, f. 1-71.

2. *De coelo et mundo, libri quatuor, translati de graeco in latinum*, f. 72-109.

3. *De generatione et corruptione, libri duo*, f. 109-129.

4. *Meteoreorum*, seu *meteorologicorum, libri quatuor*, fol. 129-170.

5. *De anima, libri tres, ex antiqua translatione*, f. 170-194.

Sub fine, alia manu, legitur: 1389, *die* 18 *sept.*, intus vero: 17 *maii*, 1441.

6. *De sensu et sensato*, seu *sensibili, liber*, f. 195-204.

7. *De memoria et reminiscentia, liber*, f. 204-207.

8. *De causa motus animalium, secundum locum, liber*, fol. 207-215.

Liber venit quoque nominibus: *De progressu, incessu animalium*, et *de partibus incessui inservientibus.*

9. *De causa cuiuslibet motus animalium*, f. 215-220.

Libri nomen in editis: *De communi animalium motione, et de motu animalium.*

10. *De morte et vita*, f. 220-222.

Liber idem est ac *de longitudine et brevitate vitae, de longa et brevi vitabilitate.*

11. *De iuventute et senectute*, f. 222-232.

Communis appellatio est: *De iuventute ac senectute, de vita et morte* ac *de respiratione.*

12. *De sompno et vigilia*, f. 232-242.

Postillae tum marginales, tum interlineares superfluunt, si tractatus excipias num. 8, 9, 12.

Litterae initiales universi codicis diagrammatibus egregii operis conspicuae sunt.

Foliis duobus extremis morborum aliquot definitiones et medicamentorum compositiones inscriptae sunt, ut et quae se-

quuntur : « 1386, die 12 novembris. Domina Violata, filia quond. » m. dni dni Galeatii, nec non uxor illustris et excelsi magni- » fici dni dni Comitis Virtutum transmigravit ab hoc saeculo, » cuius anima requiescat » — « Taddeus monacus emi apud lar- » gum Sancti sepulchri... » — « D. magister Francischus de Ver- » zellis, die 8 aug., die 16 sept. ».

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 256, l. 188 [L. VI, XLVII]. Ma.

Aristotelis *naturalium,* scilicet :

a. *Physicorum,* seu *de physico auditu, libri octo,* f. 1-67.

b. *De coelo et mundo, libri quatuor,* f. 68-115.

Postillarum marginalium magna copia est.

c. *De anima, libri tres,* f. 116-145.

d. *De generatione et corruptione, libri duo,* f. 146-166.

e. *Meteoreorum, libri quatuor,* f. 167-195.

f. *De plantis.* « Vita in animalibus et plantis inventa est...», f. 195-207.

g. *De morte et vita,* f. 207-209.

Est liber *de longitudine et brevitate vitae.*

h. *De sensu et sensato,* f. 209-217.

i. *De sompno et vigilia,* f. 217-225.

Folio extremo obverso lego: *Frater Continus de Marnate studuit fortiter,* 1348.

k. *Metaphysicorum, libri primus usque decimum et duodecimus.* « Omnes homines natura scire desiderant : signum au- » tem est sensuum . . . », f. 226-307.

Codex belle est exscriptus, cum litteris initialibus pictis, iis folio primo adnotatis : « . . . postea reponatur aqua clara in fiala » vitrea, valet enim contra nigredinem faciei, quae causatur ex » adustione lunae » — « Physica Aristotelis ducati. III . . . 1440 » Joannes Marchanova, artium et medicinae doctor p. s. pec. em. » Patavii ». Hic idem, ut ex memoria sub fine, dono dedit coenobio s. Joann. in Viridario, Patavii, a. 1467.

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 333, l. 228 [L. VI, XXXVII]. Ma.

I. Aristotelis, *de coelo et mundo, libri quatuor.* Sub fine vero: « Completus est liber Aristotelis phylosophi in quatuor tractati- » bus super librum coeli et mundi », f. 1-31.

II. —— *de generatione et corruptione, libri duo.* « Opor- » tet nos determinare de esse generationis et corruptionis in eis » quae generantur et corrumpuntur ... », f. 31-45.

Tractationi utrique sylvae seu anacephaleoses in marginibus sociantur.

III. —— *libri physicorum octo, ex translatione et cum commentis Gerardi Cremonensis.* « Quoniam dispositio scientiae » et veritatis in omnibus viis, quibus sunt principia aut cau- » sae ... », f. 47-86. Desunt folia in fine.

Hanc interpretis versionem allegat cum septuaginta tribus aliis codex Vaticanus 2392, fol. 97-98: *Liber Aristotelis de naturali auditu tractatus VIII.*

Ex principio constat codicem anno 1438 Joanni Marchanova pertinuisse.

Cod. 8 membr., saec. XIV, a. 260, l. 170 [L. VI, XXIII b.]. Ma.

I. Anonymi, *in Aristotelis libros commentarii, cum initiis textus aristotelici,* nempe:

a. *Physicorum,* vel *de physico auditu, libri octo.* « Libro » physicorum praemittens prologum dicit, pro quo oportet con- » siderare primum et causas agentes ... »; sub fine: « Explicit » sententia summata totius libri physicorum », fol. 1-31.

b. *Super libro meteoreorum.* « In isto libro meteoreorum » determinat Aristoteles de ipsis sermonibus factis in superiori- » bus partibus aeris ... », f. 31-39.

c. *De coelo et mundo.* « Aristoteles libro de coelo et mun- » do, applicando ad spiritualia quae dicta sunt in libro physi- » corum ... », f. 40-60.

Sub fine expositionis, aliena manu exscriptum: *Anno Domini* 1334, *in crastinum conceptionis beatae Mariae virginis.*

II. Fratris Alberti, de ordine Praedicatorum, *tractatus de universalibus.* « Philosophia dividitur in tres partes, scilicet in » loicam, ethicam et physicam, seu universalem, moralem et » naturalem, de quibus, aliis duabus ad praesens omissis, de sola » physica ... », f. 60-73.

Num Alberto Magno tractatus sit tribuendus, quod amanuensis testatur, dubium est.

III. *De causis, cum commento Aristotelis.* Est textus Procli cum commento, pericopis 32 loco 38. Incipit textus: « Omnis » causa primaria plus est influens super causatum suum quam » causa secunda universalis ... », f. 74-79.

IV. Alberti Magni, *paucula quaedam, compendii modo,* in *de sensu et sensato Aristotelis.* « Quoniam autem de anima, in » isto libro de sensu et sensato determinat Aristoteles ... », fol. 79-80.

Codicem sub fine exscriptum: *Tenui pro pretio duorum florenorum auri,* Joannes de Marchanova dono dedit coenobio s. Joannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 9 chart., saec. XV, a. 410, l. 287 [L. VI, LXXXII]. Ma.

I. Anonymi, *expositio per quaestiones in Aristotelis parva naturalia,* scilicet:

a. *De sensu et sensato, quaestiones trigintaquinque.* « Utrum » de communibus passionibus animae et corporis possit esse scien- » tia, videtur quod non ... », f. 1-35.

b. *De memoria et reminiscentia, quaestiones duodecim.* « Cir- » ca istum librum primo quaeritur utrum de futuris possit esse » scientia ... », fol. 35-47.

c. *De somno et vigilia, quaestiones viginti tres.* « Quaeritur » primo utrum de sompno et vigilia possit esse scientia, impli- » cando simpliciter de subiecto huius libri ... », fol. 47-68.

d. *De causa longitudinis et brevitatis vitae, quaestiones septemdecim.* « Quaeritur primo utrum de longitudine et brevi- » tate vitae possit esse scientia: arguitur quod non ... », fol. 68-75.

e. *De iuventute et senectute et inspiratione ac reparatione,*

quaestiones duodecim. « Quaeràmus primo circa quasdam sup» positiones, quas supponit philosophus; supponit enim pri» mo... », f. 76-81.

f. *De morte et vita, quaestiones duodecim.* « Quaeritur pri» mo utrum scientia de morte et vita sit naturalis ... », f. 81-89.

g. *De motu animalium, quaestiones binae supra viginti.* « Circa istum librum, qui est de causa motus animalium, quae» ram et primo utrum de motibus animalium sit scientia ... », f. 89-105.

II. Anonymi, *quaestiones in libros duos oeconomicae Aristotelis.* Occurrunt initia textus aristotelici. « Circa librum yco» nomicae Aristotelis, quem, Deo adiuvante, exposuimus, quae» renda sunt primo aliqua in communi, et primo de corpo» re... », f. 105-130.

Pleraeque quaestiones finiunt: *Et haec de quaestione.*

III. Magistri Bartholomaei de Brugis, *scriptum supra librum yconomicae Aristotelis libri duo,* cum initiis textus aristotelici. « Conservativum animae est eruditio. Haec propositio scribitur a » phylosopho in epistola ad Alexandrum, et declaratur triplici» ter... », f. 130-154.

Auctor cum opus *magnae sapientiae ac nobili viro dom. dom. Abaldo de Tectano, atrebatensi canonico, ac rev. in Christo patris dom. dom. Jacobi Gaietani cardinalis nepoti* nuncupaverit, satis dedicationis littera significavit eum et opus quod antecedit elaborasse: « Cognoscens ...... nil fore divinius ac melius, » nec vobis ac praedecessoribus vestris praeclaris sapientiae » dono..., duo volumina, unum expositionis libelli perutilis et » difficilis yconomicae Aristotelis, alterum quaestionum propria» rum eidem libro, quae, de praecepto vestro, amore permanen» tiae philosophiae, nec non propter communem studiosorum » utilitatem, cum non modico compilavi labore... ».

Jacobus Tomasi Caietani de Anagnia, nepos pontificis Bonifacii VIII, presbyter cardin. s. Clementis, obiit a. 1300.

IV. Alberti Magni, *expositio in libros tres Aristotelis de somno et vigilia.* « Sompnus et vigilia non sunt passiones nisi » animalis... », f. 154-177.

V. —— *de natura et origine animae, tractatus*

duo. « De anima quidem secundum quod est perfectio corporis et » de partibus eius ... », f. 177-195.

VI. Alberti Magni, *de aetate, sive de iuventute et senectute.* « Jam explevimus omnia quae de passionibus et operibus ani» mae videbantur esse dicenda », f. 195-199.

VII. Index generalis, minime absolutus, omnium titulorum voluminis, f. 199-200.

Codicem, quem Joannes Marchanova *pro sua pecunia faciendum* curavit a. 1443, idem dono dedit s. Joanni de Viridario Paduae a. 1467.

Cod. 10 membr., saec. XIV, a. 330, l. 218 [Z. L. CCL]. B.

Averrois, *commenta in libros Aristotelis.*

1. *Commentum in tres de anima libros, cum textu.*

Raro occurrunt postillae variis temporibus additae.

Textus cum commentis, f. 1-70, editus Patavii anno 1472, *impensa nob. vicentini Joannis Philippi Aureliani et fratrum,* opera impressoris Laurentii Canozii, lendinariensis, folio maximo, prodiit quoque Venetiis, a. 1483, *impensa atque diligentia Andreae de Asula.*

2. *In duos de generatione et corruptione libros Aristotelis,* f. 72-86.

Nec Casiri in *Biblioth. arab.-hispana,* nec Renan in *Averroes,* operis notitiam ingerunt.

3. *De sensu et sensato.* « Virtutes quidem sensibiles quae» dam sunt de necessitate in esse animalis ... », f. 86-90.

4. *De somno et vigilia,* f. 90-94.

5. *Super libro de causis longitudinis et brevitatis vitae,* fol. 94-95.

6. *Tractatus de substantia orbis, qui continet quinque tractatus,* f. 95-100.

Cod. 11 membr., saec. XIV, a. 360, l. 243 [L. VI, XX]. Ma.

I. Alberti Teotonici (Magni), *super libris meteoreorum Aristotelis.* « In scientia naturali corpus mobile ... », f. 1-24.

II. Alberti Teotonici, *de anima, libri tres.* « Omnibus quae de » corpore transmutabili et mobili, secundum locum... », f. 26-46.

III. —— *liber mineralium.* « De commixtione et » coagulatione, similiter et congelatione et liquefactione . . . », f. 47-53.

Folio 54 quaedam insunt *de splene, de colore oculorum et de coloribus multae humanitatis, de diversitate conceptionis temporis animalium, de diversitate vocis in animalibus.*

IV. —— *super libro Aristotelis de generatione et corruptione.* « Cum duae sint considerationes de mobili...», f. 55-62.

V. —— *de sensu et sensato, libri duo.* « Quoniam » de anima secundum se ipsam considerata . . . », f. 63-70.

Includuntur libri *de sensu et sensato* ac *de memoria et reminiscentia.*

VI. —— *de morte et vita.* « Probatum est in fine » primi *coeli et mundi* . . . », f. 71-72.

VII. —— *de somno et vigilia,* f. 72-77.

VIII. —— *de immortalitate animae,* f. 79-82.

Nomine *liber de natura et origine animae,* editus pluries.

IX. —— *de spiritu et respiratione, tractatus duplex.* « Multa sunt animalia . . . », f. 83-85.

X. —— *de motibus animalium.* « Tempus et » ordo expostulat . . . », f. 85-87.

XI. —— *de aetate, scilicet de iuventute et senectute,* f. 87-88.

XII. —— *de intellectu et intelligibili.* « Sicut a » principio huius operis . . . », f. 88-89.

XIII. Fratris Thomae de Aquino, *de esse et essentia,* f. 89-90.

XIV. —— *utrum liceat uti iudiciis astrorum* « Quia » petisti a me ut scriberem tibi an liceat iudiciis astrorum uti... », fol. 90.

Opusculum ad Fratrem Reginaldum, pluries editum.

XV. Alberti Magni, *de causis proprietatum electorum, libri duo.* « Quoniam autem complevimus iam communiter ea quae » de natura locorum . . . », f. 91-96.

XVI. —— *de nutrimento et nutrito,* f. 96-97.

XVII. Alexandri Aphrodisaei, *tractatus de intellectu et intel-*

lecto [ex Aristotelis institutione]. « Aristoteles intellectum tribus » modis distinguit; unus est intellectus materialis . . . », f. 98.

In *interpretationem Alexandri Aphrodisaei* [ann. 199-210] *de intellectu* exstat opusculum Hieronymi Bagolini veronensis, ad Joannem Baptistam Turrium veronensem, editum Veronae, a. 1516, 4.° Praefatio inc.: « Enarrationem Alexandri Aphrodisaei » de trino intellectu ex Aristotelis placitis . . . ».

XVIII. *De perfectione naturali intellectus.* « Post hoc autem » de perfectione animae intellectualis videtur esse agendum ... », f. 99-100.

XIX. Alberti Magni, *libellus contra eos qui dicunt quod post separationem ex omnibus animabus, non remanet nisi intellectus unus et anima una.* « Quia apud nonnullos eorum qui phi» losophiam profitentur . . . », f. 100-102.

Idem est ac *de unitate intellectus contra Averroem,* et *de diversitate intellectuum,* pluries editus.

XX. —— *de natura locorum habitabilium.* « De » natura locorum tractaturi quae provenit ex habitudine loci ad » coelum . . . », f. 103-106.

Dicitur quoque *de natura loci ex longitudine et latitudine eiusdem provinciae.* De Alberti Magni operibus codicibus 8-9, 11-14 confer quae *biblioth. ms.*, t. IV, p. 50-52, 130, scripsi.

XXI. Fratris Thomae Aquinatis, *super secundo sententiarum.* « Primo quaeritur utrum sit tantum unum principum . . . », fol. 107-128.

Folio 129, pluribus erasis, legitur: « . . . exscriptus per me, » a Marsilio de Carrara . . . . decem ducatorum auri, de quo » habui optimum forum, considerando libri utilitatem et ope» rum multitudinem ». Joannes Marchanova testamento reliquit coenobio s. Joannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 12 chart., 1435-1442, a. 413, l. 288 [Z. L. CCXCI]. B.

I. Alberti Magni, *expositio super libris Aristotelis de anima,* sine initiis textus, f. 1-79.

II. —— *super libros meteoreorum quatuor Aristotelis,* f. 81-195.

Finit liber secundus: « Expletus Senis, die 20 februarii » 1435. Burgius scripsit ». Tabula operis universi occurrit fol. 118-121. Folio extremo legitur: « Explicit feliciter...... hora 16.ª die 13.ª aprilis, 1443 ».

III. *Libellus seu tractatus aureus Averrois commentatoris, de substantia orbis summi per totum notandus*, f. 200-204.

Appellatus quoque *de compilatione coelesti.*

Sub fine: « Explicit liber Averrois, *de substantia orbis,* in » quo maiores difficultates philosophicae sunt tactae ».

A principio occurrit exemplum epistolae adulterinae Lentuli in Judaea iudicis, senatoribus Romae, de Jesu Christo.

Cod. 13 membr., saec. XV, a. 374, l. 269 [Z. L. CCXCII]. B.

I. Alberti Magni, *expositio super libro Aristotelis, de coelo et mundo.* Libri quatuor. « De coelo et mundo in hoc se- » cundo libro nostrarum naturarum loqui cupientes ... », fol. 1-101.

II. —— *de causis proprietatum electorum, libri duo,* f. 102-123.

III. —— *de natura loci ex longitudine et latitudine eiusdem provinciae,* f. 124-140.

IV. —— *de morte et vita tractatus, et de longitudine et brevitate vitae,* f. 140-147.

V. —— *expositio in libros Aristotelis duos, de generatione et corruptione,* f. 147-175.

Codex, cum litteris initialibus auropictis, habet a principio insignia Bessarionis cardinalis.

Cod. 14 membr., saec. XV, a. 373, l. 265 [Z. L. CCXC]. B.

I. Alberti Magni, *commentarius super libris tribus Aristotelis, de anima,* f. 1-85.

II. —— *in duos Aristotelis libros de sensu et sensato,* ac *de memoria et reminiscentia,* f. 85-121.

In aliis codicibus ut et in editionibus duo libri singulatim excussi sunt.

III. Alberti Magni, *expositio librorum meteoreorum Aristotelis quatuor*, f. 121-224.

IV. —— *mineralium libri quinque*, f. 224-252.

V. —— *de natura et origine animae.* « De anima » quidem secundum quam est perfectio corporis.... », f. 253-273.

Liber etiam appellatus *de generatione et statu animae secundum naturam*, et *de immortalitate animae.*

VI. Alexandri Aphrodisaei, peripatetici, *de intelligentia et intellectu, secundum sententiam Aristotelis, translatus de graeco in arabicum.* « Dixit Alexander quod intellectus apud Aristotelem » est tribus modis unus . . . », f. 273-277. Videntur addita verba *Dixit Alexander quod . . .*

VII. Alberti Magni, *contra unicum intellectum*, f. 277-288.

Tractatus quoque appellatus *de unitate intellectus contra Averroem*, et *libellus contra eos qui dicunt quod post separationem ex omnibus animabus, non remanet nisi intellectus unus et anima una.*

VIII. —— *de spiritu et respiratione, libri duo*, fol. 289-300.

IX. —— *de motibus animalium, libri duo*, fol. 300-313.

X. —— *de principiis motus processivi* seu *de motu processivo, vel de motibus progressivis, liber.* « Generaliter au- » tem intelligendum est quod animalia habentia motum . . . », f. 313-326.

XI. —— *de somno et vigilia*, f. 326-354.

Liber tertius *de divinatione.*

XII. —— *de morte et vita et de longitudine et brevitate vitae*, f. 354-363.

XIII. —— *de aetate sive de iuventute et senectute*, f. 363-368.

XIV. —— *de intellectu et intelligibi*, f. 368-381.

Liber secundus est *de perfectione naturali intellectus.*

XV. —— *de nutrimento et nutrito*, f. 381-386.

Codicis egregie scripti, cum prima tantum littera initiali auropicta, indicem a principio dedit sua manu Bessarion.

Cod. 15 membr., saec. XIV, a. 330, l. 237 [L. VI, XXIII*]. Ma.

I. Alberti Magni, *in librum physicorum seu physici auditus commentarius.* « Intentio nostra in scientia naturali est satisfa-» cere pro nostra possibilitate fratribus ordinis . . . », f. 1-78, 83-108.

II. S. Thomae Aquinatis, *de aeternitate mundi* [contra murmurantes]. « Supposito secundum fidem catholicam mundum » non fuisse ab aeterno, sicut quidam philosophi errantes posue-» runt . . . », f. 78-80.

III. Alberti Magni, *in librum de generatione et corruptione, Aristotelis,* cum initiis textus aristotelici, f. 109-132.

Codicem, *quem sua pecunia emit Bononiae,* a. 1457, Joannes Marchanova, dono dedit coenobio s. Joannis in Viridario Paduae, a. 1467.

Cod. 16 chart., a. 1443-1444, a. 432, l. 290 [L. VI, XXIV]. Ma.

I. Eiusdem, *in libros physicorum Aristotelis.* Libri octo, fol. 6-191.

Fol. 191-194 occurrit index *libri physicorum* ut et proxime insequentis *de generatione et corruptione.*

II. —— *in libros duos Aristotelis de generatione et corruptione,* cum initiis textus aristotelici, f. 195-224.

Subest rhythmus ex historia naturali et hygiene.

« Haec lapidem frangunt: scolopendria, genaque solis,
» Abrotanum, nitrum, saxifragia, squilla, lupinum,
» Ircinus sanguis, sparagus, pulvisque cicadae,
» Ius ciceris, cipperi et petroxillinus uterque.
» Mingere si bene, communia semina iunge ».

III. —— *in libro tres Aristotelis de anima,* cum initiis textus aristotelici et indice in fine, f. 225-314.

Librarius qui codicem universum exaravit a die 23 novembris 1443 ad 23 augusti 1444, in domo dom. Bartholomaei de Lambertanis, haec in fine expositionis librorum *de anima* adiecit: *Finis commenti profundissimi Alberti Magni super libro de*

anima, quem scripsi ego Joannes Abiozius de Bagnacavallo, Bononiae studens in artibus, sub egregio ac famosissimo artium doctore, nec non sacrae paginae professore magistro Gaspare de Sancto Joanne, comitatus Bononiae, ordinis Praedicatorum, et hoc 1444, *die* 23 *augusti, (anno quarto studii mei) quo tempore comes Franciscus de Cutignola habuit victoriam in quodam castello dicto Monte Ulmo, in quo captus fuit Franciscus Picininus et multi alii ex suis, et destructi sunt omnes sui tam pedestres quam equestres : hoc vero die Bononienses habuerunt novam de supradictis.*

VI. Eiusdem, *in tres de sensu et sensato tractatus Aristotelis,* f. 315-340.

V. —— *in tractatus duos Aristotelis de memoria et reminiscentia.* « Reliquum autem considerandum est de memoria, » cum agamus de communibus . . . », f. 341-347.

Codex habet omnes litteras initiales librorum auro pictas.

Cod. 17 membr., saec. XIV, a. 320, l. 220 [L. VI, CII]. Ma.

I. Joannis de Janduno, *quaestiones in sermonem Averrois, de substantia orbis.* « *In hoc tractatu intendimus* ec. Liber iste » qui intitulatur *de substantia orbis,* dividitur in prooemium et » execucionem . . . », f. 1-23.

Opus prodiit Venetiis, ann. 1488, 1496, 1501, sub forma folii.

II. *Quaestiones litterales super omnes libros physicorum Aristotelis, secundum fratrem Gratiadeum Aesculanum, ordinis fratrum Praedicatorum.* « Sicut dicit philosophus in sexto meta» physicae, tres sunt partes philosophiae speculativae, videlicet » physica, moralis et mechanica . . . », f. 34-97.

De Joanne de Janduno et fratre Gratiadeo Aesculano vide Valent. *biblioth. ms.*, t. IV, p. 54-56.

Codicem Joannes Marchanova obtulit coenobio s. Joannis de Viridario, a. 1467.

Cod. 18 chart., saec. XIV, a. 413, l. 284 [L. VI, CCXVIII]. Ma.

I. Alberti de Saxonia, *quaestiones super libris octo physicorum Aristotelis.* « Circa primum librum physicorum, quaeritur » a magistro Alberto de Saxonia, utrum scientia naturalis tra» ctet de mòbili . . . », f. 1-110.

Sub fine tertii libri legitur: *anno Domini* 1395, *in vigilia sancti Jacobi;* sub fine quinti: *Et sic est finis quaestionum quinti libri physicorum, magistri Petri de Veneciis.* Quaedam quaestiones finiunt verbis: *Laurentius — Finit quaestio in die s. Laurentii — Magister Petrus hora terciarum — In vigilia Assumptionis Mariae — Est magistri Petri — Hic liber est magistri Petri de Veneciis — Rationes solutae — Alberto teste episcopo halurstadiensi* [halberstadiensi]. Ante titulorum indicem legitur: « Expliciunt quaestiones super omnes octo libros physi» corum, compositae per magistrum Albertum de Saxonia, Pa» risiis disputatae », postea vero: « Expliciunt tituli quaestio» num omnium octo librorum physicorum, scripti in Padua per » Angelinum, pro magistro Petro de Veneciis . . . ».

II. ——— *quaestionum super totum* [*libros tres*] *de coelo et mundo Aristotelis, quas conscripsit Parisiis magister Albertus episcopus halberstadiensis, dioeceseos in Saxonia.* « Ari» stoteles in libro *de coelo et mundo,* qui est secundus in ordine » librorum naturalium de totali mundo . . . », f. 111-176.

Sub fine, loco verborum expunctorum *magistri Joannis a Limnasiis venet.,* legitur: *ser Joannis Petri de Fuscutiis de Urbino.* Quaestiones Venetiis excusae a. 1497.

III. *In Gentilis a Fulgineo tractatum de partu et temporibus partus, secundum sententiam physicorum maiorum a Graecis arabibus.* « Tria autem nobis declarat praesens tractatus, primum » non est unius horae determinati temporis in partu cum gene» ratione . . . », f. 177-178.

Gentilis de Fulgineo, Joannis papae XXII archiater, defunctus est Perusiae, a. 1348.

Utriusque operis titulos exornant picturae in margines digredientes, ut et primi marginem inferiorem tria stemmata gentium mihi ignotarum.

Codicem a principio inscriptum: *Visto per me Cristofano Rimodo da Rezo,* 1470, dono dedit monasterio s. Bartholomaei de Vicetia, ad usum Canonicorum regularium in eo commorantium, *artium doctor, mag. Nicoletus Theatinus.*

Cod. 19 membr.-chart., saec. XV, a. 336, l. 233 [L. VI, CLXXIII]. Ma.

I. Ioannis Wiclefi, *quaestiones et dubia super tres primos libros physicorum Aristotelis.* « Philosophia realis dividitur in tres » partes, in primam scientiam divinam theologicam vel meta- » physicam . . . », f. 1-58.

Sub fine legitur: « Et patent dubia super tertium librorum » physicorum Aristotelis, secundum sententiam magistri Joan- » nis Wycliff ».

Joannem Zug amanuensem revelat rhythmus.

« Et Io ponatur, han simul associatus.
» Zug addatur, qui scripsit sic vocitatus ».

II. Joannis de Janduno *tractatus et quaestiones in Averrois librum de substantia orbis,* cum initiis textus averroistici. « Sicut » scribit philosophus secundo metaphysicae, vocari philosophiam » veritatis scientiam, recte habet . . . », f. 61-96.

Insunt principia particularum Averrois.

Joannes Marchanova codicem *sua pecunia* emptum Patavii a. 1442, legavit coenobio s. Joannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 20 chart., 1439, a. 440, l. 290 [L. VI. LXXII]. Ma.

I. Caietani de Thienis, *recollectae in librum* [*octo libros*] *physicorum Aristotelis.* Prooemium inc.: « Saepe animadverti, insi- » gnes ac litteratissimi viri, ex veteri consuetudine diu observa- » tum fuisse . . . ». Sub fine: « Expliciunt quaedam utiles recolle- » ctiones super libro physicorum compilatae et editae per egre- » gium ac famosum artium et medicinae doctorem, dominum » Gaietanum de Tyenis, speculum studii paduani, finitae 1439, » die 18 novembris », f. 1-76.

Opus impressum est Vicetiae, die 23 aprilis, a. 1487, per Henricum de Santo Urso.

II. *Quatuor quaestiones compilatae a reverendo viro magistro Ricardo super libro physicorum* [Aristotelis]. « Quaestio est » ista: utrum in omni motu potentia motoris excedit potentiam » rei motae . . . », f. 81-112.

III. Hugonis de Senis, *quaestio de augmentatione.* « Quaeri» tur utrum in vero augmento, quaelibet pars corporis quod » augetur . . . », f. 113-116.

Edita est in Ugonis Senensis, *in primam fen Avicennae de febribus.* Venet., 1515, per Georgium Arrivabenum, f. 74-77.

IV. *Quaestio de materia coeli.* « Quaestio est utrum in coelo » sit materia, vel si coelum sit corpus simplex, ut ponit commen» tator . . . », f. 123-132.

V. Magistri Marsilii de Sancta Sophia, *quaestio de elementis.* Articuli duodecim. « Quaestio est utrum definitio elementorum sit » bona, dicens: elementa sunt corpora... ». Sub fine legitur: « Ex» plicit quaestio disputata per venerandum artium et medicinae » doctorem, magistrum Marsilium de Sancta Sophia, scripta » 1440 », f. 133-153.

Marsilius, Nicolai filius, patavinus, eius archigymnasii medicinae professor, ann. 1367-1389 patria exul., a. 1392 restituitur; inde in archigymnasiis ticinensi et placentino, demum bononiensi professus, mortuus est a. 1405.

VI. Hugonis Senensis, *de modo generationis mixtorum ex elementis, quaestio Bononiae disputata,* f. 153-155.

VII. *Quaestio subtilis et profunda venerabilis artium et medicinae doctoris, magistri Marsilii de Sancta Sophia, utrum ad sensationem requiratur productio specierum sensibilium ab obiecto in medium et sensitivam potentiam.* « Dubitatur utrum ad sensa» tionem requiratur productio . . . », f. 155-162.

VIII. *Hae sunt quatuor quaestiones, compilatae a reverendo viro magistro Ricardo, super libro physicorum.* Deest initium, f. 163-169.

Codicem ornant plures litterae initiales coloribus et auro pictae, ac insignia gentis Ioannis Marchanovae. Idem *pro sua pecunia faciendum* curavit Patavii, a. 1439, dono autem dedit coenobio s. Io. in Viridario, a. 1467.

Cod. 21 chart., 1451, a. 293, l. 216 [L. VI, CXXVII]. Ma.

Pauli Veneti, *expositiones in libros Aristotelis naturalium.* Has nomine vario: ***philosophiam naturalem, summam philosophiae, summam totius philosophiae, summam, summulas,*** sex partibus distributas, ordine eodem ac in nostro codice, ex proprio auctoris originali, publici iuris fecerunt a. 1476, Io. de Colonia de Venctiis et Christophorus Valdarfer ratisponensis, Mediolani.

a. *In octo physicorum libros.* Praefatio inc.: « Plurimorum » abstrictus precibus, quorum pridem meae introductionis elo» quium in facultatem loicae mentes vulserat... ». Sub fine: « *Explicit physica .... quam scripsi ego Lambertus Neerden de* » *Almania, a. dom.* 1451, ***mensis madii die quinta*** », f. 1-39.

b. *De coelo et mundo, pars utraque.* Prooemium inc.: « Fi» nita parte prima, in qua de motu agitur in communi, iam ad » motus speciales... », f. 39-60.

c. *De generatione et corruptione.* Prooemium inc.: « Tra» ctaturus de generatione et corruptione, per actionem et passio» nem qualitatum... », f. 60-84.

d. *Methaurorum* [*Meteoreorum*, seu *meteorologicorum*]. Prooemium inc.: « Necesse est mundum hunc inferiorem esse conti» nuum superioribus latioribus, ut omnis virtus eius guberne» tur... », f. 84-116.

e. *De anima, in Aristotelis libros tres de eadem.* Prooemium inc.: « Quoniam scientia de anima est de numero bonorum » honorabilium .... », f. 117-168.

f. *Metaphysicae.* Prooemium inc.: « Naturalium pars ultima » difficultates metaphysicas summatim colligendo ab esse et es» sentia... », f. 169-230.

Capitula cuiusque tractatus puto seriem lectionum in archigymnasio patavino vel Venetiis quoque traditarum, eo magis quod sub fine quandoque legatur: *Magister Paulus.* In quorum contextu non tantum textus, verum etiam initia pericoparum Aristotelis desiderantur.

Folio primo haec inscripta:

« Quisquis Aristotelis divina volumina tandem
» Vult bene vel fragili credere memoriae,
» Saepius ista legat, brevibus quae Paulus in unum
» Congessit miris sedulus ordinibus.
» Nam quid quisque velit primum sibi terminus ipse
» Declarans, cunctos edocet arte modos.
» Subditur his postquam semper semperque quaterna
» Conclusio; certa quam ratione probet.
» Fortia praeterea totidem argumenta sequuntur,
» Quae solvit signis omnia disparibus.
» Hic igitur primo physicas complectitur artes,
» Ut quid sit proprio mobile principio.
» Post ubi res moveatur, habet quaecumque secundus
» Attribuens causas unicuique suas ».

Extremo vero repetita inscriptio: « Finitum sub anno Dom. » nostri Jesu Christi M. CCCC, LI, die XVI mensis octobris, ex- » scriptum per me Lambertum Nierden de Alemania ».

Cod. 22 chart., 1436, a. 292, l. 213 [Z. L. CLXX]. Ma.

I. Eiusdem, *summa totius philosophiae naturalis,* f. 1-153.

Deest tractatus metaphysicae, sub fine. Libro *physicorum* absoluto, scripsit amanuensis, f. 40 : *Explicit summa ..... anno Domini* 1436, *in octava sacramenti.*

« Hanc scripsit iuvenis magnoque labore Iohannes.
» Istam vi magna potuit acquirere partem ».

Sub fine libri *de coelo et mundo: Explicit secunda pars summae ... finita per me Iohannem de Brabantia, anno Domini* 1436. Sub fine cuiusque libri amanuensis notat:

Hic spatium detur, nullus defectus habetur.

II. Caietani Thienaei, *quaestiones philosophicae duodecim,* f. 153-178. Singularum dedit argumenta initio codicis Ioannes Marchanova qui volumen a. 1438 Patavii emptum, testamento reliquit coenobio s. Io. in Virid. a. 1467. Sub fine legitur: « E- » dita per me Gaietanum de Thienis, dum Paduae legerem phy- » losophiam ».

Earum tres tantum impressas reperio, sine nota urbis, typo-

graphi, anni, foliis quinque, sub initio saeculi decimisexti; nempe 3.am *Utrum sensibilia communia sint sensibilia per se;* 10.am *Utrum intellectus humanus sit perpetuus;* 11.am *Utrum pro sensatione causanda oporteat ponere sensum agentem.* Hos item tractatus tres tantum recenset Tomasinus in *Biblioth. canonic. regular. lateranens. s. Ioannis in Viridario* passim, quod eo magis stupeo, cum hic codex eidem s. Ioannis in Viridario bibliothecae pertinuerit; quanquam librum, tempore Tomasini, bibliothecae deesse suspicor, ob notam extremo folio additam: « Hunc » librum emi ego Franciscus Marinus, venetus artium doctor, » dum essem Paduae, a suprascriptis canonicis regularibus... » ....., cum multis aliis codicibus non servatis cum propriis, » 1469 » (1).

Thienaeus ex loco ortus [1387] *Caietanus* dictus, Neapolis et Patavii institutus, in huius archigymnasio, quadraginta annorum spatio [1423-1465] philosophiam tradidit. Eius opera partim edita, partim manuscripta in bibliotheca nostra et Sancti Antonii de Padua servantur (2); haec ab auctore vivente dono data a. 1461; illa testamento relicta a. 1466.

Cod. 23 chart., saec. XV, a. 288, l. 217 [L. VI, CCXXIII]. B.

Pauli Veneti, *philosophia naturalis.*

Insunt tantum tractatus *in octo libros physicorum, de anima, metaphysicae.* Pars prima, fol. 1-30, una manu exscripta, haec habet ad finem: « Explicit prima pars summae naturalium » acta per magistrum .... edita anno Domini 1408, ipso » provinciali ». Reliquum codicis, f. 35-133, manu alia, puto, anteriori, sub fine inscribitur: « Explicit ultima pars summae » naturalium, compilatae per solemnissimum artium et sacrae » theologiae doctorem... *provincialem benemeritum* ».

(1) *Biblioth. ms,* I, 87.

(2) Minciotti Luigi. *Catalogo dei còdici mss. esistenti nella biblioteca di s. Antonio di Padova.* Padova, Minerva, 1842, p. 96-97.

Cod. 24 membr., saec. XV, a. 336, l. 243 [L. VI, CXXV]. B.

Eiusdem, *summa totius philosophiae.* Tractatus eodem ordine quo in codice praecedenti distributi sunt, nisi quod *liber meteoreorum* ultimo loco, f. 240-273, collocatus sit. Index generalis habetur fol. 274-277.

Codicem nitore conspicuum, iussu Bessarionis exscriptum censeo, cuius et gentis insignia primo folio occurrunt auro picta. Litterae quoque cuiusque tractatus initiales, puerulis, frondibus, floribus, ac ornamentis variis aeque pictis. Non infrequentes sunt postillae marginales graecae, manu Bessarionis, qui loca Aristotelis graecorumque interpretum passim adscripsit, et Paulum Venetum nonnunquam refutavit.

Cod. 25 chart., saec. XIV, a. 289, l. 210 [Z. L. CCLVI]. B.

I. Eiusdem, *in octo libros physicorum Aristotelis*, cum principiis particul. Aristotelis, f. 1-36.

II. —— *in Aristotelis de anima libros tres* expositionis prologus. « Tanta litterarum scientiae est amplissima gloria, » ut sempiterna atque immortalis humana intelligentia... », finit: « Sequitur nunc pars executiva. Principium autem: *Quoniam*... », f. 42-63.

Partem hanc operis *de anima,* puto anecdotam.

III. —— *in Aristotelis de anima libros tres expositio,* sine principiis. Capitula quadraginta duo, f. 54-122.

Etsi diversum principium, materies est eadem ac in textu impresso.

Folio extremo: « Explicit quinta pars scientiae naturalis, » acta per excellentissimum arcium et sacrae theologiae magi» strum Paulum de Veneciis, ordinis fratrum heremitarum sancti » Augustini — Henricus de Noviomagio scripsit ». Identidem in textu: *Martinus Hoyte, Durandus Rubens, Mathas.* — Sub fine, manus serior inscripsit: *Consignatus ad masseriam communis Mantuae, die XXII iunii* 1430. *Bartholomaeus de la misericordia subscripsi.*

Cod. 26 chart., saec. XV, a. 290, l. 212 [L. VI, XCIX]. Ma.

Philosophia fratris Ioannis Cronisbeni, ordinis fratrum Praedicatorum, cum metaphysica.

Habes compendium phylosophiae naturalis et metaphysicae aristotelicae, cuius partes eodem modo ac ab Aristotele distributae sunt. Cuique operi textus aristotelici principia praeeunt.

a. *Physicorum, libri octo.* « Philosophia naturalis docet de » ente naturali : ens autem naturale est quod habet in se . . . », fol. 1-18.

b. *De generatione et corruptione, libri duo.* « Quemadmo- » dum enim videmus ens sive substantiam corrumpi et genera- » ri . . . », f. 18-23.

c. *De anima, libri tres.* « Scientia autem de anima propter » utrumque istorum primitus est quaerenda . . . », f. 23-39.

d. *Meteoreorum, libri quatuor.* « Reliquum autem est nunc » considerare de iis quae generantur in alto . . . », f. 39-63.

e. *De sensu et sensato.* « Sunt autem talia quae sunt conve- » nientia animae et corpori, puta sensus et memoria... », f. 63-70.

f. *De memoria et reminiscentia.* « Reminiscentia vero re- » vocatio intentionis illius ad memoriam . . . », f. 70-72.

g. *De coelo et mundo, libri quatuor.* « Natura enim constan- » cium, haec quidem sunt corpora, sicut elementa prima . : . », » f. 73-92.

h. *De proprietatibus elementorum.* « Est igitur inter ele- » menta infimum terra et gravissimum frigidum ... », f. 92-95.

i. *De vegetabilibus et plantis.* « Oportet autem inquirere u- » trum habeant animam et virtutem desiderii . . . », f. 95-100.

k. *De somno et vigilia.* « Adhuc autem quid est somnium et » propter quam causam dormientes alii somnient... », f. 100-105.

l. *De causa longitudinis et brevitatis vitae.* « Item, utrum » illa quae sunt longaeva, sicut magis debilia . . . », f. 105-106.

m. *De iuventute et senectute.* « Quae autem et quot sint » partes animae et virtutes . . . », f. 106-107.

n. *De respiratione et expiratione.* « Adhuc omnia alia ani- » malia respirare . . . », f. 107-108.

o. *De morte et vita.* « Est autem mors et corruptio omni» bus propter calidi alicuius defectum . . . », f. 108.

p. *De motu cordis.* « Saltus quidem igitur fit cum constrin» gitur calor cordis propter refrigerationem . . . », f. 108-109.

q. *De mundo.* « Est igitur mundus constitucio ex coelo et » terra . . . », f. 109-110.

r. *De motu animalium.* « Nunc autem considerandum est » de primo principio omnium motuum aliorum .... », f. 110-111.

s. *De causis.* « Cum ergo removetur causa secundaria ... », f. 111-120.

t. *De prima philosophia,* seu *metaphysica, libri duodecim.* « Omnis autem homo naturaliter suam perfectionem desiderat... », f. 120-167.

Quaetif et Echard in *Scriptores ordinis Praedicatorum* I, 902, nomen auctoris ex fide huius codicis repetentes, scribunt: « Qui fuerit et qua aetate vixerit, disquirant curiosi, quibus » codicem inspicere licet ».

Codex inscriptus: *Iste liber est monasterii sancti Salvatoris de Venetiis,* coenobio s. Ioannes de Viridario pertinuerat, ex cognatione monasteriorum Canonicorum regularium s. Augustini.

Cod. 27 chart., saec. XVI, a. 215, l. 150 [Z. L. CCXLIII]. E.

I. *Epitome operis Aristotelis, de physica auscultatione,* a libro secundo ad textum trigesimum tertium libri octavi. « Sco» pus est distinguere illa quae sunt ab arte ab illis quae sunt ob » alias causas . . . », f. 1-19.

II. *Conclusiones ex libris Aristotelis primo et secundo de anima.* « In primo contextu proponit dignitatem rei tractandae, » tum ex certitudine demonstrationis . . . », f. 22-37.

III. *Digressio num intellectus voluntate praestantior facultas sit.* « Primus veritatis naturalis magister Aristoteles qui ni» hil sine vehementi ratione motus . . . », f. 53-72.

Omnia, una manu exscripta sunt, sine nomine auctoris, qui ceterum quantum stylo ornatiori praestet, operis extremi conclusio apprime demonstrat: « Haec sunt quae in tam perdifficili et » arduo quaesito, de quo in nostrae militiae coriphaeos contro-

» vertitur, mihi dicenda videntur, et tam vastum atque difficul-
» tatibus plenum pelagus ingressi, portum iam nostra quamvis
» levissima cymba laeti attigisse conspicimus ...... Nec ista
» scripsimus ut alios ipsi rudes doceremus, sed ut magis ad ve-
» riorem, si veram nos minus attigerimus, candidioremque pro-
» positae dubitationis, in quo multi doctissimi viri, in quorum
» comparatione elinguis sum, invigilarunt ac desudarunt, iuxta
» veritatis dogmata, solutionem indagandam perspicatiora inge-
» nia excitaremus ».

Cod. 28 chart., 1596-1597, a. 202, l. 150 [L. VI, LXX]. Ma.

Caesaris Cremonini, *tractatus varii philosophici,* scilicet:

a. *Paraphrasis* [in duos Aristotelis libros] *de generatione et corruptione.* Prooemium inc.: « Hactenus de motu locali omnium » motuum...», f. 1-117. Paraphrasim excipiunt, qua mantissa, *dubia quaedam circa statutas elementorum formas contingentia,* fol. 117-120. Sub fine legitur: 8.ª *augusti, a restaur. sal. hum.* 1597.

b. *Compendium in quatuor meteorologicorum Aristotelis libros.* « Post duos libros de generatione et corruptione... », fol. 123-244.

Folio 142 post extremam librii terti partem, legitur: « Haec de libro tertio meteorologicorum, 11 die iulii, anno » 1596 ». Fol. 226: « Et haec satis dicta sint ante festum » paschatis ».

c. *Compendium trium librorum Aristotelis de anima.* Prooemium inc.: « Bonorum et honorabilium notitiam opinantes... », f. 249-363.

Sub fine legitur: « Absolutum est opus die 22 augusti, a. » 1596 ».

d. *In sensus particulares paraphrasis.* « De sensibus par- » ticularibus dicturi incipiemus a visu... », f. 367-425. Fini subiungitur: « 29 augusti, anni a virgineo partu 1597 ».

e. *Paraphrasis in sensum communem appellatum ac alios sensus internos.* « Explicatis sensibus particularibus, ante quam » ad sensum communem... », f. 426-457.

Sub fine: 9 *septembris*, 1597, *W. clar. dom. Caes. Crem. W. perpetuo W.*

f. *Brevis complexio totius metaphysicae disciplinae Aristotelis.* Prooemium inc.: « Cum nihil veniat in intellectum quod » non aliquo modo . . . », f. 460-489.

Finit auctor: « Ad tocius naturae authorem Deum optimum » maximum transitum faciamus, quem quia in hac vita non » nisi in umbris cognoscimus, faxit sua divina maiestas ut, post » hanc vitam pie sed sancte transactam, inter coelestes incolas » assumpti, ipsius glorioso cultu intellectum et omnia desideria » nostra expleamus. Omnia vero nostra scripta s. r. e. diiudi» canda submitto et peritissimis viris. V. T. D. B. Q. V. M. ac » Sanctis omnibus laus, honor et gloria, amen. Absolvimus 28 » die augusti, anno Dom. 1596, vesperi circiter hora 22 ».

Cod. 29 chart., saec. XVII, a. 293, l. 200 [L. VI, CLXXVIII]. Yc.

I. Eiusdem, *expositio in librum de memoria et reminiscentia* [Aristotelis]. « De memoria autem cum intentionem et scopum » huius libri declarant verba praedicta cum illis quae sequun» tur . . . », f. 1-66.

Lectiones viginti tres in archigymnasio patavino habitae.

II. —— *explanatio in librum de somno et vigilia* [Aristotelis]. « De somno autem et vigilia cum . . . Argumentum hu» ius operis quod vocant subiectum est satis manifestum . . . », f. 67-119.

Lectiones septemdecim in eodem archigymnasio habitae.

III. *Summa dictorum Caesaris Cremonini de memoria et reminiscentia.* « Post tractatum de sensu et sensibili, reliquum » est ut sermo fiat . . . », f. 120-144.

Compendium lectionum viginti trium.

IV. *Summa dictorum in librum de somno et vigilia.* « Sermo » est de somno et vigilia et intercedentibus de somnio et vigi» lia . . . », f. 145-159.

Compendium lectionum septemdecim.

Cod. 30 chart., saec. XVII, a. 290, l. 193 [L. VI, CLXXXIX]. Yc.

Caesaris Cremonini, *varia in Aristotelem.*

a. *Explicatio libelli de longitudine et brevitate vitae.* « Tra-
» ctatio quae fuit habita de anima, est nobis norma disponendo-
» rum ... », f. 2-35.

Lectiones decem.

b. *Expositio libelli de iuventute, et senectute, vita, morte et respiratione.* « De iuventute autem ... Sunt aliquae considera-
» tiones propter litteram ... », f. 36-130.

- Lectiones vigiutiquinque.

c. *Considerationes super dicta parvorum naturalium.* « Ex-
» plicavimus ad litteram Aristotelem in libris de longitudine ... »,
f. 131-181.

Lectiones duodecim.

d. *De longitudine et brevitate vitae summa.* « Ordo librorum
» ad quamlibet animae speciem attinentium .... », f. 183-185.

Compendium decem lectionum.

e. *De iuventute, senectute, vita, morte et respiratione.* « A-
» nimal proprie vivit solum cum potest exercere ... », fol.
186-201.

Compendium lectionum vigintiquiuque.

f. *Summa considerationum super dicta parvorum naturalium.* « Quaeritur utrum eadem criteria quae longae vitae ... »,
f. 202-214.

Compendium duodecim lectionum.

Cod. 31 chart., saec. XVII, a. 294, l. 200 [L. VI, CLXXXV]. Yc.

Eiusdem, centensis, *expositiones in libros Aristotelis.*

a. *Explicatio libelli de somniis.* « Post hoc autem quaeren-
» dum est de somniis. In principio huius operis Aristoteles pro-
» ponebat ... », f. 1-36.

b. —— *libelli de divinatione per somnium.* « De di-
» vinatione. Antea enim dictum est de somno et vigilia ... », f.
37-54.

Lectiones septem.

c. *Explicatio libelli de sensu et sensibilibus.* « Quoniam au-
» tem de anima secundum se ipsam. Cum pro introductione ex-
» plicationis . . . », f. 56-194.

Lectiones quadragintaquinque.

d. *Summa dictorum Caesaris Cremonini in libellum de somniis.* « Post tractatum de somno et vigilia, agendum est . . . », f. 196-207.

Lectiones undecim, ut litt. **a**, habitae sunt per compendium.

e. *Explicatio libelli de divinatione per somnia.* « Explicatis » somno et somnio, superest dicere de divinatione . . . », fol. 208-214.

Lectiones item septem, ut litt. **b**, compendio exhibitae.

f. *Summa dictorum Caes. Cr. de sensu et sensibili.* « Post » tractatum de substantia et natura animae, agendum . . . », fol. 215-259.

Lectiones pari modo quadragintaquinque, ut litt. **c**, tamen quasi per regesta.

Cod. 32 membr., saec. XIII, a. 272, l. 197 [L. VI, XXXVI]. Ma.

Aristotelis, *physicorum*, seu *de physico auditu*, *libro octo.* « Quoniam quidem intelligere et scire contingit circa omnes » scientias, cum ratione quarum sunt principia et causae . . . ».

Emendationes frequentius occurrunt, seriori manu eius qui sub fine scripsit : *liber bene correctus de auditu.*

Codex, folior. 102, in quorum extremo occurrit *tabula signorum*, unde liquet *in quo signo sit luna.*

Cod. 33 membr., saec. XIV, a. 320, l. 240 [L. VI, XLVIII]. Ma.

Eiusdem, *physicorum* seu *de physico auditu, libri octo.*

Amanuensis scripsit sub fine : *Dextera scriptoris benedicta sit omnibus horis.*

Codex, folior. 49, cum pluribus postillis marginalibus et versionis emendationibus interlinearibus, habet spatiola litteris initialibus appingendis parata.

Cod. 34 membr., saec. XIV, a. 345, l. 260 [L. VI, CCXLVI]. Ma.

Eiusdem, *physicorum libri octo, cum commento Averrois.* « Intencio mea est in hoc opere glossare librum Aristotelis, qui » dicitur *auditus naturalis* ».

Pictor miniarius, colore rubro annotatis litteris initialibus, titulis ec., semper textui praeposuit: *dicit Aristoteles;* commento: *dicit commentator.* Opus editum est Patavii, a. 1472, folio maximo, *impensa vicetini Ioannis Philippi Aureliani et fratrum, opera et ingenio Laur. Canozii, lendinar. impressoris.*

Codicem folior. 172, cuius initio prooemium Averrois alia manu exscriptum, possederat anno 1440 Ioannes Marchanova, *pecunia sua emptum* Venetiis, coenobio autem s. Ioannis in Viridario Paduae dono dedit a. 1467. A Gallis Parisios delatum nuntiat signum inscriptum *Bibliothèque nationale.*

Cod. 35 membr., saec. XV, a. 416, l. 260 [Z. L. CCXLVII].

Eiusdem, *physicorum libri octo, cum commento Averrois.*

Codex, folior. 122, non una manu exscriptus, habet postillas veteres et recentiores, ac initiales fere omnes minutatim depictas.

Codd. 36-37 chart. saec., XV, a. 434, l. 287 [L. VI, CIII-CIV]. Ma.

Expositio commentariorum Averrois in libros octo physicorum Aristotelis, secundum Ioannem Marchanovam, doctorem artium et medicinae patavinum, cum principiis capitulorum Averrois. « Liber iste prima sui divisione dividitur in partes duas, » quarum prima commentator exponit prooemium . . . ».

Emendationes et annotationes, manu auctoris, ut videtur, accedunt: operis autem nemo eorum, qui de Marchanova scripsere, mentionem fecit. Scripti codices sunt Bononiae anno 1456, et posterior quidem manu Alardi Ioannis de Hollandia.

Ioannes de Marchanova, venetus, anno 1440 artium et medicinae lauream Patavii adeptus, in eo archigymnasio philoso-

phiam docuit, usquequo Bononiam paululum se transtulit, unde rediens obiit Patavii, a. 1467.

Codices, foliorum summatim 580, auctor a principio declaravit anno 1456 Bononiae *pro sua pecunia faciendos* curasse: idem coenobio s. Ioannis in Viridario legavit.

Cod. 38 membr., saec. XV, a. 387, l. 269 [Z. L. CCXCVI]. B.

Fratris Alberti Magni, *super libros physicorum, Aristotelis, expositio.* « Intencio nostra in scientia naturali est satisfacere » pro nostra possibilitate fratribus ordinis . . . ». Folio extremo 240 legitur: « Expliciunt libri physicorum, secundum fratrem » Albertum, qui totus per consequens ».

Codex, ad normam exscriptus, conspicuus est prima littera initiali, ornamentis frondescentibus, et insigniis familiae, quam puto Mudatio, cum libro nigro in campo viridi, etsi colores minime conveniant.

Cod. 39 chart., 1465, a. 412, l. 292 [L. VI, XXV]. Ma.

Eiusdem, *physicorum libri octo, secundum Aristotelem.*

Codex folior. 136, cum littera primi libri initiali auro picta et insigniis familiae anonymae [forte venetarum Grego, Pisani, Sanudo, Zane], sub fine inscriptus: « Explicit octavus liber phy» sicorum secundum fratrem Albertum, et totus scriptus per Iaco» bum de Muratis de Martinengho, de anno 1465 ». Manu recentiori additum: *Liber domini magistri Christophori de Martinengo.*

Cod. 40 membr., saec. XV, a. 389, l. 260 [Z. L. CCLII]. B.

I. *Glossae fratris Thomae de Aquino, super libro physicorum.* Libri octo. « Quia liber physicorum, cuius expositioni in» tendimus, est primus liber scientiae naturalis . . . », f. 1-57.

Sub fine: « Explicit sententia super librum physicorum, se» cundum fratrem Thomam de Aquino, ordinis fratrum Praedi» catorum, quam sententiam scripsit Ioachim de Brixia, et sunt » octo quinterni et unum folium ».

Praeeunt expositioni aliquot tantum verba veteris translationis, non autem et Argyropuli, ut in editione veneta Hier. Scoti, a. 1558.

II. Anonymi, *glossae in libros eosdem*. « Naturalis phyloso- » phiae subiectum est corpus mobile, unde scientiae dividuntur... », f. 68-163.

Hanc codicis partem in Gallia, ex characterum formis, exscriptam dixerim.

Cod. 41 membr., saec. XIV, a. 332, l. 212 [L. VI, CCXXII]. Ma.

I. Roberti Lincolniensis, *summa super octo libros physicorum, Aristotelis*. « Cum scire, etiam intelligere aliqua ex princi- » piis, ut sciantur et intelligantur naturalia . . . », f. 2-30.

II. —— *expositio posteriorum analyticorum Aristotelis*. « Intentio Aristotelis in libro isto est investigare et manife- » stare essentialia demonstrationis . . . », f. 30-81.

Utraque Venetiis pluries edita.

Codicem, quem sibi coemit *pecunia sua* Ioannes Marchanova Patavii, a. 1440, idem legavit coenobio s. Ioannis in Viridario, Patavii, a. 1467.

Cod. 42 membr., saec. XIII, a. 353, l. 240 [L. VI, X]. Ma.

Fr. Aegidii Romani, *commentarius in octo physicorum libros, Aristotelis*, cum initiis textus. Prooemium inc. : « Na- » turalis scientia est aliquantum scientiarum speculativarum, ut » dicitur sexto methaphysicae; speculativa autem scientia dif- » fert a practica quantum ad finem . . . » ; expositio vero : « Li- » ber iste physicorum, quem prae manibus habemus, dividitur » in partes duas . . . ».

Frequentiores in marginibus notae, quarum plures propositiones ad Aegidio prolatas doctrinae s. Thomae conformari asserunt.

Codex fol. 135, quorum primo, tenuioribus litteris coaevis : *Anno d. M. CC. LXXXIII.*

Cod. 43 membr., saec. XIV, a. 378, l. 258 [L. VI. IX]. Ma.

Sententia super libro physicorum, edita a fratre Aegidio Romano, ec.

Codex, fol. 195, habet pictas litteras initiales, praesertim primam auro quoque illitam, cum ornamentis in margines digredientibus.

Foliis duobus extremis haec leguntur: *Iste liber est fratris Gregorii Herculani — Iste Aegidius est mei Gulielmi de petra royba* [Pederoba], *physici, doctoris in artibus, quem emi a filio ser Boni q. Alberti de Crespano, fratre Magistro Laçero, in castro hoc massario et Magistro Paulo .... anno M. CCC. LX. — Anno Domini millesimo quadringentesimo primo, die decima mensis maii, ego Ioannes de Serravallo, artium et medicinae doctor, Feltri physicus, emi istum Aegidium super libro physicorum a Nicolao de Crespano, commissario q. Guilielmi de Petrarubea, physici, precii ducatorum ......, in praesentia Martini, apotecarii, morantis in apotecha Andreae de Repotello ...... hoc in domo dicti ser Nicolai de Crespano — Praedicatorum.*

Cod. 44 chart., saec. XV, a. 438, l. 293 [Z. L. CCLV]. B.

Gualteri Burlaei, *in Aristotelis physicorum libros octo.* « Aristoteles determinaturus de rebus naturalibus, in primo libro » scientiae naturalis determinat in generali de principiis ... ».

Interpretationem in duas partes distributam; quarum prima libris primo et altero comprehensam, *determinat de principiis corporis mobilis;* altera caeteris, *de passionibus corporis et de proprietatibus istarum passionum,* publici iuris fecit Nicoletus Vernias Theatinus, Venetiis, a. 1491.

Codicem, fol. 325, cum litteris initialibus pictis, ornat titulus referens imaginem b. Mariae virginis cum puero sedentis, cui sanctus Gualterus episcopus praesentat auctorem, librum virgini offerentem: sinistrorum stat divus Christophorus. In margine inferiori insignia alicuius deleta sunt.

Cod. 45 chart., 1445, a. 220, l. 148 [Z. L. CCLIV]. B.

Mag. Pauli de Venetia, *epitome librorum physicae auscultationis*, seu *super libro physicorum Aristotelis, et in eosdem quaestiones*. « Plurimorum astrictus precibus, quorum pridem meae » introductionis eloquium in facultate loycae mentes demulse- » rat... ». Finit: « Explicit prima pars summae naturalium ma- » gistri Pauli Veneti, ordinis Heremitarum, per me fratrem Pau- » lum de Lucha, ordinis Minorum M.CCCC.XLV, Venetiis, hora V. » noctis, in vigilia Angelorum de mense septembris ».

Codex foliis 72 absolvitur.

Cod. 46 chart., saec. XV, a. 404, l. 288 [L. VI, CXXIV[b]]. Ma.

Eiusdem, *in libros physicorum, Aristotelis*.

Est volumen operis alterum, continens expositionem valde promissam in libros V-VIII, cum initiis textus aristotelici : ideo inscribitur : *secunda pars super libro physicorum*. Textus voluminis primi desideratur, cum caeteri *de libro physicorum* codices, continenti sermone afferrantur.

Operis universi editionem, etsi minime iuris publici factam mihi constet, meditatum fuisse fratrem Jacobum Baptistam de Aloysiis, ravennatensem, post opus eiusdem *de constitutione mundi* ab eo prolatum cod. sexagesimo septimo monet documentum, quod ex tabulario generali veneto [*Notatorio Collegio*, 1489-1498, f. 174] per fragmenta profero: « 1498, die 29 iulii. Se- » renissimo principi. Humiliter supplica il fedeliss. servitor di » vostra sublimità fra-Jacomo Baptista di Aloysi, cittadin vo- » stro di Ravenna, dell' ordine di s. Stephano di questa inclita » città di Venetia; lector al presente in dicto monasterio. Cum- » ciosiachè esso supplicante........ Essendoli al presente per- » venuta alle man una utilissima e di gran dottrina opera di » Paulo Veneto, della patria nostra vero splendore, *sopra la* » *Phisica di Aristotele*, opera degna et singolare non mai stam- » pata, non senza qualche iactura di molti studenti, et maxime » in simili studj di philosophia ; pertanto esso supplicante com-

» par davanti al conspecto della vostra celsitudine, quella supplicando se degni concedergli lui possi far solo stampar ditta » opera per anni diexe continui, la qual cosa sarà non solum » utilissima a tutti li studi, ma sarà etiam di grandissimo de» coro et ornato di questa ill. città vostra di Venetia ec. ». Sub fine consiliarii decernunt *quod suprascripto supplicanti concedatur prout petit.*

Sub fine codicis, folior. 424, iuxta normam excripti addita memoria *anni M. III . . ., octava die mensis novembris.*

Cod. 47 chart., 1525-1526, a. 203, l. 147 [L. VI, CCLXXIII]. D.

Ioannis Montedochae, *lectiones numero* 161 *in libros primum et secundum physicorum Aristotelis, publice habitae in gymnasio patavino, anno* 1523-1524.

Has *annotationes* Aurelius Thedoldus [patavinus, artium doctor] rescripsit *die primo novembris quae fuit dies Mercurii, a. Dom.* 1525, *hora* 12ª, *in studiolo meo, sub magnifico dom. Hieronymo Cardano* [*mediolanensi*], *almae universitatis nostrae rectore felicissimo, meque existente massario universitatis atque consiliario collegii nostri — Frustra —* Nota fere similis occurrit eadem manu, fol. 331, nisi quod hora inceptae transcriptionis est 18.ª 25 iunii a. 1526.

Codex habet folia 365.

Ioannes Montedocha, hispanus, artium et medicinae doctor, sacrae theologiae magister, in gymnasio patavino, ad philosophiam ordinariam, tertio nonas septembris anni 1520, conductus est. Errasse Facciolatum puto cum in *fastis gymnasii patavini* II, p. 274, asserit: « Cum [Ioannis Montisdocha] decessisset, » suffectus est anno 1525 idibus octobris Marcus Antonius Zi» marra . . . »; amanuensis enim folio extremo habet: « Et sic » sit finis huius lecturae nostrae pro praesenti anno 1525, ec. ».

V. Valent. *biblioth. ms.*, t. IV, p. 60.

Cod. 48 chart., saec. XVI, a. 218, l. 155 [Z. L. CCXLIV]. E.

I. *Epitome super librum quintum physicorum Aristotelis.*

« Circa intelligentiam eorum quae nobis proponit Aristoteles in » hoc libro physicorum quinto, plura sunt animadversione di- » gna . . . » ; finit : « Et haec de compendiaria libri huius trac- » tatione dicta sunt. Cetera in sequentibus absolvemus », f. 1-12.

II. *De scopo librorum sexti et septimi physicorum* [Aristotelis], *nec non de sectione utriusque.* « Haec autem tractatio, ut » facilis, brevis et distincta sit, ita accipienda est . . . . », f. 12-17.

III. *De scopo et sectione libri octavi physicorum*, *Aristotelis.* « In ipsa Socratis apologia legimus: quousque mihi vita suppe- » tet, phylosophari non desinam . . . » ; finit vero : « Et haec » per modum compendii dicta sint super librum physicorum » octavum. Exactiores contemplationes alibi absolvemus », f. 17-114.

IV. *Quaesita miscellanea super librum physicorum Aristotelis octavum.* « Etsi res altissimas et difficillimas, ob ipsarum » celsitudinem et dignitatem intelligere non valeamus . . . ». f. 117- 136.

V. *Decalogi moralis et mixti praecepta decem.* Dicendorum ratio inc : « Etsi mundum, quaeque in eo sunt universa, maxi- » mo consilio divinitatisque providentia regi et administrari ... », f. 139-226.

VI. *Index omnium contemplationum primae usque tertiam partem operis antecedentis*, f. 230-231.

VII. *De subalternatione opinio propria. Et haec omnia in hoc tomo absolvuntur, reliqua vero in secundo tomo advertemus.* Prooemium inc.: « Nil quod iustum et sanctum sit amico petenti ne- » gandum esse Evantes persa docuit . . . », finit: « Haec enim » evasio nulla est, primo quia nihil eo . . . », [ceteris ad alterum volumen amandatis], f. 231-284.

Anonymus idem qui cod. septimum supra vigesimum exaravit, philosophiam fortasse Venetiis vel Paduae professus est, quod eruis ex prooemio *de subalternatione,* fol. 231 : « Quare cum li- » brum *Ethicorum* sextum interpretatus hoc anno sim, obnixe » non semel tantum, sed iterum atque iterum rogasti ut con- » templationes miscellaneas quas praelegi circa habitus intelle- » ctus tibi mitterem ; quod ea lege facio ut illam copiam nemini

» concedas, quousque eas oscitantias lustravero; nam inter » praelegendum, dixi saepenumero quidquid memoria ministra- » vit, et formavit ingenium . . . ».

Cod. 49 chart., saec. XVI, a. 220, l. 153 [Z. L. CCXLV]. E.

Anonymi, *praelectiones in Aristotelis libros de physico auditu primum usque quartum.* Prooemium inc.: « Humano inge- » nio id proprium et peculiare esse philosophi gravissimi prodi- » dere, ut in tradendis disciplinis a magis communibus ad mi- » nus communia, et ex universalibus ad singularia progre- » diatur . . . ».

Primi libri sylva, f. 9-41, antecedit eiusdem expositionem, quae inc.: « Ex his quae superius definita sunt in eam devenio » sententiam Aristotelis, ut demonstrant principia tria esse ... ». Ceteris tribus desunt argumenta et conclusiones.

Codex folia numerat 489.

Cod. 50 chart., saec. XVI, a. 312, l. 212 [L. VI, LXXXVII]. Yc.

Francisci Piccolhominaei, *in libros physicorum Aristotelis praeclarissima expositio.* Prooemium inc.: « Quamvis homo mor- » talibus omnibus praestet, tamen omnium maxime est ege- » nus . . . »; textus vero: « Explicaturus primordia physicae, » Dei auxilio, hanc explicare conabor . . . ».

Sunt praelectiones nonaginta in libros Aristotelis *de physico auditu,* quas auctor senensis, phylosophus perspicacissimus, in patavino gymnasio *philosophus ordinarius et primae cathedrae locum tenens,* habuit.

Caesaris Cremonini praecessor, a. 1561 ad primam phylosophiae extraordinariae scholam, ex gymnasio perusino ad patavinum accitus, triennio post ad secundam ordinariae, a. 1565 ad primam translatus, a. 1601 rude donatus est: obiit in patria a. 1604. In opere: *Universa philosophia de moribus* [Venetiis, 1583, f.], uno mihi noto, auctor gloriatur quod *innumeri nobiles veneti ex mea schola prodierint;* senatusque veneto grates agit, nam *honorificentissime semper et ad votum, a splendidissimo se-*

natu auctus honestatusque fui : iam enim duodeviginti praeteriere anni, cum ego dignitate primi loci fui decoratus, annum agens meae aetatis quadragesimum primum ; in quo temporis cursu nil petii quod non receperim, nil optavi quod non sim consecutus.

Codd. 51-53 chart., saec. XVII, a. 300, l. 200 [L. VI, CXCIII-CXCV]. Yc.

Caesaris Cremonini, *commentaria in octo Aristotelis libros physicorum*, seu *de physico auditu*.

Volumini primo insunt liber primus lectionibus vigintisex, qui inc. : « Scientiae dividuntur, sicut etiam res dividuntur; res » vero dupliciter accipi possunt ... », f. 1-77 ; alter lectionibus vigintinovem, f. 79-154 ; tertius una supra viginti, fol. 156-217 ; alteri libri ; quartus lectionibus triginta octo, f. 1-117 ; quintus lectionibus quindecim, f. 118-165 ; sextus vigintiduobus, f. 166-221 ; tertio septimus lectionibus undecim, f. 1-24 ; octavus trigintasex, f. 25-112.

Auctor, centensis, professus est philosophiam aristotelicam in via Averrois, primum Ferrariae annos septemdecim, dein in archigymnasio patavino annis 1590-1631. Fama adeo inclaruit ut eius praelectiones a pluribus exscriberentur : eapropter earum exempla in bibliothecis Italiae superioris frequenter occurrunt; nullum tamen par nostro voluminum duorum supra viginti, una sed aliena manu exaratorum, ab auctore *decemvirum consilio* Venetiis oblatorum, anno scilicet 1626, quo cardinalis Millinus, constituto iurato medici veneti Maria Antonii a Ruvere insistens, nuncium apostolicum Venetiis impulerat ut in Cremoninum inquireret (1). Quibus eum laudibus coaevi prosecuti sint testatur Imperialis : « Illud nobis mirandum quod elaborata eius opera typis excusa » in officinis hactenus evilescunt, scripta vero Peripati more di- » scipulis ab ipso deambulante dictata sic excellunt, ut nihil ad

(1) Constitutum, testimonium in Cremoninum, Romae factum a sacerdote veneto Angelo Castellari, ut et epistola cardinalis nuncio, latent in scrimniis tabularii veneti. *Processi del Sant' Officio*, 1626.

» arcana philosophiae detegenda perfectius ac suavius desiderari » possit » (1).

Codd. 54-55 chart., saec. XVII, a. 300, l. 200 [L. VI, CXCVI-CXCVII]. Yc.

Eiusdem, *quaestiones in Aristotelis physicorum libros octo.*

Volumina duo. Illud offert *quaestiones* in librum primum, lectionibus viginti, f. 1-40; in secundum, lectionibus vigintitribus, f. 41-83; in tertium, lectionibus duodecim, f. 85-110; in quartum, lectionibus quinquaginta septem, f. 111-233. Adduntur eiusdem tractatus **a.** *de maximo et minimo*, qui inc. « Pro» portio de maximo et minimo habet longas disputationes... », fol. 234-235; **b.** *de motu proiectorum*, lectionibus octo, fol. 236-253.

Volumine altero sunt *quaestiones* in librum **a.** quintum physicorum, lectionibus octo, f. 1-20; **b.** sextum, lectionibus decem, f. 22-47; **c.** septimum, lectionibus quatuor, f. 49-59; **d.** octavum, lectionibus quinquaginta, f. 61-188.

Cod. 56 chart., 1620, a. 310, l. 212 [L. VI, CCXC]. D.

Expositio in physicam Aristotelis. « Tot hominum praeco» niis, tot sapientum laudibus olim celebrata est phylosophia, ut » nostris non magnopere exeant... ».

Praelectiones mensibus augusto-decembri a. 1620 exscriptas, habuisse professorem in studio patavino ex analogia coniicio.

Codex, in fine mutilus, habet folia 394.

Cod. 57 chart., saec. XVII, a. 200, l. 147 [L. VI, CCC].

I. *Expositio in primum librum physicorum Aristotelis,* prolegomenis longioribus additis. « Quatuor, ante textum expositio» nis inquirere decrevi... », f. 1-60.

(1) Brucker, *historia critica phylosophiae,* IV, p. 226.

II. *Quaestiones physicae.* « Quaeritur quid sit primum co-
» gnitum ab intellectu, ubi notatur ... », f. 61-101.

Auctor fortasse est *Quirinus* quidam, cuius nomen codicis dorso inscriptum.

Cod. 58 chart., saec. XV, a. 360, l. 250 [Z. L. CCXLVI]. B.

I. Simplicii philosophi, *expositio super libros Aristotelis de coelo et mundo,* ex versione Guilelmi de Moërbecka, saeculi XIII, vel Guilelmi Dorothei. Interpretis prooemium inc.: « Intencio-
» nem tractatus Aristotelis de coelo, Alexander ait de mundo:
» coelum est tripliciter ab Aristotele, videlicet planorum speram,
» et totum divinum et circulare corpus ... », f. 1-145.

Textus cum notis graecis marginalibus, manu Bessarionis, iisdem scatet vel interpretationis, vel scripturae erroribus, quibus editiones huius versionis [Guilelmi de Moërbecka], a Scoto, annis 1540, 1543, 1548, 1555, 1567, 1584, Venetiis datae sunt.

II. Diogenis Laertii, *de vitis philosophorum, libri decem,* ex versione Ambrosii Camaldulensis. « Philosophiam a barbaris ini-
» tia sumpsisse plerique autumant, nam Persis Magos .... », f. 142 222.

Frequentiores occurrunt notae marginales autographae Bessarionis.

Versionem hanc, pluries ab incunabulis typographiae editam, habent quoque alii codices.

Cod. 59 chart., saec. XV, a. 420, l. 279 [L. VI, XVIII]. Ma.

Alberti Magni, *de coelo et mundo libri quatuor, secundum Aristotelem.* « De caelo et mundo in hoc secundo libro ... ».

Codex, foliorum 101, nitidissimus, gerit in margine tituli inferiori insignia gentis venetae Battaggia.

Cod. 60 chart., saec. XV, a. 334, l. 230 [L. VI, LXXIII]. Ma.

Cajetani Thienaei, *expositio in Aristotelis libros quatuor de coelo et mundo:* Prooemium inc.: « Maxime cuperem, insignes

» atque ornatissimi viri, eam in me ingenii vim et facultatem » esse ... », expositio vero sine ullo textu aristotelico : « De na» turali scientia, postquam Aristoteles in libro physicorum de» terminavit de corpore mobili ... ».

Sub fine codicis, fol. 75, legitur : « Et hic sit finis huius » nostrae expositionis libri *de coelo et mundo*, quam iamdiu in» coepimus, nunc autem perfecimus ad laudem... 3 novembris, » 1443 ». Librum dono datum coenobio s. Ioannis in Viridario a Io. Marchanova a. 1467, testatur nota folio extremo apposita.

Cod. 61 chart., saec. XVI, a. 202, l. 146 [L. VI, CCXXXII]. D.

Ioannis Montedochae, *annotationes in libros de coelo, Aristotelis.* « Solent, scholastici amantissimi, expositores in principiis » librorum tria facere, primo laudes facultatis ... ».

Auctor, de quo cod. 47, annis 1522-1523 ultra centum praelectiones, fere omnes in primum Aristotelis *de coelo,* extremas in quartum obtulit. Fol. 38 ante lectionem 92^{mam} legitur : « huic lectioni interfuit dom. Petrus Bembus, dom. Andreas Nau» gerius, dom. Leonicus patruus, et hoc fuit 13 iunii, 1523 ». Obiit antecessor post annum 1526.

Aurelius Tedoldus amanuensis, idem qui cod. 47, a principio scripsit : « Hae quidem annotationes habuerunt initium » die sabbati, quae fuit prima octobris 1524, hora $12.^a$ in stu» diolo meo, sub magnifico domino Alfonso Tafuro, almae nostrae » universitatis rectore infelicissimo, nec non sub humano ac » piissimo regimine domini Francisci Pisauri, nostri praetoris et » Nicolai Venerii praefecti ».

Folio extremo 420 anonymus scripsit : « 1530, in die Mar» tis quae fuit 12 mensis iulii veni Chersi, et cives acceperunt » me in suum medicum ».

Codd. 62-63 chart., saec. XVII, a. 288, l. 200 [L. VI, CLXXXIII-CLXXXIV]. Yc.

Caesaris Cremonini, *varia philosophica,* volumine duplici.

Insunt volumini primo, eius *commentaria in primum librum*

Aristotelis de coelo, quae inc.: « Contemplatio de substantia cae-
» lesti, quod habebimus in hoc opere . . . », f. 1-201. Lectiones sexaginta in archigymnasio patavino habitae. Alteri quae sequuntur.

a. *Commentaria in secundum Aristotelis de coelo*, f. 3-57. Lectiones septendecim.

b. —— *in tertium* ec., f. 58-63. Lectiones duae.

c. —— *in quartum* ec., f. 94-114. Lectiones septemdecim.

Opus impressum, quo caret Marciana, sacra inquisitio aggressa est obiectionibus in plura loca, quas sic David monachus et Ducanus, congregationis Casinensis, anglus, die 24 sept. 1614 perstringunt, mandato facto errata in nova impressione emendandi: « sciogliere gli argomenti contro la nostra fede. — Non
» difendere le dottrine di Aristotele come sue proprie. — Le ra-
» gioni con le quali insegna che Dio non intenda se non se
» stesso, chiama demonstrationi. — Facendo mentione delle de-
» monstrationi di Aristotele, le magnifica. — Parla in modo del-
» la veneratione che si fa a Dio per voti et preghiere, et della
» profetia, che . . . dà occasione di vilipendere le cose di Dio ».
Hinc iussum: « Si ristampi il libro *de coelo:* si astenghi da tutte
» le cose che possono essere di nocumento et far tenere l' autore
» da alcuno in cattivo concetto. — Dopo havere messo la dottrina
» d' Aristotele et provatolo di ciascun capo dica che detta dot-
» trina è falsa e contro la fede cattolica, come si è protestato
» nella sua prefazione. — Sciolga tutti gli argomenti, li quali
» havrà posti per confermatione della pessima dottrina d' Ari-
» stotele, essendo che lui dice che facilmente si possono scio-
» gliere, per adempir il precetto et ordinatione del concilio la-
» teranense sotto Leone X, sess. 8.ª — Mostri che il lume natu-
» rale non è contrario al lume della fede ». Obiecta per anacephalaeosim diluenda auctor instituit: « Video in scheda quae
» mihi est tradita circa meum editum opus *de coelo* inscri-
» ptum, aliqua desiderari, aliqua opponi. Desideratur solutio ra-
» tionum quae sint contra fidem; opponuntur alia, et horum
» nonnulla quantum ad modum loquendi, nonnulla quantum ad
» rem ipsam. Quantum vero ad rem ipsam aliqua potius sunt

» circa rem, alia magis de re. Circa rem ea sunt quae de Ari-
» stotele pronunciantur; quae contra theologica, et quae ad re-
» probationem theologorum afferri videntur. De re ipsa sunt ea
» quae doctrinam proprie attingunt. Mihi, qui vere is sum qui
» me in praefatione et peroratione mei operis sum professus, hiis
» omnibus consulendum » (1).

Attamen inquisitor patavinus contra haereticam pravitatem, die 3 iulii 1619, Cremonino significat pontificis desideriis minime factum, quod ille emendationibus libro primo *de coelo* distinctiones inseruerit quibus gravior nota censoria inurenda. Cl. Renan qui epistolam arguentem ex codice Montis Cassini, n. 483 (2) protulit, dedit quoque Cremonini rescriptum, quo haec notatu digniora: « Quanto a metter mano nel primo libro, non
» posso farlo assolutamente, perchè allora che si trattò, fu con-
» cluso di ordine di nostro Signore che si facesse con l' occasio-
» ne dell' apologia, come s' è fatto; e ciò fu saputo in *senato* ...
» Quanto al mutar il mio modo di dire, non so come poter io
» promettere di tansformar me stesso .... Non posso, nè voglio
» retrattare le espositioni d' Aristotele, perchè l' intendo così, e
» son pagato per dichiararlo quanto l' intendo ... ».

d. *Tractatus de intelligentiis*, lectionibus triginta tribus: « Tractatus de subiectis abstractis difficilis est, quia est tractatio
» de ente ... », f. 116-240.

Auctor averroisticae haeret sententiae Dei existentiam non alio modo demonstrari posse, nisi physica coeli motus consideratione.

e. —— *de motu*. « Duo circa motum in tertio phy-
» sicorum sunt determinata ... », f. 242-269.

f. —— *de tempore*. « De tempore dicendum est, an
» sit, quid sit ... », f. 271-278.

Lectiones binae.

1 Tractationem universam ex tabulario generali Venetiarum. *Miscellanea d' atti diversi, Filza*, n. 40, eruo.

(2) *Averroes et l' Averroïsme*. Paris, 1852, p. 359-361; Caesar Cantù in *Gli eretici d' Italia*. Torino, 1866, III, p. 146-147.

g. *Tractatus de infinito.* « Circa tractatum de motu relin-
» quitur considerandus ipse motus . . . », f. 279.

h. —— *de loco.* « Succedit locus explicaudus, cuius
» tractationem . . . », f. 284-290.

Lectiones duae.

i. —— *de vacuo.* « Qui agit de loco debet agere de
» vacuo . . . », f. 291-295.

k. —— *de toto et partibus.* « Super capitulo 17 pri-
» mi libri politicorum fit verbum de toto . . . », f. 295-300.

Lectiones duae.

Cod. 64 chart., saec. XV, a. 288, l. 213 [Z. L. CCLI]. B.

Averrois, *de aeternitate mundi, contra Algazel.* « Ait Aver-
» rois cum in cunctis rebus ab intellectuali virtute desideran-
» dis . . . ». Folia sunt 119.

Auctor, cum adverterit hostes veritatis, praviter litigantes, severe esse persequendos, occasionem operis paudit: « Ad manus » nostras quidam liber Algazeli attributus pervenit, cuius *de-* » *structio philosophorum* est titulus, quem librum ab eodem Al- » gazele editum fuisse non est ambigendum, ipse enim in prin- » cipio et fine cuiusdam sui libri *philosophorum intencio* nun- » cupati praedictum promiserat librum compilare ». Erroribus facilius redarguendis, eos tredecim propositis concludit. **1** Utrum mundus sit ab aeterno. — **2** Sempiternus in futuro. — **3** Effectus Dei. — **4** Ostendit mundum non habere agentem. — **5** Dei unitatem non posse probari. — **6** Errasse philosophos super Dei scientia. — **7** Ac super eius *communione cum aliquo in genere.* — **8** Deum non esse simplicem absque aliqua quidditate. — **9** Eum esse corpus et corporeum. — **10** Eum nescire genera et species modo universali. — **11** Eum non tantum seipsum scire. — **12** Eum particularia cognoscere. — **13** Coelos non esse animatos. His tractatio universa insistit, qua propositio quaelibet incipit: *Dicit Algazel,* responsum *Dicimus nos.* Rite asserit Renan opus idem esse ac « *Destruction de la destruction,* en ara- » be *Tehafot el-Tehafot,* refutation de l' ouvrage d' Algazali. » entitulé : *Destruction des philosophes ;* » de quo sic ille : « La

» traduction hebraïque de cet ouvrage paraît avoir souffert de
» graves interpelation [non ita in codicis nostri versione lati-
» na]. On peut même croire que dans plusieurs endroits la pen-
» sée d'Ibn-Roschd a été altérée. Les cinq dernières disputes
» manquent dans l'ancienne versione faite de l'arabe [exstant
» omnes in codice nostro]. La doctrine qui y est exposée est
» d'ailleurs, sur plusieurs points, en contradiction flagrante avec
» celle d'Ibn-Roschd » (1). Opus, nomine *de philosophorum erroribus* exstat, arabice litteris cuphicis, in biblioth. Escorialensi cod. DCXXVIII (2).

Algazel, vere *Abu Hamed Mohamad ben Mohamad,* persa thusaeus, n. 1111, ob. 1177.

Quidam folio extremo scripsit: *Liber reverendissimi domini mei Niceni, quem michi corrigendum tradiderat.*

Cod. 65 membr., saec. XV, a. 297, l. 214 [L. VI, XXVI]. Ma.

Liber editus a fratre Alberto, quondam ratisponense episcopo. Sermones generales de universo. Primus inc.: « Septem sunt re-
» giones aeris, ut dicunt philosophi . . . ».

Opus, in libros duodecim tributum, de planetis, elementis, homine, animalibus, avibus, piscibus, arboribus, lapidibus, metallis, aliisque syllogen doctrinarum continet. Inter Alberti Magni opera genuina ninime censetur. Foliis extremiis 68-70 occurrunt sententiae morales religiosae.

Codici addidit, nullo artis ornamento, litteras initiales et librorum ac capitulorum titulos, rubro colore, qui scripsit: *Simplex Nicolaus me pinxit.* Francisco cardinali Zabarellae pertinuit volumen, antequam in manus deveniret Bartholomaei de Lignamine, episcopi concordiensis, qui a. 1455 dono dedit coenobio s. Ioannis de Viridario Paduae.

(1) *Averroès* ec., p. 49
(2) Casiri, I, p. 184.

Cod. 66 membr., saec. XV, a. 310, l. 227 [Z. L. CCXCV]. B.

Alberti Magni, *summa de creaturis*. Exstat prima pars tantum, titulo: *De quatuor coequaevis* seu *coaevis*. « Quaeritur de » creaturis, et primo de creatione, secundo de creaturis . . . ».

Sunt quaestiones duodecim in articulos distributae. Etsi textus idem sit ac in editionibus, differt partitio: quatuor enim sunt tractatus, quaestionibus in universum duabus supra septuaginta in articulos distributis.

Codex, fol. 352, habet titulum valde ornatum, cum monacho in littera initiali insidente, insigniis cardinalis Bessarionis, floribusque pictis et auratis conspicuum.

Cod. 67 membr., saec XV, a. 296, l. 212 [L. VI, CXXIV^a]. Ma.

I. Pauli Veneti, *tractatus de compositione mundi, liber aureus* quoque appellatus. « Tractaturus de compositione mundi, » est primo videndum quibus circulis . . . ». Sub fine: « Explicit » liber de compositione seu formatione mundi, collectus per re- » verendum . . . », f. 1-25.

Opus quod et *astronomiae ianua* appellari meretur, curis Jacobi Baptistae Aloyxii de Ravenna, *lectoris in conventu Venetiarum sancti Stephani*, emendatum prodiit Venetiis, XII kal. iun. 1498. Supplicatio senatui pro impetranda licentia edendi libros physicorum Aristotelis hanc proxime impressionem consequitur.

II. —— *quaestiones XXII de Messia adversus Iudaeos*. « Quaeritur primo a reverend. sacrae theologiae doctore » magistro Paulo de Venetiis . . . . utrum scripturis et auctorita- » tibus veteris testamenti . . . », f. 27-108.

Codicem cum duabus librorum initialibus litteris ac insigniis gentis Thieneae, donavit a. 1466 coenobio s. Ioannis de Viridario Paduae, magister Caietanus *de Thienis* vicetinus, canonicus paduanus.

Codd. 68-69 chart., saec. XVII, a. 222, l. 164 [L. VI, CCLXXXIV-CCLXXXV]. D.

Tractatus de mundo et elementis, libri septem, duobus voluminibus digesti.

Operis universi aeconomiam in praefatione auctor excutit. « De principiis ac proprietatibus communibus rerum omnium » naturalium fuit hactenus satis actum: superest tertia et ulti» ma pars operis philosophica, quae ut omnium longissima, sic » iucundissima ac fructuosissima erit ».

Duplicis de cosmologia et ontologia tractatus puto auctorem fuisse quendam ex antecessoribus archigymnasii patavini.

Cod. 70 chart., saec. XVII, a. 300, l. 213 [L. VI, CLXXVI]. Yc.

Caesaris Cremonini, *tractatus de coeli efficientia.* « Coelo » omnia sublunaria gubernari est Aristotelis propositio . . . ».

Praelectiones philosophicae in archigymnasio patavino habitae a die 7 ianuarii, a. 1628. Sectiones tres in capitula distributae sunt, quibus auctor demonstrandum insumit agentem universalem coniiciendum, cui efficiens universi pertinet; unitatis intellectus theoriam refutandam. Anceps haereo num emendarit auctor, ut promiserat a. 1619 inquisitori patavino haereticae pravitatis: « Posso . . . nell' ultima parte che darò fuori *de coeli ef-» ficientia*, avere riguardo àd ogni cosà che accaderà, e far quan» to convenga per farmi cognoscere quel filosofo cattolico e chri» stiano che dico di essere, e che so che vostra paternità sa chi » io sono, che quì mi vede ogni di essa l' esser mio, e non ha » a stare a Dio sa quali relazioni » (1).

Codex habet folia 60.

Cod. 71 membr., saec. XIV, a. 320, l. 230 [L, VI, VII]. Ma.

I. Aegidii Romani, *summa super libro de generatione et cor-*

1) Cod. 483, Montis Cassini.

ruptione Aristotelis, sine textu. Libri duo. Prooemium inc. « Ani- » ma, ut testatur philosophus, est quodammodo omnia. Quidquid » enim est, vel est sensibile, vel intelligibile... » ; expositio vero textus: « Consuetudo est philosophi suis libris praemittere prooe- » mia, quod et in hoc *libro fecit*... ».

Opus impressum est Patavii, a. 1480, sub forma folii.

Codicem, folior. 48, cum aliquibus litteris initialibus bene pictis, *sua pecunia emit Patavii Ioannes Marchanova artium et medicinae doctor, a.* 1438, testamento autem legavit coenobio s. Ioannis in Viridario, a. 1467.

Cod. 72 membr., saec. XIV, a. 330, l. 214 [Z. L. DXXIV].

I. Eiusdem, *sententia super Aristotelis libros duos de generatione et corruptione,* cum principiis particularum textus, f. 1-40.

II. —— *quaestiones in eosdem.* « *Universaliter itaque » de generatione* ec. Hic ad evidentiam textus declaranda sunt » quatuor... », f. 40-53.

Cod. 73 membr., saec. XIV, a. 349, l. 250 [L. VI, VIII]. Ma.

Eiusdem, *in Aristotelis de generatione et corruptione libros duos expositio,* sine textu.

Codex, folior. 34, primo inscribitur: 1397, 18 *octobris, Constantinus.* Aeque ac praecedentem, anno 1438 sibi Patavii coemptum, dono dedit Ioannes Marchanova coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 74 chart., 1393, a. 295, l. 216 [L. VI, CXXI.ª]. Ma.

Quaestiones duorum librorum de generatione et corruptione [Aristotelis], *secundum magistrum Marsilium de Inguen, Parisis disputatae.* « Circa primum librum de generatione et corruptio- » ne quaeritur a reverendo magistro Marsilio de Alamannia utrum » ens mobile ad formam sit subiectum libri... ». Sub fine legitur: « Expliciunt quaestiones super libris de generatione et cor- » ruptione Aristotelis, editae a magistro Marsilio de Alamannia:

» scriptae sunt per fratrem Ioannem de Colonia, studentem Pa-
» duae, anno Dom. MCCCLXXXX3, in vigilia sanctae Luciae,
» hora completorii ».

Marsilius ab *Ingen*, sive *Inghen*, melius *Inguen*, traiectensis dioecesis, artium doctor, Parisiis Heidelbergam, anno circiter 1386 a Ruperto duce Bavariae ac comite palatino Rheni vocatus, inter primos novae eius academiae doctores cooptatus est: idem canonicus et thesaurarius ecclesiae s. Andreae Coloniae, Heidelbergae occubuit a. 1394. Quaestiones *per magistrum Ioannem Herbort de Silgenstat impressae*, ac *etiam emendatae per doctissimum artium et medicinae doctorem magistrum Nicoletum Verniam, thealinum, ordinarie philosophiam in florentissimo gymnasio patavino legentem*, Patavii, a. 1480 editae sunt. Singulare est quod in nostro impresso exemplari occurrit folio extremo nota autographa Verniae. « 21 iulii, 1483 complevi hoc opus, item librum *de sensu* » *et sensato*, item librum *de memoria et reminiscentia*, et librum » *peri hermenias* Aristotelis Stagiritae. Ego Nicoletus Vernias » theatinus, ordinarie legens in studio patavino ».

Codex habet folia 98.

Cod. 75 chart., 1405 a. 297, l. 213 [Z. L. CCLXIV]. B.

Eiusdem, *quaestiones de eodem*.

Primo libro absoluto, legitur f. 39: « Explicit primus liber » de super generatione et corruptione, editus a reverendo magi- » stro et doctore praecipuo magistro Marsilio Biligam (1). Fra- » ter Leonardus de Monte Ylcino scripsit ». Altero vero f. 75: « Et sic est finis libri de generatione et corruptione Atiragiam » [sic] — Expliciunt quaestiones super libros de generatione et » corruptione, editae ab egregio artium doctore magistro Mar- » silio, scriptae anno Dom. MCCCCV, completae in Dominica » de passione et die 4.ª mensis aprilis, hora 4.ª decima, per me » fratrem Leonardum de Monte Ylicino, ordinis fratrum Eremi- » tarum s. Augustini, illo tempore Arimini studentem ». Ad

(1) Nomen nullibi mihi obvium.

extremum *tabulae titulorum* lego: « Iste liber est ad usum reve- » rendissimi patris generalis magistri Gerardi de Arimino ».

Utriusque libri frontem exornant picturae florum, avium, ac duplicis littere initialis, qua strato aureo antecessor stans, veste purpurea, tradit praelectiones. Marginem vero inferiorem primi folii occupant insignia alicuius familiae, quibus insidet arcitenens.

Cod. 76 chart., saec. XV, a. 210, l. 143 [L. VI, CCXXI[b]]. Ma.

Eiusdem, *in idem.*

Habentur initia particularum textus aristotelici, ut in editionibus.

Codex, folior. 265, finit: « Et sic est finis omni quaestio- » ni de generatione et corruptione magistri Marcilii de Inghem » de Alamannia ».

Codd. 77-78 chart., saec. XVII, a. 293, l. 208 [L. VI, CLXXVII-CLXXVIII]. Yc.

Caesaris Cremonini, *varia in Aristotelem,* scilicet:

Vol. I, fol. 156, *commentaria in primum librum de generatione.* Lectiones quinquaginta quatuor. « Succedunt exponendi » libri qui inscribuntur de ortu et interitu . . . ».

Volumini altero insunt:

a. *Commentaria in secundum librum de generatione.* Lectiones viginti novem. « Connectitur hic liber cum antecedenti hoc sensu . . . », f. 2-86.

b. *Tractatus de formis elementorum.* Lectiones novem. « Ex- » ponentes librum secundum de ortu et interitu . . . », f. 88-118.

c. —— *de mixtione.* Lectiones quatuor. « Intentio est » resumere quaedam de mixtione, exq uibus praecipue appa- » reat . . . », fol. 119-128.

d. —— *de annexione.* Lectiones tres. « Quae dicenda » sunt de annexione, dicentur ad maiorem . . . », f. 129-139.

Cod. 79 chart., saec. XVII, a. 290, l. 200 [L. VI, CLXXXVI]. Yc.

Eiusdem, *paraphrasis in duos libros* [Aristotelis] *de generatione*. « Subiectum huius operis de ortu et interitu . . . ».

Pars prima, f. 1-47 lectionibus undecim, altera, f. 49-73, sex digesta est.

Codd. 80-82 chart., saec. XVII, a. 295, l. 202 [L. VI, CLXXX-CLXXXII]. Yc.

Eiusdem, *expositiones in quatuor meteorum libros Aristotelis*. Lectiones ab eo habitae in archigymnasio patavino.

Volumen primum lectiones 42 in librum primum complectitur, f. 1-78. Fol. 179-192 occurrit *tractatus de efficientia coeli, cuiusdam studiosi doctrinae Cremonini*, alius a codice 70.

Volumen alterum continet *lectiones*, numero 35, *privatim habitas in secundum meteoreorum*, f. 1-33, et in tertium lectiones octodecim, f. 134-194. Eas incepit auctor die 14 dec., anni 1613.

Extremum inscriptum: *Expositiones Caesaris Cremonini super quartum librum meteorologicorum Aristotelis, physicis et medicis apprime utilimae* [sic] *et necessariae*, materiem universim lectionibus 48 pertractat, f. 1-221.

Cod. 83 membr., saec. XVII, a. 212, l. 146 [L. VI, II]. F.

Adriani Gratiosi, e Monte Bodio, *de rebus meteorologicis tractatus laconice, ad invictissimum principem Cosmum Medicem, almae reipublicae florentinae ducem II, libri quatuor*. Dedicatio. « Cum animo meo tot animantium genera et illorum » varias naturas intueor. », textus: « Quantum ad primum, » praemitto illud Aristot. in principio meteorum ... ».

Insignia gentis Mediceae ab initio evincunt hunc ipsum esse codicem duci Cosmo nuncupatum. Auctor de Monte Bodio [Monte Alboddo] viginti millibus passuum ab Ancona, libro tertio patrem suum Polidorum, viginti annis medicinam Interamnae professum allegat. Operis inediti auctorem nullus est qui

memoret, nec Augustinus Rossi, etsi in *Notizie intorno a Monte Alboddo* [Sinigaglia, 1694] viros litteris praestantes gentis Gratiosae nuntiet. In praeeunte epistola Pascutius Bodianus [de Monte Bodio] auctorem ciet ut *opusculum tradat calchographo et typis mandet*, laudis epigrammate addito: « Qualis apes ae» state nova per florida rura . . . ».

Codex, a Persio de Mariottis scriptus, habet folia 37.

Cod. 84 membr.. saec. XIV, a. 345, l. 228 [L. VI, CXXVI]. Mk.

Petri de Abano, *expositio problematum Aristotelis*, cum textus principiis. « Iuxta sententiam Aristotelis, secundo coeli et » mundi, promptitudinem inquisicionis difficultatum dignum » quidem magis est verecundiae . . . ».

Codex folio extremo 139 finit: « Explicit expositio succin» cta compilationis problematum Aristotelis, quam Petrus edi» dit Padubanensis et a nullo prius interpretante; incepta » quidem Parisis et laudabiliter Paduae terminata, anno legis » Christianorum millesimo trecentesimo decimo, cum laude Dei » altissimi, cuius nomen sit benedictum per saecula, amen ».

Caeterum omnia se habent ut in editione mantuana a. 1475, in qua textus Aristotelis insertus est, in codice tamen praetermissus.

Cod. 85 chart., saec. XIV, a. 283, l. 200 [Z. L. CCLXIII]. B.

I. Anonymi, *expositiones super problemata Aristotelis*. « *Pro» pter quid urina*. Post problemata naturalia circa odorem, agi» tur de problematibus naturalibus circa pravum odorem seu » faetorem . . . », f 6-155.

Commentum est in problemata a particula duodecima ad vigesimum tertium non absolutum particulae vigesimae sextae. Quas expositiones auctori bononiensi tribuendas censeo, quod in textu se prodat bononiensem.

II. —— *tractatus* [in fine mutilus] *moralis de bono, virtutibus et vitiis, passionibus animi*. « Quaestio est de bono se» cundum communem intencionem boni, et quaeruntur quinque, » quorum primum est, quid sit . . . », f. 162-411.

Cod. 86 chart., saec. XVIII, a. 207, l. 160 [L. VI, CCXCIX].

Disputationes physicae elementares, capitulis uno supra triginta, anno 1742 habitae. « Existere corpora et quidem duplicis generis, naturalia et simplicia . . . ».

Auctor, certe Franciscus Vezzosi, ut ex collatione huius cum cod. pag. 178 coniicio, plura ex Aristotele, Galilaeo, Gassendo, Francisco Redi, Marcello Malpighi, Newtono, Muschenbroeko, aliisque, in proprios usus convertit.

Codicem, foliorum 170, amanuensis latinae linguae prorsus ignarus exscripsit.

Codd. 87-93 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 215 [L. VIII, CVIII-CXIV]. V.

Simonis Stratico, *praelectiones physicae habitae in archigymnasio patavino, annis* 1779-1788, omnes autographae, per experimenta, hoc ordine :

Cod. 1. Praelectiones ann. 1778-1779 novendecim, quas, nullo servato ordine, auctor ex diversis tractatibus scientiae physicae descripsit.

Cod. 2. —— octodecim ann. 1779-1780, de *gas*, corporibus magneticis et elasticis, nec non eorumdem proprietatibus, de electricitate, de luce.

Cod. 3. —— ann. 1780-1781, 1781-1782, quarum primae quatuordecim de mechanica, reliquae tresdecim de electricitate, gas, magnetis vi et proprietatibus.

Cod. 4. —— ann. 1781-1783 quatuordecim ex hydrostatica, quarum extrema de machina funiculari, experimentis anno 1783 institutis innititur.

Cod. 5. —— ann. 1783-1784 sexdecim de gas et electricitate ; earum ultima de igne.

Cod. 6. —— ann. 1784-1785 numero octodecim de mechanica.

Cod. 7. —— ann. 1787-1788 sexdecim de mechanica.

CLASSIS XIII.

HISTORIA NATURALIS.

Cod. I membr., saec. XV, a. 345, l. 248 [Z. L. CCLXVI]. B.

C. Plinii Secundi, *historiae naturalis libri triginta sex.* Praeeunt index uniuscuiusque libri et argumenta universi operis tria.

Singularis est locus cap. 58 lib. VII, ex quo Iac. Morellius inscriptionem graecam dom. Petit Radelio sciscitanti dedit. Quam enodandam curabit qui nesciat amanuensem, linguae graece prorsus imperitum, non litteras sed litterarum simulationem effinxisse. Consultius codices qui proxime sequuntur, primus inscriptione caret prorsus, alter dat eam quae in editionibus lectu est; alii plures graecam inscriptionem latinis litteris exhibent.

Codex, fol. 523, eleganter selectiori membrana excriptus refert in initialibus litteris historialas, egregie pictas auroque contextas, eorum quae in libro excutiuntur. Bessarionis iussu facile exaratum puto, ex illius insigniis fol. 6 prolatis.

Cod. 2 membr., 1481, a. 412, l. 283 [L. VI, CCXLV]. Z.

Eiusdem, *historiae naturalis libri triginta sex.*

Codex sub fine inscriptus est: « Hoc opus scripsit Nico- » laus de Maschariuis de Ferraria, ad instantiam magnifici co- » mitis Ioannis de la Mirandula, anno incarnationis dom. no- » stri Iesu Christi MCCCCLXXXI, die 17 augusti ». Qui librorum Apostoli Zeni thesaurum digna laude prosecutus est,

haec de isto: « Or che diremo de' manoscritti! Un superbo Pli-
» nio in carta pecora fatto copiare con bellissime miniature da
» Pico della Mirandola [cuius insignia fol. 3] comperato già per
» trenta zecchini, si sentì tentato a venderlo a Marco Foscarini
» in tempo delle sue disgrazie, ma poi nol fece; e così avrebbe
» lasciata una preda di più alla rapacità straniera, se a farci
» ricuperare il mal tolto, non fosse di recente accorso il favore
» di providissima stella » (1). Signum duplex bibliothecae Nationalis parisinae nuntiat volumen anno 1797 Parisios delatum: Venetias a. 1816 translatum verba Franc. Negri significant.

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 371, l. 247 [L. VI, CCLIV].

Eiusdem, *historiae mundi libri trigintaseptem, ex postrema ad vetustos codices collatione, cum annotationibus et indice*.

Volumen, Basileae impressum a. 1539, ideo manuscriptis codicibus adnumeramus, quod notas quaquaversus manu sua addiderit Melchior Guilandinus, rei botanicae in archigymnasio patavino professor, qui librorum suorum haeredem rempublicam ex asse instituit a. 1589.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 328, l. 240 [L. VI, LVI]. Ma.

I. *Incipit liber duodecim tractatuum* [sunt vero novendecim] *Avicennae philosophi arabis, super opiniones Aristotelis, translatus de arabico in latinum*, scilicet *liber de animalibus Avicennae, super libris de animalibus Aristotelis*, f. 1-36.

Opus iam editum, cum solita interpretis dedicatione: *Federice, domine, mundi imperator, suscipe devote hunc librum Michaelis Scoti, ut sit gratia capiti tuo et torques collo tuo.*

II. *Propositiones logicales ex variis philosophiae operibus Porphirii, Aristotelis, Boethii*, seu, ut annotator in fine: *propositiones notabiles super auctoritatibus librorum logicalium Aristotelis, Boethii et aliorum.* Ideo serior amanuensis scripsit a principio: *Auctoritates librorum Aristotelis*, in quem propositiones

(1) Negri Francesco. *Vita di Apostolo Zeno*, p. 379.

excussae ab origine referuntur: « Genus est uniuscuiusque ge- » nerationis principium: genus est cui supponitur species... », f. 37-49.

III. *Propositiones naturales omnium librorum Aristotelis.* « Numerus ternarius virtutem omnis rei signat; per hunc nu- » merum adhibuimus in nosmetipsos... », f. 49-56.

Praeeunt in codice paucula quaedam in Aristotelem, ac *tituli quaestionum primae partis secundi Sententiarum.* Sub fine, volumini compingendo folium coaevum adhibitum est, quo latinae grammaticae regulae inscripate.

Codicem, quem *Ioannes Marchanova sua pecunia emit a.* 1440 *Patavii,* idem caenobio s. Ioannis in Viridario anno 1467 testamento legavit.

Cod. 5 chart., saec. XVI, a. 172, l. 108 [L. VI, LI].

Aristotelis et Theophrasti, *historiae, cum de natura animalium, tum de plantis et earum causis.* Lugduni, apud haered. Iacobi Iuntae, 1552-1553, vol. II.

Opus hoc, Melchioris Guilandini pruteni testamento Marciae legatum (1), codicibus mss. rite adnumerandum censemus, quod donator notas physicas, historicas, philologicas, sua manu, frequentiores quaquaversus addiderit, easque summi habendas, ut ex. gr. quae titulo inscripta: « Libris de historiis ani- » malium Aristoteles tradidit rudem et adumbratam notitiam » animalium, quam quia non demonstrando, sed veluti narran- » do exposuit, appellavit historiam. M. G. B. ».

Cod. 6 chart., saec. XVII, a. 285, l. 200 [L. VI, CLXXVII]. Yc.

Commentaria in librum de communi motu animalium, Aristotelis, expositore Caesare Cremonino centensi. « Librum sumimus » explicandum qui inscribitur *de motu animalium*... ».

Septem operis capitula distribuit auctor in *lectiones* vigintiquatuor, quas in archigymnasio patavino, anno 1628 habuit.

(1) Vide quae scripsi, tom. I, p. 60-61.

Quae anno proxime insequenti erit tractaturus nunciat ab initio: « Horum consideratio multum confert ad ea quae dicentur in » tertio de anima circa facultatem motivam, quem librum sumus » explicaturi anno sequenti ».

Codex habet folia 93.

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 224, l. 170 [L. VI, CCXXXIV]. MI.

Anonymi, *commentum in Aristotelis libros de historia animalium*. « Intentio auctoris huius est determinare de modis ani- » malium, finis est cognitio efficiens Aristotelis . . . ».

Auctor Aristotelis textum presso vestigio minime sequitur, etsi quorundam capitum initia praebeat. Materiem universam, non in libros decem, sed in novendecim volumina [partes] distributam innuit. Sub fine: « Explicit commentum, super libros » de animalibus Aristotelis, mire atque inaudite compendiosita- » tus ex vetustissimo exemplari carie semeso extractum; solerti » diligentia reverendissimi patris et domini domini Petri de Ni- » grono, ianuensis, abbatis sancti Gregorii in urbe dignissimi, » in loco secretissimo reperto, atque hic pro eodem scriptum per » me Raymundum de Saleta, suae reverendae dominationis an- » tiquissimum servitorem, sedente Alexandro papa sexto; pon- » tificatus sui anno sexto, quinto nonas iunii, qui fuit vigilia in- » dividuae Trinitatis, 1498 ».

Codex, duabus columnis, habet folia 303.

Cod. 8 chart., saec. XVII, a. 287, l. 200 [L. VI, CLXXIX]. Yc.

I. Caesaris Cremonini, *expositio primi capitis primi libri de partibus animalium* [Aristotelis]. « Intendimus explicare primum » caput.... hoc praecipue consilio ut bene intelligatis quod ipse » dixit . . . », f. 1-74.

Lectiones num. septemdecim in archigymn. patav. habitae.

II. *Expositio Caesaris Cremonini super caput tertium libri secundi de generatione animalium* [Aristotelis]. « Duo sunt capi- » ta in libris de animalibus quae frequenter adduci debent . . . », f. 75-142.

Lectiones duodecim ibidem datae.

III. *Tabula sive consideratio utilissima opinionum de anima veterum philosophorum, Caesaris Cremonini.* « Accepta est con» suetudo ne partes illae librorum Aristotelis, in quibus conside» rat . . . », f. 143-186.

Lectiones undecim ibidem.

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 290, l. 212 [Z. L. CCLXV]. B.

I. Theophrasti Eresii, *de plantis libri decem, Theodoro Gaza thessalonicensi interprete.* Dedicatio interpretis Nicolao papae V. « Quam magna exultare laeticia possint homines nostrae » aetatis . . . » ; auctoris praefatio : « Praefandum illud Heracliti » dictum arbitror quo abiectae cuiusdam domunculae . . . », f. 1-141.

II. —— *de causis plantarum, eodem interprete, libri sex.* « Plantarum complures esse generationes, quot et » quae sint inter historias antea exposuimus . . . », f. 143-279.

Codicem belle exscriptum membrana tereti, candidiori, ornant affabre titulus cum picturis elegantioribus auro superpositis, protomes tres, vasa, flores, insignia Bessarionis a puerulis recta referentibus, nec non litterae initiales in principiis librorum.

Cod. 10 chart., saec. XV, a. 287, l. 200 [L. VI, LIX]. Mk.

Benedicti Rinii, *medici et philosophi veneti, liber de semplicibus.* « Priscorum equidem virorum mores . . . ».

Inter opera rei botanicae, quae antiquitate simul et copia praestant, hoc maxime locum habet ; de quo auctorem ipsum in praefationis fine disserentem primum cognoscere interest. « Sane, » inquit, praescriptorum pro posse sumens exempla virorum, va» rias perlustrando regiones, in florentissima tandem urbe Vene» tia, Venetiarum provinciae metropoli, domicilium statui, post » primi studii perfectionem in Patavia urbe, Christi currentibus » annis millenis quadricentenis quindecenis . . . . Eapropter mente » cum opere decrevi, quae iam vetustate fere deleta sunt, au» thentice dicta de simplicium notitia in lucem quantum value-

» ro serie quadam moderniori revocare; ut sexagenarii mei Ni-
» colai Rochabonellae conelianensis physici aetas frustra non
» elabatur, novave non pauca mihi memoriae reponantur, atque
» pro vanis quicquam recompensem utilitatis; ad fructum quo-
» que nati primi, artium doctoris et medicinae, Iacobi; ut et
» mihi nato suo Ludovicus, medicus doctissimus, maxima in
» hac scientia praestitit beneficia; non parvo mihi collato favore
» pro huius operis complemento, in designatione formae primae
» simplicis cuiusque per magistrum Andream Amadio venetum
» pictorem sublimem, ad intenta descendens infrascripto ordine ».

Variis itaque regionibus perlustratis, absolutoque studiorum curriculo in gymnasio patavino, Rinius anno 1415 Venetiis sedem fixit, atque ad opus conficiendum omne studium adiunxit. Roccabonellam praeceptorem vel studiorum adiutorem is laudat, quem anno 1410 in gymnasio illo laurea medicinae donatum fuisse cum ex tabulario episcopatus patavini constet, de operis aetate circa dimidium saeculi XV statuenda argumentum inde sumendum.

Plantae de quibus agitur, duae ac quadraginta supra quadringentas sunt. Singulae quibus nominibus latine, graece, arabice, slavonice, theutonice appellentur, indicium fit; praeceptaque adiiciuntur de tempore ad eas colligendas opportuno, deque earundem in arte medica usu. Bibliotheca nostra syllabum asservat manu Io. Baptistae Brocchi, quo plantarum nomina cum Linnaeanis et recentionibus conferuntur. Scriptores de iis tractantes singulatim afferuntur; in quibus, praeter Dioscoridem, Galenum, Plinium, Macrum, Mesuem, Avicennam, Serapionem, Rhazem, Albucasim, Isaacum, Constantinum Africanum, Kiranidis auctorem, Petrum Aponensem, Petrum de Crescentiis, Ioannem Platearium, Bartholomaeum Anglicum, Simonem Ianuensem, aliosque pervulgatos, reperiuntur sequentes vel parum cogniti, vel prorsus etiam ignoti; nonnulli tamen suppositicii.

1. *Alexander Magnus in* **tractatu de septem herbis** *secundum septem planetas*. Affertur pag. 82, 290, 300.

2. *Tesilus libro suo* **de virtutibus** *XVIII* **herbarum,** *capitulo* **de berbena,** *licet in hoc nomine* **berbena** *erraverit, ut plures alii volentes* **de peristereon;** *qui Tesilus docet colligi hanc her-*

bam [sclaream] *aprili mense, IX diebus praecedentibus kalendas maji*, pag. 5 — *Tesalus in libello suo* **de virtutibus herbarum** *XIX;* pag. 115 — *Tesilus philosophus in libello suo* **de virtutibus herbarum** *XX;* pag. 9, 164, 169, 205, 272, ec.

De utroque scripto apocrypho apud Fabricium [*Bibl. gr.*, t. II, p. 206] haec sunt: « Vetus interpres latinus kyranidum » in prooemio: *volo scire*, inquit, *quod est apud Graecos quidam » liber Alexandri Magni de VII herbis VII planetarum, et alter » qui dicitur Thesali mysterium ad Hermem de XII herbis XII » signis attributis, et de VII aliis herbis per VII alias stellas* ».

3. *Hippocrates in epistola de tempore colligendi herbas*, pag. 24, t. ubi de acetosa: *Colligitur herba et ex ea fit succus et depuratur de mense iulii, semina de mense septembris, radices vero de mense octobris, et luna crescente, secundum dictum Hippocratis in epistola sua quadam de tempore colligendi herbas ec., licet secundum Thesilum debeamus colligere a* 18 *die decembris, praecedente kalendas ianuarii.*

4. *Plato Apuliensis, sive Apuleius in libro suo* **de herbis masculinis** *centum et triginta una*, pag. 5, 7, 20 et passim. *Plato Apuliensis, sive Apuleius in libro suo antiquo historiato* **de herbis femininis**, pag. 5, 7, 18, 23, 25. Opus prius herbarium, Apuleii nomine vulgatum, quod plantas viginti ac novem supra centum continet, esse video; posterius non aliunde mihi notum, veluti brevius quoddam scriptum, Rinius sic affert pag. 25, ubi **de bardana**: *Item idem Apuliensis Plato libro suo* **de herbis femininis**, *capite* 70 *et ultimo* **de aparme** *sive* **philantropos.**

5. *Copho in libro suo* **de simplicibus**, pag. 1 et passim. Cophonis methodum medendi et anatomen porci, ex editione haganoensi an. 1532 et veneta 1582, Io. Georgius Iacobus Bernhold, qui auctorem saeculo XII adiudicavit, Marcobraitae an. 1793 denuo imprimi fecit: de scripto tamen herbario Cophonis nihil iis in editionibus allatum est.

6. *Mundinus de Bononia in sua* **practica de omnibus aegritudinibus a capite usque ad pedes,** pag. 394. Mundini de Luciis Bononiensis, praesertim ob anatomiam clarissimi, opus titulo hoc inscriptum non reperiri solet. *Mundinum de Civitate Austriae,*

qui synonima medicinae fecit, Rinius diserte a bononiensi discernit et foroiuliensem appellat pag. 1, 152 et alibi.

7. *Ruphinus in libro suo* **de simplicibus**, pag. 1 et saepissime. *De* **lunaria** *tractat Rufinus satis plene libro suo* **de simplicibus**, pag. 113. *De* **Frasinella** *tractat Rufinus libro suo* **de simplicibus**, *qui in capitulo de* **eringis** *et in capitulo de* **secacul** *visus est ignorasse quid sit cum veritate: sed in capitulo* **de sigillo sanctae Mariae**, *hanc describit herbam cum veritate sub nomine* **sigillum sanctae Mariae**, pag. 148. *De* **oculo bovis** *Rufinus tractat false in suo libro* **de simplicibus**, pag. 274. *De* **kali** *tractat Rufinus libro suo* **de simplicibus**, *capitulis de* **alkali** *et de* **cachile**; **alkali** *qui visus est discedere a veritate in eo quod dixit, quod sit* **cachile**; *cuius contrarium scribit Serapio capite praeallegato; quanquam assimiletur ei multum in forma sua,* pag. 341. Opus incognitum continet liber manuscriptus, in indice librorum *Iulii Saibantis*, patricii veronensis, a. 1734, Veronae impresso in 8.°, p. 203 ita relatus: *Magistri Rufini liber de virtutibus herbarum et earum compositionibus. Membran., saec. XIV*, in f.°

8. *Philippus in libro suo* **de proprietatibus rerum**, p. 45-48 et alibi. *Philippus libro suo* **de proprietatibus rerum, sermone generali de herbis**, *cap.* 386, **de betonica.**

9. *Christoporus de Honestis* [bononiensis] *in problematibus suis de* **venenis**, pag. 383, 408.

10. *Maphaeus de Laude, in quodam tractatu suo de* **vulneribus cassalibus**, pag. 256, 258. *Plures doctores scribentes in chirurgia, ut Lanfrancus de Mediolano, Maphaeus de Laude, ponentes ad vulnera sananda, maxime pectoris cassalia* ec., pag. 188. Maphaei de Laude *problemata medica* manuscripta extant in bibliotheca bernensi.

11. *De caranza, latine* **mormordica** *copiose tractat doctor quidam modernus in libello particulari, quem composuit, intitulato:* **Libellus de virtute herbae momordicae, idest caranzae,** pag. 140.

Longe tamen maius, quam ex doctrina, quae tunc levis incertaque erat, operi pretium inest ex imaginibus plantarum ad vivum depictis *per magistrum Andream Amadio, venetum pictorem sublimem,* ut ex Rinii ipsius attestatione cognoscimus.

Sane tanta in iis naturae aemulatio fere ubique est, nihil ut ei propius in eiuscemodi rebus videri possit. Ad hunc ipsum vero codicem Pandulphus Collenucius pisaurensis provocat in *defensione pliniana* adversus Nicolaum Leonicenum, Ferrariae anno circiter 1493, ab. Andrea Belforti gallico impressa; ubi Plinium a Leoniceno immerito reprehensum affirmans, quasi pentaphyllum et herbam fraga ferentem pro una eademque acceperit, scribit: « Est Venetiis in eo vico quem *Speciarium* vocant, se» plasarii cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insi» gnique sit Aethiopis caput [testa di moro]. In ea liber est her» barius tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis » suis herbas, non effigiatas credas. In eo pictam vidimus, iis» dem prorsus, quae hic diximus, signis herbam foliis quinque; » quae et ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos si» nuatosque haberet; sed et fructus quos fraga dicas: tum ad » ipsam herbam latinum nomen *sanicula*, germanicum *sanichel* » scriptum est. Citanturque ibi de *sanicula* hac scribentes in » *dynamidiis* Galenus et Petrus Hispanus, is qui postea sum» mum pontificatum gessit, et Ioannes XXI nuncupatus, eum » de medicina librum scripsit qui *thesaurus pauperum* inscribi» tur: tum cerviensis episcopus quidam et Laudensis Maphaeus, » et Gilbertus Anglicus, chirurgi ». Haec vero caput LIX, pag. 58, codicis scriptum respiciunt, quod eiuscemodi est: « Herba » picta in hac charta, quanquam ab auctoribus simplicistis non » reperierim descriptam; tamen per herbolarios in ultramonta» nis partibus conversatos et fide dignos ostensa hac herba, dic» tum est quod nominatur in partibus ultramontanis *sanicula* » latine, *sanichel* teotonice. In medicinis utimur tota herba cum » suis radicibus. Colligitur vere, aestate et autumno, in nemori» bus. Servatur per annum ».

« De ea tractat Galenus libro suo *dynamidiorum* capitulis de » potionibus ad plagatos. Item Gilbertus Anglicus in *practica* » sua, lib. 2, cap. *de vulneribus* capitis, in potionibus ad plaga» tos. Item Fidelis in *practica* sua intitulata *thesaurus pauperum*, » cap. 64 de *potionibus vulneratorum*. Item Maphaeus de Laude » in tractatu suo de *vulneribus cassalibus*, in fine ubi ponit po» tiones. Item fere omnes doctores moderni, et specialiter ultra-

» montani tractantes in chirurgia de vulneribus cassalibus, potio-
» nes ponentes ».

Specimen operis maius ut exhibeam, caput aliud profero.

« De papyro. Caput CCCXXXI. Herba picta in hac charta » infrascriptis appellatur nominibus »:

« Graece: *Xilocarti*, *cataxirion*, *vaporium*, *papyros*, *xiflon* ».

« Graece, secundum Paulum: *Xilocartion*, *xantium*, *fa-* » *gasmon* ».

« Arabice: *Kirta*, *burdhi* ».

« Latine: *Lanaria*, *papyrus*, *valvirus*, *spatula faetida*, *bibu-* » *la et biblus*, *gladiolus*, *carta* ».

« Sclavonice: *Rotar* ».

« In medicinis utimur foliis et grossitie virgae in summi- » tate eius, quae est ut clavae Tunorum. Colligitur de mense au- » gusti, luna crescente. Servari potest per annum ».

« De ea tractant Dioscorides libro suo de *simplicibus*, cap. » 616 de *vaporio*. Item Serapio libro suo de *simplicibus*, cap. » de *burdhi*. Item Galenus libro suo *dynamidiorum*, libro primo » *simplicium medicinae*, cap. de *virtutibus herbarum*, particula » de *alburdhi*, idest *papyro*. Item Avicena 2. canone, cap. de » *papyro*. Item Rufinus libro suo de *simplicibus*, cap. de *spatula*. » Item Plato Apuliensis libro suo de 131 *herbis masculinis*, cap. » 79 de *gladiolo*, idest *spatula*. Item Petrus de Crescentiis libro » suo *ruralium commodorum*, lib. 6, cap. 98 de *papyro*. Item fra- » ter Bartholomaeus libro suo de *proprietatibus rerum*, particula » 17, cap. de *papyro*. Item Simon Iannensis et Mundinus in » suis *synonimis*, capitulis de *burdhi* et de *papyro*, et de *spa-* » *tula faetida* et de *vaporium*, et de *carta*, et de *kirta*, et de » *xilocarti*, et de *lanaria*, et de *biblus*, et de *papyros*, et de *xan-* » *tium*, et de *fagasmon* ».

Herbae figura eadem est quae *typham palustrem* ob oculos ponit in *historia generali plantarum*, impressa Lugduni apud Guillelmum Rovillium, anno 1586, in f., t. I, pag. 994.

Codicem authographum, eundemque unicum citarunt Iac. Philipp. Tomasini in *Biblioth. ven. ms.*, Iacobus Morelli (1), Leo-

(1) *Notizia d'opere di disegno* Bassano, 1800, p. 223. — *Biblioth. ms graeca et latina*. Bassani, 1802, p. 398. — *Operette minori*. Venezia, 1820.

pold. Cicognara (1), recens vero Ioannes Ruskin, artium amaeniorum oxoniensis antecessor, qui et opus enixe laudavit (2); et plantas universas manu Antonii Caldara e Venetiis sibi hodiedum curat pingi. Volumen ex testamento (3) Alberti Rinii [10 sept. 1593], an. 1604 in biblioth. fratrum Praedicat. coenobii sanctorum Ioannis et Pauli delatum est, inibique in catalogo codicum mss. illius biblioth. descriptum, tota praefatione vulgata (4), anno demum 1790, senatusconsulto 25 decembris 1789, in Marciam illatum.

Codd. 11-13 chart., saec. XVI, a. 320, l. 218 [L. VI, CCLXV-CCLXVII].

Hieronymi Tragi, germanici, *collectio botanica in tres libros distincta.*

Codices mss. basilice compacti, quorum chartis glutine adhaerent formae plantarum lineari pictura expressae, exsectae ex opere Hieronymi Boek [latine *Tragi*] : *De stirpium, maxime earum quae in Germania nostra nascuntur ec., commentarium li-*

(1) *Fabbriche di Venezia. Palazzo ducale*, tav. XXIX.

(2) « The wonderful ms. in St. Mark's Library at Venice, from whic this drawing is copied, contains the earliest botanical drawings. I know of approximate accuracy. They are; however, like all previous work, merely suggestive of the general character of the plant, and are very imaginative in details .... Every plant, whatever its own complexity of growth, is reduced in this book to some balanced and ornamental symmetry of arrangement ». *Catalogue of examples*. Oxford, 1870, p. 56-58.

(3) « Perchè il q. eccellente missier Benedetto, mio padre carissimo, mi lasciò per il suo testamento un libro de' semplici che vale un tesoro, miniato al vivo, chiamato herbolaro, in mia protezione, con strettissimo obbligo che non lo lasciasse uscire di casa nostra nè di mano mia; et essendo io rimasto solo senza figliuolo, et venendo occasione della mia morte, ordino e voglio che il detto libro sia posto nella libraria delli venerandi padri de' santi Giovanni e Paolo: il quale sia bene ed diligentemente custodito, legandolo con una catena di ferro, acciò non sia trasportato, et possi esser goduto et visto da elevati ingegni, che di ciò si dillettassero; et prego, anzi ordino et voglio, che ne sia fatto nota particolare nelli catastici di essi reverendi padri, dell' obbligo che haranno et della custodia, et del lasciarlo vedere, ma con l' intervento sempre de doi padri ».

(4) *Nuova raccolta Calogerà*, 1782, t. XXXVII, p. 51.

bri tres, interprete *Davide Kybero,* argentinensi. Argentinae, 1552, 8.°

Libro primo praeeunt insignia viri mihi ignoti, effigies ligno sculpta inscripta : *Effigies Hieronymi Tragi anno aetatis suae* 46, ac epigramma, manu scriptum, *Ioannis Sapidii* lectori studioso :

« Hoc Hieronymus ore Tragus spirabat, ut annos
» Natus bis ternos, octoque lustra fuit ».

Ad finem cuiusque voluminis exstat calamo scriptus, ordine alphabetico, index plantarum, quarum in primo numerantur 182, altero 167, tertio 135. Nullus textus rem herbariam declarat.

Cod. 14 chart., saec. XVII, a. 320, l. 224 [L. VI, CCXII].

Fabii Columnae Lyncei, *minus cognitarum stirpium pars altera, in qua plantae hucusque non descriptae ac etiam rariores ; purpura, testaceum cum animali purpuram fundente, et alia rariora nunc primum proponuntur. Omnia fideliter ad vivum delineata typis aenaeis et praeter elenchum rerum in principio appositum, exstat in fine index locupletissimus,* folia 41.

Est codex celeberrimi auctoris manu perscriptus, lituris, emendationibus et additamentis interspersus. Collatione facta cum textu a. 1616, Romae, typis Yacobi Mascardii edito, nullum discrimen apparet ; nisi quod in autographo epistola Fabii deest ad Eduardum Farnesium cardinalem cum opere iam emissa ; et ad lectores praefatio paulo brevior est. Opuscula, ut in editione, accedunt de purpura et de glossopetris : omnia iisdem imaginibus aere expressis ac iam editis exornata, quas auctorem ipsum delineasse probatior opinio est.

Cod. 15 chart., saec. XVII, a. 420 l. 275 [L. VI, CCXXIV].

Herbarium plantis exsiccatis [525] *confectum, cum indice alphabetico praevio.*

Nomina sumpta sunt ex Clusio, Prospero Alpino, Dodonaeo, Trago, Lobellio, Ruellio, Tabernamontano, Cornuto, Du Bruy, Fabio Columna, maxime vero Bauhino et Mattioli.

Codex fol. 205 infrascriptus est serius: *Studium botanicum, philosophis, medicis et cunctis bonarum artium cultoribus perutile. Creditur esse cuiusdam Petri* [Pauli] *Bocconi siculi, olim studiosi talis materiae apud sereniss. principem ducam Florentiae, circa annum* 1680.

Cod. 16 chart., saec. XVII, a. 210, l. 145 [L. VI, CCXIII]. 0.

Iosephi Baldi, doctoris florentini, *de fungis libri duo.* « Fungus a Latinis sic dictus, quasi *sfungus,* ab aeolico σφόγγος, » pro communi σπόγγος, unde σπόγγια, *spongia ;* quum fungi » omnes spongiosam habeant substantiam . . . ».

Fungi appellationem sic a Baldo ductam quum Petrus Antonius Michelius, herbarius ille praestantissimus in hoc ipso scripto vidisset, nova plantarum genera proferens, prae aliis probavit [p. 200]. Ea sane auctoris perspicacitatem indicat, quemadmodum rei herbariae ac medicae eruditionem liber totus ostentat. Ut disseruit is de nomine, ad naturam et generationem explicandam accedit, fungosque non a putredine, nec ex terra acido succo fermentata nasci statuit ; sed *ex spermatica, informi, aut viscosa, pulverulentaque aliqua cuiuslibet speciei substantia, conformati seminis vicem gerente, genitricemque vim ad tempus conservante.* Quam sententiam aetate illa non sane communem, at a philosophis melioribus fere omnino receptam, dum fungorum anatomen tractat, declarat. *Partes,* inquit, *fructificationis ad conservandam speciem dicatae in quovis genere fungorum nullae manifeste apparent, quae fructificationis organum in aliis constituere solent ; nempe nullas floris partes, nulla prorsus involucra seminis, nullum denique, nisi obscurum et informe semen conceptumque moliuntur, quod ob figurarum exilitatem sensu discerni non potest ; licet genitricem vim informi polline, scobe, tenuissimoque pulvisculo animadversum sit. Nihilominus organicas partes tales esse ad talem fructificationem obscuras, indiscretas, et informes in hoc genere, microscopii praecipue auxilio, possibile est internoscere ; sicut etiam manifeste apparet in capilaribus plantis, flore et semine apparente carentibus, uti filicibus omnibus, adiantho, ceterach, phyllitide, ruta muraria, poly-*

trico utroque maiori et minori Apuleii, musco clavato, abietino, lichene pileato et stellato, quos in silvis annosis et umbrosis observare licet; qui omnes flores habent fugientes quasi obtutum et semina quasi pulvisculum in dorso alarum. Fungorum deinde partes dissimiles ac similes accurate discernit, temperamentum et qualitates expendit, noxii qui sint, quive innocui, qua vi et ratione interimant, quae sit in eorundem esu cautio adhibenda, quibus remediis, si nocuerint, utendum, quidque ex iis boni in re medica trahi possit, toto priore tractatu Baldus ostendit. Posteriore, fungorum omnium historiam persequitur; quorum multos apud scriptores probatissimos invenit, multosque vel ipse per Etruriam cognovit, vel ab amicis accepit, Petro scilicet Natio florentino, et Virgilio Falugio Vallis umbrosae abbate, rei huiusmodi peritissimis. Hos inter pezicam refert ponderi librarum duodenarum ac dimidiae aequalem, rotundae formae, albi coloris, carnosae solidaeque substantiae, quam in colle pistoriensi, Lizanum cui nomen, exortam Pacius Pacionius iurisconsultus anno 1687 ad Cosmum III, magnum Etruriae ducem, dono miserat, huius autem iussu Redius, plura in ea expertus, examinaverat, ac veneno carere, iucundissimeque sapere deprehenderat. Est opus in codice hoc ab ipso auctore exaratum; non tamen perfectum, neque fungorum imagines, quas etiam exhibere constituerat, adiectae. Hinc editio eius nulla facta est, nec aliis, quantum ego scio, quam Michelio innotuit; qui Baldi quoque librum de stirpibus ad vivum depictis in Anglia apud Guillelmum Serhurdium v. cl. extitisse, saepe in opere laudatissimo de novis plantarum generibus indicavit [p. 172, 173, 174, et alibi].

Codex habet paginas 229, quibus praeeunt foliis 54 studia, sine ordine, de eadem materia.

Cod. 17 chart., saec. XVIII, a. 240, l. 188 [L. VI, CCCXI]. D.

Catalogus plantarum, methodo varia oblatus.

Raro nomina tantum generis occurrunt, saepe characteres, quandoque usus, praesertim sub fine.

Codex folior. 54, duplici columna.

Cod. 18 membr., saec. XIV, a. 192, l. 130 [L. VI, XXII]. Mk.

I. Alberti Magni, *liber de proprietatibus et virtutibus omnium lapidum preciosorum,* aliter *de mineralibus.* « De commi» xtione et coagulatione, similiter autem et congelatione et li» quefactione . . . » ; finit vero : « Explicit liber de lapidibus, se» cundum fratrem Albertum, qui liber *oculo* intitulatur », f. 1-31.

II. *Incipit opusculum de doctrina virtutum et fuga viciorum, editum a magistro Petrobono de Mantua.* Prooemium : « Cum » patria propulsus, bonis exutus, pro beneficio supplicio afflictus » in exilio, Petrusbonus conversans, recreationis gratia, per amaena civitatis moenia . . . » ; textus vero : « Quatuor sunt » quae prudentia nos edocet : praeterita recolere, praesentia dispo» nere, futura praevidere et dubia suspendere . . . » ; finit : « Qua» tuor sunt quibus nulli resistere possunt, sortis calamitas et ful» minis severitas, incendii accensio et fluminis irruptio », f. 32-43.

Nil habeo quod auctoris historiam luce quadam affundat, nisi quae ipse sub fine prooemii de se scribit : « Porro si mei de» cerptoris huiuscemodi fructuum nomen et originem noscere » cupis, a primo ecclesiae claverio, adiecto *bonus* nomen assum» psi : urbs vero illa me genuit, quae vatum principi attribuit » ortum . . . ». Auctor omnia in classes quasdam distributa ad numerum quaternum reducit.

Sub fine legitur : « Iste liber pervenit et nunc pertinet ad » conventum venetum maiorem, ex divisione facta librorum ma» gistri Antonii Macho, qui obiit dum esset prior venetus ». Eum Faventiae natum, sacri verbi oratorem eximium anno 1444 scriptores tribuunt.

Cod. 19 chart., saec. XVI, a. 318, l. 223 [L. VI, V].

Avium icones ligneis formis impressae.

Folia 169 ex opere impresso execta sunt ac in codicem compacta : manu vero adiecta sunt nomina graeca, latina, vulgaria. Praeeunt foliis 1-11 figura sceletorum humani et avium ad avium anatomen conferendam; partes avium grandiores oblatae ; nidi duo ; totidem homines sylvestres.

Cod. 20 chart., saec. XVII, a. 204, l. 128 [L. VI, CCXIX]. N.

De universo rerum fossilium genere, gemmis, lapidibus, saxis, marmoribus, metallis, metallicisque et ceteris huiusmodi, libri aliquot. Prooem.: « Naturae cognitio est ingentis utilita- » tis et dignitatis, quod mentes humanas ad Dei ipsus cogni- » tionem... »; finit: « Quamobrem in metallicorum cognitio- » ne ocium tempusque contrivi non exiguum; atque in ea » tantum quidem assiduitate explorandique studio perfeci ut » quamplurimas fossilium species noverim, eorumque thesaurum » multis impensis collegerim paucis comparabilem », f. 1-89.

Auctor, qui *arcam rerum fossilium* Romae collegerat, Aldrovandi et Ioannis Pontani, medici gothani, saeculo XVII incipiente coaevus, oblatis delineatione arcae suae et catalogo in triginta titulos distributo, dat excerpta ex variis auctoribus, ea de re publici juris facto, opere Conradi Gesneri. Tiguri, 1565, 8.°, plura quoque de lapidibus in corpore humano repertis. Ulterius:

a. *S. patris Epiphanii, episcopi Cypri, ad Diodorum Tyri episcopum, de XII gemmis, quae erant in veste Aaronis, liber Iola hierotarantino interprete*, f. 90-93.

b. *Corollarium incerti auctoris in Epiphanii de duodecim gemmis libellum*, f. 94-95.

c. *Gemmarum in rationali omnium nomina in diversis linguis, secundum diversos interpretes*, f. 95-99.

d. *Metallicae observationes*, f. 100-112.

e. *De generatione succini petrolei, ac reliquis bituminosis succis*, f. 113-121.

f. *Calculorum qui in corpore ac membris hominum innascuntur genera duodecim descripta*, f. 123-132.

g. *De halos antheos, seu spermate ceti*, f. 133-152.

h. *De annulis*, f. 155-165.

Annoto quae ad historiam venetam se referunt, fol. 58: « Fiunt Venetiis vitrei quidam globi, perforati, vario colorum » genere, pulcherrimi ». — Fol. 76: « Augustinus Barbadicus pa- » tritius venetus, cum in certo morbo obiisset, in eius dissecti ie- » core inventus est lapis iuxta feli vesicam, grandior olivae nucleo, » et, quod magis mirum est, viridis ad nigredinem declinans ».

CLASSIS XIV.

MEDICINA.

Cod. I membr., saec. XIV a. 228, l. 160 [L. VII, XVI]. O.

I. Ioannitii, *isagoge ad Tegni Galeni,* f. 1-12.

Eadem, quae in collectione, cui titulus: *Articella,* a. 1483 Venetiis edita, ac postea recusa, exstat, de qua Fabricius in *Bibl. gr.*, XII, 651. V. codic. 12.

II. Hippocratis, *liber aphorismorum.* « Vita brevis, ars vero » longa : tempus acutum, experimentum vero fallax : iudicium » autem difficile . . . », f. 13-31.

Pervulgata est vetus haec translatio, quae, ut alia *prognosticorum* Hippocratis, *Constantinum Africanum*, monachum Cassinatem auctorem, habere videtur.

III. *Aphorismi* [120] *medicinae.* « Liberet te Deus, fili amantissime, a devio erroris, et medicina conservet prosperitatis, » atque meo velle de te dignetur posse concedere, teque in eadem agilem facere: sicque desiderium tuum compleat in te ... », f. 31-32.

IV. *Liber prognosticorum Hippocratis.* « Omnis qui medicinae artis studio, seu gloriam, seu delectationem amicorum consequi desiderat . . . », f. 33-41.

V. *Liber urinarum, a voce Theophyli.* « De urinarum differentia negotium multi veterum medicorum aggressi sunt scribere . . . », f. 43-56.

VI. *Liber Phylareti de negotio pulsuum.* « Intentionem ha-

» bemus in praesenti conscriptone de pulsuum negotio ... », f. 57-60.

Haud primus duo haec eiusdem auctoris, Theophyli nempe protospatarii, opuscula latine reddidit Ponticus Virunius, ut Fabricius (1) putavit: nostra namque translatio duobus circiter saeculis Viruniam antecessit; eademque forte est cum illa, quam in *artiscella* Fabricius legit et Virunio tribuit.

VII. *De regimine acutorum*. « Qui de aegrotantium acciden» tibus in singulis aegritudinibus pertractantes potius consen» sisse ferunt ... », f. 61-68.

Libellus Hippocratis est de victus ratione in morbis acutis, ab ignoto homine interpretatus.

Codicem perelegantem, cum picturis, possederat qui folio primo scripserat: « Liber iste est Bartoli alterius Bartoli de Te» daldis, quem ipse emit a Ragio venditore, die 26 iunii 1442, » pro pretio grossorum quindecim ». Serius A. Κοκχ Μυκ. Ε Δεκ αφλη [Antonius Cocchius mucellanus, 5 decembris 1738].

Cod. 2 chart., 1453, a. 435, l. 295 [L. VII, IV].

Hugonis Senensis, *commentarius in sex particulas aphorismorum Hippocratis*. Dedicatio Nicolao Estensi, marchioni Ferrariae: « Praecedentis anni lucubrationum munus, quamvis parvum, » tuo nomine Nicolae ... »; textus: « *Vita brevis*. Iste est liber » aphorismorum Hippocratis, in quo intendit Hippocrates non... ».

Prodiit in eius operibus iunctim editis Venetiis, 1518, vol. II, fol.

Codex, folior. 220 duplici columna, cum titulo auro picto, quo insignia expressa viri G. K., exscriptus est ad finem: « Com» plevi anno 1453 die 15 decembris, de mane, tempore maximi » frigoris, hora sexta ».

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 205, l. 157 [L. VII, XLIX]. D.

Matthaei Curcii, papiensis, *expositio in secundum librum*

(1) *Bibl. gr.*, t. XII, p. 651.

aphorismorum Hippocratis, cum expositione Galeni. Lectiones 47.
« *In quo morbo somnus laborem facit* ec. In prima particula de-
» cernit Hippocrates de enunciatione et repletione, vel ratione
» victus . . . ».

Ubi lectiones habitae fuerint, deprehendo ex appositis extremo loco : « Et sic est finis huius lecturae die Mercurii, quae » fuit 21ª mensis ianuarii, 1540, Cittadellae ».

Codex, cum indice, habet folia 173.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 178, l. 124 [L. VII, XVII]. O.

I. Hippocratis, *epistola ad Maecenatem.* « Libellum, quem
» roganti tibi promisi, habes omni cura adhibita descriptum, nec
» non ordinatissimum tuae salutis custodem . . . », f. 1-4.

Quamquam falso Hippocratis nomen praeferat, edita est quoque in collectione operum Hippocratis Lindeniana [t. I, p. 650].

II. *Epistola bectonicae, a quibus bona sit.* « Hanc curam me
» experimento ex omnium medicorum disciplinis et usu ordina-
» tam . . . », f. 4-7.

Eadem continet quae in epistola Antonii Musae Brasavolae de betonica habentur ; re tamen vera ipsamet epistola non est.

III. Apulei Platonis, *tractatus de viribus herbarum, ad concives suos.* « A multis vires herbarum et curationes corporis ad
» fidem veritatis adducas stupiditate verborum . . . », f. 7-33.

Apuleii doctrinam de herbis anonymis quispiam hoc in tractatu contraxit, ut in sequenti de libris Dioscoridis factum est.

IV. Dioscoridis, *liber medicinae ex virtutibus herbarum.*
« Africelana nascitur locis montanis et lapidosis vel arenosis ... »,
f. 33-49.

Finit : « Explicit liber de herbis masculorum et femina-
» rum, et cura earum ».

V. *Practica magistri Bartholomaei.* « Practica dividitur in
» duo, in scientiam conservandae sanitatis et curativam aegri-
» tudinis . . . », f. 50-122.

« Bartholomaei cuiusdam practica exstat de experimentis
» ad omne genus morborum, in qua aliqua superstitiosa haben-

» tur, multa tamen bona quoque insunt ». Haec Simlerus in bibliotheca Gesneriana [pag. 85]. Sartius, qui in codice Bodleiano opellam insertam asseruit, eius auctorem Bartholomaeum de Varignana esse suspicatur (1).

Eam Carolus Darembergius, a biblioth. Mazarina Parisiorum, in suos usus transcribendam curavit a. 1854; edidit autem, sine ulla nota, Salvator de Renzi in operis: *Collectio salernitana*, tomo IV [Neapoli, 1856], pag. 320-406.

VI. *Speculum medicinae.* « Cum animadverterem quamplu- » rimos medicorum, non solum iuniores, verum etiam qui docto- » res videbantur . . . », f. 122-133.

VII. *Liber diaetarum omnium febrium . . . Collyrica oculorum.*

Rhythmi de aegyptiacis diebus ec., f. 133-136.

Librarii inscientia, codex pluribus, nec levioribus, scatet mendis.

Folio secundo haec manu rudiori exscripta leguntur. « Hoc » libellus pertinebat loco nostro Pisarum . . . . Questo libro cavai » dalla libreria di santa Chiara, stato gittato in un canto fra » un monte di cartacce per derelitto, anno D. 1530: hora ave- »-rete cura voi altri infermieri ». Primo autem scripsit serius qui codicem possidebat: A. Κοχχ. Μυκ. ε. Δεκ. αψλμ [Antonius Cocchius mucellanus, 5 dec. 1738].

Cod. 5 membr., saec. XIV, a. 260, l. 185 [Z. L, CCCXVII].

I. Galeni, *de regimine sanitatis libri sex, a Burgundione, iudice pisano, de graeco in latinum translati.* « Quod temperantia, » quod calidi et frigidi, sicci et humidi . . . », f. 1-13. Sub fine: « Finis sexti sermonis hygiaene, scilicet sanativae artis, a Bur- » gundione iudice pisano, de graeco in latinum translati, anno » domin. incarnationis millesimo ».

Est compendium operis Galeni *de sanitate tuenda* [nomine *de sanitate fruenda* in Vaticana] pluries editi, numero librorum pari, non item capitulorum partitione, quae nulla est. Codicem,

(1) *De professionibus bononiensibus*, t. I, p. I, p. 484

diligentissimum ceteroquin, Fabricium latuisse puto, quod [*Bibl. gr.* edit. 1795, V, 735] latinum parisiensem, num. 6867, ex arabica versione, vertente Nicolao de Rhegio et Burgundione iudice pisano, nominet, non item nostrum. Versionem anecdoctam puto.

Interpres, theologus, poeta, iurisconsultus, medicus, floruit saeculo decimo. Praefectus apud Fridericum imper., anno 1145 ad Manuelem Bysanthii imperat. missus, concilio lateranensi a. 1180 praesens, obiit Pisis a. 1194.

II. Galeni, *de virtutibus naturalibus, libri tres.* « Quoniam » sentire quidem et moveri secundum electionem, propria anima» lium sunt . . . », f. 13-25.

Opus in editionibus occurrit sub titulo *de facultatibus naturalibus*, vel *de potentiis naturalibus.*

III. —— *liber alimentorum, translatus a fratre Guillelmo de Morboecka, ordinis Praedicatorum.* Dedicatio: « Viro provido » et discreto magistro Rosello de Aretio, medico praecipuo . . . » ; liber vero primus: « De hiis quae in alimenti virtutibus non » pauci medicorum scripserunt, ponentes in multo studio . . . », f. 25-49.

Libri tres, quorum quilibet in capitula distributus, agunt *de granis seu seminibus; de eduliis fructuum, de alimentis quae sumuntur ab animalibus.* Versio, non adhuc edita, Rosello hortante facta est: « Si autem superfluus iudicetur labor esse, excu» set me vestra instantia, quae cum quanto affectu id exigereri» tis tu ipse nosti ». Ea autem absoluta est Viterbii anno 1277, ut ex codice Colbertino 55 coniicio; quam ideo perillustri viro Antonio Rosello de Aretio, ex saeculo XIV, minime nuncupatam liquet.

Guillelmus ex oppidulo Meerbeke, in confiniis Ninive Flandrorum, a. 1268 in Italiam se contulit apud Clementem pp. IV.

IV. —— *malicia complexionis.* « Malicia complexionis di» versae quantum in toto animal corrupte existit, sicque ea ac» cidit in specie ydropisis . . . », f. 49-51.

Liber nomine *de marcore* quod maxima ex parte adversus Philippi librum *de marcore* scriptus sit, communiter in editionibus, *de marasmo* appellatur.

Cod. 6 membr., 1305, saec. a. 400, l. 270 [Z. L, DXXXI].

I. Eiusdem, *de febrium differentiis, libri duo, a Burgundione de graeco in latinum translati.* « Differentiae febrium, quae quidem » propriae maximae sunt et principalissimae secundum substan- » tiam earum, sunt . . . », f. 1-9.

Pluries et in Galeni operibus et separatim editi sunt, non tamen ex Burgundionis versione, quam Fabricius quoque praetermisit (1).

II. —— *de regimine sanitatis, libri sex.* « Quod contem- » perantia . . . », f. 9-22.

Eadem, ac codicis praecedentis, amanuensis inscriptio, utrumque ex eodem fonte sumptum innuit.

III. —— *de interioribus, libri sex.* « Medicorum non solum » moderni verum etiam antiqui membra corporis, loca appella- » verunt, omnesque laborant scire passiones hiis locis evenien- » tes . . . », f. 23-53.

Editus liber nomine *de locis affectis.*

IV. —— *de utilitate pulsus.* « Dixit Galenus : oportet nos » inspicere pulsus utilitatem, an sit hanelitus . . . », f. 54-56.

Opella contra Erasistratum, qui docuerat spiritum arteriarum per inspirationem trahi, scripta, nomine *de usu pulsuum,* et cum aliis *de pulsibus* et singillatim prodiit.

V. —— *liber introductorius in pulsus.* « Quaecumque hiis » quae introducuntur, dilectissime Teucre, necessaria sciri de » pulsibus sunt . . . », f. 56-59.

Seorsim quoque Lugduni, anno 1550, editus appellatur etiam in codicibus : *De pulsibus libellus ad tirones,* quod introducat tirones, ex quibus Teucrus, in pulsuum doctrinam.

VI. *Commentum Galeni de pulsibus super libro introductorio, libri quatuor.* « Eas quidem, quae a primis et a princi- » palissimis causis sunt, alterationes pulsuum primus sermo » sufficienter exposuit . . . », f. 59-65.

Textus Galeni, libris *de causis pulsuum* respondens, per par-

(1) *Biblioth. graeca,* V, 416-417.

ticulas datos, quarum prima est. « Igitur viri quidem mulieribus » quam multum maiorem, multo et vehementiorem ... ».

Commentum graece exaratum fuisse nuntiat subscriptio interpretis: « Finit quartus et ultimus liber de causis pulsuum, a » graeco in latinum a Burgundione, cive pisano, translatus ».

VII. *Sylva eorum quae a Galeno disputata sunt in quatuor de pulsuum differentiis libris.* « Hoc idem de pulsu. Impossibile » est competentem modum circuli ... », f. 66.

VIII. Galeni, *de voce.* « Dixit Galenus: si nervis qui sunt » inter costas acciderit occasio [scissio] prope spondilia, destru- » etur vox et anhelitus ... », f. 66-67.

Libro suspectae originis traditur laryngis anatome, et ductus salivales linguae describuntur. Non una tantum vice prodiit.

IX. —— *de ingenio sanitatis, de graeco in latinum translatus, in quo Galenus determinat de cura malae complexionis, libri a septimo ad decimumquartum.* « Terapeuticam methodum, Eu- » geniane amicissime, olim quod inceperam scribere », f. 68-106.

Folio extremo lego: « Explicit liber Galeni terapeuticae » methodi, et per consequens explicit quod deficiebat hic prae- » sens de translatione Burgundionis li. VIIII, li. terapeuticae fa- » cultatis, complete translatum per magistrum Petrum Padua- » num, et incipit ab primo capitulo .... et durat usque ad finem » X4 libri. ... Scriptus fuit liber hic Bononiae, sub annis Domi- » ni MCCCV, indictione tertia ».

Libri sex priores ad Heronem scripti sunt, quo mortuo, reliqui ad Eugenianum. In editionibus opus, appellatum *methodus medendi*, seu *de morbis curandis*, a Galeni sectatoribus ea dignitate habitum est ac *ars medica.*

Lectio codicis, glossis marginalibus, non raro interlinearibus, redundantis, generatim corrupta est.

Cod. 7 membr., saec. XIV, a. 340, l. 230 [L. VII, XI] Ma.

I. Magistri Petri Hispani, *glossae super tegni, seu in artem parvam Galeni.* « Quoniam circa introductiones Io. multa ad in- » gressum artis medicinae discussimus plene, circa introitum » scientiae tegni ... », f. 1-34.

Ars parva Galeni pluries edita, cuius versio latina ex arabico data est, dicitur quoque *tecni, tegni, microtecni, microtegni, migratagni, articella, artesella.*

Auctor, serius pontifex, nomine Ioannis XXI [1276-1277] electus est. Opus exstat in codicib. biblioth. Regiae n. 6956. Eius *summulae cum expositione magistri Simonis* occurrunt in biblioth. s. Antonii Patavii (1).

II. *Compendium medicinae.* « Medicina dividitur in duas » partes, idest in theoricam et practicam, quarum theorica di- » viditur in tria . . . », f. 35-36.

Est isagoge ad tegni Galeni, auctore Ioannitio, de quo cod. 1.

III. Hippocratis, *de aere, aqua et regionibus.* « Quisquis ad » medicinae statum accedere curat, necesse est prius anni tem- » pora et quae in eis generantur attentius requirat ... », f. 37-38.

IV. —— *de pharmaciis.* « De pharmaciis autem causae » non, ut extimatur, sunt . . . », f. 38.

Est libelius de medicamentis purgantibus.

V. —— *de lege.* « Medicina artium praeclarissima . . . », fol. 38.

VI. —— *de natura humana.* « Quicumque consuevit audi- » re dicentes de natura humana . . . », f. 38.

VII. —— *de natura puerorum.* « Si sperma ab utrisque per- » manserit in matrice . . . », f. 39-40.

Liber, ut in fine, *translatus est de graeco in latinum a magistro Bartholomaeo de Messana,* quod refert quoque Tiraboschius [Historia litter., t. IV, pag. 170, editionis alterius].

VIII. Galeni, *de locis affectis, libri primi caput primum.* « Loca nominant particulas corporis, non iuniores solum sed et » veterum medicorum non pauci . . . », f. 41-43.

IX. Gentilis de Fuligno, tractatus de reductione medicinarum *ad actum.* Dedicatio. « Amice carissime, magister Tho- » mas de Arecio. Sollicitasti multum ut praeter hunc brevem » tractatum quem composui de reductione medicinarum ad a- » ctum . . . », f. 44-48.

(1) Minciotti. *Catalogo dei codici mss. di s. Antonio di Padova*, p. 113.

Sub fine lego: « Gentilis de Fuligno, Perusii, 1342, 17 » aprilis ».

Est quadragesima sexta ex auctoris quaestionibus editis Venetiis a. 1520, fol. 63-71.

X. Eiusdem, *consilium medicum*, cum infrascriptis: « Gentilis de Fuligno, Perusii, 1343, in fine iulii ».

Cod. 8 membr., saec XIII, a. 310, l. 210 [Z. L. DXXXII].

I. *Lectura magistri Ursi Laudensis super microtegni Galeni.* « Volumus explicare super librum Galeni, qui dicitur *mi-* » *crotegni*. Dicimus ergo quod, secundum quosdam, medicinae » scientia ante tempus Galeni . . . », f. 1-43.

Folium primum litteris tenuioribus inscriptum: « Expositio, quae est commentum et glossatio super *microtegni* Galeni, » secundum doctum laudensem Nusum, qui dictus est Ursus, » Advinione ipso regentem scolas in anno MC nonagesimo octa- » vo completum est opus . . . . Quare Ursus vocetur indicat ver- » sus — Laudensis medicus, medicisque fidelis amicus, — Quos » super hanc partem Avenione duxit in artem — difinitionem » commentans aperitivam »; quadragesimum vero tertium habet: « Ursi Laudensis sermo pertransit ut ensis — Hanc per do- » ctrinam, Galeni vel medicinam ».

Occurrunt tantum primae capitulorum propositiones operis Galeni *de arte medica*.

II. *Lectura* seu glossae *super libro* [Galeni] *regiminis acutorum*. « Teste Galeno in fine pronosticorum et Haly super tegni, » perfectior est medicorum, cuius aestimatio artificialis . . . », f. 44-53.

Aliquot tantum verba, ex textu Galeni, notata occurrunt.

Cod. 9 chart., saec. XV, a. 287, l. 169 [L. VII, VIII].

Cornelii Celsi, *de medicina, libri octo*.

Lectionem pravam omnino quidam emendavit, collatione cum editionibus instituta.

Ioannes Rhodius ante annum 1655 codicem hunc apud cleri-

cos regulares Tolentinates Venetiar. excussit, eiusque varias contulit lectiones, ut videre est: in *Scribonii Largi, compositiones medicae. Ioannes Rhodius recensuit,* ec. [Patavii, 1655, pag. 93, 165, 173, 291, 302, 327, 358, 362, 398]. Serius Ioannes Baptista Morgagnus eundem [nomine *venetum*] retractavit, eiusque memoriam ingessit in *epist. sex in Corn. Celsum* [Patavii, 1750, t. II, p. 49-52]. Leonardus Targa qui egregie Celsi opera recensuit, in biblioth. d. Marci fam anno 1810 codicem translatum asseruit: « Codex chartaceus clericorum regularium, qui Venetiis » Tolentini vocabantur, nunc est in bibliotheca d. Marci ». *Corn. Celsi, medicinae libri octo.* Patavii, 1810, in prooemio.

Cod. 10 chart., saec. XVI, a. 170, l. 108 [L. VII, II].

Eiusdem, *de re medica libri octo, cum adnotationibus et correctionibus R. Constantini.* Lugduni, 1566, pag. 499, 8.°

Annotationes autographas, non multas, eas tamen quae ad oppositarum lectionum varietatem probandam conferunt Michael Guilandinus addidit, qui cum codicibus propriis biblioth. nostrae legavit a. 1589.

Cod. 11 membr., saec. XIII, a. 178, l. 113 [L. VII, XX]. O.

Constantini Africani, medici, *liber graduum.* « Quoniam di- » sputacionem simplicis medicinae universaliter, prout ratio po- » stulaverat, explevimus, restat ut ordo sequatur de unaquaque » specie singulariter . . . », folia 17.

Index alphabeticus substantiarum ex triplici naturae regno, earumque usus, qua morbis medendis adhibitae.

Libellus, cum ceteris eius operibus, a. 1536, Basileae impressus est.

Cod. 12 membr., saec. XIV, a. 380, l. 245 [Z. L. CCCXXI]. B.

1. Eiusdem, *liber viaticus.* « Quoniam quidem, ut ait Tullius in » rhetoricis, omne in quid expetendum, vel propter se, vel pro- » pter aliud, vel propter utrumque expetitur . . . », f. 1-62.

Libris septem distributus, si fides amanuensi, habet auctorem *Ysach filium regis Arabum adoptivum;* si Reiskio et Fabricio, *Abu Giafer Ahmed, ben Ibrahimi,* africanum, viventem sub initio saeculi X. Translator, monachus s. Benedicti de Monte Cassino, idem qui supra, artis medicae peritus, arabico, graeco, latino sermone aeque pollens, circa annum 1072, vertit latine. Synesius, verosimiliter inter saeculum X et XIII vivens, octo priora capitula libri septimi graece reddidit, proprii libri *de febribus* substratum, quem Ioannes Stephanus Bernard vertit latine, notis illustravit, edidit Amstelodami, 1749, 8.°

II. Ysaac, *diaëtae universales et particulares, libris duobus.* « Quod in primis coegit antiquos disputare de naturis ci- » borum, studium fuit sanitatum et investigatio earum custo- » diendarum . . . », f. 64-101, 106-139.

De quibus in opere agatur, nunciat titulus editionis basilensis anni 1570, quem ideo universum exscribo: « Isaaci judaei » Salomonis Arabiae regis adoptivi filii, de diaetis universalibus » et particularibus, libri duo, hoc est de victus salubris ratione » et alimentorum facultatibus, quinque tractatus summopere » utiles: in quibus non solum de ciborum varietate atque dele- » ctu generatim, sed etiam de quibuslibet herbarum, fructuum, » leguminum, granorum, carnium, piscium, liquorumque for- » mis, naturis, et facultatibus, quaque ratione in cibis quae- » libet sint adhibenda, clare et perspicue agitur. Liber omnibus » philosophiae et medicinae, imo sanitatis studiosis, apprime » necessarius, superiori saeculo ex arabica lingua in latinam » conversus, nunc vero opera d. Ioannis Posthii Germershemii » sedulo castigatus et in lucem editus ». Nostri codicis versio eadem est ac impressa, quam propterea antiquiorem esse liquet ac Posthius existimat. Lectio non ita prava ac in codice quo usus est editor.

III. Aristotelis, *de visu.* « Debemus loqui de visu, sed ad » loquendum de eo, necesse est prius loqui de lumine et de lu- » minoso, et de colore . . . », f. 101-105.

IV. *Liber antidotarii particularis Nicolai.* « Ego Nicolaus » rogatus a quibusdam in practica medicinae studere volenti- » bus . . . », f. 140-154.

Triplex index occurrit a principio, ***nominum antidotorum;*** sub fine, ***dispositionum omnium confectionum emplastrorum atque unguentorum*** nec non ***specierum et herbarum, secundum proprium pondus et mensuram.***

V. Gerardi Cremonensis, ***modus medendi.*** « Cum omnis » scientia ex fine et utilitate sua naturaliter sit appetenda ... », f. 154-165.

VI. ***Glossulae exponentes antidotarium universale.*** « Liber » iste, quem in praesentiarum legendum assumpsimus, ex mul- » torum antidotis est compilatus . . . » ; finit: « Expliciunt glos- » sae exponentes antidotarium universale, complectentes florem » simplicium et compositarum medicinarum . . . », f. 166-179.

VII. ***Sententiae Ioannicii.*** « Cum quaelibet doctrinalis scien- » tia humanae utilitati deserviat . . . », f. 180-187.

Haec de tegni Galeni et Ioannicio commentator in prooemio: « Galenus . . . . libellos edidit de hac arte, quorum summam » quaerens, in unum compilare ***tegni*** [ars] fecit, in quo dum bre- » vitati insuduit, obscuritatis reprehensionem pene incurrit ».

« Ioannicius vero Ioannis Alexandrini filius, seu discipulus, » ut quidam asserit, videns maximam utilitatem sub brevitate » et obscuritate in ***tegni*** latere, ad ipsum factus est introducto- » rius in eo qui hunc librum composuit, qui Ioannicius dicitur » ut per eum cavillosa verborum serie, tegni denodaretur in- » tencio ».

Commentum [mutilum in fine] est in opus Ioannicii: ***Isagoge in medicinam***, Venetiis, cum aliis impressum per Petrum Bergomensem, a. 1507. Codex habet tantum prima capitulorum verba ex Ioannitio.

Cod. 13 membr., saec. XIV, a. 350, l. 237 [Z. L. DXXXV].

I. ***Almansor translatus a magistro Gerardo Cremonensi. Albubetir Rasis filii Çacharie liber, qui ab eo Almansorius vocatus est, eo quod regis Almansoris Ysaac filii praecepto editus sit. Verba Albubetri.*** Tractatus decem. « In hoc libro aggregationes ne- » cessarias et conceptiones congruas doctrinae medicinalium, et » haec faciam compendiose . . . », f. 1-44.

Sic auctor de opere, in prooemio: « Dicam quoque in eo » modos conservandi sanitatem et curandi aegritudinem, et ea » quae sine intromissione sequuntur ista...: hunc autem li- » brum in decem distinguam partes: in unaquaque parte in » prius ponam capitula signata litteris alphabeti, secundum or- » dinem et numerum ipsarum, ut cito possit inveniri quod quae- » ritur... ». Sequitur index signorum ex variis affectionibus. Liber decimus agit de febribus. Glossae alia manu. Foliis 40-44 occurrit index nominum arabicorum cum congruis latinis.

Auctor, *Mohamed-Abou-Bekr-Ibn-Zacaria,* etiam *Albubetri, Abu-Baker-Rasis, Abubacri,* et *Rasis* vel *Razis* tantum appellatus, nono saeculo in Corassan natus, medicinam et philosophium professus, Syria, Aegypto, Hispania peragratis, pluribus operibus clarus, anno 923 obiit.

II. *Sumptio medicinae ad stuporem et frigus, ad paralisim et ad morsum rabidi canis, et ad dolorem verticis antiquum, et ad dolorem dentium, et ad dolorem aurium, et ad squinanciam et asma, et ad splenem, et ad dolorem renum, et ad lumbos, et ad emorroidas, et ad dolorem epatis et stomachi, et ad ydropisim.* « Rogasti me, amice Marce, ut describerem tibi librum in medi- » catione aegritudinum, secundum experimentum medicinale et » considerationes rationales... », f. 45-51.

Titulum capitulorum octo supra sexaginta index excipit, quibus minime respondet textus divisio.

III. *Capitula de oculis.* « Ad oculos cotidie ablue oculos cum » aqua calida mane in qua cocta sunt radix absinthi et betoni- » ca... », f. 52.

Cod. 14 membr., saec. XIV, a. 348, l. 239 [Z. L. CCCXX].

I. Albubetri Razis filii Zachariae, *liber incipit translatus a magistro Gerardo Cremonensi in Toleto, de arabico in latinum, qui ab eo Almansorius vocatur ex eo quod regis Mansorii Isaac filii praecepto editus sit,* f. 3-52.

Tractatum decimum de febribus claudit arbor earumdem.

II. *Liber divisionum Araçi. Verba Abubacri filii Zachariae Aragi translatus a magistro Gerardo Cremonensi in Toleto, de*

arabico in latinum. « Ventilata fuit in praesentia cuiusdam phi-
» losophi viri rememoratio divisionis aegritudinum et curatio-
» nis earum . . . », f. 52-81.

Auctor idem ac superior, quod in prooemio legatur : « Et » nos quidem scripsimus illud secundum capitula signata litte- » ris, sicut fecimus in Almansoro », de aegritudinibus variis eorumque pharmacis agit.

III. Albucasim, *liber cirurgie, quem transtulit magister Girardus Cremonensis piae memoriae, de arabico in latinum.* Partes tres. Praeest index, f. 82-113.

Desunt primi libri capitula, a primo ad octavum. Artis chirurgicae instrumenta varia, bene delineata coloribusque distincta, in marginibus occurrunt.

IV. Syllabus nominum arabicorum ex medicina, ordine alphabetico, cum congrua latina definitione. f. 114-117.

Cod. 15 chart., saec. XV, a. 437, l. 289 [L. VII, LII].

Sillani de Nigris, expositio super nono libro Almansoris, seu tractatus de omnibus aegritudinibus. « Omnis timor Dei » praeveniat et principiet opera mea . . . . Ideo causa movens me » Sillanum de Nigris de Papia ad scribendum super nonum li- » brum Almansoris tractatum de omnibus aegritudinibus, a ca- » pite usque ad pedes contingentibus, fuit ut complacerem il- » lustri principi ac etiam magnifico domino Galeatio Vicecomiti » virtutum, imperiali vicario, comiti generali . . . », folia 95.

Sub fine : « Edita et completa est practica per rev. magi- » strum Syllanum de Nigris, scripta et expleta per me Fol. dea. » LXXI, die 11 mensis octobris ».

Auctor saeculo decimoquarto medicinam in gymnasio ticinensi profitebatur.

Cod. 16 membr., saec. XIV, a. 300, l. 220 [L. VII, I]. X

Avicennae, *de medicina, seu canonis, libri.*

a. *Index duplex substantiarum simplicium in secundo canonis libro,* fol. 1-6.

b. *Canonis liber alter*, f. 7-153.

Pars potior, scilicet antidotarium, offert nomina *simplicium*, minime eo ordine exposita quo in editionibus, scilicet alphabetica.

c. *Elencus medicinalium usualium*, f. 154.

d. *Synonima Avicennae*, f. 155-166, 168.

Nominibus arabicis, litteris latinis, respondent latina.

e. *Ces sunt cynonimes de me sire Killaine li pulains cher et mestre Iaques Sarasin le ypoticaires noveau chrestien translates de langue darabike en langue et en lectre de fraunceis*, f. 169-175, 167.

Index nominum arabicorum, litteris latinis, cum gallicis ac latinis partim, collatorum, quae historiae linguae gallicae antiquioris et botanicae plurimum conferunt.

Exemplum habeto: *Chilelinelse* = *Dicitur melilote* — *Assaron* = *Dicitur azarabacara* — *Asnen* = *Dicitur une pierre que on laue le mains* — *Primula veris* = *Cest brais de cucut* — *Consolida regalis* = *Cest fleurs de margerite* — *Ciraglose* = *Cest kire langue*.

f. *Canonis seu de medicina, liber quintus, qui est antidotarium*, f. 177-268.

g. *Confectio trociscorum de carabe, de libro Ameti, filii Isaac*. « Qui abscidunt sanguinem menstruorum et hemoroida-» rum, et confluunt ad expulsionem sanguinis . . . », f. 267-268.

Haec quae finem libri quinti in editionibus praetergrediuntur, puto esse in contextu, quod ad extremum scribatur: « Ex-» plicit liber quintus Avicennae ».

Codicem possederat Nicolaus Donatus, antequam Venetiarum dux [1618] esset renuntiatus.

Cod. 17 membr., saec. XIV, a. 372, l. 260 [Z. L. DXXXVII].

Avicennae, *liber primus canonis*, folia 50.

Praeit index ut in editionibus. Codex, cum picturis in litteris initialibus, ita mutilus est in fine, ut quarta pars fere ex integro desideretur.

Cod. 18 chart., saec. XVII, a. 278, l. 200 [L. VII, XXIII]. O.

Iosephi del Papa, *medicinae tractatus aliquot ad usum scholae accomodati, videlicet de temperamentis, de humoribus, de differentiis partium, de rebus praeter naturam, de methodo medendi; in quibus tum veterum, tum recentiorum medicinae principum sententiae enarrantur, expenduntur, atque ad invicem comparantur.* Prooemium: « Licet naturae legibus statutum, certumque » sit quaecumque ortum habuere »; tractatus: « Haec ars ad nos » usque perducta, summaque veneratione praedita... », folia 82.

Luculentissimus commentarius est in primam partem *canonis* Avicennae, quem in gymnasio pisano Papius praelegisse videtur. Editus nequaquam est, paucis exceptis quae in *exercitatione de quatuor humoribus*, a. 1733, Florentiae impressa, aliisque vulgatis libris Papius dedit ipse. Est codex hic praestantissimi auctoris manu, partim non sine mendis, descriptus, partim vero emendatus.

Cod. 19 membr., saec. XIV, a. 420, l. 260 [Z. L. CCCXIX]. B.

Averrois, *liber qui vocatur Colliget.* Libri septem. « Quando » ventilata fuit super me voluntas per nobile praeceptum, ex » parte nobilis domini Audelah Sempseamir Elmomuni de Marocho pro consilio... », folia 84.

Codex corruptis scatet lectionibus; rescriptus nihil habet in priori textu quod attentionem singularem sibi vindicet.

Cod. 20 membr., saec. XIV, a. 390, l. 238 [Z. L. CCCXVIII]. P.

I. *Liber utilis, sive theorica regulas artis medicinae continens, nominatus Colliget, quem Averrois edidit.* Libri septem, f. 1-53.

Sub fine legitur: « Habitet hic coelum scriptor, ceu Delia » Delum ».

II. Avicennae, *de naturalibus liber sextus.* Partes quinque in capitula distributae. « Iam explevimus in libro primo verbum » de his quae sunt communia naturalibus... », f. 54-75.

Versiculo: « Laus tibi sit, Christe, quem liber explicit iste », subnexus est index.

III. Hippocratis, *libellus de lege*. « Medicina, artium prae» clarissima, propter indisciplinam utentium et iudicantium... », fol. 75.

Νόμον, praescribenda iis continentem, *qui medicinam facere instituunt, ne ignari atque imperiti sub medicorum persona irrepentes nomen artis turpiter prostituant* (1), Mercurialis, Grunerus, Hallerus Hippocrati adiudicant.

Omnia nota et frequenter impressa.

Operis cuiuscumque titulum exornant picturae, non quidem lineis correctioribus, sed quae imaginandi vim in *rubricatore* revelant.

Cod. 21 chart., saec. XVI, a. 214, l. 150 [L. VII, L]. D.

I. *Recollectae in septimum* **Colliget** *Averrois, dom. Matthaei Curcii papiensis, in gymnasio patavino theoricae legentis, anno Dom.* 1527, *die* 8 *mensis aprilis*. « Intendens Averroes in » 7.° *Colliget* ponere curam omnium febrium, incipit a cura » malae complexionis . . . », f. 1-65.

II. Corradini, *de aegritudine* **le petecchie.** « Circa curam ae» gritudinis quae vulgariter et italice dicebatur *le petecchie*, et » fuit haec aegritudo de anno 1525, primo scire debes . . . », f. 65-70.

Quam curationem huic morbo adhibendam esse disputat auctor, in multis a Matthaeo Curcio dissentiens: *Et ideo excellentissimus d. Curcius in principio saepe flebotomabat hos patientes — Curcius noster tunc temporis erat satis parcus in extractione sanguinis — Curcius autem qui primam furiosam intelligit.*

III *De exhibitione medicinarum, scilicet qua hora exhibendae sunt*. « Diximus heri esse hodie declarandam difficultatem de ci» bis et medicinis lenientibus et lubricantibus . . . », f. 70-74.

Lectionem suspicor Matthaeo Curcio tribuendam.

IV. Mag. Matthaei Curcii, papiensis, *expositio in quartum*

(1) Fabricius. *Biblioth. gr.*, II, 502.

regiminis acutorum Hippocratis. Lectiones in usum scholae. « In expositione quarti regiminis acutorum, primo declarabo » quid dicat Galenus in commento . . . », f. 78-235.

Folio 103 scribit auctor: « His visis, restat videre de cibo » et potu, sed de dieta in prima particula aphorismorum anno » futuro, largo processu, tractabimus ».

Matthaei Curcii praelo subiecta sunt. a. *In Mundini anatomen explicatio*. Papiae, 1550, p. 198, 8.° — b. *De prandii ac caenae modo libellus*. Romae, 1562, p. 90, 4.°

Cod. 22 membr., saec. XIV, a. 318, l. 216 [Z. L. CCCLXIV]. P.

I. *Medicinalium introductionum, sive speculum medicinae*. « De definitione medicinae ac primarum eius partium, et subdi- » visione theoricae, introductiones appellantur indebite . . . », f. 1-71.

Tractatus philosophicus, quem apparatum dixerim ad physiologiam et pathologiam.

II. *Passiones interiores morborum non dialectico modo sed medicinali inquirendas esse ostenditur*. Libri duo. « Quoniam di- » versitas membrorum corporis, quae tam veteres quam moder- » ni loca saepius appellant . . . », f. 72-89.

Liber alter *in Archigenem, quia dixit passiones nervorum cognosci dolore congelativo*.

Exposita num. I-II, scientiae vinculo inter se connectuntur.

III. Avicennae, *liber de viribus cordis et medicinis cordialibus, translatus a magistro Rainaldo Barchinone*. Tractatus duo. « Creavit Deus ex concavitatibus cordis sinistrum, ut esset ar- » marium speciebus . . . », f. 90-106.

Tractatus alter inscriptus est: *de medicinis simplicibus cordialibus*, secundum ordinem alfabeti. Est elenchus substantiarum simplicium ad pharmaca.

IV. *Regulae generales morborum*. Doctrinae octo. « Omnis » medela procedit a summo bono, qui iuste ac utiliter voluerit » medicari . . . ». Ad finem: « Expliciunt medicationis parabolae » seu canones generales morborum », f. 106-115.

Extant, cum annotationibus Nicolai Taurelli, in Arnaldi de Villanova : *Opera omnia,* fol. 913-1038.

Cod. 23 membr., saec. XIV, a. 390, l. 255 [Z. L. DXXXVIII].

I. *Medicationis parabolae secundum instinctum veritatis aeternae, quae dicuntur a medicis regulae generales curationis morborum. Doctrina ... de Pergulis ad praeparandum animum ad utiliter operandum.* « Omnis medela procedit a summo bono », f. 1-3. Sub fine : « Expliciunt parabolae magistri Arnaldi de Villanova, » factae ad honorem illustriss. regis [Philippi] Franciae ».

Eaedem ac codice praecedenti.

II. *Canones magistri Arnaldi de podogra:* « Conservatio sa» nitatis in lapsis corporibus, cum hiis quae lapsum corrigunt... », f. 3.

In operibus editis desiderantur.

III. Arnaldi de Villanova, *abbreviatio regiminis acutorum.* « Nota quod quinque sunt consideraciones, penes quas contine» tur sola utilitas regiminis . .. », f. 3-4.

In auctoris operibus, fol. 1463-1466.

IV. —— *tabula.* « Non decet medicum in processu me» dendi per inordinata decurrere, ut qui regimine carens... », f. 4.

V. —— *liber de conservatione sanitatis, factus a magistro* ec. « Prima pars vel consideratio sanitatis conservandae per» tinet ad aeris electionem . . . », f. 4-8.

Prodiit col. 787-812 operis citati nomine : *Regimen sanitatis, ad inclytum regem Aragonum.*

VI. —— *de aere aestuoso, electione radicum, carnibus vitandis, potu, regimine somni,* f. 8.

VII. —— *abbreviatio libri pronbsticorum.* « Nunciatum » signo futurorum aut significat futurum morbum in sanis, aut » salutem, vel mortem, vel periculum infirmis . . . », f. 8-10.

VIII. —— *de iudicio urinae.* « Iudicium de urina tali modo » sumitur in iudicando. Nam cum quatuor sint humores . . . », f. 10.

Arnaldus de Villanova, medicus et alchimista saec. XIV, gymnasio parisiensi, qua haereticus, pulsus, Siciliam ad regem

Aragoniae contendit. Avenionem accedens ut Clementem pp. VI infirmum curaret, in itinere a. 1314 occubuit.

IX. *Tractatus medicinalis astrologiae, per fratrem Nicolaum de Paganica, compilatus ad laudem et gloriam summae et ineffabilis Trinitatis, ac utilitatem ac profectum medicorum et sanitatem infirmancium.*

X. *Tractatus* [medicinae astrologicae] *de effectibus et proprietatibus duodecim signorum.* « Qui cursum lunae recte scire vo-» luerit, sciat primitus quoniam sol per signa vadit ... », f. 11-12.

XI. *Compendium medicinalis astrologiae, a fratre Nicolao de Paganica, compilatum, MCCC. XXX.*

Opus nuncupat *magnae discrecionis et sapientiae viris magistris Rogerio de Manfredonia, Nucio de Esculo et Rainaldo de Adria, medicinalis scientiae professoribus, amicis in Christo carissimis, frater Nicolaus de Paganica, ordinis fratrum Praedicatorum, salutem et ex inspectione coelestium, creatorem ipsorum feliciter contemplari*, f. 12-15.

Tractatus, capitulis quindecim distributus, cum figuris, agit *de figura machinae mundialis, speris, zodiaco eiusque duodecim signis, motu planetarum, proprietatibus naturalibus signorum et planetarum, influentia corporum coelestium in inferiora, ac planetarum in corpora humana, duodecim domorum significatione ; coniunctionibus et aspectibus planetarum ad invicem*, ec.

De auctore nihil Echardus, nisi quod Tomasinus in *biblioth. ven.* de codice hoc retulit.

Manu recentiori adduntur f. 15 quaedam rabi Moysis *maximi* philosophi, *de circulis sive coelis*, eorumque distantiis per annorum spatia supputandis.

Codicem ms. reipublicae dono dedisse Franciscum Petrarcam asserit Fortunatus Ulmus (1).

Cod. 24 chart., saec. XV, a. 210, l. 152 [L. VII, XL].

I. *Medicarum praescriptionum liber, latine et italice*, f. 1-18.
Series compositionum pharmaceuticarum, nomine : *Pulve-*

(1) Tomasini. *Bibliothecae venetae ms.* Utini, 1650, p. 56.

res, *unguenta*, *trocisci*, *sirupi*, *cerota*, *confectiones*, *piperatae*, certis morbis adhibitarum, non tantum corporis, sed etiam animae.

II. *Tractatus de passionibus mamillarum* [itale]. « Nota » prima che molti sono li passione de li mamille, e diversi li » quali maximamente sono . . . », f. 19-22.

III. *Medicamentorum compositiones pro variis passionibus, interiectis praescriptionibus caballisticis* [itale], f. 22-27.

IV. *Compositiones medicae pro oculis crudulentis, humoribus purgandis, menstruis evocandis, urinis, corde infortiando; contra tussim, asma, sputum sanguinis, hydropem, hoemmoroydas, morbos intestinorum, pestem, fistulam*, f. 30-34.

V. —— *de oculis curandis*, f. 35-37.

VI. *Signa mortis carminibus expressa*, f. 33-34.

Ea do, quod Salvator de Renzi in *Collectione salernitana* [Napoli, 1852, I, pag. 491], quaedam tantum obtulerit, quaedam varie.

« Extuat atque sitit, vigilat, stupet, est febris ardens.
» Est calor, est vomitus varius, fex ignea, crudens.
» Est liquor, est limus in dentibus et crudor exit.
» Insanit, sudat, febris acrior et sitis instat.

» Haec signa mortem nunciant si omnia vel pulchra con» currant, non tamen ex necessitate ». Glossis absolutis : « De» inde videns signa mortalia quae in his versibus compilavit si» militer :

« Virtus pulmonis, cordis, stomaci cadit, orent.
» Anxius insanit sudore, cruore fluente.
» Naribus absque crisi riget ycterus alget et absens
» Est sitis absque sonat, plorat, decocio cessat.
» Livor in extremis apparet fronte citrina.
» Est urina minor, egestio cruda liquescit.
» Et inferius, post expositionem interpretis :
» His signis moriens certis cognoscitur aeger.
» Fronte rubet primo, pedibus frigescit ab imo.
» Inde supercilium deponit, fine propinquo.
» Sponte sua plorans, mortis praenunciat horas.
» Decidit et mentum, levius minuitur ocellus.
» Decidit auditus, nasus summotenus albet.

» Ante venit pulsus decurrens perpetue cursu.
» Excubias iuvenis patitur si nocte dieque.
» Si senex dormit, rem signat morte resolvi » (1).

Organorum vim physicham.

« Cor sapit, pulmo loquitur, fel commovet iram.
» Splen ridere facit, cogit amare iecur ».

Dedit Renzi loco citato, pag. 486.

VII. ***Liber brevis tractatus super arte medicinae, compositus per magistrum Arnaldum de Villanova, pro gubernatione familiaris consortii, sub brevitate.*** « Carissime nepos. Licet .... gra- » tis auditum ad hanc disciplinam plurimum posse... », f. 38-51.

Compendium ex operibus passim Arnaldi de Villanova pluries editis, quo actum ***de humoribus et signis ad cognoscendum urinas; ac de remediis contra a. infirmitatem oculorum, b. articulorum dolores et podagras, c. malum mortuum, d. fistulam et cancrum, e. paralysin, f. infirmitatem pectoris, g. lumbricos, h. hoemmoroidas, i. budellum quod erit in fondamentum;*** pluribus sumptis ex Galeno, Dioscoride, Macro, Sexto, Avicenna, Constantino.

VIII. ***Receptae variae ad vinum sanandum vel medicandum, ad colores conficiendos, ad aurum codicibus manuscriptis superponendum, aliaque vitae utilia apparanda*** [itale], f. 51-68.

IX. Ioannis de Rupescissa, *de philosophiae famulatu ac de consideratione quintae essentiae, libri duo,* f. 70-116.

F. 100 legitur: « Explicit primus liber qui de considera- » tione quintae essentiae intitulatur, scriptus per me Ianellum » de Martinengo, 1466, die primo octobris in arce Pergami ». Folio autem obverso: « Expliciunt certa remedia et experi- » menta quae extracta fuerunt ex libro Raimondi de Lullo, » per venerabilem fratrem et theologum dominum fratrem Ioan- » nem de Rupescissa ab. de Brogundia, ordinis Minorum, in ci- » vitate de Canth. ill. F. ducis Brogundiae, 1466 die 18 novem- » bris. — Iste liber est mei Iohanini dicti Ianelli, olim domi- » ni Pezoli de Cochis de Martinengo ».

(1) Vide Bandini. *Catal. codd. mss. bibl. Med. — Laur.*, tom. II, cod. CCI, n. 4.

Cod. 25 membr., saec. XIV, a. 233, l. 158 [L. VII, XLI]. N.

I. *Summa artis medicae*, f. 1-26.

Folio uno vel altero a principio deeunte, agitur de *dolore capitis e causis privata et remota, yposarca et anasarca, ascite, splene, renum dolore, diabete, emissione sanguinis per urinam, vitio lapidis, emissione urinae involontaria, disuria, ulceratione virgae, inflatione testiculorum, profluvio, defectu menstruorum, suffocatione et lapsu matricis, difficultate partus, difficili mundificatione pro partu, tumore genuum, scabie, denigratione crurium, podagra, serpigine, impetigine, morfea, spasmo, exinanitione; paralisi, sudore immoderato.*

II. *De febribus.* « Cum sufficienter expositum sit de aegritudinibus quae membris aliquibus superacciderunt, de morbis igitur qui indifferenter membris possunt evenire ... », f. 26-47.

Tractatus est de *febre ephimera, putrida* seu *vere tertiana, putrida interpolata, tertiana varia, interpolata quartana varia, composita interpolata, epialia, liparia, continua, synocha; augmastico; omotono; tertiana continua, tertiana quotidiana, quartana et composita continua; emitriteo maiori et minori; siccitate linguae; medio emititreo.* Quaedam desunt in fine.

Codicem dono dederat Annibal Pimbioli bibliothecae collegii patavini societatis Iesu.

Cod. 26 chart., saec. XV, a. 292, l. 218 [L. VII, III]. F.

I. Guillelmi a Varignana, *practica medicinae*. Dedicatio: « Cunctis militaribus accincto virtutibus nec minus intellectualium dyademate coronato, magnifico domino suo semper Meladino Croachorum [Croatorum] et Bosne bano, generalique domino totius territorii Chelin eius subiecti animo Guilglelmus [sic] de Varignana qualis professor in artibus et medicina ... », f. 1-48.

Sermones quinque in tractatus distributi; quorum quilibet in capitula. Auctor quod in prooemio testatur: « gratia mihi fuit in veneranda curia, Iadrae, in loco sancti Grisogoni, ut opu-

» sculum nobis summativum [a Meladino praeceptum] consti-
» tuam », in fine confirmat: « in veneranda curia Iadrae sub
» anno Domini 1319, die sabbati secundo exeunte decembris [31
» dec.] ».

Idem, filius Bartholomaei, doctor Bononiae, fuit ex consulibus bononiensibus, a. 1304.

Amanuensis haec addit. « Et sic est finis; laudetur Deus
» in hymnis. Scriptor scripsisset melius si potuisset. Scriptori
» pro poena detur pulchra puella. Explicit hoc opus per manus
» et non per pedes cuiusdam socii nomine *Ioannes de Prusia* de
» quadam civitate quae vocatur Conicae, sub anno Dom. 1444,
» die 9 mensis augusti ».

Opus Venetiis impressum est a. 1520 per Alexandrum Bindoni.

II. *Elenchi novem variarum aegrititudinum se referentium ad* **a.** *caput;* **b.** *pectus;* **c.** *stomachum, intestina et anum;* **d.** *epar, splenem, renes;* **e.** *matricem, vesicam, virgam, testiculos;* **f.** *febres;* **g.** *vulnera, ulcera, contusiones;* **h.** *decorationem;* **i.** *venena et bestiarum morsus*, f. 51-64.

III. *Excerpta varia ex Galeni libro* **de mala complexione,** f. 65.

IV. *De febrium differentiis*, f. 66-74.

V. Mag. Ioannis de Parma, *de signis uniuscuiusque humoris abundantis in corpore.* « Quoniam quidam de melioribus amicis,
» quos habere videor, me rogaverunt an in scriptis redigerem
» breviter . . . », f. 75-77.

VI. *Antidotarium.* « Si aliqua medicina datur et non opera-
» tur sive per seccessum, sive per vomitum . . . », f. 77-97.

VII. Dini, *cura ad sputum sanguinis ex pulmone*, f. 97.

VIII. *De cura ad impregnationem, eiusque cognitione adipiscenda*, f. 97-98.

IX. Magistri Thaddaei, *de cura ad conceptum*, f. 98-99.

X. Gentilis de Fulgineo, *consilia de peste quae fuit Ianuae* a. 1348, f. 99-100.

XI. Anonymi, *de fluxu humorali*, f. 100-106.

XII. *Quaedam medicinae de ulceribus malis*, f. 106-109.

XIII. Magistri Bernardi, *consilium pro infirmitate Guido-*

nis domini Thomae, quae colica nuncupatur ex ventositate, « Epi- » stola parva, quam primo sibi scripsit est ista ... », f. 109-112.

XIV. Rabbi Moysis, *regimen coadiuvans ad coitum.* « Inquit » filius servus Dei israelita ... », f. 112-113.

XV. *Antidotarium contra aegritudines varias.* « Unguentum » contra dolores stomachi conveniens ... », f. 113-126.

XVI. *De fracturis cerebri et decoratione capitis.* « Cura per » potionem in fracturis cranei ... », f. 126-134.

XVII. *Conditiones et causae quae inducunt medicos ad intentionem medicinarum compositarum,* f. 135-149.

XVIII. *De idropisi et ulceribus pulmonum, renium, vesicae.* « In cura idropisis ... », f. 150.

Cod. 27 chart., 1468, a. 292, l. 212 [L. VII, XLVII]. MI.

I. Antonii Guainerii, *opera medica.*

a. *De peste et venenis.* Dedicatio Philippo Mariae Vicecomiti, duci Mediolani. « Persaepius animadvertentes hoc mortale » hominus genus ... » ; operis textus : « Ut huius tractatus fa- » cilius notitia comprehendatur, ipsum in partes duas dividam » principales : prima pestis, secunda venenorum materiam per- » tractabit ... », f. 1-45.

Opus editum est, sine nota anni, loci et typogr., verosimiliter Papiae, sub fine saec. XV.

b. *De febribus, tractatus ad insignem et medicinae doctorem magistrum Antonium Maglanum de Cherio, illustr. d. d. ducis Sabaudiae physicum.* Auctor nuncupat opus: « Tui amoris gratia, » mi Antonii Maglane, ad hunc deveni locum ... » ; doctrina autem prima : « Cum meae sit intencionis hoc in summario fe- » brium negotium pertractare, una cum principe Habolai di- » co ... », f. 46-82.

Ad extremum : « Finitus 1468, die VI augusti, hora XX.ª » vel circa, per me Ioannem de Bullis ».

c. *De capite commentariolum, feliciter incipit rubrica, et continet* 16 *tractatus.* « Magno ac summo cum desiderio iamdiu » cuiusquam particularis membri aegritudinum curam ponere » concupivi ... », f. 82-131.

Item sub fine idem amanuensis: « Finitus 1468, die 30 » augusti, hora 24 ».

d. *De catherata tractatus.* « Ut errores atque pericula, » quae in depositione catheratarum committi possunt, sub bre- » vitate comprehendere possimus . . . », f. 132-133.

e. *Commentariolus de pleuresi.* « Pleuresis est aegritudo » quaedam quae secundum varias temporum dispositiones saepius » nos invadit . . . », f. 133-142.

Opella impressa est per magistrum Conradum de Poderbarne, a. 1473, sine loci nota.

f. *De aegritudinibus stomaci commentariolus.* « Volens de » aegritudinibus stomaci in praesenti commentariolo dictionem » facere . . . », f. 142-170.

g. *De fluxibus commentariolus.* Tractatus quinque. « Volens » intestinorum aegritudinibus doctrinam ponere a fluxu ventris » primum . . . », f. 170-187.

Subscriptio eiusdem manus, quae supra: « Finitus est iste » tractatus per me Ioannem de Sper ».

h. *De matrice, tractatulus ad Philippum Mariam, Mediolani ducem.* « Nihil est, princeps magnanime, ut rem statim » aggrediar, quod mortalibus nobis felicius contingere possit » immortalitate . . . », f. 187-210.

i. *De artetica et calculosa passione.* Commentariolus bifariam divisus. « Artetica est iunctarum dolor, cum tumore vel » sine, a mala complexione . . . », f. 210-233.

Sub fine: « 1468, die 27 octobris, hora prima diei ».

k. *De compositione, basibus ac graduatione medicinarum.* « Necessitas compositionis medicinarum ex quatuor principiis » sumitur . . . », f. 233-236.

l. *De balneis Aquis civitatis antiquissimae tractatus.* Capitula quinque. « Quia nonnulli viri doctissimi balneorum quorun- » dam in Italia existentium virtutes descripserunt... », f. 236-238.

Titulo *Commentariolus de balneis civitatis acquensis in Monteferrato*, pluries editus est, basilice anno 1553 Venetiis, apud Iuntas, inter *auctores de balneis*.

Codicem concludit inscriptio: « Millesimo quatuorcentesimo » sexagesimo octavo, die ultimo mensis octobris hora terciarum

» in Gambarana, finita fuit haec lectura eximii ac egregii artium
» atque medicinae doctoris, magistri Antonii Guainerii papiensis,
» per me Ioannem de Bullis, ad instanciam magistri Perlegri
» ianuensis, artium doctoris ac medicinae, assumpturi hoc anno
» praesenti doctoratus signum dignissime ».

« Qui scripsit scripta sua dextera sit benedicta ».

Opera Guainerii omnia ter edita sunt saeculo XV.

Auctor, artium doctor, *eximius monarcha medicinae,* primum a. 1412, in gymnasio ticinensi medicinam tradidit.

Cod. 28 chart., saec. XV, a. 322, l. 219 [L. VII, XXVIII]. Mr.

I. *Tabula lunae,* inscripta: « Nota quod haec tabula alpha» beti quam ante te vides, tabula est in qua scire et videre po» teris in qua die et in qua hora alicuius mensis sit novilu» nium . . . Et nota quod ista tabula incipit a prima die ianuarii, » et de 1432, in quo anno seu millesimo . . . », f. 1.

II. *Tabula litterarum signorum per quam scitur in quo signo est luna,* f. 2.

III. *Astronomia Hippocratis.* « Sapientissimus Hippocras, » omnium medicorum peritissimus, ait quod medicus qui astro» nomiam ignorat . . . . », f. 3-7.

Excerpta ex Hippocrate de morborum curatione ex positione lunae in signis zodiaci. « Iubet ergo Hippocras ut omnis me» dicus aspiciat lunam; quoniam, quando plena est lumine, tunc » crescit sanguis in homine et in omnibus animalibus, ec. ».

IV. *Signa rei futurae in hominibus ex planetis.* « Primus » planeta est Saturnus, cuius inimicus est secundus . . . », f, 8-9.

V. *Tractatus de operationibus lunae, secundum dispositionem signorum.* « Nam luna cum fuerit in ariete, signo calido et frigi» do masculino . . . », f. 9-11.

Sub fine: « Expletum est hoc opus per me M. Antonium de » Fulgineo ».

VI. *Receptae datae per magistrum Leonardum de Bertapalea, anno Dom. millesimo et c. in studio paduano super tertiam, quartam et quintam fen quarti canonis Avicennae.* « Flegmon est a » postema sanguineum rubei coloris cum caliditate... », f. 11-115.

Auctor patavinus, in patrio gymnasio anno **1424** chirurgiae professor, *cuius doctrinae praeclara monumenta toto terrarum orbe probantur* (1), disciplinam suam Venetiis quoque professus est. Eius opus titulo: *Chirurgia, sive recollectae super quartum canonis Avicennae*, prodiit Venetiis anno **1490**, **1497**; titulo autem: *Super quartum Avicennae de apostematibus, morbis cutaneis, gangraena, carbunculo pestilente, vulnere duri nervi, fistula, ventositate spinae;* ibidem, a. 1519.

VII. Leonardi de Bertapalea, *capitulum de iudiciis vulnerum significantium mortem, per singula membra habentia aspectum secundum duodecim signa coelestia.* « Non arbitror infructuosum » sequentia huic operi inserere, quo lector cuncta transiti mundi » tempora . . . », f. 115-122.

Sub fine lego: « Sit ergo gratia brevitatis nunc finis huius » tractatus de aspectibus, compilati et in hac forma abbreviationis deducti per Leonardum de Bertapalea, paduanum. Anno » millesimo 424, de mense martii . . . », et ulterius: « Expletum est hoc opus compositum Paduae a. 1424, per excellent. » profess. cirugiae magistrum . . . . qui nunquam voluit graduari » propter excusare vituperium multorum doctorum ignorantium, » quare potius voluit esse bonus scutifer quam malus miles ».

VIII. Eiusdem, *iudicium revolutionis anni* 1427 *incompleti.* « Iuxta antiquam consuetudinem, aliqua declaraturus ad mei » doctrinam et exercitium, quae super revolutione a. **1427** con» ceperam, ego Leonardus de Bertapalea, summus cirogicus pa» duanus . . . », f. 123-125.

IX. *Lunae rationes, secundum Iudaeos* [itale], anno 1441 exscriptae.

Cod. 29 chart., saec. XVI, a. 217, l. 155 [L. VII, LI]. D.

I. Aurelii de Thedoldis, *tractatus medicinae varii,* videlicet:

a. *De febrium cura.* « Tertiana pura, ut narratum est, fit » a colera pura, quae putrescit . . . », f. 2-64.

Finem excipit nota: « Die Mercurii, 17 ianuarii, 1532 ».

(1) Scardeonus. *Antiquitt. patav.* Basileae, 1560, p. 209.

b. *Tractatus sive compendium parvum de cura colicae* [die Mercurii, 17 gennarii]. « Cum colicae, potissime eius quae est » ab humoribus maxime flogisticis . . . », f. 64-70.

c. *Tractatus de cura ardoris urinae, et primo ante curam de causis et signis.* « Ardor urinae est accidens tactus, videlicet » eius laesa actio: hoc igitur accidens habet causas... », f. 71-73.

d. *De cura collyricae passionis.* « Dictum fuit quod passio » collyrica est motus . . . », f. 73-78.

e. *Tractatus de cura sanguinis.* « Narium fluxus sanguinis » iunarinus, si est creticus aut alter similis . . . », f. 78-83.

f. *Tractatus de fluxibus.* « Fluxus ab intestinis cum exco- » riatione fit quinquies cum aliqua materia vel medicina exco- » riat . . . », f. 83-87.

g. *Empirica ad varia aegritudinum genera edicta.* Capitula 64. « Ad dolorem capitis antiquum remedium tale: praecedente » lenitione ventris . . . », f. 89-202.

Agitur *de dolore capitis — epilepsia — apoplexia — paralisi — phrenesi, melancolia — dolore, tinnitu et surditate aurium — dolore oculorum et ophtalmia — fluxu sanguinis aurium — doloribus dentium — faetore oris et nasi — squinancia — sputo sanguinis a pulmone, eius ulceribus et sputo saniei — cibariis — asmate — pleuritide — tussi — asmate stomaci — vomitu — singultu, dolore et apostemate hepatis, hydrope — itericia citrina — colica et iliaca — fluxu ventris, disenterico, epatico — dolore, tumore opilationis splenis — dolore, tumore et ventositate matricis — retentione et superfluo fluxu menstruorum — apostematibus et ulceribus matricis — superfluo fluxu humiditatum aliarum a matrice — ardore urinae — gonorrea — mictu sanguinis — calculis renum — lapide vesicae — curatione et nimio fluxu emoroidarum — tumoribus ac doloribus testiculorum — cura doloris sciatici — affectionibus cutis — herisipilla — oedemate — scabie — morphaea.*

Finis in die Veneris sancti, qui fuit 30 *mensis martii, anno* 1537, *hora prima noctis.*

Auctoris nomen in *Fastis gymn. patav.* Iac. Facciolati desideratur, ut et in *Storia dello studio di Padova di Franc. M. Colle.*

II. **a.** *Modus collegiandi, excell. dom. Matthaei Curtii, dum*

legebat Paduae ordinariam theoricae. « Doctores clarissimi, sen-
» tentia omnium medicorum est, aegritudines curari non posse,
» nisi prius cognita fuerit . . . », f. 203-210.

Series consultationum de compositionibus et signis cerebri, cordis, hepatis, testium.

b. Eiusdem, *consilia medica duo*, f. 212-217.

c. —— *canones utiles curativi*, f. 217-229.

Auctor, papiensis, operibus pluribus clarus, Facciolato et Colle aeque ignotus, floruit saeculo dimidio decimo sexto.

III. *Regularis cura et regimen morbi gallici, secundum ordinem famosissimi artium et medic. doctoris d. Benedicti Victorii, faventini, primum theoriae medicae locum occupantis in florentissimo gymnasio patavino, die sabbati, quae fuit prima mensis aprilis,* 1506, *cum essem medicus Cittadellae.* « Quum prima
» morbi gallici affectio ex contagione, ut omnes profitentur, or-
» tum habeat . . . », f 229-234.

Pharmacorum historiae exornandae conferunt sexcenta medicinae praecepta, quibus codex universus redundat, in aromatariorum usum.

Cod. 30 chart., saec. XVII, a. 310, l. 213 [L. VII, XLV]. N.

Prosperi Alpini, marosticensis, *adversaria rei medicae et botanicae,* quorum pars potior non absoluta atque inedita. Fere omnia autographa sunt.

a. *De signis morborum a membrorum qualitatibus, scilicet caliditate, frigiditate, forma, colore: pars potior de cerebro.* Capitula 85, f. 1-102.

b. *De arte medicinali, libri duo*, f. 103-146.

c. *In artem parvam Galeni*, f. 148-150.

d. *De medicina generatim*, f. 131-156.

e. *De febribus*, p. 156-173.

f. *Oratio in apertione viridarii habenda*, f. 174.

Eius horti botanici et auctoris historiae supplendae confert initium : « Placuit serenissimo senatui veneto consuetum in
» hoc horto medicum docendi munus, post Iacomum Antonium
» Cortusium patritium patavinum [qui proximis mensibus, po-

» steaquam magna cum laude in eodem docendi munere maxime
» claruit, non sine plantarum studiosorum magno et dolore et
» damno mortem obiit], mihi decem annos medicamentorum co-
» gnitionem in gymnasio patavino ordinarie profitenti, deman-
» dandum, atque ob maiorem cum medicinae studiosorum utili-
» tatem, tum studii patavini splendorem ac ornamentum, lectio-
» ni vulgo *simplicium* dictae coniungendum ».

g. *De morbo polano dialogus inter Alpinum medicum, Stzegala polonum peregrinum et Sekemberg senem itidem polonum.* « Quid inquies Stzegala ? Hisce proximis annis, tot Orientis » regiones perlustrasti, Syriam, Palaestinam, Aegyptum . . . », f. 175-177.

h. *De medicinis ad tertianas et quotidianas,* f. 177-194.

i. *De methodica medicina,* f. 185-214.

k. *De dorycnio et solatio maniaco sive furioso, epistola ad Annibalem Camillum, medicum perusinum,* a. 1605. « Tuas litte- » ras, non minori eruditione quam benevolentia plenas, secunda » huius mensis [febr.] die accepi . . . », f. 215-218.

l. *De ulceribus,* f. 219-221.

m. *De medicamentis apud methodicos,* f. 221-227.

n. *De saltu,* f. 228.

o. *Ad obaesitatem,* f. 228.

p. *De plantis eorumque usu. Excerpta, sine ordine,* f. 229-235.

q. *De Doryonio ex Plinio, lassitudinibus, atomatibus, venenis, peste, maleficiis, fascino, furfuratione, pediculis, humoribus, fuligine, vaporibus, morbo polonico et gallico, concoctione, suppuratione, emollientibus, laxantibus et tendentibus, emplasticis, extergentibus et poros purgantibus, operientibus et rarefacientibus, claudentibus,* f. 235-267.

r. *Sylva orationis Francisco Mariae, duci Urbini,* f. 262.

s. *De fossilibus, sive de corporibus subterraneis, plantis, animalibus adversaria ; inscripta: Faxit D. O. M. ut haec perficiam,* f. 268-284.

t. *De porrigine et phydraciis, ad clar. Ioannem Mauroceнum, Antonii filium,* f. 285-289.

Qua historicum, principium profero : « Quartus nunc agi- » tur annus quando ex Aegypto in patriam redditus, Bassani

» medicinam faciens, Cartuliani te virum clarissimum, optime » valentem conveni, paucisque post diebus cum in carnisprivio, » voluptatis gratia, Venetiis larvatus aliquando deambulares, a » larva per diem gestata, in capite calore facies tibi multum » erubuit, multumque etiam ipsa cum capite incaluit . . . ». Plura occurrunt addenda syllabo impressorum, nempe: *Historia naturalis Aegypti ; De medicina Aegyptiorum ; De plantis Aegypti ; De plantis exoticis ; De balsamo ; De rhapontico ; De medicina methodica ; De praesagienda vita et morte ; Operà posthuma.*

Auctoris, philosophi et medici, in patavino gymnasio medicamentorum materiae professoris ordinarii, simulque publici viridarii a. 1594, cum in vacuam provinciam Melphii in Egypto evocaretur, a. 1616 demortui, quae supererant manuscripta *Iacobus Morellius ab interitu vindicabat a.* 1780.

Cod. 31 chart., saec. XVII, a. 334, l. 225 [L. VII, XXII]. 0.

Ioannis Lockii, philosophi britanni celeberrimi, *excerpta ad Danielis Sennerti*, Graulingii et Th. Sydenham *libros de medicina, ipsius manu scripta et P. Costae olim ab ipso dono data, et a P. Costa Antonio Cocchio florentino amicitiae monumentum, Londini,* 1725 [quae inscriptio Cocchii manu exarata].

Repertorium, Italis *zibaldone*, nullo ordine alphabetico male distributum, auctorem ipsum deprehendise censeo, quod excerptorum tituli summis foliis inscribantur.

Codicis, folior. 537, historiam tradit Cocchius in opere: *de balneis pisanis*, p. 271, nota 1. « Il primo indizio ch'io ebbi della » efficaccia dell'acqua diacciata nel diabete, fu da una nota mano- » scritta di Giovanni Locke filosofo sublime, e che avea studiata » e sapeva la medicina, benchè non si curasse molto d' esserne » chiamato dottore. Ei donò i suoi scritti medicinali al suo buo- » no e dotto interprete. Pietro Coste, il quale me ne fece pre- » sente a Londra nel 1725, per grato ricordo della nostra ami- » cizia. Tra questi scritti, che sono tutti originali, e contengo- » no annotazioni ed aggiunte all'opera del Sennerto, prese dalla » viva voce e dai libri di diversi uomini valenti, e disposte col-

» l'ordine medesimo, io trovo al capitolo del diabete questa nota, » non so donde cavata: *Il dottor Barbyrac mi disse* ec. ». Haec in codice anglica lingua, sunt quae Cocchius italice reddidit. Ut autem maior autographo stet fides, adiecta est a principio epistola item autographa Ioannis Lockii data Oates, 30 octobris a. 1701, Eduardo Clarke, *parlamenti* anglici membro, quam spectatissimus Rawdon Brown, anglus, Venetiarum hospitio tot annis recreatus, ab E. Cyshford Sanford, philosophi prognato, dono datam, bibliothecae nostrae libens munere obtulit.

Cod. 32 chart., saec. XV, a. 210, l. 147 [L. VII, X]. Ye.

Magistri Pauli Bagellardi, a Flumine, *libellus de aegritudinibus infantium earumque remediis, partes duae.*

Auctor, semisaeculare ministerium in gymnasio patav. professus, quod anno 1441 philosophiam, 1444 medicinam practicam extraordinariam, 1472 medicinam theoricam ordinariam traderet, quique a. 1494 obiit, libellum nuncupat Nicolao Truno duci Venetiarum, dedicationis causam ita in prooemio attingens: « Quantum domui tuae, illustrissime princeps, debeam, nec Lu» cii, nec Ciceronis lingua aut eloquentia exprimere, nec quivis » alius felici studio comprehendere posset. Nam cum puto me in » clarum virum olim evasisse dumtaxat beneficiis illius praeclari » genitoris tui, patricii honestissimi; qui me innata sibi huma» nitate ad medicinalem sedem evexit, in qua octo et viginti so» lares circulos honeste militavi . . . ». Unde liquet Facciolatum in *fastis gymnasii patavini* errasse, asserentem eum primum a. 1458 medicinae professorem renunciatum, dum opusculum, anno 1472 impressum ad annum 1444 annum electionis remittat.

Opella exscripta est fol. 35, ex editione patavina a. 1472, quam dederunt Bartholomaeus de Valdezoccho et Martinus de septem arboribus.

Cod. 33 membr., saec. XV, a. 170, l. 117 [L. VII, XLIII]. N.

Iacobini de Confluentia, medici, *praecepta Sixto pp. IV data, ad dolores iuncturarum, et praecipue in pedibus, leniendos.* « Co-

» gitanti mihi, beatiss. pater, dum parum ocii nuper esset, venit » in mentem, quod etsi pro debito officii ac exercitii mei ... ». Folia 13.

Auctor, hortantibus oratoribus Sabaudiae, fratribus de Compesio, pontifici podagra, qua obiit die 13 aug. 1484, laboranti, regimen sanitatis proponit.

Cod. 34 membr., saec. XIV, a. 180, l. 110 [L. VII, XIX]. 0.

Aegidii Corbeiensis, *carmen de urinis, cum commentario Gentilis Fulginatis.*

Lectiones ab editis variantes, minime praetermittendas, ut a principio, loco: *Liber ...... de auctorum scientiis elicitus et exortus,* habet codex: *Liber ..... de scrineis antiquorum elicitus* ec.

Opella in fine mutila sic absolvitur:

« Nunc mea completo respiret musa labore.
» Stringe rotam, cursum cohibe, compesce fluentam.
» Claude Musandini torrentis fluminis undas ».

Epigramma hoc est initium additamenti operi, titulo: *Ultimum capitulum ponitur quo Aegidius opus suum completum sigillat,* in editione patavina a. 1483.

Auctor, ex ordine s. Benedicti, Athenis saec. VIII natus est.

Codex cum rubricis habet folia 29, duobus in medio deficientibus.

Cod. 35 chart., saec. XVI, a. 238, l. 174 [L. VII, XXI]. 0.

Tractatus de peste, a Galeatio Cairo, medico pisaurensi editus, ex cuius observatione, vel omnia orientur medicamenta et documenta quae absolute sunt necessaria pro peste profliganda, vel, si non omnia, omnia saltem orientur quae consilio humano haberi possunt, ad augustiss. senatum venetum. Dedicatio Nicolao da Ponte duci. « Etsi nec conditione sublimioris fortunae, nec ali» quo alio virtutis splendore ita effulgeo ... ; textus: Omnis ca» lamitas est propellenda, at ea magis, quae ceteris est sae» vior ... ».

Opellae, quae edita minime est, conscribendae occasionem auctor arripuisse videtur a peste, quae a. 1576 in urbe veneta saeviit. In epistola dedicationis, non ante annum 1578 data, se uberius hac ipsa de re scripturum pollicetur. Illud deinde in libello principi ostendere satagit, ad pestem avertendam quam maxime opportunam futuram publicam in gymnasio veneto scholam de peste, quam medicam lauream qui consequi vellent, frequentare tenerentur; item academiae cuiusdam institutionem, ad quam medici saepe ea de re collocuturi convenirent. Sic finit: « Expelletur igitur pestis si prius erit cognita; cognita erit si » illius aderit scientia; scientia aderit si habitus scientifici et » practici erunt procurati; tales habitus aderunt si frequentati » erunt actus; actus erunt frequentati si academia erit institu» ta; academia igitur est instituenda ».

Cod. 36 chart., saec. XVI, a. 192, l. 143 [L. VII, XXXVII]. Mm.

Quae hoc libello, partim scripta manu, partim typis commissa, auctor idem distribuit, haec sunt.

a. Thomae Philologi Ianothi Ravennatis, artium et medicinae doctoris, in praeclarissimo gymnasio ad astrologiam ordinariam publico conducti, *de mathematicarum, praesertimque astrologiae laudibus et dignitate oratio, ad ill. et munificentiss. principem, dom. comitem Guidum Rangonem.* Sine ulla loci, anni, impressoris nota, fol. quatuor.

Plura sunt quae in orationis [eiusdem ac in gymnasii frequentia recitandae] contextu historiam huius viri singularem, maxime vero effaetam inverecundiam revelant. Narrat enim quomodo mense augusto [a. 1518], ab. ill. Venetor. senatu, *universa suffragante academia, ad astronomiae lecturam conductus,* post aliquas lectiones, *dum de mathematicarum et astrologiae laudibus esset concionaturus,* repente, Guido invitante, patavinum gymnasium, insalutato hospite, deseruerit, ut ad eum se conferret. Sic autem ulterius de se: « Totam licet aetatem et annos meos circa » virtutes et naturae secreta distribuerim; praetermissoque in » famigeratissimo bononiensi gymnasio, scolaris adhuc astrolo» giam publice legerim, et a s. Leone decimo, quum medicus

» reverend. ac excell. cardin. Grimani Romae existerem, rursus » conductus, doctoreo tunc flamine insignitus, in sapienti roma- » na academia, astronomiam publicam docens per annum versa- » verim; in patavino quoque celeberrimo musaeo biennio logi- » calia adeptus fuerim, ubi astronomiam, medicinam, phyloso- » phiam et ceteras disciplinas tum privatim, tum publice inter- » pretabar; praesenti rursus anno ad astrologiam sacram tali » favore conductus, ut omnis scolarium universitas per totam » urbem et cuncta fora me super humeros deportaverit, nilque » nisi *Philologi* nomen diebus pluribus aer resonaverit; *Philo-* » *logique* nomine toti Patavi parietes et palatia descripta fue- » rint. Insuper visum est superis ut ad te me conferrem, illustr. » princeps, a quo primo pede fui maximis muneribus, ingenti » salario, et promissis fere innumerabilibus, plus nempe quam » factis impermutabilibus donatus ...... Primus in Italia et » extra Italiam omnes et singulos tam fixarum quam errantium » stellarum motus solidis corporibus adaptavi; transversales » trium superiorum polos in epyciclis inveni; motum Mercurii et » Veneris figurae ovalis inimaginabilem fere penes, quoscumque » ab intelligentia suipsius directus nuper reperi, et varium sin- » gulorum axium motum Augium et oppositorum proportiones » veluti in caelis sunt, adinveni .... Problemata in naturalibus » plura a nobis enodata sunt. Aristotelis rursum multa errata, » Averroim huius disciplinae penitus expertem silentio praeter- » mitto. Sit sine arrogantia quae demonstrationis certitudine a » nobis quinque recognita erunt ».

b. Eiusdem, *de morbo epidemico*, eidem.

Impressio, folior. 31, sine titulo, sub fine mutila, in bibliotheca nostra desiderata, certe ante annum 1545, quo edito altera data est, titulo: Thomae Philologi Ravennatis, *mali galeci sanandi, vini ligni et aquae, unctionis, ceroti, suffumigii, praecipitati ac reliquorum modi omnes.* Venetiis, 1545, fol. non num. 40, 8.°

c. —— *mali galeci sanandi, vini ligni et aquae, unctionis, ceroti, suffumigii, praecipitati ac reliquorum modi omnes, depilativa dentativaque nuper comparente addita.* Venetiis, 1545, folia 6.

Exemplum, manu *Thomae Philologi* exscriptum, continet appendicem, de qua in titulo, scilicet epistolam Bartholomaei Gaioni, medici veronensis *de depilativa et dentativa*. Epistola edita est, loco appendicis, in opere impresso **b.**, cum titulo ad extremum libri paulisper immutato, eodem Thoma, ut puto, curante.

Codicis operculis exterius, litteris aureis haec inscripta leguntur: *Oratio mathematices. Philologi Thomas; Sermo astrorum ec. ec. Ravenna. Thomas:* utrinque insignia Thomae Philologi, cum litteris T. R. Volumen Cappucinis Iudaicae, cum aliis legaverat Philologus.

Cod. 37 chart., saec. XVI, a. 220, l. 148 [L. VI, Cod. CCI]. O.

Alchirani, *liber de proprietatibus rerum. Liber physicalium virtutum, compassionum et curationum, collectus ex libris duobus,* fol. 11-73.

Titulum excipiunt verba amanuensis: *Hic deficit una carta lacerata.*

Incipit autem: « Mensurans ergo ea quae erant propin» qua, inveni eam altitudinis cubitorum 32, latitudinis 78 ... ». Libri quatuor, quorum primus de 24 plantis, totidemque avibus, piscibus, lapidibus, singulorum virtutibus inter se collatis; secundus de *animalium,* tertius de *avium,* quartus de *piscium* virtute seorsim tractant: quorum omnium nomina unusquisque liber litterarum ordine disposita repraesentat, quadrifariam semper et fere mixtim ad tetrapharmacum constituendum. Et auctoris ipsius et Harpocrationis verbis scholiastes quidam nonnulla interdum immiscuit aut addidit. In opere, non una tantum vice edito, medicamina proponuntur ad effectus non tantum physicos sed et morales progignendos. Eiusmodi sunt ad praescientiam futurorum; ad fugandos daemones et phantasmata mala; ad naufragium evitandum, dummodo cor focae in arbore navis ligetur; ad sciendum quid mulier egerit in vita sua; ad corpus invisibile reddendum; ad avertendum tempestates, pericula, feras, latrones. Medicaminum autem efficacitas pendet ab eorum confectione vel applicatione, in ortu vel occasu solis, sub augmento

aut diminutione lunae, verbis quibusdam prolatis vel lapidibus insculptis.

Num arabici nominis versio graeca Κυραΐδες, latina *Kiranus*, auctorem aut opus significet, haeret anceps Fabricius in *Bibl. graeca*, I, p. 69-74.

Cod. 38 membr., saec. XIV, a. 356, l. 238 [Z. L, CCCXXII]. B.

Antidotarius Galaf Albucassim Açaraumi a Ioanne Lodoyco Tetrapharmaco gebenensi, filio Petri fructiferi, mathematici, phisicalium de manu caled' mois ap. Ibraim, de arabico in latinum translatus. « Quoniam Latinorum studio diutissime elabo- » rans, nullum peritum invenire in eorum libris potui... ». Folia 160.

Praeit foliis 1-12 tabula antidotarii sic distributa: **a.** *de passionibus cerebri,* **b.** *de pass. melancoliae,* **c.** *de spasmo et tremore, paralysi, epilexia, apoplexia et de omni passione nervorum,* **d.** *de pass. oculorum,* **e.** *de pass. aurium, narium, oris, linguae, dentium, labiorum, gingivarum et menti,* **f.** *de pass. gulae,* **g.** *de ornatu faciei, capillorum, pilorum, cutis, et pediculorum remotione, et anhelitus bonificatione,* **h.** *de pass. pectoris et pulmonis,* **i.** *de pass. cordis,* **k.** *capitula pro posse defendi a rebus venenosis quomodocumque,* **l.** *de dispositionibus stomaci omnibus,* **m.** *de dispositionibus ventris et intestinorum,* **n.** *de dispositionibus epatis et splenis,* **o.** *de ydropisi,* **p.** *de pass. vesicae, renium, colicae et illiorum,* **q.** *de lepra, scabie, empetigine, serpigine, morfea, albarus, alopaecia, furfuribus, tinea, asafati, pruritu, scissuris, combustione ignis et unguium passione,* **r.** *de membris generationis hominum et mulierum, ut sunt virilia et mammillae,* **s.** *de podagra, dolore dorsi, spondilium, nervorum dislocatione et ossium fractura, et omni genere apostematis et solutionis continuitatis, et de scrofulis et nodis et gibbo;* **t.** *de medicinis solventibus omnes humores,* **u.** *de fluxu sanguinis ab omni membro et de eo congelato.* Sub fine tabulae legitur. « Explicit tabula antido- » tarii Galaf, ordinata per ..... doctorem artium et medicinae, » ut, negligentia studentium, non lateant tam magnalia et mira- » bilia artis medicinae a nullis aliis posita Christianorum nec

» Graecorum, sed solum tracta ex Chaldaeorum, Persarum, Ara-
» bum et Hebraeorum bibliothecis, per dictum Galaf Abulabem,
» filium Albucasim Açarauni, translati a Ioanne Tetrapharmaco
» de arabico in latinum [1198], quarto kalendas novembris, in ci-
» vitate Yklade et completi die Iovis hora sexta ».

Folio 158 serior manus, ubi *cerotum de lombardia mirabile* describit, haec habet: « Et istud cerotum mixit dominus dux » Mediolani domino Paduae dum eram medicus dicti domini Pa- » duae ». Folio insequenti scriptor anonymus dat *collirium nostrae inventionis,* cuius applicati gratia, *filius domini Marini de Bona, familiaris imperatoris, qui pluribus diebus non viderat, post apparitionem muscarum ante oculos, et curatus fuit perfecte. Deo gratias. Et potestas Bononiae, dum fui ibi propter evitare pestem quae erat Venetiis, similiter curatus fuit.*

Cod. 39 chart., saec. XVI, a. 232, l. 168 [L. VI, CCLXXXII]. D.

I. *Divinum opus doctissimi Io. de Rupescissa, de philosophiae famulatu ac de consideratione quintae essentiae.* Libri duo. « Dixit » Salomon libro Sapientiae cap. VII. Deus dedit mihi horum scien- » tiam veram, quae sunt ut sciam dispositionem orbis terrarum...».

Liber primus, f. 1-41, agit *de consideratione quintae essentiae omnium rerum, traditus pauperibus et evangelicis viris ;* alter, f. 41-57, *de generalibus remediis,* quae numero viginti concluduntur, his posthabitis quae in opere typis impresso desiderantur: « Raimundi doctissimi et sanctissimi divinum de philo- » sophiae famulatu opus explicit, quo duce Bistichius florentinus » cum esset aurifex et sublimationes experiretur, quas opus hoc » copiosissime docet, mirabilis supra ceteros huius aetatis phy- » sicos doctissimos medicus evasit, ut non empiricus videretur, » sed summus physicorum monarcha: adeoque a nobilibus omni- » bus et Italiae dominis et principibus, tanquam Apollinis ora- » culum, suo cum lucro maximo observaretur, ut in eo vetu- » stissimi ac sanctissimi Hippocratis anima ac ratio esse vide- » retur. Et ego Bartholomaeus Marcellus abia citra furtim hoc » exemplum ex Bistichii corrosis ac fumo tinctis codicibus ex- » cerpsi, et diebus octo transcripsi currenti admodum calamo:

» quare quicumque leges, si emendosum invenies, non me sed » temporis angustiam et exemplar ab aurifice conscriptum cul- » pabis: nihil tamen deficere scito quod te, quicumque sis, si- » cut Bistichium medicum, facere possit. Vale, 1462, septem- » bris XXVII. — Erro magis etiam ego qui nunc exemplum » sumo 1521, septembris 23 emendosius scriptum ex tuo red- » dere conor exemplari ».

Opus titulo: *Ioannis de Rupescissa* [Froissardus Rochetaillade] *qui ante CCCXX annos vixit, de consideratione*, ec. Guillelmus Gratarolus medicus et philosophus, Basileae, a. 1561, impressit ac Stephano Laureo Amerfortio nuncupavit. Ceterum iis quae de auctore in *Biblioth. ms.* II, pag. 198-199 retuli, addenda puto ab eodem in prooemio notata: « Consideravi ergo » quod tempus expensum in pruritu mundanae philosophiae » plusquam quinque annis ante ingressum ordinis in florentissi- » mo studio tolosano, et plus annis quinque ex quo ordinem hunc » intravi, cum strepitu multo inanium verborum et conflictu » inutilium disputationum ... ».

II. *Divinum opus Raimundi doctissimi et sanctissimi viri de arte practica* [seu *operativa*] *medicinalium*. « Haec est uncia. — Haec est dragma ... », p. 57-77.

Plura a principio minime concordant cum editionibus, quibus desunt in fine quae sequuntur: « Et scias, candidissime » lector, quod, quemadmodum mihi narravit scriptor huius ope- » ris, qui a Bistichio id ipsum furatus fuit; ipse Bistichius adhuc » laborabat in aurificis magisteriis cum has medicinas exerce- » ret: sed cum sibi omnia artis operativae remedia bene ac fe- » liciter successissent, animo alacriori sublimationes expertus, » Christum secundum canones operis de philosophiae famulatu » magnum, ac pene quidem divinum et nostris temporibus in- » cognitum aggressus, enixe indagatus fuit, et, Deo volente et » favente fortuna, Christum rerum medicinalium contra omnes » desperatissimas aegritudines nactus est; indeque nostrae tem- » pestatis medicorum monarcha habetur; etsi nihil habeat quod » in his operibus modo continetur. — Ego Bartholomaeus Mar- » cellus *abia cirra* haec cursim opera scripsi, qui a scriptore exo- » rato habui. 1462, kalendis octobris, Bargis ».

III. Bistichii Florentini, *receptae variae.* « Prima medicina » per me Bistichium expertissima est contra quartanam et ter- » tianam . . . », f. 77-82.

Sub fine: « Bistichii Florentini superadditae receptae feli- » citer finiunt, quas ipse suis scripserat manibus, cum opere de » philosophiae famulatu, quod in duos distribuitur libros, et » cum arte operativa Raimundi, et ipse quodam chirographo » profitetur se perpaucas scripsisse, quarum non viderit expe- » rientiam, qua animadverterat re ipsa plura medico feliciter » successisse, cum laude sua maxima et lucro non parvo et ae- » grotantis salute, quam Raimundus scriptis suis nobis pollice- » retur: quare si quis hoc contemnet, non Raimundi opus, aut » Bistichii assertionem spernet, sed seipsum ignaviae ac demen- » tiae culpabit: quare, si sapis, cura ut hac culpa vaces ».

IV. *Optima ac perutilis Ariosti doctissimi superadditio his quae dicta sunt a divino Raimundo, in libro primo de philosophiae famulatu, declarando nobis dosim elementorum ratificatorum.* « De progressu in inquirendis virtutibus elementorum calido- » rum, et primo de purgandis eis et reducendis . . . », f. 82-83.

Franciscus Ariostus ferrariensis fortasse hic est, de quo Eloy in *Dizionario della medicina.*

Accedunt fol. 84-86 praescriptiones medicae latine eadem manu: itale vero plura aliena.

Cod. 40 chart., saec. XIV, a. 210, l. 150 [Z. L. DXXXIX].

I. *Collectio secretorum mirabilium.* « Postquam scivimus » quod opus sapientis est facere mirabilia eorum quae apparent » in conspectu luminum . . . », f. 3-18.

Auctor, sine nomine, demonstrandum insumit *ligationes hominum, incantationes, promotiones ad iram, odium, amicitiam, detrimentum et gaudium esse consequentes ad grandes affectiones.* Inde digreditur ad effectus, ope signorum, verborum, ac compositionum certa lege praeparandarum, assequendos. Medicamenta proposita ut et secretorum operationes tempus sapiunt. « Ra- » dix iusquiami albi quando suspenditur super patientem coli- » cam, confert ei. — Qui sedet super pellem leonis, recedunt ab

» eo emorroides. — Si pellis asini suspendatur super pueros, pro-
» hibet eos terreri. — Si aliquis inungatur lactae asinae, con-
» gregabuntur in eo omnes culices domus. — In nido upupae est
» quidam lapis qui est diversorum colorum, defer tecum ipsum
» et eris invisibilis. — Suffumigationem cum feceris, videbun-
» tur omnes in forma elephantum. — Item viam edocet, qua ca-
» put hominis videatur caput asini — videantur homines sine
» capitibus, vel cum tribus capitibus — domus videatur tota vi-
» ridis et plena serpentibus ». Saepius de stimulatione ad amorem, sterilitate, conceptione expedienda.

II. *Picturae lineares arborum cum re obscaena congruentes*, f. 18-21.

III. *Normae de cultura lactucae, sisarae, cichorei*, f. 25.

IV. Syllabus secretorum per sententias, ut: *dentes albescunt attritu aquae fortis — aurium sordes numo admove et iustum habebit pondus aurum*, f. 25-26.

Cod. 41 chart., saec. XIV, a. 209, l. 156 [L. VII, XXVII]. Mg.

I. Mundini Foroiuliensis, *sinonima medica*, f. 5-60.

Magister Mundinus [Raimundiuus], foroiuliensis, *de Civitate Austriae physicus et medicinae doctor* [quoque astrologus] *et actu regens in studio paduano* (1) a. 1307, postea vero in bononiensi, obiit Bononiae a. 1326.

Opus [*sinonima breviata* in aliquibus codicibus appellatum], pluries editum, idem credo quod de *vocabulis medicinae* inscriptum, servaverat Venetiis bibliotheca s. Antonii, ut ex Tomasino deprehendimus.

Fol. 60 legimus: *Iste liber est mei Valentis de Valentis de Maderno.*

II. *Rhythmus, quo normae ponderum medicinalium includuntur.* « Collige teritices medicinae pondera gravis . . . », f. 61-62.

III. *Pharmaca varia sine ordine*, f. 62-74.

Folio 75 legitur manu seriori: « MCCCCLXIX misser Cri-
» stofolo Foresto, conte palatino me fe nodaro mi Valente di Va-

(1) Acta collegii medici eius archigymn.

» lenti da Maderno, alli 12 de febraro. Misser Iacomo de Gam- » bara de mio istrumento testimonio. Misser Hornuio Zacharia e » misser Folcho di Mazi, Carlo di Mazi, misser Tomaso da Ver- » nuno, questi sono testimonj ». Ulterius: « Adi 8 zuguo, 1492 ».

Constat, ex Mittarellio (1), codicem ad Aloysium Mottensem ex Portunaonis spectasse.

Cod. 42 chart., saec. XIV, a. 314, l. 180 [L. VII, XLII].

I. *Sinonima medica tum morborum, tum rerum naturalium in pharmacorum usum, tum praescriptionum medicinalium, alphabetico ordine ex opere sequenti digesta*, f. 1-10.

II. Ioannis Mesue, *de rectificatione medicinarum simplicium solutivarum*. « In nomine Dei misericordiae, cuius nutu sermo » recipit et gratiam et doctrina perfectionem. Principium verbo- » rum Ioannis filii Mesue, filii Amec, filii Heli, filií Abdella, regis » Damasci. Verbum cecidit inter inquirentes... », f. 11-62.

Opus in editionibus: *Methodus medicamenta purgantia simplicissima deligendi et castigandi*, etiam *de medicamentorum purgantium delectu, castigatione et usu*, appellatum, in duas dividitur partes seu sectiones; prima *de rectificatione medicinarum cum conditionibus et modis suis;* altera duplex: illa *de rectificatione medicinarum cum societate alterius medicinae*, haec *de rectificatione medicinarum cum bonitate quae acquiritur per artem;* unde opus trinam habet partitionem; liber primus, quem *canones universales* vocant, inscribitur in codice: *theoremata quatuor seu proposita*, f. 11-31 : alter, quem *de simplicibus*, in codice est: *de medicinis benedictis in quibus non est venenositas*, f. 31-44: tertius *de medicinis laboriosis*, venit in editionibus nomine: *de medicamentis violenter et moleste purgantibus, iisdemque deleteriis*, f. 44-62.

III. —— *antidotarium*. Libri duo. « Scripsimus in » libris explanationum nostrarum ex his quae experti sumus » quaedam adhuc rememoratione digna, ex quorum aggrega- » tione... », f. 62-98.

1) *Bibl. codd. mss. monasterii s. Mich. Venetiar.* Venet., 1779, col. 799.

Liber primus, *quo medicamenta composita aliis celebriora describuntur*, dividitur in *distinctiones* vel partes duodecim, scilicet de *electuariis; antidotis amaris magnis; medicinis opiatis, solutivis et conditis;* speciebus loch; *syrupis et succis; decoctionibus et infusionibus; trochiscis; sufuf et pulveribus; pilulis; unguentis et emplastris; oleis.* Finit: « Explicuit. Finem huic » grabadin hoc loco impositum esse cernito, ec. ».

Liber alter, *quo propria remedia ad singularum partium corporis morbos docentur*, de *appropriatis* quoque appellatus, habet sectiones tres in particulas distributas, *de aegritudinibus variis*. « Sanat solus languores Deus et de frugalitatis solio pro» duxit in largitate sua medicinam ... », f. 99-193.

Ad extremum: *Ioannis Mesue fragmentum hactenus esse cernitur,* quod sic editiones explicant: « *Desiderantur reliqua quae hic auctor in secundi huius libri praefatione pollicebatur.*

Opus, frequenter impressum, interpretatione eadem qua in codice, nomine primo *grabadin,* sive *grabatin,* seu *gradin* [*ex gratia Dei*], est *compendium secretorum medicamentorum.*

Yahiah Ben-Hamec, *Mesue* dictus, Mardini in Mesopotamia a. 928 natus, medicinam sub Avicenna professus, Damascum aufugit, ac in Aegyto obiit a. 1018. Eius opera varia arabice exarata, hebraice quoque versa, latine pluries edita sunt.

IV. Petri Aponi, *in librum Ioannis Mesue, medici rarissimi, additio.* « Si autem fuerit in eo humor mordicans cum praece» denti eius adaequatione, et virtus sufficit ... », f. 194-222.

Titulus in editionibus: « In secundum librum compendii » secretorum Mesue, et primum continuatio cum sermone Mesue » de aegritudinibus cordis in universali », sat operis cum antecedenti nexum evincit.

Codex universus innumeris scatet erroribus, a quopiam partim emendatis.

Cod. 43 chart., saec. XV, a. 348, l. 237 [L. VII, XXX]. Z.

I. *Sinonimorum, ut in codice praecedenti, collectio,* f. 1-11.

II. Christophori Georgii de Honestis, *expositio in antidotarium Mesue.* « Hoc opus utile prosiliendo aggrediar, his quae

» practicam medicinae desiderant : curabo namque brevi et a-
» perto sermone . . . » f. 13-44.

Incipit : « Jesus, sancta Maria, Sancte Hieronime, die 14
» febr. 1458 » ; finit : « Explicit expositio Christophori Georgii
» de Honestis, de Forentia, super antidotario Mesue, 26 *aprilis*,
» 1548 ».

III. *De sacellis, capupurgiis, epithematibus et clisteribus*. « Sacella capitale in caliditate non multum intensum. Recipe ro-
» sarum, florum camomillae . . . », f. 44-45.

Respondet opella libro primo antidotarii codicis praecedentis.

In editionibus operum Mesue, sub fine legitur haec tractatio, inscripta : « Haec praeter Mesue quidem institutum addun-
» tur : quia tamen et poni hoc loco solent et non inutilia sunt,
» non fuere praetermittenda ».

IV. *Index alphabeticus substantiarum medicinalium in antecedentibus occurrentium*, f. 46-48.

V. *Praescriptiones medicae ex unguentis, emplastris, cerotis, embrocis, oleis, scief, saculis, pulveribus, speciebus, confectionibus, trociscis, liciniis, clisteribus, aquis, syrupis, electuariis, pillulis, linimentis, suppositoriis, epithematibus*, f. 52-74.

VI. Mundini, *anatomiae membrorum liber*. « Quia, ut ait
» Galenus, septimo terapeuticae methodi, auctoritate Platonis,
» opus in aliqua scientia . . . », f. 75-92.

Quibus circiter annis opus auctor exaraverit, liquet ex folio 82 : « Mulier quam anatomizavi anno praeterito, scilicet 1315 ». Ioannes Dryandrus, medicus marpurgensis editione Marpurgi corruptissima, a. 1541, haec de opere in prooemio : « Mundi-
» num, si non sit aliud quod offendat, quam quod barbara lin-
» gua sit conscriptus liber, incommodum tanti non faciendum
» esse puto, propter quod is liber studiosis e manibus excuti de-
» beat ».

VII. Gentilis de Fulgineo, *additio et reprobatio aliquorum dictorum Mundini, in sua anatomia*. « Non in anatomia musculi
» ventris . . . », f. 92-93.

Differt ab edita. Falsa quaedam a Mundino relata notat censor : ea inter quod viderit *in cisti felis lapillum viridem in anatomizato anno* 1341.

Hanc primam codicis partem scripsit monachus in s. Maria nova, annis 1456-1458 sub invocatione Iesus Christi, Mariae virginis et D. Hieronymi, uti passim legitur.

« Et sic est finis : sit laus et gloria trinis ».

VIII. Aegidii Corbeiensis, *de urinis, carmen, cum commentis Gentilis Fulginatis*. Commentator. « Iste liber novae institucio- » nis, studiosae composicionis artificio, de auctorum scientiis eli- » citus et exortus . . . » ; carmen :

« Dicitur urina, quum fit renibus una », f. 95-130.

Scriptum utrumque saepe typis evulgatum.

Auctor, *Corboliensis* quoque dictus, monachus ordinis s. Benedicti, fuit archiater Phil. Augusti, regis Francorum, saec. XII.

IX. Nicolai, *antidotarium* dictum *parvum et usuale*. « Ego » Nicolaus rogatus a quibusdam in practica medicinae scire vo- » lentibus, ut eos dispensandi modum . . . »; f. 135-154.

Tractatus, sub fine mutilus, passim rhithmis medicis, qui in editionibus desiderantur, abundat.

Nicolaus Hostreshamus, medicus anglus, *praepositus*, scripsit anno circiter 1443.

X. Ioannis de Sancto Amando, *supra antidotarium Nicolai*. « Operatio medicinae, secundum Ioannem, tribus consistit, sci- » licet in dieta, potione, et chirurgia . . . », f. 155-186.

Finit : « Explicit expositio super antidotario usuali, s. Ni- » colai — N. W ».

In editionibus auctor dicitur *canonicus ecclesiae tornacensis*.

Universa in codice eo ordine quo in editis prolata sunt.

Cod. 44 membr., saec. XIV, a. 328, l. 220 [Z. L. DXXXVI].

I. *De medicinis simplicibus appropriatis variis aegritudinibus*. Tractatus primus. « Melilotum embrocatum confert, soda, » anisum, vaporatio . . . », f. 1-28.

Sunt capitula quinquaginta de curatione passionum tum medicarum tum chirurgicarum.

Foliis 25-28 occurrunt figurae manu prorsus imperita delineatae. quibus operationes variae, curandi per ignem et ferrum candens aegrotos, significantur.

II. Isaac, *diaetae particulares*, f. 29-43. Legitur in fine: *l. est M. I. de Rumano.*

III. Ioannis de Paulo, *breviarium*. « Assiduis petitionibus me, » karissime, compendiose morborum signa et causas in scriptum » redigere cogitis . . . », f. 44-63.

Auctor, quoque *Ioannes a sancto Paulo, et Platearius* dictus, gallus, medicus salernitanus scripsit anno circiter 1250, *de simplici medicina, de medicamentis simplicibus, commentarium in antidotarium Nicolai Alexandrini.*

Cod. 45 chart., 1467, a. 210, l. 148 [L. VI, LXXX]. Mk.

I. Eberi, *de virtutibus animalium*. « De virtutibus quae sunt » in animali, quod dicitur taxus vel thaximus. Bestiola quaedam » est, quam quidam taxonem . . . », f. 1-56.

Auctor, cuius nomen fol. 29 occurrit: *at haec est quam ego Eberus probavi,* fol. 30 scribit: *quod demonstravimus in libro de proprietatibus:* animalium autem fere septuaginta virtutes ita intelligit, ut ex iis remedia hominum saluti restituendae adhibeantur. Quid vero haec medendi ars praestet commodi, hoc ex homine specimen satis evincit: « Si servaveris menstruum mu» lieris et dederis alicui ad potandum, fiet leprosus. Accipe sudo» rem tuum in pelvi pulchra et munda, deinde pone eum in » vase vitreo mundissimo, et pone ibidem de rasuris inferioribus » pedum tuorum cum aliquantulo stercoris tui, et ad solem de» sicca, et pone ibi radicem unam quae arabice dicitur *fir*, idest » valeriana, et da ad bibendum cuique volueris, sive homini, » sive etiam animali, et ille diliget te mirabiliter ».

Sub fine legitur: « 1467, die vero 16 septembris et indi» ctione III, in Clemona, hora vero secunda noctis huic finem » imposui. — Presbyter Burgensis ».

II. Quaedam astrologica *ad consulendum de aliqua re, puta de aegro.* f. 57-59.

A principio legitur nota: « Venit ad aures meas hunc li» brum graece haberi apud clariss. d. Iacobum Barocium, causi» dicum venetum ».

Cod. 46 chart., saec. XV, a. 430, l. 284 [Z. L. CCCXIII]. B.

Matthaei Sylvatici, *pandectae medicinae, capitulis* 720, *per ordinem alphabeti digestae.*

Matthaeus Moretus, brixiensis, bononiensis gymnasii professor, *summo studio atque diligentia emendavit medicinae pandectas, quas ob transcriptorum imperitiam, iam fere periisse animadverterat,* ac edidit Vicetiae, opera Hermanni Lichtenstein, saeculo decimoquinto, hoc titulo : *Liber pandectarum medicinae omnia medicinae simplicia continens : quem ex omnibus antiquorum libris aggregavit eximius artium et medicinae doctor Matthaeus Silvaticus, ad serenissimum Siciliae regem Robertum.* Hunc plures editiones excipiunt. In prooemio tamen de auctore dubitationem sic innuit : « Huius autem auctoris nomen, licet sit ambi-
» guum, ipsum tamen a fide dignis Matthaeum Silvaticum nun-
» cupatum fuisse accepi ; sed quisquis fuerit, hunc peritissimum
» extitisse constat, et ipsum summa diligentia antiquorum libros
» percurrisse ». Quod dubium respuo, dum constat Matthaeum Sylvaticum, regis Neapolis medicum, anno 1337 Roberto regi opus nuncupasse. Auctorem salernitanum fuisse evincit quod fol. 105 verbo *Calcasia* testatur : « Sed ego ipsam habeo Salerni in
» viridario meo secus spectabilem fontem . . . ». E contra Argelatus [Bibl. p. 1454] documentum profert ex Sitono : « Ma-
» thaeus de Sylvaticis, aliis Maphiolus, Faccioli Sylvatici filius,
» et Erasminae Lampugnanae maritus, artium et medicinae
» doctor eximius, anno 1367 habitans in *porta ticinensi,* paroecia
» s. Mauritii Mediolani ec. ».

Dedicationis epistolam, hucusque ineditam, profero : « Quia
» ob nominis controversiam litigium oritur, contremiscat mens
» medica ab eorundem errore, tam conscientia propria, quam
» aegri vitae periculo, et merito cum sint medicinarum simpli-
» cium ciborumque multa peregrina vocabula, quorum quaedam
» graeca, quaedem vero ab arabica lingua detracta, latina tamen
» varietate ydiomatum dubia demerantur (?). Hanc ergo vobis
» Domino Roberto illustr. et seren. Ierusalem et Siciliae regi, qui
» inter cunctos mundi principes medicinarum dogmate praefulge-

» tis, medicinalem pandectam per vos corrigendam ex multis col-
» lectam aggredior per alphabetum trium vel quatuor linearum
» multociens ordinatum, sine qua, sicut caecus natus de colori-
» bus arguit, sic praedictorum nominum posse quis rationem
» pertingere nihil intelligens veritatis. Quid dabit languenti et
» ab ipso vitam speranti qui nesciet? Cur pro salutari mortife-
» rum exhibebit putat ignorantiam excusacionis refugium. Nescio
» quippe cuius major sit cognitio necessaria quam quod humanis
» prosit vel obsit corporibus. In opere medicinae hoc, quia a
» simplicibus medicinis et cibis habet originem, veluti a princi-
» pio inchoat dementer, fundamina haec scire oportere per pro-
» pria nomina, sine quibus quantumcumque vis rite haud di-
» noscitur, nec erit alicui avide manifestum ».

Operis, pluries editi, auctor, teste Fabricio [Bibl. gr. ed. 1796, V. p. 494], *Galeno et Plinio maxime usus est, ad illustranda permulta Arabum et Arabistarum loca. Hinc hae pandectae ad intelligendum quid Arabes et Arabistae de Galeno senserint, et qua ratione eo sint usi, perutiles sunt.*

Codicem folior. 272, cum praevio indice [f. 1-8], pluribusque maioribus litteris auropictis, scripsit pro cardinale Bessarione Ioannes Diest alias Ghernix, *nacionis Brabanciae.*

Cod. 47 chart., saec. XV, a. 294, l. 216 [L. VII, XLIV]. N.

I. *Liber de herbis, leguminibus et oleribus, et de virtutibus herbarum, editus a magistro Dominico magistri Bandini, de Aretio.* « Rebar post arbores de aratoriis agris dicere . . . », f. 1-83.

Praeit foliis quinque *index rubricarum,* quem subeunt septimo *coniunctiones solis et lunae, anni* 1429.

Titulo subnexum est: « Scriptus per me Iacobum quondam
» ser Michaelis de Dietiguardis de Sancto Geminiano, sub annis
» Dom. 1429, 7 de mense madii. Hortulus iste brevis mitia poma
» dabit ». In fine vero: « Datus est finis huic librunculo per
» me ec. . . . . . . in civitate Aretii commorantem cum nobili viro
» Leonardo quondam Antonii de Stropis, honorabili potestate
» dictae civitatis, millesimo quadringentesimo vigesimo nono,
» ind. VII, die vero duodecima augusti, hora 12 ».

Auctor, *Aretinus* quoque a loco natali appellatus, vitam fere totam operi componendo *De mundi fabrica* [serius *Fons memorabilium universi* appellato] adhibuit. Huius perficiendi gratia, anno 1374 Patavium ad Francisc. Petrarcham se contulerat; verum Aretium reversus, *libros Fontis, vigiliarum, laboris ac sudoris plenos,* anno 1381, patria occupata, perdidit, ac paulo post recuperavit. Dominicus Aretinus *Fontem* suum circa annum duodecimum saeculi decimiquinti explicabat, unde nomen *Fontis* adeptus est. Liber de herbis est octavus quartae partis *fontis memorabilium* V. Mehus. Prooemium in *Ambrosii Traversarii epist. et oration.*, pag. CXXXIII-CXXXIV.

II. Quaedam ex Vegetio, *de arboribus incidendis* — Rhythmi *de floribus ad scribendum, de vitreis vasculis depingendis, de colore aureo faciendo — de atramento optimo faciendo — de epacta invenienda,* f. 84-87.

Cod. 48 chart., saec. XVII, a. 198, l. 147 [L. VII, XLVI].

Delineatio et descriptio medicamentorum confectionem theriacae et mithridatii ingredientium, per Christop. Fridericum Gruberum, med. [medicinae doctorem] *illumin.* 1676. Folia 83.

Sylloge plantarum, aere sculptarum, quas, ut in titulo, Gruberus egregie pinxit. Auctor tabulis impressis penicillo eleganter delineatis pharmaca ex regnis animali et minerali in usum theriacae et mithridatii obtulit, nomina exscripsit, addidit ex proprio folia delineata ac picta. Nihil ex eruditi Pritzelii *thesauro* habeo quod operis, certe impressi, historiam revelet.

Cod. 49 chart., saec. XVI, a. 296, l. 214 [L. VII, XIV].

Petri Pomponatii, *lucubratio an daemones agere possint in morborum curatione.* Capita tredecim. « Significasti mihi per lit» teras tuas, cum duorum puerorum, quorum alter morbo, veluti » erisipilla . . . ». Folia 99.

Extremo folio legitur: « Perfecta est itaque haec nostra lucu» bratio, quae de incantationibus nominari potest, per me Petrum » filium Ioannis Nicolai de Pomponatiis, mantuani, in felicissimo

» gymnasio bononiensi, in cappella sancti Barbatiani, die XVI » augusti, MDXX, anno pontificatus divi Leonis decimi ».

Opella, nomine *de naturalium affectuum causis*, seu *de incantationibus*, ab auctore [Bononiae 24 iulii, 1520] cuidam compatri suo ea de re sciscitanti inscripta, edita est a Guill. Gratarolo Bas. 1556, 8.°, posteaque cum aliis eius operibus. Qui ceterum ea de re penitius erudiri desiderat, adeat Franc. Fiorentino librum : *Pietro Pomponazzi. Studî storici su la scuola bolognese e padovana del secolo XVI*. Firenze, 1868, 8.°. pag. 406-427.

Cod. 50 membr., saec. XIV, a. 310, l. 211 [Z. L. CCCXV].

Tacuinum sanitatis in medicina, ad narrandum seu res necessarias in ostensione iuvamenti ciborum et potuum, et indumentorum, nocumenti ipsorum et remotione nocumentorum, iuxta consilia meliorum ex antiquis. Composuit hunc librum Elbuçassez Elmuchar, filius Habaldin, filii Butilan, medici de Baldach. « Tacuinum sanitatis de sex rebus quae sunt necessariae cuili» bet homini ad cotidianam conservationem sanitatis, cum suis » rectificationibus et operationibus . . . ».

Fol. 1-2 occurrit index rerum.

Tabulae unaquaque pagina alterna distributae, cum indicatione *electionum et proprietatum*, quae unicuique ex 380 numeris in tabulis relatis respondent. Operis ceterum distributionem ita auctor in principio distinctionis secundae exponit: « Incipio » cum Dei auxilio et compono tabulas continentes cibos et potus » et alias res necessarias circa ipsos, sicut ordinabo in uno cir» culo, ad hoc ut sit compendiosum regibus et dominis inspice» re in ipsis. Sunt enim usi habere tacuinos, cui assimilatur » hoc opus (1). Et dividam tabulas ipsas per domos : in prima » domo ponam numerum qui est in extremo circuli, in quo folio » res ipsa contineatur : in secunda domo numerum illius: in ter-

(1) Unde liquet nomen *tacuini* perperam a Carolo Dufresne in *glossario mediae et infimae latinitatis* operi auctoris cuiusdam, non variis eiusdem generis tributum : « Tacuinum inscribitur opus quoddam medicum, quod commentario illustravit magistar Dudo in biblioth. Sorbonae sign. 781 ».

» tia naturam suam : in quarta gradum eius : in quinta melius » ipsius speciei : in sexta iuvamentum : in septima nocumentum : » in octava remotionem nocumenti : in nona humorem qui ge- » neratur ex ea : et in aliis quatuor domibus, convenientias » eius secundum complexiones, aetates, tempora anni et natu- » ras regionum ; in domo quartadecima opiniones hominum in » ea : in quintadecima electiones et proprietates ec. . . . ». In margine serior manus notavit : « Nota quod tabulae sunt 40, et » quaelibet tabula divisa est per 7 circulos, ut sunt planetae, et » quilibet titulus divisus est per 12 domos naturales, ut sunt 12 » signa caelestia, et quilibet titulus est dominus illarum domo- » rum ». Universim sunt tituli 280 [numero errato in cod. 380].

Codex, folior. 42, characteribus nigris et rubris exscriptus habet in titulo : « Liber Tacuini, translatus de arabico in lati- » num in curia illustrissimi regis Manfredi, [1258-1266] scien- » tiae amatoris ».

Cod. 51 membr., 1309, a. 298, l. 222 [Z. L. CCCXVI].

Idem opus, nisi quod auctoris nomen legitur : *Elbuchassera filius Haadum, filii Bulcilan*, de quo, ut et de codicis anterioris auctore nihil mihi constat.

Sub fine legitur : « Hic nominamus omnia nomina posita » in libro, per unamquamquam primam litteram ipsius nominis » designatam ».

Ypocras per Y graecum	Ysaac per Ys.
Ruffus per Ru.	Paulus per P.
Theodosius per T.	Massoricem per M.
Shiarocus per Schi.	Muscia per Mu.
Iohannitius per I. latinum	Galienus per G.
Dyascorides per D.	Oribasius per O.
Iohannes per Io.	Iesus per Ies.
Rasis per Ra.	

« Deo gratias inceptus fuit die Mercurii XX augusti, et » expletus die Iovis XI septembris in sero MCCCVIII, per Cam- » bium de Castello, habitatorem burgi de Angleria, iurisdictionis » Mediolani ».

Cod. 52 membr., saec. XIV, a. 310, l. 210 [Z. L. DXXXIII].

Notulae diaetarum universalium.

Commentum operis mihi ignoti *de cibis*, cuius capitulorum initia tantum referuntur. Do principium, qua universi anacephalaeosim: « Auctor traditurus artem cognitionis naturae ciborum, » operi suo praemittit prologum in quo docet quomodo elevata » sit haec ars: prologum autem dividit in quatuor divisiones, » in quarum prima ostendit quomodo elevata sit haec ars; in » secunda vero qualiter diversatur diaeta secundum diversita- » tem complexionis, unde docet proportionare quantitatem cibi » complexioni suscipientis corporis; in tertia autem docet qua- » liter varianda sit diaeta secundum diversitatem complexionis » corporis; in quarta autem determinat quae sit intentio in » diaeta . . . ». Opus fortasse Urso Laudensi tribuendum.

Codex, foliorum 23, eadem manu ac superior descriptus est.

Cod. 53 membr., saec. XIV, a. 274, l. 200 [L. VII, XXXIV]. Z.

I. *Libellus de conservanda sanitate, aggregatus ex dictis sapientum medicinae, per magistrum Barnabam de Regio.* Tractatus sex. Dedicatio: « Magnae nobilitatis et potentiae viro Si- » moni de Corigia, suo domino speciali Bernabos de Riathinis, » regiminis artium et physicae dictus magister, salutem et pro- » speros ad vota successus . . . ». Cap. primum primi tractatus: « Quia sanitas conservatur in corpore sano per aerem, exerci- » tium, cibos et potus . . . », f. 1-20.

Auctor, praeceptis his, favit Simoni, *volenti meum habere consilium ad sanitatem vestri corporis conservandam.* Sub fine haec leguntur: « Finitum fuit hoc opus Mantuae per praedictum » magistrum Barnabam de Regio, sub millesimo trecentesimo et » XXXI, die XV mensis octobris . . . ».

II. *Libellus de conservanda oculorum sanitate, aggregatus per magistrum Barnabam de Regio.* Dedicatio: « Quem quatuor » virtutum cardinalium corona circumdat, reverendo in Christo » patri et dom. dom. Beltrando de Sancto Genesio, Dei et apost.

» sedis gratia, aquileiensi patriarchae dignissimo . . . » ; prooemium autem : « Girum coeli fecit Deus et terram posuit in » puncto . . . », f. 23-31.

Extremo folio : « Finio ergo hic praesens opusculum ad lau- » dem ec. . . . . sub millesimo CCCXL, die prima aprilis, Ven. ».

Cod. 54 membr., saec. XIV, a. 179, l. 126 [L. VII, XXIX]. Mg.

Antonii Benivienii, *ad Laurentium Medicem, de regimine sanitatis, libri duo.* « Cum, parentum praeceptis et amicorum » meorum hortatu, oratoriae artis studiu aut omnino, aut ma- » gna ex parte reliquissem . . . ». Folia 30.

Auctor in Etruria natus, medicinam Florentiae per annos ultra triginta professus, occubuit ante annum 1507. Fratres habuit Hieronymum litteris, Dominicum canonicum philosophia et theologia claros. Nunquam edita opella. Ex impressis maxime laudanda, sermonis quoque lepore ; *De abditis nonnullis ac mirandis morborum et sanationum causis.*

Idem puto dedicationis exemplar, litteris initialibus librorum auropictis et insigniis mediceis ornatum : lectiones tamen corruptae et emendationes frequenter occurrunt.

Cod. 55 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. VII, XVIII]. O.

Anthimii, virii ill., comitis, *de observatione ciborum, ad gloriosum regem Francorum Theodoricum.* Folia 129.

Opus nec editum unquam est, nec, nisi titulo, scriptoribus rei librariae vel eruditissimis innotuit. Eius a Simlero tantum et a Fabricio mentionem factam esse deprehendi ; quorum ille apud Adolphum Occonem medicum Germaniae praeclarum extitisse, in *bibliotheca Gesneriana* prodidit [p. 44] ; hic ex codice Menarsiano in *Bibliotheca latina* vix indicavit [t. III, p. 909]. Apud quem praeterea fuerit, incompertum. Novitium itaque licet idem sit, magni est attamen aestimandum ; eoque vel maxime quod Anthimii scriptum Antonius Cocchius iis mendis in hoc expurgaverit, quae vetus librarius invexerat, et annotationibus nonnunquam illustraverit. Facit etiam auctoris antiquitas ne co-

dicis novitas pretio eius officiat; ante siquidem mille centum saltem annos ipse floruit, quum Theodorico Francorum regi opus inscripserit, quatuor autem e Franciae regibus eo sint nomine appellati, quorum primus ab anno 511 usque ad 534 regnum administravit, alter ab 596 ad 613, tertius ab 670 ad 691, postremus ab 720 ad 737.

Graecum origine hominem ad Gallos diversum si qui Anthimium suspicentur, iis non ego id abnuam: quum praesertim ipse capit. XLVI scribat: « Fit et de hordeo opus bonum, quod » nos Graeci dicimus *alsitas*, Latini vero *polentam*, Gothi vero » barbarice *fenee* »; cap. vero XIII: « De crudo lardo quod so- » lent Franci manducare, miror satis, quis illis ostendit talem » medicinam ». Comitis dignitate illustrem libri titulus praedicat; ex quo comitem provincialem conjicere est. Accedit *provinciam meam* regionem quandam ipsumet appellasse cap. XIX *de agrestibus avibus*, quod huiusmodi est: « De agrestibus vero avibus » turtures quidem, quia saginantur in domo, scitur ab omni- » bus quia graviores sunt, quia miseras carnes habent, et me- » lancholicum humorem generant; nisi forte prae desiderio » quis interdum sumat. In campis vero nascitur helleborus, her- » ba quae latine dicitur *sitri:* ipsam manducant et prosequuntur, » sicut auctores nostri dicunt. Quod si quis comprehenderit » agrestem turturem, et de illa herba ipsam contigerit mandu- » casse, et de ipsa aliquis comederit, grande periculum patitur, » et usque ad proximam mortem hominem adducit, ita ut igno- » rans aliquis putet venenum se ab aliquo accepisse; in tantum » ut corruptela ventris nimia subsequatur, aut certe vomitus, » ita ut partem faciei constringat et torreat. Istud in tempore » meo probavi in provincia mea. In villa duo rustici sic ad ho- » ram captam comederunt, et illud contigit ut unus illorum » sanguinem deorsum produxit nimium, et periclitatus est us- » que ad mortem. Remedium vero istius rei, vinum vetus et » oleum tepidum assidue dare illi ad bibendum, ut possit illud » venenum contemperare. Nam de sturmis asserunt auctores, ci- » cutam herbam plus amare et comedere, quam alias herbas: » unde contigit illos cum istis ad gravitatem perducere ».

Docendi ac dicendi rationem huiusmodi toto opere Anthi-

mius adhibet, quo esculenta et poculenta quae ad incolumitatem corporis tuendam conferant, quaeve illi obsint, praecipue docet. Unicuique capiti iuxta Cocchii sectionem [auctor enim nullam fecisse videtur] quod argumentum sit, exhibeo, quo majora de codice indicia proferam, et an opus integrum in eo sit, necne [ut suspicio mihi est] alii fortasse deprehendant. Caput I Anthimii praefationem habet ad Theodoricum — II de pane — III de carnibus vaccinis — IV de vervecinis carnibus — V de agnellinis carnibus — VI de cervinis carnibus — VII de hinnulis et de capreolis — VIII de caprinis carnibus — IX de porcello domestico — X de bubulis — XI de vaccinis carnibus — XII de lepore — XIII de lardo — XIV de cervisa, medone et alixino — XV de porcis — XVI de vacca — XVII de phasiano — XVIII de gallinis — XIX de agrestibus avibus — XX de pavonibus — XXI de gruibus — XXII de perdicibus — XXIII de columbis — XXIV de fatulis — XXV de ove avetarda — XXVI de esicio — XXVII de afrato — XXVIII de gallinarum ovis — XXIX de ovis anserinis — XXX de piscium genere — XXXI de esoceto — XXXII de platensibus vel soleis — XXXIII de anguillis — XXXIV de fruncatis — XXXV de pisce cacraucio — XXXVI de lampredis — XXXVII de piscibus siccis — XXXVIII de pectinibus — XXXIX de ostreis — XL de malva aliisque herbis — XLI de cucurbitis aliisque huius generis — XLII de melone — XLIII de atriplici — XLIV de allio — XLV de caepis — XLVI de leguminibus — XLVII de faba — XLVIII de cicere — XLIX de oryza — L de milio et panico — LI de buccellis cum lacte coctis — LII de lenticula — LIII de aliis leguminibus — LIV de lacte — LV de butyro — LVI de oxygale — LVII de caseo — LVIII de simila — LIX de pomorum ratione.

Mox Plinii Valeriani liber sequitur de re medica quartus, uno vel altero capite excepto: deinde capita novem Anthimiine, an alterius auctoris, ignotum; scilicet *de natura hordei frumenti, de tritico, de lacte, de leguminibus, de oleribus, de nasturcio aliisque herbis, de ovo, de caseo, de aqua.* Praecepta tandem quaedam accedunt de rebus medicis ab Anthimio et Plinio aliena, quia in veteri exemplo reperta, in nostrum facile translata. His ergo praetermissis, Anthimii praefationem ad Theodoricum, quam

lectores lubenter excepturos existimo, iuxta Cocchii recensionem subiiciam.

« Anthimii viri illustrissimi, comitis ad gloriosum regem » Francorum Theodoricum, de observatione ciborum epistola ».

« Rationem observationis ciborum, vestrae pietatis iussu, » secundum praecepta auctorum medicinalium, ut potui, vobis » exponere profutura generaliter procuravi, quoniam prima sani- » tas hominum in cibis congruis constat: idest si bene adhi- » biti fuerint, bonam digestionem corporis faciunt; si autem » non bene fuerint cocti, gravitatem stomacho et ventri faciunt, » et crudos humores generant, et ocidivas, et carbunculos et » ructus graves faciunt. Exinde etiam fumus in caput ascendit, » unde et stomachus laeditur, et caligines graves fieri solent, et » ventris corruptela ex ipsa indigerie fit; aut certe sursum per » os vomitus fit, quando stomachus cibos crudos conficere non » potuerit. Si autem bene praeparati cibi fuerint, digestio bona » et dulcis fit, et humores boni nutriuntur. In hoc etiam prima » sanitas constat, ita ut qui se taliter observare voluerit, aliis » medicaminibus non indigebit. Similiter et de potu tantum » oportet adhiberi quantum cibus concordat. Iterum si plus quis » accipere praesumpserit, magis infrigidat stomachum, et ipse » infrigidatus nihil pervalet concoquere. Unde etiam et corru- » ptela nascitur illa, quam superius diximus. Unum tamen exem- » plum suggerimus, quomodo fit in aedificiorum macerie. Si » calcem et aquam quis tantum temperaverit, quantum ratio » poscit, ipsa mixtio perficitur, et fabricam tenet. Si autem su- » pra modum nimis aqua missa fuerit, nihil perficit. Sic et in » cibis et in potu debet agnosci. Ergo, sicut supra diximus, » prima sanitas ex cibis bene coctis et bene digestis constat. » Nam si quis homo dicat in expositione positus, vel iter agens, » quomodo possum talia observare? et ego suggero: ubi focus » est vel aqua, quae praedicta sunt observari debere. Nam si » necessitas exegerit, carnes vel alia crudiora manducare, non » ad nimietatem, sed parum sumantur; si quidem [quod ab » antiquis dictum est] omnia nimia nocent. Nam et de potu, si » quis cavallicando et in longum festinando amplius potum ac- » cipere praesumpserit, quam comedere, ipse in equo vexabitur,

» et in ventre peiora mala nascentur, quam de cibis. Sed forte
» dicetur mihi : quare aliae gentes crudas carnes manducant, et
» sanguinolentas, et sani sunt? Ideo illi sani sunt omnes qui ipsi
» medicinas sibi faciunt. Cum malis cibis utantur, ustulant se
» foco in stomacho et ventre, et per alia loca, quomodo caballi
» furiosi, ustulantur. Tamen et inde rationem reddent. Illi unum
» cibum, sicut lupi, manducant, et non multos, quia non habent
» nisi carnes et lac; et ipsum quod habuerint manducant, et
» videntur esse sani ex paucitate ciborum. Nam de potu, est
» quando habent; quando longum tempus non habent, pauci-
» tas ipsa videtur illis sanitatem praestare. Nam nos qui diver-
» sis cibis et diversis deliciis, et diversis potibus nos implemus,
» necesse habemus nos ita gubernare, ut non pro nimietate
» adgravemur; sed magis parcius agentes, sanitatem obtinea-
» mus. Si quis vero delectatus fuerit cibum qualemcunque man-
» ducare, is in primo bene factum cibum praesumat et de aliis
» rebus parcius; ita ut hoc quod primum accepit, bene digerat.
» Praeterea diligenter constat observare quae a nobis suggesta
» sunt, auxilio divinae maiestatis et Dom. nostri Iesu Christi, »
» cuius largitate longiorem vitam et praecipuam sanitatem ha-
» beamus ».

De Cocchii annotationibus ad indicium faciendum, unam proferre lubet, quae et praecipua facile est. Ad Anthimii locum [fol. 42-43] ex capite LVI. « *Oxygala* vero Graecis, quod Latini » vocant *melcham*, quando acetaverit, auctores dicunt sanis ho- » minibus esse aptam, quia non coagulatur in ventre », haec adscripsit Cocchius : « *Melca.* Vox haec, ut Romanis usitata, » memoratur graecis quibusdam scriptoribus, quam tamen mi- » rum est, ut Nonnius animadvertit *de re cib.* II, 16, apud quen- » quam Latinorum non exstare. Paxamus, qui Columella anti- » quior fuit, *melcae* praeparationem docuit, ut habetur in grae- » cis collectaneis geoponicis XVIII, 21, Ἡ καλουμένη Μέλκη. » Galenus method. VII, 4, Ἡ Μέλκα τῶν ἐν Ῥώμῃ καὶ τοῦτο » εὐδοκιμούντων ἐδεσμάτων. Et libro de bono et malo succo, » cap. XIII, τῆς καλουμένης παρὰ Ῥωμαίοις Μέλκης ἐψυχρισμέ- » νης. Alexander Trallianus VII, 7, τὰ παρὰ Ῥωμαίοις καλου- » μένα Μέλκα. Ed. Roberti Stephani. Paulus III, 37, τὴν πα-

» ρὶ Ῥωμαίοις καλουμένην Μέλκαν. Ἐςὶ δὲ ὀψόντι διὰ γάλα-
» κτος. Ioannes Gorraeus filius : defin. medic. V, Μέλκα : *Neque*
» *ex latinis scriptoribus ante vel post Galenum ullum legimus,*
» *qui hanc vocem quovis significatu usurpaverit. Saxones et ceteri*
» *inferioris Germaniae incolae lac simili nomine appellant*. Skin-
» nerus, *etymolog. angl.* V, *Milk*, Μέλκα, *edulium, quod Romani*
» *una cum nomine a Germanis didicerunt*. Contra Keuchenius
» in notis ad Serenum [p. 159] : Μέλκα iis lac est, unde nostrum
» Melk et Milko Dalmatarum ».

Cod. 56 chart., saec. XVIII, a. 200, l. 139 [L. VII, XXXVI]. Z.

Lexicon medicum graeco-latinum in quo totius artis medicae secundum Neotericos placita definiuntur, vel circumscribuntur; graeca item vocabula ex originibus suis deducuntur, antehac a Stephano Blancardo m. d. concinnatum et editum, nunc vero tertia fere parte auctum, et pluribus in locis emendatum. Belgicis quoque prioris editionis nominibus germanica, si qua significantia adfuerunt, in hac sunt substituta ; demum cum Licinii Sanleone mantissa et expositione multorum arabicorum nominum, laconice in tyronum gratiam auctum et renovatum, folia 303.

Operis, pluries vario idiomate editi, amplificator, anagrammate puro *Ioannes Cirellius*, et vocum numero et significationum compendio, editionibus usque ad dimidium saeculum decimum octavum datis, praestat.

Cod. 57 chart., 1456, a. 334, l. 242 [L. VII, XII]. F.

Simonis Ianuensis, *sinonyma medicinae*. Dedicatio magistro Campano, Nicolai pp. IV cappellano, canonico parisiensi : « Opu-» sculum iamdudum a vobis postulatum, quasi aliquid utile con-» tinens . . . », textus : « Optabat Galius discere et docere posse » res sine nominibus . . . ». Folia 25.

Exemplar, diligenter exaratum columna duplici, habet postillas quae rem medicam spectant, praecipue ab auctore missa, manu amanuensis, qui ideo post scriptum : « Explicit si-» nonymia m. Simonis de Ianua, completa per me Guillel-

» mum Califfinum, die 9 martii 1456 », animadvertit: « Nota quod sinonyma descripta superius et inferius in marginibus chartarum huius libri reperiuntur in diversis libris auctorum, et iuxta suam litteram scripsi ut promptius valeant inveniri ». Speciminis gratia offero postillas f. 24: « Calendula nostro idiomate *flos rancius* vocatur, eo quod florem rancium praefert; nascitur in hortis »; f. 26: « Carbonella herba, cuius semen positum super carbunculos sanat »; f. 86: « Onichia vel onichy herba est suavem reddens odorem in foliis, floribus et semine; f. 111: » Sticados citrinum est tignamica; dicunt quidam quod est polium montanum ».

Anteit omnibus impressionibus mediolanensis a. 1473.

Simon a Cordo, patria genuensis, unde *Ianuensis et de Ianua* dictus, medicus, Nicolai pp. IV subdiaconus et cappellanus, canonicus rothomagensis, floruit a. 1300.

Cod. 58 membr., saec. XIV, a. 410, l. 261 [L. VII, XXXII].

I. *Verba Albugasin. Incipit chirurgia Adaugi.* « Postquam complevi vobis, o filii, librum hunc qui est postremus scientiae in medicina ... », f. 1-40.

Finit: « Hunc librum transtulit magister Gerhardus Cremonensis in collecto de arabico in latinum, et est trigesima particula libri Azaragui, quem composuit Albucasin ... ». Publici iuris factus est Augustae Vindelicorum, a. 1532.

Auctor, Khalaph ben Abbas Abulcassem, vulgo Alzahravi, apud Latinos *Abbucasis, Albucasis, Albugasin, Bucasis Galaf, Alsaravius, Azaragi,* Cordubae natus saeculo undecimo, de medicina et chirurgia egregie scripsit, obiit autem a. 1106-1107. Eum laudat Abo Mohamad Ali in *historia medicorum hispanorum.* « Fateor doctoris Alzahravi libros medicinae et chirurgiae quam maxime utiles esse, atque longo rerum usu comprobatos: adeo ut nemo, quod ego sciam, opus ullum hac de re illis utilius, plenius vel accuratius hactenus conscripserit ».

II. Mag. Guillelmi de Saliceto, *chirurgiae tractatus quinque.* « Propositum est, amice Monthee, tibi edere librum de operatione manuali, ut satisfactio respondeat peticioni sociorum... », f. 41-93.

Auctorem, placentinum, magni nominis medicum et chirurgum laudat Guido de Cauliaco in prooemio suae chirurgiae, quod *summam ediderit, quam posterioris aevi doctores non probarunt modo, sed etiam expilarunt.* Medicinae et chirurgiae professor in gymnasio bononiensi anno 1269, Veronam migravit a. 1275. Eius chirurgia saepius typis excussa est, ac in varias linguas conversa.

Cod. 59 chart., saec. XIV, a. 410, l. 293 [Z. L, DXXXIV].

I. Magistri Maphaei de Fabariis, *quaestiones viginti super totam chirurgiam.* « Utrum apostema possit in corpore generari. » Arguo quod non . . . », f. 1-19.

Sub fine quaestionis decimae tertiae haec leguntur: « Et » hoc de praesenti quaestione et omnium quaestionum, scilicet » tertia et quarta de apostematibus determinatarum per me magistrum Maphaeum de Fabariis de Laude, 1392, die 2.a iunii, » in festo Pentecostes, Bononiae, dum actu legebam practicam » et chirurgiam ».

II. Magistri Matthaei de la Porta, *questiones disputatae decem.* « Quaeritur utrum apostema sit morbus simplex aut compositus . . . », f. 20-21.

III. Magistri Mundini, bononiensis, *quaestio disputata.* « Quaestio est utrum in antrace competat somnus, et arguo » quod sic . . . », f. 21-22.

IV. Magistri Bethini de Campo, *quaestio disputata.* « Altera die proponebatur una quaestio qua proponebatur utrum » vulnus exiens in membro humido indigeat siccioribus medicinis, quam exiens in membro sicco. . . . », f. 23-24.

V. *Quaestiones octodecim de pharmacis quibusdam, num aliquibus aegritudinibus curandis adhibenda sint.* « Quaeritur utrum » elleborum solutum possit dari ante digestionem vel post. Quod » dico debet praecedere . . . », f. 24-25.

VI. *Quaestiones singulares* 125 *de causis quorundam phaenomaenorum ex triplici naturae regno.* « Quaeritur quare melancolia purgetur per oculos, colera per aures, fluida per nares, et » non aliter . . . », f. 26-31.

CLASSIS XV.

MEDICINA VETERINARIA.

Cod. 1 membr., saec. XIII, a. 210, l. 139 [L. VII, XXIV]. 0.

I. Publii Vegetii Renati, viri illustris, *artis mulomedicinae, libri sex* [vulgo *quatuor*] Mulomedicinae apud graecos latinosque auctores non fuit cura postrema . . . », f. 1-51.

In Vegetio emaculando et illustrando multam sane diligentiam Ioannes Matthaeus Gesnerus posuit; a quo idem Lipsiae anno 1735, cum *Scriptoribus de re rustica* denuo vulgatus est. Rhodii et Morgagni in Vegetium coniecturas hoc saepe codice confirmatas, dephehendi; ut lib. II cap. 26, pro *ferulae* legitur *feculae*, et lib. eiusdem cap. 45, pro *stracta* est *stacta*, quemadmodum Rhodius in Scribonium Largum coniectabat [p. 74, 144]. Itidem lib. I cap. 10, pro *tonsam* habet *tunsam*, et lib. eodem cap. 54, pro *sativi* legitur *sectivi*, uti Morgagno placebat in epistolis post Vegetium a Gesnerio editis. Schneiderus in *Scriptorum rei rusticae* editionem lipsiensem anni 1797 ea intulit quae ad Vegetium emendandum Iulius Pontedera scripserat in epistolis et dissertationibus, Patavii a. 1791 editis.

II. Iordani Ruffi, calabrensis, *de medicina equorum*. « Cum » inter cetera animalia a summo rerum opifice evidenter creata, » usui humani generis immediate subiecta . . . », f. 54-71.

Haec postremo loco adscripta sunt:

» Hoc egit immensis studiis milex calabrensis
» Qui bene cunctorum sciverat medicinas equorum.
» Discat quisque legens pati haec tibi pagina praesens
» Quod iuvat atque nocet sic equo cuncta docet ».

» Hoc opus composuit Iordanus Ruffus de Calabria, miles » et familiaris domini Friderici imperatoris secundi, memoriae » recolendae, qui instructus fuerat plene per eundem dominum » de omnibus supradictis, et expertus etiam fuerat postmodum » probabiliter omnia in marestalla equorum eiusdem domini, » cum quo fuit per magnum temporis spatium commoratus ».

Opellam non adhuc, nisi versionibus, editam, primus Hieronymus Molin dedit Patavii, a. 1818 [*Iordani Ruffi, calabriensis, hippiatria*] ex hoc codice, de quo idem in prooemio: « Forma eius talis est, ut ex uno folio octo habeantur chartae; » hae pergamenae sunt, singulaeque in duas columnas tributae; » characteres partim rubri, partim nigri; paginae triginta et » una. Eques Morellius eum esse putat saeculi XIII, quo nempe » ipse auctor floruit. Videre clarissime est fuisse ab alia quavis » manu emendatum; non. ideo tamen erroribus omnino caret. » Quum vero librarius variantem lectionem hic afferat, duos sal- » tem codices manuscriptos, dum scriberet, ante oculos ille ha- » buisse videtur, ut adnotatum fuit ad capitulum 12, pag. 41. » Ad capitulum 33, ubi agitur *de laesionibus crurium et ungu-* » *larum*, dicendum est, amanuensem duas chartas inconsidera- » te praeteriisse. Etenim ex improviso praecepta traduntur *de* » *remedio de extortilliatura*, ac deinde hoc cernitur signum, » quod de admisso errore lectores admonet, eosque ad calcem » operis remittit [fol. 70-71], quo loco praetermissa capitula alie- » na manu conscripta leguntur. Atque in hac emendatione » quasdam amanuensis reliquerat lacunas, quas ego adimplere » conatus sum, qua venetum codicem consulens, qui mihi evol- » vendus perbenigne traditus fuerat, qua opportunioribus utens » versionibus, qua denique consilio fretus doctissimi et huma- » nissimi viri Iacobi Morellii. Praeterea hisce auxiliis quaedam » emendavi, quae involuta et inextricabilia mihi visa sunt: ve- » runtamen in adnotationibus, ea quae immutata sunt, qualia » prius fuerant, indicabo, ne critici mihi succenseant, perinde » ac si autographum adulterare voluerim ...... Capitulorum » dispositio ac numeratio ea erit, quae in ipso codice manu- » scripto, missis tamen iis omnibus, quae toto operis decursu le- » guntur ».

III. Folio 69 tria habentur aliena manu medica praescripta, quae ad Ruffum minime pertinere arbitror, tum quia inepta sunt ac nugatoria, tum quia ea in manuscriptis versionibus ac codicibus nusquam inveni. Ex hiis praescriptionibus duae *contra fistulam* sunt, tertia vero *ad dolorem renum,* de quibus quidem morbis Ruffus in suo opusculo fuerat iam locutus.

IV. *Tractatus de doctrina avium, et de medicaminibus eorundem, qui liber est translatus de persico in latinum.* « Dixit » Gatrip persicus, quod multi Persarum et Graecorum sapien» tes in arte avium rapacium, multos libros scripserunt super » hoc, in quibus multa dispendiosa et inutilia et non necessaria » comprehenduntur. Sed libros et dicta eorum transcurrens, in » praesenti volumine breviter compilavi, et ea quae necessaria » et utilia inveni . . . », f. 72-80.

Hunc ipsum Persae librum de medicina accipitriaria e latina versione gallice reddidit Daniel quidem Cremonensis, iussu Henrici Sardinae regis, Friderici II imperatoris filii; cuius interpretatio manuscripta exstat in veteri codice bibliothecae gymnasii patavini, in quo et Moamoini hac ipse de re opus a Cremonensi gallice versum. Porro in codice patavino *Tariph* non *Gatrip* auctori nomen est; qui tamen neutro nomine mihi aliunde innotescit; quum vel ipse liber an impressus unquam fuerit, omnino me lateat. Latinam translationem is idem fortasse Theodorus medicus fecit, qui Friderici imperatoris nutu Moamoinum quoque transtulit: Fridericus enim de huiusmodi scriptis egregie se sollicitum praebuit, quia *de arte venandi cum avibus* librum scripsit, qui Augustae Vindelicorum anno 1596 impressus est. Ceterum de natura avium rapacium, de cibo potuque, de aegritudinibus, de medicina, deque usu earundem universam doctrinam Persa noster exponit, nullis profecto eiusdem argumenti scriptoribus non conferendus. Quae eius docendi ratio sit, cognoscant lectores e capite primo; « Notandum est quod me» liores aves viventes de rapina sunt, quarum rostrum est gros» sum, et nigrum, et rotundum inter nares, et acumen rostri » viride, os amplum, vox grossa, lingua et palatus nigri, nares » largae, oculi ampli et concavi, supercilia viridia et non mul» tis densa plumis, vultus grossus, grossum collum, guttur lar-

» gum, ampla gorgia, pectus amplum, pennae alarum curtae, » sed cultelli alarum longi, et ala ubi coniungitur corpori debet » esse grossa, in dorso strumosa et nigra, cauda parum curta, » carnes durae, tibiae curtae, pedes undique rotundi et longi » et virides, et plantae amplae, incessus largus, volatus longus. » In coloribus melior est flavus, vel frandens, qui trahit quasi » ad ialmiciem, vel ad rubedinem, vel qui sit pure rubeus. Sed » melior est cunctis flaveus. Omnes autem aves, quae sunt mixti » et diversi coloris, bonae sunt. Dixt Caycam rex Parthorum » quod melior avis rapax est austur quando est albus. Tales » aves approbatae sunt super omnes alias aves rapaces et per » annositatem, et per pulchritudinem; et curiales sunt et paucae » reperiuntur. Sed multae sunt aliarum avium, quae aeque bonae » sunt; et meliorem venationem quam faciunt, est venatio an- » geris et avium aquatiquarum, sed non venantur ayrones. Au- » stures vero venantur ayrones, et omnes aves tam magnas » quam parvas ».

Caycam rex Parthorum aliis quoque locis adducitur: alius praeter eum nemo nisi *Bulcam Armarie*, qui semel occurrit. At avium, quae apud Persas erant, genera plura designantur. Ubi enim de delectatione ex aucupio: « Est in Persia quaedam avis » quae in persica lingua vocatur *tutuy*, et est alia avis quae vo- » catur *cursua*, et est alia quae vocatur *tholoty*: omnes aves » istae praedones sunt fortes; et melior istis est illa quae voca- » tur *ynyn* ». Et alio loco ubi de pastu accipitrum: « Pastus spar- » verii in primis debere esse aves, quae in lingua persica dicun- » cuntur *sacha, causte, guachardus* . . . . Carnes vero turturis et » avis quae dicitur *guarsan*, similiter commendabiles sunt ».

V. *Liber diversarum passionum avium.* « Recipe ad capud » purgandum. Tolle picem mondissimam ad modum fabe . . . », f. 80-81.

Iisdem fere verbis exstat in Alberti Magni *tractatu de animalibus*, lib. XXIII, cap. 19 [opp. t. VI, p. 631] hac inscriptione: *De curis infirmitatum falconum, secundum falconarium Friderici imperatoris.*

VI. *Medicamentum volucrum, missum Theodosio imperatori per epistolam a Grisofo medico de cura omnium volucrum, scilicet*

austurum, falconum, tertiolorum et sparveriorum. « Vestrae di-
» lectioni egregiae pauca scribere cupio. Si domare vis accipi-
» trem, ut statim caeperis, liga eum iuxta infantis cunabu-
» lum . . . », f. 81-82.

Suppositítiam puto epistolam, non totam codice nostro perscriptam.

Volumen possederat olim Antonius Landuccius e nobili apud Senenses familia; sibi autem coemit Iacobus Nanius ab haeredibus Antonii Cocchi, medici florentini.

Cod. 2 membr., saec. XIV, a. 263, l. 182 [L. VII, XXV]. O.

I. *Practica equorum, composita a fratre Theodorico, de ordine fratrum Praedicatorum, physico et episcopo cerviensi.* Titulum excipit index trium *particularum,* quarum prima habet capitula trigintaquinque, altera quinquaginta quinque, tertia quadraginta, f. 1-30.

Praefationem Theodoricus ex Vegetio syllabatim sumpsit, susceptique operis rationem, haec addendo, explicavit: « Cum
» autem inter cetera animalia, equus sit nobilius, de ipsius
» cura, regimine et infirmitatibus tractare intendimus recto or-
» dine, secundum quod ab auctoribus antiquis et ab peritis in
» hac arte didicimus, de omnibus et signa docendo et rationes
» verissimas demonstrando. Primo ergo dicemus de generatione
» et nativitate equorum; secundo de laqueatione et domatione;
» tertio de custodia et doctrina; quarto de cognitione pulchri-
» tudinis; quinto de conservatione sanitatis; sexto de infirmi-
» tatibus, medicinis ac remediis; septimo de vitiis corrigendis
» in potionibus conficiendis: » De prioribus quinque capitibus haud plura quidem auctor affert: at duobus postremis totam equorum medicinam complexus, e medii aevi doctrina multa praecipit, quae modo quoque vel adhibere expedit, vel cognoscere certe placet. Opus, quod prodiit nunquam, in codicibus Vaticanis esse Montfauconius affirmat (1). Codex bibliothecae Barberinae his verbis initium sumit: « Incipit mulomedicina ex di-

(1) *Biblioth. ms.*, p. 23, 36.

» ctis medicorum mulomedicorum sapientum compilata a ven. » pat. Theodorico, ordinis Praedicat., episcopo cerviensi » ; qui titulus melius veritati congruit, quod Theodoricus nihil prorsus de suo contulerit. In catalaunicam linguam librum translatum asserit Sartius (1).

Theodoricus Burgundionius, lucensis, cuiusdam medicinam Bononiae profitensis filius, et ipse medicus, saeculo tertio decimo claruit, quo bitontinum primum, dein cerviensem episcopatum administravit.

II. *Practica equorum. Quaedam compilatio domini Iacobi Auriae.* « Contra vermem. Capit. I. Postquam habes equum apud » te, fac dicere unam missam santi Ypoliti, et nunquam eveniet » ei . . . », f. 31-34.

Capitula novem supra quinquaginta continet totidem veterinariae medicinae praecepta. Inde remedia experta Theodoricus profert : « Contra scabiem et dulcedinem et pruritum, et simi» lia ; quae probavit dominus Iacobus Auriae in quodam equo » hispaño, qui habebat dulcedinem ». Auctor idem videtur Iacobus Aurius [Doria] ianuensis, ex Iustinuano, Sopranio et Oldoino clarus ; qui saeculo tertio decimo exeunte vixit, ac de rebus patriis temporum suorum annales conscripsit, a Muratorio editos (2).

Cod. 3 chart., saec. XV, a. 204, l. 146 [L. VII, XXXIX].

I. *Qui se comenzarà certi remedj de cavalli.* « Li strango» glioni che veneno alla gola per freddo desocto mostra infia» tura . . . », f. 2-21.

Praeparationes medicae ad equorum aegritudines convenientes, non sine exorcimis, quibus, certis verbis et signis prolatis, morbi equorum fugantur. Principio pictura lineari occurrit ab agasone ductus equus, quo super legitur: « Veni mecum quia bo» nus es ».

II. Iordani Ruffi, *de cultu et curatione equorum,* f. 23-35.

Plura desunt, praesertim ubi de remediis actum.

(1) *De claris archigymn. bonon. professoribus.*
(2) *Scriptt. rer. ital.* t. VI, p. 549.

III. *Incantationes contra vermem* [morbum equorum], interpositis signis, invocatione Trinitatis, Mariae virginis et Sanctorum, nec non morborum exsecratione.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 230, l. 173 [L. VII, XXXV]. Z.

I. Iordani Ruffi, *de cultu et curatione equorum*, f. 1-32.

Etsi versio eadem sit ac praecedens, lectio tamen utriusque ita differt, ut novam editionem paranti plura se offerant utiliter conferenda, ita tamen ut a Molino adhibita et textus integritate et scripturae castigatione sit praestantior.

II. —— *quaedam ex opere eodem*, dialecto versa. « Se » lo cavallo sera afredado, toi force axetho e soplaulo entre na» re... », f. 32-43.

Convenit cum versione itala Bononiae a. 1561 edita. Do exemplum: Codex: « Lo cavallo zotegando dalo pe davanti e no » preme ver la terra lo pe, se no en la extremitade o en la » ponta delo pe, si ha enfermitadhe en la ungla — Lo cauallo » zotegando premando la solla de lo pe en ver la terra si ha en» fermitadhe altro ka en la ungla ». Impressio: « Il cavallo che » zoppica dinanzi del pie, e non lo ponghi in terra, se non la » estremità o la ponta, quando ua no l' onghia del piede, è la » magagna — Il cavallo che zoppica dinanzi poggiando in ter» ra il suolo del piè tutto, in altro luogo che nel piè, è la ma» gagna ».

Cod. 5 membr., saec. XV, a. 237, l. 158 [L. VII, XXXVIII].

I. *Liber marescalciae equorum, compositus per Laurentium dictum Ruzium de urbe, merescalcum equorum.* Dedicatio: « In» ter cetera animalia quae ad dignitatis humanae solatium ille » fabricator excelsus opifex omnium procreavit...: » textus vero: « Equus calide nature indicatur, sed temperate calor osten» ditur per levitatem ... », f. 1-59.

Auctor, Romae medicus, primus saeculo XIV de hippiatria scripsit, quod opus, *familiarium vestrorum minimus Nicolao sancti Adriani diacono cardinali* nuncupat. Falso tamen Ni-

colao dicatum puto, quod et subsequens codex et Malatestianus caesenas Napoleoni ab Ursinis dedicatum nuntient. Ruzius, qui et *Rusius et Rugginus* quandoque appellatus, notiones duxit ex opere Ruffi, atque in iis morbis, de quibus agit et Ruffus, huius ipsissima verba transcripsit. Verum non ex Ruffo tantum, sed et ex Theodorico Cerviensi ac Iacobo Auria, ut puto, quem capitibus CXXXVII, CXLIV, CL *magistrum Mourum* appellat.

II. *Praescriptiones medicae equis curandis*, itale. « A fare » stalare il cavallo, recipe asentio et pistalo bene et fallo bolli- » re ... », f. 59-64.

Codex ad normam exscriptus, cum titulis capitulorum ac litteris rubricatis, praestat pictura elegantiori qua divus Hyppolitus episcopus, stans cum mitra et pedo, equo sibi oblato benedicit. Aeque littera initialis in titulo auropicta ac insignia vacua duo, serius inscripta: *Iacobinus Placentinus.*

Cod. 6 chart., saec. XVI, a. 314, l. 215 [L. VII, XXXI]. Z.

I. Laurentii Ruzii, *liber marescalciae equorum*, ut supra. Capitula 79, non eodem numero, sed re, ac praecedens.

II. *Additiones factae per Martinum de Bononia super libro marescalciae, ut inferius breviter apparebit.* « De fluxu sangui- » nis a plaga animalis .... Cura huic infermitati. Recipe plu- » mam pennarum et combure ... », f. 51-52.

Capitula sequuntur a centesimo octavo ad centesimum nonagesimum octavum, quorum extrema habent praecepta ad magicas incantationes. Auctor, saeculo XIV Bononiae medicinam professus (1), in his additionibus modo, latino fere semper sermone, remedia redintegrat quae ipse iam proposuit Ruffus.

III. *Libro della natura dei cavalli*. Capitula 74. « Lo corbo » descende dallo cerebro del cavallo et ingenerase per lo freddo... », f. 53-56.

Actum de equorum aegritudinibus eorumque cura.

IV. Uberti de Curtenova, *tractatus de aegritudinibus equorum et eorum curis*. « Quia impossibile est aegritudinem cogno-

(1) Fantuzzi. *Scrittori bolognesi*, tom. V.

» scere, nisi prius sanitas cognoscatur, primo de signis sanita-
» tis et bonitatis ... », f. 57-75.

Auctor [quo reapse tempore vixerit sum nescius], comes et canonicus pergamensis, rem novem et octoginta capitibus agit. Praeter haec, duo et viginti medicamenta affert, scilicet emplastra, unguenta et herbas. Nomina vel potius idiotismi, queis aegritudines quasdam indicat, extraordinarii prorsus sunt, ac fortasse eorum locorum proprii, quibus scribebat.

V. Iordani Ruffi, *de cultu et curatione equorum,* f. 75-97.

Sic in fine : « Hoc opus composuit Iordanus de Calabria » Ruffus, miles et familiaris dom. Friderici secundi imperatoris » Romanorum, sacrae memoriae recolendae ».

Codicem possederat *Aloysius Detricus.*

CLASSIS XVI

ALCHIMIA.

Cod. I membr., saec. XIV, a. 371, l. 268 [Z. L, CCCXXIV].

I. *Historia thebana.* « Quidam rex thebanus, nomine Laius, » responsum a diis suis accepit, quod de Iocasta uxore sua filium » generaret... », f. 1-2.

Finem excipit diagramma quo duo viri in singulare certamen adducti [de quibus agit historia thebana] invicem se ense confodiunt; infra: *Etheocles — Polinices.*

II. *Tractatus cuiusdam sapientis, de alchimia.* « Inquit qui» dam sapiens quod corpus cum candidatur, album sulphur nun» cupatur... », f. 2.

III. Hermetis, *aureum opusculum in septem tractatus distinctum.* « Cum in tanta prolixitate aetatis experiri non desisterem, » animae meae non peperci... », f. 3-6.

Tractatum *de lapidis physici secreto* ediderunt, cum scholiis ad fastidium promissis, Zetznerus in *theatri chemici* [Argentorati, 1613] vol. IV, p. 672-797; Mangetus in *biblioth. chemicae* [Genevae, 1702] vol. I, p. 400-445.

IV. —— *distinctiones secretorum sapientum, in quibus sigillabo librum meum, cum Dei adiutorio.* « Inquit Hermes: aqua » permanens congelat... ». In fine: « Expliciunt distinctiones » sapientum philosophorum », f. 6.

V. Calid, regis filis Ysid, *tractatus alchimiae.* « Primo neces» se est, Darte, nos ignem et lucem, speluncam lapidum habe» re... », f. 6-7.

VI. *Incipit epistola Alexandri, regis Persarum.* « Quidam

» heremita dicit quod ars derivata est ex creatione hominis, cui » omnia insunt . . . », f. 7-9.

VII. *Incipit epistola missa a Rainaldo de Villanova, papae Bonifacio, super arte solis et lunae.* « Clement. pater. Litteras » vestras paterna devotione suscepi . . . », f. 9-10.

Arnaldus Villanovanus dedit Bonifacio papae VIII [1294-1303] *quaestiones essentiales et accidentales cum suis responsionibus* pluries editas; num vero epistola prodierit sum nescius. Ioannes Andreas iurisconsultus haec de auctore: « Plus no- » stris diebus habuimus magistrum Arnaldum de Villanova in » curia romana, summum medicum et theologum . . . . . . , qui » etiam magnus alchimista virgulas auri, quas faciebat, consen- » tiebat omni probationi submitti ».

VIII. *Incipit liber de secretis naturae, editus ab Arnaldo de Villanova.* « Inquit Arnaldus. Scito, fili, quod in hoc libro loquimur de secretis naturae. Et primo dicam quid est lapis . . . », f. 11-13.

IX *Rosarium.* « Lapis aquilae, cum sit natura preciosissi- » mus, nec sit ei ullus thesaurus comparabilis in valore . . . », f. 14-20.

Nulli ex rosariis *theatri chemici ac bibliothecae chemicae* respondet.

X. *Incipit liber Platonis, de tredecim clavibus sapientiae maioris, translatus de arabico in latinum, anno Dom.* 1301. « Nar- » raverunt quod in terra Romanorum fuit quidam philosophus, » qui vocabatur in arabico Platon . . . », f. 20-26.

XI. *Incipit epistola cuiusdam philosophi in arte.* « Sanctifi- » cat Deus sinceritatem, eiusque sapientiam ex ianua lucis in- » troducit . . . », f. 26-27.

Quidam serius titulo epistolae adscripsit: *quae modicum valet.*

XII. *Incipit liber sapientiae Socratis.* « Inquit sapiens So- » crates: Scito quod vitrum lapis mortuus est, igne tamen vi- » scosus factus est, et eius poros aperuit . . . », f. 27-30.

XIII. *Incipit tractatus Mireris philosophi suo discipulo Mirvensido.* « Mirvensidus interrogans ait: iuste magister et philo- » sophe, quae in hac preciosissima arte philosophi dixerunt va- » rie et multipliciter . . . », f. 30-34.

XIV. Rosini, philosophi, *epistola secunda ad Euthesiam reginam.* « Inquit Euthesia : iam, Rosine, in doctrinis ad proposi» tum perveni . . . », f. 34-42.

XV. Platonis, *quartus super secretis naturae.* « Dixit Pla» to : cum res ex eodem genere sint, radix earum et finis sunt » unum . . . », f. 43-46.

XVI. *Tractatus Mariae philosophae.* « Convenit Aros cum » Maria philosopha. Et fuit Aros accedens ad ipsam, honori» ficando eam . . . ». Finit : « Expliciunt interrogationes Aros » cum responsionibus Mariae philosophae », f. 46-47.

XVII. *Liber philosophicus de multiplici alexir.* Capitula octo. « Ut ex antiquorum scientia philosophorum perceperam, » omne colorum genus ex mineria principalem duxit origi» nem . . . », f. 48-49.

Cod. 2 chart., saec. XIV, a. 200, l. 136 [Z. L, CCCXXVI].

I. *Theorica in lapide philosophico, quae intitulatur* **mare magnum.** « Cum in hac secunda philosophia plurimi philosopho» rum sub verborum aenigmate scripsissent . . . », f. 1-43.

II. *Cantio italica de lapide philosophico :*

» El me dilecta de dir brevemente
» Tutti secreti dell' arte felice . . . », f. 44-47.

Auctorem Riginum Danielli iustinopolitanum asserit Io. Bapt. Nazari, brixianus, qui edidit (1) hoc titulo : *Canzone di Rigino* ec., *nella quale si tratta tutta la filosofica arte del precioso lapis de' filosofi.*

III. *Metaphora quaedam regis.* « Quidam rex volens alios » potentes superare, praeparavit se ad bellum et cum voluit » equum ascendere . . . », f. 48-49.

Narratio de quodam rege demortuo ob potionem aquae quam diligebat.

(1) *Della tramutatione metallica sogni tre.* Brescia, 1599, 4.° p. 159-167.

Cod. 3 membr., 1472, a. 180, l. 115 [L. VI, CCXIV]. 0.

Opuscula plura de rebus chemicis hoc et codicibus prope insequentibus continentur, mysteriis iis, quae sequioris aevi doctores in deliciis habebant, refertissima. Eadem sigillatim, aegre licet, percensebo. Olai Borrichii sententia motus: « Quam» vis enim, *hic inquit,* in illa philosophorum turba, in illis » magnifici apparatus theatris chemicis plus fumi deprehenda» tur, quam scientiae solidae, plus saepe ineptiarum quam ratio» num; devorandum tamen illud taedium, et putandum est, » sacra haec non aliter constare, quam ut ex infinito spirarum » numero paucae dumtaxat rosae queant decerpi ».

I. *Tractatus compositus super lapidem philosophorum per quemdam philosophiae discipulum, et per eundem fuit missus sacratissimo domino Martino regi Aragonum, anno Domini M.CCC nonagesimo nono, et vocatur* **Fenicis**. Capitula undecim. « Cum » tanta dierum prolixitate absque divortio, non sine variis cor» dis angustiis . . . », f. 1-12.

II. *De eodem.* « Pateat universis philosophis, ingeniis sana » ratione utentibus, operis natura . . . », f. 12-20.

Libellus absolvitur: « Et hoc totum ob reverentiam domini » mei archiepiscopi trevirensis », quod suspicionem injicit auctorem fuisse Ioannem Dambelerium anglum, a quo, iussu Cunonis de Falkenstein, archiepiscopi trevirensis, anno 1386, breviarium factum est operis cuiusdam chemici, *Hortulani* inscripti, in *theatro chemico* Argentorati, a. 1613, editum [t. IV, p. 1028].

III. *Commentum super lapide magno.* « Servitus non paucis » sed pluribus ignorans quam hoc sit circiter iudicatur . . . », f. 21-26.

IV. *Clarissimi viri Ademari, natione parisiensis, ad Guiglielmum fratrem suum dialogus feliciter incipit.* « Fuit vir » unus, moribus illustris: . . . . huic fuit frater carissimus nomi» ne Guiglielmus qui totis vitae suae temporibus astronomiam » inferiorem perquisivit, qui et ad fratrem suum Ademarum » veniens ait: o frater, epulis astronomiae inferioris aestuo re» fici . . . », f. 26-39.

Ademarus, qui opusculi auctor videtur, cum fratre colloquitur super *magisterio Gebri*. Hoc ipsum Gesnerus commemorat in *pandectis* [p. 173]; et Lamius in *bibliotheca Riccardiana* [p. 71] hoc titulo refert: *Dialogus et glossa Aldemari, canonici carthusiensis super librum, qui dicitur:* **perfecti magisterii principis philosophorum Gebri.**

V. *Incipit tractatus qui dicitur* **regnum,** *secundum Albertum, de separatione et praeparatione elementorum.* « Nota quod » lapis humidus philosophicus qui effunditur de duobus mon» tibus est calidus et siccus . . . . », f. 39-52.

VI. *Tractatus magistri Raynaldi* [*Arnaldi*] *de Villanovà. Epistola ad magistum Iacobum de Toledo.* « Dudum me rogasti » ut vobis secretissimum medicinae . . . », f. 52-55.

VII. *Incipit rosa novella magistri Raynaldi de Villanova, ad comitem Petrum Flandriae.* Libri quatuor. « Divina providen» tia composuit mundum, sicut voluit et sicut maiestati suae » placuit . . . », f. 55-60.

Tomasinus notat opellam ms. Patavii, apud Nicolaum Trivisanum (1).

Haec auctor in prooemio: « Ego autem Arnaldus de Villa» nova multas partes mundi circuivi, et in mundo inveni medi» cando, et laborerii operando assiduus quod quaesivi . . . . O no» bilis marchio Petre et comes flandrensis, mutua benevolentia » amoris, quae diu viguit inter nos . . . . me induxit ut tibi *ro» sum novellam* artis alchimiae noviter auditam ec. . . . . Istum » autem librum nominavi *rosam novellam*, eo quod est novus et » verissimus omnium aliorum librorum . . . ».

VIII. *Verba commentatoria primi libri Arnaldi de Villanova, et Pericli et Phaebi philosophorum, quibus dictis ipse Arnaldus collegit librum suum.* Libri duo. « Cum consonantia » plurimorum philosophorum de naturali philosophia tractan» tium . . . », f. 60-91.

Opella Nicolaum Antonium latuit, Arnaldi scripta in *bibliotheca hispana veteri* numerantem.

1) *Bibl. mss. patav.*, p. 110.

IX. *Petitiones Abgadini philosophi a spiritu super lapidem magnum philosophicum.* Dialogus inter philosophum et spiritum. « Philos. Dicas mihi tu, spiritus, potest fieri lapis qui di- » citur lapis philosophorum transformans ... », f. 91-92.

X. *Tractatus de lapide philosophorum.* « Amor et fides nos » invicem indissolubiliter adeo colligarunt per ea quae novimus » in hac arte ... », f. 92-96.

Pars altera *practica* finit: « stude ad hoc in Nicolao et » Martino, nam eorum operatio satis patet ».

XI. *Epistola missa regi ad illum finem quod videatis clare et aperte veritatem nostrae scientiae et visibiliter cognoscatis quis est ille qui veritatem habet scientiae infallibiliter. Libellum qui sequitur ex dictis philosophorum compilavi et ad concordiam reduxi, studio mediante.* « Primo vero scire oportet quis est lapis » philosophorum, unde sciant quod lapis philosophorum ... », f. 96-102.

XII. *Incipit liber excellentissimi philosophi fratris Bernardi,* [de lapide philosophico]. « Non obstante quod haec ars sit » philosophiae naturalis, est tamen spetiale donum Dei ... », f. 102-137.

XIII. *Epistola Arnaldi de Villanova, missa regi Ruberto neapolitano.* « Scias tu, rex, quot sapientes posuerunt in opere » multas res et multos modos operandi ... », f. 137-139.

Edita est in *arte aurifera* per Couradum Valdkirchium, Basileae, 1549, t. II, p. 488, et alibi.

XIV. *Opus de lapide magno.* « Unitas est, secundum philo- » sophos, principium cuiuslibet multitudinis, et omnis multitu- » do ... », f. 139-152.

Scriptum est partim soluta, partim ligata oratione.

XV. *Liber Gratiani super lapidem philosophicum componendum.* « Hoc quod fuit intentionis naturae, et omnino iam non » est, et hoc quod nunquam respondit ... », f. 152-156.

Montfauconius in biblioth. Caesarea vindobon. scriptum esse testatur [Bibl. mss., p. 564].

XVI. *Liber mundanae felicitatis,* sive *liber Rudiani, regis Persidiani, Alfhachini et Galieni, de opere alkimiae, et liber trinitatis, scilicet trium verborum.* Capitula quinque. « Liber

» trium verborum dicitur liber deitatis et trinitatis, et haec tria » verba sunt de lapide pretioso . . . », f. 156-164.

Libelli pars prior sub nomine Kallid philosophi est in *theatro chemico* [t. V, p. 218], et cum Gebri *magisterio*, anno 1682 Gedani edito; posterior quasi libellus Rachaidibi, Verudiani, Rhodiani et Kallidis philosophorum regis Persarum prodiit in *gynaeceo chemico* anno 1679 Venetiis impresso [t. I, p. 573] et cum Gebro gedanensis editionis.

XVII. *Exempla in arte philosophorum, secundum magistrum Arnaldum de Villanova.* « Incipiamus exempla in arte philosophorum in dictis prophetarum ac parabolis eorum ... », f. 164-168.

Addenda Arnaldi scriptis a Nicolao Antonio relatis.

XVIII. *Rosa aurea.* Capitula tria. « Aurea rosa, secundum » philosophos patet, quod res non afferat nisi similia sibi . . . », f. 168-173.

Opusculum hoc titulo designatum affirmat se habuisse Gesnerus in *pandectis* [p. 174].

XIX. *Liber carminum Ioannis philosophi.*

» Occultas artes inquirentes sunt in primo sic dicentes. In » Christi Iesu nomine amen . . . », f. 174-179.

Rhythmus est, quem Ioanni Techmensi codex *Riccardianus* tribuit apud Lamium [*Catal. biblioth. Riccard.*, p. 252].

XX. *Incipit tractatus alkimiae fratris Alberti de Colonia.* Libri duo capitulis 32 distributi. « Ex cunctis nostrae scientiae » libris et secretorum abditis diligenti indagatione . . . », f. 180-189.

Deest inter Alberti opera Lugduni edita.

XXI. *Dicta varia de lapide philosophorum.* « Dicit Ortulanus super epistola Hermetis, quod solum ille qui scit lapidem philosophorum . . . », f. 190-192.

XXII. *De lapide philosophorum.* « De compositione lapi» dum philosophorum recipe de malgurnia subtile factum . . . », f. 192-195.

XXIII. *Tractatus de lapide universali.* « O tu Deus alpha » et omega, qui es principium et finis, tu sis factus istius prae» sentis laboris . . . », f. 195-208.

XXIV. *Incipit liber paritatis, idest duorum verborum, sci-*

licet patris et filii. [De alchimia]. « Intelligas me sane, quia in-
» telligens me, intelliget rectissime compositionem naturalis phi-
» losophiae . . . », f. 208-211.

XXV. *Expositio Morigenis.* « Fratres carissimi, si estis » filii divinae huius artis, in omnes nos errare declinare . . . », f. 211-213.

Morieni opus *de transmutatione metallorum* exstat in *arte aurifera,* [t. II, p. 7] et alibi.

XXVI. *Incipit liber intentionum alkimiae.* « Tractatus huius » artis dividitur in duos modos, idest in maius et minus . . . », f. 214.

XXVII. *Incipit opus Archilai philosophi.* « Incipit liber » Archilai philosophi de cordibus et spiritibus, et cum brevis » expositio summae . . . », f. 223-249.

XXVIII. *Incipit liber secretorum Bubucari, Machometi magni philosophi, filii Zerei Arazi.* « Liber iste dividitur in tres » partes, quarum prima manifestat species secundum vasa . . . », f. 249-279.

Manuscriptus quoque est in *bibliotheca Regia parisiensi* [catal. t. IV, p. 251].

XXIX. *Incipit liber argolicus* [angelicus], *qui dicitur summa segretorum.* « Opifex rex Deus ex nulla praecedenti materia » mundum creavit et condidit, et volens filiis Adae . . . », f. 279-282.

XXX. *Incipit liber pietatis Aristotelis: exponitur de praeparatione elixir.* « Accipe de sulphure libras duas bene cribella- » tas, postea habeas de aqua dulci in uno caldario . . . », f. 282-287.

XXXI *Verbum abbreviatum Raymundi Gualfredi, generalis ministri ordinis Minorum.* « Hoc est verbum abbreviatum » verissimum et probatissimum de occultis philosophorum enu » cleatis . . . », f. 287-291.

Hoc ipso titulo inscriptum opusculum in codice anglico, Rogerio Bacono tribui frater a Sancto Antonio in *bibliotheca Franciscana* affirmat. Raymundum certe de re chemica scripsisse nemo novit.

XXXII. *Commentum tertiae partis quarti de quartis Pla-*

tonis. « Haec scientia incipit a potentia et pervenit ad actum.
» Omnis praeparatio . . . », f. 291-303.

Extrema pagina haec adiecta rubro colore : « Dignissimum » hoc praesens volumen quamplurium et diversorum librorum, » ornatum partis occultae philosophiae quorumdam philosopho» rum, scriptum exstitit per me magistrum Petrum Grignolum » de ponto Canapicii, et ad instantiam et petitionem artium me» dicinae eximii ac famosissimi viri magistri Butii Generini de » Ferrantis de Perusio in civitate Fulginii, vigesimo secundo » Kal. febr. M IIII LXXII ».

Cod. 4 membr., 1475, a. 183, l. 118 [L. VI, CCXV].O.

I. *Expositio Thomae de Aquino super librum turbae, et de quatuor speciebus igneis lapidis philosophiae necessariis.* « Verita» tem meditabitur guttur meum et labia mea detestabuntur im» pium . . . », f. 1-19.

Inter opera, perperam Aquinati tributa, refert Echardus (1) et editionem indicat. Media circiter opella mentio fit cuiusdam *Petri de Messana qui de generatione corporum et spirituum naturalium, animalium et mineralium optime tractat.*

II. Alberti Magni, *secretorum tractatus.* « Et ut intelligere » possis artem maiorem veram, secundum intentionem no» stram . . . », f. 19-26.

III. *Liber qui dicitur donum Dei, compositus a Ioanne Damasceno.* Libri quatuor, cum compendio. « Laus Deo qui gra» tiam nobis contulit philosophicam reducendi aliqua corpora » praeparata ad primam originem . . . », f. 26-64.

Exstat et inter codices mss. Regiae parisiensis, tom. IV, p. 322.

IV. *Incipit tractatus:* **aurora consurgens**. Tractatus duo. « Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa sapientia austri, » quae foris praedicat in plateis . . . », f. 65-101.

Pars opusculi posterior est in *Ars aurifera,* t. I, p. 185.

V. *Hic est tractatus in quo colliguntur argumenta ex dictis*

(1) *Scriptt. ord. Praed.*, I, p. 345.

philosophorum ad confutandum opinionem eorum qui asserunt argentum vivum crudum esse lapidem philosophorum cum operatione ipsorum, dictus *liber utilitatis.* Tractatus quatuor, cuius extremus bifariam dividitur. « Huius operis seu artis operatores ex dictis philosophorum supponunt . . . », f. 101-112.

VI. *Incipit liber Geberis, de inventione perfectionis.* « Con» sideravimus ex nostris voluminibus diversis quod ex secretis » naturae . . . », f. 112-123.

Folio 114, ubi de sale armoniaco componendo agitur, margini adscriptum legitur : *Et ego Butius facio sic : Recipe urinam puerorum libras quadraginta* ec.

Opellae titulus est quoque : *liber investigationis magisterii.*

Respondet partim editioni gedanensi a. 1602; lectione prorsus variata inest *bibliothecae chemicae* Mangeti, tom. I, pag. 558-562.

Abu-Mussah-Giafar-ab-Kufi, vulgu *Giaber* et *Geber,* arabs vel graecus ex sententia Leonis Africani, vixit saeculo septimo, iuxta alios, octavo vel nono, chemicorum medii aevi, post Hermetem, pater.

VII. *Incipit liber fornacum Geberis, translatus in Chahaab anno Arabum, per Rodericum Yspanensem.* « Partes tres in ca» pitula distributae. Consideravimus non fantasticam artem no» stram consideratione scripsisse, ut nequaquam iniuste . . . », f. 123-135.

Norimbergae a. 1545 Petreii typis editum Gesnerus ait in *Pandectis,* p. 173.

Capitulis primae partis accedunt in marginibus diagrammata furnorum.

VIII. *Testamentum Geberis.* « Ex omnibus rebus et anima» libus, piscibus, et volatilibus potest fieri sal, ipsis combu» stis . . . », f. 135-140.

Editum est, cum Gebri *magisterio,* Gedani, a. 1682, et in *biblioth. chem. Mangeti,* t. I, p. 562, ac alibi.

IX. *Incipit quaedam abbreviatio de secretis secretorum, Ioannis pauperum.* « Rogo aeternum Deum, qui cuncta ex nichilo creavit, quod quaelibet persona cum advenerit in manibus . . . », f. 140-146.

X. *Incipiunt quaestiones tam essentiales quam accidentales magistri Arnaldi de Villanova, de arte transmutationis, declaratae papae Bonifatio VIII, ab eo petitae sub compositione lapidis philosophici, et primo essentiales.* « Non sublimantur corpo-
» ra sublimatione vulgari, quam intendunt ydiotae credentes
» quod sublimare . . . », f. 146-155.

Quaestiones essentiales numerantur triginta, accidentales tredecim, editae omnes in *theatro chemico*, tom. IV, p. 516, et alibi.

XI. *Conversatio philosophorum.* « Sunt ne aliqui nobiles fo-
» renses vel doctores cives ceterique scolares theoricae sed non
» practicae ? . . », f. p. 155-158.

Quandam veluti historiam scriptorum chemicorum auctor suppeditat. De iis qui medio aevo fuere, ait: « Frater Elias stilo
» mediocri aliqualiter patefecit textus alchimiae, cum suo glos-
» satore hanc scientiam enodando: *Lilium* cum *Rosario* scripse-
» runt, multa dubia declarando. Ioannes Sedamarii cum Iacobo
» de Sancto Saturnino naturam elixirii in multis suis epistolis
» vulgare demonstraverunt. Rogerius Baconus de Sacrobusco
» et doctor subtilis Michael Scotus in quaestionibus physicis
» proiectionem elixiris in multis suis epistolis scribendo non
» celaverunt. Raymundus Lullius hanc scientiam ignoravit et
» rationibus fortissimis improbavit. Sed per tantum doctorem
» catholicum et experimentatorem maximum, philosophum sa-
» cratissimum, magistrum Arnoldum de Villanova cathelanum,
» medicorum peritissimum, experientia convictus, et operatio-
» nibus instructus, a doctore doctior fuit factus; sic quod in hac
» scientia composuit diversa volumina, quae sic sunt intitulata:
» *Liber quintae essentiae cum tertia distinctione — Apertorium*
» *et vade mecum — Ars magica naturalis — Codicillus — Epi-*
» *stola accurationis et testamentum — De alchimistarum inten-*
» *tione et secreti occulti investigatione — De lapidum pretioso-*
» *rum compositione — Arbor physicalis et figura individualis.*

XII. *Incipit liber correctorii fatuorum et modus optimae naturae editus a Bernardo magistro reverendo.* « Cum omnium re-
» rum est mendatio illus rei virtute augmentatur . . . . », f. 158-164.

Exstat in *Ars aurifera*, t. II, p. 545, et alibi.

XIII. *Incipit tractatus Cinonis philosophi.* « Zinon philoso- » phus dicit quod eaedem sunt res quae dealbant et rubifi- » cant . , . », f. 165-168.

XIV. *Incipit liber qui dicitur* **novum lumen,** *compositus ab homine experto super lapidem philosophorum.* « Pater et domine » reverende. Licet liberalium artium ignarus existam, studioque » non sim assiduus . . . », f. 169-175.

Arnaldum Villanovanum habet auctorem opella, non una tantum vice typis impressa. V. Nicol. Antonium in *Bibl. hispana vet.*, tom. II, p. 78.

XV. *Incipit liber* **Ioannis Tecenensis,** *philosophi.* « Ca- » rissime, non abhorreas super nomine lapidis, tibi non nomi- » nabo quem sub clave silentii . . . », f. 175-187.

Hunc se editurum receperat Gesnerus in *pandectis*, p. 174. Inter codices Riccardianos Lamius numerat, p. 250.

XVI. *De lapide philosophico dialogus* [inter magistrum et filium] *feliciter incipit.* « Reverende pater. Satis difficile me ad- » huc non intelligentem et puerilem tua benignitas sincera hor- » tatur . . . », f. 187-192.

Manus serior apposuit principio: « Lilium intelligentiae ma- » gistri artis generalis de Florentia ».

XVII. *Incipit rotatio elementorum, secundum Alanum.* « Quo- » niam grave est circa plurimas intentiones diversorum librorum » semper desudare . . . », f. 192-197.

Alani Insulensis *dicta de lapide philosophico* sunt in *theatro chemico*, et alibi edita: ab iis tamen hic libellus differt.

XVIII. *Liber Haly philosophi, secretorum alchimiae.* Capitula quindecim. « Fili, incipio dicere artificium quod vocatur » alkimicum, et certificabo dictum in eo . . . », f. 197-206.

XIX. Raimundi Lullii, *liber de investigatione secreti occulti.* « Alchimia est ars artificialis ex naturalibus principiis proce- » dens, cuius virtute . . . », f. 206-216.

Pars opellae altera agit *de alphabeto et arboris ordinatione.*

In codice vindobonensi Caesareo scriptum refert Solerius (1):

(1) *Acta Ss. a Boll.*, tom. V. Iunii, d. 708, n. XI.

et Lullio abiudicat, ut et sequentem libellum, quem editum testatur (1).

XX. Eiusdem, *elucidatio totius testamenti, ad regem Edoardum.* « Tu, in virute Dei, recipe solem calcinatum vel foliatum, » vel eius oleum . . . », f. 216-224.

XXI. *Commentarium cuiusdam philosophi super veritatem.* » Postquam antiquos philosophiae dominos et animarum spiri- » tualium vidimus scientiam . . . », f. 224-228.

Auctor identidem nuntiat partes textus cui exponendo commentarium accedit.

XXII. *Incipit liber Maumet philosophi.* « Rex quidem alios » cupiens superare potentes, se contra eos praeparavit ad bel- » lum . . . », f. 228-230.

XXIII. *Tractatus magistri Stephani medici, magni philosophi, super transmutatione.* « Initium sapientiae est amor sapien- » tiae, quare qui diligit sapientiam et ipsam diligit . . . », f. 230-233.

XXIV. *Dicta Bellini.* « Cum essemus super quemdam flu- » vium, quidam homo ascendens dixit: sciatis quod pater meus » sol dedit mihi potestatem . . . », f. 233-235.

Exstant in *turba philosophorum*, ex Mangeti editione in *biblioth. chemicae*, t. I, p. 478, a Gesnero iam memorata p. 173 *pandectarum*. Sunt quoque manuscripta in *bibliotheca Riccardiana*, ex Lamii catalogo, p. 65.

XXV. *Incipiunt epistolae Raimundi militis.* « Universis » et singulis in arte philosophorum studentium, ad quorum no- » titiam praesens nostra epistola . . . », f. 235-250.

Haec epistola tertia auctor. « Unde ego Raymundus de » Terminis miles, vestris precibus humiliter, dilectissimi, con- » descendes, breviter arcanum . . . ».

XXVI. *Epistola cuiusdam philosophi.* « Ditavit me Dominus, » ille venerabilis amicus vester, ut dominationi vestrae . . . », f. 250-252.

XXVII. *Incipit epistola missa regi Philippo, Francorum*

(1) Ibid., p. 709, n. XXXV.

regi illustrissimo. « Domine, ut videatis clare et aperte veritatem nostrae scientiae . . . », f. 252-254.

XXVIII. *De proiectione elixir.* « Docui lapidem et operatio-» nem ipsius, nam dicam de eius fusione . . . », f. 254-255.

XXIX. *Incipit recepta per Nicolaum composita, de qua superius dictum est* », f. 255-258.

Sunt receptae ad lapidem philosophorum componendum cum solo argento vivo, cum argento vivo et sulphure, cum sulphure, cum argento vivo, cum luna et cum arsenico.

XXX. *Cosimus de Medicis, servus fidelis manu propria scripsit Pio papae.* « Sanctissimo patri in Christo. Quod in bi-» nas litteras sanctitati tuae diversifice transmissas, quae vere » donum Dei . . . », f. 258-261.

XXXI. *Epistola Berringarii.* « Discretis et sapientibus vi-» ris, praelatis saecularibus et religiosis, clericis et laicis, phisi-» cis et ciruicis universis, Berringarius diocesis narbonensis sa-» lutem. Vobis omnibus notifico artem nostram phisicam bene-» dictam . . . », f. 261-262.

XXXII. Aristotelis, *spera octo figurarum de lapide philosophico liber incipit.* « Haec est figura coeli quae spera nuncupa-» tur, quae quidem spera continet in se octo nobilissimas figu-» ras . . . », f. 262-267.

Additum est diagramma, castigato linearum ductu figuram in textu descriptam repraesentans.

XXXIII. *In nomine Dei pii et misericordiosissimi, incipit liber primus Hermetis de arte alchimiae.* Prologus : « Valde men-» tem meam suis tam garrulis mendaciis, quasi quodam tempe-» stivo mari . . . » ; textus : « Quoniam de opere in quo philo-» sophorum doctissimi desudaverunt, potius tractare disposui-» mus . . . », f. 267-275.

Opus de arabico in latinum translatum. Paulo ante finem, *incipit additio* verborum Hermetis, iuxta rationem Massiliensium : *qui melius sapit melius dicat.*

XXXIV. *Incipit expositio dictorum Aristotelis et Hermetis supra secreta secretorum, de mutatione naturae.* « Hoc tibi pro-» mittit philosophia ut parem te Deo faciat. Seneca in quadam » epistola ad Lucillum . . . », f. 275-284.

XXXV. *Conclusio quam fecit Pictagoras in libro turbae philosophorum.* « Ars astronomiae et phisicae se legentibus parens » est: ars vero nostra nonnisi a sapientibus sciri potest... », f. 284-293.

XXXVI. *Ars vera et experta ad suffisticandum omnes lapides, sic quod non esset differentia aliqua a suffisticato, a naturali in colore et duritie, et in omni alia experientia praeterquam in virtute, et primo dicemus de rubino.* « Recipe libram similae fru» menti, de meliori quod sit... », f. 293-297.

Agitur de modis mollificandi, dissolvendi, colorandi, congelandi lapides pretiosos, metalla, perlas, corallos, cristalla.

Extremo folio eadem fere leguntur ac in praecedenti, exceptis nomine amanuensis ac temporis assignatione. « Dignissimum » . . . . per me magistrum Petrum Grignolum de ponto » Canapicii . . . . die quarta mensis decembris, anno » M.CCCC.LXXV ».

Codex, aeque ac proxime insequens, pro Butio exscriptus, lectione valde corrupta, conspicuus est pictura folii primi, quae offert in majori littera d. Thomam plures discipulos docentem, in marginibus vero insignia cuiusdam viri, aves, puerulos, flores, frondes.

Cod. 5 chart., saec. XV, a. 209, l. 153 [Z. L, CCCXXIII].

Chemicorum opusculorum collectio.

a. Beati Thomae de Aquino, *liber de essentiis essentiarum.* Dedicatio: « Cum prima causa et summa ex altitudine sapien» tiae suae incomprehensibili omnia ordinans... », textus: « Quo» niam divina potentia est infinita, ideo oportet substantiam es» sendi esse infinitam . . . », f. 1-35.

Opus, *R. primogenito regis et Siciliae, Dei gratia, duci Calabriae ac in regno Siciliae vicario generali* nuncupatum, *duos libros continet principales; primus est de essenciis visibilibus* seu realibus, *secundus de intencionalibus. Primus autem continet novem tractatus, qui habent subalterna propter veritatum multitudinem.* Tractatus sextus sub nomine s. Thomae de Aquino, titulo *de lapide philosophico et primo de corporibus supercaelestibus*, edi-

tus in *theatro chemico* [Argentorati, 1613, vol. III, pag. 263-269.

b. Beati Thomae de Aquino, *liber de esse et essentia intercionali seu locali.* « Ex quo antea superioribus tractatibus de es-» se et essentia reali .... », f. 35-40.

Io. Fr. Bern. Maria de Rubeis haec de opere huicque similibus: « Altissimo haec omnia et singula premuntur silentio » apud veteres omnes; ab sancti Thomae stylo abhorrentia » quammaxime, eiusdemque doctrinae aut repugnantia aut mi-» nus consona. Post ipsius obitum aliqua scripta fuere: fabu-» lis alia scatent, quae sub nomine gravissimi doctoris aquina-» tis prodi patuisse indignandum ».

c. Hermetis, *practica.* « Acetum vini sic praeparatur. Reci-» pe de optimo aceto vini ... », f. 25-26.

d. *De secretis alchimiae.* « Scientia ad extrahendam quin-» tam essentiam ab auro ... », f. 40-98.

e. *Secuntur termini secundum ordinem alphabeti,* f. 98-104.

Index vocabulorum, quae ad alchimiae secreta referuntur.

f. *Practica pragensis.* « Recipe mercurium crudum, libram » unam vitrioli, f. 106.

Capitula duo, unum latino sermone, alterum alemmanico.

g. *Alia materia nobilis et secretissima.* « Item recipe unam » libram mercurii et unam libram lunae ... », f. 107-114.

h. Fratris Ioannis de Rupescissa, *liber magisterii confectionis veri lapidis philosophorum.* « Volo revelare lapidem maximi » philosophorum ad lunam et ad solem, ad album et ad ru-» beum ... », f. 114-119.

Sub fine: « Explicit liber ...... editus ab egregio philo-» sopho divinitus illustrato Iohanne de Rupescissa ordinis Mi-» norum, anno Domini 1370 et die 17 mensis octobris ».

Opus impressum est in *theatro chemico* Zetzneri-Argentorati, 1613, vol. III, p. 179-188.

i. *De aliis alchimiae secretis,* f. 119-124.

k. *Liber de consideratione quintae essentiae auri, et aliquibus annexis, ad quod multi vocati, pauci vero electi,* f. 124-130.

l. Thomae Aquinatis, *tractatus de alchimia.* « Materia la-» pidum est aqua grossa habens multum de temeistate ..... vel

» parum, secundum puritatem vel impuritatem lapidum ... », f. 130-144.

Quod opus Thomae Aquinati sit abiudicandum, probant capitula inscripta : *Alia doctrina sancti Thomae* — *Alia doctrina beati Thomae.*

m. *Incipit tractatus magistri Florani, magni philosophi post Aristotelem.* « Et intitulatur dyadema philosophorum et se- » creta secretorum, nam Floranus fuit philosophus ortus de ge- » nere Aristotelis ... », f. 145-149.

n. *Incipiunt secreta secretorum. Unus tractatus,* f. 149-155.

o. Thomae de Aquino, *tractatus quem Reynoldo fratri suo compilavit.* « Recipe ergo mercurium minerale et terram hispa- » nicam, antimonium nostrum, vel terram nigram oculosam ... », f. 155-156.

Tractatus *de arte alchimiae,* falso d. Thomae Aquinati tributus, editus est in *theatro chemico Zetzeneri,* vol. III, p. 272-278. In codice autem deest prooemium, ac reliqua per fragmenta occurrunt.

p. Magistri Winandi, *tractatus nobilissimae artis, libri duo.* « Hic incipiunt operationes veri et perfecti lapidis, quae » operationes extractae sunt de libro perfecti magisterii ... », f. 156-163.

q. *Quatuor lapides philosophorum tingentes corpora in solem et lunam verissimi.* « Scorpius est primus et fit aqua dissolutiva » ex argento vero et auro ... », f. 163-166.

r. *Tractatulus Antonii de Florentia, magistri perisissimi de arte philosophica.* « Recipe cuprum, unam libram bene limati, » lava eum bene ut nulla immundicia ... », f. 166-170.

s. *Sequitur via utilis, completa per magistrum Antonium Parisiensem, philosophum peritissimum.* « Recipe de nostro mer- » curio pondi florenorum sex, et de nostro fermento ... », f. 170-183.

t. *Augmentum solis, marchionis Ioannis piae recordationis, datum in civitate cubitensi,* 1466, *in vigilia Stanislai, per dominum Nicolaum de Barth, artium medicinae doctorem eius domini marchionis Ioannis.* « Recipe sulphuris rubei ... », f. 183-185.

Haec Nicolaus eruit ex Stephano apothecario nurembergensi.

u. *De alchemia*, alemannice. « Nim eynen Lot gereyniget » Silber . . . », f. 184-185.

v. Ioannis de Rupescissa, *practica, sive liber magisterii perfectionis veri lapidis philosophorum*. « Prima operatio. In » nomine Domini amen. Recipe salpetrae et vitrioli ana libras » duas . . . », f. 185-186.

Sub fine : « Explicit tractatulus magistri Ioannis de Rupe- » scissa, faciens rosas albas et rubeas, extractus breviter ex li- » bris philosophorum, et vocatur liber *rosarius philosophorum*... », f. 185-186.

w. ——— *alia practica*, f. 186-187.

x. *Practica* seu *operationes ioviales duodecim*, alemannice. « In nomine Dom. amen. Dy erste operatio. Nym reynen Tzeen » III Teil, und das IIII Teil sal . . . », f. 188-190.

Sub fine legitur : « Nota : istam practicam laboravit qui- » dam Ludovicus familiaris dominae ducissae de Luczenburg, cum » priori praedicatore ibidem anno 1436, et ambo in simul per- » fecerunt usque in finem ».

y. *Practica alia, seu operationes alchemiae*, f. 190-192.

z. *Praxis directa in Opavia Wenceslao Norio*, f. 192-193.

aa. *Diese noch geschriebene Practica wohllöbliches Maisters genant Enkait*, alemannice, f. 193-194.

bb. *Eyn ander Stick oder Practica des löblichen Magister Iacobi von Pessulam, dem ich wol gedynet habe anderthalb Iar an des liebin sand Mertenstag geschriben aus seynem Munde von Worte zu Worten also redende*, f. 194-197.

cc. *Practica propositi hildemensis*, f. 198-199.

dd. *Opus transmissum Henrico imperatori*. « Nym I libram » vitrioli romani, sal vitr. 1 libram cinoberii . . . », f. 200-201.

Textus alemannicus latino commixtus.

ee. Winandi, *de alchimia*, partim alemannice, partim latine, f. 201-206.

ff. Gratiadei, *practica*, f. 206-215.

gg. *Tractatus de transformatione metallorum in solem vel lunam*, latine partim, partim alemannice. « Huius duae sunt » species aequales vel principales, multae vero sunt conceptiones » eius . . . », f. 215-234.

hh. *Das ist eyne epistola domini Aristotelis dem grosse Alexandro* [de secretis alchemiae], f. 235-240.

Praecepta de solutione auri et praeparatione boracis, alemannice et latine, Aristoteli falso tributa.

ii. *Liber magistri Alberti de Colonia, de ordine Praedicatorum, super alchimia.* Prooemium : « In nomine Dei patris omnip. « Incipiam scribere secreta secretorum multis incognita . . . », prologus : « Iste liber vocatur scientia vera. Cum ergo ego frater Albertus . . . », f. 241-272.

Praeit index capitulis 73. Finit : « Explicit scientia vera » edita a magistro Alberto de Colonia, in alchimia privilegiate et » approbato, scripta in Sewdnitz, anno sc. LXXXII° [1482].

Libellus *de alchimia* Alberto Magno prorsus abiudicandus, prodiit Basileae 1561, et Urcellis 1602, Argentorati in *theatro chemico*, a. 1613, vol. II, p. 459-498, serius in editione lugdunensi, 1651, tom. XXI, p. 1-17, re tantum, tractatio enim amplior est in codice.

kk. *Tractatus alchimiae, extractus ab omnibus bonis libris repertis et expertis per me dominum Marchum de Ancisio de Roma*, f. 273-276.

ll. *Expositio arabica.* « Item elixir ist eyn arabisch wort » und ist also vil gesprochen als eyne garbe . . . », f. 277-289.

Plura alemannice exarata de elixire, mercurio, sulphure, sale armoniaco, tartaro, auripigmento, aqua salis armoniaci, aqua lactis virginis, elixire solis, auro solubili, arsenico, rubro, calcinatione corporum.

Cod. 6 chart., saec. XVI, a. 216, l. 156 [Z. L, CCCXXV].

Miscellanea chemiae, ex quibus praecipue ea profero quae auctorum nomina praeseferunt, ut alchimiae historiae satisfiat.

a. *Elenchi alphabetici signorum zodiaci, metallorum, vocabulorum arabicorum cum respondentibus latinis.* « Item nomina corporum, spirituum, operationum . . . . », f. 2-7, 9-14.

b. *Tractatus patris Moysi Hyeberis filii, in arte alchimiae.* « Hic incipiunt quaedam operationes excerptae ex quodam tractatu . . . », f. 31-37.

Praecepta alchimiae ex Moyse excerpta.

c. *Practica magistri Gasparis de Alemannia, contra pestem.* « Recipe unciam unam argenti vivi . . . », f. 37-38.

d. *Ex rosario minori ad lunam faciendam experimentum verum.* « Noto sia a cadauna persona come ho tolto una parte del » corpo fixo . . . », f. 42-43.

Differt quam maxime a *rosario abbreviato ignoti*, quod legitur in *Mangeti biblioth. chemica*. Genevae, 1702, tom. II, p. 133-134.

e. *Confectio lapidis qui vocatur rebis, de quo fit elixir, quod transmutat omnia metalla* [itale]. « Habbi dunque della pietra che » in ogni loco si trova, la qual s' addimanda *rebis* . . . », f. 28-29.

f. *Albificatio Veneris supra triginta partes, fratris Stefani a Ponte de civitate Belluni*, f. 57-58.

g. *De salibus metallorum tractatus*, f. 63-64.

h. *Aurum potabile a magistro Iacobo Savonensi et sotio Pitiliani.* « Prius habeas sal fixum urinae putridae . . . », f. 71-72.

i. *Ad conficiendam aquam mirabilissimam ex vitriolo minerali, quae aqua curat multos et diversos morbos humanae vitae, nec non mirabilia facit super corpora metallorum, ut infra dicetur.* « Vitriolum sic cognoscitur quando est de minera: primo in- » venitur in frustis . . . », f. 74-76.

Tractatus mutilus, sic subscriptus: *non inveni finem.*

k. *Aliud experimentum supra saturnum probatum in Avenione per magistrum Antonium Francigenam, anno Dom.* 1464, *die* 16 *octobris.* « Accipe saturnum et facias stratum calcinae » vivae, . . . », f. 82.

l. *De archanis cancellarii Thevoli, qui habuit ab eo qui fuit ustus Venetiis pro falsis monetis*, f. 99-100.

m. *Arcanum Hermetis datum ab eo filio suo, in articulo mortis*, f. 108.

n. *Esperimento di uno maestro Chiciullo medico, a tinger il rame in color d' oro bellissimo, ritrovato da me in alcuni scritti antiquissimi, et da me provato, et ritrovato molto bello in apparenza, ma di poco peso et alquanto crudo.* « Prendi uva passa, » zafferano, capelli humani arsi, sterco de sorzi . . . », f. 113-114.

o. *A congelar il mercurio, secreto della badessa di s. Ma-*

phio da Muran, dato al q. m. Philippo Falareo. « Recipe sal alchali, sal Sardegna . . . », f. 117-118.

p. *Secreto dell' eccell. d. m. Alvise Miani mi mandò da Caneva a far l' oglio di solfaro per fixar lo amalgama de sole et de luna*, f. 122.

q. *Enigma de la pietra delli philosophi di L. V. Fi.*

« Quis revolvet nobis lapidem ».

« Nasce negli alti monti horridi e inculti,

» Nei colli aprici, et per ogni pendice . . . », f. 123-125.

r. Raimundi Lulli, philosophi, *medicina magna.* « Recipe » aquae benedictae quae alio nomine aqua vitae vocatur . . . », f. 126-127.

Excerpta ex eiusdem *experimentis, in quibus verae philosophiae chymicae operationes clarissime traduntur*, editis in *Mangeti, bibliotheca chemica* tom. I, p. 826-849.

s. *Tinctura quam habui a domino Clemente Scovolo, die lunae* 14 *martii* 1575, *Venetiis*, f. 132.

Laudantur praeterea praeparationes alchemiae **a.** *fratris Stephani*, civitatis Belluni, ordinis Minorum, f. 18-25 ; **b.** *fratris Galvani*, f. 25-31 ; **c.** cuiusdam *Coneglanensis*, f. 56-57 ; **d.** *fratris Danielis* de Verona, et Palavisini, f. 66 ; **e.** doctoris *Christophori*, f. 83 ; **f.** *Biasonis*, philosophi, f. 88 ; **g.** *M. d. F. de Toleto*, f. 93 ; **h.** *Nicolài Pervasini*, f. 94 ; **i.** *Saraceni*, f. 97 ; **k.** *M. Antonii Bravis*, f. 109 ; **l.** *Philippi Phalerei*, in notatorio anni 1528, f. 114 ; **m.** fratrum *Baldini*, auditoris provinciae Flandriae et *Andreae de Plathea*, f. 116 ; **n.** *Iacobi Nasochii, sive de Bassano*, diei 18 dec. 1565, f. 116 ; **o.** fratris *Valerii*, f. 118.

Notae passim, praecipue sub principio et fine, collectorem, civem feltrensem revelant ; ille enim anno 1564 scribit *de pharmacotheca magistri Iacobi a Cerva alba Feltri*, a. 1575, de thesauro eruendo et metallorum fodinis inquirendis, locis designatis Feltri vel circa Feltrum.

CLASSIS XVII.

AGRICULTURA.

Cod. I membr., saec. XV, a. 339, l. 240 [Z. L, CDLXII]. B.

Rei rusticae scriptores, scilicet:

a. L. Iulii Moderati Columellae, *de re rustica libri duodecim.* « Quid quoque mense faciendum sit, temporibus accomodando » opera . . . », f. 1-223.

Codicis nostri Columellam excusisse repetita vice Iulium Pontederam, rei rusticae scriptorum peritissimum, et per se (1), et per alios (2) constat.

b. M. Terentii Varronis, *rerum rusticarum libri tres.* « Grae- » ci et Latini qui de re rustica scripserunt. Potius essem conse- » cutus, Fundania commodius tibi haec scriberem. . . », f. 223-290.

c. M. Porcii Catonis, *de agricultura, ad Catonem filium liber.* « Est interdum praestare mercaturis rem quaerere, nisi iam pe- » riculosum sit . . . », f. 292-326.

Codex elegantissime scriptus membrana tenuiori ac tereti, cum picturis splendidioribus, ac insigniis card. Bessarionis, exa-

(1) « Multa etiam per me Venetiis cum antiquo d. Marci exemplari con- » tuli ». Epistola III, p. 25.

(2) « Quid de celeberrimo viro Antonio Bonjoannio referam? Nam hic » graecis auctoribus illustrandis semper implicitus, toto d. Marci bibliotecae » veneto codice cum lipsiensi editione eximia diligentia et fide collato, dis- » similia deprompsit, et ad me transmisit ». Iulii Pontederae epistolae ac » dissertationes. Patavii, 1791, t. II, p. 86.

ratus est manu Iacobi Macharii veneti, in usum eiusdem cardinalis qui sub fine scripsit: « Iste liber est mei B. card. tuscula- » ni: constitit ducatis quadraginta quinque ».

Cod. 2 membr., saec. XV, a. 199, l. 126 [L. VI, CXII]. P.

I. M. Porcii Catonis, *de agricultura, ad Catonem filium liber*, f. 1-24.

Sunt qui errorem Fabricii secuti, praestantem Varronis codicem ms. bibliothecae s. Marci Venetiarum deperditum dictitarunt, quem in bibliotheca s. Marci Florentiae inquirere debuissent. « Optimum omnium illum d. Marci codicem iam eva- » nuisse ait Iul. Pontedera in epist. III, p. 25, quod ad Cato- » nis et Varronis codicem pertinere puto. Idem itaque Pontedera » transcribenda sibi curavit ab Hier. Lagomarsino, quae Poli- » tianus olim ex illo codice transcripserat, item ex alio, qui ad » s. Reparatae servatur Florentiae. Unde accidit ut Pontedera le- » ctiones aliquot commemoraret, quas Gesneriana editio omise- » rat. Qua de re et reliquis scriptorum librorum subsidiis, qui- » bus Pontedera usus est, accuratius dicetur in praefatione ad » Columellam, partim ipse exposuit Pontedera in epistola ad » Facciolatum, inserta gesnerianae editioni, p. XLIII-XLV ». *Scriptores rei rusticae*. Augustae Taurin, 1828, I, p. XII.

Integram operis lectionem novae lectioni emendandae plurimum conferre puto, etsi textus non sit integer, sed consulto multa passim omittantur.

II. M. Ter. Varronis, *de re rustica, libris tres*.

Litterae librorum initiales belle sunt auropictae, ut et insignia gentis mihi ignotae.

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 204, l. 141 [L. XIV, CLXXVI]. Z.

I. M. Ter. Varronis, *de re rustica, libri tres*, f. 1-57.

II. L. Moderati Columellae, *libri undecimi de re rustica caput secundum*, f. 59-68.

III. Palladii Rustici [Rutilii] Tauri Aemiliani, *libri primi de re rustica titulus XXV*. « Contra nebulas et rubigines, paleas et

» purgamenta pluribus locis per hortum disposita .... », f. 68-80.

IV. L. M. Columellae, *liber decimus de cultu hortorum.* « Hortorum quoque te cultus, Silvine, docebo ... », f. 71-79.

V. Georgii Merulae, *annotationes brevissimae priscorum vocum Catonis, Varronis, Columellae,* f. 80-98.

Auctor, alexandrinus, libellum veneto patricio Petro Priolo M. filio mittit epistola : « Priscas dictiones de tribus rei rusticae » scriptoribus annotatas, ut tibi latinae elegantiae studioso pa- » tritio morem gererem, pro tempore brevissime enarravi . . . ».

VI. *Annotationes de talis.* « Quid esset talus quaere iactu » tali emitterentur, collatis diversorum scriptorum dictis, nescio » quid non admodum ... », f. 99-101.

VII. *De schyphis homericis.*

« Hic duo longaevo censentur nestore fundi
» Pollice de pillo tuta columba nitet ».

« Cum hi duo versus de Homeri iliade sumpta fuerint ... », f. 100-101.

VIII. *De triplici dicendi genere.* « Et in carmine et in so- » luta oratione genera dicendi probabilia sunt tria . . . », f. 102.

IX. *De oraculo sibyllino.* « Sors Sibillae in Romanos, de » rege Aegypti ... », f. 102-103.

X. *De versuum et dramatum generibus.* « Versus est par- » tium legitima dispositio et pedum culta copulatio ... », f. 104-111.

Manuscripto codici cohaerent binae antiquae editiones Svetonii et Fenestellae. Principio lego : « Ex museolo fratris Tho- » mae M. Alfani, ord. Praedic. » qui volumen dono dedit Apostolo Zeno.

Cod. 4 membr., saec XV, a. 210, l. 150 [L. VI, CXIII]. X.

M. Terentii Varronis, *de rè rustica, libri tres.*

Liber primus, capitulis sexaginta novem agit *de agricultura,* alter undecim *de re pecuaria,* tertius septemdecim *de villaticis pastionibus.*

Codex folior. 96.

Cod. 5 membr., saec. XV, a. 260, l. 180 [L. VIII, LXXX]. N.

Palladii Rustici T. A., illustris viri, *opus agriculturae incipit.* « Pars est prima prudentiae ipsam, cui praecepturus es, aesti- » mare personam . . . ».

Deest liber extremus decimus quartus *de insitionibus, ad Pasiphilum, virum doctissimum,* ut et in codicibus plurimis.

Codex, folior. 91, etsi corruptae lectionis, non tamen caret variantibus quae novae editioni parandae conferrent. Folio 90 legitur manu recentiori : *Cartusiae Venetiarum.*

Cod. 6 chart., 1458, a. 310, l. 210 [L. VI, CCXXXVI]. Z.

Petri Crescentiii, *ruralium commodorum libri duodecim.*

Epistolam dedicationis fratri Aymerico, magistro generali ordinis fratrum Praedicat. : « Cum praesentem librum ruralium » commodorum ad Dei omnipotentis honorem et sereniss. regis » Caroli delectationem .... », excipiunt index capitulorum, epistola regi Carolo et prooemium, f. 1-4.

De auctore bononiensi et opere centena vice edito, nihil est quod disseram post ea quae Ioannes Mattheaus Gesnerus in praefatione *ad rei rusticae scriptores* protulit.

Codex, folior. 102, duplici columna minutioris scripturae, sic sub fine inscribitur : « Iste liber est mei Guilelmi de Fano, » notarii, quem propriam manu scripsi de anno 1458, tempore » dominii illustrissimi principis et eximii d. d. Borsii, ducis Re- » gii et Mutinae, marchionis Estensis, comitisque Rodigii ec., do- » mini terrae Monticuli dignissimi ». Volumen hoc comes Mesdoni, die 20 iunii a. 1730, Apostolo Zeno dono obtulit, ut ex epistola a principio.

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 310, l. 224 [L. VI, CCXI]. O.

Eiusdem, *ruralium commodorum libri duodecim.*

Codex foliorum 160, mutilus a principio.

CLASSIS XVIII.

ARCHITECTURA.

Cod. I membr., saec. XV, a. 259, l. 173 [Z. L, CDLXIII]. B.

I. M. Pollionis Vitruvii, *architectura, libris decem.* « Cum divina tua mens et numen, imperator Caesar, imperio potiretur » orbis terrarum, ... f. 1-141.

Dimidio saeculo decimo octavo Ioannes Poleni hoc codice, studiis in Vitruvium adornandis usus, haec de eo in exercitationis Vitruvianis primis (1). « Elegans librorum Vitruvii codex, » qui decimo quinto saeculo scriptus facile fuit, Venetiis in pu» blica d. Marci bibliotheca asservatur. Pertinuit ad ser. cardina» lem Bessarionem, cuius manu in fronte voluminis apposita est » nota haec : *Vitruvias, de architectura, et Vegetius de re mili» tari. Liber meus B. car. tusculani.* Ex eo variantes aliquot le» ctiones descripsi : tum vero themata veluti quaedam capitum, » quae loco indicis, ante libros Vitruvii leguntur. Vitruvii ta» men libri in capita secti minime sunt, sed in crebros breves » articulos, partitione sane non inconcinna : itaque tria qua» tuorve prima verba ex singulis articulis excerpsi, ut mihi, » divisionem in articulos meditanti, aliquo essent adiumento ».

II. Flavii Vegetii Renati, viri illustris, *epithoma rei militaris, libri numero quatuor incipiunt*, f. 142-212.

Aeque ac in alio codice [L. VIII, 11] liber quartus quintum

(1) M. Vitruvii Pollionis, *architectura, textu ex recensione codicum emendato, cum exercitationibus notisque novissimis Ioannis Poleni* ec. Utini, 1829-1830, t. I, p. I, p. 113.

quoque complectitur. Sub fine primi legitur majoribus litteris: « Flavii Vegetii Renati, viri illustris, epithoma antiquae exerci» tationis tironum digesta per titulos, liber primus finit: incipit » liber secundus Flavii Vegetii Renati, viri illustris comitis, epi» thoma institutorum rei militaris de commentariis augustorum » Traiani et Adriani, nec non etiam Frontini ». Codex generatim habet lectiones Ioannis Sarisberiensis, enotatas in *miscellaneis Dorvillii*, tom. IV, p. 554: earum quasdam Morellius protulit in illustratione codicis Canoniciani (1).

Codicem, iussu procul dubio cardin. Bessarionis, ad normam exscriptum exornant picturae auro immixtae et in titulo et in litteris initialibus: ille refert puerulos, leonem, aves ac insignia Bessarionis.

Cod. 2 membr., saec. XV, a. 243, l. 180 [L. VIII, XXIII].

M. P. Vitruvii, *architectura libris decem.*

Lectio prava prorsus, itaque ut qui sinceriorem reddere insumat, Augiae stabulum purgare tentaverit.

Codicis, fol. 69, titulum conspicuum reddunt picturae marginum et litterae initialis, qua sanctus, puto, Hieronymus volumen scribit.

Codd. 3-4 chart., saec. XVIII, a. 397, l. 275 [L. VIII, CI-CI[a]]. V.

Eiusdem, *de architectura libri decem, cum Guillelmi Philandri Castilionii annotationibus.* Lugduni, per Ioannem Tornaesium editi a. 1552, 4.°

Polenus editionem universam in frusta ita dispertit, ut foliis adhaereant, spatiis commodioribus interjectis pro annotationibus autographis Poleni eiusdem, quas post Simonem Stratico editores utinenses in subsidium operis Vitruviani de architectura [Utini, 1825-1830, vol. IV, 4.°] adhibuerunt. Insunt et figurae ligneis formis *sat diligentibus neque inelegantibus.* Volumen primum continet libros primum et secundum, alterum

(1) *Bibliotheca ms. graeca et latina.* Bassani, 1802, p. 334-350.

tertium usque quintum. Polenus editionem hanc, Philandri curis et annotationibus datam, magni habendam arbitrabatur, ideoque notis additis propriis, repetendam: de ea siquidem in *exercitationibus* Vitruvianis primis: « Si, post principem editio» nem, una aliqua inter omnes sit deligenda, non dubito quin sit » deligenda haec ».

Cod. 5 chart., saec. XVIII, a. 210, l. 148 [L. VIII, XC].

Eiusdem, *de architectura libri decem.*

Codicem ms. ex tertio plutei XXV bibliothecae Malatestianae caesenatis, sibi exscribendum curavit dimidio saeculo decimo octavo Ioannes Polenus, spartae propriae in Vitruvium exornandae causa. De exemplo erudiri desiderans, adeat *catalogum eiusd. biblioth.* Caesenae, 1784, tom. II, p. 164.

Cod. 6 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 190 [L. VIII, XCII].

Eiusdem, *architecturae* lectiones variantes, ex codicibus mss. cum editis collatis, in usum Ioannis Poleni.

a. Codex anglicus *Etonensis*, cum editione amstelodamensi a. 1649 collatus, f. 1-59.

Operculum inscriptum: *From D.r Mead for Marquis Poleni.*

b. Collationes cod. 4158, 4159 Regiae parisiensis, f. 70-102.

c. Collatio codicis *Bessarionaei* s. Marci Venetiar. [V. cod. 1], f. 106-129.

d. Fragmenta collationum codicum mss. *Vaticanorum* 1504, 2229; *Urbinatis* 293, cum editione antuerpensi a. 1649.

Cod. 7 chart., saec. XVIII, a. 298, l. 179 [L. VIII, XCIV].

Eiusdem, *architecturae* lectiones variae ex codicibus mss., collatione facta cum editis, in usum Ioannis Poleni.

1. Collatio codicis ms. ex nono saeculo, domini Oxford cum editione hollandica anni 1649, f. 1-18.

2. Collatio codices ms. Vaticani, n. 2229 cum editione eadem, f. 20-30.

3. Collatio codicis ms. biblioth. s. Salvatoris Bononiae, cum editione anni 1552, f. 32-42.

Adduntur **a.** descriptio eius codicis; **b.** exemplum capitulorum X et XI ex libro X; **c.** epistolae autohraphae tres a. 1732, scilicet una Ioannis Chrisostomi Trombelli, duae Francisci Mariae Zanetti.

4. Collatio editionis florentinae anni 1522 cum tribus codicibus mss. biblioth. Laurentianae florentinae, signatis n. 10, 11, 13, ex pluteo XXX. Missus est 12 eiusdem plutei, quod cum 11 concordet, f. 43-57.

Finem excipit epistola Seraphim Tanti, diei 11 iulii, 1733, Poleno.

5. Collationes codicum lugdunensium batavorum n. 88, 107, cum annotationibus et emendationibus Isaaci Vossii, f. 58-80.

Foliis tribus extremis occurrunt epistolae tres, annis 1732-1733 manu Sigeberti Havercampii, Lugduno Batavorum Poleno datae.

6. Collatio editionis lugdunensis a. 1552 cum triplici codice ms. bibliothecae Ambrosianae mediolanensis, quorum primus exscriptus est manu Bonini Mombritii, a. 1462, alter Io. Vincentii Pinelli, a. 1474, tertius Friderici cardin. Borromaei, a. 1500, f. 81-90.

Cod. 8 chart., saec. XVIII, a. 318, l. 215 [L. VIII, XCI].

Lectiones variantes operis *de architectura* Vitruvii, in usum Ioannis Poleni, et quidem :

a. Lectiones variantes deprehensae in editionibus principe et lugdunensi a. 1552, collatis opera et manu Ioannis Poleni, f. 1-45.

b. Lectiones variantes, collatis editione lugdunensi anni 1552 et codice ms. XIII, plutei XXX bibliothecae Laurentianae florentinae, cum Guillelmi Philandri Castilionii, civis romani, f. 50-69.

Cod. 9 chart., saec. XVIII, a. 286, l. 204 [L. VIII, XCIII].

Collationes codicum mss., opus Vitruvii *de architectura* complectentium, cum impressis editionibus, quas Ioannes Poleni sibi apparandas curavit, propriis studiis in Vitruvium fovendis. Insunt annotationes eiusdem manu plures.

1. Collatio codicis [qui fuit Christinae, reginae Sveciae] in bibliotheca Alexandrino-Vaticana, n. 1504, cum Vitruvii editione amstaelodamensi anni 1649 ; f. 1-69.

2. Lectiones variantes codicis ms. Vaticani, n. 9659 [cui insunt emendationes ex libro ms. Franciscanorum Toleti] cum editione argentoratensi anni 1544, collatae, f. 74-83.

3. Lectiones variantes codicis ms. caesenatis [ex biblioth. Malatestiana] cum editione a Iocundo data a. 1511, collatae.

4. Variantes lectiones Pouchianae sive Falsterianae ex codice hamburgensi, per Ioannem Albertum Fabricium diligentius collatae, quas hic, una cum epistola autogr., Hamburgo, X cal. febr. a. MDCCXXIII, mittit Ioanni Poleno. Exempla occurrunt ternae epistolae a Poleno anno eodem, Patavio, Fabricio datae.

Cod. 10 chart., saec. XVIII, a. 325, l. 235 [L. VIII, C]. V.

Ioannis Poleni, *variantes lectiones ex codicibus venetis Bessarionis et Sagredo, bononiensi canonicorum s. Salvatoris, caesenati Malatestiano, Estensi, Etonensi, Oxoniensi, florentinis, lugdunobatavis, Isaaci Vossii, Scaligeriano, Ambrosianis mediolanensibus, Regiis et Colbertinis parisiensibus, Hamburgensi, Vaticanis, Bimardianis, editionibus saeculi XV,* propriis appositae locis, quas collector litteris initialibus significavit. Sunt folia 403.

Cod. 11 chart., saec. XVIII, a. 395, l. 270 [L. VIII, CII]. V.

Iulii Pontederae, Ioannis Poleni, Simonis Stratico, *studia diversa in Vitruvii architecturam, novae eius editioni apparandae.*

a. Iulii Pontederae, *notae ad decem Vitruvii libros, a Ioanne Poleno exscriptae*, f. 1-149.

Auctor, qua gener Poleni, libros nonum et decim. inscripsit:

« Pauca tibi mitto, rudi congesta Minerva,
» Nec mihi plura datur scribere. Salve, socer ».

b. Ioannis Poleni, *studia plura in tabulas aere sculptas pro editione Vitruvii, ac ab eo descriptas*. Iis titulum praetulit: *Mie figure Vitruviane. Cose consumate.*

c. Simonis Stratico, *fragmenta autographa notarum ad libros architecturae Vitruvii*.

Cod. 12 chart., saec. XVIII, a. 355, l. 240 [L. VIII, XCIX]. V.

Bernardini Baldi, Iosephi Salviati, Ioannis Baptistae Bertani, Bonaventurae Cavalerii, Ioannis Poleni, Simonis Stratico, *studia varia in Vitruvii architecturam*.

I. Ioannis Poleni, *commentarius criticus autogr. de Vitruvii decem librorum editionibus*, f. 1-4.

Fragmenta tantum occurrunt.

II. Bernardini Baldi, *vita Vitruvii, cum annotationibus Ioannis Poleni autographis*, f. 5-39.

Editam leges in **a.** Poleni Ioann. *exercitationes Vitruvianae secundae*, Patav. 1739, p. 147-168; **b.** Vitruvii, *architectura*, Utini, 1825-1830, vol. I, p. I, p. 133-150.

III. Ioannis Poleni, in *exercitationes Vitruvianas tertias praefatio autographa*, praelo ab eodem commissa Patavii, 1741, p. 219-222, f. 41-45.

IV. Iosephi Salviati, pictoris, *ratio accurate deformandi, ope circini, tum volutam, tum capitulum ionicum, vel alterius ordinis cuiuslibet*, [secundum Vitruvii praecepta] *inventa, Danieli Barbaro aquil. patr. electo* [epistola]. « Cum annis abhinc undecim » essem Patavii, qua in urbe tabulis quibusdam pingendis vaca» bam », f. 46-48.

Epistolam ex italica lingua in latinam conversam, interprete A. A. F. S. T. D., edidit Io. Polenus in *exercitationum Vitruvianarum*, Patavii, a. 1741, p. 301-312. Serius prolata est in edit. Vitruvii utinensi, vol. I, p. I, p. 267-273.

V. Io. Baptistae Bertani, *loca obscura et difficilia operis jonici Vitruviani, perpetuo commentario et figuris illustrata, Herculi Gonzagae, cardinali Mantuae* [epistola]. « Quemadmodum in » re architectonica eum mihi veluti scopum proponendum . . . », f. 50-61.

Epistolam, latine ab A. A. F. S. T. D. redditam, edit Polenus in *exercitationibus* quae supra, p. 325-360; Vivianus in edit. utinensi, ibi, p. 275-297.

VI. *De echeis, hoc est de vasis theatralibus, de quibus mentionem fecit Vitruvius, libro V, cap. V. Diatriba quae est caput XXXVI operis p. Bonaventurae Cavalerii, cuius titulus est* **lo specchio ustorio**, *de italica in latinam linguam conversa, interprete A. A. F. S. T. D.* « Ex hiis quae de sectionibus conicis nota sunt, causam intelligere . . . », f. 63-65.

Diatriba, cui insunt emendationes autographae Poleni, edita in huius *exercitationibus*, de quibus supra, et in editione Vitruvii utinensi, vol. I, p. I, p. 299-305.

VII. Ioannis Poleni, *series scriptorum, ex quorum opusculis exercitationes Vitruvianae tertiae coaluerunt.* Autographum, f. 66-67.

VIII. Simonis Stratico, *exercitatio Vitruviana prima de causis difficultatis quae occurrit in studio librorum Vitruvii — de ejus studii utilitate — de aevo quo floruit Vitruvius — de Leone Baptista Alberti — de Poliphilo — De iis quae Claudius Ptolomaeus proposuit pro illustrando Vitruvio.* « Quicquid pro archi» tecturae studio scitu utile ac dignum censuit Vitruvius... », f. 68-164.

Prolatum leges ex hoc autographo in editione utinensi, vol. I, p. II, p. 1-101.

IX. —— *exercitatio Vitruviana altera de columnarum generibus universim, ac praesertim iuxta Vitruvium; de architectura gothica et barbarica vel teutonica; de ipsius initiis, pulchritudine, vitiis, typis.* « Columnarum genera ac pro» portiones partium . . . », f. 165-199.

Plura insunt, sine ordine, de architectura. — Exercitatio cum duplici appendice, ex autographo hoc prolata est in editione utinensi, vol. III, p. I, p. 1-53.

X. Simeonis Stratico, *exercitatio tertia Vitruviana de calce, arena, pulvere puteolano, saxo, topho, lateribus crudis et coctis. Proprietates physicae eorum corporum exponuntur, quatenus ad aedificandum pertinent. Tentamen instituitur ad eas proprietates explicandas. Experimenta adducuntur de praeparatione et usu mortarii. De materia caedenda, ac in usum servanda. De lignorum viribus.* « Cum duo sint architecti munera, alterum ut » aedificii ideam mente concipiat . . . », f. 202-216.

Edita ex autographo hoc ibi, vol. III, p. I, p. 55-98. Adduntur fol. 217-229, pars eiusdem exercitationis itale, ac fragmenta de architectura.

XI. —— *exercitatio quarta Vitruviana, de legibus opticis ad architecturam applicandis, iuxta Vitruvii monita.* « Visionis sensus adeo arcte coniungitur cum iudicio quod in» stituitur circa obiecta . . . », f. 230-242.

Edita ex hoc autographo, ibi, vol. III, p. I, p. 99-142. Adduntur foliis 243-268, quaedam non item edita de columnis Vitruvianis; exercitatio IV, itale: *Dell' ottica rapporto all' architettura;* exercitatio quarta: *De opticis affectionibus, earumque aestimatione recte instituenda in operibus architectonicis, iuxta Vitruvii praecepta.*

XII. —— *exercitatio quinta, de usu scientiae musicae in architectura atque de earum doctrinarum analogia. — Expenduntur quae habet Vitruvius. — Discrimina praecipua fundamentorum theoriae musicae veterum et recentiorum. — De sonorum ac vocum propagatione. — De iis quae propagationi ac conservationi vocum magis minusve favent.* « Vitruvii auctoritas, » qui pluribus in locis suorum librorum musicae studium . . . », f. 269-286.

Ex hoc autographo edita dissertatio ibi, vol. III, p. I, p. 143-209. Foliis 287-296 exempla duo, latinum et italum, eiusdem exercitationis, per fragmenta.

XIII. —— *exercitatio sexta, de constructione circi, amphiteatri, theatri. — De velario. — De spectaculis in foro.* « Cum » Vitruvius amphitheatrum et circum uno aut altero loco tan» tummodo nominet . . . », f. 298-312.

Edita ex autographo, ibi, vol. III, p. I, p. 211-259.

XIV. Eiusdem, *exercitatio septima, de fundamentis et firmitate aedificiorum.* « Firmitatem aedificiorum baseos stabilitas ac » partium e quibus ipsa constant... », f. 313-317.

Edita ex autographo, ibi, vol. III, p. I, p. 261-282.

XV. Ioannis Poleni, *studia itale, ad praefationem in Vitruvii architecturam proxime edendam*, f. 318-344.

XVI. *Studia varia, cura et manu Ioannis Poleni et Simonis Stratico, in Vitruvii architecturam collecta*, f. 346-416.

Cod. 13 chart., saec. XVIII. a. 365, l. 240 [L. VIII, CIII]. V.

M. Vitruvii Pollionis, *architectura, textus ex collatione codicum mss. emendato, commentariis integris Guillelmi Philandri excerptis, Danieli Barbari, Claudii Salmasii, Ioannis de Laet, Claudii Perraultii, Berardi marchionis Galliani, aliorumque, posthumis neque antehac editis Iulii Pontederae et Ioannis marchionis Poleni, ac eiusdem exercitationibus Vitruvianis, novissimis commentariis et exercitationibus Simonis Stratico, in patav. gymnasio matheseos, nauticae theoriae et physicae experimentalis p. p., academ. scientiarum londinensis, senensis et patavinae socii.* Venetiis, MDCCLXXXIV, folia 423.

Hunc titulum ipsemet Stratico apposuit qui volumen sat ponderosum sua manu fere universum exscripsit. Cum vero hic morte impediretur, quo minus opus in lucem proferret, edidit Utini, annis 1825-1830 Quiricus Viviani, utinensis, quatuor tomis sub forma quarti.

Cod. 14 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 160 [L. VIII, CIV]. V.

Varia in Vitruvii architecturam.

I. Index alphabeticus, auctorum nominibus digestus, operum quae Vitruvii architecturae explanandae quoque modo se referunt, manu Ioann. Poleni. Folio primo maioribus litteris haec inscripta sunt: « Non adnotantur, neque recensentur loca, quae » suppeditaverunt auctores sequentes: Vitruvius Pollio — Phi» lander Guglielmus — Barbarus Daniel — Laet Ioannes [De] — » Perraultius Claudius, f. 1-36 ».

II. Index alter, aeque ac superior distributus, manu eadem exscriptus, librorum plerumque latinorum, quibus usus est Polenus in editionem Vitruvii architecturae apparandam, ab anno 1735, f. 32-84.

III. Index alphabeticus librorum quos Ioannes Polenus in primis exercitationibus Vitruvianis editis (1) citat, f. 84-142.

IV. Index alphabetico ordine, per nomina auctorum digestus, locorum ex auctoribus classicis graecis et latinis, quae ad Vitruvii architecturam referuntur. Foliis 42 adhaerent glutine schedulae resectae, f. 143-186.

Cod. 15 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 245 [L. VIII, CV]. V.

Bernardini Baldi, urbinatis, *lexicon Vitruvianum, seu definitio vocabulorum quibus utitur Vitruvius in architecturae opere.*

Commentarius ab auctore ita concinnatus ut latinis itala et gallica vocabula respondeant. A Ioanne Poleno exscriptus, demum anno 1830 prolutus est in editione Vitruvi utinensi, tom. IV, p. II, p. 1-135.

Insunt volumini folia typis edita Vitruvii amstaelodamensis a. 1649, cum additamentis vel in margine impressorum vel insertis a Poleno.

Cod. 16 chart., saec. XVIII, a. 210, l. 153 [L. VIII, CVI]. V.

Ioannis Poleni, *studia in lexicon Vitruvianum.*

1. Indices in Baldi Bernardini, urbinatis, *lexicon Vitruvianum*, in Salmasii *exercitationes*, in Turnebi *animadversiones*. Studia autographa in Vitruvium a Philandro et de Laet, f. 1-44.

2. Lexici Vitruviani, quod Polenus, Bernardini Baldi lexicon suppleturus, in *exercitationibus quartis* parandum curaverat, fragmentum autographum, f. 46-52.

3. Ioannis Poleni index authographus verborum ex lexico Vitruviano Baldi et notis eiusdem Poleni ad Vitruvium, cum

(1) M. Vitruvii Pollionis, *architectura.* Utini, 1825, tom. I, pars I, p. 1-117.

quibusdam italis respondentibus, a Simone Stratico descriptis, f. 53-103.

4. Index verborum a Vitruvio adhibitorum, quae in notis ad idem opus a Poleno explicantur, Baldi annotationes supplendi causa, f. 104-149.

Cod. 17 membr., saec. XV, a. 490; l. 306 [L. VIII, 11]. Mk.

Antonii Averulini florentini, *de architectura libri viginti quinque, ab Antonio Bonfinio asculano latine redditi, ad Matthiam Corvinum, Hungariae regem*. Dedicationis epistola: « Credebam | » dive Matthia princeps invictissime, ad aequanda tuorum Ro- » manorum gesta et ad comparandam immortalitatem . . . »; liber vero primus: Cum in frequenti convivio essem ubi princeps » quidam multis cum sodalibus laetum diem agebat . . . ».

Opus ab Averulino, qui et Philaretes appellari consuevit, idiomate italico primum conscriptum, Francisco Sfortiae Mediolani duci epistola (1) ad initium posita dicatum, in codice senensi se vidisse, Jacobus Garrarius comes prodidit (2). Id autem anno 1460 factum suadet non tantum codex olim Peirescii, in quo latine opus erat, a Montfauconio cum anni illius annotatione relatus (3), quantum auctor ipse de observatione horoscopi in urbe fundanda; scribens libro quarto: « Dominus [*princeps nimirum, a quo* urbem extrui putat], ne qua sideris iniquitate » gravetur, mathematicos consulit et astrologos. Ex his unus » astrorum peritissimus benignum horoscopum idibus aprilis fu- » turum significat; nam eius diei hora decima, quando ab inita » salute christiana annus tunc quadringentesimus et sexagesi- » mus supra millesimum agebatur, nil faustius astronomica ra- » tione fundari posse docebat ». Quadriennio post, opus, uti videtur, reformatum ipse auctor Petro Mediceo Cosmi filio, episto-

(1) Ex eodem, postmodum palatino Florentiae, n. 322, recens bibliothecae nationalis florentinae, pubblici iuris fecit cum nota, a. 1839 Ioannes Gaye in *carteggio inedito d' artisti*, t. I, p. 200-206.

(2) *Lettere pittoriche*, t. IV, p. 316; t. V, p. 294.

(3) *Biblioth. ms.* p. 1382.

la nuncupatoria immutata, obtulit, Vasario teste, qui codicem Mediceo tunc datum a se visum refert (1). Codicem itidem alium italicum, in bibliotheca caenobii s. Hieronymi prope Valentiam Hispaniarum alias asservatum, ego in biblioth. gymnasii Valentiae Edetanorum, anno 1858 vidi; in eo titulus *Antonii Averulini Philareti florentini, de architectura, ad Petrum Medicem,* en italiano, saec. XV. Cum autem in Hungariam ad Matthiam Corvinum regem Franciscus Bandinius florentinus, *vir ingenio magnificentiaque excellens* (2), anno circiter 1482 accessisset, Averulini architecturam italice scriptam ad eum detulit; rexque pro insigni suo in bonas artes studio, Antonio Bonfinio apud se degenti, ut eam latine redderet, mandavit: quam equidem interpretationem trium mensium spatio se fecisse Bonfinius affirmat, scribens: « Addebat animum architectura, quam tribus » sane mensibus Antonius Bonfinis in latinam e materna lingua » traduxerat (3) ».

Prooemio hoc idem nuncupationis volumen ab auctore innuitur: « Quid dixeris, iam viso hoc libro quem in latinum » mihi traducendum demandasti? Nonne statim, visa pontium » ichnographia, de traiicendo marmoreo ponte Danubio, Traiani » exemplo, ac de aedificandis plerisque urbibus in Pannonia co» gitasti?

Opus, libris quinque ac viginti. de urbe condenda, eiusque singulis aedificiis, tum sacris, tum profanis, tum publicis, tum privatis exstruendis exornandisque, praecepta tradens, Vasarius valde improbat, cui redarguendo, haec rite editores florentini. « Il giudizio che il Vasari dà dell' opera del Filarete non » è scevro d' invidia, nè senza un poco d' ingratitudine; im» perciocchè, sebbene vi sia poco ordine nelle materie, una no» iosa prolissità di parole, e una affettazione di stile e di lati» nismi . . ., tuttavia vi sono alcune notizie buone e importanti » di artefici e di opere d' arte, delle quali il Vasari fece suo

(1) Codicem hunc bibliotheca Florentina nationalis habet hodiedum [cl. XVII, cod. 30]. V. Vasari, *Vite de' pittori.* Florentiae, 1848, Vol. III, p. 290.

(2) Ficinus, *epist. ad Iacobum Bracciol.* Oper. t. II, p. 657.

(3) Rerum Hungariae decad. IV, lib. 7, p. 633 — ed. Francofurti, 1581.

» pro nelle *vile;* e molte cognizioni scientifiche e pratiche delle » tre arti, che egli non dubitò di trasfondere nella sua *introdu-* » *zione* generale, senza render giustizia nè dar minimo segno di » gratitudine al Filarete, del cui libro s'era in buona parte » giovato » (1). Sumpsit auctor perpauca ex Vitruvio ac Leone Baptista Alberto. Cum typis editum opus nunquam fuerit, haud inopportunum censeo, singularia quaedam ex eo proferre.

Libro tertio, ubi de marmoribus praecipuis: « Marmorum » feracissima quondam Graecia perhibetur, quod ea quae Ro- » mam et Venetias advecta sunt plane testantur.... Plerisque » variae animalium formae insunt, ab ipsa natura sponte pro- » ductae; quod in d. Marci basilica videre licet, ubi ad dexte- » ram duae sunt marmoreae tabulae, quibus dissectis eremita » inest, qui elatis manibus aliquod numen adorare videtur. Idi- » psum Byzantii in celeberrimo Sophiae templo saepe visum est ».

Et libro XIX: « Non solum homines, verum et ipsam naturam » pictura mirifice delectari novimus; quandoquidem in mar- » moreis tabulis, quae in Marci basilica spectantur apud Vene- » tos, humanas suapte natura figuras inesse vidimus ».

Libro VI: « Neque ex Dalmatia Traurensisque [sic] Hispa- » nia defecere statuarii, neque ex Istria Dominicus ». Locus corruptus Iacobi Traguriensis, architecti et statuarii praestantis, nomen habuisse videtur; a quo Istwanfius Novigradi arcem instauratam fuisse scribit (2); ac Matthiae regi statuas tres, Herculis, Dianae, Apollinis, ex aurichalco fusas commemorat Xistus Schier (3).

Muriani, prope Venetias, historiam intersunt quae libro IX *de porticu exornanda.* « Sedilia in primis marmore obducemus: » a tergo ad tertium usque brachium altitudinis, ex vario vitro- » rum genere, tessellato marmore exornabimus: item alterius » parietem depincto intus vitro incrustabimus, quod varias ani- » malium formas referet; spectatu quidem nimis admirabile. At » quis haec efficiet? Angelus, inquam, Muranus mei amantis-

(1) Loco citato, p. 291.

(2) *Historia Hung.*, lib. 28.

(3) *De biblioth. Budensi*, § XII.

» simus, vitrariae artis peritissimus, qui etiam ex vitro cry-
» stallinum et pretiosorum lapidum colores adulterat, intus
» varias imagines recondit, quas nemo est qui non admodum ad-
» miretur ».

Libro XI, ubi de ecclesia, non tamen constructa, uti verba praeseferunt : « Ecclesiam e vario marmore construximus in-
» tus, tessellato opere pinximus : picturae auctor Marinus Mu-
» ranus Angeli Murani filius. Fenestrae omnes pictis specularibus
» exornatae: vitream mixturam testudo et culmina retinebant ».

Angelo huic operum vitrariorum artificii praestantissimo epitaphium Muriani in ecclesia divi Stephani positum iamdiu exscripsit Ioannes Georgius Palferus, retulitque, inter memorabilia Venetorum monumenta [ex nostra biblioth. L. X, CXLIV, f. 227].

» Angele, pontificum qui secretarius eras,
» Terrarum fueras miraculum dominis,
» Cui patuit vitrea quidquid in arte latebat,
» Nunc pars terra iaces, parsque retenta polo ».
» Angelo Beruerio suisque posteris sacrum ».

Eius in laudem Ludovicus Carbo, ferrariensis habet epigramma [L. XII, CXXXVII, f. 46].

» Epigramma in Angelum venetum, optimum artificem cry-
» stallinorum vasorum ».

» Hic situs est vitream qui totam noverat artem,
» Angelus angelico praeditus ingenio:
» Lector apostolicus et secretarius olim,
» Additus ad cives, florida terra, tuos,
» Hunc rex Alphonsus, byzantius induperator,
» Gallia dilexit, Insubrium dominus ».

Libro XXI de palatio ex Venetorum usu construendo praecepta traduntur, aedificii etiam fronte exhibita.

Libro XXIV, ubi de opere musivo : « Pictura vero quae ex
» tessellati operis incrustatione fit iam exoleverat; sed apud
» Venetos aliquantulum instaurata est. Ex vitreis tessellis con-
» stat, quae variorum sunt colorum : ex quoque calore quinque
» genera, luminum umbrarumque gratia fiunt. Vitra namque
» scalpello, prout res ipsa postulat, in tesserulas mutilantur, quas

» ubi miro ordine praepararis in laevigato arido designatoque
» pariete, indito glutine, affiges: glutinum autem tale ex calce
» fit, quod sale careat et marmore. In Petri basilica Romae tes-
» sellata pictura a Giotto elaborata spectatur: item Venetiis in
» aede Marci tabula spectatur ex tessella tam tenui, ut ex ovo-
» rum putaminibus constare putetur ».

Textum libri XXV, de palatio quo Cosmus Mediceus Mediolani a Franciscus Sfortia duce donatus est, totum dedit Morellius in libro: *Notizie d' opere di digegno nella prima metà del secolo XVI* ec. Bassano, 1800, p. 161-164. « Sed de palatio » quod in urbe mediolanensi — planetae et duodecim signa » picta sunt ».

Operis Averulini a Bonfinio latine redditi exemplaria alia Romae exstare in biblioth. Vaticana et in tabulario sancti Petri in Vaticano, Mediolani in biblioth. Ambrosiana, et alibi, ex Montfauconio et Mazzuchellio constat: omnium tamen luculentissimum procul dubio hoc est, quod pro Matthiae regis biblioth. Budensi scriptum et exornatum fuisse quisque videt intelligit. Pagina siquidem prima, quae Bonfinii epistolae initium affert, ad oram summam regis insignia, ad imam regem ipsum in throno sedentem exhibet; marginem vero praelia, corvi, aves, pueruli, flores, fructus implent, cum regis tropaeis, addita inscriptione: MA. C. TRO [*Matthiae Corvini Tropaea*]; omnia mirifico artificio depicta. Quinta itidem pagina, qua Averulini ad Mediceum epistola incipit, in parte summa regis insignia, in ima eadem multo ornatiora habet, inter varii generis aedificationes; in margine autem toto, aeque ac pagina prima, picturis varii generis, eiusdem tamen elegantiae, ornata est. Per totum quoque opus schemata multa ad rem, de qua agitur, spectantia, diligentissime facta occurrunt; et in iis aedificiorum formae nonnullae ex nova praesertim architectura compositae. Codicem anno 1488 exaratum fuisse, anni illius nota, in lapide ad instar termini, qui libro undecimo depictus apparet, posita, indicio est. Biennio post, Matthia rege vita functo, Ioachimus Turrianus venetus, ordinis Praedicatorum magister summus, eum sibi acquisivit, ac in bibliotheca coenobii sanctorum Ioannis et Pauli Venetiarum, quam instruebat, reposuit; in qua ad annum usque

1789 asservatus, bona tunc de causa, in Marcianam cum aliis plerisque translatus est.

Cod. 18 chart., saec. XVI, a. 159, l. 111 [L. VIII, LXXXVII]. N.

Guidi Ubaldi ex marchionibus Montis, *organa mechanica.*

Diagrammata ultra septuaginta referentia machinas scansorias, tractorias, haustorias, in iisque cochleas, *pericochlia*, vectes, rotas dentatas, turres, balistas, vineas, arietes, scorpiones, catapultas. Praest index itale oblatus.

Codicem, fol. 37, cum antiquo operculo inscripto: *Organa mecanica. Gui. Ub. Ex. Mar. Mon.*, ideo inter latinos retulimus, quod auctor librum exterius latine inscribendum curaverit, et *quod eius opera impressa saeculo XVI latine exarata sint.*

Cod. 19 chart., saec. XVIII, a. 277, l. 200 [L. VIII, XCV].

I. M. Iunii Nypsi, *tractatus parvus rei aedificatoriae.* « Erit » pars citrata decimanorum numeri in septemtrionem si cre» scet... », f. 1-8.

Exemplum particulae codicis Vaticani 3132.

II. Apophroditi et Vitruvii Ruffi, architectoris, *parvus tractatus rei aedificatoriae.* « Trigoni orthogoni cathetus pedum quin» que, hypotenusa pedum tredecim : quaero basem ... », f. 9-22.

Ex codice eodem. Schedula fol. 10 apposita nuntiat exemplum, Ioannis Poleni, iussu factum, pro eius in Vitruvium studiis.

Cod. 20 chart., saec. XVI, a. 367, l. 260 [L. VIII, XLI]. O.

Danielis Barbari, electi patriarchae aquileiensis, *scenographia pictoribus et sculptoribus perutilis.* « Optices pars quaedam » est quae scenografia dicitur: de ea me tractaturum pollici» tus sum in meis in Vitruvium commentariis... », folia 102.

De perspectiva se latine scripsisse, haud semel innuit Barbarus in opere italico, eadem de re, anno 1569, typis venetis edito : latina tamen ea commentatio, quam absolutiorem ipsa

italica ostentat; adhucusque latuit. Sese huic tandem offert maxima pars operis *de perspectiva* latini, auctoris praestantissimi cura diligenter excripti; illudque tantummodo dolendum, non integrum opus exhiberi. Eadem plerumque textus uterque continet; at alia quandoque in latino sunt, quibus italicus caret; alia hic habet quae in illo desunt. E tribus libris prior de *scenographiae* principiis tractat, alter de iis quae ex principiis oriuntur et *ichnographia*, tertius *de ortographia*, seu corporum erectione. In priorem demonstrationes duas ad visionem pertinentes, quas a Iosepho Moletio, mathematico praeclaro, acceperat, Barbarus intulit; alteram de linearum divisione, alteram de hallucinatione visus; utramque vero ineditam. Diagrammata plura adiecta sunt, quae corpora regularia referunt, nec ipsa a Barbaro vulgata.

CLASSIS XIX

ARS MILITARIS.

Cod. 1 chart., saec. XV, a. 197, l. 145 [L. VIII, LXXXI]. N.

Aeliani, *de instruendis aciebus, Theodoro Gaza interprete.* « Carmen illud Homeri, vir praeclare Antoni, quod de Graecorum » rege Agamemnone legimus . . . ».

Opella pluries ac cum diversorum interpretationibus edita.

Codicillus, foliis 39 eleganter exscriptus, habet notas marginales et ordinum militarium figuras.

Cod. 2 membr., 1462, a. 247, l. 183 [L. VIII, XI]. Mk.

I. Flavii Vegetii Renati, viri illustris, *epithoma institutorum rei militaris, ad Theodosium imperatorem, libri quatuor.* « Prooemium inc.: « Antiquis temporibus mos fuit bonarum artium studia » mandare litteris.... », primum autem capitulum: « Nulla enim » alia re videmus populum romanum orbem subegisse.... », f. 1-42.

Textus in codicibus et editionibus antiquioribus in quatuor distributus libros, quinque in recentioribus numerat, quod quartus in duos sit divisus.

Codex unde hoc sumptum est exemplum, bonam plerumque praefert lectionem, etsi amanuensis negligentia quaedam reprobanda, ut ommissio lineae aut verbi alicuius, irrepserint. Iacobus Morellius variantes excussit lectiones, littera M notatas, in explanatione codicis Canoniciani (1).

1) *Biblioth. ms. gr. et lat.* Bassani, 1802, p. 344-360.

II. Q. Septimii Florentis Tertulliani, *apologeticus contra gentes et de saeculi disciplina.* « Si non licet nobis, romani imperii » antistites, in aperto et edito ipso fere vertice . . . », f. 43-78.

Folio primo occurrunt eleganter picta littera initialis et insignia in meditullio deleta.

Sub fine : « Michael de Verlatis curiae nobilis vincentinus, » Petri filius, scripsit in millesimo quadrigentesimo sexagesimo » secundo ».

Cod. 3 membr., saec. XV, a. 342, l. 235 [L. VIII, XXIX]. Mk.

Roberti Valturii, ariminensis, *rei militaris libri duodecim, ad magnanimum et illustrem heroa Sigismundum Pandulphum Malatestam, splendidissimum Ariminensium regem ac imperatorem.* Dedicatio inc.: « Credo equidem, nec sum nescius, dux et » imperator inclyte . . . » ; textus operis : Cum itaque inter omnes priscae auctoritatis viros, qui Xenophonte ac Cicerone ... », f. 1-182.

Praeit foliis 1-3, *elenchus et index rerum militarium, quae singulis codicis huius voluminibus continentur*, in editionibus desideratus. Accedunt propriis locis diagrammata, non tantum lineis expressa, sed lumine et umbris conspicua. Operis finem excipiunt auctoris, *philosophi et oratoris clarissimi, nec non viri clarissimi singularis*, quae sequuntur ; pariter in impressis desiderata ; f. 182-184.

a. Basinii Parmensis, *poetae clariss., carmen.*

» Bella gerenda ducem deceant quae quemque priorum
» Exemplo ac mira docuit Valturius arte . . . ».

b. Cyriaci Anconitani, *epistolae [cum antiquis epigrammatibus] Roberto Valturio :* « Heri et eodem quo a te concessimus » VIII. kalend. iul. serenissimo die, praeclare Roberte . . . ». « Vides iamque, elegantissime Roberte, Ariminensium insigne » decus . . . ».

c. Rob. Valturius, *magno admirato et sultano Turchorum mittit opus proprium, per manus Matthei Pasti veronensis.* « Cupienti mihi, principum universi orbis decus admirabile, ad te » aliquid scribere . . . ».

d. Marci Philelphi, poetae laureati, *carmen ad Rob. Valturium* :

» Felices Italos et nostra volumina lingua,
» Clare Roberte, tua, militiaeque decus ».

Folium extremum inscriptum : « Sigismundi Nicolai Ala-» manii hoc manu, quanta valuit diligentia, scriptum opus, et » praesentibus posterisque demandatum, anno Christi et Salva-» toris nostri 1466 ».

Volumen concinne exscriptum, cum litteris maioribus passim egregie pictis et auratis, nec non insigniis Malatestae in titulo expressis [quae differunt prorsus ab hucusque cognitis] non crediderim nuncupationis exemplum, quod Sigismundus Pandulphus anno 1465 obierit. Ante dimidium saeculum decimumquintum deditum et prolatum testatur Iacobus Marianus, qui anno 1449 machinas ex eo sumpserat, ut cod. insequenti 5.

Cod. 4 chart., saec. XV, a. 286, l. 197 [Z. L, CCCXXXIX]. B.

I. Ioannis Sophiani, *de re militari et instrumentis bellicis*, ex antiquis praecipue auctoribus descriptiones et imagines. « Ad » expugnationem igitur urbium testudinibus variis ac diversis » figura, aliisque tormentis . . . », f. 3-48.

Auctor graecus dicat Bessarioni cardinali versionem latine a se redditam, operis anonymi, epistola primum graece, dein latine. « Librum igitur de re militari et instrumentis » bellicis et sive librarii negligentia . . . . » Additum prooemium eidem : « Instrumenta quaecumque ad urbium expu-» gnationem expediunt, quaeque difficilia . . . ». Machinarum diagrammata adpicta artem rudem prorsus et impolitam revelant. Hanc eandem versionem auctor Laelio della Valle, cum epistola nuncupatoria propria, offert in codice biblioth. florent. Laurentianae [tom. II, p. 355].

II. Clarissimorum virorum pulcherrima dicta, per eundem Ioannem traducta. « Antisthenes omnibus qui se incolumes cu-» piunt opus esse aiebat vel fidis amicis . . . », f. 49-66.

Dicta sunt fere tercenta ex antiquis philosophis et sanctis patribus.

III. Demosthenis, *oratio funebris in laudem eorum qui pro patriae defensione, contra Philippum certantes, Cheroneae occubuerunt.* « Cum in hoc iacentes tumulo viros hoc in bello fortes » visum sit civitati publice sepellire . . . », f. 67-73.

Puto ex eiusdem Sophiani versione.

Cod. 5 chart., saec. XV, a. 430, l. 295 [L. VIII, XL]. 0.

Mariani Iacobi, *cognomento Taccolae, nec non et cognomento Archimedis, senensis, de machinis libri decem, quos scripsit anno* 1449. « Navis gerens in pertica prominente ex prora lebetem ... »

Constat liber quinque ac viginti tabulis super ducentas, in quibus machinae bellicae, illi, quae iam obsolevit, disciplinae militari accomodatae, eleganter depictae ac breviter descriptae sunt. Haud omnes a Mariano prodiere; quin a Roberto Valturio, Francisco Senensi et Philippo machinatore sumptas esse nonnullas, adscriptum est. In primo codicis folio, Paulum Sanctinium, addita praefatione, Bartholomaeo Coleonio opus hoc inscripsisse, antiqua manus annotavit. Citra tamen editionem id factum est, quod liber ante Coleonium natum sit exaratus. Marianus d' Ayala (1) rite adnotat codicem huic similem anno 1688 Gallias ex Constantinopoli delatum, ac in biblioth. Regia parisina servatum, non Paulo Sanctinio ex Ducio, quod falso asserit Marsand (2), sed Mariano tribuendum. Credo ego eius codicis descriptorem nomen dedicantis pro auctore sumpsisse.

Codice hoc, foliorum 116, longe pretioso, [quippe Tiraboschius in *Storia della letteratura italiana,* aliique summe laudaverint] anno 1858 Napoleoni III imperatori misso, eius de *re tormentaria* studiis absolvendis, usus est turmae rei tormentariae praefectus, Favè, qui ex eo plures machinas in opus *Etudes sur le passé et l' avenir de l' artillerie.* [Paris, 1862, tome troisieme] intulit ac singularia notavit. Pagina siquidem 43: « Le manu» scrit de Venise paraît être un second exemplaire et comme une

(1) *Bibliografia militare italiana.* Torino, 1854, p. 118.

(2) *Manoscritti italiani nelle biblioteche di Parigi.* Parigi, 1838, vol. II. p. 1-5.

» seconde édition que l' auteur faisait de son ouvrage; car on » lit sur plusieurs pages, et de la même écriture que le texte: » *deest haec figura in alio exemplari.* L'auteur avait emprunté » un certain nombre de dessins à l' ouvrage de Valturio: *de re* » *militari...* », pag. 45: « L'ouvrage de Marianus Iacobus repré- » sente un grand nombre de machines a feu, destinées à la » guerre de siege », quas longo sermone enumerat Favè. Item pag. 43: « Un manuscrit de la bibliothéque Sain-Marc, à Ve- » nise, montre les compositions incendiaires encore employées » à la guerre en 1449, longtemps aprés l' invention de l' ar- » tillerie. On peut diviser les machines ou instruments consa- » crés à cet usage en trois classes: la premiere destinée à la » guerre de mer, la deuxieme à la guerre de siége et la troi- » sième aux combats de la guerre de campagne . . . ».

Cod. 6 chart., saec. XVI, a. 214, l. 150 [L. VIII, LXXV]. Z.

Iacobi comitis Purliliarum, [di Porcia] *commentarii de re militari.* Partes duae. Plerique et eruditissimi quidem ac claris- » simi viri de re militari . . . », folia 81.

Praeeunt epistolae Ferdinandi Austriae archiducis, sic dedicantem alloquentis: « Tibi persuadere debes, te nobis nec gra- » tius munus, nec tempestivum magis mittere potuisse aut te » dignius; quod, dum crebro inter manus lectitando versabi- » mus, causam dabit, ut toties tui memoriam repetamus [Ins- » prug, die XV martii, anno Dom. MDXXV] », ut et epistola auctoris huic; quae in duplici libelli editione [1525 circiter ac 1537] occurrunt.

Auctor, anno 1485 ortus Purliliis, Uraninm Portunaonis, Mottensem, Benedictum Liniacensem Venetiis audivit. Sic autem idem de se, in epistola edita fratri Antonio: « Patre orbatus do- » mum redii: anno exacto Paduam me contuli, ubi omni studio » et diligentia quinquennium iuri civili operam dedi. Matre e vi- » vis sublata, ad proprios remeavi lares, pauloque post uxorem » duxi, quae intra annum mortem obiit, relicto Friderico filio, » qui nunc octavum agit annum, ego vero tertium et trigesi- » mum. Hactenus venationibus nimis et occupationibus incubui.

» Hoc vero tempore totum me sacris legendis litteris tradidi ». Anno 1509, armorum in Foroiulii pro Venetis praefectus, re comprobat quantum militari praestet scientia. Opellam reapse et enumeratio virtutum quae in imperatore desiderantur, et elegantia dicendi commendant.

Scriptum in operculo superiori: *Del Codroipo*, nuntiat codicem huic foroiuliensi familiae pertinuisse.

Cod. 7 chart., saec. XV, a. 249, l. 180 [L. VIII, LXXXIV]. N.

Ioannis Baptistae Arigonii, *de munienda urbe utinensi commentarius*. Prooemium: « Libet hoc loco, ut gratiam ab iis » ineam qui publica ... », narratio autem: « Munita iam » magna ex parte novis moenibus, propugnaculis et fossis Ber» gomo ... ».

Iacobus Valvasonus operibus: *Considerazioni de' luoghi e posti, dove passarono i Turchi — Discorso intorno ai passi* ec. [L. XIV, XXVIII, LXXXI], necessitatem muniendi Utinum contra hostium excursiones aperuerat; eapropter respublica veneta, consiliis adhibitis summorum virorum, exterorum quoque, moenia exstruenda, fossas aggerandas, vallos ducendos, turres erigendas, magno apparatu instruebat, quater decies centenis nummorum millibus in id operis designatis. Gravi hoc negotio pluribus scrutiniis et Utini et Venetiis, usque ad pridie nonas februarias anni 1567 exagitato, nihil praeterea decretum est, quod alio animum intendere respublica coacta est. Ad Palmam in posterum conversae curae.

Auctor, publicus Venetiis internuntius, qui eo rem totam pernoverat, statuta, decreta at acta, quae de munienda urbe utinensi annis 1566-1567 data sunt, contulit, narrationemque ea latine scribendi peritia redegit, ut operis huius editionem non tantum historiae, sed et litteris ornamento futuram existimem.

Codicem, folior. 27, exscripsit *Ioannes Nicolaus Lotti, auctoritate veneta notarius collegii utinensis*; eius exemplum dedi ego, kalend. maji 1863, Hieronymo Tinti portusnaonensi.

Cod. 8 chart., saec. XVIII, a. 293, l. 200 [L. VIII, XCVIII]. V.

Ioannis Poleni, in patavino gymnasio professoris, *institutiones architecturae navalis* [autographae] *in eodem gymnasio, expositae annis scholasticis* 1757-1758, 1759-1760. « Iam plerique vestrum, auditores optimi, satis norunt, quemadmodum » fere singulis . . . ».

Illae lectionibus novemdecim, undecim postremae, summatim triginta, absolvunt, ex mente auctoris, tractatum de re navali. Omnibus desunt tabulae in textu citatae. Ad finem utriusque seriei exstat prospectus librorum de re ea pertractantium, quibus usus est auctor.

Si latine scribendi peritiam ac dicendi elegantiam consideres, nullus est qui Poleno comparari possit, non item, si doctrinae amplitudinem.

Codex, fol. 159, habet titulum uniuscuiusque lectionis in diagrammate ab auctore ipso delineato.

Cod. 9 chart., saec. XVII, a. 323, l. 224 [L. VIII, V]. Ye.

Bartholomaei Soveri, *architectura defensionis et offensionis.* « Velites opera muro claudebant, eiusque ambitum directum » ducebant . . . ».

Auctor opus universum sua manu excripsit, non latine tantum sed itale et gallice quoque passim, addiditque figuras fere ducentas, quarum quae paginis 94, 99 inscriptae sunt : *Intentione mia.* V. *Bibliotheca ms.*, tom. IV, p. 252.

CLASSIS XX.

MUSICA.

Cod. 1 chart., saec. XIV, alt. 293, lat. 218 [L. II, X.] X.

1. Augustini, *de musica libri sex*, f. 1-43.

Textus, collatione instituta, parum differt ab editione fratrum s. Mauri, data Venetiis, anno 1729, tom. I, col. 443-450.

2. Calendarium cum numero aureo vario, quatuor ciclis, littera dominicali, partitionibus mensis romana et nostra; una cum eius usu declaratione, f. 45-51.

3. Plura astronomica, sine quodam pretio [f. 52-66].

4. Epistola arabi Messalach, pluries edita, *in rebus ecclipsis lunae et coniunctionibus planetarum et revolucionibus annorum breviter elucidata, duodecim continens capitula, de ratione circuli stellarum, et qualiter operantur in hoc mundo*, cum figuris mathematicis, f. 67-76.

Cod. 2 membr., saec. XV, alt. 187, lat. 133 [Z. L. LXXI]. B.

1. Augustini, *de musica libri sex*, f. 1-152.

Folium primum avulsum est: sextus liber desinit verbis: *id ut consideremus peto et unde*, principio capituli 38.[i]: caeteris exscribendis vacua folia 152-156 relicta sunt.

2. *Libellus de anima, qui sancto Augustino adscribitur doctorum maximo*, f. 157-175, nempe *de immortalitate animae*.

Codex, eleganter exscriptus, insigniis Bessarionis folio primo conspicuus est.

Cod. 3 membr., saec XV, a. 224, l. 163 [L. II, IX]. Mk.

S. Augustini, *de musica libri sex, praemissa eiusdem ad Memorium epistola.*

Codex foliorum 90, membrana politiori belle exscriptus, desinit versibus:

» Doctoris superi Augustini numinis alti
» Musica perfectis sex libris polet in istis ».

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 215, l. 151 [L. VIII]. Mk.

Libellus artis musicae. « Cum Boecius Romae degeret, Py» thagoras quoque in Tarento viveret, mirae eius philosophiae » auribus excipiens . . . ».

Pythagorae historiolam, qui, *ad similitudinem quatuor malleorum, quatuor sonos musicae artis invenit*, auctor in prooemio enarrat. Signa musica occurrunt per alphabeti litteras et numeros, non item per figuras.

Codice fol. 37, in fine mutilo usus est Andreas Casarotti, ordinis Praedicatorum, lector in coenobio ss. Ioannis et Pauli.

Cod. 5 chart., saec., XV, a. 214, l. 158 [Z. L, CCCXXXVI].E.

I. Guillielmi, monaci, cantoris integerrimi ac viri eruditissimi, *de praeceptis artis musicae et practicae compendiosus libellus.* « Nota quod duplex est prolatio, scilicet maior et minor ... », f. 2-47.

Edidit E. de Coussemaker in *Scriptorum de musica medii aevi* [Parisiis, 1869, 4.°] t. III, p. 273-307, qui haec de auctore et codice ex quo sumpsit, rite praefatus est: « Etiamnum in» ter musicae scriptores *Guillelmi monachi* nomen haud aderat. » De vita autem nihil aliud notum habetur nisi quod ex opere » ipso, origine videtur italus et finiente quartodecimo saeculo, » ineunteque quintodecimo floruisse, quo tempore nigras notas » in vacuas mutari contigit ».

» Maximi momenti maximique ponderis est hoc opus tum

» eo quod *Guillelmus monachus* proportiones tunc in usu dilu-
» cide ac copiose, exemplis additis, doceat, tum quia contra-
» punctum componendi modos, apud Anglos peculiariter tunc
» in usu, ac regulas, quas tenebant Galli et Angli, patefacit ».

» Codex unicus, hunc tractatum continens, in *bibliotheca*
» *sancti Marci*, Venetiis asservatur . . . »

II. *Regule de contraponto*. « Denanzi se dito dele mutatione;
» appresso dirassi de le voxe che se trouan nel contraponte ... ».
f. 50-64.

Opellam in codice anonymam, itale exaratam, Antonio de Leno tribuendam idem de Coussemaker edidit loco citato [t. III, p. 307-328], his adnotatis: « In eodem codice, immediateque post
» *Guillelmi monachi* opus, exaratus est Antonii de Leno tracta-
» tus. Cuius scriptoris nomen haud in capite libri inscriptum,
» pluries vero passim inventum, hactenus in obscuro latebat.
» Eius patriam Italiam fuisse satis probat tractatus in lingua
» italica scriptus ».

» Notae nigrae, nonnullaeque aliae gemina cauda munitae,
» tractatum *Antonii de Leno Guillelmi monachi* tractatui ante-
» riorem fuisse monstrare videntur. Regulae contrapuncti, prae-
» cipueque exempla duabus et tribus vocibus addita pretiosissi-
» ma sunt ».

Cod. 6 chart., saec. XV, a. 290, l. 213 [L. VIII, XXIV]. Mk.

I. *Dialogus venerabilis Odonis, abbatis II Cluniacensis, seu liber sermonum artis musicae inter duos collatorum*. « Discipulus
» quaerit. Quid est musica? Magister: Est scientia veraciter
» cantandi et facilis via ad perfectionem armonizandi ... », f. 1-7.

Edidit Martinus Gerbertus in *Scriptores ecclesiast. de musica*, t. I, p. 252-264, ex codicibus una collatis, Caesareo Vindobon., Cassinensi, Sanctemmarensi, Admontensi: duo extremi cum Regio parisino (7369) appellant *enchiridion*.

Auctor, ex saeculo decimo, ab anonymo Mellicensi, abbas Cluniacensis habitus est (1).

(1) *De scriptoribus ecclesiast.*, cap. 75.

II. *Tabula geometrica ad inveniendum latitudinem unius turris*, f. 8.

III. *Incipiunt metra, cum quibus cantus musicalis decernitur et moderatur :*

« Dicitur esse modus in cantu regula quaedam,
Qua tantum regitur, decernitur ac moderatur »,

f. 8-10.

IV. *Summula musicae Henrici Helenae.* « Musicae studium » inter cetera artium studia non fore negligendum, immo pretiosius . . . », f. 10-44.

Capitula quinque, quorum primum *de musicae definitione;* alterum *de primis elementis musicae, puta de clavibus ;* tertium *de proportionibus musicabilibus*, duo extrema *de tonis*.

V. *Incipit musica reverendissimi d. Ioannis Boen, quondam pastoris in Remsburck bonae memoriae.* « Musicalis scientia » quae sonorum scientia, et de proportione gravis loquitur ad » acutum . . . », f. 44-89.

Auctor in fine mentionem ingerit operis alterius : « secundum quod posuimus in principio nostrae musicae subalternae ».

VI. *Incipit musica Ioannis de Muris.* « Omnem doctrinam » et omnem disciplinam ex praeexistenti cognitione fieri . . . », f. 90-108.

Libri duo, quorum quid quisque comprehendat indicat rhithmus, in editione missus :

» Quod prius est scriptum, distinctio prima vocatur
» Circa symphonias postquam secunda sequetur ».

In fine : « Explicit ars Ioannis de Muris in musica teorica ».

Martinus Gerbertus edidit, varia lectione, ex codicibus Parisiensi, Vindobonensi utroque et Bernensi, in titulo *musica speculativa*, operis: *Scriptores ecclesiastici de musica.* Typis San-Blasianis, 1784, tom, III, p. 258-283. Loco *explicit ars* dat subscriptionem in codice nostro desideratam : « Explicit musica spe» culativa secundum Boetium, per magistrum Ioannem de Muris » abbreviata Parisiis in Sorbona, anno Dom. 1323 ».

Codicem, cum litteris librorum initialibus pictis, possederat Ioannes Delphinus.

Cod. 7 chart., saec. XV, a. 212, l. 150 [L. VIII, LXXXV]. N.

I. *Lucidarium Marcheti de Padua in arte musicae planae.* « Qualiter Pythagoras adinvenit musicam monstrat Macrobius » libro secundo ... », f. 1-56.

Auctor dicat opus *magnifico militi et potenti domino suo Raynerio domini Zachariae de urbe veteri, illustris principis domini Ioannis clarae et excelsae memoriae domini Karoli regis Ierusalem et Siciliae gloriosi filii, comitis Gravinae et honoris Montis Sancti Angeli, in provincia Romandiolae vicario generali.* Operis sexdecim tractatibus distributi, exiguam tantum partem habemus, quod a principio ad caput nonum tractatus alterius absolutum excurrat. Universum edidit ex biblioth. Ambrosiana Martinus Gerbert in *Scriptores ecclesiastici de musica sacra* ec., typis San-Blasianis, 1784, tom. III, p. 64-121.

Marchetus, verosimiliter patavinus, opera quaedam de musica scripsit, saeculo quartodecimo ineunte, quod ex viris in nuncupationis epistola citatis inferunt. Eapropter ad amanuensem referenda sunt quae epistolae principio leguntur: « In festo virginis Katharinae et matris sanctissimae principiavi Mantuae » hunc tractatum in novembrio 25 currente die, anno Dom. » 1464 ».

II. Anonymi, *de musica summarie compilata, secundum magistrum Ioannem de Muris.* « Quilibet in arte practica mensurabilis cantus erudiri mediocriter affectans, ea scribat dili» genter quae sequuntur ... », f. 11-23.

Opella inscripta: *Michi resera — B. I. D.* finit: *R. I. D. — Exactis pensa futura — In Bozolo,* 12 *mensis madii,* 1464.

III. Anonymi, *in musicam planam.* « Quoniam de canendi » scientia doctrinam sumus facturi, omnes ad quorum manus » iste libellus ... », f. 24-47 ».

Amanuensis qui supra, inscripsit opellam: *Michi resera,* addidit in fine: R. D. I. — *Exactis pensa futura.* — Finis paratus est huius operis Bozoli, die mensis iunii, currente festo sanctorum Gervasii et Prothasii, anno Domini 1464, hora quasi 23.

Tractationem tripliciter partitur auctor, **a.** de cantu, **b.** de

discantu, e. de definitione tonorum vel modorum, sub interrogatione discipuli et responso magistri dubia solventis.

IV. Anonymi, *de contrapuncto, exemplis additis.* « Notandum » est quod duodecim sunt species contrapunctus . . . », f. 48-56.

V. Syri, lugdunensis, *epistola octava Candidiana suo.* « Mo» rari me Romae congratularis, tamen quasi facete . . . », f. 61.

VI. *Incipiunt introductiones artis musicae ad pueros introducendos in simplices euphonias, fratris Nicolai dicti Auriti de Buccellanito.* « Quid sit nostrae intentionis ex plurimis doctorum » libris musicalis scientiae . . . », f. 61-67.

Opusculum in fine mutilum.

VII. Ioannis Ciconiae, *liber de proportionibus musicae,* f. 72-77.

Epistolae nuncupatoriae do principium : « Venerabili no» stro et egregio domino presbytero Io. Gasparo, canonico vin» centino bene merito, nec non cantori praeclaro. « Ioannes Cico» nia de civitate Leodinensi, canonicus paduanus, scientiam pro » salute. Considerans, frater reverendissime, quot et quantae » diversitates insurgunt hodierna die per universum orbem . . . ». Sub fine haec leguntur : « Explicit liber de proportionibus mu» sicae Ioannis Ciconiae sive de Ciconiis, canonici paduani in » urbe, in existencia conditus in civitate patavina, anno Domi» ni M.CCCC.XI — Scriptum Mantuae, in domo strenui militis » illustrissimique domini Baltassaris de Castello leonis, hora qua» si 20, die proxima Martis, praecurrente festum sancti Michae» lis archangeli, anno Dom. M.CCCC. LXIII. Michi resera ».

VIII. *De vi et laudibus musicae.* « Is vere est musicus qui » ratione perpensa canendi, scientiam non servitio operis sed » imperio speculationis assumpsit . . . », f. 77-82.

IX. *Plura, sine ordine, de manu, secundum graecam musicam ;* f. 83-91.

Cod. 8 membr., saec. XV, a. 134, l. 102 [L. VIII, LXXXII]. N.

I. *Incipit compendium musicale a multis doctoribus et philosophis editum et compositum, et per presbyterum Nicholaum de Capua ordinatum, sub anno Domini M.CCCC.* 15. « Cum igi-

» tur humana natura naturaliter scire desiderat, ideo divina cle-
» mentia philosophis peritiam . . . », f. 1-29.

Auctorem ignotum prorsus reputo, nisi idem sit qui *Nicolaus de Aversa, ordinis Caelestinorum*, ab E. de Coussemaker (1) et ab anonymo in *arte cantus mensurabilis* (2) citatus. Addo in textu Nicolai de Capua non una tantum vice laudatum Petrum de Vitriaco, *episcopum, in hac arte peritissimuum*, ex dimidio saeculo decimoquarto.

Publici iuris fecit Hadrianus de la Fage in opere : *Essais de diphterographie musicale*. Paris, 1864, p. 38.

II. Anonymi, *de contrapuncto regulae theoricae et practicae* [cum notis musicis planis]. « In primis dicetur qualiter contra-
» punctus de iure debet definire . . . », f. 30-39.

III. Anonymi, *de musica intervallosa*. « Regulae in mono-
» cordio sunt viginti duae, videlicet T. ut A re 4 mi . . . », f. 40-62.

Sub fine inscripta : « Ligatum non debet habere nisi duo
» puncta vel tria : quamvis in usu sint quatuor, ut patet in libris.
» Ratio autem invenitur in *Calliope* in titulo de ligaturis » ; evincunt auctorem, quisquis ille sit, post Ioannem Hothbi, scilicet post dimidium saeculum decimum quintum, vixisse.

IV. Anonymi, *de contrapuncto*. « Quid est contrapunctus ?
» Contrapunctus nihil aliud est nisi notam contra aliam notam
» ponere . . . », f. 62-68.

V. *Incominciano certi preamboli composti dallo venerabile in musica doctore maestro Giovanni Hochtobi, anglico et Carmelita, necessarj alle proportioni*. « Ogni numero ha tante parti quante ch' egli ha sotto di se unità . . . », f. 69-75.

Textum primigenium latinum ex codice 7369 biblioth. Caesar. vindob. edidit Coussemacker (3).

VI. *Incipiunt regulae contrapuncti, secundum praedictum magistrum*. « Nota quod tredecim sunt species contrapuncti, vi-
» delicet unisonus, tertia . . . », f. 75-77.

(1) Scriptorum de musica medii aevi. Parisiis, 1869, t. III, p. XXXIV.
(2) Ibi, p. 392, 395, 396.
(3) Loco citato, t. III, p. 328-330.

Lectione prorsus diversa, edidit Coussemacker (1) ex codice bibliothecae Bononiensis.

VII. *Regulae magistri Ioannis Hoctobi anglici, cantus* [cum notis musicis plenis et vacuis]. « Figurae cantus figurati sunt » octo, videlicet maxima, longa, brevis . . . », f. 77-79.

Ex codice biblioth. Bononiensis intulit Coussemacker titulo *de cantu figurato*, in *Scriptores de musica* ec. (2) ; non item titulum *de pausis* in codice nostro occurrentem.

VIII. *La caliopea legale reducta in brevità, per maestro Giovanni Octobi Carmelita.* « Le parti della musica melliflua sono quattro, cioè phthongo, articulo, membro maggiore et la compo» sitione . . . », f. 80-114.

Textum, cum versione gallica e regione, in lucem protulit ex codice Magliabecchiano [XIX, D. 36] et nostro, Coussemacker in *Histoire de l' harmonie au moyen age.* Paris, 1853, p. 297-349.

Ioannes Hothbi, anglus, Carmelita, theologiae lector et musicae doctor, in eius ordinis monasterio Ferrariae degens, Hispania, Gallia, Germania peragrata, Florentiae consedit ab anno circiter 1440 ad 1471.

IX. *De relata ad aliquid quantitate, secundum Boethium Severinum.* « Ad aliquid vero quantitatis duplex est prima divisio: » omne enim aut aequale est aut inaequale . . . », f. 115-136.

Opus Boethii *de arithmetica* a capite XXI primi libri ad tertium absolutum alterius, cum figuris.

Folio extremo legitur manu seriori scriptum : « Hic liber » est ad usum fratris Galletti de Florentia, vaginarii, quem sibi » dedit frater Dominicus de Florentia, et frater Hieronymus de » Contaria ei concessit die 15 octobris 1498, anno secundo sui » vicariatus ».

X. *Iste est modus et ordo faciendi monocordum antiquum.* « Fit una linea longa omni modo, et in extremitate sit punctus » et ab uno puncto . . . », f. 137-139.

XI. *Incipit unum quodlibetum in arte musicali, tam practicae*

(1) Loco citato, t. III, p. 333-334.
(2) Loco citato, t. III, p. 330-332.

quam theoricae. « Musica est liberalis scientia perinde cantandi copiam administrans . . . », f. 142-147.

Auctor praebet definitiones verborum musicalium, Ugonis in *Flores musicae,* Boethii, Nicolai Bucii, Guidonis, alicuius doctoris, Ubaldi in *Enchiridion,* Alberti Magni, Remigii.

XII. *Incipit quaedam manus, cum rationibus in musica firma.* « Quisquis ad canendi scientiam erudiendus accedis, dispo» sitionem, vim . . . », f. 148-151.

XIII. *Oleo perfectissimo alla memoria.* « Recipe flores ros» marini, flores boraginis, flores camamillae . . . », f. 152-153.

Cod. 9 chart., saec. XV, a. 145, l. 100 [L. VIII, XXXV].Ye.

Tractatus de re musica, cum notis musicis plenis et vacuis. « Manus haec, quam vides, in se plura continet quae per ordi» nem sunt dicenda . . . ».

Codicem foliorum 104 dono dederat comes Iacobus Zabarella Octavio Ferrario, bibliothecae gymnasii patavini praefecto.

Cod. 10 chart., saec. XVI, a. 222, l. 153 [L. VIII, LXIV]. Mr.

Incipit brevis collectio artis musicae [sacrae] per reverendum D. R. de Francia. « Cantate Domino et benedicite nomini eius, » ps. 95. Dicit Augustinus quod musica . . . ».

Opus novem capitulis absolutum sic concluditur: « Expli» cit brevis collectio artis musicae, tam ex terminationibus anti» quorum, quam modernorum magistrorum in hac arte perito» rum, pro utilitate incipientium in hoc parvo libello aggregata, » ut simpliciores ad divinas laudes decantandas citius instrue» rentur. Deo gratias pér me scriptorem Emericum de Seler, ad » placitum presbyteri Iacobi de Guidi ».

CLASSIS XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. I membr., saec. XIV, a. 297, l. 210 [Z. L, CCCXLVII]. B.

I. Eusebii Pamphili, caesareensis episcopi historiae ecclesiasticae libri novem, Ruffino aquileiensi interprete. Verba praevia Rufini Cromatio episcopo: « Peritorum dicunt esse medicorum, » ubi imminere urbibus vel regionibus generales viderunt mor- » bos... »; prooemium auctoris: « Successiones sanctorum Apo- » stolorum et tempora quae a Salvatore nostro ad nos usque de- cursa sunt... », f. 2-63.

Noni libri finem excipit nota Eusebii, quae in editionibus desideratur: « Huc usque nobis Eusebius Caesareensis rerum » in ecclesia gestarum memoriam tradit, cetera vero quae usque » ad praesens tempus per ordinem secuta sunt, quo in maiorum » reperimus scriptis vel nostra memoria attigit, patris religiosi » praeceptis et in hoc parentes, quantum potuerimus breviter ad- » demus ». Opus, *liber temporum*, *chronicon*, *chronica*, *chronica historica*, *chronici canones omnimodae historiae*, appellatum, pluries editum, duobus constat libris, primo *chronographia*, altero *chronicus canon* appellatis.

II. Ruffini, presbyteri aquileiensis, *historiae ecclesiasticae libri decimus et undecimus*. « Cum apud Alexandriam post Achil- » lam, qui Petro martyri successerat, Alexander sacerdotium ...», f. 63-77.

Fol. 78-80 occurrit index generalis, manu seriori.

Codex, duplici columna, initialibus litteris pictis, praestat puritate lectionis.

Cod. 2 membr., saec. XV, a. 300, l. 207 [Z. L, CCCXLVIII]. B.

I. Eusebii Pamphili, βίβλος χρονικον, *hoc est liber temporum, incipit, quem Hieronymus presbyter, divino eius ingenio, suis latinum facere curavit.* Prooemium interpretis: « Eubesius Hierony-» mus Vincentio et Gallieno suis salutem. Vetus iste disertorum » mos fuit ut, exercendi causa ingenii ... »; breviarum: « Moysen gentis hebreae, qui primus omnium prophetarum ante adventum » Domini ... », f. 1-36.

II. Hieronymi (s.) *additio.* Post verba: « Hucusque historiam » scribit Eusebius Pamphyl. martyris contubernalis, cui nos ista » subiecimus », inc: Arnobius rhetor in Africa clarus habetur, qui » cum Sicone . . ., f. 136-141.

III. Prosperi, *additiones.* Post verba: « Hucusque Hierony-» mus presbyter ordinem praecedentium digessit annorum: nos » quae consecuta sunt adiicere curavimus. Igitur Valente a Go-» this in Thracia concremato . . . », f. 142-148.

Sub fine legitur nomen auctoris: *Hucusque Prosper* (Tiro Aquitanus) *scripsit.*

Codicem, membrana egregia diligenter exscriptum, valde commendant picturae duplicis litterae initialis, maxime quae in titulo cum diagrammatibus, coloribus et auro concinne expressis, ac insigniis Bessarionis.

Cod. 3 membr., 1450, a. 274, l. 185 [L. IX, I] Mk.

Eusebii Pamphyli, *temporum liber, seu chronicon ab Adamo ad annum Christi* 326, *ex interpretatione s. Hieronymi, cum continuatione eiusdem et Prosperi Tironis aquitani.*

Codex, folior. 163, tereti ac candidiori membrana perele-ganter scriptus, habet litteras initiales aliquot affabre pictas auroque conspicuas, presertim vero ornamenta folio 13, titulum codicis sincerum, urbem et annum scriptionis circumstantia: « Or-» do plenarius succedentium sibi temporum ab Abraham usque » in consulatum Valentis VI et Valentiani (sic) II, per annos II » CCCXCV Patavii, MCCCCL ». Folio vero 133 exstat imago

pulcherrima infantis Jesu super foenum posita, in cista viminibus contexta, ad vivum expressa, maiestatem suavitatemque spirans.

Cod. 4 chart., saec. XV, a. 216, l. 150 [L. IX, LXXVI]. N.

Eiusdem, *chronicon ecclesiasticum, cum eadem continuatione.* Principio legitur: « Adiuro te, quicumque hos scripseris libros » per Domin. nostrum Jesum Christum et gloriosum eius adven- » tum, in quo veniet iudicare vivos et mortuos, ut conferas quod » scripseris et emendes ad exemplaria, de quibus scripseris, di- » ligenter, et hoc adiuvationis genus transcribas et transferas in » eum codicem quem descripseris ».

Codicem, foliorum 80, concludunt verba: « Hic finit Prosper » post Hieronymum. In 1468, 18 kalendas octobris, hora 22, » perfeci ». Folio primo annotatum: « Hic liber est Pauli Mauri » grammatici, 1531, 18 februarii ».

Cod. 5 membr., 1456, a. 313, l. 205 [Z. L, CCCXLV]. B.

I. Eiusdem, *liber historiae ecclesiasticae, quam beatus Ruffinus praesbyter de graeco in latinum transtulit.* Libri novem, f. 1-126.

Eadem est, ac in codice superiori Ruffini nota, quae finit: » quantum potuimus addidimus ».

II. Ruffini, *historiae ecclesiasticae libri decimus et undecimus.* f. 126-153. Cuique libro praeest index capitulorum, capitulo titulus.

Codex candida ac tenuiori membrana egregie exscriptus, cum titulo picto et aurato, quo insignia viri I. E. (Emo) conspicua sunt, finit: « Per me Arnoldum Veer de Zautboemel, canonicum » ecclesiae beati Martini Zautboetmellen, traiectensis diocesis de » Alamannia, anno MCCCCLVI, septima decembris ».

Cod. 6 membr., 1469, a. 282, l. 190 [Z. L, CCCXLVI].

I. Eusebii Pamphili, *historia eadem*, f. 1-159.
Eadem nota Ruffini ad finem noni libri.

II. Ruffini, *historiae eiusdem libri decimus et undecimus*, f. 159-193.

Libro cuique praeit capitulorum index.

Codex, cuius frontem exornant littera initialis picta et aurata, ac insignia Bessarionis, praestantiori membrana belle exscriptus, finit: « Iste liber fuit scriptus domi et iussu reverend. in Christo » p. et d. domini Bessarionis, divina gratia, episcopi sabinensis, » sacrosanctae rom. eccl. cardin. nic. et patr. constant.; expletus » penultima die mensis octobris, Domini millesimo CCCC LXIX, » pontificatus sanctiss. dni nostri domini Pauli, ec. . . . . . Romae, » apud sanctos apostolos ». Quae inscriptio probat Bessarionem, post annum 1468, quo codices mss. reipublicae donavit, alios quoque obtulisse.

Cod. 7 chart., saec. XII, a. 358, l. 230 [Z. L, CCCL].

Pauli Orosii, *historiarum libri VII, adversus paganos*. Prologus: « Praeceptis tuis piis parui, beatissime pater Augustine, » atque utinam tam efficaciter quam libenter . . . » ; liber primus: « Ab orbe condito usque ad urbem conditam, dehinc » usque ad Caesaris principatum . . . ».

Opus quod rite ad historiam universalem aevo medio addiscendam inservit, centies, sermone quoque italico, gallico, teutonico, anglico, excusum est.

Codicem, fol. 80, lectionis gratia, caeteris praestare coniicio ex eo quod Potthast reliquis in bibliothecis valencianensi, carnutensi, bononiensi, audomaropolitana, bruxellensi, desdrensi, parisina, montispessulanensi, traiectina, sinceritatis deneget laudes (1).

Cod. 8 membr., saec XI, a. 270, l. 188 [L. IX, LXIX]. Mk.

Historia ecclesiastica, quae tripartita vocatur, a Cassiodoro videlicet senatore romano, ex tribus graecis philosophis assumpta, idest Socrate, Sozomeno et Theodorito, atque ab eodem Cassiodoro,

(1) *Bibliotheca medii aevi*. Berlin, 1862, p. 475.

ad sanctae ecclesiae utilitatem, de graeco in latinum translata, in cuius voluminis exordio hanc edidit praefationem. « Utiliter ni» mis in capite libri praefatio ponitur, ubi futuri operis qualitas » indicatur . . . », f. 183.

Magnus Aurelius Cassiodorus usus est versione latina Epiphanii scholastici, quam in epitomen duodecim libris (ann. 306-441) redegit. Auctor, senator, exquaestor, exconsul, ex magister officiorum, expraefectus praetorii, et patricius; item vivariensis, seu castelliensis monasterii fundator et abbas, *necessarium duxit* eorum auctorum dicta, *per Epiphanium scholasticum latino condita eloquio, deflorata colligere cum auctoris sui nomine in ordine collocare,* scopo sibi proposito hanc historiam *mirabiliter conscriptam,* monachis suis vivariensibus minime defuturam.

Duo loca huius operis difficultatibus obnoxia notavit I. Garetius in *Cassiodori opera omnia,* Rotomagi, a. 1679 edita, *quippe diu multumque haesit* in iis, *manuscriptorum codicum auxilio, emendandis.* In hoc tamen ut et proxime insequenti codice, eorum locorum lectiones iis congruunt quas repudiavit Garetius. In utroque reapse legitur libr. IX, cap. 38 : « Romani enim tres an» te pascha septimanas . . . », et cap. 40 : « In qua ecclesia neque » episcopus, nec alter quisquam coram populo dicet . . . . . », monachus vero Maurinus, primo loco legit : « Romani enim sex » ante pascha septimanas . . . » ; altero : « In qua ecclesia neque » episcopus, neque alter quisquam coram populo docet ».

Folio extremo haec adnotata sunt : « Iste liber qui dicitur » *historia tripartita* est conventus fratrum ordinis Praedicato» rum, et conceditur magistro Aymerico, de mandato venerabi» lis patris, fratris . . . . prioris principalis Lombardiae inferioris » eiusdem ordinis ». Folia duo, compingendo volumini aptata, capitulis inscribuntur statutorum Faventiae, quibus ingesta memoria Imolae et portus ravennatensis. Codex Parisios anno 1797 delatum, 1815 ad lares redux, refert typum impressum bibliothecae nationalis parisinae.

Cod. 9 membr., saec XV, a. 343, l. 232 [L. IX, LXXXVIII].

Historiae ecclesiasticae ex Socrate, et Sozomeno, et Theodorito in unum collectae et nuper de graeco in latinum translatae. libri numero XII.

Codex folior. 185, quem membranae nitor, ac picturae auratae in titulo, cum duplicis familiae insigniis, valde commendant.

Cod. 10 membr., saec. XIII, a. 366, l. 235 [Z. L, CCCLI]. B.

Petri Comestoris, *historia scholastica.* Nuncupatio. « Reve» rendo patri et domino suo Willelmo (a manibus albis), Dei gra» tia, senonensi archiepiscopo, Petrus, servus Christi, presby» ter trecensis . . . » ; prologus : « Imperatorie maiestatis est » tres in palatio habere mansiones, auditorium .... » ; liber primus ; « In principio erat verbum et verbum erat principium in » quo et per quod . . . ».

In fine est caput alia manu exaratum, quod in editoribus desideratur : « Petrus et Paulus Romae sepulti sunt ; Andreas » Patrae, civitate Acaiae ; Jacobus Zebedaei in arce Marmarica ; » Joannes in Epheso ; Philippus cum filiabus suis in Hierapoli » Asiae ; Bartholomaeus in Albone, civitate maioris Armeniae ; » Thomas in Colamia, civitate Iudae ; Matthaeus in montibus » Parthorum ; Marcus Alexandriae ; Iacobus Alphaei iuxta tem» plum ; Thaddaeus et Judas in Britio Edessenorum ; Simon Cleo» phas, qui et Judas post Jacobum episc. CXX annorum, cruci» fixus est in Jerusalem, Traiano mandante ; Titus Cretae ; » Crescens in Galliis ; Eunucus Candacis reginae, unus ex LXX » apostolis in Arabia, quae felix, passus est, ut ... Clemens in » quinto libro *hypotyposeon*, idest *informationum* ».

Auctor, Comestor appellatus, quod plures comederit libros (1), trecensis ecclesiae decanus, theologicae facultati Parisiis anno 1164-1169 praefectus, mortuus est apud Sanctum Victorem a.

(1) Eius fepulchri inscriptio :
« Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor ;
« Nunc comedor . . . ».

1178 vel 1185. Narrationem historiae sacrae a principio *Geneseos* ad *Actus apostolorum* cum profanae, a glossis veteris testamenti, commiscuit. Operis finem et materiam sic vero in littera dedicationis attingit: « Causa suscepti laboris, fuit instans peticio so» ciorum qui cum historiam sacrae scripturae in serie et glossis » lectitarent brevem nimis et inexpositam, opus aggredi me com» pulerunt, ad quod pro veritate historiae consequenda recurre» rent. In quo sic animus stilo imperavit, ut a dictis patrum non » recederem, licet novitas favorabilis sit et mulceat aures. Porro » a cosmographia Moysis inchoans, rivulum historicum deduxi » usque ad ascensionem Salvatoris, pelagus mysteriorum peritio» ribus relinquens, in quibus et vetera persequi et nova cudere » licet. De historiis quoque ethnicorum quaedam incidentia pro » ratione temporum inserui, instar rivuli qui secus alveum diver» ticula quae invenerit replens, praeterfluere tamen non ces» sat... ». Non abs re est annotare, librum eo favore exceptum ut suo aevo *Sententiis Lombardi* et *Decreto Gratiani* par haberetur, ac pluries typis daretur, italice quoque ac gallice versus.

Codex, folior. 253, belle duplici columna exscriptus, habet litteras initiales et titulos rubro et caeruleo colore conspicuos.

Cod. II membr., saec. XIII, a. 358, l. 240 [L. IX, XXI]. X.

I. Eiusdem, ***historia scholastica***, f. 7-201.

Haec praeeunt epistolae dedicationis: « Prooemium est hic » sequens prologus, et differentia talis: in prologo nullam facit » mentionem sequentis operis, in prooemio praelibationem sequen» tium cum benevolentiae captatione ».

Foliis praecedentibus 1-6 tabulis auropictis offertur rosa ventorum, et compendium historiae sacrae usque ad resurrectionem Christi.

II. ***Summa magistri Joannis Beleth, de reddenda ratione ecclesiasticorum officiorum, et quare et a quibus sint instituta, ac de quibus festis sanctorum.*** « In primitiva ecclesia prohibitum » erat ne quis loqueretur linguis, nec esset qui interpretare» tur... », f. 202-217.

Codex serius ab initio inscriptus: « Anno Domini M.CCCC.
» XXXI, circa festum beatae Catherinae virginis, Hungari sunt
» interempti, et quidam ex ipsis devastati in partibus Ciliae per
» Almanos quosdam inhabitatores status ipsius Ciliae, regnante
» strenuissimo principe, rege Sigismundo ».

Cod. 12 chart., saec. XIV a. 241, l. 160 [L. IX, XXXIII]. Ma.

Petri Comestoris, *historia scholastica*. Folia 251.

Codd. 13-15 chart., saec. XVIII, a. 355, l. 231; a. 322, l. 220; a. 293, l. 198 [L. IX, LII-LIV]. Mt.

Andreae Galland, *apparatus pro nova annalium ecclesiasticorum Caesaris Baronii cardinalis, nec non pro editione aliorum eiusdem operum.*

Volumina tria quorum primum inscripsit Galland: *Caesaris Baronii, ex congregatione oratorii s. r. e. presbyteri cardinalis opera omnia, quae ab eodem praeter annales ecclesiasticos, fuere conscripta, collegit, magnam partem nunc primum edidit notisque illustravit unus ex presbyteris eiusdem congregationis oratorii. Accedit bibliotheca martyrologica, seu veterum kalendariorum martyrologiorumque, quotquot hactenus in lucem prodierunt, amplissima collectio, multis huiusmodi primigeniae antiquitatis monumentis hucusque ineditis longe locupletata.* Sequitur prooemium: « Quum enim ab eruditis viris hactenus fuerit » expetitum ut publicum lucis usum frueretur . . . », f. 1-5.

Titulum alterum: *Annales ecclesiastici Caesaris cardinalis Baronii, apologeticis virorum doctissimorum scriptis nunc primum in unum collectis, vindicati et illustrati. Accesserunt Pauli Benti et Danielis Papebrochii dissertationes, nec non Antonii Pagi regulae caesareorum consulatuum vindicatae, ad eosdem annales ecclesiasticos pertinentes. Praemittitur eiusdem Baronii vita, auctore Angelo Buccio romano, congregationis oratorii presbytero, nunc primum in lucem edita, cura et studio unius ex presbyteris congregationis oratorii*, excipit index opusculorum, f. 11-12.

Volumine primo comprehenduntur:

a. *Vita Caesaris cardin. Baronii, auctore Michaele Angelo Buccio romano, congregationis oratorii presbytero, ex originali descripta, et nunc primum in lucem edita.* « Caesaris Baronii vi-
» tam alias nobis funebri oratione comprehensam, latius nunc
» explicatam . . . », f. 25-78.

Narrationi capitibus quadraginta, cohaeret auctoris oratio *in funere ill. ac rev. d. d. Caesaris Baronii sorani, ex congregatione oratorii*, publici iuris facta Romae a. 1607. Annotationes ad Buccium insunt f. 85-86.

b. *De insigni cardinalis Baronii virtute testimonium. r. cl. Jacobi Sirmondi soc. Jesu:* itale. « Della santa memoria del card.
» Baronio posso dire con verità . . . », f. 79-84.

Elogium exstat inter varia Sirmondi opera, t. IV, p. 739.

c. Pauli Benii, eugubini, sacrae theologiae doctoris, *de ecclesiasticis Baronii cardinalis annalibus disputatio, quam sane auctor ad virum clarissimum atque omni virtutum laude ornatissimum Joannem Vincentium Pinellum conscriptam, Clementi VIII pont. max. dat, donat, ac dicat.* Capitula viginti. Dedicatio Clementi pp. VIII incip.: « Ioannes Vincentius Pinelli, quem ego semper feci . . . »; dissertatio vero: « Parebo tandem, Pinelle
» ornat., ac libentissime parebo . . . », f. 88-90, 92-95, 95-119, 122-150.

Exemplum editionis romanae, anni 1595, in 4.° pluries a Galland vel ex integro, vel per fragmenta repetita, cum annotationibus propriis.

d. Danielis Papebrochii, soc. Jesu presb. *dissertatio de annalibus ecclesiasticis nunquam satis laudandis Caesaris cardin. Baronii in annum Christi* 1198 *ineuntem desinentibus.* « Illu-
» strissimus Caesar cardin. Baronius cum pontificatu Caelestini
» III . . ., f. 90-91, 152-161.

Edito operi adduntur notae a Galland, f. 159-161.

e. *Vindiciae regularum consulatuum caesareorum r. p. Antonii Pagi, ord. min. convent. doctoris theologi.* « Cogitanti mihi, vir
» illustr. et eruditiss., aliquod grati animi argumentum . . . Da-
» tum Aquis Sextiis, III kal. april., 1684 . . . ». Capitula vigintiquatuor, f. 162-181.

f. Andreae Galland, *praefationes in novam editionem operum Caesaris Baronii a se paratam:* Prima: « Multum quidem debet » Baronius vir maximus, multum quidem respublica ... ». Altera: « Quanti olim fecerint, etiamnumque faciant eruditi » viri, doctissimas Caesaris cardin. Baronii lucubrationes.. . « Kalend. ianuarii, 1757 », f. 182-190.

g. —— *de martyrologio romano varia*, fol. 195-208.

h. *Historia critica de annalibus ecclesiasticis venerabilis Caesaris Baronii, s. r. e. cardinalis.* Capitula sex. « Quandoqui- » dem omnium actorum Caesaris card. Baronii, venerabilis me- » moriae ... », f 211-271.

Annotationes accedunt f. 275-288.

i. Andreae Galland, *observatiunculae in Ioannis Alberti Fabricii bibliothecam mediae et infimae latinitatis, corrigendae, inscriptae Ioanni Dominico Mansi.* « Et primo quidem hic de- » scribenda duo, quae de consilio institutoque Fabriciano .. », f. 289-306.

k. Index, nullo ordine, operum, ex quibus plura ad Caroli Magni gesta ac documenta erui possunt, f. 311-321.

l. Benedicti pp. XIV, *breve episcopo ferulensi, hispanae inquisitionis maiori inquisitori, de operibus Henrici cardin. Norisii.* « Dum praeterito mense iunio, ut aere liberiori frueremur. » in arce castri Gandulphi .... Romae, 31 iulii, 1748 », f. 322-325.

m. Notitiae breviores virorum Bernardi Bouyer de Fontenelle, Nicolai de Malebranche, Francisci Granet, Ioannis Lamii, Petri Baelii, f. 325-331.

Volumen alterum habet syllabum scriptorum diligentissimum qui quoquo modo Caesaris Baronii opera excusserunt. Ii sunt diversimode iudicantes, consarcinatores, epitomistae, continuatores, laudatores ut et obtrectatores tum catholici, tum haeretici: eorum agmen concludunt *elogia et testimonia illustrium et clarissimorum virorum de Caesare Baronio s. r. e. cardinali.*

Tertium volumen continet apparatum pro nona editione *Annalium* Baronii, cuius partes singillatim excutere supervacaneum foret. Id annoto tantum, sub fine typum aeneum exstare

epistolae autographae s. Francisci Salesii, datae Gebennae, 26 aug. 1613, quae incipit. « Attulit mihi paternitatis vestrae lit- » teras dilectissimus nobis magister Gabriel . . . ».

Haec aliaque plura collector diligentissimus Raymundo Albericio, congregationis oratorii romani presbytero, syllogem epistolarum et opuscolorum Baronii paranti, ut in huius operis Romae, annis 1759-1770, triplici volumine editi, prooemio : « Intellexi amicum mihi familiarissimum dilectissimumque Io- » sephum Blanchinum veronensem, huius nostrae congregatio- » nis presbyterum saecularem, virum pietate, eruditione, editis- » que operibus toto orbe notissimum, multis abhinc annis ea- » dem cardinalis Baroni monumenta transcribenda curasse, et » ad clarissimum Andream Galland, oratorii quoque presbyte- » rum, Venetias misisse, qui eadem iamdiu in publicam proferre » lucem cogitabat. Quapropter cum eundem Galland mei huius » consilii per litteras certiorem fecissem, rogassemque, ut, si ei » id perficiendi otium, sive facultas non esset, ab incepto de- » sisteret (multa enim ego inveneram, collegeramque ven. Ba- » ronii monumenta, quibus ille carebat) ; aut, si id nollet, si- » gnificassem, me omnia quae haberem Baroniana scripta, ei- » dem libenter communicaturum ; ipse, qua est humanitate » praeditus, datis ad me litteris, non modo huius editionis pro- » vinciam mihi reliquit, verum etiam quaecumque a Blanchino » acceperat lubentissime ad me mittere non dubitavit ».

Cod. 16 chart., saec. XVIII, a. 300, l. 215 [L: III, CLXXX]. R.

Bernardi Mariae de Rubeis, *dissertationes ecclesiasticae autographae variae, nondum editae.*

I. *De Cristo et apostolis.*

a. *Dissertationes septem de Christo*, f. 4-91.

b. —— *tres de divo Petro*, f. 91-118.

c. *Dissertatio de divo Paolo apostolo ac gentium doctore*, f. 118-128.

d. *Dissertationes duae de conciliis apostolorum veris et confictis*, f. 128-150.

II. *Dissertationes in principaliora historiae ecclesiasticae*

capita, ad secundum usque quartum aerae christianae saeculum spectantia.

a. *De romanorum imperatorum saeculi secundi serie, priorumque pontificum, qui romanam ecclesiam rexerunt, successione et chronologia*, f. 151-155.

b. *De martyribus quatuor primorum saeculorum*, f. 155-161.

c. *De Marcione, eiusque appellatione a sententia patris ad sedem apostolicam, nec non in haeresim lapsu, dissertationes tres*, f. 161-167.

d. *De Gnosticorum origine et polytheismo ab ipsis inducto dissertationes tres*, f. 168-195.

e. *De Chiliastarum seu Millenariorum errore, dissertationes quatuor*, f. 195-212.

f. *De Montanistarum haeresi et moribus ac condemnatione dissertationes quatuor*, f. 212-224.

g. *De Quartodecimanis, et primum de controversia circa celebrationem paschatis, dissertationes quatuor*, f. 224-232.

h. *De epistolis decretalibus veterum pontificum romanorum usque ad Siricium*, f. 232-237.

i. *De operibus Dyonisio Areopagitae tributis*, f. 237-247.

k. *De Tertulliano, eiusque erroribus et haeresibus*, f. 247-251.

Sub fine indicis [f. 1-3] auctor notavit: « Si avverte che » tutte le dissertazioni contenute in questo tomo sono compite, » ed alcune, secondo il mio debole sentimento, hanno delle noti» zie particolari, che non si trovano facilmente nei libri ordinarj » stampati.

Codd. 17-20 chart., saec. XVIII, a. 236, l. 172 [L. IX, CXIX-CXXII]. R.

Eiusdem, *historia ecclesiastica, autographa.* Volumen primum agit *de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis*, a saeculo primo ad octavum absolutum, pag. 263; alterum a nono ad decimum tertium inclusive, pag. 289; tertium de haeresibus et conciliis saeculorum primi usque octavum, pag. 412;

extremum continet dissertationes plures in historiam ecclesiasticam saeculi I usque quartum, pag. 1-113, ac appendicem ad historiam primi saeculi.

Cod. 21 membr., saec. XIV, a. 269, l. 200 [L. IX, LXX]. N.

Bonincontri, origine mantuani, natione bononiensis, ducis et communis Venetiarum notarii, ***historia de discordia et persecutione quam habuit ecclesia cum imp. Federico Barbarossa, tempore Alexandri III summi pont., et demum de pace facta Venetiis et habita inter eos.*** « Exsurge gloria Venetorum, converte plan- » ctum pontificis in gaudium, quoniam te circumdat laetitiae ve- » stimentum . . . ». Folia 6.

Opella, capitibus septem supra viginti, codice pereleganti cum ornamentis et figuris coloratis et auratis, finit: « Ego Bo- » nincontrus, licet origine mantuanus, natione quoque bononien- » sis, tamem verbo et opere totus venetus et rivaltensis, domini » ducis et communis Venetiarum notarius et officialis, hanc prae- » dictam honorabilem historiam, hoc claro et plano epigram- » mate construxi, ad Dei et sancti Marci laudem ac perpetuam » memoriam Venetorum ».

Haec rite annotat de eo Em. Cicogna: « Questo da ogni » confronto di circostanze apparisce essere il primo codice origi- » nale di questa storia, e quello stesso che viene ricordato dal » Bardi (1) e dall' Olmo (2): ma il suo autore è certamente di- » verso dall' abate Bonincontro de' Boateri, che nel 1380 fu se- » polto in s. Giorgio maggiore; e di esso invece, siccome nota- » io, si trovano più altre memorie dal 1317 al 1346, nelle quali » apparisce figlio del fu Nicolò de' Bovi da Mantova. Il codice » medesimo in sostanza è una compilazione tolta dalle cronache » suddette e particolarmente da quella della Carità ». Qui codicem Marciae dono dedit, et titulum belle adscripsit, et infra notavit:

(1) *Vittoria navale*, ec. Venezia 1584, p. 144.
(2) *Historia della venuta*, ec. p. 23.

» *Olim Aldi Manutii P. F. A. N. — Anno vero MDCCLXXIIII*
» — *Jacobi Morellii clerici veneti* ».

Hanc eandem historiolam exscripsit Ulmus ex codice membranaceo fratrum Ioannis Francisci et Alexandri Basadonna, nostro [I. VII, 221, p. 33-44].

Cod. 22 membr., saec. XIV, a. 302, l. 236 [Z. L, CCCCX]. E.

Liber secretorum fidelium crucis super terrae sanctae recuperatione et consecratione, auctore *Marino Sanuto* dicto *Torsello*, patricio veneto, ab eo Ioanni pp. vigesimo secundo nuncupatus.

Opus universum anno 1306 inceptum, 1321 absolutum, edidit Bongarsius p. 1-281 alterius voluminis collectionis, titulo *Gesta Dei per Francos*. Pars quintadecima libri tertii, praeit f. 89-101, decimae quartae.

Constat auctorem pluries narrationem retractasse, proindeque codicum seriem protulisse, qui occurrunt Parisiis, Monachii, Bruxellis, Valentianae. Ceterum codicis nostri originem primam asserunt tabularum quas apparaverat defectus, nec non ditissimae marginum additiones, quas impresso legimus insertas textui.

Codicem, folior. 113, splendidiorem reddunt picturae et ornamenta auro illita: titulo siquidem occurrunt emblemata evangelistarum, auctor stans pontifici sedenti librum offerens, puerulus floribus insidens. Passim habentur litterae initiales diagrammatibus, picturae paratis, conspicuae.

Cod. 23 membr., saec. XIV, a. 231, l. 168 [Z. L, DXLVII].

Operis eiusdem liber primus, vulgo *conditiones terrae sanctae*, quod partibus quinque contineat *dispositionem ac praeparationem ad terram sanctam recuperandam*.

Codex, folior. septendecim, quo ornamenta picta et aurata, velut *Christus resurgens, sepulcrum Domini, piae mulieres, angeli volantes aut tubis canentes, evangelistarum emblemata, auctor librum pontifici porrigens, aves, pulli gallinacei, draco, palmae, arundines, flores, litterae initiales*, ita redundant ut libellum, artis et

temporis gratia, reddant pretiosiorem. Folio extremo legitur: « Acquisitum per me Ioannem Petrum de Pornis de Mediolano, a manibus Teucrorum — MDII, nativitatis XLI ».

Cod. 24 chart., saec. XVI, a. 268, l. 202 [L. IX, XLII]. O.

I. *Instructiones ordinatae per r. r. d. d. cardinales deputatos rhotomagensem, theanensem, papiensem, et senensem, die sabbati XX maii, MCCCCLXXII, pro r. d. cardinali sancti Marci, s. s. d. n. Sixti pp. IV in Germaniam, Hungariam, et Poloniam legato destinato.* « In primis accedet maiestatem imperialem, cui, post salutem et apostolicam benedictionem, communicabit ... », f. 1-4.

Legato praeceptum: imperatorem ad bellum contra Turcas, Hungariae et Poloniae reges ad mutuam pacem hortetur; quibus etiam confirmationem pacis inter Polenos et equites theutonicos initae proponat.

II. Sixti pp. IV, *instructiones datae Urso de Ursinis, episcopo theanensi, eius nuncio, ad ea quae agenda sunt cum imperatoria maiestate et rege Hungariae.* « Post benedictiones s. d. n., exponet imperatoriae maiestati, aptis et accomodatis verbis, quod ... », f. 5-7.

Orator, mense februario anni 1481, cardinali melphitano, die 19 ianuarii legato designato subrogatus, habet in commissis: pacem componat inter imperatorem, ac regem Hungariae; utrumque ad bellum in Turcas moveat. De cetero, instructionibus Aleiensis (20 sept. 1477) utatur.

III. —— *instructiones de novo mittendae praedicto Urso, in conventu nurembergensi frustra pro pace laboranti, ut imperatori suadeat id negotii vel cardinalium collegio, vel principum conventui deferendum.* « Lectis ac bene consideratis copiis brevium, quae nunc mittuntur.... Romae, 19 dec. 1481 », f. 8-9.

IV. —— *instructiones eidem, ad ea quae agenda in conventu nurembergensi, praecipue de bello Turcis inferendo.* « In primis dominus episcopus praelatos principes et totum conventum .... », f. 9-11.

V. —— *instructiones dom. Lucae, [de Tolentis]*

episcopo sibenicensi, pontificis ad illustr. ducem Burgundiae nuncio et oratore misso die 25 *febr.* 1476. « Primo, post salutem et be» nedictionem apostolicam, dicet praefatus orator . . . . f. 11-15.

Capta a Turcis Capha Genuensium urbe, pontifex ducem sollicitari vult ad bellum contra eos ineundum, deque ratione expeditionis faciendae tractari.

VI. Eiusdem, *instructiones legatis ad Caesarem.* « Post » exhibitam salutationem, benedictionem et narrationem de ac» cessu . . . , f. 15-16.

Legatis potifex mandat ut imperatorem inducant ad concordiam cum palatino principe, qui ad sedem apostolicam contra eum appellaverat.

VII. —— *instructio de agendis per r. d.* (*Joannem Andream*) *episcopum aleriensem, iturum ad partes Germaniae.* « Primo ibit ad r. d. imperatorem et eius maiestatem visitabit » . . . . . Romae, die 20 septembris, 1477 », f. 17-18.

Missus est Aleriensis ad imperatorem ac regem Hungariae pro pace inter eos facienda, vel saltem induciis paciscendis.

VIII. —— *responsiones ad petitiones maiestatis imperialis.* « Ad primam in qua vult quod oratores eius ipsum et » filium commendent . . . , f. 18-20.

De negotiis multis, at non magni momenti in iis agitur. Missae a pontifice sunt ad imperatorem per archiep. craynensem.

IX. —— *instructiones pro rr. dd. episcopo forliviensi* [*Alexandro II Numai*] *et Ioanne Andrea episcopo aleriensi, vel eorum altero, de iis quae acturi sunt pro liberatione r. d. Roberti, archiepiscopi coloniensis.* « Primo adeant sereniss. dom. » imperatorem, cum breve quod suae maiestati scribitur . . . . Romae, die 18 aprilis, 1478 », f. 20-21.

A Philippo lantgravio Hassiae archiepiscopus coloniensis in captivitatem redactus fuerat; qui ut libertate donaretur, pontifex legatos misit ad imperatorem, lantgravium, episcopum trevirensem, et moguntinum, ac Rheni palatinum.

X. —— *instructiones Prospero Camulio episc. catanensi, ituro ad imperatorem.* « Et primo ibit . . . . Deinde exponet suae » maiestati, quod s. d. n., more boni pastoris . . . . », f. 22-23.

Pontifex mandat legato ut apud imperatorem causam agat

Ludovici a Freiberg, a se electi in episcopatum constantiensem, excluso Othone comite de Sonnenberg, ad eandem sedem a capitulo constantiensi promoto. Monuerat pontifex, antequam aliquid tentaret, intelligeret *an episcopus aleriensis, qui de hoc habuerat commissionem, aliquid conclusit, et si conclusisset aut esset in conclusione, non interrumpat eius factum.*

XI. Eiusdem, *instructio data Joanni de Duchis protonotario apostolico, praeposito ss. Nazarii et Celsi brixiensis et in Ottemburg, augustanae dioecesis.* « Primo quoad ad visitationem mona» sterii ratisbonensis nullo modo apponat manum .... Romae, 10 » iunii, 1477 », f. 23-24.

XII. —— *instructiones datas Ludovico de Agnellis protonotario apostolico, et Antonio de Grassis, sacri palatii causarum » auditori; ad imperatorem oratoribus.* « Primo salutabunt seren. » .... referantque ei iustificationes .... Romae, 1 dec., 1478...», f. 24-25.

Praecipit pontifex ut imperatorem inducant ad negandum patrocinium Laurentio Mediceo, quod per legatum Jacobum Medium Veneti assequendum tentaverant.

XIII. —— *instructiones Ludovico de Agnellis, de agendis coram imperatore.* « Quamprimum erit in curia imper. maiestatis, omnia sibi commissa .... », f. 25-30.

Pontifex legatum instruit de foedere cum imperatore paciscendo, deque auxilio petendo contra regem Galliarum, Florentinos, Venetos ac Mediolanenses qui, voluntate pontificis posthabita, de concilio oecumenico inter se agebant cogendo, quo ea quae pontifex adversus Laurentium Mediceum gesserat expenderentur.

XIV. —— *instructiones episcopo ratisbonensi* [*Henrico IV. de Absberg*] *legato ad Caesarem.* « In primis .... Cum eritis apud » christianiss. filium nostrum .... », f. 30-31.

Imperatorem, ut pacem habeat cum Hungariae rege in Turcas iam proficiscente, rogari mandat.

XV. *Summa eorum quae coram Sixto pp. IV oratores christianissimi regis Francorum Ludovici XI proposuerunt, et eorum quae a pontifice responsa sunt.* « Petunt quod sanctitas sua de » illis quae adversus Julianum et Laurentium conspiraverunt...», f. 31-34.

Exstat apud Raynaldum, ad ann. 1478, n. XIX et seq.

XVI. Sixti pp. IV, *instructiones in causa salisburgensi.* » Sciat orator mittendus primum omnium et praecipuum finem. » ad quem . . . . », f. 35-36.

Legatus imperatorem commoneat de iuribus ecclesiae salisburgensi reddendis, et de pace archiepiscopo donanda.

XVII. —— *instructiones archiepiscopo cretensi, oratori cum potestate legati a latere, ad Coloniam et partes Rheni.* » In primis d. archiepiscopus orator pro amovendis litibus . . . . ». » Romae, die 13 iulii, 1472 », f. 37-39.

Eo tendunt instructiones ut legatus concordiam inter archiepiscopum Robertum, palatinum, capitulum et populum coloniensem peragat.

XVIII. —— *instructiones ad regem Hungariae pro pace tractanda inter hunc et Caesarem.* « Post debita salutationis » et benedictionis apostolicae ac reverentiae . . . . Romae, 15 dec. » 1475 », f. 39-40.

XIX. —— *responsio ad instructiones datas per ven. Dominum Brocardum d. Henrico Mollita, misso per ipsum ad pontificem.* « Et primo respondetur s. d. n. libentissime vidisse » et audiisse ipsum d. Henricum . . . . », f. 40-43.

Ioanni Burchardo argentinensi, ni fallor, legato suo ad Germaniae principes pontifex respondens, praecipit ut omni studio auxilia conquirat ad bellum, quod in Laurentium Medicem, eiusque fautores parabat.

XX. —— *responsum ad ea quae r. p. d. archiepiscopus craynensis, nominae imperatoris, pontifici attulit.* « Primo » quantum attinet ad bonam suae maiestatis dispositionem . . . ». f. 43-44.

XXI. —— *instructiones legatis ad christianissimum Franciae regem* « Salutabitis primo ipsum christianissimum re- » gem, et illi nostro nomine benedicetis . . . », f. 44-45.

XXII. Innocentii pp. VIII, *instructiones nuncio et oratori suo, de gerendis apud sereniss. regem Hungariae.* « In primis cum ad . . . salutabit d. regem Hungariae, nomine . . . ». f. 45-54 ».

Tractet orator pacem regem inter et Caesarem ; archiepiscopi colocensis a rege in vincula coniecti causam cognoscat;

clericorum corruptos mores reformet; ecclesiae decimas pendi curet; pro ecclesiae strigonensis ac Quinque ecclesiarum praepositis apud regem, qui eos beneficiorum suorum redditibus ac posteriorem etiam libertate privaverat, intercedat; Ioannem episcopum varadiensem ab olomucensi sede, in quam se intruserat, deiiciat, eiusque in locum Ioannem episcopum sirmiensem instituat, ac regem ipsum ad bellum in Turcas proferendum hortetur. Haec pontificis mandata.

XXIII. Eiusdem, *instructiones d. Sinolpho cubiculario secreto, nuntio et oratori apostolico ad senense dominium.* « In » primis d. orator salutabit et confortabit illud excelsum domi- » nium . . ., f. 54-55.

Legatum pontifex misit ut Senensibus de mutato civitatis regimine gratuletur, eosque Perusinis, quibuscum, pro annulo b. Mariae virginis sublato, inimicitiae illis erant, conciliaret.

XXIV. —— *instructiones patri Balthassari, nuncio apostolico ad christian. regem Franciae.* « Audivimus quod no- » bis iuxta communicationes tuas exposuisti . . . », f. 55-57.

Fratri Balthassari, quem iterum ad regem mittit, Innocentius iniungit ut Zizimum Turcarum regis fratrem ad se per equites rhodienses, quorum in potestatem venerat, deduci curet; praeterea de foedere inter se ac regem ineundo agat, et electo episcopo tornacensi suae sedis possessionem impetret.

XXV. —— *instructiones gerendorum a Petro* [II Mensi vicetino] *episcopo caesenatensi, et causarum curiae camerae apostolicae auditore generali apud Ferdinandum regem Siciliae.* « Ex- » ponet suae maiestati quod quamvis ex multis ac crebro itera- » tis querelis . . . », f. 58-59.

Regem legatus moneat ne in regni proceres praeter ius et fas agat; immo pacis constitutae et fidei pontifici datae rationem habeat.

XXVI. —— *responsiones ad litteras et informationes rerum hungaricarum Viennae,* 30 *ianuarii,* 1489 *datas per episcopum hortanum* [Angelum Pecchinolium] *nuncium et oratorem apostol. ad Hungariae regem destinatum.* « Laudat primo et » ante omnia, ac summopere probat . . . », f. 59-65.

Legato mandat pontifex ut regem certiorem reddat de ad-

missis a se Bohemiae ac Romanorum regis legatis, gratulationis de pontificatu accipiendae causa; pro Zizimo ad se deducendo serio laborasse, et Anconitanos, pro quibus rex intercedebat, ecclesiae communione ea una de causa se privasse, quod nonnulla adversus ecclesiasticam libertatem statuissent.

XXVII. Eiusdem, ***instructiones Nicolao Franco canonico tarvisino, et sedis apostol. notario; nuncio ac oratori ad Hispaniarum regna et illorum reges ituro.*** « In primis exponet seren. d » Io. Aragonum regi quae sequuntur . . . Romae, die prima apri» lis, 1488 », f. 65-73.

Quae a pontifice mandata legato fuerint, cognoscere licet ex Raynaldo in ***annalibus ecclesiasticis ad annum*** 1475.

XXVIII. —— ***instructio super litteris credentialibus ad regem Angliae et archiepiscopos cantuariensem et eboracensem, tradita d. Petro Huse, archidiacono northamptonensi, nuncio apostolico, die*** 12 ***februarii,*** 1491. « In primis postquam incolumis » pervenerit Angliam, salutabit . . . », f. 73-74.

De colligendis a clero anglicano decimis agitur.

XXIX —— ***instructiones particulares datae d. Philippo, nuncio apostolico ad magnum magistrum hospitalis hierosolymitani, et ad soldanum Aegypti et Babiloniae.*** « Quoniam in ge» nerali instructione conceptus s. d. n. non plene apparet . . . », f. 74-79.

Legatus cum magistro ac soldano tractet de pretio, quo Zizimus Turcis restituatur.

XXX. —— ***instructiones datae magistro Gratiano de Villanova, sacrae theologiae professori, ordinis Carmelitarum procuratori generali, et suo nuntio ac oratori ad seren. Romanorum regem, die*** 12 ***aprilis,*** 1487. « Cum intellexerit s. d. n. per rela» tionem magistri Gratiani . . . », f 79-82.

De rege ad bellum in Turcas magis ac magis adhortando in his agitur.

XXXI. —— ***instructiones Leonello Clericato episcopo traguriensi, et Antonio Flores, nunciis et oratoribus apostol. ad Carolum*** XIII ***christian. regem Franciae.*** « S. d. n. ex iniuncto sibi pastorali officio, pie et recte considerans . . . », f. 82-90.

Curent Zizimum Romam deduci, et facta plurima a senatu

parisiensi adversus ecclesiae iura rescindi; sanctionis pragmaticae vim esse nullam ostendant, auxilium a regem pro ecclesia romana contra Ferdinandum Siciliae regem postulent.

XXXII *Instructiones trium statuum Franciae.* « Postquam » supremo domino nostro regi placuit congregare gentes . . . », f. 90-97.

Scriptionis huius breviarium inscriptum : « Extrait du ca» yer presenté au roy et á son conseil, par les trois estats as» sembléz en la ville de Tours, ès mois de janvier, fevrier, et » mars 1483, pour le bien et profit de son royaume » exstat in opere Petri Pithaei *de libertatibus ecclesiae gallicanae* cap. XXII, n. 26.

XXXIII. Sixti pp. IV, *instructio archiepiscopo rigensi* [Silvestro Stodewäscher], *nuncio et oratori cum potestate legati a latere per omnem provinciam Livoniae.* « In primis, nomine sanct. d. n., praelatis, nobilibus, religiosis et saecularibus . . . », f. 98-99.

Livones in quos Rutheni debacchabantur, ut bono animo esse iuberet, atque ad fidem catholicam constanter tenendam hortaretur, legato mandat pontifex.

XXXIV. Innocentii pp. VIII, *instructio nuncio et oratori apostolico ad Florentinos et ducem Mediolani.* « Cum inter ce» tera pacis foedera anno praeterito inter nos . . . . Romae, die 4 » sept, 1487 », f. 100-104.

Legatum Innocentius misit ut per Florentinos ac Mediolani ducem, Ferdinandum Siciliae regem ad iura sua proceribus regni reddenda et censum ecclesiae romanae debitum persolvendum induceret. Capitula ab octavo ad finem sunt secreta

XXXV. Sixti pp. IV, *instructiones datae Ioanni Andreae de Grimaldis referendario et magistro domus pontif., profecturo ad seren. dom. Ludovicum, Francorum regem.* « Primo ...... Deinde » exponet vehementissimum suae sanctitatis desiderium . . . », f. 104-105.

Sixtus regi dono misit *sacratissimas reliquias, videlicet de tunica qua Salvator noster indutus est in eius passione; de tunica quam beatus Ioannes Evangelista super tribus illis imposuit, quos a morte ad vitam revocavit; de cineribus corporis Ioannis Baptistae; quae omnia ex sacrario latera-*

nensis basilicae, in qua innumerabiles Sanctornm reliquiae conditae sunt, tamquam praecipua excerpi iussit; addidit etiam de cute capitis beati Antonii de Padua. Deinde gratias egit *de excellentibus donis quibus rex basilicam ipsam lateranensem affecit; de pecuniis ad reparationem basilicae beati Petri missis; de iis quae pro ornatu templi beatae Petronillae erogavit; de insigni argentea arca, in qua sancti Bernardini corpus recondi iussit; de aliis diversis muneribus, quae ad diversa almae urbis pia loca transmisit; ac etiam de restitutione comitatus valentini sanctae romanae ecclesiae*. Tandem multa de Venetis, qui Ferrariam obsidebant, questus est.

XXXVI. Innocentii pp. VIII, *instructio pro d. Ioanne Hersemann, nuncio apostolico in Scotiam ituro*. « Primo conferat se » ad ser. d. regem Scotiae, et impertita sibi, nomine ... », f. 106.

Missus est legatus ut de multis criminibus, quae Patricio archiepiscopo Sancti Andreae objicebantur, inquireret et ad pontificem referret.

XXXVII. Sisto pp. IV. *Risposta agli ambasciatori del re di Francia, dei Fiorentini, e del duca di Milano*. « Primo che la » Santità sua per il passato è stata calunniata et informata... », f. 106-109.

Tiphernum se iure ad fidem sedi apostolicae praestandam armis compellere aggressum, principum faederatorum legatis ostendit.

XXXVIII. —— *Risposta ad Antonio Cecinello, ambasciatore di Ferdinando re di Sicilia*. « Essendo seguita la no» vità di Fiorenza in tanto vilipendio et carico della chiesa... », f. 109-113.

Se ad pacem cum Laurentio Mediceo ineundam paratum esse, pontifex regis oratori testatur.

XXXIX. Alexandri pp. VI, *instructiones datae Ioanni* [VII. de Sacchis] *archiepiscopo ragusino; Hadriano Castellensi* [de Corneto] *protonotario ac apostolicae camerae clerico et secretario domestico; ac Raymundo Centelles, protonotario et thesaurario perusino, nunciis et oratoribus ad Ludovicum Francorum regem christianiss*. « Post datam suae maiestati sanctam benedictio» nem, nomine eius sanctitatis.... », f. 113-116:

Legatis mandat pontifex ut Ludovico XII regnum adeptum gratulentur, ac eundem ad bellum in Turcas, et concordiam cum duce Mediolani moveant.

Edidit ex hoc codice Iacobus Coleti in *Illyrici sacri* t. VI, p. 200-201.

XL. Eiusdem, *instructiones cardinali rhegino* [Petro Isuelles], *legato ad reges Hungariae, Bohemiae et Poloniae.* « Cum » res impiissimorum Turcorum, sicut palam est omnibus . . . . . . » Romae, 18 novembris, 1500 », f. 116-126.

Bellum turcicum, quod legato promovendum erat, harum instructionum, ut et sequentium, argumentum est.

XLI. —— *instructiones datae Raimundo tit. s. Mariae novae presbyt. cardin., ad Maximilianum Romanorum regem, electores principes s. r. i., et nationem germanicam legato suo.* « Cum res impiissimorum Turcorum [idem ac praecedentis » principium] », f. 127-133.

XLII. —— *instructiones datae episcopo tyburtino* [Angelo II. Leonino], *oratori ad dominium venetum destinato, super liberatione et restitutione r. d. Ascanii cardinalis et vicecancellarii, Venetiis detenti.* « De perpetua in nos et aposto- » licam sedem fide, prudentia, integritate . . . Romae, die 4 maii, » 1500 », f. 133-135.

Ut Ascanius Sfortia cardin., qui a Venetis in Ludovici Francorum regis gratiam detentus erat, censuris etiam ecclesiasticis adhibitis, e captivitate eximeretur, Alexander legatum misit. Instructiones exaravit L. Podochatarus.

XLIII. Iulii pp. II, *instructiones datae episcopo aretino, praelato domestico, ad regem et reginam Hispaniarum, universaque illa regna cum potestate legati a latere nuncio et oratori.* « Quan- » do eius vices, licet immeriti, in terris gerimus, qui dixit . . . . » Romae, die 14 martii, 1504 », f. 135-145.

Ut Galliarum et Hispaniarum reges ad pacem adduceret, eosque cum Florentinis ad reipublicae venetae ruinam, quam moliebatur, incitaret, pontifex legato mandavit. Admonitionem eleganter scripsit Sigismundus Comes, fulginas, a Bembo cardinali laudatus in libello de Guido Ubaldo et Elisabetha, Urbini ducibus.

XLIV. Eiusdem, *instructiones datae Carolo de Carretto,*

marchioni Finarii, electo thebano, pontificis ex mandato, ad christian. regem Francorum redeunti. « In primis exhibito brevi cre» diticio praefatae clarissimae maiestati . . ., Romae, die 14 maii, » 1504 » f. 145-148.

Pacta, quibus foedus [postea Cameraci ictum] a summis principibus contra Venetos iniri cupiebat, pontifex cum rege communicat.

XLV. Eiusdem, *instructiones datae magistro Mariano de Bartholinis de Perusio, causarum palatii apostolici auditori, nuncio et oratori apost. ad Maximilianum Romanorum regem.* « Ple» num in Domino, de prudentia, doctrina, singulari fide . . . Ro» mae, 22 febr, 1504 », f. 148-154.

Legatum pontifex commonet ut Maximilianum ad pacem inter Galliarum et Hispaniarum reges tractandam, ac Venetorum potentiam infringendam adhortetur. Instructionibus adhaeret *credentia nuncii ad Sixtum pp. IV, et ad suae sanctitatis postulationem in scriptis redacta.* « Perceptis per devotiss. filium » nostrum christianiss. regem, dominum nostrum, quaestionibus ..... », f. 154-160.

XLVI. Sixti pp. IV, *instructiones pro d. Nicolao,* [Il. Sandonnino] *episcopo mutinensi, eunte ad partes Galliae, qua pontificis nuncio.* « Primo dicet . . . deinde exponet suae serenitati san» ctiss. d. n. per eius oratorem, nomine Franciscum Querinum..., » Romae, die 13 aug., 1475 », f. 160-163.

XLVII. —— *instructiones datae Antonio Agullana, decretorum doctori, nuncio et oratori apostolico ad Ioannem II Hispaniarum regem.* « Exponet quod dolenter audivimus quod » maiestas sua in certis regnis . . . . ».

Edixerat Ioannes ne sua in ditione litterae apostolicae sine regis approbatione a quoppiam executioni mandarentur. Id generis edictum ut tolleretur, Sixtus nuncium ad regem legavit.

Acta num. XVIII,XXVI,XL exscribenda curavi, in usum academiae litterariae pestinensis, mense iunio, 1852.

Quae hoc in codice sunt, fere omnia et in alio apud Stoschium erant, in elencho manuscriptorum eius, typis edito, iam descripto p. 41.

Cod. 25 membr. - chart., saec. XVI, a. 141, l. 102 [L. IX, XLI]. 0.

I. Alexandri pp. VI, *breve quo exemit a congregatione Lombardiae conventum s. Marci de Florentia, ordinis Praedicatorum. Bullata est in conventu s. Marci [de Florentia.* « Exigit vestrae » devotionis affectus nec non religionis zelus ut petitionibus ... », f. 1-2.

Breve, datum Romae, die 22 maii, a. 1493, est in *bullario fratrum Praedicatorum*, t. IV, p. 100.

II. —— *breve ad fratrem Hieronymum Savonarola de Ferraria, ordinis Praedicatorum.* « Inter ceteros vineae Domini » Sabaoth operarios te plurimum laborare ... Romae, 21 iulii, 1495 », f. 2-3.

Pontifici relatum fuerat Hieronymum publice dixisse, quae praedicabat, a se divina fuisse revelatione accepta : eundem itaque a se vocat, ea de re ut rationem reddat.

III. Fr. Hieron. Savonarolae, *responsio pontifici.* « Etsi maiorum semper mandatis obtemperandum .... Ex conventu » sancti Marci Florentiae, die ultima maii, 1495 », f. 3-5.

Se Romam protinus ire, per infirmam corporis valetudinem impeditum testatur ; nec Florentia tunc excedere posse ait, nisi cum magno civitatis discrimine, quam ab intestinis dissidiis ad concordiam vixdum adduxerat; quam primum pontificis mandato satifacturum pollicetur.

IV. Alexandri papae VI, *breve ad fratres Praedicatores conventus s. Marci Florentiae.* « Quia divini consilii inscrutabilis » altitudo universali administrandae ecclesiae .... Romae, die » octava septembris, 1495, f. 5-6.

Exstat in additionibus Quetifi ad Savonarolae vitam.

V. Fr. Hieron. Savonarolae, *epistola ad fratrem N. ordinis Praedicatorum.* « Omnes qui pie vivere volunt in Christo Jesu, » persecutiones patientur. Florentiae, die 15 septembris, 1495, f. 7-8.

Amicum rogat ut, quoniam in impiorum hominum persecutionem inciderat, pro se apud cardinalem ordinis protectorem preces adhibeat.

VI. Alexandri papae VI, *breve quo congregationi sancti Marci multos alios conventus concedit.* « Reformationi et aug-» mento vestrae sacrae religionis, prout tenemur .... Romae, » die septima novembris, a. 1496 », f. 9-11.

Est in *bullario fratrum Praedicatorum*, t. IV, p. 124

VII. —— *breve fratribus Annunciatae de Florentia, ordinis Servorum.* « Cum saepenumero a quam plurimis et fide di-» gnis et doctis viris ... Romae, die 12 maii, 1497 », f. 11-13.

Mandat fratribus ut diebus festis, pro concione, Savonarolam ecclesiae communione a se privatum fuisse denuntient.

VIII. Fr. Hier. Savonarolae, *epistola ad Alexandrum pp. VI, de purgatione a quibusdam obiectis.* « Quam ob causam dominus » meus irascitur servo suo ... Florentiae, VII kal. iulii, 1497 », f. 13-14.

Edita in annalibus ecclesiasticis Bzovii, ac Reynaldi, et a Quetifo in additionibus ad Savonarolae vitam.

IX. —— *epistola ad eundem.* « Fides innumeris fulta mi-» raculis et praeclarissimorum virorum divinis operibus ... Flo-» rentiae, VII kal. iulii, MCCCCXCVII. », f. 14-15.

Consolatoria est de obitu Ioannis Borgiae Gandiae ducis, Alexandri filii, misere interempti.

X. —— *epistola ad eundem.* « Cum sit christiani offi-» cium Dei honorem et domini nostri Iesu Christi fidem ... Flo-» rentiae, 3 idus martii, MCCCCXCVIII », f. 15.

Est in *annalibus eccles.* Bzovii et apud Quetifum loco citato, quanquam non eadem ex omni parte.

XI. Florentinorum, *epistola ad Alexandrum pp. VI* « Ut » primum de litteris sanctitatis vestrae nuncium accepit Hieron. » Savonarola.... Ex palatio nostro, die 3 martii, MCCCCXCVIII ». f. 16-17.

Exstat apud Quetifum loco citato.

XII. Alexandri pp. VI, *responsio ad Florentinos.* « Nunquam » putavimus eo deveniendum esse ut in rebus Hieron. Savona-» rolae adeo insurgeretis ... », f. 17-20.

Superioribus litteris Florentini suum in Hieronymum Savonarolam studium pontifici significaverant. His pontifex mirari se scribit patrocinium Savonarolae a Florentinis praestari, nec,

ut petierat, eundem Romam deduci, vel ab hominum consortio abstrahi, illos curasse; quando « nostra, inquit, omnis in hoc » versatur intentio ut Hieronymi Savonarolae petulantiam, su- » perbiam, inobedientiam omni severitate ita compescamus, » ut ad cor reversus, et ad pedes nostros humiliatus, veniam » postulet: quam quum petierit [scimus enim quod petet, vobis » impellentibus] et clementer elargiemur, et cor contritum et » humiliatum non despiciemus ». Ut Hieronymum iure ac merito christiana communione privatum omnes habeant, affert multa; Florentinosque monet ne aliter sentientes ei favere pergant. Litteras dum absolvit: « Valete, ait, nihil nobis super » his per litteras, sed operibus tandem respondentes: alioquin » reiteratam inobedientiam vestram amplius non ferendam ul- » turi, totam civitatem Florentiae ecclesiastico interdicto in- » cunctanter subiicemus, tandiu duraturo, quamdiu vestro isto » monstruoso idolo favorem praestabitis ». Scripsit epistolam Felinus Sandaeus, iurisprudentia clarissimus.

XIII. Fr. Hieron. Savonarolae, *epistola serenissimo imperatori*. « Immensae largitatis pater et totius fons et origo bonita- » tis, Deus . . ., f. 20-22.

Italice reddita est in *miscellaneis Baluzianis a Mansio auctis*, t. I, p. 584.

XIV. —— *epistola ad christianiss. regem Franciae*. « Quan- » tum tibi omnipotens Deus promerendi et bene gerendi occasio- » nem, facultatemque praestiterit . . . », f. 22-23.

Idem his, quod superioribus ac sequentibus litteris, argumentum est: regem siquidem hortatur ad concilium adversus Alexandrum pontificem cogendum.

XV. —— *epistola ad regem et reginam Hispaniae, pro celebrando concilio contra Alexandrum VI, pont. max.* « Audivi » saepe praeclara gesta vestra in profligandis expugnandisque » infidelibus . . . », f. 23-25.

Italice exstat in *Baluzii miscellaneis citatis* loco eodem.

XVI. —— Alexandri pp. VI, *epistola ad fratres Minores de observantia, in domo sancti Salvatoris Florentiae*. « Relatum » nobis fuit quanto zelo veritatis et iustitiae accensi . . . Romae, » die 11 aprilis, 1498, f. 29.

Scripta per Hadrianum exstat apud Quetifum, loco citato, p. 463.

XVII. —— *epistola ad fratr. Franciscum de Apolica, ordinis Minorum: qui praedicavit contra fratrem Hieronymum* ». In- » telleximus quanto fervore et iustitia pro veritate. . . . Romae. » die XI aprilis, MCCCCXCVIII », f. 29.

Scriptam per Hadrianum, habet Quetifus loco citato, p. 462.

XVIII. Fratr. Praedicatorum s. Marci de Florentia, *epistola ad Alexandrum pp. VI, post capturam fratris Hieronymi* ». Quan- » tum post omnipotentem Deum, beatitudini vestrae debea- » mus ... Florentiae, die 21 aprilis, MCCCCXCVIII », f. 30-32.

Ab excommunicatione, in quam, dum Savonarolae studebant, inciderant, absolutionem a pontifice suppliciter petunt; ab illius calliditate ac simulatione se in errorem ductos profitentes.

XIX. Alexandri pp. VI, *breve responsum superiori epistolae.* « Quanto fuimus antea contristati ex inobedientia vestra ... » Romae, die 13 maii, MCCCCXCVIII, f. 32-33.

Pontifex, per litteras et duos e coenobio s. Marci fratres Romam missos, de absolutione rogatus, Florentiam se missurum respondet fratres Ioachimum Turrianum, ordinis Praedicatorum magistrum principem, qui omnem a supplicantibus censuram et irregularitatem tolleret. Non igitur falsum obtrudere Ambrosius Catherinus voluit, quando sancti Marci coenobitas de praestito Savonarolae favore tandem poenituisse, ac veniam a pontifice orasse affirmavit; de quo Catherinum Quetifus [loco cit. p. 474] accusat. In eo Catherinus fallitur, quod rem post Savonarolae mortem accidisse narrat.

XX. *Munus pictantiae concessum fratribus Minoribus de observantia a dominis Florentinis pro persecutione fratris Hieron. Savonarolae, pro persecutione ab ipsis facta in eius morte.* « Con- » siderantes nostri magnifici domini beneficium grande, quod » per medium fratrum observantiae ... », f. 33.

Sexaginta libellas *di piccoli* annuas, ad annos quinos et vicenos Florentini largiuntur fratribus Minoribus *sancti Salvatoris extra portam ad sanctum Miniatem*, Adscriptum est: « Civis qui- » dam nobilis Florentinus, camerarius montis, venientibus fra- » tribus Minoribus pro pecunia dictae pictantiae, solvendo dixit:

» *Accipite pretium sanguinis iusti, quem tradidistis.* Tunc illi, » accepta pecunia, sicut muti, verecunde discesserunt ».

XXI. Alexandri pp. VI, *breve ad episcopum vasionensem, ordinis Praedicat, de degradatione fratris Hieron. de Ferraria, sociorumque eius.* « Cum in praesentiarum dilectos filios Ioachi- » mum Turrianum . . . Romae, die 11 maii, MCCCCXCVIII », f. 33-34.

Scripsit Ioannes Mutinensis. Pontifex facultatem episcopo facit ut cum Ioachimo Turriano, fratrum Praedicat. magistro supremo (1), et Francisco Romulio clerico ilerdensi, Savonarolam sacris dignitatibus spoliare possit.

XXII. Sententia octo virorum, super fratres Hieronymum ferrariensem, Dominicum de Piscia et Silvestrum de Florentia, ordinis Praedicat., lata die 23 [maii] MCCCCXCVIII. « Item » praefati domini octo custodiae et baliae civitatis Florentiae, » servatis servandis . . . », f. 34-35.

Edita in *annalibus ecclesiast.* Bzovii et in Quetifi libro citato, p. 425.

XXIII. *Imago fratris Hieron. Savonarolae ferrariensis posita in medalia aurea, missa christianissimo regi Franciae.* Sequitur. « Circa eius imaginem ita scriptum erat : Hieronymo » Savonarolae ferrariensi, ordinis Praedicatorum, prophetae, viro » ipso, iam pleraque a se praedictorum vidente : in parte vero » posteriore medaliae sic habebatur : Hieron. Savonarola, fer- » rariensis ordinis Praedicatorum, propheta et martyr, qui cum » Florentiam, a Christo Domino in vineam suam missus, prophe- » tiis eam et apostolicis operibus, et unanimiter excoluisset, » universae identidem cum Italiae flagellum, tum ecclesiae in- » novationem sedulo praenuntians, ab eius tandem agricolis, ope- » ra et invidia tepidorum, una cum sociis Dominico et Silvestro » captus, suspensus, lapidatus, combustusque est, et ne quid om- » nino gloriosae eorum martyrii coronae deesset, conlectum

1) Is idem est, cui, construenti bibliothecam coenobii ss. Ioannis et Pauli, senatus venetus a. 1491 indulsit, ut codices mss. cardin. Bessarionis, per inventarium reciperet in eoque conderet; nescio quomodo id executum mandatum non fuerit.

» etiam cinerem in profluentem Arnum deiecerunt, ut plane de » his propheticum illud David denuntiatum credas: quoniam » probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur » argentum, induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in » dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra, transi- » vimus per ignem et aquam, et deduxisti nos in refrigerium. » Passi sunt sub Alexandro VI, pont. max., octavo kal. iunii, » anno Dom. M.CCCCXCVIII », f. 35.

XXIV. Leonis X. pont. max., *breve ad archiepiscopum florentinum et capitulum canonicorum.* « Relatum nobis nuper fuit » quanto zelo charitatis ac iustitiae accensi . . . . Romae, die 17 » april., MVXV, f. 35-57.

Archiepiscopum et canonicos collaudat quod Theodorum quendam, qui angelici pastoris nomen sibi usurpaverat, et ecclesiae renovationem futuram praedicabat, damnaverint, ac praeterea Hieronymi Savonarolae et Petri Bernardi dogmatibus exstirpandis incubuerint. Eos adhortatur ut in eandem operam insistant, ac multa ut ea de re facere possint, indulget. Scripsit litteras Petrus Bembo.

XXV. Fratris Hieron., *varia manu propria scripta, annis* 1491-1492.

Prima scripta in extrema pagina eius *bibliae*, de 3 febr., 1491 : « In nocte n. vi. vir. et pu. vo. osc. et unus ut arb. » quae verba sic postmodum cum ceteris declarata sunt: « In nocte » natalis vidi virginem et puerum volebam osculari, et unus, ut » arbitror . . . ». Prophetiae, puto, non sincerae, nullibi, quod sciam, editae, agunt de eius captura ac crematione, contra clericos, Florentinos, Italiam, Turcas.

XXVI. Fr. Hier. Savonarolae, *epistola fratri Stephano de Codiperto, novitio eiusdem ord. in conventu sanctae Catherinae de Pisis, tempore Lombardorum.* « Multis curis implicatus non po- » tui tuo desiderio satisfacere . . . Florentiae, die 22 maii, 1492. f. 39-40.

XXVII. Eiusdem, prioris conventus sancti Marci, *epistola ad fratrem Antonium de Olanda, ord. Praedicat., priorem conventus s. Dominici pratensis.* « Si impetrabitur licentia praedi- » candi pro me a summo pontifice, dabo vobis in praedicatorem

» fratrem Dominicum de Piscia .... Florentiae, in die purifica-
» tionis, MCCCXCV, f. 40.

Fratres ad orationem hortatur, ut eius desiderium effectum sortiatur.

XXVIII. Fr. Lucae de Florentia, ord. Praedicat., *opusculum in defensionem fratris Hier. de Ferraria*. Quaeritur an Hier. Sa-
» vonarola ferrariensis possit dici haereticus, et videtur quod sic,
» quia fuit inventor ... p. 45-79 ».

Frater Lucas Bethinius, Savonarolae alumnus, pro cuius defensione vitam profundere se paratum profitetur, eum ab haeresi, schismate et excommunicatione vindicare conatur; ea proferens quae in tanta pro Savonarola librorum editorum copia haud interest hoc loco referre. Addendum opusculum, typis nunquam impressum, iis quae a Bethinio scripta Echardus (1) et Mazzuchellius (2) commemorant.

XXIX. Fr. Hieronymi de Ferraria, *expositio Habacuch prophetae*. « Inter alias partes ars principalis ponitur ut memoria praeteritorum ......, f. 84-129.

Inter Savonarolae opera a Quetifo et Echardo non est numerata, nec ego editam, aut alibi manu scriptam novi.

Cod. 26 chart., saec. XVII, a. 270, l. 205 [L. X, CLXI]. Z.

Petri Aloysii Carafae, *legatio apostolica, sedente Urbano VIII, pont. max., ad tractum Rheni et ad provincias inferioris Germaniae, obita ab anno* 1624 *usque ad annum* 1634.

Auctor qui Roma die 23 februarii anni 1635 opus nuncupat cardinali Francisco Barbadico, sic epistolam incipit: « Ubi pri-
» mum, eminentissime domine, a summo pontifice, ut Italiam re-
» peterem imperavit mihi ...», narratio vero legationis: « Pla-
» cuit sanctiss. dom. nostro Urbano VIII me ad infulas sacras
» ecclesiae tricarensis. »

Quae orator in Germania egerit paucis enarrat: « Quibus-
» dam quasi lineis videbor exprimere formam obsequii quod ....

1 *Script. ord. Praedicat.*, t II pag. 221
2 *Scrittori d' Italia*, t. II, p. 1098.

» praestare impense studui, sive tuendo apostolicam et ecclesia-
» sticam iurisdictionem, sive in melius provehendo tum religio-
» nem catholicam, tum dignitatem ac disciplinam eorum, qui
» sunt populorum capita, sacerdotes. Adieci ordine suo tragicas
» vicissitudines belli germanici, seriemque lamentabilem prae-
» liorum, expugnationes ac deditiones urbium atque arcium
» praecipuarum, universamque provinciarum et religionis vasti-
» tatem, quae obvenit laniante armis sacrilegis imperii viscera
» Gustavo Adolpho rege Gothorum et Vandalorum. Dum is epi-
» scopatus florentissimos, pulcherrimas et maximas ditiones, il-
» lustria sacerdotum collegia, coenobia virorum, domicilia parthe-
» nia, et loca omnia sacra prostituit militum furori, quasi in aras
» et templa verius, quam in lares et maenia machinis suis to-
» naret, implens exulibus sane miserandis [si spectetur prima
» eorum vel gloria vel fortuna] Germaniae ab se oppressae obia-
» centes quasque ac finitimas regiones ».

Codex, foliorum 120, extremo inscriptus est. *Bon. mense augusti ann.* 1636, *die vigesima prima eiusdem mensis.*

Cod. 27 chart., saec. XVI, a. 326, l. 222 [L. IX, LXVI]. Y.

Epistolae, maxima ex parte autographae, virorum vel genere, vel dignitate, vel litteris illustrium, ad Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostolicum ad Ferdinandum regem aliosque Germaniae principes, pro concilio cogendo, pleraeque annis 1533-1535.

Eas dederunt Ferdin. rex Roman.; Iacobus rex Scotiae; Henricus et Georgius duces Saxoniae; Ioachim marchio Brandeburgi; Willelmus comes palatinus, administrator ratisbonensis; Hernestus dux Bavariae, administrator ecclesiae pataviensis; Albertus IV marchio brandeburgicus, archiepiscopus magdeburgensis et moguntinus; Ioannes a Vlatten praepositus xanctensis ac cranenburgensis; Bernardus Clesius episc. tridentinus; Matthaeus Lang e Wellenburg archiepiscopus salisburgensis; Ioannes Faber episcopus vindobonensis [harum exemplum sumpsit Ioseph Floss gymnasii bonnensis professor]; Stanislaus I Thurzo episc. olomucensis, Aegidius Rhem episcopus chiemensis; Christopho-

rus Ranber, episcopus labacensis; Ioannes Cochlaeus [harum exemplum datum Iosepho Floss qui supra, et doctori Otto, domus theologicae vratislaviensis praefecto] Conradus Heresbachius; Georgius Logus silensis; Ioannes Eckius; Ioannes Haneros; Ioannes Iustinianus; Franciscus Petranigra.

Epistolarum agmen concludunt *articuli a Romanorum caes. maiest. oratore atque legato summi pontificis, oblati Ioanni Friderico principi electori Saxoniae, in causa futuri concilii.*

Cod. 28 chart., saec. XVI, a. 330, l. 220 [L. IX, LXVII]. Yc.

Petri Pauli Vergerii, nuncii apustolici ad Ferdinandum I Romanum regem, *epistolae autographae ad principes et viros illustres, de concilio cogendo.*

Earum potissimae datae sunt annis 1534-1545, Ferdinando regi, Alberto et Georgio marchionibus Brandeburgi, Ludovico comiti palatino Rheni ac Bavariae duci, Ioanni Faber episcopo vindobonensi.

Cod. 29 membr.-chart., saec., XVI, a. 338, l. 217 [L, IX, LXVIII]. Yc.

Monumenta authentica latina et italica ad Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostolicum ad Ferdinandum I Romanorum regem, postmodum episcopum iustinopolitanum.

Actis annorum 1530-1536 insunt brevia, vel authentica vel per exempla, pontificum romanorum Clementis VII, ac Pauli III tum Vergerio, tum Ioanni Eckio; epistolae Caroli V imperat. ac Ferdinandi Romanorum regis, Christophori Castilegii regis a secretis; ut et P. P. Vergerii Ferdinando regi, fratri Ioanni Baptistae episcopo polensi, aliisque.

Inest *Ioannis Baptistae Egnatii* admonitio autographa, quae praeit orationi Petri Pauli Vergerii *de unitate et pace ecclesiae,* ad oratores principum Germaniae, qui Vormatiae convenerant, typis editae Venetiis, a 1542 in 4. Comparatione facta, quaedam differunt.

Cod. 30 chart., saec. XVI, a. 282, l. 208 [L. IX, CLXXXI]. D.

I. Hieronymi Aleandri senioris, *consilium super re luterana cum eo communicandum qui ad Germanos mittendus erat nuncius, priusquam de reverendissimo legato, certi quidquam pontifex statuisset.* « Primum omnium oretur Deus assiduis precibus, pu- » ra mente .... », f. 2-26.

Auctor postquam de ingenio, morum probitate, modestia, solertia, doctrina, rerum agendarum ac dicendi peritia, facultatibus in nuncio requirendis dixit; remedia contra Luteranorum haeresim adhibenda proponit, ad gravamina praesertim refutanda quae in romanam ecclesiam, libris quoque editis, effutiunt.

II. —— *ad lectorem, quam ob causam non scripta sint haec elegantius.* « In eo opere quod de re luterana, » tam in universum quam speciatim maiore studio componi- » mus .... », f. 26-27.

III. —— *epistola Clementi pp. VII.* « Hu- » mani generis et auctor et assertor Iesus Christus multus in do- » mo patris sui .... », f. 28-29.

Aleander partem alteram tractationis pontifici [Clementi VII, quod Leonem X *patruelem tuum* nominet] nuncupat, quam dilatam, *sinistra valetudine*, dolet. Memoriam ingerit eius in Germaniam legationis, Leonis pp. X nutu, *in discutiendis bibliothecae tuae thesauris.*

IV. —— *liber alter de re luterana.* « Quod » in priori feci libro, quae de remediis contra luteranam haere- » sim .... », f. 29-44.

Quod pontifici cum imperatore, Germaniae principibus et praelatis, aliis quoque statibus, per nuncios agendum sit, ut *pestiferae Luteranorum stirpes ab ecclesia Dei evellantur.* Ingruit auctor vehementius in Fridericum exiguum, *in extremo Saxoniae angulo delitescentem, fomentum huius incendii, tyrannum.*

Tractationes primam usque quartam habet codex Vaticanus 3317, de quo plura Mazzuchellius in *Scrittori d' Italia*, t. I, p. 422-424.

V. *Consilium cardinalium Casparis Contareni, Ioannis Petri Caraffa, Iacobi Sadoleti, Reginaldi Poli; ac praelatorum Friderici*

Fregoso, Hieronymi Aleandri, Ioannis Matthaei Giberti, Gregorii Cortes, Thomae Badia, da emendanda ecclesia romana, pontificis Pauli III iussu, anno 1583 *conscriptum.* « Tantum abest ut ver- » bis explicare possimus quam magnas gratias respublica chri- » stiana .... », f. 46-55.

Consilium istud saepius excusum ideo retuli, quod actis in concilio tridentino inscribatur. Cum de abusibus romanae curiae agatur, non defuerunt qui hac in re ecclesiam romanam calumniati sint, quasi ab omni reformatione abhorrens, libelli huius evulgationem prohibuerit, quem adeo, ut volunt, execrati sunt pontifices romani, ut inter vetitos libros recensendum indicarint: argumento esse quod in indice librorum prohibitorum, Pauli IV iussu, a. 1559 edito, hoc titulo enuntietur: *Liber inscriptus: Consilium de emendanda ecclesia.* At censura haec eam tantum huius *consilii* editionem ferit quam Ioannes Sturmius heterodoxus, adiecta sua epistola, Argentorati 1538 evulgavit.

VI. *Consilium, ut puto, cardinalium Paulo pp. III, quaedam de reformatione ecclesiae sciscitanti.* « Epistola: Vix dici potest » quam magna animi sollicitudine laboremus ... »; tractatio autem: « Compositiones quae expediuntur a datario, pater optime, quantum colligere .... », f. 56-65.

Argumentum excutitur: *num compositiones pecuniarum quae fiunt cum datariis sint licitae;* eo ut a simoniae labe ecclesia Christi vindicetur, contra Luteranorum incriminationes.

VII. Sixti IV summi pontificis, *ad Paulum III optimum pontificem maximum, compositionum defensio.* « Cum multa, Paule » opt., pro christianae reip. salute et ornamento a te fuerint co- » gitata .... », f. 66-80.

De eodem.

VIII. *Proposita et tractata in consultationibus sanctae expeditionis, quae ad Principes mittenda visa.* « Quia magis rebus » administrandis recta concepta antecedere .... », f. 82-90.

De bello in Turcas—num suscipiendum — si suscipiendum, defensivum ne aut offensivum—quae belli susceptionem impedire possent — an susceptum, per omnes christianos principes gerendum — de apparatu belli, scilicet Dei auxilio, pecuniis, copiis militaribus.

Pag.	linea.	Editio.	Codex ms.
39	32	*te dolose volunt*	*te dolose vocant*
48	10	*nomen miserit*	*non evaserit*
58	6	*Rex autem Heluro-rum*	*Rex autem Herulorum*
61	*ult.*	*tota Lybia percepta*	*tota Lybia recepta*
70	30	*celarentur dum vide-licet*	*celarentur, videbuntur Persae superiores, dum videlicet*
—	43	*in phoeniceis litteris*	*in publicis litteris*
88	15	*caepis eis texere*	*caepit detegere*
92	46	*diligentiam tribuit*	*indulgentiam tribuit*
102	10	*fecit decoloratam hy-dram illam uni-tatem*	*fecit hydra decoloratam illam unitatem*
105	11	*et consilio facto*	*et conflictu facto*
113	49	*praelium construen-tibus*	*praelium conserentibus*
114	35	*et subtilissimam*	*et utilissimam*
116	29	*Exurgens autem*	*Excurrens autem*
117	4	*nimis insidiantem*	*nimis inhiantem*
121	32	*et hanc arte percipias*	*et hanc marte percipias*
122	33	*et ergasteria coquo-rum*	*et ergasticorum*

Codex foliorum 116 nitide exscriptus.

Cod. 33 chart., saec. XVI, a. 264, l. 200 [Z. L, CCCLVIII]. E.

I. ***Aliqua gesta romanorum pontificum quae in chronicis communibus non habentur, quae quia digna sunt memoria, et sunt ad posterorum eruditionem recollecta, sunt modo infrascripto.***

1. *De Leone* IX. « Leo nonus natione germanicus . . . », f. 5-7.

2. — *Stephano* IX. « Stephanus, natione lothringus . . . », f. 7-9.

3. — *Nicolao II.* « Nicolaus papa secundus, natione burgundus . . . . », f. 9-13.

4. — *Alexandro II.* « Alexander II, natione lombardus . . . », f. 13-17.

5. *De Gregorio VII.* « Gregorius septimus, nomine Tuscus, patria . . . », f. 17-35.

6. — *Paschale II.* « Paschalis secundus natione tuscus, ex comitatu Galliate . . . . », f. 35-57.

7. — *Gelasio II.* « Gelasius secundus, natione campanus, patria gaietanus . . . », f. 58-59.

8. — *Calixto II.* « Calixtus II, natione Burgundiae, ex patre Guglielmo . . . . », f. 59-63.

9. — *Honorio II* « Honorius II, natione aemiliensis, patria Boruu . . . . », f. 63-64.

10 — *Innocentio II.* « Innocentius II, natione romanus, de regione transtiberina . . . . », f. 64-72.

11. — *Lucio II.* « Lucius secundus, natione de Aemilia bononiensi . . . . », f. 72-73.

12. — *Eugenio III.* « Eugenius tertius, natione tuscus, patria pisanus . . . . », f. 73-76.

13. — *Anastasio IV.* « Anastasius, natione romanus, de natione suburra . . . . », f. 76.

14. — *Hadriano III.* « Hadrianus tertius, natione anglicus, de Castro Sancti Albani . . . . », f. 76-92.

15. — *Alexandro III.* « Alexander tertius, natione tuscus, patria senensis . . . . », f. 92-194.

16. — *Gregorio IX.* « Venerabilium gesta pontificum archiviis sunt mandanda . . . . », f. 194-245.

Pontificum vitae cum eorum actis, statutis, litteris, exarata a Nicolao de Aragonia cardinali, exceptis Gregorii VII et Gelasii II, editae sunt a Ludov. Ant. Muratorio ex codice Estensi; tomi tertii parte I *Scriptt. rer. ital.*

II. ***Acta quaedam pontificum Eugenii III, Clementis III, Innocentii III, Honorii III et Friderici II imperatoris.***

a. ***Innocentii III donatio comitatus Melgorii sive Montisferrandi, sub annuo censu viginti marcarum argenti,*** *f.* 245-246.

b. ***Fridericus imp. concedit Innoc. III comitatum Fundanum et totam terram citra Galerianum, ut de ipsis post mortem comitis Fundani libere disponat,*** *f.* 246-247.

c. ***Concordia pacis inter Clementem III et senatorem populumque romanum,*** *f.* 247-251.

d. *Privilegium, per quod, intuitu Innocentii, absolvit illum abusum quod praedecessores sui romani imperatores intromiserunt de electionibus praelatorum et possessionibus et spiritualibus ceteris*, f. 252-255.

e. *Privilegium Friderici, per quod spopondit et iuravit d. Honorio III se tueri et restituere, et iuvare ad recuperandas possessiones ecclesiae, et subvenire in guerris, et obedientiam et honorem romanae ecclesiae exhibere*, f. 255-257.

f. *Litterae Friderici, per quas, sub poena excommunicationis latae sententiae, spopondit et iuravit domino papae se intra certum terminum cum cunctis militibus in subsidium terrae sanctae ire, et de modo transeundi et manendi ibidem*, f. 257-260.

g. *Concordia facta inter Eugenium et Fridericum*, f. 260-263.

h. *Cassatio statutorum editorum contra ecclesiam et virorum ecclesiasticorum libertatem, quam Fridericus imperator cassavit*, f. 263-264.

i. *De requisitis privilegiis in solemni curia pro resignandis privilegiis papae per imperatorem destinatis. Item de edicto in solemni curia super resignandis privilegiis in manu Friderici imperatoris secundi, in civitate Capuae nuper celebrato*, f. 264-265.

k. *Qualiter Galvanus et Fridericus Lance, nobiles milites, qui in favorem Friderici secundi imperatoris, ecclesiae persecutorumque plurimorum, ecclesiae sanctae Dei nocuerunt, fuerunt de mandato domini Clementis ad misericordiam et gratiam admissi, cum certis pactis et promissionibus per eos praestitis et iuratis*, f. 266-270.

l. *Qualiter praedictus Galvanus Lance in mala pristina relapsus, contra Deum et ecclesiam agens, fuit de parte domini Clementis citatus peremtorie ad comparendum in certo termino coram dicto domino papa, ipsius mandatis super certis iniuriis pariturus*, f. 270-272.

III. *Ordinatio de ecclesiis vacantibus bis infra annum facta tempore domini Ioannis papae XXII, super servitio camerae apostolicae persolvendo. Item declaratio super praedicta ordinatione facta tempore domini Ioannis papae praedicti anno Domini* 1332, f. 273-274.

IV. *Litterae mutuae Caroli I regis Siciliae et Petri III regis Aragoniae, anno* 1282, f. 275-284.

V. *Littera fr. Petri Marsilii, ordinis Praedicat. de conventu maioricensi, cuidam apostatae ordinis fratrum Minorum, qui prius vocabatur frater Andreas, post vero factus Saracenus vocabatur Hoballa*, f. 284-292.

VI. *Littera Eduardi III regis Angliae Clementi pp. VI.* ».
» Pensata sedis apostolicae clementia, quae de formato . . , mense novembri, 1343, f. 292-295.

Cod. 34 chart., saec. XV, a. 338, l. 230 [Z. L, CCLIX] B.

Vitae pontificum romanorum, a d. Petro ad Martinum V.

Vitae usque ad Hadrianum II fere omnibus conveniunt quae Anastasii Bibliothecarii nomine, non una vice, editae sunt, scilicet foliis 1-74. Reliquas a Ioanne VIII ad Martinum V, fol. 74-144 confer cum iis que Lud. Ant. Muratorius in praefationibus ad vitas pontificum romanorum, tom III *Scriptt. rer. italic.* disseruit.

Praeeunt index vitarum alphabeticus, ac epistolae s. Hieron. ad Damasum: « Gloriam sanctitatis tuae nostra humilitas deprecatur . . . », et Damasi ad Hieronym: « Gaudet ecclesia tuo fonte » iam satiata, et amplius sitit curiositas . . . . »

Cod. 35 membr., saec., X, a. 279, l. 180 [Z. L, CCCLVII]. B.

Vita s. Gregorii papae Magni, Joanne Diacono auctore, libris quatuor. Folia 131.

Praeit dedicatio *beatissimo ac felicissimo domno Ioanni, sanctae catholicae et apostolicae romanae ecclesiae praesuli, Joannes ultimus levitarum.* « Nuper ad vigilias beati Gregorii rom. pontif., » Anglorum scilicet gentis apostoli . . . . . ».

Unicuique libro praeit index, capitulorum numero vario ac in editionibus, non autem re. Desideratur ab initio carmen Joanni papae VIII [qui auctori praeceperat *ut vitam* Gregorii *de scrimnio sanctae sedis apostolicae tanto plenius, quanto et certius carpere studuisset*] : « Suscipe romuleos, pastor venerande, triumphos ».

Joannes ex monacho Cassinensi ecclesiae romanae diaconus, Gregorii gesta, post Paulum Warnefridum, elucubravit. Quanta autem huius operis auctoritas fuerit apud veteres docet Guitmundus, episcopus aversanus lib. 3. de eucharistia: « Eam vitam tot » sanctissimi doctissimique romani pontifices, nullo hactenus dis» sonante, probaverunt, eorumque auctoritatem secutae tot ec» clesiae, cuncto populo christiano consonante, nunc usque su» sceperunt ».

Codicem, foliorum 131, litteris initialibus, romanis uncialibus pictis, maioribus vero argento illitis, cum figuris sub fine vetustate spectabilem, eo magis taedet a I. B. Galliciollio (1) missum, quod merci domesticae alienam praetulerit.

Volumini compingendo frusta membranarum adhibita, quarum primae ex eodem saeculo abbatissa monasterii s. Cyriaci subscripsit; alteram, qua decimotertio a Martino papa IV datam, non sinceram puto.

Cod. 36 chart., saec. XVII, a. 260, l. 193 [L. IX, XLIX]. Mg.

I. Fr. Nicolai cardinalis Aragoniae, *vita Alexandri papae III.* « Alexander tertius, natione tuscus, patria senensis, ex pa» tre Rainutio ... », f. 1-131.

Publici iuris fecit Muratorius, tom. III *Scriptt. rer. ital.*, p. 448-475, ex codice Estensi collato cum mediolanensibus biblioth. Metropolitanae et Ambrosianae. His extremis accedit nota, qua noster quoque caret: « Praesentem librum ordinavit et scribi » fecit reverend. in Christo pater et dom. d. fr. Nicolaus cardina» lis Aragoniae, quem compilavit ex diversis registris et ex li» bris camerae apostolicae, et ex aliis etiam libris et chronicis » diversis cum magna diligentia et labore ... ». Plura tamen » habet passim Marcius ac textus impressus, unde suspicor Mu» ratorium, uti solet, quaedam compendio tantum obtulisse, vel » praeteriisse prorsus.

(1) In eadem vita, praemissa operibus s. Gregorii, Venetiis ann. 1768-1775, Galliciollius usus est codicibus Regio, Colbertino, Bigotiano, Andegavensi, Turonensi.

Hanc vitam non ante Muratorium editam puto, etsi ad finem nostri codicis apposita legatur ab inquisitore generali senensi impressionis licentia diei 13 octobris anni 1639.

II. *De electione romani pontificis.* « Licet de vitanda discor» dia in electione romani pontificis, manifesta satis a praedeces» soribus nostris constituta manaverint, quia tamen ... f. 133» 157 ».

Cod. 37 chart., saec. XVI, a. 280, l. 213 [L. IX, XXIX]. Yc.

Francisci Mucantii, *diariorum sacrarum caeremoniarum capellae sanct. dom. nostri, divina providentia, papae Gregorii XIII magistri.* « Die 16 maii in vigilia s. Trinitatis, anno Domini » 1573, in sacristia capellae post vesperarum celebrationem... »

Auctor principio statim de se narrat, quomodo die 16 maii, 1573 officium magistri caeremoniarum pontificii ingressus sit, sine praeiudicio duorum magistrorum modernorum, videlicet » domini Ludovici et domini *Cornelii de Firmanis*, quoad emo» lomenta et fructus officii, sed cum futura successione in locum » alterutrius primo vacaturum, et interim cum praevisione *decem* » *scutorum auri quolibet mense et victu in palatio, pro me,* duobus » famulis et uno equo...» Narrat ulterius: « Iam fere erant tran» sacti decem anni, cum tempore felicis recordationis Pii papae » quartis nonnulli ill. ac rev. cardinales in huiusmodi officium » [magistri caeremoniarum] introducere me cupiebant, quod cre» derent me tanquam nepotem quondam d. Blasii Baroni de Ce» sena, olim magistri caeremoniarum, haeredemque scriptorum » illius, aut etiam tanquam me apte natura in id studii genus » proclivem ac deditum, in eo magisterio idoneum fore. Res ta» men tunc effectu caruit, quia officium venale fuit factum, quod » ego emere recusavi. Me inscio *nec* procurante, Gregorius XIII » *tale* mihi munus gratis contulit... Eram tunc constitutus *in* » anno aetatis meac 40, non completo ».

Codex, folior. 144, qui tomum tantum primum componit, finit die 1. aprilis, a. 1575.

Cod. 38 chart., saec. XVII, a. 286, l. 210 [L. IX, XXXII]. Yc.

I. *Summa conclavis Pauli pp. II, electi III kal. sept.* 1464, *octodecim cardinalibus praesentibus.* « Septima die post obitum » Pii II, ab Ancona reversi patres ad urbem . . ., f. 1-2.

Est perbreve compendium actorum in conclavi pro eligendo pontifice, ut et quae sequuntur.

II. *Conclave quo Pius II pontifex renuntiatus est* [14 kal. sept. 1458]. « Post obitum Calixti papae III, dum eius novendia» lia celebrarentur . . . », f. 3-15.

Narrationem ex libro primo *commentariorum* huius pontificis excerptam falso testatur amanuensis, dum quaedam tantum ex edita fragmenta occurrant. Eadem est ac codice proxime insequenti, nisi quod quaedam sub initio desiderantur.

III. *Capitula iurata ab omnibus et singulis cardinalibus, de religiose observandis in electione pontificis, ante creationem Sixti IV* [V idus aug., 1471]. « Nos omnes et singuli s. r. e. cardina» les infrascripti pro bono . . . », f. 17-24.

IV. *Conclave Hadriani VI* [V idus ian., 1522]. « Romae, » die dominica prima decembris, nocte sequenti, obiit Leo X, 1521 . . . », f. 25-30.

Praeit index cardinalium praesentium et absentium.

V. *Conclave Leonis* X *pont. max.* [el. V idus martii, 1513], f. 31-39.

Praeponuntur nomina cardinalium et conclavistarum, numero 100, additis tribus famulis. Finem excipit *obligatio aliquot conclavistarum solvendi singulatim ducatos mille quingentos auri de camera ceteris conclavistis.*

VI. *Conclave Clementis VII, pont. max.* [el. 13, kal. dec., 1523], « Scripturus si assumetur ad summum pontificatum . . . . » quae memoratu digna Romae et in Italia, ab excessu . . . », f. 40-96.

VII. *Conclave eiusdem pressius.* « Hadrianus pp. VI obiit » 14 septembris, 1523, quo tempore Franciscus . . . », f. 98-112.

VIII. *Julii pp. III* [el. VI idus febr., 1559], *conclave per Sebastianum Gualterium, episcopum viterbiensem, confectum, qui*

eo tempore fuerat conclavista. « Paulo III pont. max. quarto » idus novembris extincto ... », f. 114-190.

IX. *Conclave nel qual fu creato papa Marcello secondo, l' anno MDLV* [9 aprilis]. « Nel medesimo dì [22 martii] alle 21 hora, » dai cardinali che si trovarono in Roma fu fatta congregatio- » ne ... », f. 194-201.

X. Gualterio Felice. *Il conclavista, a m. Cipriano Saracinello.* « Se gli huomini fussero sempre più riservati che ordina- » riamente non sogliono essere ... », f. 202-243.

Cod. 39 chart., saec. XVII, a. 266, l. 215 [L. IX, XXX]. Ye.

I. Aenae Sylvii Piccolominei senensis, Friderici Romanorum regis secretarii et oratoris, *de morte Eugenii IV creationeque et coronatione Nicolai V summorum pontificum, oratio coram rege habita.* « Cupere te, princeps seren., quae nostra in legatione sunt gesta referre tibi .... », f. 1-52.

Ediderunt Baluzius [*Miscellanea.* Lucae, 1761, t. I, p. 334-342] et Muratiorus [*Scriptt. rerum italic.*, t. III, p. II, 878-898.]

II. *Pauli IV pp. obitus* [XV kal. sept., 1559] *et Pii IV* [el. 26 dec., 1559] *conclave et creatio. Carolo Borromaeo Antonius Guidus.* « Collegi, quanta potui maxima diligentia, ea quae pro- » ximo interregno .... », f. 53-108.

III. *Calixti III papae obitus* (VIII id. aug., 1458) *et Pii II creatio. Conclave quo Pius pp. II creatus est* (XIV kal. sept.) 1458. « Cum Alphonsus, Aragonum et Siciliae rex aegrotare ce- » pisset .... », f. 109-131.

Narratio eadem est ac codice praecedenti.

IV. *Conclave Sixti quarti* (el. V idus aug., 1471), propter obitum Pauli II, pont. max. « Anno Dom. 1471, die 28 mensis » iulii, moritur obitu repentino .... », f. 132-134.

V. *Conclave Leonis pp. X,* (el. V idus martii, 1513), f. 136-153.

Idem ac codice praecedenti.

VI. *Conclave Hadriani* VI, f. 154-160.

Idem ac codice praecedenti.

VII. *Conclave Clementis VII.* « Obiit Hadrianus 18 kal. o-

» ctobris, 1523.» Avarior et inertior iudicatus est ...», f. 163-178.

Convenit cum compendio codicis antecedentis, num. VII.

VIII. *Conclave Pauli III* (el. 13 oct., 1534).« Papa Clemente » VII visse circa undici anni, et mori alli 25 di settembre, 1534 .... », f. 185-188.

IX. *Conclave Iulii III.*, f. 190-260.

Est narratio Sebastiani Gualterii codicis praced. num. VIII, cui folio 261 quaedam de eodem pontifice adduntur.

X. *Conclave nel quale fu creato papa Marcello II,* f. 262-267.

Textus idem ac codice praecedenti, num. IX.

XI. *Conclave nel quale fu creato papa Paolo quarto* (X kal. iunii, 1555). « Il conclave di Papa Paolo III, per essere stata così breve la vita di Marcello secondo.... », f. 269-275. Exemplum alterum f. 316-325.

XII. *Elettione di Pio V papa* (el. VII idus ian., 1566). « Non » è meraviglia che di quanto si è operato nel conclave dai car- » dinali .... », f. 278-304.

XIII. *Nicolai V papae obitus et Calixti III papae creatio. Conclave quo Calixtus papa tertius creatus est a papa Pio secundo descriptum.* « Dum bella contra Turcas agerentur, ecce mors Nicolai V pont. max.... », f. 308-315.

Ex libro primo *Commentariorum,* quibusdam tamen immutatis.

XIV. *Conclave Alexandri VI pont. max.* (el. 3 idus aug., 1492), *Michaele Ferno mediolanensi auctore.* « Diuturne affectus » morbo in diesque ingravescente, Innocentius Cibo genuensis...», f. 327-343.

XV. *Conclave di papa Urbano VI* (el. 6. idus aprilis, 1378). « Alla morte di papa Gregorio XI erano in Roma sedici cardinali, » delli quali .... », f. 345-353.

XVI. *Conclave nel quale fu creato papa Gregorio XIII* (el. 2 idus maii, 1572). « Non è dubbio veruno che la creazione del » sommo pontefice non sia primieramente fatta... », f. 354-365.

XVII. *Conclave Pauli papae II: item capitula in conclavi eius a rev. s.r.e. cardinalibus iurata.*«Septima die post obitum...», f. 367-380.

Utrumque habet codex antecedens, num. II-III.

XVIII. *Conclave nel quale fu creato papa Innocenso VIII* (el. 3 kal. sept., 1484) *tradotto in volgare da Alberto Macchiavelli.* « Papa Sisto IV morì alli 12 d'agosto, 1454 . . . . », f. 382-388.

XIX. *Conclave nel quale fu creato papa Alessandro V, tradotto in volgare da Alberto Macchiavelli.* « Papa Innocenzo VIII, » dopo una lunga infermità, morì finalmente adì 23 di luglio, » 1492 . . . . », f. 388-400.

XX. *Conclave nel quale fu creato papa Pio III* (el. 10 kal. oct., 1503), *tradotto in volgare da Alberto Macchiavelli.* « Alli 12 » d'agosto, 1503, un sabbato la mattina, papa Alessandro si » cominciò a sentire indisposto . . . . », f. 401-405.

XXI. *Conclave nel quale fu creato papa Clemente V* (el. nonis iunii, 1305): « In questo conclave furono quasi li medesimi » cardinali alla elettione del papa . . . », f. 407-418.

XXII. *Relazione sommaria del successo della sede vacante, per morte del s. Gregorio papa XIII* (m. 4 idus apr., 1565), *et del successo del conclave nell' anno* 1585, *con la creatione del beatissimo Sisto pp. V* (el. 8 kal. maji, 1585). « Domenica alli 7 d'a- » prile, 1585, papa Gregorio XIII celebrò messa . . . », f. 419-430.

Cod. 40 chart., saec. XVII, a. 260, l. 202 [L. IX, XXXI].

I. *Acta eius interregni, quod fuit inter obitum Pauli pp. III et creationem Iulii III pont. max., anno Dom.* 1549, *in quibus infirmitas, obitus, exequiae Pauli III, conclave et creatio Iulii III continentur, Augustino Mussarello, episcopo telesino auctore.* « Paulus papa III, cognomine Farnesius, patria romanus, Ale- » xander antea vocatus . . . . », f. 1-144.

Paucis de Paulo III praelatis, amplissimam conclavis, diebus duobus supra septuaginta absoluti, historiam excutit auctor.

II. *Conclave di papa Marcello II.* « Il cardinale di Ferrara da » prima che tornò di Francia per fermarsi a Roma. . : . . . . », f. 146-157.

Differt textus ab aliis codicibus praecedentibus.

III. *Conclave nel quale fu creato Paolo IV.* « Il conclave di » Paolo IV, per essere stato così breve la vita di papa Marcello » II . . . . », f. 159-171.

Textus idem ac codice 39.

IV. *Conclave di Papa Pio IV.* « Il conclave nel quale fu » creato Pio IV, per la lunghezza della sede vacante.... », f. 172-180.

V. *Obitus Pauli IV et conclave cum electione Pii IV. Carolo Borromaeo, cardinali amplissimo, Antonius Guidus*, f. 182-232.

Eadem prorsus quae codice 39.

VI. *Conclave di papa Pio V*, f. 234-255.

Idem textus ac codice 39.

VII. *Conclave di papa Gregorio XIII.* « Vi promisi l' altro » giorno di narrarvi con le prime mie lettere il modo con il » quale.... », f. 256-261.

VIII. *Conclave nel quale fu creato papa il cardinale Montalto che fu Sisto V.* « La elezione del sommo pontefice è senza » dubbio la maggiore et più sublime atione..... », f. 263-279.

IX. *Conclave di Gregorio XIV* (el. nonis dec., 1590). « Il » conclave di papa Urbano VII, nel quale il cardinale di Cremo-» na di famiglia Sfondrata.... », f. 280-321.

X. *Conclave di papa Gregorio XIV, nel quale si racconta distintamente ed ordinatamente tutte le ationi che in esso sono occorse nell' anno* 1591. « Giusto desiderio veramente et laudabile » autorità è quella che v. s. mostra d' avere particolar raggua-» glio ... », f. 325-409.

XI. *Conclave della sede vacante di papa Innocenzo IX, nel quale fu creato papa Clemente VIII* (el. 3 kal. febr., 1592). « De-» siderando v. s. sapere le occorrenze del conclave, ho voluto » dargliene questo breve ragguaglio.... », f. 410-419.

XII. *Conclave nella morte del papa Clemente VIII, dove fu creato papa il cardinale Alessandro de Medici detto Leone XI* (el. kal. apr., 1605). « Era il cardinale Aldobrandino uscito di Roma negli ultimi di gennaro dell' anno 1605.... », f. 422-459.

XIII. *Conclave per l' elezione di papa Paolo V* (el. 17 kal. iun., 1605). « Dovendo, per l' obbligo che tengo da vostra eccellenza, darle un breve ragguaglio di quello ch' è seguito.... », f. 460-478.

XIV. Lottino Gio. Francesco. *Discorso sopra le azioni del conclave, nel quale oltre molti dottissimi avvertimenti dati al buon*

conclavista, si tratta et discorre anco quali parti debbia avere il cardinale papabile: aggiuntovi diversi altri particolari in questa materia, degni d'essere intesi. «Io posso testificare, come di cosa » veduta cogli occhi, che la elezione del papa procede da Dio so- » lamente.... », f. 480-508.

Cod. 41 chart., saec. XVI, a. 200, l. 148 [L. IX, LXXXIII]. N.

Onuphrii Panvinii, *romani pontifices et cardinales s. r. e., ab eisdem, a Leone IX ad Paulum papam IIII, per quingentos posteriores a Christi natali annos creati.* Venetiis, 1557, 4.°

Auctor veronensis, frater Eremita augustinianus, plures passim sua manu addidit emendationes.

Cod. 42 chart., saec., XVI, a. 277, l. 203 [Z. IX, LXXVII].

Antonii Caffarelli, *de cardinalibus.* « An ad solum papam, » etiam a rev. caetu cardinalium segregatum, an ad ipsos per- » tineat... ». Folia 32.

Haec tractatus epitoma a principio: *Creatio cardinalium spectat ad eos solos — Quod solus papa creat eos — Quod nullo modo spectet ad cardinales — Quod ad papam cum cardinalibus — Cardinalatus est simplex dignitas — Maior episcopali — Eboracensis creatus cardinalis non praecedit cantuariensem.*

Auctor romanus fuit advocatus consistorialis.

Praeeunt insignia haud mihi nota, sub pileo cardinalitio.

Folium primum infrascriptum: « Est bibliothecae Anicia- » nae collegii Gregoriani domus s. Benedicti, dono Constantini » abbatis Caietani fundatoris ».

Cod. 43 chart.,, saec. XVIII, a. 440, l. 290 [L. IX, XLIII]. MI.

Ferdinandi Ughelli, *Italia sacra, sive de episcopis Italiae et insularum adiacentium tomus quintus*, cura et studio Nicolai Coleti ec. Venetiis, 1720, f.°

Additamenta, emendationes, notae passim accedunt manu Fr. Bern. Mariae de Rubeis et Apostoli Zeni, ex operibus plerumque editis.

Codd. 44-49 chart., saec. XVIII, a. 288, l. 200 [L. IX, CXL-CXLV].

Joannis Dominici Coleti, *emendationes et additamenta operis* ITALIAE SACRAE *Ferdinandi Ughelli;* quae voluminibus sex digeruntur. Insunt quoque diagrammata stemmatum egregie delineata addita Ughellio, numero 690. Cum pars major desit Ughello, optime factum adverto nomina dioeceseon in iis codicibus contentarum recitare.

Volumen primum fol. 193 refert titulum: *Ad episcopos suburbicarios Italiae sacrae tomo primo correctiones et accessiones Jo. Dominici Coleti Sebastiani f. Nicolai n. MDCCLXXVII.* Continet autem *ad episcopos ostienses et velitrenses, portuenses, sabinenses, praenestinos, tusculanos, albanenses, aesinos, alatrinos, amerinos, anagninos, anconitanos, aprutinenses, aquaependentes, aquinates.*

Alterum fol. 181 inscriptum: *Ad tomum VI accessiones et correctiones*, continet *archiepiscopos neapolitanos, acerranos, isclanenses, nolanos, puteolanos, capuanos, isernienses, atinates, calatinos, carinalenses, calvenses, casertanos, suessanos, theanenses, venafranos, surrentinos, vico-aequenses, lubrenses, stabienses, theatinos, octonenses, luncianenses, compsanenses, s. Angeli de Lombardis, bisacienses, lapcedonenses, muranos, satrianenses.*

Tertium, fol. 146, inscriptum: *Ad tomum VII Italiae sacrae acess. et correct.*, continet episcopos *acheruntinos, anglonenses, gravinenses, potentinos, tricarienses, venusinos, amalphitanos, capritanos, litterenses, minorentes, scalenses, salernitanos, acernenses, campanienses, caputaquenses, marsicanos, nucerinos in Pasanis, nuscanos, policastrenses, sarnenses, barenses, bitectenses, bituntinos, catharenses, cupersanenses, iuvenacenses et terlitienses, lavellenses, minerbinenses, polymnianenses, rubenses, nazarenos, cannenses, Montis viridis, sipontinos, vestanos, tranenses, salpenses, andrienses, vigilienses.*

Quarto volumine fol. 90, comprehenduntur *accessiones et correctiones ad tomum VIII Italiae sacrae*, nempe episcoporum *beneventanorum, abellinensium, allifanorum, arianensium, ascu-*

lanorum, borianensium, bovinensium, civitatensium, darconariensium, faventinorum, fresuentinorum, guardiensium, larinensium, lesinensium, lucerinorum, Montis Cortini, Montis Marrani, s. Agathae Gothorum, s. Severi, telesinoruu, termulanorum, trevicanorum, turtibulensium, vulturariensium. Eodem volumine accedunt ad tomum IX Ughelli episcopi *brundusini, hostanenses, hydruntini, aletini sive lycienses, alexanenses, castrenses, gallipolitani, uxentini, tarentini, castellanetenses, mutilenses, urienses, casentini, marturanenses, rossanenses, rhegienses, bovenses, cassanenses, catacenses, crotonienses, hieracenses, neocastrenses, nicoterenses, oppidenses, scyllacenses, tropeienses, s. Severinae, bellicastrenses, geruntinenses, insulanenses, s. Leonis, strongolenses, umbriaticenses.*

Volumen quintum, fol. 96, habet *accessiones et correctiones ad tomum decimum,* nempe ad episcopos *acilienses, aecanenses, altinates, amiternenses, aquavivenses, atinenses, aurontinos sive aventienses, avellinos, aufinates, blerenses, bobienses, brinianenses, brintenses, caeretanos, Castri Valentis, celeienses, centumcellenses, cestenses, cisternenses, Civitatis novae, curienses, equilinos, vico-feniculenses, fidenates, formianos, fruscinates, furconienses, gabinos, gallecianos, iulienses, labicanes, locrenses, martarianenses, methamaucenses, meranates, morconenses, poestanos, purasienses, polymartienses, privorniates, trebiates, Trium tabernarum, tadinates, tauranienses, tuscanienses, viccarienses, villanenses, vulturnenses.*

Volumen ultimum, fol. 148, inscribitur: « Episcopos fere » octingentos Italiae sacrae addendos exhibet Jo. Dominicus Co- » letius Seb. f. Nic. N., domo Venet. i. u. et s. t. d., protonot. » apost. Venetiis, 1784, typis Coletianis. Indices episcoporum, » documentorum, inscriptionum et auctorum ».

Auctor, e societate Jesu, ab America redux, opus praelo paraverat, quod tamen fortuna adversa interceptum est.

Codd. 50-56 chart., saec. XVIII, a. 275, l. 210 [L. IX, CXLVI-CLII].

Joannis Dominici Coleti, *ad Ferdinandi Ughelli Italiam sa-*

cram correctiones et additiones, usque ad finem saeculi XVIII, una cum supplementis Jacobi Coleti. Volumina VII, omnia autographa.

Additiones et emendationes supplentur ad volumina Ughelli secundum usque quintum, quae in codicibus anterioribus desiderantur. Quaedam iam tractata largius excutiuntur.

Codd. 57-72 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 230 [L. IX, CLIII-CLXVIII].

Italiae sacrae Ferdinandi Ughelli emendationes et additamenta ad Pium VI pont. max., opera et studio Jo. Dominici Coleti, Seb. f. Nic. n., ex pluribus scriptoribus, codicibus et monumentis ec. et praecipue ex schedis cl. viri p. mag. fr. Jo. Hyacinthi Sbaraleae, ord. min. conv., summo labore et diligentia collectis et ordinatis a p. Francisco Antonio Contareno, eiusd. ord., sac. theol. mag. Venetiis. Volumina sexdecim.

Correctiones et additiones, eadem ac in ceteris codicibus superioribus methodo, fusius datae sunt usque ad finem saeculi XVIII. Accedunt additiones usque ad Leonem pp. XII, cura et diligentia Jacobi Coleti, Venetiis a. 1827 demortui.

Qui codices numero 44-72 descripti sunt, absolutam ferme, certe ad finem saeculi decimi octavi, exhibent historiam episcopatuum Italiae, in duplici Ughelli editione ieiune admodum oblatam. Propterea laude efferendus est eruditissimus vir Joseph Cappelletti, qui pretiosam hanc collectionem diligenter excussit ac in proprios usus convertit, in opere *Le chiese d' Italia,* jam ad finem, plausu universo, perducto.

Cod. 73 chart., saec. XVIII, a. 315, l. 212 [L. IX, CXXXVI].

Studia ac documenta varia, quae ad episcopos et ecclesias Italiae referuntur.

1. Inscriptiones, excerpta ex chronicis, diagramma de episcopatu tergestino, cum nota: *già visto dall' ab. Giandomenico* (Coletti), f. 1-14.

2. *Notitia dioecesis cajetanae,* itale. « Se riguardar si voglia la serie de' vescovi della città di Gaeta.... », f. 16-25.

3. *Documenta consecrationis ecclesiae abbatiae sanctae Mustiolae de Turri*, f. 26-29, 38-39.

4. *De ecclesia parmensi documenta varia*, f. 30-37.

5. *De ecclesia senensi plura*, f. 40-106.

Documenta plura et vitae b. Bernardi Ptolemaei, fundatoris Olivetanae congregationis s. Romuli, s. Herculani, b. Fridiani.

6. *Erectio collegiatae ecclesiae s. Venantii Fabriani in cathedralem*. Romae, 1728. Folia 2 impressa.

7. *De episcopatu fabrianensi a camerinensi seiuncto*. Romae, 1785, pag. 16, 4.

8. *De erectione ecclesiae camerinensis in archiepiscopatum*. Romae, 1788, pag. 8, 4.

9. *De creatione episcopatus carpensis*, anno 1779, f. 107-110.

10. *De creatione episcopatus pinaroliensis*, anno 1748, f. 111-158.

11. Treleani, canonici, *de capitulo s. Petri de Carnea*, itale. « In tutte le imprese che ad onore del suo capitolo . . . . . . », f. 159-172.

Cod. 74 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 222 [L. IX, CXXXV].

Notitiae variae de aliquibus dioecesibus Italiae.

I. Natalucci Durostante. *Notizie di Trevi.* « Trevi, oggi terra » non oscura dell'Umbria, è situata in un erto . . . . », f. 1-5.

II. *Di Bevagna.* « Mevagna, in latino *Mevania*, una delle » quattro città più antiche . . . . », f. 7-10.

III. *Niciensis dioecesis ecclesiastica monumenta.* « Prius » quam de niciensi, opus esset de cemelensi ecclesia agere . . . . », f. 11-43.

IV. *Succinta descrizione della città e chiesa di Vigevano.* « Vi» gevano, da alcuni chiamato *Vicus Levorum*, da altri *Vicusvene*» *ris, Vigliranum, Viglebanum, Vergeminum* . . . . », f. 45-67.

Exstant inscriptiones et documenta varia, latine.

V. Gentili Bernardo. *Relazione della città di s. Severino della marca d'Ancona.* « L'antica città di Settempeda è rino» mata . . . . », f. 69-95.

Haec insunt: Fondazione della città. — Catalogo de'vescovi

— Compagnie laiche — Conventi religiosi con la serie della loro fondazione — Monasteri di monache, antichi e moderni — Luoghi pii, chiese, santi e beati, et imagini miracolose della città — Abbazie e priorati insigni, e commende di cavalieri — Notizie della cattedrale e suoi privilegj anco imperiali.

VI. Philippi a Turre, episcopi adriensis, *relatio de adriensi dioecesi ad sacram congregationem, a.* 1706. « Ecclesiae adriensis, » ad quam administrandam, munere sanctis. d. n. Clementis X, » anno salutis 1702 . . . . », f. 97-102.

VII. *Chronica episcopalis regiensis.* « Et quia termini ejus- » dem ecclesiae in confiniis mantuanis, bononiensibus, mutinen- » sibus . . . . . », f. 104-113.

Quidam addidit schedulam inscriptam: « Questa cronica » scritta dopo il 1595, se si eccettuino gli ultimi vescovi, può ser- » vire a poco, essendo piena di favole, proprie di que' tempi.

VIII. *Additiones ad chronicam episcopalem regiensem.* « N. » 78. Claudius ex nobilissima comitum Rangonum familia . . . . », f. 114-148.

Privilegiorum pars potior ex tabulario ecclesiae cathedralis et monialium s. Thomae Regii eruta, publici iuris facta est ab Ughello in *Italia sacra.*

IX. *Notizie di Cingoli.* « Cingoli, in latino *Cingulum*, è una » antica città dei Picenti, situata adesso nella marca d'An- » cona . . . . », f. 150-156.

Supplentur et emendantur quae Moreri in *Dizionario storico,* tom. III pag. 331 de Cingulo vel brevius vel errate retulit.

Cod. 75 chart., saec. XVIII, a. 270, l. 197 [L. IX, CXXXVII]

Additiones ad historiam episcoporum Italiae.

Foliorum ordine, toto volumine, turbato, agitur de episcopis florentinis, Burgi sancti sepulchri, collensibus, fesulanis, sanminiatensibus, pistoriensibus, pratensibus, pisanis, adiacensibus, alexiensibus, sagonensibus, senensibus, clusinis, grossetanis, Massae populoniensis, suanensibus, piscianis, mediolanensibus, albensibus, albintimiliensibus, alexandrinis, aquensibus, astensibus, bergomensibus, brixiensibus, cremonensibus, derthonensibus, lauden-

sibus, novariensibus, savoniensibus, vercellensibus, viglevanensibus, genuensibus, acciensibus, albingaunensibus, bobiensibus, brugnatensibus, marianensibus, naulensibus, nebiensibus, taurinensibus, eporediensibus, fossanensibus, Montis regalis, Augustae Praetorii, niciensibus, aquileiensibus, bellunensibus, cenetensibus, aemonensibus, comensibus, concordiensibus, feltrensibus, iustinopolitanis, parentinis, patavinis, petinensibus, polensibus, tarvisinis, tergestinis, tridentinis. Universa impressioni parata.

Cod. 76 membr., saec. XV, a. 244, l. 171. [L. IX, XXXVIII]. O.

Petri Mallii, *opusculum historiae sacrae, ad beatissimum patrem Alexandrum III, pont. max.* « Licet haec quae sequuntur » in sanctorum libro pontificum et in eorum quoque sepul- » chris . . . . ». Folia 33.

Historiam hanc basilicae Vaticanae a Petro Mallio eiusdem canonico conscriptam primus, quantum video, Abraham Bzovius in *annalibus ecclesiasticis* (ad ann. 1216, num. XVI) ex Iacobi Grimoaldi notarii romani collectiene quadam indicavit ; idemque pauca protulit ex ipso libello, et alio itidem Mallii *super antiquitatibus et consuetudinibus basilicae sancti Petri*, in tabulario illius ecclesiae nunc asservato (1). Quum postea in antiquam basilicae Vaticanae descriptionem apud Antonium Amicum, historicum regium Paullus de Angelis siculus incidisset, atque ex opere ipso, quod nullum praeseferebat auctorem, eam canonico cuidam eiusdem ecclesiae adjudicandam cognovisset, sub romani canonici nomine, anno 1646 Romae, typis Bernardini Tari, emisit; monuitque in libri calce, ne quis Petri Mallii, quod edebat, opus esse contenderet, quum Mallius sub Alexandro papa III, cui eiusdem omnino argumenti opus ab eo dicatum iam noverat, floruisset: romanum autem canonicum sub Caelestino III vixisse, ex quodam operis loco innotesceret, atque adeo anni plures inter utriusque scriptoris aetatem intercederent. Est editori fides adhibita a nonnullis, et ab ipso quoque Mabillonio, qui in *itinere italico* (p. 52) romani canonici commentarium iam editum, Mallii

(1) Montfauc. *Biblioth. biblioth. ms. p.* 109.

vero ineditum affirmavit, parumque abfuit quin totum denuo proferret (1). Verum postea abstinuit, paucaque caeremonialia iuxta codicem Vaticanum, aliumque Regium parisiensem edere satius duxit. Alia omnino fuerat Felici Contelorio, viro et ipsi non leviter erudito, sententia: nam, reclamante licet Paullo de Angelis, editum ab eo libellum Petro Mallio canonico romano in privata annotatione adjudicare non dubitavit, ac praeterea ad Vaticanum exemplar emendavit. Accidit tandem ut Conradus Ianningus e societate Iesu in *actis sanctorum* Bollandianis, ad diem 29 iunii, ineditum aliquem libellum de basilica Vaticana in lucem proferre constituisset, quumque Labbaeum in tertio *novae bibliothecae manuscriptae* volumine Malliani operis editionem molitum intellexisset, ipsum Labbaeanum exemplar Parisiis ad se transferri eo consilio curavit. Collatione instituta textum inter a Paullo de Angelis editum et Mallianum, unum idemque opus esse deprehendit et, Fontaninio apud Contelorium adsentiente, id typis nuntiavit. Quod autem editio opus passim interpolatum referret, nec ex ea quid Mallius, quidve alter quispiam scripsisset, constaret; denuo in *actis Sanctorum* (2) edidit, et quidem emendatius, ac interdum locupletius; ea etiam servata ratione, ut primaevus textus ab interpolatione, annotationibus quibusdam positis, distingueretur. Illud inter cetera tunc innotuit, quod et ea verba, quibus Paullus de Angelis motus Mallio libellum abiudicaverat, inducta aliena manu fuere: nullus ut proinde relictus sit locus ambigendi, quin textui Malliano plura sint a recentiori basilicae Vaticanae canonico adjuncta: quod vel attente lectori patet; mirumque sit hoc ab auctore annotationum ad bullarium Vaticanum non fuisse animadversum; quippe qui unius verba alteri frequens attribuat (3).

Ad nostrum codicem quod attinet, textui Labbaeano a Ianningo vulgato ubique respondet. Auctoris praefationem ad Alexandrum III a Ianningo primum editam habet, itemque romanorum pontificum chronologiam, qualem ipse ad calcem dedit. Ra-

(1) Comment. in ord. roman. p. X.
(2) T. VII iunii, p. 37 et seq. ed. antuerp.
(3) T. I, p. 7, 43, et alibi.

rioribus illum esse accensendum ex eo colligitur, quod, praeterquam in bibliotheca Vaticana et Regia parisiensi, veteri manu descriptum nullibi superesse notum sit. Extremo folio haec de scriptione habentur: « Explicit opus Petri Mallii historiae » sacrae, scriptum per me Zenonem de Zenonibus de Pistorio, » anno Domini 1471, die vero 23 iulii, sedente Paulo II pont. » max., anno VII pontificatus sui. »

Illud autem de Mallio se se mihi observandum offert, eundem videri ac *Petrum basilicae s. Petri canonicum*, ad quem opusculum, cui titulus: *Suffraganeus bibliothecae* inscripsit Nicolaus Maniacorius, titulo s. Damasi cardinalis, ex saeculo dimidio decimo, vir litteris haebraicis doctus, ut libellus ipse, quem t. IV, p. 126, illustravit, declarat.

Cod. 77 chart., saec. XVIII, a. 200, l. 147, [L. IX, LXXXVII].

I. *Acta patriarcharum aquileiensium, a s. Hermachora ad Marcum Barbum venetum* (a 1470), *ex pervetusto manuscripto*, f. 1-102.

Patriarchae unicuique folia duo assignantur, eo certe ut enarratis nova ex aliis fontibus adderentur. Concordat usque ad Othobonum cum *Vitis patriarch. aquil.*, quas e codice Ambrosiano protulit Lud. Ant. Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, t. XVI, col. 5-16, variata lectione, praesertim quod textus impressus adeo gravibus scatet erroribus ut qui emendare curaverint, Augiae stabulum expurgare insumant. Duos exhibet codex vitas Bertrandi (f. 67-69) cum Ambrosiano et Vaticano (Ibi, col. 80-81) concordes. Quae subsequitur Nicolai (f. 71) neutri respondet. Nicolai et Ludovici della Turre (f. 73-77), utique Vaticano; nulli eorum vita Marquardi (f. 79). Cum Vaticano concordant vitae patriarcharum a Philippo de Alençonio usque Ludovicum de Tech. Chronico patriarcharum usque Marcum Barbum (f. 93-(97) carent codices Ambrosianus et Vaticanus.

Principio codicis Philippus Riceputus sua manu scripsit: « Acta haec patriarcharum aquileiensium nobis transmisit do. » Pacificus Bizza ex archivo domini Ernesti Motense foroiuliensis » ex Portu Naonis, anno domini 1725 ».

II. *Dissertatio italica de originibus urbis Utini, Foroiulii metropolis, auctore anonymo.*

« Haverai benigno lettore, da me sopra di questi fogli la » vera e real origine della città d'Udine . . . . », f. 103-111.

Prooemium lectori datum est Utini, 24 sept., 1661. Dissertationis mutilae, ab anno a Roma aedificata 692, pars potior Forumiulii et Aquileiam attingit, ex rerum foroiuliensium scriptoribus Palladio, Candido, Sporeno, Bellono, Quintio Aemiliano Cimbriaco. Auctor, quem p. Philippum Comoreto puto, totus est ut evincat Utinum primitus *Attinum* appellatum, quod nomen a colonis romanis inditum in memoriam *Attinae* Latii : hoc idem asserit de *Monte Albano, Fregella* [vulgo *Feegellaco*] et *Flaibano* in commemorationem *Montis Albani* in Latio, *Fregellae ad Lyrim, Flaviani.*

Codicem dono obtulit Marciae anno 1825 Iacobus Coleti, sacerdos venetus.

Cod. 78 chart., saec. XVI, a. 210, l. 158 [L, IX, LXIII]. Z.

I. Antonii Belloni, *de vitis et gestis patriarcharum aquileiensium, magn. et excell. iuriconsulto Hieronymo Monteniano.* Dedicatio. « In pauca contuli quaecumque schedarum tabellionica- » rum lectio . . . . . », historia: « Christus servator noster anno » Augusti quadragesimo primo natus . . . . », f. 5-58.

Auctor, scriba utinensis, historiam sua manu exaratam deducit a d. Marco ad Grimanos tres [ann. 41-1628].

Opusculum edidit Ludovicus Antonius Muratorius in *Scriptt. rer. ital.* t. XV, p. 21—col. 70, cum tetrasticho Portii, quod legitur fol. 5, et dedicatione, et quidem ex hoc codice de quo Muratorius in prooemio: « Debeo hoc munus Apostolo Zeno, qui pro » sua erga me benevolentia ms. exemplar opusculi sibi iamdiu » procuratum lubentissime dedit Gherardio meo ».

II. Eiusdem, *de feudis patriae.* « Absolutis utcunque vitis » patriarcharum aquileiensium, agam breviter de patriae feu- » dis . . . . », f. 59-72.

Capitulis viginti concluditur, ex quorum nono: *Provisiones ne feuda alienentur*, liquet auctorem anno millesimo quingente-

simo decimo nono, operi adhuc insudasse. De veritate assertorum sic sub fine aunotat Bellonus: « Ceterum ne videar alicui » suspectus, ut minus vera scripserim, ad scribas unumquem» que remitto, a quibus passim retuli me decerpsisse. »

Si Muratorius operis principium advertisset, tractatulum hunc velut anonymum non edidisset in: *Antiquitates Italiae medii aevi*, t. I, col. 639-654.

Codicem, de quo Zeno in *Dissertazioni Vossiane*, t. I; « Co» dice autentico . . . . di mano dello stesso Bellone, di cui pur vi » si legge un trattatello istorico *de feudis Patriae* », eundem esse ac Grimanium evincit nota Iusti Fontaninii apposita exemplo quod Marcia custodit [L. XIV, 49]. « Hoc opus Antonii Belloni » ego Iustus Fontaninius exscripsi ex ms. originali bibliothecae » Grimaniae, quod Venetiis ad me Romam transmisit v. c. A» postolus Zenus prid. kal. novembres anni iubilaei 1700 ».

Codd. 79-84 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. IX, CXXV-CXXX]. R.

Bern. Mariae de Rubeis, *schedae et monumenta ad eius opus: Monumenta ecclesiae aquil. Venetiis impressum a.* 1740.

Sex voluminibus in folio, vel ab auctore, vel ab amicis, diligenti cura inscripta, exstant documenta plura, quorum minima pars in opus antea dictum illata. Argumenta tantum, ad quae per summa capita ea referuntur, enumerabo, a proposito enim aberrarem, si eorum syllabum texere instituerim.

Volumine primo comprehenduntur: Diplomata imperatorum — Legatio Wolcheri Senas — Placita varia — Proclamatio de gradensi insula — Pacta inter Venetos et patriarchas — Duces Carinthiae — Monasteria, abbatiae — Praepositurae — Hospitalia — Gordinus contra comites goricienses, et de iis plura — Duces Austriae — Gravamina ecclesiae aquileiensis — De censuris in Florentinos. His epistolae interseruntur itale Josephi Bini, Joannis Baptistae Florii, Joannis Dominici Guerra [1738-1749].

Altero: Exempla documentorum a saeculo undecimo ad de-

cimum quintum, ex tabulariis aquileiensi, civitatensi, utinensi, glemonensi, quoad electiones patriarcharum, erectiones ecclesiarum, extinctiones praepositurarum, legationes, confoederationes, parlamenta, placita, impositiones peditum et equitum, investituras, compositiones inter partes, procuratoria, compromissa et eorum prorogationes, jura praecedentiae, arenga, postulationes, datia. Insunt exempla brevium et epistolarum Urbani III, Caelestini III, Innocentii IV, Urbani V et VI, Bonifacii IX, Gregorii XII pontificum; imperatorum Caroli IV, Ruperti, Sigismundi; Friderici ducis Austriae, ducum venetorum et mediolanensium.

Tertio: Necrologium civitatense — Separatio Civitatis Austriae a Patria — Campus martius et consilium civitatis — Plura ex tabulario civitatensi — Donatio ecclesiae aquil. — Litigium inter Rosacium et Tricesimum — Gregorii de Montelongo versus provenzales — Guntherus, patr. aquil. — Varia — Ordo Humiliatorum Sacili — De familia Vergerii iustinopolitana — De plebe Venzoni — De conciliis et synodis, mantuana a. 826, aquileiensibus ann. 1282, 1310, 1335, 1357, 1437, 1649 — Reservationes, — Collationes — Beneficia — Solutiones — Regalia — Feuda — Investiturae — Manumissiones — Monasterium Trinitatis de Brundulo.

Quarto: De patriarchatu aquil., ex variis — Ludovicus de Tech — Capitula Vormatiae, Bononiae, Tridenti — Nicolaus V — Diploma Friderici III — Excerpta ex Marino Sanudo — Canonici laici — Paulus Burgensis episcopus — Marcus Barbus patriarcha — Joannes Grimani patriarcha — Bartholomaeus de Porcia — Epistolae ducum Austriae — Franciscus Barbarus patr. — Antonius Grimani patr. — Augustinus, Marcus et Hieronymus Gradenigo — Coadiutoria Danielis Delphini — Brevia et bullae Benedici XIV — Lipsana sacra — Episcopi aemonienses — Charta topogr. Aquilejae — Comites Cilleiae — Familia Bellone — Colloreti notae in historiam Candidi — Diploma officinae monetariae aquil. — Syllabus decanorum aquil. — Syllabus statutorum, numero 137, Sanctidanielis — Cesarinus de castro S. Viti. — Iustinopolis — Modium — Abbatia sumaquensis — Lipsana sacra Gemonae — Scarampi constitutiones

synodales — Illustres foroiulienses — Philippus de Alençonio — Raymundus patr. — Vacatio ecclesiae aemoniensis — Joannes de Moravia — Ecclesia s. Joannis et capitulum Civitatis Austriae.

Quinto: Exemplum narrationis patriarchatus aquil. sub Bertoldo de Moravia, ab Antonio Nicoletti civitatensi.

Extremo: Genealogicon comitum Goriciae — Ludovicus Scarampus — Syllabus operum Ratherii veronensis, et de eo plura — Diplomata — Epistolae pontificum Honorii III, Gregorii IX, Innocentii IV, Alexandri IV, Urbani IV, Clementis V, Gregorii IX, Nicolai IV — De transferendo capitulo aquileiensi — Schedae quamplures et excerpta, nullo ordine, ad apparatum historiae ecclesiae aquileiensis.

Auctor passim manu propria annotavit quae ediderat vel in *Monum. eccles. aquil.*, vel in *Dissertation. variae eruditionis;* quandoque etiam editorum emendationes proposuit.

Codd. 85-86 chart., saec. XVIII, a. 305, l. 210 [L. IX, LVI-LVII]. R.

Bernardi Mariae de Rubeis, *addenda ad monumenta ecclesiae aquilejensis.* Volumina duo autographa.

Auctor, post *monumenta ecclesiae aquileiensis* publicae luci commissa [Argentorati, 1746], diplomata plura, epistolas, chronicorum excerpta, aliaque id generis de re tam gravi congessit, eoque rerum aquileiensium materiem animadvertit adauctam, ut editionem alteram absolutiorem ac emendatiorem moliretur. Ne autem opus, quod et re et forma sarta tecta erat refectum, idem ac anterius recusum in vulgus crederetur, eodemque editio aleam subiret, titulum mutavit. Operi universo in quatuor partes tributo nomen dedit: *Dissertationes variae eruditionis*, ut codicibus sequentibus. Anno 1762 publici iuris fecit Venetiis volumen primum, cuius quinque priora capitula [p. 1-57] non ita presso vestigio aquileiensem historiam attingunt. De hoc uno edito haec auctor sub initio codicis... « Vedendo che la ristampa de' monumenti difficilmente avrebbesi potuto eseguire, s'è dato principio alla stampa de' capitoli sotto il titolo: *Dissertationes variae eruditionis*, e le aggiunte stampate arrivano

» a Massenzio patriarca inclusive [saec. IX] ». Ternum quod superest edendum volumen codices proxime insequentes concludunt.

Codd. 87-89 chart., saec. XVIII, a. 308, l. 214 [L. XIV, CXXXIII-CXXXV]. R.

Eiusdem, *dissertationes variae eruditionis sub una capitum serie collectae, queis argumenta sive pridem tractata, sive nunc primum proposita, diligentius illustrantur ac vindicantur.* Tomi tres autographi, impressioni parati.

Tribus hisce codicibus contenta ea sunt de quibus auctor Matthiae Ribererio, die 23 aug., 1766 scribebat : « Tomi reliqui » [praeter primum de quo in codicibus superioribus] nondum lu- » cem viderunt, neque fortasse videbunt; gravis enim est aetas » ac alia me studia detinent ». Hi profecto lucem mererentur suam, quod facta grandiori penicillo colorata, non Aquilejam tantum et Forumiulii, sed et ea omnia, quae vel ecclesiastica vel profana ex circumstantibus regionibus, ad hanc provinciam quoque modo referri possunt, fusiori calamo pertractentur. Quod asserit auctor, documentis vel integris vel per partes fulcit; rem geographicam antiquam, politicam, feudalem, peritia prope singulari, examini subiicit, errores in opera plura irrepentes, praesertim in Ughelli *Italiam sacram*, emendat.

Codex primus, capitibus triginta quatuor historiam pertractat ab Erardo, marchione foroiuliensi, post mortem Maxentii [a. 835], ad Petrum Gerram patriarcham electum; alter, capitibus viginti novem, ab Othobono de Razis patr. aquil. [a. 1302], ad Joannem de Moravia patriarcham; tertius, capitibus duobus supra viginti, ab Antonio I Caietano patr. [a. 1395] ad Bartholomaeum Gradonicum, ecclesiae aquil. administrum.

Cod. 90 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 215 [L. XIV, CXXXVII]. R.

I. Eiusdem, *de rebus foroiuliensibus et patriarcharum aquileiensium, excerpta ex tabulariis ac libris diplomaticis impressis*, f. 1-74, 144-181, 242-285.

Studiis insunt monumenta quoque inedita et epistolae auto-

graphae fratrum Francisci Giusti et Dominici M. Berardelli, Francisci Florii, Rambaldi degli Azzoni Avogadro, F. B. Finetti.

II. Eiusdem, *discorso apologetico sopra il diploma della zecca aquileiese, da Corrado imperatore, detto il Salico, conceduto a Popone patriarca della città di Aquileja, contro. il conte Gianrinaldo Carli, con abbozzo di risposta, quando occorresse.* « Nel» l'opera intitolata: *Monumenta ecclesiae aquileiensis,* da me » data in luce per la stampa... », f. 76-108.

III. —— *osservazioni contro all' opera del conte Gianrinaldo Carli,* DELLE MONETE E DELLA ISTITUZIONE DELLE ZECCHE. *All' Aja,* 1754, f. 109-117.

Auctor severioribus verbis insurgit in dissertationem tertiam.

IV. —— *abbozzo di risposta, quando occorresse, sopra la lettera del conte Gianrinaldo Carli al sig. Bini.* « È necessa» rio, che restiate in primo luogo informato di alcune date di » tempo... », f. 122-143.

V. *Inscriptiones sepulchrales in veteri Jesuatorum ecclesia Venetiis exstantes, manu Bern. Mariae de Rubeis exscriptae,* f. 182-188.

VI. *Inscriptiones sepulchrales in nova Dominicanorum observantium ecclesia exstantes, manu eiusdem,* f. 189-195.

VII. Bernardi Mariae de Rubeis, *de urbis Aquileiae primordiis, incrementis, excidio.* Capitula duodecim. « Urbis Aquileiae » natales, incrementa, opulentiam, amplitudinem, aliaque prae» clara ornamenta... », f. 191-227.

Dissertatio autographa, iam praelo parata, ut ex approbationis nota: F. p. Th. Manuelli, 14 apr., 1749. Ubi auctor Aquileiae situm, originem, nominis rationem, colonias militares, leges, magistratus, religionem, magnitudinem, opulentiam descripsit; disserit de Carnorum origine et situ, coloniis primum in Aquilejam deductis, oppidis in Foroiulii a Julio Caesare conditis, tribu cui Aquileja adscripta, imperatoribus eam invisentibus, excidio saeculo quinto.

VIII. —— *de Aquileja in membrana Peutingeriana, in bibliotheca Caesarea vindobonensi asservata,* f. 227-230.

IX. *Lezioni di mons.* [Filippo] *del Torre, in propaganda:* QUANDONAM PATRIARCHATUS AQUILEIENSIS HABUERIT ORIGI-

NEM ET AN A SCHISMATE. « Una e l'altra parte di questo » quesito è stata trattata dal card. Baronio . . . », f. 233-240.

Auctor adversatur opinioni nomen patriarchae a metropolitanis aquileiensibus tempore schismatis usurpatum, quod *de tribus capitulis* appellatum, saeculis sexto et septimo Dei ecclesiam infecerat, sibique suadet illud nomen sensim sensimque enatum ex **a**) istius ecclesiae a Marco conditae praestantia, **b**) amplitudine, quod Austriae partem, Styriam, Carinthiam, Carniolam, Croatiam, partem Sclavoniae, Hungariam cis Danubium et provincias istriensem, venetam, rheticam sibi subdidisset; **c**) praesulum dignitate, qui in conciliis romanis primo loco post pontificem sedebant.

X. *Plura latine et itale de consiliis circa patriarchatum aquileiensem propositis, vel vicario apostolico in partibus imperii instituendo, vel, abrogata sede patriarhcali, archiepiscopatibus utinensi et goritiensi erigendis*, f. 287-372.

Insunt plures scripturae eo Bern. M. de Rubeis senatui veneto datae, ac opiniones Petri Ballerini veronensis, et card. Rezzonico.

XI. Bernardo Maria de Rubeis. *Abbozzo di scrittura sopra la giurisdizione del capitolo di Cividale.* « Il suo monumento più an» tico, dal quale raccogliere si possa qualche lieve notizia . . . », f. 373-384.

Fere omnia in codice, manu Bern. Mariae de Rubeis exscripta sunt.

Cod. 91 membr., saec. XVIII, a. 387, l. 261 [L. IX, CLXXX]. Q.

Bullae summorum pontificum Clementis XI, Innocentii XIII, Benedicti XIII, Clementis XII, Benedicti XIV, annis 1716 - 1754 datae senatui veneto, presertim de suppressione patriarchatus aquileiensis et erectione archiepiscopatuum Utini et Goritiae. Folia 126.

Praeit senatusconsultum reipublicae venetae diei 31 martii, 1690, denuo 20 novembris, 1771; quo praeceptum brevia pontificum in librum titulo *Registro de' brevi* exscribenda; authentica vero loco tutiori reponenda. Unde coniicio codicem hunc egre-

gie scriptum, ex tabulario officii, quod dicebant *brevium*, ablatum.

Cod. 92 chart., saec. XVIII, a. 208, l. 153 [L. XI, LXXIV]. N.

Miscellanea varia ad clerum et patriarchatum Venetiarum spectantia, documentis pluribus insertis, annorum 1315-1590. Folia 173.

Volumen hoc [inscriptum *T. III. Ven. ap. collector. MDCCLXXX*] ex libris cancelleriae ducalis, cum aliis septemdecim sibi collegerat Joannes Antonius Pivotus, plebanus s. Thomae Venetiis: haec eadem mutuatus est Jo. Baptista Gallicciolus in usum operis: *Delle memorie venete antiche profane ed ecclesiastiche.* Venezia, 1795, vol. VIII, 8.° Haec ille vol. I, p. 8: « Di simil natura furono 15 o 20 volumi manuscritti, che » mi furono eziandio prestati da P. Giannantonio Pivoto, fu par- » roco di s. Tomà. Da essi ho tratte molte notizie appartenenti » al clero e alle nove congregazioni, e soglio citare questi volu- » mi colle lettere S. T., cioè *San Tomà* ».

Cod. 93 chart., saec. XVIII, a. 276, l. 198 [L. IX, LXXXV]. N.

Descriptio ecclesiae sancti Sebastiani, eiusque ornamentorum, MDCCXXIIII. Venetiis. « Inter magnifica templa, quae huius » nostrae Venetiarum civitatis magnum ornamentum . . . », folia 9.

Codice hoc usus est Joannes Antonius Moschini in ecclesia eadem illustranda (1), haec in operis annotationibus subdens: « Operetta ms. di autore ignoto, la quale ebbi a imprestito dalla » gentilezza del cons. ab. Jacopo Morelli. Comincia: *Inter ma-* » *gnifica templa.* Due tratti voglionsi notare di questo libretto, » l'uno ove dice, quasi nel principio: *aliquod nobis huius no-* » *billimae artis* [picturae] *studium est:* l'altro con cui termina: » *Si languido stylo confusoque ordine res perscripserim, quid*

(1) *Guida per la città di Venezia.* Venezia, 1815, 8.°, vol. II, p. 308-318.

Angeli de Parlatoribus veneti, comitis de Carraria patavi, Francisci Zabarella cardinalis patavi, Joannis de Inzegneratis patavi, Joannis de Garzonibus veneti, Bartholomaei de Astorellis veneti, Benedicti de Gallis della Galta, Bartholomaei Zabarella patavi, Augustini et Hieronymi Michaelis venetorum, Gabrielis Contareni veneti, Taddaei Quirini veneti, Petri et Agnelli Lipomani venetorum, Hieronymi Zachi patavini, Pauli et Josephi Gualdi vicetinorum, Alberti Barisonii patavi, Galeatii Mussati patavi, annis 1150-1647. Cuique diagrammati subest viri laudati vel familiae eius historiola, manu Hier. Gualdi. Initio data est *inscriptio in archipresbyteratu: Angelus Lipomanus — venetus — archipresbyter — patavinus — Leonis X pontificis maximi — a cubiculo intimus — has aedes suae et — successorum commo — ditati — a fundamentis erexit, — maiorum quoque — memoriam temporis — incuria pene — extinctam, haud minori — studio, quam pietate, — ut cernitis, excitavit — a Christi nativitate — MDXXXVII.*

Cod. 97 chart., saec. XVIII, a. 295. l. 205 [L. IX, CXXXVIII].

Documenta varia pro episcopatu senensi. Folia 253.

Brevia pontificum, diplomata imperialia, litterae principum, conventa aliaque eiusmodi ab anno 731 ad 1405 eruta sunt ex tabulariis senensibus ecclesiae maioris, archiepiscopatus, communis, canonicorum regularium, monasteriorum s. Dominici et s. Eugenii, abbatiae s. Laurentii de Cultubono, monialium vulgo *della Madonna*, hospitalis de Scala, principis Augusti Chisii, ab. Galgani Bichi, Pandi Bulgarini, familiae Malevoltorum, item ecclesiae aretinae et codice ms. Christinae Svecorum reginae.

Cod. 98 chart., saec. XV, a. 210, l. 155 [L. IX, LXXV]. N.

I. *Historia salonitanorum pontificum atque spalatinorum, ab origine ad annum* 1266. « Dalmatia, secundum Isidorum, est » prima pars Graeciae, et dicitur a Delmi . . . », f. 1-108.

Opus Thomae archidiaconi spalatensis, et a Schwandtnero in *Rerum dalmaticarum scriptorum.* editum.

Auctor anno 1200 natus [cap. 30], spalatensis capituli archidiaconus [cap. 32], potestati Anconae legatus [cap. 33-34], spalati archiepiscopatu sibi oblato refutato [cap. 45], regi Hungariae legatus missus [cap. 47, 51], obit a. 1268, sepellitur in ecclesia s. Francisci Spalati. De eius historia ita Bail in editione altera praefatur: « Quomodocumque existimaverimus de » Thomae historia, de rebus tamen croaticis atque dalmaticis » egregie meritum fateamur oportet, in primis si eruditae illi » aequanimitati ius permiserimus, quae in toto *archidiaconi* ge- » nere, mirum in modum, pro eius ingenio elucet ». Quidam serius addidit notas marginales, quas inter sic f. 53 auctoris nomen, saeculo XV minime notum, divinatur: « Hic Thomas ar- » chidiaconus forsitan compilator huius operis ».

Versionem italam [legendam, codice ms. 295 classis VI mss. italorum] nuncupat Georgius Capranica, die 10 nov. 1620, Caesari Dolfino.

II. *Historia edita per Micham Madii de Barbaçanis de Spalato, de gestis romanorum imperatorum et summ. pontif. pars secundae partis de anno Domini MCC nonagesimo* [usque ann. 1330]. « Nicolaus IIII papa, dictus frater Hieronymus episcopus » praenestinus, natus . . . », f. 109-125.

Publici iuris facta est a Joanne Lucio in opere: *De regno Dalmatiae et Croatiae.* Amstelod. 1666, p. 371-380, et a Schwandtnero in *Rerum dalmaticarum scriptorum* Pars autem secundae partis dicitur relate ad historiam antecedentem.

III. *Summa historiarum tabula a Chuteis, de gestis civium spalatinorum sub brevitate compilata ex diversis chirographis de temporibus retroactis; et primo de peste et clade epidemica, quae cepit vigere Spalati, anno Domini millesimo CCC. XL VIII, luce XXV mensis decembris* [ad ann. 1366]. « Heu proh dolor! Qui » animi vel quae lingua hominum posset exprimere et explica- » re . . . », f. 125-132.

Edita ibi a Jonne Lucio, p. 381-385, ac Schwandtero, quibusdam tamen in titulo immutatis. Sub fine est epistola Morbasani imperatoris Turcarum Gregorio pp. XI, p. 31-32.

IV. *Privilegium Alexandri Magni concessum Slavis et linguae eorum, extractum ex quodam libro graeco antiquissimo apud*

Constantinopolim reperto, et translatum in latino de verbo ad verbum. « Nos Alexander Philippi regis Macedonum, archon monar- » chiae figuratus . . . », f. 133.

Commentum, italo editum in *Regno degli Slavi di Mauro Orbini* [Pesaro, 1601, p. 168] ac in *Diversi pubblici decreti, terminationi ec. a favor della magnifica comunità della Brazza.* Udine, 1656, p. 1-2.

V. *Litterae finium villae Cariae, in favorem Thomae de Lucaris, communis et civitatis Rhagusii rectore Marino, q. Michaelis de Bona, die* 28 *febr. a.* 1403, f. 136-137.

Sub fine legitur: « Mutuatus Marco Costae corcyreo et » eius proprio domino restitutus die 8. ianuarii 1596, cui Deus » retribuat ».

Cod. 99 chart., saec. XVI, a. 210 l. 150 [L. X, CCXXVII]. N.

Chronica Dalmatiae et Salonae per Andream Spalatinum. Folia 146. Idem est ac opus Thomae archidiaconi spalatensis, in codice praecedenti.

Codd. 100-107 chart., saec. XVIII, a. 383, l. 253 [L. IX, CLXIX-CLXXVI].

Danielis Farlati, *illyricum sacrum, cum continuatione Jacobi Coleti.* Venetiis, 1751-1819, vol. VIII, f.

Emendationes et additamenta, manu continuatoris, addita sunt, raro admodum volumine primo usque tertium, frequentius quarto usque sextum. Idem Coletus quaedam quoque annotavit continuationis voluminibus septimo et octavo, ab eo annis 1817-1819 editis.

Cod. 108 chart., saecc. XV-XVI, a. 302 l. 216 [L. IX, CLXXIX]. D.

Catasticum ecclesiarum et monasteriorum insulae Cretae.

Chartarum ad res ecclesiasticas cretenses, ab anno 1266 ad 1508 pertinentium, pretiosa collectio, qua nonnulli praesertim

episcopi, in *Creta sacra* Flaminii Cornelii desiderati, aperte dignoscuntur.

Cod. 109 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 211 [L. XIV, CXLI]. R.

Bernardi Mariae de Rubeis, *collectanea plerumque autographa, rerum Graecorum cum Latinis, praesertim Venetiis;* pluribus impressis de eodem insertis. Folia 138.

Auctor a principio dedit pertractationum indicem sat promissum. Exstant excerpta ex scriptoribus, in eos animadversiones, notitiae episcoporum, librorum graecorum recensiones, narrationes de usibus et ritibus, epistolae, petitiones coloniae graecae, responsa a senatu. Plura de ecclesia s. Blasii; origine et historia ecclesiae s. Georgii, dictae *Graecorum*.

Cod. 110 chart., saec. XVI, a. 194, l. 137 [L. IX, XXXVI]. O.

Basilii, monachi Cisterciensis ordinis ac monasterii Septimi, *de aetatum computatione et dierum anticipatione, ad Leonem X, pont. max.* « Cum multa divinitus a maioribus nostris, beat. pa- » ter, inventa atque instituta ... ». Folia 19.

Eo tendit auctor ut *calendarii* correctionem pontifici suadeat. « Itaque, ait, ne totius ecclesiae solemnia permutentur, » Caesarem Augustum imitemur, et eum in saeculi intercalatio- » ne nostris viribus amplexemur; et sic non turbabitur orbis, » nec ullum ecclesiae ordinem intempestive corrumpere est. Cum » autem de hac temporis anticipatione inter omnes fere homines » disceptatio habeatur, ut omnes hos dies, in uno anno, sua in- » tercapedine consumes, et huius temporis simul in ultimo men- » sis observes, 28 die februarii vel, ut melius eloquar, in die » sancti Matthiae, videlicet 28 eiusdem mensis, quando bissex- » tus habetur, septimum diem Martii nomines, et dies tunc sta- » tos accipies, et aequinoctii tempus in 22 martii cum suis veniet » fractionibus ».

Basilius se florentinum esse, Vespuccio praeceptore usum fuisse, ac opus de varietate temporum vulgasse, hoc ipso in li-

bello, inquit. Bacellio teste (1), e Lapia familia natus est, artiumque mathematicarum peritia praestitit. Quae scripserit, Julius Niger in libro de scriptoribus florentinis enumerat, ac opellam in codice nostro exaratam apud Magliabecchium fuisse refert.

Cod. 111 membr., saec., XV, a. 184, l. 132 [L. IX, XCI].. Ml.

Martyrologium romanum. Haec insunt:

a. *Kalendarium cum indicationibus variis temporum lunae, litterarum dominicalium, et festorum rubricatis, ac solitis rhithmis,* f. 1-12.

b. *Ordo datarii sive martyrologii, secundum consuetudinem romanae curiae.*

Finit: » Te laudo, Christe, quia perficitur liber iste;
» Adiuctrixque pia laudetur virgo Maria » f. 13-165.

c. *Versus ad absolutionem capitulorum dominicarum, festorum mobilium, sanctorum,* f. 166-172.

d. *Officium in festo s. Joseph confessoris, sponsi virginis Mariae, cum novem lectionibus propriis ex divis Augustino et Bernardo,* f. 173-178.

Cod. 112 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 220 [L. IX, LI]. Mt.

Andreae Gallandi, *apparatus pro bibliotheca martyrologica et kalendariorum.* Jacobus Morelli, tituli auctor, tres varios iam praeposuerat, nempe **a.** *Archiva antiquitatis ecclesiasticae, seu kalendariorum ac martyrologiorum amplissima collectio* — **b.** *Tabularium ecclesiasticum seu kalendariorum et martyrologiorum* — **c.** *Tabularium ecclesiae universae, seu kalendariorum et martyrologiorum.* Folia 407.

Praeit libellus per alphabeti litteras digestus, quo adversaria de re ordinatim distribuuntur. Codex universus continet ex integro variantes lectiones codicum Vaticani 4885, Alexandrini Vaticani 435, Palatinorum Vatican. 39, 238, 1341; Othoboniani; Veronensium Capitularis, Muselliani, Burri; duorum ex li-

(1) *Historia abbatiae septim.* p. 247.

bris choralibus tabularii capituli aquileiensis, et s. Justinae de Padua: praeterea calendaria edita, fragmenta martyrologiorum, specimina codicum ec. Exstant quoque epistolae latine et itale Gallando datae annis 1744-1749 a Josepho Blanchino, Hieronymo a Prato veronensi, Joanne Stiltingh antuerpiensi, Joanne Baptista Archetti ferrariensi, Laurentio de Turre, Athanasio Peristiani, Vincentio de S. Jacobo, Joanne Dominico Mansi. Additur: *Latinorum aeque ac graecorum codicum manu exaratorum, qui in bibliotheca s. Pauli Ferrariae, patrum Carmelitarum congregationis Mantuae sunt, elenchus.*

Cod. 113 chart., saec. XVI, a. 340, l. 240 [L. IX, LXXI]. N.

Martyrologium romanum ad novam kalendarii rationem et ecclesiasticae historiae veritatem restitutum, Gregorii XIII pont. max. iussu editum. Accesserunt notationes atque tractatio de martyrologio romano, auctore Caesare Baronio sorano, congregationis oratorii presbytero. Romae, ex typ. Dominici Rosae, 1586, f.

Operi edito accedunt notae plures, ab auctore passim appositae, maxima ex parte a Baronio in posterioribus editionibus datae. Quae pag. 49 de sancta Xynoride, non sunt manu Baronii.

Cod. 114 chart., saec. XVIII, a. 348, l. 230 [L. IX, LV]. Mt.

Antonii Gallandi, *annotationes ad martyrologium romanum a Caesare Baronio cardinali editum.*

Studia graviora coacervata, etsi per menses distributa, ita absolvenda auctor conceperat, ut *ordo editionis martyrologii Baroniani sic esset texendus.*

Volumen I. « Praefatio, ubi de martyrologio romano Baro-
» nii deque illius editionibus, item de nostro labore ».

» 1. Dissertatio de persecutoribus martyrum ».

» 2. De actis martyrum. Dissertatio Ruinart, cum notis.
» Ansaldi dissertationes duae iungendae ».

» 3. De cruciatibus martyrum. Gallonius illustrandus ex
» Sagittario ».

» Martyrologio praemittenda epistola Benedicti XIV ».

» Sex priores menses cum notis Baronii, Holstenii, de Aste,
» Galland ».

Volumen II. « Sex posteriores menses ».

» Praefatio ubi de collectione martyrologica.

» Index agiographus ex Castellano.

» Index topographicus. Topographia cuiusque loci repetenda ex Ferrario, Baudrand, Ortelio, Holstenio, Sebastiano a S. Paulo, Lubino, cui subiicienda nomina sanctorum ».

» Index rerum ».

» Kalendariorum martylogicorum, cum indice sanctorum ».

» Legendi indices ad historiam Eusebii eccl., Socratis ».

Codex autographus, foliorum 329.

Cod. 115 chart., saec. XVIII a. 270, l. 196 [L. IX, CLXXXIV].

I. *Compendium martyrologii hispani*. Folia 171.

Dominus Joannes Tamayo de Salazar, Hispaniarum inquisitor generalis, m. 1662, *parum feliciter compilavit* (1) *Martyrologium hispanum, sive anamnesim, hoc est commemorationem omnium Sanctorum hispanorum, per dies anni digestam et concinnatam, ac notis apodicticis illustratam, ad methodum martyrologii romani*. Lugduni, 1651-1659, t. VI, f.

Hieronymum Lombardi, societatis Jesu, auctorem crediderim, qui foliis septem praeviis indicem obtulit.

II. *Compendium martyrologii gallicani, quod ab Andrea de Saussay digestum, Parisiis editum est* a. 1637, vol. II, in folio. Folia 135, cum additionibus et indicis schemate, fol. 149-195.

Eundem auctorem putaverim.

Cod. 116 membr., saec. XII, a. 449, l. 312 [Z. L, CCCLVI].

Legendae Sanctorum, hinc inde sumptae.

1. *Vita s. Joannis evangelistae.* « Melitus servus Christi, » episcopus Lauditiae universis.... », f. 1-6.

(1) Ita Nicolaus Antonius in *Bibliotheca hispana nova*, t. I, p. 784.

De auctore Jacobus a Voragine in *Legenda aurea*, cap. IX : « Eius vitam Miletus Laodiceae episcopus scripsit, quam Isidorus » in libro de ortu et vita vel obitu sanctorum patrum abbre- » viavit ».

2. *Passio s. Columbae.* « Eodem tempore cum adhuc mun- » dus . . . », f. 6-9.

3. *Vita s. Silvestri.* Prologus : « Historiographus no- » ster . . . ; vita : « Silvester igitur urbis Romae . . . », f. 9-36.

Est versio graecae narrationis ab Eusebio Caesareensi oblatae.

4. *Mirabilis vita b. Mariae aegiptiacae.* « Maria aegiptia- » ca quae peccatrix appellatur . . . », f. 36.

Jacobum de Voragine habet auctorem, cap. LVI.

5. *Vita sanctissimi patris Basilii.* « Postquam lucifer ille » procax . . . », f. 37-55.

Ursus sacerdos, Gregorio ciente, vertit a graeco vitam ab Amphilochio nicomediensi episcopo exaratam.

6. *Passio s. Juliani.* « Beatus Julianus nobili familia . . . », f. 55-71.

7. *Vita s. Pauli, primi heremitae.* [a b. Hieronymo]. « In- » ter multos saepe dubitatum est . . . », f. 71-75.

8. *Vita s. Hilarii* [a Fortunato scripta ad Pascentium]. Prologus. « Domino sancto et meritis beatissimo . . . » ; vita : « Igitur beatus Hilarius . . . », f. 75-82.

9. *B. Hilarii, epistola ad filiam Afram.* « Accepi litteras » tuas . . . », f. 82-83.

10. *Sequitur narratio vitae et miraculorum b. Hilarii, ex Hieronymo, Gregorio, aliisque,* f. 84-94.

11. *Passio s. Felicis nolani.* « Factum est autem ut post » complexionem . . . », f. 93-94.

12. *Vita s. Mauri.* Prologus : « Postquam divinitas . . . », vita : « Beatissimus Maurus clarissimo senatorum genere . . . », f. 94-108.

13. *Passio s. Marcelli papae.* « Tempore quo Maximianus » Augustus rediit . . . », f. 108-113.

14. *Vita b. Antonii monachi.* Prologus: « Presbyter Eva- » grius Innocentio . . . » ; vita : « Igitur Antonius nobilibus reli- » giosisque parentibus . . . », f. 113-124.

15. ***Passio sanctorum Marii, Marthae, Audifax et Habacuc.*** « Temporibus Claudii, venit quidam vir . . . », f. 125-128.

16. ***Passio s. Sebastiani.*** « Sebastianus vir christianissimus, » mediolanensium . . . », f. 128-146.

Passionem hanc paucis perstrinxit Jacobus a Voragine in *legenda aurea*, cap. XXIII.

17. ***Passio s. Agnetis virginis.*** « Diem festum sanctissimae » virginis celebremus. Hinc psalmi resonent . . . », f. 146-150.

Est sermo d. Ambrosii, ex quo plura sumpsit Jacobus a Voragine, l. c., cap. XXIV.

18. ***Passio s. Vincentii martyris.*** « Probabile satis est ad » gloriam invictissimi Vincentii . . . », f. 150-155.

19. ***In conversiones s. Pauli.*** « f. 155-158.

Constat scriptum **a.** narratione *actuum Apostolorum*, cap. IX, v. 1-31 ; **b.** huius narrationis expositione : « Beato igitur » Job sanctae ecclesiae typum tenenti dicitur . . . » ; **c.** sermone s. Augustini episcopi : « Hodie lectio de actibus Apostolorum » pronuntiata est ».

20. ***Vita s. Joannis Chrysostomi.*** « Defuncto Theodosio, eius » imperium filii susceperunt . . . », f. 159-164.

Ex ***historia tripartita*** narratio extracta est.

21. ***Vita s. Geminiani, episcopi et confessoris.*** « Nostri offi- » cii, fratres carissimi, est plebi Christi . . . », f. 164-171.

22. ***Translatio corporis beati Marci, apostoli et evangelistae.*** » Post passionem beatissimi Marci evangelistae, transactis » autem . . . », f. 172-177.

Narrator : « Primum Aquilegiam civitatem Italiae duxit » [d. Marcus] ad fidem, quae sita est in provincia illa quae ex » antiquo Venetia nuncupatur, *de qua nos orti sumus* ». Hanc translationis historiam Flaminius Cornelius in *Eccles. venetae* misit omnino.

23. ***Vita s. Severi, archiep. et confessoris.*** « Quotiescumque » virorum gesta fortium, eorumque laudabiles . . . », f. 177-184.

24. S. Augustini, episcopi, ***sermo in purificatione s. Mariae virginis.*** « Hodierna dies, fratres carissimi, magnum nobis con- » tulit gaudium . . . », f. 184-185.

25. S. Ambrosii, episcopi, ***de eodem.*** « Si subtiliter a fid

» libus quae sit huius diei festivitas perpendatur... », f. 184-186.

26. *Passio s. Blasii.* « Etenim in Sebastia Cappadociae tra-» didit quidam ... », f. 186-190.

27. *Passio s. Agathae virg. et mart.* « Diem festum sacratis-» simae Agathae martyris celebramus ... », f. 190-193.

Huius compendium dedit Jacobus de Voragine, l. c., cap. XXXIX.

28. *Passio s. Julianae mart.* « Martyrum perseverantia » comprobanda eo usque processit ... », f. 193-197.

29. *Passio sanctarum Fuscae virg. et Maurae.* « In tempo-» ribus illis cum magnas martyrum victorias ... », f. 197-200.

30. *Passio sancti Valentini.* « Propheta loquitur ad Domi-» num secundum altitudinem suam ... », f. 200-202.

31. *Passio sanctorum martyrum Faustini et Jovitae.* « In » tempore illo quo beati martyres Faustinus et Jovita ... », f. 202-208.

32. S. Leonis papae, *sermo in cathedra s. Petri.* « Hodier-» nae festivitatis sacrosancta celebritas quantum ex dictis ... », f. 208-210.

33. *Sermo in laudem beati Matthiae apostoli, ex dictis sanctorum patrum.* « Inclytam et gloriosam festivitatem beati Mat-» thiae apostoli ... », f. 210-215.

Habet codex [L. IX, LXV, f. 28-37].

34. *Passio sanctorum quadraginta martyrum.* « Passio san-» ctorum quadraginta martyrum, qui in civitate Sebastia marty-» rio ... », f. 215-219.

35. *Vita s. Gregorii pp.* « Gregorius, genere romanus, arte » philosophus ... », f. 219-227.

Eius mors et miracula longo sermone excutiuntur. Sepulchri titulus exastico in *legenda aurea* expressus, hic habet versus sexdecim.

36. *Passio sanctorum martyrum Hilarii et Taciani.* « Au-» xiliante Domino nostro Jesu Christo, fratres dilectissimi ... », f. 227-230.

37. *Vita seu transitus sancti Joannis Panariensis.* « Fa-» ctum est autem in diebus illis cum beatus Joannes egredere-» tur ... », f. 230.

38. *Vita sancti Benedicti abbatis.* « Fuit vir vitae venera-
» bilis, gratia benedictus . . . », f. 230-232.

39. S. Petri Grisologi, *in annunciatione beatae Mariae virginis.* « Debetur quidem vobis natalicius sermo... », f. 232-235.

40. *Vita s. Ambrosii, episcopi.* Prologus. « Hortaris, venera-
» bilis pater Augustine, ut sicut beati viri . . . », vita : « Igitur
» posito in administratione praefecturae Galliarum . . . . », f. 235-247.

Anonymus, divo Augustino hortante, vitam descripsit.

41. *Passio s. Georgii martyris.* « In illis diebus cum Geor-
» gius tribunus militaret . . . », f. 247-250.

42. *Passio b. Marci evangelistae et martyris.* « Post glo-
» riosam Domini nostri Jesu Christi in coelum . . . », f. 250-256.

Pars prima, i. e. *apostolatum aquileiensem*, usque ad verba : « cum quo sine fine, aeterna beatitudine regnat in caelo ... », edita est in *Actis Ss. a Bolland,* 25 apr., p. 346-347. In extrema plura sunt quae narrationem in eisdem *actis*, p. 347-349, suppleant.

43. *Passio s. Vitalis martyris.* « Sanctus Vitalis militans
» consularianus . . . », f. 256.

44. *Vita s. Philippi apostoli.* « Philippus apostolus Domini
» nostri Jesu Christi, post ascensionem . . . », f. 257.

45. *Passio sancti Jacobi apostoli.* « Jacobo apostolo praesi-
» dente, cathedram ecclesiae Jerosolimorum . . . », f. 257-258.

46. *Passio sanctorum martyrum Alexandri, Eventii et Theoduli.* « Quinto loco a beato Petro apostolo cathedra sedit Alexan-
» der . . . », f. 258-263.

47. *Inventio s. crucis.* « Anno ducentesimo tricesimo tertio
» post passionem . . . », f. 263-268.

48. *Hic legitur in die s. Helenae reginae.* « Perrexit au-
» tem Helena ad Jerosolimam et requisivit locum . . . . », f. 268-269.

49. *In apparitione sancti angeli* [Michaelis] *homilia.* « An-
» gelorum quippe et hominum naturam ad cognoscendum . . . », f. 269-273.

50. *Passio s. Victoris mart.* « Regnante impio Maximiano
» imperatore in civitate mediolanensi . . . », f. 273-275.

51. *Passio sanctorum Gordiani et Epimachi.* « Temporibus » Juliani impiissimi imperatoris . . . », f. 275-277.

52. *Passio sanctorum Nerei et Achillei, martyrum.* « Nisi stu- » dia Catholicorum securitatis . . . », f. 277-282.

Passionis finem excipit Marcelli epistola eisdem : « Lectis » litteris vestris, gaudio sum repletus . . . ».

53. *Passio s. Pancratii martyris.* « Temporibus illis imma- » nis persecutio fuit Christianis, ut thurificarent idolis . . . », f. 282-283.

54. *Passio sancti Barbari.* « Regnante imperatore Juliano, » anno primo imperii eius . . . », f. 283-286.

55. *In s. Petronillae virginis.* « Petronillam itaque bene » nostis, voluntate Petri apostoli . . . », f. 286-287.

56. *Passio sanctorum Felicis et Fortunati martyrum.* « In » diebus illis sub Diocletiano et Maximiano imperatoribus . . . », f. 287-288.

57. *Relatio s. Pastoris presbyteri de sancta Potenciana.* « Omnia quae a Sanctis gesta sunt, vel geruntur . . . . », f. 288-290.

58. *Vita et passio ss. Eustachii et filiorum eius.* « In diebus » Traiani imperatoris, daemonum praevalente fallacia . . . . », f. 290-293.

59. *Passio sanctorum Cantii, Catniani et Cantianillae.* « O- » mnia quae a Sanctis gesta sunt vel geruntur, si quis voluerit » studiose . . . », f. 297-299.

Primae tantum propositiones congruunt principio *relationis s. Pastoris*, n. 57.

60. *Passio sanctorum Marcellini et Petri.* « Benignitas Sal- » vatoris nostri, martyrum perseverantia comprobata . . . », f. 299-301.

61. *Passio sancti Herasmi martyris.* « Facta est persecutio » Christianorum a Diocletiano imperatore, ut si quis . . . », f. 301-305.

62. *Passio sanctorum martyrum Primi et Feliciani.* « Tem- » poribus Diocletiani et Maximiani imperatorum, saeva fue- » rat . . . », f. 305-308.

63. *In sancti Cethei martyris et episcopi Aternensium* [alio

nomine *Peregrini*]. « Temporibus beatissimi papae Gregorii,
» cum apud Constantinopolim . . . », f. 309-313.

64. *In sanctorum martyrum Viti et Modesti.* « In provin-
» tia Litia, sub tempore Diocletiani et Antonini imperatorum,
» multas virtutes . . . », f. 313-317.

65. *In sanctorum martyrum Gervasii et Protasii.* « Am-
» brosius servus Christi fratribus per omnem Italiam in Domino
» aeternam salutem . . . », f. 317-329.

66. *In sanctorum Ioannis et Pauli.* « Sub Constantino
» Augusto, a Gallicano duce romani exercitus . . . . . », f. 319-
322.

67. *In sanctorum Petri et Pauli.* « Cum venisset Paulus
» Romam, convenerunt ad eum omnes Iudaei dicentes : Nostram
» fidem in qua natus es . . . », f. 322-339.

68. *In sancti Julii, papae et confessoris.* « Julius papa na-
» tione romanus, ex patre rustico . . . », f. 330.

Quae sequuntur, aevo recentiori scripta sunt ab amanuensi characteres antiquos male simulante.

69. *De apparitione s. Marci apost. et evang.* Prologus : « Fi-
» dei christianae religio ante legem in antiquis patribus praesi-
» gnata . . . » ; *acta atque miracula apparitionis s. Marci*: « Tran-
» slato igitur beatissimi Marci gloriosissimo corpore ab Alexan-
» dria . . . », f. 330-338.

70. *Incipit passio sancti Jacobi intercisi.* « Temporibus His-
» degerni, principis Persarum, erat in regione Elura, in civita-
» te Alape . . . », f. 339-343.

71. *In conceptione Virginis gloriosae.* « Crescente religione
» christiana, Dei filius, via veritatis et vitae, qui revelat secre-
» ta . . . », f. 343-347.

Accedit homilia s. Hieronymi in idem : « Quaerat diligen-
» ter lector et dicat : Cum Joseph non sit pater . . . ».

72. *In sancti Joannis ante portam latinam, sermo s. Hieronymi, in libro illustrium virorum.* « Joannes apostolus, quem
» Jesus amavit plurimum, filius Zebedei . . . », f. 347-348.

Accedit Hieronymi homilia in idem : « Unde opinionem ha-
» bet . . . ».

73. *Incipit vita beati Francisci.* « Apparuit gratia Dei, Sal-

» vatoris nostri, diebus istis novissimis, servo suo Francisco... », f. 348-353.

74. *Incipit vita beati Alexii.* « Fuit vir simplex in Roma, » cui nomen erat Eufumianus ... », f. 353-356.

Codicem, litteris initialibus pictis praestantem, fusiori excussi, quam par erat, sermone, quod ex saeculo decimo secundo procedat.

Cod. 117 membr., saec. XII, a. 525, l. 340 [L. IX, XXVIII]. Ya.

Passionale a die s. Nicomedis ad diem praesentationis b. Mariae virginis. Pars autumnalis.

Repeto nominum seriem in historiae liturgicae subsidium. Sancti *Nicomedes*, p. 1-4; *Lucia et Geminianus*, 4-10; *Euphemia v. et m.*, 10-15; *Matthaeus ap. et evang.*, 15-22; *Mauricius et socii*, 22-25; *Thecla virg. et mart.*, 25-27; *Cosma et Damianus*, 27-31; *Cyprianus et Justina virgo*, 31-36; *Michael archangelus*, 36-38, *Hieronymus presb.*, 38-43; *Remigius episc. et conf*, 43-45; *Germanus episc.*, 45-46; *Justina virgo*, 46-48; *Sergius et Bacchus*, 48-55; *Dedicatio ecclesiae s. Marci*, 55-57; *Dionisius, Rusticus et Eleutherius mart.*, 60-61; *Callixtus papa*, 61-64; *Gaudentius ep. et conf.*, 64-65; *Alexander ep.*, 66-67; *Gallus*, 67-72; *Lucas ev.* 72-75; *Hilarion monachus*, 75-76; *Severinus conf.*, 75-79; *Chrisantus et Daria*, 79-85; *Amandus conf.*, 85-91; *Simon et Juda ap.*, 91-98; *Omnes Sancti*, 98-103; *Caesarius m.*, 103-105; *Justus m.*, 105-107; *Vitalis et Agricola*, 107-108; *Leonardus conf.*, 108-114; *Quatuor coronati*, 114-119; *Theodorus m.*, 119-122; *Martinus ep.*, 122-128; *Menna mart.*, 128-131; *Bricius ep.*, 131-133; *Homobonus*, 133-137; *Joannes Chrisostomus*, 137-143; *Platho mart.*, 143-144; *Maurus disc. s. Ben*, 145-152; *Stephanus conf. et sac.*, 152-167; *Maurus m.*, 167-168; *Caecilia v. et m.*, 168-178; *Clemens m.*, 178-182; *Grisogonus.*, 182-185; *Petrus Alexandrinus ep.*, 185-189; *Catarina v. et m.*, 189-196; *Grisogonus m.*, 196-197; *Gerardus ep. et m.* (1); 197-

(1) In margine infer. f. 200 legitur: « Martirizatus est autem beatissimus Gerardus ep. currente anno dom. M. CLXVIII I, VII kal. marcii, praeter beatum Thomam martyrem cantuariensem episc., qui tempore illo fuit.

200; *Thomas m.*, 200-208; *Translatio s. Nicolai*, 208-220; *Prosdocimus conf.*, 221-225; *Andreas ap.*, 227-230; *Barbara v. et m.*, 230-232; *Bassus m.*, 233-236; *Nicolaus conf.*, 236-250; *Ambrosius ep.*, 250-261; *Zeno ep.*, 261-264; *Syrus ep.*, 264-266; *Lucia virgo*, 267-269; *Thomas ap.*, 269-276; *Veneranda v. et m.*, 277-279; *Lazarus m. et ep. Massiliae*, 279-280; *Praesentatio b. Mariae*, 280-283.

Sunt *legendae*, nomine: passionalia, passionaria, vitae, festivitates, miracula, historiae translationum ex homiliis et narrationibus ss. patrum, quae in choro ecclesiae s. Marci praelegi solebant a dominica prima septembris ad primam *Adventus*.

Folio extremo legitur: « L'anno 1675, li 11 novembre. » Ego Petrus Pazzetto vel Petrus Pacificus ». Litterae omnes initiales picturis conspicuae sunt, referentibus homines, aves, belluas, frondes, flores.

Codicem anno 1748 Antonius Maria Zanetti a cubiculo superiori sacristiae s. Marci, bibliothecae praesidis nutu, in Marciam transtulit.

Cod. 118 membr., saecc., XIV-XV, a. 540, l. 347 [L. IX, XXVII]. Ya.

Passionale, *a die sanctorum apostolorum Petri et Pauli ad s. Thomae de Aquino.* Pars aestiva.

Vitae, legenda, acta, gesta, nativitates, passiones, obitus, inventiones, commemorationes, translationes, homeliae ss. patrum.

Nomina Sanctorum haec sunt: *Petrus et Paulus*, 1-8; *Commemoratio s. Pauli*, 8-16; *Vita et transitus s. Marcialis*, 16-33; *Passio ss. mart. Processi et Martiniani*, 33-34; *Vita s. Heliodori ep.*, 34-49; *Passio ss. septem fratrum*, 3-40; *Vita s. Paterniani ep.*, 40-45; *Translatio s. Benedicti abbatis*, 45-47; *Passio ss. mart. Felicis et Naboris*, 47-49; *Passio ss. mart. Hermacorae et Fortunati*, 49-52; *Passio ss. mart. Quirici et Julitae*, 52-57; *Vita s. Marinae v.*, 57-59; *Gesta s. Rofilli ep. et conf.*, 59-62; *Passio s. Margaritae v.* 62-68; *Vita s. Praxedis v.*, 68-70; *Vita s. Mariae Magdalenae*, 70-78; *Adventus sacrati pignoris*, 78-81; *Passio s. Apollinaris mart.*, 81-87; *Passio s. Christinae*, 87-91; *Pas-*

sio s. Iacobi apostoli, 91-94; *Passio s. Christophori mart.* 94-97; *Passio s. Hermolai*, 97-100; *Passio ss. Nazarii et Celsi*, 100-104; *Pantaleo m.*, 104-109; *Passio ss. mm. Simplicii, Faustini et Beatricis*, 110; *Felix m. et pont.*, 110-111; *Passio b. Seraphiae v.*, 111-114; *Passio ss. mm. Abdon et Sennen*, 114-117; *Vita s. Germani ep., f.*, 117-118; *Petrus in vincula*, 118-119; *Passio ss. Machabeorum cum matre eorum*, 119-120; *Passio s. Stephani papae*, 120-125; *Inventio bb. Stephani et Gamalielis*, 125-128; *Passio ss. septem dormientium*, 128-130; *Passio ss. Sixti, Felicissimi et Agapiti mm.*, 130-132; *Transfiguratio Domini*, 132-136; *Passio s. Donati ep. et m.*, 136-138; *Vita s. Donati ep.*, 138-141; *Passio s. Ciriaci m. et sociorum eius*, 141-143; *Passio s. Romani m.*, 143; *Passio s. Laurentii lev. et m.*, 143-146; *Passio s. Tiburcii m.*, 146-148; *Translatio s. Hermacorae*, 148-152; *Passio s. Hippolyti m.*, 152-154; *Passio s. Cassiani m.*, 154-155; *Vita s. Eusebii conf.*, 155-156; *Passio bb. mm. Felicis et Fortunati, f.* 156-157; *Passio sanctae Marinae m.*, 157-162; *Passio s. Agapiti m.*, 162-164; *Passio s. Magni*, 164-166; *Passio s. Simphoriani*, 166-173; *Passio s. Genesii*, 173-174; *Vita vel obitus s. Augustini ep.*, 174-187; *Passio s. Pelagii*, 187-189; *Passio s. Hermetis*, 189; *Decollatio s. Jo. Bapt.*, 190-192; *Passio s. Sabinae*, 192-193; *Passio ss. Felicis et Adaucti*, 193-196; *Transitus s. Aegidii ab. et conf.*, 196-200; *Passio s. Longini*, 200-202; *Passio virg. Euphemiae, Dorotheae, Theclae et Erasmae*, 202-206; *Nativitas b. Mariae v.*, 206-210; *Acta et passio s. Adriani*, 211-219; *Passio ss. Dorothei et Gorgonii*, 219; *Passio ss. Proti, Hyacinthi et Eugeniae v.*, 219-226; *Passio s. Ligorii m.*, 226-227; *Passio s. Cornelii*, 227-228; *Passio s. Cypriani ep.*, 228-229; *Exaltatio s. crucis*, 230-231; *Passio b. Isidori m.*, 232-234; *Huius translatio corporis*, 234-239; *Legenda visitationis Virginis*, 240-247; *Vita s. Mariae Magdalenae*, 248-255; *Vita s. Lazari ep. massiliensis*, 256-260; *Balbina m.*, 260; *Jeremias proph.*, 260-262; *Quiriacus ep. et m.*, 262-263; *Gothardus ep. et conf.*, 263; *Joannes Damascenus*, 263-265; *Ubaldus ep. et conf.*, 265-266; *Joannes pp. et m.*, 266-267; *Bonifacius m.*, 267-268; *Domnus m.*, 268-269; *Januarius ep. et socii mm.*, 269-270; *Demetrius m.* 270; *Martinus pp. et m.*,

270-271; *Marcus papa primus*, 271; *Columbanus abbas*, 271-273; *Damasus papa et conf.*, 273; *Petrus Grisologus*, 273-274; *Eufrosina v.*, 274-275; *Brigida*, 275; *Petrus abbas clarevallens.*, 275-276; *Leo ep. et conf.*, 276-277; *Athanasius ep., et conf.*, 277-278; *Simeon ap. et m.*, 278; *Gabinus m.*, 278; *Soterus pp. et m.*, 278-279; *Gaius pp. et m.*, 279; *Agapitus pp. et m.*, 279-280; *Marinus et Asterius*, 280; *Afrodisius ep. et conf.*, 280; *Pigmenius presb.*, 280; *Ugo Carthus. ep.*, 281; *Ugo abbas Bonaevallis*, 281-282; *Anicetus pp. et m.*, 282; *Eutropius ep. et m.*, 282-283; *Sigismundus rex et m.*, 283-284; *Amianus ep. et conf.*, 284-285; *Amandus ep.*, 285-286; *Petronius ep.*, 286-287; *Amelius et Amitas mm.*, 287-288; *Fortunatus ep.*, 288-289; *Malachias ep.* ,289-292; *Sisinius ep. et conf.*, 292; *Ivo conf.*, 292-294; *Leoncius et Carpophorus mm.* , 294-295; *Quirinus ep. et m.*, 295; *Marinus conf.*, 295-296; *Constancius conf.*, 296-297; *Martinus abbas*, 297-298; *Germanus ep.*, 298-299; *commemoratio s. Pauli ap.*, 299-301; *Amanus ep.*, 301; *Gregqrius ep. turon.*, 301-302; *Romanus m. monachus*, 302; *Gelasius papa*, 302-303; *Leo pp. II*, 303; *Evaristus pp. et m.*, 303-304; *Germanus ep.*, 304-305; *Alexander ep., et m.*, 305; *Marcus pp. II*, 305-306; *Leo pp. I.*, 306; *Leo pp. IV*, 306-307; *Catalogus apostolorum*, 307-310; *Transfiguratio Domini*, 310-319; *Antoninus presb. et m.*, 319-323; *Florianus m.*, 323-325; *Mamoriinus*, 325-326; *Disma conf.*, 326-327; *Cletus pp. et m.*, 327; *Passio s. Victoris m.*, 328-330.

Codex, qui iamdiu in choro ecclesiae d. Marci legi consueverat, quique ex cubiculo sacristiae eius ecclesiae anno 1748 in Marciam illatus est, bifariam dividitur: pars prima ad fol. 247 saeculo XIV exscripta dat seriem Sanctorum a die vigesima nona iunii ad dimidium septembris; pars altera a folio 248 ad finem saeculo XV exarata, offert historias septuaginta breviores Sanctorum et Sanctarum, nullo, ut puto,ordine exhibitas.

Cod. 119 membr. saec. XIII, a. 205, l. 117 [Z.. L, CCCLV].

I. Jacobi de Voragine, *legenda aurea*. « Universum tempus » praesentis vitae in quatuor dividitur, scilicet in tempus de-

» viationis, renovationis, reconciliationis et peregrinationis ... », Folia 496.

Legendae centum septuaginta, fere totidem ac ab auctore editae, eodem servato ordine. Praeit index.

Sub fine legitur: « Iste liber est monasterii d. Salvatoris, « habitus a presbytero Nicolao de Azalis, cum pacto quod nec » alienari, nec concedi, vel de loco isto transferri possit, alias » teneamur pretium eius pauperibus erogare ».

Opus, nominibus quoque *liber passionalis*, *historia longobardica* [lombardica] *Sanctorum*, *legenda Sanctorum per anni circulum venientium*, quod saeculo decimotertio ex antiquioribus legendariis collegit Jacobus de Voragine ordinis Praedicatorum, episcopus ianuensis, aevo medio maxime habitum, pluries et latino et exteris idiomatibus publici iuris factum est.

Cod. 120 membr., saec. XIV, a. 180, l. 130 [Z. L, CCCLII]. B.

I. Eiusdem, *legenda aurea.*

Sub fine legitur tetrasticon in impressionibus desideratum.

« Qui legis haec dicta Sanctorum sanguine picta,
» Fac ut sis ita, nec fallax actio vitam
» Alliciat vanis mendacibus et male sanis.
» Plorans exora, patiens sic esse labora.

Desunt nomina, quae in editionibus parent, *sanctorum Sophiae et trium filiorum eius, s. Timothei, virginis cuiusdam antiochenae, s. Fabiani, s. Apolloniae, s. Bonifacii, s. Petronellae, s. Petri exorcistae, ss. Primi et Feliciani, s. Praxedis, s. Joannis Chrisostomi, s. Elisabeth.*

II. *Quaedam legendae ab aliis superadditae.* « Apud Seleu» ciam natalis sanctae Theclae, virginis et martyris Christi, quae » a Paulo ... », f. 315-341.

Sunt legendae ss. Theclae, Fructuosi, Barbarae, Juliani et Basiliscae, Francisci, Annae matris b. Mariae virg., Felicis gerundensis. Unam supra sexaginta dat textus impressus, quibus tamen desunt ss. Theclae [f. 315-324], Fructuosi, Juliani et Basilissae, Felicis gerundensis. Harum lectio quandoque corrupta cum impressis minime confert, Partem hanc serius exscriptam

[*anno Domini M.CCC. nonagesimo*] revelant additiones indici factae a principio.

Folii 46 margine superiori legitur: *circa annum Domini CCCXL.*

Cod. 121 membr., saec. XIV, a. 277, l. 200 [Z. L, CCCLIII]. B.

I. Eiusdem, *legenda aurea*, f. 8-319.

Index dat legendas centum septuaginta septem, numerum fere parem ac in editionibus, ordine tamen parum immutato. Praeit calendarium litteris rubris et nigris.

II. Passiones quaedam compendiose Sanctorum ex *legenda aurea*, que ex eodem fonte, in anteriori parte missa. f. 320-332.

Volumen absolvit sermo *de modo assumptionis beatae Mariae* [pars legendae de eodem festo] ab Jacobo numero 219 exhibitus.

Cod. 122 membr., saec. XIV, a. 250, l. 177 [L. IX, XLV]. Ma.

Jacobi de Voragine, *legenda aurea.*

Legendae, eodem fere ordine ac in editis, concluduntur *chronicis Langobardorum* post vitam s. Grisogoni. Chronica autem haec incipiunt verbis. « Longobardi ergo romano imperio plurimum molesti erant . . . » quae occurrunt num. 3 cap. 181 *de sancto Pelagio papa.* Desiderantur vitae iam editae *Sophiae et filiarum, Timothei, Feliciani, Apolloniae, Bonifacii, Praxedis, Joannis Chrysostomi, Mauritii, Elisabeth, Barlaam et Josaphat, Pelagii:* supersunt vitae sanctorum *Geraldi et Manialis*, nec in *legendis a quibusdam, aliis superadditis*, occurrentes.

Codex, folior. 161, litteris initialibus coloribus et auro obductis, scatet librarii mendis, quorum plura manus serior emendavit.

Cod. 123 chart., saec. XV, a. 317, l. 210 [Z. L, CCCLIV]. E.

Eiusdem, *legenda aurea.* Folia 295.

Legendae septuaginta quatuor tantum occurrunt ex centumoctoginta duabus auctoris, non eodem ordine. Prologus extremo loco legitur.

Cod. 124 chart., saec. XV, a. 226, l. 156 [L. IX, LXIV]. Z.

Legendae Sanctorum compendio exhibitae ex Jacobi de Voragine legenda aurea. Folia 148.

Sunt nonaginta ex centenis octoginta duabus, eodem fere ordine, cum additionibus marginalibus in principio. Extremo loco legitur vita s. Pelagii ut in editis, quibus potissima pars est breviarium historiae Langobardorum, quod auctor initio admonet: « Tempore igitur primi Pelagii, Longobardi in Italiam ve- » nerunt, et quia multi huius historiam ignorare probantur, ideo » eam hic inferendam decrevi, prout in historia Longobardorum, » quam Paulus Longobardorum historiographus compilavit, et in » diversis chronicis explanata habetur ».

Folia a principio et in fine habent *librum omnium denariorum et bladorum repertorum,* a quodam animarum curatore anno 1300 exscriptum, cum inscribantur *denarii viginti de una sponsa — denarii novem in die omnium Sanctorum — solidi sex et denarii tres in die mortuorum — denarii octo pro uno mortuo.* Quae ei exsolvuntur sunt *frumentum, surgum, sigali, fasoli, millium, faba, ciceres, siligo in modiis et stariis ; piperum, cira ; librae, grossi, solidi, parvi, denarii ; vinum in congiis.* Nomina occurrunt : *Albertinus, Armanus, Paganinus, Spinus, Vedramus, Vivianus, Zillius, Zonus — Alda, Armelenda, Bonasia, Caesaria, Sarcus, Vida.*

Cod. 125 chart., saec. XV, a. 312, l. 207 [L, IX, IX]. F.

I. *Legendae Sanctorum* « De decollacione sancti Ioannis Ba- » ptistae capitulum.» Decollacio sancti Ioannis Baptistae quatuor » de causis instituta . . . «, f. 1-88.

Pars altera *legendae aureae* Jacobi de Voragine a die *decollationis s. Joannis Baptistae* [cap. CXXV] ad *dedicationem ecclesiae* [cap. CLXXXII].

II. *Vita et passio sacratissimae virginis et martyris quondam victoriosae Eugeniae, ac beatorum Prothi et Hyacinthi eunucho-*

rum. « Septimo consulatu suo Commodus imperator direxit Phi-
» lippum illustrem virum ad Aegyptum ... », f. 89-96.

Differt ab historia Simonis Metaphrastes, legenda in vitis editis sanctorum Lipomani et Surii, die 25 decembris.

III. *Prophetia sibyllae Erithreae ex libro octavo ethimologiarum Isidori, octavo capitulo.* « Exquiritis me, o illustrissima » turba Danaum, quatenus graios adventus frigiasque ruinas » in scriptis referam ... », f. 96-99.

S. Isidorus loco citato nomen tantum sibyllae Erithreae citat. Ceteroquin de prophetia non sincera, pluries edita, vide Fabricium in *Bibl. gr.*, I, p. 230.

IV. *Praedicatio fratris Gregorii, fratrum s. Augustini, de duodecim sibyllis et duodecim prophetis et duodecim dominis antiqui testamenti,* f. 99-100.

Sibyllae procedunt hoc ordine: Erithrea, Oritisa, Aegyptiaca, Mensithrona, Elamita, Syria, Caldea, Achademica, Carentina, Sicula, Europa, Agrippa; prophetae: Ioel, Amos, Abdias, Micheas, Naum, Habacuc, Jsaias, Jeremias, Baruch, Ezechiel, Daniel, Oseas; dominae: Sara, Rebecca, Rachel, Jacobet, Ruth, Anna, Ester, Abigail, Judith, Sunamitis, Assa, Nahel.

Cod. 126 chart., saec. XVIII, a. 200, l. 137 [L. III, CLXV]. N.

Joannis Marangonii, *Sanctorum lipsana, quae universo orbe adservantur, catalogus.*

Nomina Sanctorum incipientia a littera *A*, ordine subiecto alphabetico offeruntur [f. 1-506]. Uuumquodque uno vel pluribus foliis inscribitur, quo adnotata, plerumque deficientia, inserantur. His addita appendix [f. 508-532] nominum Sanctorum a variis litteris incipientibus, nullo adhibito ordine.

Auctorem vicetinum, Romae plerumque saeculo proxime elapso morantem, illustrat comes Arnaldus Tornieri, pariter vicetinus, in opere *Memorie biografiche di Giovanni Marangoni* ec. *pubblicate per nozze Malmignati Sartori.* Vicenza, 1856, 8.° In elenco oblato operum tum impressorum tum manuscriptorum, desiderantur non tantum hoc, sed et duo alia Marangonii opera, quae asservamus: 1. *Inscriptiones profanae ac sacrae urbis Ro-*

mae — Aliquot urbis [Romae] *ecclesiarum* reliquiae. L. X, 251.— 2. *Memorie intorno ai ss. Apostoli Pietro e Paolo.* I. V, 69.

Cod. 127 chart., saec., XVIII, a. 271, l. 200 [L. IX CLXXXIII].

Catalogus corporum et lipsanorum Sanctorum, quae in Italiae aliorumque locorum ecclesiis asservantur, cum praevio indice locorum ordine alphabeti digesto. Folia 435.

Opus ex variis impressis operibus concinnatum.

Codd. 128-133 membr., saec. XIV, a. 424, l.290 [L. IX, XV-XX]. Mk.

Petri Calo, alias Calorii clodiensis, ord. Praedicat., *legendae de tempore et de Sanctis*, in duos libros, quorum primus continet duobus voluminibus [fol. 412] legendas de tempore; quaedam de ecclesia, coemeteriis, ordinibus sacris, episcopis, sacerdotibus, missis, monialibus, ec., ac legendas de Sanctis. Liber alter cum legendis de Sanctis [cumulatim mille biscentum] bifariam dividitur: pars unaquaeque [folior. 396, 365] duobus voluminus absolvitur.

Auctor qui Massiliae quoque fuit [vol. I, f. 60] sic praefatur: « Quoniam plerique sunt dies festi in sancta ecclesia cele» bres et solemnes, et plurimi sanctorum illustrium discipulo» rum Christi vel apostolorum, martyrum, confessorum ac vir» ginum, de quibus nihil omnino est in usitatis legendis; ideo » in praesenti opere intendo plenius ponere de praemissis, sicut in » libris monasteriorum, vel ecclesiarum, et diversis historiis po» tui perfectius invenire, nil de sententiis abbrevians vel detrun» cans, praeter prologos et superfluitatem verborum. Et ut ordo » ille qui est congruentior teneatur, qui in breviario et missali » nostri ordinis fratrum Praedicatorum habetur, sequar: primo » agam de diebus solemnibus qui ad officium *de tempore* perti» nent, secundo de Sanctis ponens singulorum passiones et vitas » diebus suis quibus habentur in laudem, sicut eos potui reperi-

» re. Alios in fine omnium ponam, quorum dies passionum vel
» obitus non potui invenire . . . ».

Opus ineditum est, iam a Petro de Natalibus in praefatione ad *Vitas Sanctorum*, et a Dandulo ac Laurentio de Monacis in chronicis Venetorum allatum, postmodum vero ex scriptis ab Echardo [*Scriptt. ord. Praedicat.* t. I, p. 511], Tartarotto [*De auctoribus a Dandulo citatis*], Flaminio Cornelio [*Eccl. ven.* t. IV, pag. 169 et alibi], Fuscareno [*Della letteratura venez.* p. 356], Berardello [cod. DCII et segg.] satis notum; quorum posthumus cum indicem festorum, Sanctorumque, de quibus auctor hic disserit, sigillatim dederit, otium hac in re mihi fecit. Multa ex passionalibus ecclesiarum variorum ac ex Bartholomaei tridentini et Jacobi de Voragine operibus eiusdem generis in hoc translati sunt: satis multa quoque scriptorum veterum ac medii aevi testimonia ad litteram allata, et interdum quidem emendatiora, quam in editionibus sint. Neque inutile idem esse ad res venetas illustrandas indicio mihi sunt loca duo de monasterio s. Michaelis archangeli, quod Brondoli erat, quae allatis a Dandulo lib. VII, cap. XIII, part. 16 et cap. XV parte III, ac libro VIII, cap. I, part. 12 respondent: quae auctor hic in legenda de victoria s. Michaelis affert. Horum secundum ita se habet: « Post haec Veneti dicti regis [Pipini] iram incurrunt qui
» collecta multitudine exercitus copiosi, fines illos aggressus: et
» abbas dicti coenobii cum suis Venetias est ingressus. Obsedit
» igitur in Matamaucensium portu, arbitratus se eos per famis
» inediam vincere. Sed Veneti Deo fideles et providi confugiunt
» ad Dei praesidia et Sanctorum qui quiescunt ibidem: et capto
» per divinam providentiam hoc consilio, quod panum arefacto-
» rum, qui vulgo *terali,* graeco *passimates* vocantur, iacula ho-
» stibus iniicerent pro lapidibus, et sic se ostenderent bonis om-
» nibus abundare, et invincibiles esse; collectis innumerabilibus
» panibus, turmatim hostes adeunt, panuumque ictibus, ceu
» saxis obruunt, invadunt et cum ingenti fugant dedecore. Qui
» confinia eorum aggressus, debachando, devastando, cremando,
» invasit; et sic cremavit ecclesiam sancti Michaelis ». Sub fine voluminis sexti sequuntur extra ordinem legendae quinque, eodem Calo, uti videtur, auctore; nimirum de s. Donato episcopo

Evoreae, cuius summa apud Petrum de Natalibus est; de s. Donato episcopo aretino; de s. Hilarione abbate; de s. Eustachio m.; de s. Columbano abbate. S. Hilarionis legenda sic absolvitur: « Nunc autem in Cypro est corpus eius integrum in altis» simo castro Veneris a religiosis et presbyteris custoditum, et » honore debito celebratum: quod ego vidi 1342, de gratia spe» ciali, habita clavi et littera a domino rege Cypri; quam nulli » fecerat quatuor anni erant, propter quorundam malitiam, qui » de eo aliud sunt moliti ». Haec ad Calum referri possunt, qui in vita ss. Hermacorae et Fortunati scripserat: « Venerabilis » etiam vir Dominicus patriarcha gradensis multas Sanctorum » reliquias invenit, ut mihi dixit 1330, inter quas putabat esse » horum corpora ». Ex annalibus quoque coenobii patavini a Berardello allatis, Calus ultra annum 1342 vivus cognoscitur. Qui ceterum de auctore plura scire desiderat, adeat *Nuova raccolta d' opuscoli*. Ven. tom. XXXIX, p. 84-144.

Cod. 134 membr., saec. XV, a. 190, l. 126 [L. IX, III].

I. *Historia Barlaami et Josaphat.* « Cum caepissent mona» steria construi ac monachorum congregari multitudines... ». In fine: « Explicit liber historiae sanctorum Barlaam et Josa» phat », f. 1-27.

Antiquam hanc, ex graeco textu Joannis Sinaitae, versionem, non una tantum vice editam, sunt qui Georgio Trapezuntino tribuant; quam sententiam, pluribus nixi argumentis, refutarunt Alaccius, Billius, Rosweidus, Cave. Congruit ex ungue cum translatione itala notae melioris, data Romae anno 1734, typis Joannis Mariae Salvioni.

II. *Explanatio orationis:* PATER NOSTER QUI ES IN CAELIS, f. 27-28.

Cod. 135 chart., saec. XVI, a. 410, l. 279 [Z. L, CCCLX]. E.

I. *Vita s. Eustachii, patriarchae constantinopolitani, per dominum Fabianum Cretensem, monachum congregationis Cassinensis, alias sanctae Justinae, ex graeco in latinum traducta.* Pro-

logus: « Omnium quidem praeclara gesta Sanctorum, fratres, » nihil aliud esse probantur ... »; vita: « Sanctus itaque pater » magnusque Eustachius, cuius hodie festa celebramus ..... », f. 1-2.

Flaminius Cornelius, qui hanc vitam *ex antiquo autographo pergameno in archivo s. Georgii,* protulit (1), putat Fabianum monachum *Eustachium* loco *Eutychii legisse, fortasse vel propter nominis apud Venetos corruptionem, vel quia minus recte nomen graecum sancti patriarchae deduxerit.*

II. *Martyrium gloriosi militis Georgii.* Prologus; « Histo- » riam divi Georgii licet inter apocryphas, patrum decreto, san- » cta romana ecclesia ... »; martyrium: « Georgius Melitina » Cappadociae urbe exortus, ex eo pugnatorum illustrium nu- » mero ... », f. 3-8.

III. *Translatio capitis d. Georgii ab Aegina insula Venetias* [1462], *ab Hilarione monacho edita.* « Cogis me, pater Theo- » phile, idipsum quod datur otii tecum impartiri, eiusque quasi » alter Cato ... », f. 8-10.

Hilarion, monachus s. Georgii Venetiarum, dicat Theophilo Beaqui mediolanensi, iuris utriusque doctori, eiusdemque coenobii abbati.

IV. *Unde et a quo hominum, quove ordine, quibus auspiciis, prodigiisque translatum sit brachium invictissimi martyris Georgii huc Venetias, hinc accipe.* « In ea enim ora Italiae, quae » Calabria nuncupatur ... », f. 10-11.

Flaminii Cornelii dissertatiuncula ex tabulario s. Georgii edita (2) a nostra differt prorsus.

V. *De translatione sancti protomartyris Stephani, de Constantinopoli Venetias.* « Cum de Sanctorum dictis vel gestis ali- » quid scribimus, aut utcumque aliter agimus ... », f. 11-17.

Celeberrimae translationis [a. 1110], de qua paucis Dandulus in *chronico,* l. IX, c. XI, part. XI; historiam hanc, ex codice monasterii s. Georgii Venetiarum antiquiori, protulit Flaminius Cornelius (3).

(1) *Ecclesiae venetae* dec. und. parte post. p. 151-156.

(2) Ibidem, p. 161-163.

(3) Ibidem, p. 96-110.

VI. *Martyrium et confessio sancti Pauli novi, qui passus est sub Constantino Copronymo imperio imperante.* « Jam quidem » malignae haeresis multitudo dissipata erat, et ratio pietatis ... », f. 17-21.

VII. *Translatio corporis sancti Pauli martyris de Constantinopoli Venetias, anno Domini MCCCXXII, in monasterio s. Georgii maioris, quo tempore Veneti ac Franciae proceres Constantinopoli imperabant.* « Gloriosus martyr Paulus, fratres mei » dilectissimi, iustum esse credidi, qualiter e Constantinopoli... », f. 21-23.

Edidit ex tabulario s. Georgii idem Cornelius [1].

VIII. *Vita sancti Cosmae eremitae et confessoris.* « Dilectis» simi, creator et amator noster nobis providit, qui sui diadema» tis . . . », f. 24-25.

Item hanc vitam lege in *Eccl. ven. Cornelii* (2).

IX. *Corporis beatae virginis ac martyris Luciae Venetias ex Constantinopoli urbe translatio.* « Cum sanctarum Christi virgi» num Agathae et Luciae ab earum . . . », f. 25-26.

X. *Miraculum quod Dominus per beatum Paulum facere dignatus est, quem passum fuisse sub Constantino Copronymo ante diximus.* « Clemens ac misericors Dominus, cum non tam mu» lieri, de qua locuturi sumus . . . », f. 26-27.

XI. *De venerando beati apostoli Jacobi, iam olim in hoc nostro coenobio, ut etiam nunc, existente capite.* « Ex sacris constat » historiis, fratres carissimi, beatam Annam tres peperisse fi» lias . . », f. 27.

Additur gentis Jacobi stemma.

Codex, procul dubio in coenobio s. Georgii maioris Venetiarum exaratus et custoditus, antequam in familiam Contarenam inveheretur, ad coelitum praecipue lipsana in eo monasterio adservata se refert.

(1) Ibidem, p. 138-146.
(2) Ibidem, p. 88-92.

Cod. 136 chart., saec. XV, a. 206, l. 140 [L. IX, LXV]. Z.

I Passio beatissimae Justinae, virginis et martiris, edita a protopraesule Paduae, sancto Prosdocimo, ac discipulo beati Petri apostoli. Prooemium: « Quoniam sanctus Raphael nos adhorta» ri dignatur ut opera Dei... »; passio: « In diebus illis beata » igitur Iustina, ex christianis parentibus oriunda... », f. 1-4.

II. *Sermo s. Maximi episcopi paduani ac successoris beati Prosdocimi, in honore beatissimae Justinae virginis et martyris.* « Solemnitatem, fratres dilectissimi, beatae Justinae virginis ce» lebrantes... », f. 4-7.

III. *Sermo in honore beatae Justinae virginis et martyris.* « Omnis gloria eius ec. Diem festum sacratissimae virginis Ju» stinae devotissime celebrantes... », f. 7-10.

IV. *Vita sancti Prosdocimi episcopi, edita a beato Maximo episcopo, successore eius.* Prooemium: « Religiosorum virorum, » electorumque Christi athletarum merita... »; vita: « Igi» tur beatissimus athleta Dei Prosdocimus, nobilissimus siqui» dem... », f. 10-21.

V. *Sermo in laudem sancti Lucae evangelistae.* « Cum in » divinis atque sacris voluminibus studiose lectitando perquire» rem... », f. 21-26.

VI. *Historia de translatione beatorum Lucae evangelistae ac Matthiae apostoli de Constantinopoli ad urbem Patavium.* « Lucas » hebraice, latine ipse consurgens, sive ipse elevans, qui dicitur » Lucius... », f. 26-28.

VII. *In festivitate sancti Matthiae apostoli. Sermo venerabilis Bedae presbyteri.* « Inclitam et gloriosam festivitatem beati Mat» thiae apostoli... », f. 28-37.

Cod. 137 chart., saec. XVII, a. 153, l. 100 [L. IX, LXXIX]. N.

I. *Basilii magni vita, e graeco in latinum conversa per rever. dom. Petrum Barocium episcopum patavinum.* « Apud Cappado» ciam, provinciam nobilem, et non magis equorum quam homi» num... », f. 1-81.

Opellam, certe ineditam, nullus est, nec diligentissimus Mazzuchelli (1), qui memoret. Auctor, pluribus operibus clarus, a bellunensi ad patavinum episcopatum a. 1488 translatus, obiit a. 1507.

II. Sermo perbrevis ac simplex de moribus, virtutibus et miraculis beati Petri Acotanti, nobilis veneti. « Tempore illo, vi- » delicet circa annum Domini millesimum centesimum octua- » gesimum . . . », f. 81-87.

Idem sermo occurrit quoque codice sexagesimo quinto classis undecimae mss. italorum, cum documento notarii Joannis Garzoni Paulini, 25 sept. 1716. « Attestor ego notarius publicus » subscriptus, hoc exemplum hisce tribus paginis contentum fide- » liter sumptum fuisse ex quodam libro chartis membranis con- » structo et caracteribus perantiquis conscripto, existente penes » dominum plebanum parochialis et collegiatae ecclesiae sancti » Basilii huius civitatis, inter scripturas eiusdem ecclesiae et » plebis, mihi ad exemplandum tradito, ac per me restituto, in » quo prius descripta exstat et contenta vita s. Basilii ec. . . . ». Unde infero ex eodem membranaceo codice nostrum quoque sumptum. Sermonem ex archivo s. Basilii edidit Flaminius Cornelius [2].

Cod. 138 membr., saec. XV, a. 142, l. 87 [L. II, XXXIX]. Mk.

1. *Vita Malchi monachi, a beato Hieronymo conscripta,* f. 1-20.

Edidit Vallarsius tom. II, c. 41-48, sub titulo *Malchi monachi captivi.*

2. *Vita beati Pauli primi eremitae, ab eodem Hieronymo presbytero conscripta,* f. 20-44.

Edita in *Actis Sanctor.* a Boll., 10. ian, vol. I, p. 604-607; et in Hieron. operib. a Vallarsio t. II, col. 1-12. Exstat quoque in codicc. [L. II, 35, f. 244-247; III, 153, f. 37-39].

Elegantem codicillum litteris aureis et argenteis membrana

(1) *Scrittori d' Italia.*

(2) Ibidem, dec. pr, p. 97-100.

purpurea exscriptum, dicat anonymus Ludovico Scarampo seu Mediarotae, patriarchae aquileiensi [1439-1465].

« Haec ne sperne, precor, mea munera, magne sacerdos,
» Fortunae fuerit quantulacunque meae.
» Nomine digna tuo non sunt: et parva fatemur,
» Sed parvas reddit parvus agellus opes.
» Ipse equidem maiora libens tibi dona tulissem,
» Si maiora daret faenora noster ager.
» At tamen hunc sumas tota cum messe libellum,
» Nam domini mentem dedicat ipsa sui.
» Non minus accepta est immenso parva tonanti
» Victima, quam centum colla sacrata bovum ».

Cod. 139 chart., saec. XVIII, a. 303, l. 204 [L. IX, LX]. Z.

Benedicti Bacchinii, abbatis sanctae Mariae de Lacroma, ordinis sancti Benedicti, congregationis Cassinensis, *hypercrises ad crises p. m. Gerhardi Capassii et anticrises tyronis Laderchiani super actis ss. Crescii et sociorum* [martyrum in agro mugellano in Tuscia], editis a P. Jacobo Laderchio. Accedunt parergon de tollenda scriptorum, maxime theologorum, hybrizomachia, et in fine acta ipsa cum notulis. MDCCIX.

Celebris est controversia de huiusmodi actis, quae licet in *Acta sanctorum* die 24 oct. [t. X, p. 589-597], bis edita, a severioribus logicae legibus abhorrent. Eapropter plures Odoacrem Ilbachium [Jacobum Laderchium] aggressi sunt, quos refellere editor conatus est (1). Acrioribus adnumerandi scriptores *actorum eruditorum lipsiensium* [Mart. 1709, p. 97], qui editionem florentinam anni 1707 proprio subiecerunt iudicio. Sylvam ac de re scripta varia legas in *Giornale de' letterati d' Italia* [Venezia, 1710, p. 194-287], qua occasione praesens Bacchinii opus, p. 222-252, diligenter excussum est. Cosmus Medices III, dux Etruriae, obstitit quominus auctor opus ederet, quod Aposto-

(1) *Lettera de' santi mm. Cresci e compagni, in risposta ad alcune difficoltà contro gli atti de' medesimi santi.* Firenze, 1711, in 4.°

lus Zenus ex hoc suo codice in ius publicum proferendum sibi proposuerat (1).

Cod. 140 chart., saec. XV, a. 200, l. 155 [L. IX, LXI]. Z.

I. *Acta s. Dominici, ordinis Praedicatorum.*

a. *Vita s. Dominici.* « Huius [Didaci] in temporibus fuit » quidam adolescens, nomine Dominicus . . . », f. 1-19.

Opus magistri Jordani, Dominici, in ordinis directione, successoris vulgavit Echardus, cum notis, p. 2-23 tomi primi *Scriptt. ord. Praedicat.*

b. *De quibusdam gestis s. Dominici, post eius mortem.* « Iam » exactis his quae de temporibus magistri Dominici commemo- » randa fuerunt . . . », f. 19-20.

c. *De annis ante translationem* [corporis s. Dominici]. « Solet divina bonitas sua inindagabali sapientia plerumque bo- » num differre . . . », f. 21-23.

Agitur de miraculis post mortem et de festis solemnioribus pro inventione et translatione corporis (1233).

d. *Testimonia recepta super vita, conversatione et transitu beati Dominici, plantatoris et fundatoris ordinis fratrum Praedicatorum.* « F. Ventura Veronensis, presbyter et prior conventus » ordinis fr. Praedicatorum de Bononia . . . », f. 23-40.

Sunt testimonia novem ab Echardo ex *codice ms. f. Bernardi Guidonis, in archivio conventus carcassonensis asservato* prolata (2).

e. *Exemplum epistolae quam miserunt quidam abbas et duo archidiacones de Tolosa iudicibus q sede apostolica delegatis super examinatione vitae beati Dominici, de his quae invenerunt et audierunt ab his qui conversati sunt cum praedicto viro Dei, sicut inferius continetur.* « Sicut per vestras litteras nobis, auctoritate » apostolica, mandavistis . . . », f. 41-44.

(1) » L'opera del Bacchini ipercrtiica si sarebbe forse stampata sinora, » se l'autore non me n'avesse fatta espressa proibizione ». Lettere d'Apostolo Zeno. Venezia, 1785, vol. II, p. 110.

(2) *Scriptt. ord. Praedic.* I, p. 44-56.

Haec quoque, testimonia de d. Dominici miraculis complectens, ab Echardo l. c., p. 56-57, publici iuris facta est.

II. Petri de Ranzano, *vita b. Vincentii de Valentia*. Libri tres in capitula divisi. « Vincentius a vincendo, quodam divino » praesagio, nomen sortitus est . . . », f. 49-95.

Praeit epistola auctoris ad magistrum Martialem Auribelli avenionensem, eiusdem ordinis generalem [29^{mum}]. « Si maiorum » nostrorum qui post nostrum inclitam ducem Dominicum . . . . » Ex Panormo, a. 1455 ».

Jo. Franciscus Bern. Maria de Rubeis, haec in hanc codicis ms. partem egregie annotavit : « Hanc Ranzani vitam, pro more » suo innovatam stylo, et interpolatam, suis menoeis inseruit » Surius. At Henschenius et Papebrochius ad diem V aprilis, » qualem Ranzanus confecit, adnotante Echardo, servato primi- » genio stylo, repraesentant ex codice ms. ultraiectino. Immo » vulgata a Bollandi continuatoribus acta, cum codice nostro » diligenter collata, plurimis passim scatent interpolationibus. » Praeterea laudati Bollandiani *librum quartum* distinguunt, cu- » ius cap. I. in codice nostro numeratur caput XXVI libri tertii. » Aliquot etiam capite II recensent iidem auctores miracula, ve- » luti a Ranzano scripta, quae eodem in codice non leguntur. » Adduntur alia denique capite III collecta a Francisco Casti- » lionaeo. Utilis quam maxime foret codex noster, si nova vitae » sancti Vincentii Ferrerii alicubi editio curanda esset » (1).

Auctor, vernacule *Razzano*, siculus, patria panormitanus, in Panormi coenobio ordinem Praedicatorum professus, theologiae doctor renuntiatus, fuit quoque orator, poeta, historicus, obiit a. 1492.

III. *Incipiunt reformationes, quae factae fuerunt tempore magistri Raymundi*. « Notum sit omnibus haec infrascri- » pta legentibus sive audientibus, qualiter circa annum Dom. 1389 . . . », f. 99-118.

Hanc codicis partem perite admodum illustrat Jo. Franc. Bern. M. de Rubeis : « A codice Thomae Senensis [*Tractatus*

(1) *De rebus congregationis sub titulo b. Jacobi Salomonii*. Venet., 1751, p. 332-333.

» *de origine ec. fratrum et sororum ordinis de poenitentia s.*
» *Dominici*] differt plurimum. In isto miscentur plura quae
» ad ordinem fratrum et sororum de poenitentia beati Domi-
» nici in civitate Venetiarum propagatum attinent: in illo ea
» tantum quae reformationis opus illustrant, enarrantur ad an-
» num usque 1395. Num ergò huiusce operis auctor fuerit
» Raimundus de Capua, quod ipse Thomas exscripserit? Ani-
» madversione dignissima sunt Hieronymi Albertucci de Bor-
» sellis, patria et professione dominicana bononiensis, verba.
» Ex codice ms. desumpta accepi ab humanissimo Alexandro
» Origono, congregationis s. Sabinae, tum provinciae utriusque
» Lombardiae alumno, fideique nunc quaesitore; nempe: *No-*
» *tandum est hic quod quia loquuturus sum de reformatione ordi-*
» *nis, secundum quod inveni scriptum a Fr. Thoma de Senis,*
» *ideo ponam totum illum tractatum, qui continet plures annos.*
» Mortem obiit vir illustris anno 1497, eaque verba descripta
» puto ex eius *annalibus coenobii bononiensis, ab instauratione*
» *vitae regularis ad suam usque aetatem*. Colligendum primo,
» *historiam de reformatione ordinis* dubio nullo concinnasse
» Thomam Senensem: deinde Hieronymi Albertucci studio prae-
» dictam historiam, ceteris praetermissis, quae minime ad rem
» attinebant, compendio collectam, suoque *annalium coenobii bo-*
» *noniensis* operi insertam: tum vero ex eodem opere partem
» hanc historiae desumptam, ex eaque opusculum quodam con-
» fectum: ac istud demum esse quod olim Apostolus Zenus pos-
» sidebat. Coniecturam confirmat nota marginalis in eodem co-
» dice, qui fuisse dicitur *Librariae sancti Dominici de Bono-*
» *nia* (1) », non una vice.

IV. Sulpicii Severii, *plura de vita s. Martini.*

a. *Epistola Desiderio fratri carissimo* [de libro vitae s. Martini]. « Ego quidem frater unanimis, libellum, quem de vita sancti Martini scripseram . . . », f. 119.

b. *Vita s. Martini.* Prologus. « Plerique mortalium studio » et gloriae saeculari inaniter dediti . . . »; vita: « Igitur Mar-

(1) *De rebus congregationis sub titulo b. Jacobi Salomonii.* Ven. 1751, f. 16.

Bruno, Cartusensium fundator, obiit a. 1101.
Codicilli partem primam exscripsit Vincentius Borsi.

Cod. 143 chart., 1464, a. 210, l. 154 [L. IX, CLXXXII].

I. Sicconis Polentoni, *vita s. Antonii de Padua, confessoris, ad Modestum filium.* Littera dedicationis: « Desideranti mihi » perdiu ac saepenumero perquirenti aliquid scribere ad te... »; vita: « Antonio igitur venerabili confessori et sancto patri no- » stro parentes clari... », f. 1-52.

Sub fine: *Incontratus*, scilicet cum autographo collatus. « Explicit liber vitae s. Antonii de Padua, compilatus per illu- » strem oratorem dominum Sicconem Polentono, scriptus per me » Franciscum Polentono, fratrem eiusdem domini Sicconis.... » 1464, die mercurii XIIII novembris, circa horam noctis ex- » pletus ».

Edidit Bartholomaeus de Valdezocco Patavii, 1476, die undecima iunii, in 4.°, quibusdam additis in fine.

II. —— *Beatorum Antonii Peregrini ac Helenae monialis vitae, ad Lazarum filium.* Dedicatio: « Sollicitare me » soles precibus, Lazare fili, quod vitas simul ac miracula beati » Antonii Peregrini... ».

a. —— *B. Antonii Peregrini vita.* Mançiorum familia, quae Paduae honesta cum opibus tum vetustate fuit... », f. 62-71.

Sub fine: « Explicit per me Franciscum Polentono scriptus » hic liber 1464, die XVII novembris Paduae in stupa mei studii » in contrata sancti Leonardi ».

b. —— *Beatae Helenae monialis vita.* « Helena virgo beata » Paduae oriunda civis fuit... », f. 73-82.

Finis: « Explicit per me Franciscum Polentono scripta » haec vita beatae Helenae 1464, die martis XX novembris, hora » circa secunda noctis Paduae, in stupa studii mei, ex libro au- » thentico scripto manu domini dom. Sicconis, confratris mei, » compilatoris ipsius vitae. Incontratus ».

Utramque anecdotam censeo.

III. —— *Clarissimo vetustatis cultori Nicolao floren-*

tino epistola. « Egregia et singularis tui nominis fama saepius » cogitanti mihii . . . », f. 85-90.

In epistola data Patavii, quinto kal. novembris anni 1414, disserit auctor [cancellarius patavinus] de ossibus, quae Titi Livii putabant, repertis, ac de solemniis eapropter celebratis. In fine legitur: « Sicconis Polentoni epistola de repertione Titi » Livii ad clarum vetustatis cultorem Nicolaum Nicoli, florenti- » num civem, explicit. Exemplum per me Franciscum Polentono, » eiusdem Sicconis fratrem, die iovis XX decembris 1464 Pa- » duae, in stupa habitationis meae in contrata sancti Leonardi, » silentibus rebus, quo die Benedictus Furlanus suspensus fuit » ad portas Turiselarum, sub regimine secundo domini Andreae » Bernardo; eius vicario d. Guidone de Alano, iudice maleficio- » rum; d. Francisco Scrovato, iudice aquilae; domino Vincentio » de Scledo, et iudice vicetino d. Francisco Anzolelo, et eius » cancellario ser Gregorio Saraceno — Incontrata cum au- » thentico ».

Epistolam publici fecit iuris Laurentius Pignoria in opere: *Le origini di Padova* [Padova, 1625, p. 124].

Codex cum insigniis F. R. [Rizzo], referentibus erinaceos duos prope iaculum, pertinuit serius Joanni Baptistae Ficcheti.

Cod. 144 chart., saec. XVIII, a. 210, l. 151 [L. XIV, CCXLI]. R.

I. *De obitu Caroli cardinalis s. Praxedis, archiepiscopi Mediolani, ad p. f. Ludovicum Granatensem.* « Significasti mihi » saepius litteris tuis, optime pater, nihil me tibi gratius . . . . » Mediolani, 6 idus novembris 1584 », f. 2-11.

II. Laurentii a Turre, *epistola Bernardo Mar. de Rubeis, qua mittit officium ac vitam ss. Donati et sociorum martyrum ex breviario ms. anni* 1539. Epistola italc inc: « Ho differito per » molto tempo a riverire v. s. ill. con mie lettere . . . . Albona, » 12 ottobre 1729 ». Cetera latine . . . », f. 13-22.

III. Giuseppe Antonio Sassi. *Lettera a Benedetto pp. XIII, colla quale conferma e prova l' esistenza del sacro corpo di s. Bartolomeo in Benevento.* « A pura forza del comando ricevuto a viva

» voce dalla santità vostra, vinco il rossore ... Milano, 1. marzo » 1727 ... », f. 23-45.

IV. *Epistola anonymi scriptoris adversus auctorem operis de vita claustrali, ad amicum intempestive scripta, opportunis scholiis tempestive illustrata.* « Diligentia qua usus es, cum in significando mihi iudicio F. Th. Gundisalvi Carattini ... Veronae, » XI kal. ian. 1743 ». Impressio sine nota urbis, anni, impressoris, habet paginas XII.

Auctor, idem Gundisalvus Carattinus, qui et operis: *De vita claustrali*, agit de monachatu b. Nicolai Justiniani. Marginibus accedunt annotationes manu Bernardi M. de Rubeis, qui auctorem in pluribus refutat, hoc in prooemio scribens: « pro urbanitate respondi, me pagellam accepisse; simulque » adieci, me non probare summam operis, quae votum pauper» tatis vitamque communem spectat ».

Cod. 145 chart., saec. XVII, a. 150, l. 104 [L. IX, LXXX]. N.

I. Joannis Baptistae Mongilardi, *vita Friderici cardinalis Borromaei archiepiscopi mediolanensis.* « Quinquagesimum octa» vum annum agebat excelsus ille Federicus, quando ab Aro» na ... », p. 2-84.

Praeit auctoris prooemium et epistola d. d. primicerio Friderici cardinalis avunculo, cuius nutu vitam [puto ineditam] exaravit [post annum 1631].

Auctor, per septennium medicus et familiaris Friderici cardinalis extitit. Folio 84 adduntur epigrammata duo itala in idem.

II. *Ristretto della vita e virtù prodigiose della ven. madre Anna di Gesù, di Gio. Batt. Mongilardi, medico di camera della seren. infante Maria di Savoja.* Dedicatio [23 dec. 1642]: « Si » compiacque v. a. d' imprestarmi il libro della vita e virtù pro» digiose della ven. madre Anna di Gesù ... »; vita: « Ancor» chè io m' accorga sull' orlo del mio dire e sul principio del » mio discorso ... », f. 87-116.

Cod. 146 chart., saec. XVII, a. 294, l. 203 [L. IX, LVIIII]. Z.

Antilogia, seu nucleus enucleatus historici nuclei Bucelini, celeberrimorum hystoriccrum stylis compactus, contra fabulationes, vanitates, et insanias falsas in eo intrusi deliri anonymi, qui involutis praestigiis, machinationibus, quarta eius parte, folio XXXIX, translationem s. Marci evang. ex urbe Venetorum ad monasterium augiense in Germania deblaterat, ventilatus per Andream de Episcopis, presbyterum, patriae civem ac propugnatorem, tutelaris divi clientulum, Deo duce, comite leone, potestate divini solis, in occidentali plaga surgente, ac in deliquiis occidua in oriente luna, aureo seren. venetarum palmarum saeculo, 1691.

Scriptor antiquissimus exaravit opellam: *Historia de translatione s. Marci evangelistae ex urbe Venetorum ad monasterium augiense. Visiones item revelationesqque, atque aliquot eiusdem sancti miracula, ad probandum eius in Augiam praesentiam,* quam legimus insertam in *Nucleo historico* Gabrielis Bucelini, ascetae theologi ordinis s. Benedicti, imper. monasterii Weingartensis [Francofurti et Ulmae, 1664-1669, vol. IV, 8], partis quartae fol. 39-41. Errorem vulgarunt: **a.** Martyrologium manuscriptum ecclesiae cathedralis pragensis; **b.** Chronicon b. Hermanni contracti; **c.** Fragmentum incerti ex Unstitio; **d.** Sebastianus Munsterus in sua *Cosmographia universali.*

Auctor, presbyter venetus, aliis manuscriptis operibus, non item hoc, notissimus, in eo totus est ut translationis fabulam, quam anno 830 factam effutiunt, *veriloquii viduatam candore* evincat. Propterea non tantum ea reiicit quae insigni favent fallaciae, sed auctores quoque domesticos et exteros, qui de re silent prorsus, excutit.

Narratio saeculum redolet; vocabula enim sesquipedalia, verba obsoleta, insolentes dicendi modi, grammatica structura obvoluta, loca ex bibliis sacris, proverbia, anagrammata plus aequo redundant.

Cod. 147 chart., saec. XVII, a. 293, l. 208 [L. IX, LVIII]. Z.

Hospitis ac sospitalis veneti, in aurea ducali basilica propugnati lares, seu pro Evangelista divo et christianissima republica veriloquium. 1691.

Idem opus ac superius, hoc titulo. Auctor de Episcopis belle manu propria textum universum in ordinem redegit, sine lituris, ac in tres libros distribuit.

Cod. 148 chart., saec. XVIII, a. 300, l. 210 [L. IX, CXXXII]. MI.

I. P. Hyacinthi Michieletti, ex ordine Praedicatorum, *de sancta Helena matre Constantini imperatoris dissertatio sectionibus quinque conclusa.* « Nihil ad institutae dissertationis propositum scopum referre forte quis iudicaverit, ubinam locorum sancta Helena de vita migraverit . . . », f. 1-20, 31, 47.

Exemplar duplex sectionis primae non absolutae, plerumque manu Bernardi Mariae de Rubeis.

II. — *Continuatio eiusdem operis usque ad principium sectionis quintae.* « Detecta vanitate atque inverisimilitudine narrationis, quam Bosius et Arrighius commendaverunt . . . », f. 49-107.

Titulus sectionis quintae et ultimae hic est : « Sectio V in qua Venetorum de s. Helenae corpore Constantinopoli ad se translato firmatur traditio, et a nonnullis p. Joannis Pinii cavillationibus vindicatur ».

Ubi Flaminus Cornelius in *Ecclesiae venetae* decade duodecima [Ven. 1749, p. 173-179] de corpore b. Helenae Byzantio Venetias translato disserit, haec de auctore et operis scopo ingerit : « Rem fusiori calamo, firmoque criterio discutiendam exhibebit cl. v. Hyacinthus Michieletti, ordinis Praedicatorum, ut ex ipsius eruditione, praesto sint Bollandiani operis continuatoribus latiora argumenta Venetis faventia, quibus ex nostrorum hominum inertia non opportune oblatis, eruditissimi viri adversariorum partibus adhaerere visi sunt ». Nihilotamensecius ne verbum quidem in actis a Bolland, ubi de eius festo die decimaoctava augusti plura vulgantur.

Cod. 149 membr., saec. XIV, a. 172, l. 114 [Z. L, LVI]. P.

1. *Epistola b. Eusebii cremonensis, ad sanctum Damasium* [sic] *portuensem episcopum et ad Theodosium Romanorum senatorem de morte gloriosissimi confessoris Hieronymi, doctoris eximii.* « Multifarie multisque modis olim Deus loquutus est .... », f. 1-35.

2. *Epistola b. Augustini doctoris eximii ad beatum Cyrillum secundum, hierosolymitanorum episcopum, de magnificentiis eximii doctoris, beati Hieronymi.* « Gloriosissime, christianae fidei » athleta, sanctae matris ecclesiae lapis singularis .... », f. 35-42.

3. *Epistola sancti Cyrilli secundi, hierosolymitani episcopi, ad beatum Augustinum doctorem eximium, de miraculis beati Hieronymi, doctoris magnifici.* Prologus : « Illius cupiens sequi » vestigia, cuius in terris sanctitas radiare non cessat ... » ; vita : « Post obitum gloriosi Hieronymi, quaedam haeresis inter » Graecos secta surrexit ... », f. 42-74.

Ternam epistolam, omnino adulterinam, pluries editam, frequentius sine auctoris nomine, retulerunt fratres Vallarsi inter supposititia d. Hieronymi opera, Veronae, tom. XI, col. 288-336.

Cod. 150 membr., saec. XV, a. 147, l. 97 [L. II, CXIII]. Q.

Epistola beati Eusebii, ut supra. Folia 34.

Codicilli foliis 33-34 inest oratio qua ecclesiae Protestantium, ieiunio coniunctae, in Germania hac tempestate [a. 1546] utuntur.

Cod. 151 membr., saec. XV, a. 134, l. 96 [L. II, XXIX]]. F.

1. *Epistola beati Eusebii*, ut supra, f. 1-80.
2. *Epistola beati Augustini*, ut supra, f. 81-96.
3. *Epistola beati Cyrilli*, ut supra, f. 97-169.

Cod. 152 membr., saec. XV, a. 192, l. 137 [L. IX, XCII]. MI.

I. B. Eusebii, *epistola,* ut supra, f. 1-53.
II. S. Augustini, *epistola,* ut supra, f. 54-64.
III. S. Cyrilli, *epistola,* ut supra, f. 64-108.

Codicem, cum litteris epistolarum initialibus pictis, possederat iamdiu Hieronymus Justinianus.

Cod. 153 chart., saec. XV, a. 278, l. 200 [Z. L, LV]. B.

1. *Epistola beati Eusebii,* ut supra, f. 1-24.
2. *Epistola s. Augustini, de laudibus,* ut supra, f. 24-28.
3. *Epistola Cyrilli,* ut supra, f. 29-49.

Cod. 154 membr., saec. XV, a. 255, l. 182 [Z. L, LIV]. P.

1. *Beati Hieronymi transitus* f. 1-11.

Tractatus, perperam inscriptus: *de interiori domo seu conscientia aedificanda,* Hugoni a Sancto Victore [apud quem constituit *tertium de anima*] vel monacho cuidam cisterciensi tributus, Bernardo aequali, editus est in *opper. s. Bern.* Venet. 1750, tom. V, c. 379-414.

2. *Epistola beati Eusebii, de morte d. Hieronymi,* ut supra, f. 11-23.

3. *Epistola beati Augustini, de magnificentiis d. Hieronymi,* ut supra, f. 23-26.

4. *Epistola sancti Cyrilli, de miraculis d. Hieronymi,* ut supra, f. 26-30.

5. *Dialogus s. Hieronymi presbyteri rectae fidei contra Pelagium monachum, haeretici dogmatis repertorem, quem sub nominibus Attici et Crithoboli voluit annotari* [f. 30-51].

Dialogus, eodem titulo ac in codice Regio Vaticano 286, communiter appellatur *Dialogus s. Hieron. presb. contra Pelagianos.* Libri tres editi in operibus. Veronae, t. II, col. 683-792.

Codicem duplici columna amanuensis sub fine inscripsit: « Presbyter Faustinus de Osema Valliscamonice, die 27 iulii 1450, anno Jubilei scripsit ».

Cod. 155 chart., saec. XV, a. 343 l. 240 [L. IX, XXIV].

I. Plura de santo Hieronymo, locis propriis frequentius edita.

a. *Vita sanctissimi et gloriosissimi Hieronymi, cardinalis, doctoris, magnifici ecclesiae parentis et rutilantis lampadis.* Prooemium de nomine: « Hieronymus a *Ieran*, quod est san» ctum et *nemus*, quasi *sanctum nemus* ... »; vita: « Hierony» mus Eusebii viri nobilis filius, ab oppido Stridonis... », f. 1-4.

Huius vitae compendium dedit in *legenda aurea* Jacobus de Voragine, una cum nominis ethymo, quod suspicor auctori huic proprium.

b. *Epistola beati Eusebii,* ut supra, f. 5-23.

c. *Visio mirabilis in morte Hieronymi, gloriosissimi doctoris eximii et confessoris praeclarissimi, cardinalis maximi.* « Hora » namque, charissimi patres et domini, huius transitus gloriosi » diei erat ultima ... », f. 23-26.

Quaedam post Hieronymi mortem miracula describuntur, et Eusebii planctus ac in gaudium conversio enunciatur.

d. B. Augustini, *epistola,* ut supra, f. 26-30.

e. S. Cyrilli, *epistola,* ut supra, f. 30-49.

f. *Quaedam de miraculis per beatissimum Hieronymum factis in Troia, civitate Apuliae, et primo de ecclesia ordinata.* « Sciendum est quod moderno tempore in Apulia, in provincia » Capitanatae ... », f. 49-51.

g. *Officium eiusdem celeberrimi eximiique doctoris Hieronymi super utroque vespere decantandum, suis psalmis atque antiphonis,* f. 51-53.

Sub fine amanuensis: » Hieronyme beate
» Mihi qui librum scripsit
» Nicolao accurate
» Assistit gratus tibi
» Et verbis ordinate,
» Divinis nec alibi
» Praestudet nempe grate
» Suscipe eum ibi
» Ubi rate stant angeli ».

Nec unum ex sequentibus hymnis habet Mone in *Lateinische Hymnen.*

Sancti Hieronymi clara praeconia ec.

Laude laudet laxa magnum
Christi plebs Hieronymum.

Caelesti doctus lumine
Hieronymus eximius.

Splendent coeli sedilia ornata
Celso primo sidere.

II. *Regulae artificialis memoriae, quas composuit praestantissimus orator Leonardus Justinianus, venetus patricius.* « In » verbis et rebus collocandis inferiores regulae plurimum adiumenti afferunt . . . », f. 54-57.

Opella haec diligentissimum Em. Cicogna in *Iscrizioni* II, p. 72-73, effugit; quod eo magis miror, cum codicibus nostris » mss. annos quinquaginta usus sit.

III. Mag. Bene de Busco bononiensis, *computus ecclesiasticus, cum glossis.* Textus: « Computus est scientia certificandi » tempus, secundum usum ecclesiasticum... »; glossae: « Com» putus est duplex, scilicet philosophicus et vulgaris... », f. 60-65.

Auctor, quem prorsus ignorat Fantuzzi in *Notizie degli scrittori bolognesi,* exacto prooemio, dat computi doctrinam, hexametris per partes conclusam, cum expositione latiori prosa oratione. Qui fuerit glossarum auctor pariter incompertum. Opellam legere quoque est in codic. mss. bibliothecae gymnasii taurinensis (1).

Cod. 156 chart., saec. XV, a. 340, l. 232 [L. IX, VI]. Ma.

Joannis Andreae, bononiensis, *Hieronymianus, seu de s.*

(1) Codice mss. biblioth. regii taurin. athenaei, tom. II, p. 114.

Hieronymo. « Hieronymum iugiter allegamus sed modice vene-
» ramur. Admiror in hoc Italiam defecisse ... ».

Auctor opere universo, quod in quatuor dividit partes, « primo [ut in prooemio] ponit sui admirationem querulosam, » quam verificando iustificat, subdens emendam per eum inchoa- » tam et quid evenit in Troia, et prius in Tuscia et ducatu; se- » cundo ponit beati Hieronymi legendam et miracula per tri- » plex tempus distincta, interserens suae mortis tempus, et spe- » ciem, et ea quae tunc verbo docuit, ac suae sepulturae locum » et translationem ipsius; tertio per Sanctorum et doctorum » auctoritates Hieronymum gloriosum extollit, de ipso epitaphia, » hymnum et orationes subdens, et exprimens quos habuit prae- » ceptores; quarto quae memoratu digna lucide sunt ponen- » da .... ipsius scripta et canones transumptos ».

Joannes Andreas, episcopus aleriensis in Corsica, operis propositum sic aperit in epistola nuncupatoria Paulo pp. II, epistolarum Romae ann. 1468, 1470 editarum: « Pontificii iuris de- » cus egregium, veneratione atque admiratione multa divum » Hieronymum suspiciens et prosequens aegerrime ferebat illota » [ne nugalia dixerim] quaedam tanto doctori tribui, quae ex il- » lius officina nequaquam prodiisse a mediocriter etiam studiis » vel primis labiis imbutis possent indicari ». Partem alteram concludunt versus:

» Hieronymi sancti nondum vulgata latinis
» Haec suus Andreas descripsit mira Joannes ».

Parte quarta breviter de aliquot tractatibus disserit, promissiori sermone epistolarum analisim instituens. Quid alibi de eo dixerit, nuntiat fol. 68: « Habemus etiam intitulata beato Hiero- » nymo in volumine *decretorum* per Gratianum ducenta et octo capitula ... ». Finit:

» Accipe Hieronymum non ex doctoribus unum,
» Nec nimis minimum, sed linguae munere primum.

Exempla habet tabularium basilicae s. Petri Romae, Regia Parisiensis n. 4820; Franciscana Assisii. Editum opus, sine loci et impressoris nota, in fol., titulo in fine: « Explicit Hieronomy- » nianus [sic] domini Jo. Andree decretorum doctoris famosissi- » mi in devotione gloriosi Hieronymi in eiusdem laudem editus.

» In quo Hieronymi vitam : facta : dicta :. atque prodigia : ultra » huius vite mortalis perscrutatus est. Consummatus anno Dom. » MCCCCLXXXII, nono die Augusti ». Serius, anno 1514, Ba- » sileae impressum, titulo : Hieronymianus, d. Hieronymi vitae, » mortis, prodigiorum, dictorum ac scriptorum exflorationes » perstringens ».

Codicem, fol. 76, sic inscripsit qui volumen cum propriis insigniis dono dedit a. 1467 coenobio s. Jo. in Viridario Paduae: « 1440. Joannes Marchanova, artium et medicinae doctor, p. s. » pec. fac. curavit ex exemplari compositoris Patavii ».

Cod. 157 chart. saec. XVII, a. 250, l. 178 [L. IX, LXII].

I. *Vita d. Hieronymi Stridoniensis, falso antea ab Erasmo relata, nunc per Marianum Victorium reatinum ex eius scriptis vere edita, et amplissimo cardinali Carolo Borromaeo dicata.* » Hieronymus, quae vox sacrum nomen (1) significat, Stridonis » oppido natus est . . . », f. 1-43.

Exemplum sumptum ex editionis romanae volum. I, cui menda addidit qui folio primo scripsit : « A me Hieronimo Theu- » tonico, feltrensi presbytero, et ecclesiae sancti Iacobi de Luprio » Venetiarum alumno, ex primo tomo operum eiusdem sancti » Hieronymi collecta et compilata, ad laudem Dei sanctissimae- » que Deiparae, nec non sancti Hieronymi, a. Domini MDCLXI, » Venetiis, a mense iulio ».

II. *Exemplum casuum reservatorum* [8] *ill. ac rev. d..d. Joanni Francisco Mauroceno, patr. Venetiarum, Dalmatiaeque primati* [1654-1678]. « Poenitentiae sacramentum relapsis in peccatorum » voraginem esse omnino necessarium . . . », f. 46-47.

Cod. 158 chart., saec. XVI, a. 277, l. 203 [L. IX, XL]. O.

I. Hermolai Barbari, *vita s. Athanasii, alexandrini episcopi, et eius corporis ad inclytam Venetiarum civitatem translatio, ad venerabiles sanctimoniales sanctae Crucis de Judaica.* Prooemium:

(1) In edit. romana, a. 1565 *sacram legem.*

« Petistis a me, sorores, ac filiae in Christo dilectissimae, ut Atha- » nasii . . . »; vita: « Athanasius alexandrinus episcopus, cum » parentes ex ea civitate . . . », f. 1-10.

Exemplum puto codicis membranacei, iamdiu apud easdem moniales, cum principium una cum prooemio idem sit prorsus, quod ex Ioanne degli Agostini deprehendo, qui prooemium edidit (1). Auctor, *Dei patientia*, episcopus veronensis, latine vertit vitam ab Eusebio graece conscriptam.

II. Eiusdem, *translatio corporis s. Athanasii de constantinopolitana civitate ad inclytam urbem Venetiarum* [1354]: « Verum » cum post exactam longam aetatem, Alexandria, invalescentibus » haereticis . . . », f. 10-18.

Barbarus videtur historiam sumpsisse ex ea quam Flaminius Cornelius italicam et latinam dedit in *Eccles. Ven.* decade prima, p. 13-40.

III. *Officium b. Athanasii, alexandrini episcopi, per devotum sacerdotem et doctum dominum Aegidium de Sarzana, secundum ritum monasticum,* f. 18-31.

Lectiones constant Athanasii vita, quam Eusebio Barbarus interpretatus est, et homilia, a Barbaro eodem scripta. Ex hymnis:

1. « Ecce defensor fidei supernae
2. » Adsis aeternum decus Angelorum
3. » Gaude fidelis concio ».

non unum habet Mone in *Lateinische Hymnen des Mittelalters.*

Eadem habebat codex membranaceus, de quo supra. Sumptum ex hoc est sancti Athanasii officium a. 1543 Venetiis, typis haeredum Lucae Antonii Iuntae editum, cum aliis ad usum monialium sanctae Crucis de Iudaica.

Cod. 159 chart., saec. XVII, a. 298, l. 217 [L. IX, CXXXI]. MI.

Andreae de Episcopis, *niceterium seu victorialis palma propugnati apud Venetos corporis s. Nicolai Magni, quippe Nicolaus Graecis sonat victor populi, quare Nicolaus anagramma Nico Laus idest Victor Laudis Venetorum stans in littoralibus oris,*

(1) *Scrittori veneziani*, t. I, p. 252-253.

cunctorum oris nunc celebrandus proponitur. Libelli duo. Titulum uterque habet communem, non autem rem.

Primus inscribitur: *Historiae translationis corporis s. Nicolai Magni, a Myra Lyciae Venetias factae, auctore Fortunato Ulmo veneto, monacho Cassinensi, ex typographia Deuchiniana*, 1626. *Auctarioli pensum velitatim adijcitur postrema ut eiusdem translationis factae anno* 1634 *recolatur memoria, levi adumbrata calamo presbyteri veneti, Andreae de Episcopis, anno MDCLXXXXVII.* « Additamenti appendicem, ubi desiit Ulmus, mihi » nunc liceat attexere . . . ». Paginae 110.

Opus anecdotum puto, etsi eius imprimendi facultas a fratre Raymundo Aspecti, inquisitore generali Venetiarum, die 19 maii 1699, codici adhaerens legatur.

Libellus alter infrascriptus: « *Divi Nicolai Magni, archiepiscopi Myrae, ab utero ad urnam perennis et mira sanctitas: qui sol in Oriente consurgens, perque viam lacteam gyros revolvens, in adriaco littore, sacri sui corporis Occidentem invenit, serenissimo coelo amplior ut maiestas accederet: crassae Minervae ad fumidum lychnum in occiduo aevo frigescentis Hesperi, Andreae de Episcopis, presbyteri veneti, adumbrata locutio, derivans lucem a splendore argumenti.* « Admirabilis divi archiepiscopi myrensis, » nunc in adriacis littoralibus oris hospitis . . . ». Folia 227.

Auctor, presbyter venetus qui, in prooemio *officioso anagnostae* septuagesimum quintum annum se attigisse narrat, capitulis nonaginta, momenta historica s. Nicolai, eiusque corporis translationem ex pluribus auctoribus, longiorum epigrammatum modo, exhibet.

Cod. 160 membr., saec. XV, a. 182, l. 102 [L. IX, XXV]. Ma.

I. *Vita s. Augustini episcopi.* « Administrante rempublicam » Theodosio gloriosissimo ac victoriosissimo imperatore, patre Ar» cadii atque Honorii imperatorum, qui ob egregiam animi stre» nuitatem a Gratiano imperator creatus, maximas illas scythi» cas gentes, hoc est Alanos, Hunos et Gothos, magnis multisque » praeliis vicit, quique quadragesimus secundus a Iulio primo

» Caesare imperium romanum tenuit, natus Augustinus est ... », f. 1-80.

Differt opella ab iis, que hoc eodem de argumento Philippus ab Eelemosyna, Iordanus Quedlimburgensis, anonymus Cartusiensis a Bollandistis allatus, et Ambrosius Coriolanus scripsere; itidemque ab ea, quam cum officio s. doctoris, Maphaeo Vegio auctore, codex habet, olim Altempsianus, modo Vaticanus, a Papebrochio allatus (1). Auctor, quicumque is fuerit, Augustini gesta, ab eius ortu ad baptismum usque susceptum, ex ipsiusmet *confessionibus* [ex quibus etiam de sancta Monica non pauca] syllabatim sumpsit; cetera usque ad mortem a Possidio. De suo admodum pauca tum initio, tum aliis in locis adiecit. In his index quoque est operum Augustini, qui cum Possidio saepe convenit; alia tamen atque alia opera, etiam supposititia, habet, a Vincentio Bellovacensi, Trithemio, aliisque sancto doctori adscripta.

II. *Officium in festo s. Augustini episc. et confess.* Antiph.: « Laetare mater nostra Ierusalem, quia rex tuus dispensatorem » . . . », f. 81-88.

Hymnus: « Magne pater Augustine, preces nostras suscipe
» Per eas conditori nos placere satage . . . ».

Codicillum, gentis Marchanovae insigniis et littera initiali venuste pictis conspicuum, Io. Marchanova, *a.* 1448, *p. s. pec. fac. curavit Patavii,* donavit autem coenobio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 161 membr.-chart., saec. XV, a. 200, l. 144 [L. III, CXXI].

1. *Miracula patrata, meritis et intercessione d. Thomae aquinatis.* Praeit epistola fratris Eliae Raymundi Tolosani magistri generalis ordinis Praedicatorum, *prioribus, provincialibus et conventualibus ceterisque fratribus universis ordinis fratrum Praedicatorum,* quae inc.: « Quoniam maiorum suorum gentiles quon» dam acta conscribebant et erigebant imagines . . . », f. 1-13.

Miracula sunt quadragintanovem, a Raymundo Hugone pleraque conscripta, extracta cura Eliae ex codicibus tolosanis,

(1) Tom. I, Ss. maij. p. 491, edit. ven.

catus, scriptus et positus est in dicta cancellaria per quendam ser Franciscum de Viviano, dictae episcopalis curiae notarium, qui etiam istum hic infrascriptum processum, partim per quendam Gerardum de Francia, et partim per quendam fratrem Ioannem de Placentia, ordinis Praedicatorum, fideliter transcriptum et per ipsum ser Franciscum diligenter examinatum, ac concordare per omnia cum originali repertum, manu propria autenticavit et publicavit, ac suis signo et nomine solitis roboravit, ut patet per totum huiusmodi processus decursum, et signanter in fine. « In Christi nomine, » amen. Anno nativitatis eiusdem 1411, indictione quarta, die » vigesimo quarto mensis maii, ad perpetuam rei memoriam, pa» teat omnibus infrascripta legentibus . . . ». Paginae 152.

Cum in coenobiis ss. Io. et Pauli ac corporis Christi Venetiarum, celebraretur *a magno tempore* memoria *cuiusdam virginis* Catherinae de Senis, in dominica post festum b. Petri martyris, ord. Praedic.; contigit ut anno 1411, die eius virginis festo, concionator fr. Bartholomaeus de Ferraria, inquisitor ferrariensis, in ecclesia ss. Io. et Pauli, eximias eius virtutes ultra modum laudasset, unde murmur in ecclesia obortum, opere eorum *qui virgini aliqualiter detrahebant.* Quidam discreti viri querelam coram episcopo castellano Bernardo Bembo deferunt, ut, *habitis informationibus*, animos *quietare valeret,* et *quodlibet scandalum sedare.* Episcopus proborum virorum sententiae insistens, *post multa concludit quod bonum erat inquirere veritatem et informationem habere de veritate super celebratione dictae commemorationis supradictae virginis Catherinae de Senis, ut sic cunctis patere posset quod decenter fieret dicta commemoratio et praedicatio de virtutibus ipsius virginis, licet nondum canonizata foret.* Exinde processus. Hunc eundem, in fine mutilum [quod quaedam contestationes et attestationes sub fine missae sint], ex codice maioris Cartusiae ediderunt Martene et Durand tomo sexto amplissimae collectionis veterum scriptorum et monumentorum, col. 1238-1386.

Qua anecdotam, in codice enim Cartusiano desideratur, do annotationem libri nostri fronti appositam, eoque opportunius quod historiae singularis huius processus exornandae conferat: « Hic liber publici processus contestationum de sanctitate vitae » et doctrinae beatae Catherinae de Senis, ordinis de poenitentia

» sancti Dominici, ad instanciam venerabilis patris fratris Thomae etiam de Senis, ordinis Praedicatorum, pro libraria conventus ss. Io. et Pauli de Venetiis, eiusdem ordinis, scriptus et compactus fuit anno Domini MCCCCXVI de mense decembris, de pecunia venerabilium virorum dictae virginis singulariter devotorum, videlicet nobilis viri domini Bernardi Bembo de Venetiis et nobilis viri domini Ianotti de Florentia, item ser Antonii Ravagnino et ser Danielis Cyono de Venetiis, ac ser Guidonis et Ioannini Leopardi de Luca, de quibus viris fit mentio circa principium dictarum contestationum, utpote hic in sequenti facie; et quia venerabiles viri, licet prius essent devoti praecipui praefatae virginis, attamen post dictarum contestationum publicationem, longe amplius eidem virgini remanserunt affecti. Unde qui in isto libro legerint, aliquam orationem apud Deum pro supradictis facere dignentur, ac etiam eandem virginem, eius attentis virtutibus eximiis, decenter venerari et honorare conentur; quatenus ipsius virginis patrociniis atque suffragiis, per omnes in praesenti amplior gratia, et in futuro felicitas aeternae gloriae ulterius reportetur. Amen, amen, amen ».

Cod. 164 membr., saec. XV, a. 248, l. 170 [L. IX, XXXIX]. O.

Pieridum sacri cultoris Philippi Villanii, *de vita, moribus et miraculis gloriosissimi confessoris sancti Andreae Scoti, ad Leonardum Iacobi Bonafedis, devotum suum*. Prologus: « Sanctorum » quorum memoria in benedictione est natalitia solemniter cele» brari . . . » ; historia : « Andreas vir Dei ex insula fuit Hiber» niae, quae alio nomine vulgatiori Scotia . . . ». Folia 30.

Opellam inter *Acta Sanctorum Bollandiana* ad diem XXII augusti Guillelmus Cuperus edidit, vitiatis codicibus usus. Emendatur passim editio exemplari nostro, quod, ut elegantissimum est, auro nitens, picturis, ipsisque Bonafidiae gentis insigniis ornatum; ita manu Cauti Bonagii, canonici fesulani, Antonio Bonafidio postulante, accurate descriptum est ex antiquo codice, eodemque probatissimo, cuius in fine legebatur: « Explicit historia » sive legenda gloriosissimi confessoris sancti Andreae Scoti ad

» me Leonardum Iacobi Bonafedis devotum suum transmissa a » celeberrimo sacroque cultore, Pieridum domino Philippo Vil- » lano ». Vulgaribus litteris a Villanio editum libellum, deinde latinis ab ignoto homine donatum, ex codicis romani et scriptorum quorundam auctoritate, Cuperus pronuntiavit, quod non ego ei abnuam. Illud potius aperiam, quod Cuperus non vidit, Philippum Villanium eundem omnino esse, qui Matthaei patris historiam prosequutus est, multisque litteris claruit; Leonardum vero Bonafidium, cui est opella inscripta, non eum fuisse, ut ille putavit, qui cortonensem episcopatum ab anno 1528 ad 1545, sed alium, qui saeculo XIV exeunte, ac sequentis initio, atque adeo ipsis Villanii temporibus vixit. Id ut pateat, proferre iuvat quae in extremis codicis foliis adscripta sunt [fol. 29-30]: ***Indulgentiae vero peccatorumque remissiones, quas habent visitantes eandem cappellam sive idem altare beati Andreae de Scotia, sunt haec.***

« Urbanus papa VI omnibus eleemosynam facientibus u- » num annum concessit et quadragesimam, ut in eius patet pri- » vilegio per antedictum Leonardum Bonafedis Ianuae suppli- » cato ».

« Bonifacius papa VIII primo ad instantiam dicti Leonardi, » tunc eiusdem papae scutiferi honoris, tres annos et totidem » quadragenas simili modo concessit ».

« Item idem papa, ad instantiam domini A. [Angeli Actiajo- » lii] cardinalis florentini, unum annum dedit et quadragenam ».

« Item idem papa ad preces supradicti Leonardi, tunc fra- » tris hierosolymitani, et sui militis et ambasciatoris ad partes » longinquas, concessit omnibus visitantibus dictum altare et » cappellam, et pro ipsius perfectione eleemosinam facientibus » omnes indulgentias et peccatorum remissiones, quas consecun- » tur visitantes omnes ecclesias et oratoria fesula [fesulana] ».

« Item episcopus fesulanus die 26 septemb. MCCCLXXXIX » consecravit altare dictae cappellae; et facta tunc fuit solemni- » ter sanctarum reliquiarum dicti b. Andreae translatio, et in » perpetuum omni ultimo die dominico septembris eiusdem con- » secrationis fieri commemorationem mandavit, elargiens omni- » bus tali die visitantibus dictum altare, quantumcumque potuit, » indulgentiam ».

Supradictus Bonifacius papa VIII donat insignia seu arma nobilitatis suae dicto Leonardo Bonafedis.

« Bonifacius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio » Leonardo Bonafedis de Florentia, praeceptori domus sancti Io- » annis Ierosolymitani de Albaresio, familiari nostro, salutem et » apostolicam benedictionem ».

« Ob famosae tuae probitatis excellentiam, quam duximus » decorandam, tibi posterisque tuis omni sub aevo insignia, seu » arma nostra et nobilium de progenie nostra Thomacellorum de » Neapoli, de qua quidem paterna linea originem traximus, motu » proprio donamus tibi posterisque tuis; ut tu dictique posteri » huiusmodi insignia sive arma in perpetuum in quibusvis acti- » bus publice et privatim deferre, illisque uti pro vestris licite et » libere valeatis ».

Cod. 165 membr., saec. XVI, a. 143, l. 92 [L. IX, XLVI]. Mr.

Bernardi Iustiniani, s. Marci Venetiarum procuratoris, oratoris, *in beati Laurentii Justiniani patrui sui, primi patriarchae Venetiarum vita, ad monacos Cartusienses.* Capitula duodecim. Prooem.: « Etsi non dubito, venerandi patres, quin patriarcha » Laurentius sicut vivens solebat . . . »; vita: « Natus est igitur » Laurentius Venetiis, Bernardo Iustiniano patre . . . ». Folia 68.

Opella publici iuris saepius facta est ab anno usque 1475, itale quoque versa.

Codicem habuerunt Marinus Sanutus L. filius [n. 785] et Bernardus Maurocenus q. Benedicti iuris doctoris, s. Lucae evangelistae plebanus.

Codd. 166-167 chart., saec. XVIII, a. 300, l. 202 [L. IX, CXXIII-CXXIV]. MI.

Acta in causa canonizationis b. Benvenutae Boianae, monialis utinensis, ordinis Praedicatorum. Codice centesimo sexagesimo sexo excussa sequuntur:

1. *Animadversiones promotoris fidei Caietani Fortis, super*

dubio an sit signanda commissio introductionis causae ec., Romae typis datae a. 1765, pag. 6.

2. Io. Franc. Bern. Mar. de Rubeis, *responsum autographum animadversionibus promotoris fidei, quo usus est advocatus romanus in prima responsione typis data a.* 1763. fol. 8.

3. Caietani Fortis, *novae animadversiones, Romae anno eodem typis datae, ut et manuscriptae*, pag. 3, fol. 2.

4. Io. Franc. ec. de Rubeis, *responsio autographa ad novas animadversiones, cum revisione Joannis Prunetti subpromotoris fidei,* fol. 25. Occurrunt quoque typis editae ibidem, anno 1763, pag. 35.

5. Dominici Claverini, advocati, *memoriale posthumum ad responsiones datas novis animadversionibus, typis editum ibidem, anno eodem*, pag. 8.

6. Io. Franc. ec. de Rubeis, *alia responsio, item autographa qua editores romani usi sunt in edita responsione tertiis animadversionibus,* fol. 18.

7. —— *observata, ut evincatur fratrem Conradum fuisse a confessionibus b. Benvenutae Boianae,* fol. 2.

8. —— *de instituto sororum de poenitentia s. Dominici, quod beata Benvenuta Boiana de Civitate Foriiulii professa est, Joanni Thomae de Boxadors, magistro generali ordinis Praedicatorum,* fol. 20.

Commentariolum autographum, quod auctor, anno 1765, eodem de Boxadors petente exaraverat, publicam lucem meretur. Exemplari alteri aliena manu exscripto auctor subscripsit.

9. Vincentii M. Lupinacci, *epistolae decem, italae Romae datae Io. Franc. de Rubeis, ann.* 1762-1768.

10. Ios. M. Feroni, cardinalis, *acta varia, mss. et impressa, ann.* 1765, 1767.

11. *Supplicationes de officio et missa b. Benvenutae recitandis, cum concessionis decretis et tribus lectionibus propriis, omnia typis Romae data annis* 1765-1766.

12. Anastasii Comi, *epistola itale data Civit. Foriiulii,* 28 *aug.* 1761 *Jo. Franc. De Rubeis.*

13. Io. Fr. ec. de Rubeis, *ristretto della vita della b. Benvenuta Boiana, monaca del terz' ordine di s. Domenico, publici iuris*

factus [Venetiis, a. 1765, pag. 30, 8.°] *cum icone aere sculpta b. Benvenutae.*

14. *Exemplum epistolae datae a provinciali et capitulo parmensi, ordinis s. Dominici, Francisco Boiano civitatensi*, 22 *april.* 1507.

15. *Monumenta historica b. Benvenutae, ab anno* 1446 *collecta et in sessione vigesima prima processus pro eiusdem canonizatione agitata die* 7 *iulii* 1759.

16. *Vetera necrologia excussa, cum specimine characterum ad dissertationem num.* 8 *datam.*

Codex ventesimus sexagesimus septimus continet:

a. Dominici Claverini, *instructionem breviorem, itale, de processu adparando pro canonizatione b. Benvenutae Boianae,* fol. 6.

b. —— *de eodem instructionem promissiorem,* itale. Additur responsio trina data obiectis ab curia archiep. utinensi; item dubia proposita a Fr. Io. de Rubeis, p. 157.

c. *Risposte fatte dal sig. Chiaverini, avv. romano, alle riflessioni del promotore fiscale della curia arcivesc. di Udine,* fol. 8.

d. *Particula provisionum et ordinationum in visitatione ecclesiarum Civitatis Foriiulii, a.* 1585, *quae spectat ad altare b. Benvenutae, in ecclesia s. Dominici.*

e. Francisci Iusti, *epistolae tres,* a. 1759.

Cod. 168 chart., saec. XVIII, a. 240, l. 186 [L. IX, CLXXXV]. R.

Fr. Io. Franc. ec. de Rubeis, *vita b. Benvenutae Boianae de Civitate Austriae, in provincia Foriiuli.* Venet., 1754, 4.°

Adduntur emendationes et additamenta manu eiusdem auctoris.

Cod. 169 membr. saec. XVI, a. 248, l. 183 [L. IX, VII]. Mb.

Ex libro qui dicitur **epilogus chronicarum**, *edito a Jo. de Nigravalle, bibliothecario romanae ecclesiae, ordinis Praemonstratensis, in libro eiusdem epilogi decimitertii, cap.* 18, *ubi loquitur de ordinibus sive variis religionibus sanctae ac catholicae matris*

ecclesiae benedictae. « Θrdo canonicus in veteri testamento a le- » vitis, quorum erat cum ephot lineo in tabernaculo . . . ».

Insunt autem :

a. Opella verbis conclusa : « Haec omnia de verbo ad ver- » bum ex chronica Io. de Nigravalle ordinis Praemonstratensiis, » quae dicitur epilogus chronicarum epil. 13, cap. 18, per vene- » rabilem p. d. Zachariam vincentinum monachum fideliter extra- » cta . . . », f. 1-28.

b. Loca Rosetti, Roberti Holchot, Raphaelis Volaterrani, Iacobi Philippi Bergomensis, in idem argumentum, quibus accedit bulla Alexandri papae IV, f. 28-32, 34-38.

c. *Hymni saphyci tres in die festo divi Augustini, regularium Clericorum instauratoris, ad vesperas, in nocturnis, ad laudes*, f. 32-34.

1. « Laudibus caeli resonet canoris . . . ».
2. « Noctis successus medio soporem . . . ».
3. « Lucifer claro redimitus ore . . . ».

Non unum ex tribus dedit Mone in *Lateinische Hymnen*.

Fere omnia, exceptis hymnis, publici iuris facta sunt Brixiae, per Damianum et Iacobum Philippum fratres, a. 1536, denuo Venetiis a. 1621.

Hunc ipsum Ioannem de Nigravalle passim in medium adducunt Ioannes Philippus Novariensis, Gabriel Pennotus, ac Io. Baptista Signius, dum historiam ordinis Canonici pertractant; nemo tamen de auctore iudicium ullum prodit. Haec in *sylloge scriptorum ordinis Praemonstratensis* [Aug. Vindelic., 1771, 4.°, p. 436] Georgius, abbas roggenburgensis : « De Nigravalle Ioannes, » qui ex canonico regulari Norbertino . . . ordinis Praemonstra- » tensis in Hispania definitor, s r. e. bibliothecarius et postea » cardinalis renuntiatus est. Laudes huius praestantissimi viri » alieno ex calamo, nempe ex Constantini Ghini senensis, cano- » nici s. Salvatoris, quam meo exscribere malo ». Auctoris praeconiis ex Ghino recitatis sequitur : « Huic tanquam genuino pa- » renti debemus epitomen chronicorum et catalogum summorum » pontificum, cardinalium, Sanctorum ordinis Canonicorum regu- » larium . . . ». Ceterum scriptor satis est ineptus et nugax, qui sanctos homines multos, pontifices romanos, scriptores ecclesia-

sticos, reges ac principes ordini Canonico perperam accenset, ac putidis fabulis persaepe indulget: neque vero ultra saeculum decimum quartum procedit.

Consulto deleta epigraphe: « Iste liber est Canonicorum re- » gularium s. Salvatoris . . . ».

Cod. 170 chart., saec. XVIII, a. 237, l. 173 [L, IX, L]. Mg.

I. Beati Ambrosii, abbatis generalis Camaldulensis, *hodaeporicon a Nicolao Bartholini bargensi, c. r. congregationis matris Dei, publicae luci assertum ex bibliotheca Medicaea* ec. Florentiae ac Lucae, sine a., pag. 12, non num. 72, 4°

Chronotaxim annotavit in marginibus Io. Benedictus Mittarellus.

II. Accedit *index personarum alphabeticus*, fol. 1-5.

III. *Variorum notae ad hodaeporicon,* manu laudati Mittarelli, fol. 6-9.

IV. *Acta visitatoria sub generali regimine rev. p. d. Petri Canneti e Cremona, abbatis apostolici classensis, et totius ordinis Camaldulensis generalis, electi anno MDCCXXIX, in capitulo Faventiae.* « Completis generalibus comitiis et publicatis capitu- » laribus actis die 21 maii . . . », f. 12-13.

V. *Acta interregni Camaldulensis.* « Postquam placuit Deo » kal. oct. anno 1730, reverendum patrem generalem nostrum d. » Petrum Cannetum ad se vocare . . . », f. 13-14.

VI. *Acta sub neo-generali Camaldulensi.* « D. Floriano Maria » Arrigono meldulensi, 9 dec., reverend. neo-generalis Faventiam » ingressus est . . . », f. 14-20.

Brevioribus visitationis itineribus non tantum loca describuntur sed et lapides referuntur.

Sub fine amanuensis Io. Ben. Mittarellus notavit: « Hacte- » nus autographum rev. p. visitatoris n. Guidonis Grandi [cre- » monensis], ex quo hoc ipsum exemplar est erutum ».

Cod. 171 chart., saec. XVII, a. 450, l. 291 [L. IX, CLXXVII].

Fortunati Ulmi, *historiarum insulae s. Georgii maioris prope*

Venetias positae, libri tres. Liber primus incip.: « Cultus erga » Deum, apud Venetos semper viguit. Hinc urbis fundatores » quamprimum erigendis basilicis se dedere . . . » ; finit: « quae » haud prorsus iniucunde, ut arbitror, audientur », p. 1-116.

Auctor, venetus, abbas Cassinensis in monasterio s. Georgii, sua manu exscripsit ac emendationibus notisque ditavit hanc historiam, cuius tres tantum libri in codice occurrunt, dum in exemplaribus posterioribus [itale quoque ab eodem exaratis] quinque numerantur.

Liber alter titulum de quo tantum actum, praefert. Historia translationis corporis sancti Stephani protomartyris Constantinopoli Venetias anno MCX ad suburbanam insulam s. Georgii cognomento maioris, auctore ec. « Docuit christiana pietas Venetos » Sanctorum reliquias ex veteri quocumque solo novam in urbem » deducere . . . » ; finit: « Michael Alabardus, piisimae Georgia- » nae huius insulae abbas, postea devotissime argentea theca re- » conditum [capitis fragmentum], integri capitis imagine, anno » 1592, posteritati venerandum exposuit », p. 119-249.

Adduntur fragmentum ex libri octavi capitulo quadragesimo primo chronici Andreae Danduli; nec non hymni tres, die festo s. Stephani in sancti Georgii insula, recitari soliti :

1. « Martyr illustri pietate Christum . . . ».
2. « Lux orbe toto fulgida . . . ».
3. « Sacra solemnis colimus diei . . . ».

quorum non unum profert Mone in *Lateinische Hymnen* ec.

Liber tertius inc.: « Tribuno abbati qui quatuor et triginta » annis rerum potitus est, prospera omnia cessere . . . » ; finit anno 1173: « urbemque ac rempublicam faustissime regeret » ; his ab eodem Ulmo notatis: « Sino a qui ho scritto per dover » stampare: sebbene vi sono molte cose da emendare, nè è per- » fetta l'opera », p. 253-385.

Codex, cum titulis aliena quoque manu appositis, scatet lacunis: paginae etiam 332-377 resectae sunt. Unde autem et quomodo in Marciam delatus sit, narrat Emanuel Cicogna, cuius verba hic repeto: « Questo autografo, legato in vitello, spettava già » alla biblioteca di s. Giorgio maggiore, e l'abate Morelli vi avea » fatto incollare sull' interno della sopracoperta lo stemma della

» repubblica e della biblioteca Marciana, indizio che dovea essere » conservato e tenuto in istima. Ora, soppressa la congregazione, » questo codice restò nelle stanze di don Lio Bembo monaco, pa» trizio veneto, che sel portò nella sua casa privata, e poscia pas» sato nel monastero de' Benedettini di Modena, seco il recò per » lasciarlo a quello. Io però che bramava che questo codice tor» nasse in seno de' Veneziani, lo pregai per lettera di farne ge» nerosa offerta alla Marciana; e così fu. Il Bembo, poco prima » di morire nel 1836, ordinò che mi fosse consegnato; ed essen» domi pervenuto col mezzo del chiar. sig. abate don Angelo » Grillo monaco Cassinense, ora [1838] abitante in Napoli, e del » nob. consigliere di appello Giulio Bembo, fratello del defunto, » io il recai nel dì 13 agosto 1836 alla Marciana; della qual co» sa il cav. ab. bibliotecario Bettio fece memoria negli atti » (1). Quam grati animi tesseram sua manu Bettio operi praeposuit.

« Eruditissimi Emmanuelis Ciconiae — sollicita cura — » hoc opus autographum — Fortunati Ulmi — pater Leo Bem» bus — monachus Cassinensis — sub regula s. Benedicti — » monasterii mutinensis abbas — r. bibliothecae — dono misit — » A. MDCCCXXXVI ».

Cod. 172 chart., saec. XVII, a. 195, l. 133 [L. IX, LXXII]. N.

Alexandri Rodulphi, *compendium historiae sacri monasterii Cavensis, quo inter cetera, eius origo sive fundatio; sacra dedicatio; abbatum et praelatorum omnium et virorum aliquot illustrium nomina et gesta quaedam; cunctorumque series monachorum qui in eo professionis votum emiserunt; ecclesiarumque et castrorum numerus quae eius ditioni subiecta mensaeque unita fuerunt; aliaque notatu digna, ex authenticis scripturarum monumentis, fidelique maiorum traditione breviter et ordinate digesta sunt.*

Auctor, eius *monasterii alumnus et praepositus monasterii Sublacensis, ordinis sanctiss. patris Benedicti de observantia, congregationis Cassinensis narrationem ad principium saeculi XVII deducit.* Libri titulum prosequitur: *His accesserunt hymni cum*

(1) *Iscrizioni veneziane*, vol. IV, p. 281-282

antiphonis ad **Magnificat** *et* **Benedictus**, ac orationibus in honorem sanctorum patrum Alferii, Leonis, Petri atque Constabilis; auctore r. p. d. Angelo Sangrino, abbate Cassinensi, viro eruditissimo atque piissimo, cui, pro sui reverentia, principem locum in hoc compendio ipsemet compendii auctor attribuit, adiecitque, coronidis vice, seriem sacrarum reliquiarum in cavensi ecclesia et sacrario reconditarum.

Codex, folior. 68, ad monasterium cavense pertinuerat.

Cod. 173 chart., saec., XVI, a. 190, l. 141 [L. IX, II].

Exordium historiae Cisterciensis. « Aeternus Deus, aeterni » Dei filius, Dominus noster Iesus Christus, creator omnium re- » rum . . . ». Libri sex in capitula distributi.

Praeit index foliis I-XII.

Opus ideo historiae exordium appellatum puto, quod miracula a fratribus ordinis perpetrata enarrentur, ac praecepta offerantur sancte et pie in coenobio vivendi, nulla annorum ratione habita. Quae fusius auctor in libro folior. 448 tractavit sic in fine per anacephaleosim recolligit: « Explicatis hiis quae de initio » Cisterciensis ordinis nec non et de reverendis atque in omni re- » ligione conspicuis viris qui in Cistertio et in Claravalle clarue- » runt scribere necessarium duximus, simul etiam de exem- » plis quae pro rei similitudine non incongrue, ut arbitror, iuxta » finem locis opportunis inseruimus, hanc a lectore nostro vicis- » situdinis gratiam postulamus ut si aliquis in hoc opuscolo in- » venerit unde ad amorem virtutum, odium vitiorum, sanctaeque » devotionis fervorem inflammari se sentiat, Deo, sine quo nihil » boni fit, et patribus quorum industria haec ad nostram noti- » tiam pervenerunt, gratias agat, nobis vero quorum non parvo » labore compilata et in unum corpus compacta sunt, piae ora- » tionis suffragium impendere dignetur ».

Eius auctorem monachum anonymum Clarevallensem, ad episcopatum assumptum asserit Manrique (1), qui frequenter loca ex *Exordio magno* utpote et *parvo* recitat. Folia 450.

(1) *Annales Cistercienses*. Lugduni, 1642, t. I, p. 54.

Cod. 174 membr., saec. XV, a. 165, l. 118 [L. IX, LXXXII]. N.

I. *Chronica priorum maioris domus Cartusiae.* Prologus inc.: « Quoniam, attestante scriptura, Eccl. XXXIX, sapientiam anti» quorum sapiens exquiret, ideo Spiritus sancti adiutorio . . . »; operis textus: « Anno domin. incarnationis MLXXXII, dum so» lemne studium floreret Parisiis . . . », f. 1-27.

Historiam originis domus maioris Cartusiae [f. 1-6] excipiunt gesta viginti quatuor priorum eius ordinis, quotquot numerantur ab anno 1083 ad 1379.

II. *Primi priores a principio ordinis Cartusiensis usque ad sextum* [exclusive] *in domo Cartusiae.* « Primus. Magister Bruno, » natione theutonicus, ex praeclara urbe Colonia, parentibus non » obscuris . . . », f. 28-29.

Sunt hi Bruno, Landuinus Franciscus, Ioannes Tuscus, Ioannes Guigo, de quorum gestis, vario ac in opella antecedenti sermone narratis, notitiae *in pluribus chronicis reperiuntur*, dum successores eorum *tali fuerunt oblivioni demandati, quod nulla ex eis memoria per aliquam scripturam habeatur.*

III. *Consuetudines Cartusiae veteres, sub domino Guigone, priore.* Prologus inc.: « Amicis et fratribus in Christo dilectissi» mis, Bernardo Portarum, Huberto Sancti Sulpicii, Miloni Maio» revo prioribus et universis . . . . fratribus Cartusiae, prior voca» tus Guigo . . . »; consuetudines vero: « A kalendis itaque no» vembris usque ad octavam Pentecostes . . . », f. 29-59.

Praeit index novem supra septuaginta capitulorum, inscriptus: « Ista capitula sunt falsa propter exemplar corruptum ».

Guigo, prior quintus, *carissimi ac reverendissimi nobis patris Hugonis gratianopolitani episcopi . . . . iussis et monitis obtemperantis, dat consuetudines domus nostrae scriptas, memoriae mandandas.*

IV. *Cartusiae eiusdem consuetudines recentiores, numero decem.* « Commemorationem de sancto Ioanne Baptista et de omni» bus Sanctis . . . », f. 60-63.

Vide Valent., *biblioth. ms.*, t. II, p. 349-351.

Codicem possederat saeculo decimo octavo domus Montelli ordinis Cartusiani, in ditione tarvisina.

Cod. 175 chart., saec. XVIII, a. 258, l. 192 [L. IX, CXXXIII]. MI.

I. *Apparatus ad annales ordinis Excalceatorum sanct. Trinitatis, redemptionis captivorum.* « Quantum a protoparentis nostri » lapsu humana sit vitiata natura, et eius infirma constitutio- » ne . . . », f. 1-30.

Auctor anonymus agit de origine reformationis ordinis ss. Trinitatis in Hispania [a. 1594]: quid egerit pater Ioannes Baptista Rico ad sedem vallisrupensem ei familiae asserendam; quo modo Romae a pontifice erectionem Discalceatorum ordinis ss. Trinitatis obtinuerit. Signa et vaticinia praevia. Pontifices et principes eum ordinem laudibus prosequuntur.

II. *Annales ordinis Excalceatorum ss. Trinitatis redemptionis captivorum, quidquid in eo memoria dignum gestum est referentes, et sub adiunctis corollariis illustres eius viros memorantes. Tomus primus, omnia complectens quae desiderari possunt ab anno* 1599 *usque* 1639, *auctore* . . . . . . « Postquam Deus tanquam » aurum in fornace persecutionum, aviditatum et laborum ŋ. v. » p. Ioannem Baptista Rico . . . », f. 32-163.

Partem hanc, paragraphis 487 absolutam, sic auctor concludit: « Sed iam haec pro primo tomo *annalium* nostri ordinis » Excalceatorum ss. Trinitatis sufficiant, dum secundum tomum, » ab anno 1640 usque 1680 paramus, et postmodum tertium ab » illo usque 1720 . . . . Haec scribebam 26 maii, feria sexta » ante vigiliam Pentecostes anni 1719 ».

III. *Continuatio praecedentis historiae ordinis ss. Trinitatis redemptionis captivorum* [annis 1640-1658]. « Quotidie in n. or- » dine Excalceatorum ss. Trinitatis redemptionis captivorum, » zelus n. sacri instituti succrescebat . . . », f. 166-326.

Capitulis centum gesta enarrantur Francisci a s. Iosepho, antiquioris; Ioannis Evangelistae; Petri a Resurrectione; Hieronymi a s. Trinitate; Hilarionis a Matre Dei; Michaelis a Conceptione; Alphonsi a s. Ioanne Baptista; Iusti a Iesu; Michaelis a s. Hieronymo; Petri a Spiritu sancto; Ioannis a Virgine; Francisci a s. Trinitate; Macarii a s. Bartholomaeo; Philippi a s. Iacobo; Michaelis a Sancta Maria; Ioannis ab Annuntiatione; Io-

annis a Conceptione; Annae a s. Paulo, monialis; Andreae a Resurrectione; Ioannis a Matre Dei; Petri a Conceptione; Martini a sanctiss. Trinitate; Francisci a s. Sacramento; Ioannis Baptistae a Conceptione [fundatore ordinis, de quo supra]; Petri a Iesu Maria; Thomae a Virgine, seu de Villanova; Hermenegildi a s. Ioanne; Francisci a Virgine; Sebastiani a Regibus; Ioannis a Pace; Didaci et Ambrosii a Iesu; Ioannis a Cruce; Bartholomaei a Iesu; Iosephi a Virgine; Franciscae a s. Sacramento, monialis; Thomae a Sancto Gregorio; Ioannis ab Incarnatione; Ludovici a sancta Trinitate; Martini a Resurrectione; Isidori a s. Martino; Hieronymi a Nativitate; Angeli a s. Christophoro; Francisci a sancto Petro; Petri a Matre Dei; Casparis a Iesu; Martini ab Assumptione; Iosephi a Matre Dei; Emmanuelis ab Annuntiatione; Francisci a Cruce; Melchioris a Matre Dei; Didaci a Matre Dei; Michaelis a sancto Ioseph; Lucae a Conceptione; Ioannis a sancto Bonaventura; Ioseph a Iesu Maria. Agitur praeterea de erectione coenobiorum, capitulis generalibus, redemptionibus captivorum; reliquiis ss. martyrum, in Hispania.

Cod. 176 chart., saec. XVI, a. 310, l. 211 [L. IX, LXXXIV]. N.

Valerii Muschettae, *historia coenobii s. Augustini de Padua.* « Celeberrimi templi d. Augustino sacri aedificium longe insigne » patres nostri . . . ».

Auctor patavinus eius monasterii, siti *prope flumen, non longe ab oratorio sancti Joannis a navibus*, prior annis 1587-1588, historiam universam sibi tractandam proposuerat: « Primum de » templo, de sacellis, aris, sepulchris verba faciam, deinde mox » de coenobio, praeclarisque viris qui in eo sub instituto ratio» neque vivendi a sanctiss. patriarcha Dominico excogitata atque » tradita Domino servientes mirifice ecclesiae Christi profuerunt » ec. » Horum omnium, seu quod auctor opus interceperit, seu quod reliqua desiderentur, codici inest tantum pars prima, f. 1-30, verbis conclusa: « Hactenus de templo et de aris deque re» ligiosis hominibus qui templum condiderunt; atque de ceteris, » qui id ipsum sacellis, aris donariisque coluerunt et auxerunt »; de reliquiis [sacris lipsanis] actum f. 14-22; altera habet in prin-

cipio titulum: « Inter cetera commemorandi sunt dies, quibus » maiori religione et frequentia populus patavinus ad basilicam » nostram accedit. Et cur ceteris nobis sint solemniores et ce- » lebriores; et id pro mensium serie exequentes, paucis, ut omnis » absit orationis prolixitas, dicetur a nobis, f. 30-48. Privilegia » quoque et indulgentiae recitantur. Folio extremo exstat initium » partis *de sepulchris templi sancti Augustini et eorum inscri-* » *ptionibus*, quo epitaphium non absolutum Ubertini de Carraria, » iam a Salomonio relatum (1) ». Praetereo nomina eorum qui in templum et monasterium extruendum, vel dono, vel testamento, symbolam contulerunt, non item artificum, quod artium historiae exornandae prosint. Fol. 10: « Picta est resurrectio » Christi cum dd. Augustini, Dominici, Andreae apostoli, Magda- » lenae et sodalium simulacris, opus Dominici Campagnolae pa- » tavini. . . . » ; fol. 14: « Franciscus Vicoaggeris huius operis » conditor » ; fol. 23: « Chorus caeptus est aedificari anno 1566, » cum vetus pene collapsus et caris confectus esset. Opus est » Bartholomaei Fabri lignarii veneti haud vulgaris. . . . » ; fol. 25: « Pinxit Federicus Germanus pictor venetus, anno 1424, » multas in ea divorum imagines sed praecipue d. patris nostri » Dominici » ; fol. 26: Opus est Marci Antonii Gordi, patavini » sculptoris eximii . . . » — « labore et ingenio Guglielmi scul- » ptoris seu lapicidae veronensis opus factum est . . . . ». Addo vocabulum hodiernum in usu Venetiis *Cecendelo* saeculo decimosexto Patavii quoque adhibitum. Reapse folio 22 lego: « Cicendulum accensum dominicis ceterisque diebus feriatis cu- » stos sacrarii olio fovet.

Cod. 177 chart., saec. XVIII, a. 306, l. 220 [L. IX, LXXXIX]. R.

Monumenta varia ad historiam spectantia ordinis Praedicatorum s. Dominici. Ceteris praestant:

a. Thomae Antonii senensis, *historia disciplinae regularis instauratae in coenobiis venetis ordinis Praedicatorum, nec non*

(1) *Urbis patav. inscript.* Patavii, 1701, p. 43.

tertii ordinis de poenitentia s. Dominici, in civitate Venetiarum propagati, f. 26-67.

b. Io. Franc. ec. de Rubeis, *notae et emendationes ad indicem codicum mss. graecorum bibliothecae ss. Joannis et Pauli, Venetiis*, f. 81-82.

c. *Notae in codicem manuscriptum in quo agitur de origine ac incrementis ordinis et statu fratrum et sororum de poenitentia s. Dominici*, f. 83-93.

Rite miror in *Ecclesiae venetae Flaminii Cornelii* tom. VI opellam desiderari, dum auctor sua manu notat: « Typis editae » tomo VI inter *ecclesias venetas*, ubi aliquae alio modo a me » expositae sunt: paucissimas alias addidit Cornelius ».

d. *Breve racconto delle croniche del venerando monasterio del Corpo di Cristo di Venezia, descritto dal r. p. Gio. Dominici, allora frate in ss. Gio. e Paolo di Venezia, dappoi vescovo e cardinale di santa chiesa.* « Richiedi da mi instantemente fiol dilecto » chio te descrivi lo principio . . . », f. 106-135.

Auctor ex ordine Praedicatorum s. Dominici in coenobio ss. Ioannis et Pauli Venetiar., episcopus demum et cardinalis, instituit Venetiis monasterium sororum de poenitentia s. Dominici, *Corporis Christi* appellatum.

e. *Lettere spirituali, copiate dalle originali di detto Beato, esistenti nel monastero del Corpus Domini di Venezia*, f. 136-151.

Edidit Biscionius in collectione: *Lettere di Santi e Beati fiorentini*. Firenze, 1736, 8.°

f. Io. Franc. ec. de Rubeis, *syllabus codicum mss. monasterii Corporis Christi*, cum aliis de eo monasterio, f. 152-167.

g. *Fragmenta duo epistolarum Ioannis Dominici sororibus Corporis Christi Venetiarum.*

Principium epistolae datae Florentiae, 12 apr. 1402 [a Biscionio num. 15] diagrammate communicavit conlega meus Ioannes Veludo professori Donato Salvi florentino, qui illud saxo expressit folio CLXXII operis: *Regola del governo di cura famigliare, compilata dal b. Giovanni Dominici*. Firenze, 1860, 8.°

h. *Monumenta coenobii Praedicatorum s. Dominici, Civitatis Austriae*, f. 174-190.

i. Io. Franc. ec. de Rubeis, *osservazioni sopra alcuni luoghi*

de' tre primi libri della vita del glorioso patriarca s. Domenico, i quali si stimano degni o di correzione o di più diligente esame, f. 191-194.

Auctor annotat opellam ei datam Florentia a p. Seraphino Lodi a. 1724, quam restitutam hic emendavit et edidit.

k. Iacobi Facciolati, *notitia autographa fr. Bartholomaei Spina, pisani, sacri palatii magistri a pontifice dicti a.* 1545, pluribus de eodem adiectis, f. 218-225.

l. *Catalogus inquisitorum adversus haereticam pravitatem in inclyta civitate totoque serenissimo Venetiarum dominio*, annis 1301-1763, f. 237-240.

m. *Catalogus inquisitorum Bononiae, ab anno* 1273 *ad* 1762, f. 243-250.

n. Matthaei Veyer, soc. Iesu, *epistolae binae Coloniae datae a.* 1726 *Benedicto pp. XIII et inquisitoribus contra haereticam pravitatem Romae*, f. 255-258.

Fere omnia autographa sunt Io. Franc. Bern. Mar. de Rubeis.

Cod. 178 chart., saec. XVIII, a. 316, l. 215 [L. IX, XC]. R.

Jo. Franc. ec. de Rubeis, *monumenta autographa varia ad historiam spectantia ordinis fratrum Praedicatorum, et ad eius monasteria*, latine et itale. Potiora refero.

a. *Origine della congregazione Osservante, nell'ordine di s. Domenico.* « La religione di s. Domenico fino dal suo princi- » pio . . . », f. 12-28.

b. *Sommario d'arringa della provincia di s. Domenico, colle risposte della congregazione Osservante del b. Giacomo, nell'eccellent. consulta, l'anno* 1731 18 *marzo.* « Si dice di non voler » trattar causa, ma solo . . . », f. 29-36.

c. *Institutio monasterii ordinis s. Dominici, congregationis Observantiae s. Mariae a cella.* « Mulieres religiosae, sorores We- » rempurch, Helisabeth, Blaseta et Adaleita . . . », f. 58-60.

d. *Varia de monasterio monialium eiusdem congregationis Observantiae, ss. Erasmi et Secundi*, f. 64-76.

e. *De fundatione monasterii conservatorii tituli s. Catharinae senensis, positi in pertinentiis et villa Farrae*, f. 77-79.

f. *Regola delle verginelle secolari, che vivono in Farra di Gradisca, sotto la protetione di s. Caterina da Siena,* f. 80-89, 165-166.

g. *Monumenta varia historica coenobii fratrum Praedicatorum s. Dominici de Iustinopoli,* f. 90-108.

h. *Eadem coenobii s. Dominici de Aemona,* f. 109-116

i. *Eadem coenobii fratrum servorum s. Mariae, ordinis s. Augustini, de Valvasono,* f. 117-120.

k. *De institutione coenobii monialium s. Dominici, Sacili,* f. 123-124.

l. *Epistolae encyclicae vel manu vel typis descriptae, in obitum fratrum collegii ordinis Praedicatorum s. Dominici de Observantia, Venetiarum, ab anno* 1652 *ad* 1762, f. 187-230.

m. *Compendio di tutto ciò che fu operato da' Veneziani per riguadagnare dagli Austriaci Aquileia, a vantaggio di que' patriarchi,* f. 259-268.

n. *Epistolae encyclicae vel manu vel typis descriptae, in obitum fratrum exterorum ex Praedicatorum ordine,* f. 271-315.

Insunt passim epistolae autographae, plerumque itale, Ioannis Brunacci, Angeli Calogerà, Benedicti Tagliapietra, Casparis episcopi aemonensis, Riccardi Zambertani, Friderici Fabricii de Cordovado, Prosperi Piccoli, Alexandri Origni, Bartholom. Giacomazzi, Ioann. Franc. Mar. Contarini, Thomae Ripolli, Ioannis Pauli Oliva.

Codd. 179-183 chart., saec. XVIII, a. 212, l. 150 [L. IX, CXIV-CXVIII]. MI.

Iacobi Antonii Tagliapietra, *monumenta ad monasteria fratrum ordinis Praedicatorum spectantia.*

Quae codice superiori breviter excussa sunt, his fusius retractantur; exhibentur enim excerpta per capitula, bullae, diplomata, inscriptiones, partes testamentorum, epistolae fratrum ordinis, opuscula quoque impressa. Volumen quintum dat operi universo supplementum.

Cod. 184 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 217 [L. IX, CXXXIV]. MI.

Eiusdem, *origo et series monasteriorum tum fratrum, tum monialium ordinis Praedicatorum s. Dominici.* Opus partibus octo distributum.

1. *De monasteriis provinciarum Hispaniae, Aragoniae et Boeticae,* f. 1-126.
2. —— *Tolosae et Franciae,* f. 127-205.
3. —— *Italiae et insularum adiacentium,* f. 206-401.
4. —— *Hungariae, Teutoniae, Bohemiae,* f. 402-504.
5. —— *Angliae, Scotiae et Hiberniae,* f. 505-535.
6. —— *Poloniae, Russiae, Lituaniae,* f. 536-583.
7. —— *Daciae, Graeciae, Terrae Sanctae, Dalmatiae, Portugallie et Nesciovanensis,* f. 584-641.
8. —— *monialium universis,* f. 642-742.

Auctor ex ordine Praedicatorum, in domo Iesuatorum Venetiis degens, annotat patienter loca singula ex bullario eius ordinis, actis capitulorum, constitutionibus, diplomatibus, litteris episcoporum et praelatorum, historiis ecclesiasticis et profanis, quas inter extrema est: *De rebus congregation is sub titulo b. Jacobi Salomonii.* Venetiis, 1751, 4.° Insunt quoque documenta ex anno 1755.

Codd. 185-202 chart., saec. XVIII, a. 214, l. 150 [L. IX, XCIII-CX]. MI.

Eiusdem, *documenta ex libris impressis et manuscriptis quae historiam summiorum pontificum, cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, aliarumque ecclesiae dignitatum ex ordine Praedicatorum s. Dominici attingunt.*

Insunt diplomata, testamenta, vitae, elogia, epistolae, opellae ex codicibus manuscriptis et libris impressis exscriptae. Codices C et CV [a. 300, l. 102] offerunt indices rerum in anterioribus pertractatarum; extremus [a. 300, l. 210] habet operis universi appendicem.

Codd. 203-205 chart., saec. XVIII, a. 220, l. 150 [L. IX, CXI-CXIII]. MI.

Eiusdem, *appendix exhibens ordinis fratrum Praedicatorum cardinales, patriarchas, archiepiscopos et legatos.*

Terno volumine loca varia auctorum excutiuntur, eorumque operum vel citata vel fragmenta afferuntur quae ad illustrandam virorum in titulo renunciatorum historiam faciunt. Quod haec nullo ordine exhibita sint, rite collector *miscellanea* appellavit. Voluminis primi initio exemplum occurrit documenti quo probatum quare diligens auctor in sui ordinis historiam studia contulerit. Id est encyclica epistola Antonini Cloche, ordinis Praedicatorum magistri generalis, data: Romae die 30 maii an. 1714, hortatoria *ad ea colligenda quae digerendis annalibus nostris opportuna et necessaria* videntur. Volumini altero insunt epistolae datae Romae ann. 1753-1757, bullae pontificum, notitiae hinc inde collectae: tertio necrologium virorum minime ex ordine Praedicatorum. Omnia sunt varia manu exscripta, additis quibusdam impressis.

Cod. 206 chart., saec. XVIII, a. 296, l. 120 [L. IX, CIX]. MI.

Eiusdem, *series virorum qui ex ordine Praedicatorum claruerunt, una cum locis auctorum, apud quos de illis est mentio.*

Sunt autem summi pontifices, cardinales, patriarchae, capellani pontificii legati sedis apostolicae, poenitentiarii papales, bibliothecarii apostolici, oratores, confessarii, cappellani, praedicatores, eleemosinarii, consiliarii, legati regum et principum, inquisitores, legati ad curiam romanam missi.

Cod. 207 chart., saecc. XVII-XVIII, a. 300, l. 205 [L. IX, XXXIV].

Acta varia tum manuscripta tum impressa, quae ad ordinem Lateranensem Canonicorum regularium, saeculis XVII-XVIII se referunt.

Insunt a. bullae pontificum Pii V, Gregorii XIII, Pauli V,

Urbani VIII, Innocentii X et XII; **b.** acta congregationum et abbatiarum bononiensium s. Salvatoris, s. Ioannis in Monte, s. Mariae de Monteveglio, s. Mariae caritatis Venetiarum, s. Mariae in portu ravennatensi, s. Andreae vercellensis, s. Mariae gratiarum de Regio, s. Georgii de Monteclaro, s. Mariae insulae Diomedeae [Tremiti]; urbium Diessen, Griess, Creülingen; **c.** relata ab abbatibus, vicariis, procuratoribus, provincialibus, commissariis, oratoribus, custodibus, praepositis, visitatoribus; annorum 1557, 1566, 1581, 1606, 1612, 1615, 1629, 1634-1635, 1641, 1644-1645, 1648, 1652, 1654-1656, 1661-1662, 1665, 1667-1668, 1672, 1678-1679, 1681-1682, 1686, 1693-1694, 1696, 1699-1702, 1705-1706, 1722-1724, 1727, 1729-1732.

Cod. 208 chart., saec. XVI, a. 295, l. 195 [L. IX, IV].

Historia Canonicorum regularium sanctae Mariae Renanae et sancti Salvatoris Bononiae. « Clericorum sive Canonicorum » regularium ordinem, si primam eius originem spectes, in ve- » teris legis umbra . . . ». Folia 219.

Ab anonymo quodam eiusdem congregationis Canonico, qui tempore Pii papae IV, cum de praecedentia inter Canonicos illos et Benedictinos Cassinenses agebatur, opus conscriptum est, cuius partem priorem codex hic habet, auctoris manu emendatam. Bullae pontificum aliaque privilegia insunt quae Trombellius in historia coenobiorum eorundem, maxima ex parte, vulgavit.

Cod. 209 chart., saec. XVI, a. 210, l. 153 [L. IX, VIII].

Ioannis Philippi Novariensis, Canonici regularis lateranensis, *chronica Canonici ordinis.* « Cogitante ac diu tacite sollicitequе » considerante quid in domo Dei commodius . . . ».

Exscripta, ex editione cremonensi anni 1535, annotatiunculis nonnullis adiectis.

Cod. 210 membr., saec. XV, a. 205, l. 143 [L. IX, XLVII]. Mr.

Modus erectionis et confirmationis Canonicorum congrega-

tionis sancti Georgii in Alga Venetiis; item gratiae, immunitates, exemptiones iisdem concessae a summo pontifice Bonifacio IX usque ad Innocentium VIII, nec non legatis pontificiis aut ad id depotatis, ab anno 1404 ad annum 1495. Praestant numero bullae Eugenii papae IV.

Documentum confirmationis erectionis Canonicorum eorundem, f. 3-5, legere est in *s. Justiniani opp.* Ven., 1751, p. XXVI-XXVII.

Codicem nitidissimum, folior. 62, ornat elegans pictura auro illita, cum figuris et insigniis familiae Condulmeriae ex qua Gabriel eius congregationis extitit fundator.

Cod. 211 membr., saec. XV, a. 210, l. 153 [L. X, CCXXXII]. N.

Andreae Angeli Comneni, *constitutio historica ordinis equestris Constantiniani.*

Auctor bulla quae incip.: « Andreas Angelus . . . . . . Cum » decens et conveniens sit testimonium veritati perhibere . . . », Romae data die 1 martii 1569, proponit *summarium rubricarum genealogiae filii Dei nec non respective progeniei Andreae Philippi cognominati Angeli, alias Silvii, moxque Aemilii atque Aemiliani, deinde Flavii, postmodum Comneni, atque Angeli; et omnium eiusdem cognationis*, f. 1-14. Folio 15 exstant insignia aquilae bicipitis aureae, seu *flavae* in campo purpureo, nigrae in campo aureo seu *fulvo*, superpositis tiara pontificia et duabus coronis regiis. Eiusdem Andreae Angeli declarationem *quod milites alias equites nostri aureati . . . . . . originem habuerunt a serenissimis regibus . . . . . post diluvium Noe patriarchae* ec. datam Romae, 14 sept. 1551, excipiunt partes historicae eiusdem ordinis, f. 16-19.

I.

INDEX PERSONARUM.

Aaron. *Vestis*, 72.
Abaldus de Tectano, *atrebat.*, 11.
Abbate (de) Ioannes. V. Ioannes ec.
Abbucasis. V. Albucasis.
Abdella, *rex Damasci*, 115.
Abdias, *propheta*, 296.
Abdon (s.). *Passio*, 291.
Abgadinus, *philosophus*, 152.
Abigail, 296.
Abioxius Ioannes, *amanuensis*, 18.
Abo Mohamad Ali. *Histor. med.*, 132.
Absberg (de) Henricus IV. V. Henricus IV.
Abubaeri. V. Rasis ec.
Abu Giafer Ahmed. *Liber viatic.*, 83.
Abu-Bake-Rasis. V. Rasis.
— Hamed Mohamad. V. Algazel ec.
— Mussah-Giafar. V. Gaber ec.
Achademica, *sibylla*, 296.
Achilleus (s.). *Passio*, 287.
Actiaiolus Angelus, *cardinalis*, 328.
Acticus. V. Pelagius ec.
Adaleita, *monialis s. Dominici*, 342.
Adam, 154, 210.
Adauctus (s.). *Passio*, 291.
Adelphus Cynus. *Stigmata, b. Cath.*, 325.
Ademarus, *parisiensis*, 150-151.
Aegidius (s.). *Transitus*, 291.
—— Corbeiensis. *De urinis*, 106, 118.
—— Forciate. *Insignia*, 275.
—— Romanus. *In Aristot.*, 34-35, 49-50.
—— de Sarzana. *Officium s. Athanasii*, 321.
Aegyptica, *sibylla*, 296.
Aelianus. *De instruend. aciebus*, 191.
Aemilianus, 347.
Aemilius, 347.
Affò. *Scrittori parmigiani*, 134.
Agamemnon, *rex Graecorum*, 191.
Agapitus (s.). *Vita*, 291-292.
Agatha (s.). *Vita*, 285, 301.
Agnellis (de) Ludov. V. Ludovicus ec.
Agnes (s.). *Passio*, 284.
Agricola (s.). *Vita*, 289.
Agrippa, *sibylla*, 296.
Aipertus de Orzalemo. *Insignia*, 275.
Alabardus Mich., *abb. s. Georgii*, 334.
Alaccius, 299.
Alamanius Sigism., *habet codic.*, 193.
Alanus. *Rotatio elementorum*, 158.
Albericius Raym. *Opera Baronii*, 219.
Alberti Leo Baptista, 179, 185, 189.
Albertinus, 295.
Albertucci Hieronymus. *Annal. Praedicat.*, 307.
Albertus de Crespano, 25.
—— Magnus. *Opera*, 10-17, 19, 33, 42, 48-49, 71, 140, 151, 153, 155, 165, 207.
—— *episcopus halberstad.*, 19.
—— —— *ratisbonens.*, 47.
—— IV, *archiepisc. magdeburgensis*, 240-241.
Albubetir Rasis. V. Rasis ec.
Albubetri. V. Rasis ec.
Albucasim Açarauni, 62, 111 — *Liber chirurgiae*, 86.
Albucasis. *Chirurgia*, 132.
Albugasin. V. Albucasim ec.
Alchiranus. *Proprietates rerum*, 109-110.
Alda, 295.
Aldobrandinus, *cardinalis*, 256.
Aldrovandus, *naturae curiosus*, 72.
Aleander Hieronymus. *De re luterana*, 242 — *Consilium*, 243.
Alexander Aphrodisaeus. *De intellectu*, 13-14, 16.
—— Magnus, 209 — *Epistolae*, 4, 5, 11, 147 — *Privilegium*, 277-278 — *De septem herbis*, 62.
—— pp. (s.). *Vita*, 246, 289, 292 — *Passio*, 286.
—— — III, 263 — *Venetiis*, 221 — *Vita*, 247, 250.
—— — IV. *Bullae.*, 332 — *Epistolae*, 269.

Alexander pp. V. *Conclave*, 255.
—— — VI, 60, 238 — *Brevia*, 233-237 — *Conclave*, 254 — *Instructiones*, 230-231.
Alexius (s.). *Vita*, 289.
Alfani M. Thomas, *ord. Praed.*, 171.
Alferius (s.). *Panegyris*, 336.
Alfbachinus. *Alchimia*, 152.
Algazel. *Qui fuerit*, 46 — *Destructio philosoph.*, 46.
Aloysiis (b.) Iac. Bapt., 36, 48.
Alphonsus, *rex*, 186.
—— a s. Io. Bapt., *Cartus.*, 338.
Alpinus Prosper. *Herbarium*, 68, 102-104.
Alsararius. V. Albucasim ec.
Alvienus. *De anima*, 6.
Alzaharavus. V. Albucasis.
Amadio Andreas, *pictor*, 62, 64.
Amandus (s.). *Vita*, 289, 292.
Amanus (s.). *Vita*, 292.
Ambrosius (s.). *Sermones*, 284, 288, 308 — *Vita*, 290.
—— Camaldulensis, *interpres*, 42 — *Hodaeporicon*, 333.
—— a Iesu, *Cartus.*, 339.
Amelius (s.). *Vita*, 292.
Amerfortius Stephanus Laur., 112.
Ametus, *fil. Isaac*, 87.
Amianus (s.). *Vita*, 292.
Amicus Anton. *Basil. Vatic.*, 263.
Amitas (s.). *Vita*, 292.
Amos, *propheta*, 296.
Amphilochius, *episc. nicom.*, 283.
Anastasius pp. IV. *Vita*, 247.
—— *bibliothecarius*. *Chronographia*, 245, 249.
Anaxagoras. *De anima*, 6.
Ancisio (de) Marcus. V. Marcus ec.
Andreas apost. *Acta*, 214, 290, 340 — *Ecclesia*, 51.
—— Ioannes Hieron., 318-320.
—— de Episcopis. *Nucleus historicus*, 313-314.
—— *ord. Minor.*, 249.
—— Philippi, 347.
—— de Repotella, *apotecar.*, 35.
—— — Resurrect., *Cartus.*, 339.
—— Scotus (s.). *Vita*, 327-328.
—— Spalat. *Chron. Dalm.*, 278.
Angelelus Franc., *iudex vicetin.*, 311.
Angelinus, *amanuensis*, 19.
Angelis (de) Paulus, 263-264.
Angelus a s. Christoph., *Cartus.*, 339.
—— Parmensis. V. Clammondus.
Anicetus pp. (s.). *Vita*, 292.
Animulus. *Stigmata b. Cath.*, 324.
Anna (s.), 296, 301 — *Legenda*, 293.
Anna di Gesù. *Vita*, 312.
— a s. Paulo, *Cartus.*, 339.
Ansaldi. *Dissertationes*, 281.
Anthimius, *comes*. *Epist.*, 129-130 — *De cibis*, 126-131.
Antoninus, *imperator*, 288.
—— *presbyter*. *Vita*, 292.
Antonius (b.), *monachus*. *Vita*, 283.
—— Nicolaus. *Biblioth. hispana*, 151, 153, 158, 287.
—— de Florentia. *Ars phil.*, 163.
—— — Grassis, *legatus ap.*, 225.
—— — Leno. *Musice*, 201.
—— — Olanda, *ord. Praed.*, 238.
—— — Padua. *Vita*, 310 — *Lipsana*, 230.
—— Parisiensis. *Lapis philosoph.*, 163.
Aphrodiseus Alexand. V. Alexander.
Aphrodisius (s.). *Vita*, 292.
Apolica Franciscus, *frater*, 236.
Apollinaris (s.). *Passio*, 290.
Apollo. *Statua*, 185.
Apollinia (s.), 293-294.
Apophroditus. *De re aedificat.*, 188.
Apostoli. *Catalogus*, 292.
Apuleius. *De herbis*, 63, 66, 70, 75.
Aquinas Thomas. V. Thomas de Aq.
Arcadius, *imper.*, 308, 322.
Archetti Io. Bapt. *Epistolae*, 281.
Archigenes, *medicus*. *In eum*, 90.
Archilaus, *philosophus*, 154.
Archimedes. V. Marianus Iacobus.
Aretinus Domin. *De herbis*, 121-122.
Argyropulus, *interpres*, 34.
Ariostus Francisc. *Philosophia*, 113.
Aristoteles. *Opera*, 1-19, 22-37, 42-44, 49-55, 58-60, 108, 154, 160, 165, 193 — *Vita*, 5.
Armanus, 295.
Armelenda, 295.
Arnaldus de Villanova. *Opera*, 91, 94, 148, 151-153, 157-158.
Arnobius, *rhetor*, 210.
Aros. *Interrogationes*, 149.
Arrigonius Florianus, *Camald.*, 333.
—— Io. Bapt. *Utinum muniendum*, 196.
Arrivabenus Georgius, *typogr.*, 21.
Aspecti Raymundus, *inquisitor*, 322.
Assa, *antiqui foederis*, 296.
Aste (de). *Martyrologium*, 282.
Asterius (s.). *Vita*, 292.
Astorellis (de) Barth. *Insignia*, 276.
Athanasius (s.). *Vita*, 292, 320-321.
Audelah Sempseamir Elmomuni, 88.
Audifax (s.). *Passio*, 284.
Augustinus (s.), 280 — *Opera*, 199-

200, 207, 281, 317 — *Vita*, 291, 322-323 — *Simulacrum*, 340 — *Officium*, 323 — *Hymni*, 332 — *Ordin.*, 25, 27, 51, 240, 339, 343.
Aurelianus, Io. Phil., *editor*, 22, 32.
Aurelius, *diaconus*, 307.
Auria Iacobus. *Practica equorum*, 142, 144.
Auriballi Martialis, *avenion.*, 306.
Auritus de Bucellanito. V. Nicolaus.
Averroes. *Opera*, 14, 32, 40, 46, 88-89, 108.
Averulinus Antonius. *Architectura*, 183-185, 187.
Avicenna. *Opera*, 21, 58, 62, 66, 80, 87-88, 90, 94, 99-100, 116.
Ayala (d') Marianus. *Bibliogr.*, 194.
Aymericus, *mag. gener. Praedicat.*, 172, 213.
Azalis (de) Nicolaus. *Codex ms.*, 293.
Azaragi. V. Albucasis.
Azzoni (degli) Avogadro Rambaldus. *Epist.*, 271.

Bacchinus Benedictus. *Hypercrises*, 304-305.
Bacchus (s.). *Vita*, 289.
Bacellius. *Abbatia Septimi*, 280.
Baconius Rogerius. *Verbum abbreviatum*, 151.
Badia Thomas. *Consilium*, 243.
Baellius Petrus, 218.
Bagellardus Paulus. *Morbi infantium*, 105.
Bagolinus Hieronym. *In Alexandrum Aphrodisaeum*, 14.
Balbina (s.). *Vita*, 291.
Baldellis (de) Baldellus. *Venena*, 135.
Baldi Iosephus. *De fungis*, 69-70.
Baldini, *frater*. *Alchimia*, 167.
Baldus Bernardinus. *In Vitruvium*, 178, 182-183.
Ballerini Petrus. *Patriarchatus aquil.*, 272.
Balthassar, *frater*, *legatus ap.*, 227.
—— de Castello leonis, 204.
Baluzius. *Miscellanea*, 235, 253.
Bandinius Franc., *florentinus*, 184.
Bandinus de Aretio, 121.
Baratterius Vincentius. *Stigmata b. Catherinae*, 324-325.
Barbaçanis (de) Micha Madius. *Historia*, 277.
Barbadicus Augustinus. *Obitus*, 72.
—— Franciscus, *cardin.*, 239.
Barbara (s.). *Vita*, 290, 293.
Barbarossa Fridericus, *imper.*, 221.
Barbarus (s.). *Passio*, 287.
Barbarus Daniel. *Epistola*, 178, 181 — *Scenographia*, 188-189.
—— Franc., *patr. aquil.*, 268.
—— Hermolaus. *Vita s. Athanasii*, 320-321.
Barbatianus (s.). *Cappella*, 123.
Barbus Marcus, *patriarcha aquil.*, 265, 268.
Barbyrac, *medicus*, 105.
Barchino Raynaldus, *interpres*, 90.
Bardi. *Vittoria navale*, 221.
Barisonius Albertus. *Insignia*, 276.
Barlaam. *Historia*, 299 — *Vita*, 294.
Barocius Iacob., *habet codicem*, 119.
—— Petrus, *episc. patav.*, 302.
Baronius Caesar. *Annales*, 216, 218, 244 — *Martyrologium*, 281-282 — *Vita*, 216-217.
Baronus Blasius, *mag. caerem.*, 251.
Barth (de) Nicolaus. V. Nicolaus ec.
Bartholinis (de) Marianus, *legatus apostol.*, 232.
Bartholinus Nicol. *Hodaepor.*, 333.
Bartholomaeus. *Practica medica*, 75 — *Proprietates*, 66.
—— (s.). *Acta*, 214, 311.
—— Anglicus, 62.
—— de Brugis. *In Aristotelem*, 11.
—— — Capitibus vaccae. *Insignia*, 275.
—— — Ferraria, *inquisitor*, 326.
—— a Iesu, *Cartus.*, 339.
—— de Lambertanis, 17.
—— — Lignamine, *episc. concord.*, 47.
—— — Messana, *int.*, 80.
—— — la misericord., 25.
—— — Porcia, 268.
—— Trident. *Vitae Sanctorum*, 298.
—— de Valdezocho, *impressor*, 105, 310.
—— — Varignana, 76, 96.
Barach, *propheta*, 296.
Basadonna Alexand., *Codex ms.*, 222.
—— Io. Fr., *habet codic.*, 222.
Basilisca (s.). *Legenda*, 293.
Basilius, *Cassinens. Calendar.*, 279.
—— (s.). *Vita*, 283 — *Tabularium coenobii*, 303.
Basinius Parmensis. *Carmen*, 192.
Bassula, 307.
Bassus (s.). *Vita*, 290.
Baudrand. *Topographia*, 282.
Bauhinus. *Herbarium*, 68.
Beaqui Theophilus, *doctor*, 300.

Beatrix (s.). *Passio*, 291.
Beda, *presbyter. Sermo*, 302.
Beleth Ioannes. *Summa*, 215.
Belfortis Andreas, *impressor*, 65.
Bellinus. *Dicta*, 159.
Bellonus Antonius, *Histor. Foriiulii*, 266-267.
Bellovacensis Vincentius, 323.
Bembo Bern., *episc. castell.*, 326-327.
—— Iulius, 335.
—— Leo, *habet codicem*, 335.
—— Petrus, *cardin.*, 231 — *scriptor vaticanus*, 238 — *Gymnasium patav.*, 43.
Benedictus (s.). *Acta*, 286, 290, 324 — *Ordo*, 304, 313, 335.
—— pp. XIII. *Ad eum epist.*, 342 — *Bullae*, 272.
—— — XIV. *Bullae*, 218, 268, 272, 281.
—— Liniacensis, 195.
Benius Paulus. *In Baron.*, 216-217.
Benvenuta Boiana. *Vita*, 329-331 — *Officium*, 330.
Berardellus Dominicus. *Epist.*, 271 — *Codices mss.* 298-299.
Berctoldus de Moravia, *patriarcha aquil.*, 269.
Bergomensis Iac. Philippus. *Ordines eccl.*, 332.
Bernard Io. Steph., *interpres*, 83.
Bernardinus (s.). *Lipsana*, 250.
Bernardus (s.). *Opera*, 280, 316.
—— *frater. Lapis phil.*, 152.
—— *magister. Opera*, 96, 157.
—— Andreas, *rector Pad.*, 311.
—— Petrus. *Dogmata*, 238.
—— Portarum, 337.
Bernhold Io. Georgius Iac., 63.
Berringarius. *Epistola*, 160.
Bertanus Ioann. Bapt. *In Vitruvium*, 178-179.
Bertrandus, *patriarcha aquil.*, 265.
Beruerius Angelus, 186.
Bessario, *cardinalis*, 47, 193 — *Codices mss.*, 57, 61, 121, 177, 237 — *Insignia*, 15, 25, 48, 169, 174, 199, 210, 212.
Bethinius Lucas. *Hieronimus Savonarola*, 239.
Bethinus de Campo. *Chirurg.*, 133.
Bettio Petrus, 335.
Biaso, *philosophus. Alchimia*, 167.
Bichus Galganus. *Tabularium*, 276.
Biligam Marsilius. *In Aristot.*, 51.
Billius, 299.
Binus Iosephus. *Epistolae*, 267, 271.
Biscionius. *Lettere di Santi*, 341.
Bistiechius, *aurifex florent.*, 111-113.
Bivilaquius. *Codex veronensis*, 309.
Bizza Pacificus, 265.
Blancardus Stephanus. *Lexicon medicum*, 131.
Blanchinus Iosephus. *In Baronium*, 219 — *Epistolae*, 281.
Blaseta, *monial. s. Domin.*, *Vita*, 342.
Blasius (s.). *Vita*, 285 — *Ecclesia Venet.*, 279.
Boatinis (de) Boatinus. *Insignia*, 275.
Bodianus Pascutius. *Epistola*, 54.
Boek Hieronymus. V. Tragus ec.
Boen Ioannes. *Musice*, 202.
Boetius, 200 — *Opera*, 58, 202, 206-207.
Boiana Benvenuta. V. Benvenuta ec.
Boianus Franc. *B. Benvenuta*, 331.
Bolland. *Acta Sanctorum*, 306, 309, 314.
Bona (de) Marinus, *rector Ragusii*, 278 — *Curatus ab infirm.*, 111.
— — Michael, 278.
Bonafides Antonius, 327.
—— Iacobus, 327-328.
—— Leonardus, 327-329.
Bonagius Cautus, *amanuensis*, 327.
Bonasia, 295.
Bonaventura (s.). *Vita s. Franc.*, 309.
Bonfinius Anton., *intepres*, 183-184, 187.
Bongarsius. *Gesta Dei per Francos*, 222.
Bonifacius (s.), 293-294 — *Vita*, 291.
—— pp. VIII, 11, 148, 157 — *donat insignia*, 328 — *Bulla*, 328 — *Indulgentiae*, 327.
—— — IX, *Bullae*, 268, 347.
Bonincontro de' Boateri, 221.
Bonincontrus Mantuanus. *Hist.*, 221.
Bonioannius Anton. *Columella*, 169.
Bonus de Crespano, 35.
Borrichius Olaus, 150.
Borromaeus Carolus, *cardinalis*, 253, 256, 311, 320.
—— Fridericus, *cardin. Vita*, 312 — *Habet codicem*, 176.
Borgia Ioannes, *dux Gandiae*, 234.
Borsi Vincentius, *amanuensis*, 310.
Bosius, 314.
Bouyer de Fontenelle Bernard., 218.
Bovi (de) Nicolò, *mantovano*, 221.
Boxadors (de) Io. Thomas. V. Ioannes Thomas ec.
Brabantia (de) Ioann. V. Ioannes ec.
Brasavola Musa Ant. *De betonica*, 75.
Bravis M. Antonius. *Alchimia*, 167.
Bricius (s.). *Vita*, 289.

Brigida (s.). *Vita*, 292.
Brocchi Io. Bapt. *Nomina plant.*, 62.
Brown Rawdon, *dat epistolam Marciae*, 105.
Brugis (de) Barth. V. Bartholomaeus.
Brunatius Io. *Opera*, 274-275, 343.
Bruno, *Cartus.*, 337 — *Vita*, 309-310.
Brunus. *Chirurgia*, 134.
Bubucari. *Liber secretorum*, 154.
Bucasis Galaf. V. Albucasis ec.
Buccius Angelus. *Vita Baronii*, 216-217.
Bucelinus Gabriel. *Nucleus historic.*, 313-314.
Bucius Nicolaus. *Musice*, 207.
Bulcam Armarie, 140.
Bulgarinus Pandus. *Tabular.*, 276.
Bullis (de) Ioannes, *aman.*, 97, 99.
Burcardus Io. *legatus apost.*, 226.
Burgensis Paulus, *episcopus*, 268.
—— *presbyt.*, *amanuens.*, 119.
Burgius, *amanuensis*, 15.
Burgundio Pisanus, *interpres*, 76-79.
Burlaeus Gualterus. *In Aristotel.*, 35.
Busco (de) Bene. *Computus eccles.*, 318.
Businellis (de) Ubert. *Insignia*, 275.
Butius. *Alchimia*, 156, 161.
Bzovius. *Annal. eccl.*, 234, 237, 263.

Caecilia (s.). *Vita*, 289.
Caelestinus pp. III, 217, 263 — *Brevia*, 268 — *Obitus*, 253.
Caesaris, 295.
Caesarius (s.). *Vita*, 289.
Caffarelli Anton. *De cardinal.*, 257.
Caietanus Ant. I, *patr. aquil.*, 270.
—— Constantinus, *abbas*, 257.
Cairus Galeotius. *De peste*, 106.
Caius (s.) pp. *Vita*, 292.
Caldaea, *sibylla*, 296.
Caldara Ioannes, *pictor*, 66.
Califfinus Guillelmus, *aman.*, 132.
Callid, *philos. Alchimia*, 147, 153.
Callixtus (s.) pp. II. *Vita*, 207, 289.
—— pp. III, 252 — *Creatio*, 254.
Calo Petrus. *Legendae Ss.*, 297-299.
Calogerà Angelus. *Epistolae*, 343.
Camillus Annib., *medicus perus.*, 103.
Campagnola Dominicus, *pictor*, 340.
Campanus, *mag.*, *canon. paris.*, 131.
Campo (de) Bethinus. V. Bethinus.
Camulius Prosper, *episc. catan.*, 224.
Candax, *regina*, 214.
Candidianus. *Ad eum epistola*, 204.
Candidus. *Histor. Foriiulii*, 266, 268.
Cannetus Petrus. *Acta visitat.*, 333.
Canozius Laurent., *impress.*, 12, 32.
Cantianilla (s.). *Passio*, 287.
Cantianus (s.). *Passio*, 287.
Cantius (s.). *Passio*, 287.
Cantù. *Eretici d' Italia*, 45.
Capassius Gerhardus. *Crises*, 304.
Capitibusvaccae (de) Barth. V. Barthol.
Cappelletti Ioseph. *Chiese d' Italia*, 260.
Capranica Georgius, *interpres*. 277.
Caraffa Io. Petrus. *Consilium*, 242.
—— Petrus Aloysius. *Legatio apost.*, 239.
Carattinus Gundisalvus, 312.
Carbo Ludovic. *Epigrammata*, 186.
Cardanus Hieron., *mediolanens.*, 37.
Carentina, *sibylla*, 296.
Carli Io. Raynald. *Ius monetae*, 271.
Carolus (s.). V. Borromaeus ec.
—— *rex Ierusalem*, 203.
—— magnus. *Gesta*, 218.
—— I, *rex Siciliae. Epist.*, 249.
—— IV, *imperator. Epist.*, 268.
—— V. *Epistolae*, 141.
—— XIII, *rex Franciae*, 228.
Carpophorus (s.). *Vita*, 292.
Carraria (de), *comes*, 276.
—— — Ubertinus, 340.
Carrarius Iacobus. *Lettere pitt.*, 183.
Carretto (de) Carolus, *marchio Finarii*, 231-232.
Casarotti Andreas. *Codex ms.*, 200.
Casiri Mich. *Biblioth. arab.-hisp.*, 12.
Caspar, *episc. aemon. Epist.*, 343.
—— de Alamann. *In pestem*, 166.
—— Ioann., *canon. vicetin.*, 204.
—— a Iesu, *Cartusianus*. 359.
—— de Sancto Ioanne, 18.
Cassianus (s.). *Passio*, 291.
Cassiodorus. *Hist. tripart.*, 212-213.
Castellanus. *Index agiographus*, 282.
Castellensis Hadrianus, *legatus apostol.*, 230.
Castilegius Christoph. *Epistol.*, 241.
Castilionaeus Franciscus. *Vita s. Dominici*, 306.
Catherina (s.). *Festum*, 203, 216 — *Vita*, 289.
—— de Pisis. *Coenobium*, 238.
—— (s.) Senensis. *Stigmata*, 324-326 — *Coenobium Farrae*, 342-343.
Catherinus Ambrosius. *De Hieron. Savonarola*, 236.
Cato M. Porcius. *De agricult.*, 169-170.
— filius, 169-170.
Cauliaco (de) Guido. V. Guido ec.
Cavalerius Bonavent. *In Vitruvium*, 178-179.

Cave, 299.
Cayca, *rex Parthorum*, 159.
Cecinello Antonius, *legatus*, 250.
Celsus (s.). *Passio*, 291 — *Praepositura brixiensis*, 5, 22.
—— Cornelius. *Medicina*, 81-82.
Centelles Raym., *legatus apost.*, 250.
Certaditus. *De anima*, 6.
Cerva alba (de) Iacobus. V. Iacobus.
Cesarinus de Castro s. Viti, 268.
Cethaeus (s.), *episc. alternensis*, 287.
Chicullus, *med. Experimentum*, 166.
Chiliastae, *haeretici*, 220.
Chisius Augustin. *Tabularium*, 276.
Chrisanthus (s.). *Vita*, 289.
Christina (s.). *Passio*, 290.
—— *regina Svecor. Codex ms.*, 276.
Christophorus (s.). *Passio*, 291.
—— *doctor. Alchimia*, 167.
—— de Martinengo, 33.
Christus. *De eo dissertationes*, 219.
Cicero, 192 — *Opera*, 82, 105.
Cicogna Emanuel. *Iscrizioni*, 318, 334, 335 — *Codex Marcius*, 221.
Cicognara Leopoldus. *Fabbriche di Venezia*, 67.
Ciconia Ioannes. *Musice*, 204.
Cirellius Io. *Lexicon medicum*, 151.
Ciriacus et socii (ss.). *Passio*, 291.
Clammondus Angel. *Ulcera*. 154.
Clara (s.), 76 — *Legenda*, 309.
Claudius, *imperator*, 284.
Claverinus Dominicus. *De b. Benvenuta*, 330-331.
Clemens (s.). *Vita*, 289.
—— pp. III. *Vita*, 247-248.
—— — IV, 77.
—— — V. *Conclave*, 255 — *Epistolae*, 269.
—— — VI, 92 — *Ad eum epist.*, 249.
—— — VII. *Conclave*, 252-253 — *Breve*, 241 — *Ad eum epist.*, 242.
—— — VIII, 217, 245 — *Conclave*, 256.
—— — X, 262.
—— — XI, *Bullae*, 272.
—— — XII, *Bullae*, 282.
—— Hypotiposeon, 244.
Clericatus Leonellus, *episc. tragurinus*, 228.
Clesius Bernardus, *episc. tridentinus. Epist.*, 240.
Cletus (s.) pp. *Vita*, 292.
Cloche Antonius, *mag. gener. Praedicat.*, 345.
Clusius. *Herbarium*, 68.
Cocchius Antonius, *med.*, *Codd. mss* 74, 76, 104-105, 129-130, 141.
Cocbis (de) Pezolus, 94.
Cochlaeus Io. *Epistolae autogr.*, 241.
Cocquelinus Carolus, *editor*, 245.
Codiperto (de) Steph. V. Stephanus.
Coleonius Bartholomaeus, 149.
—— Pandulphus, 65.
Coleti Iacobus, *donat codices Marciae*, 266 — *Italia sacra*, 260 — *Illyricum sacrum*, 251, 278.
— Io. Dominicus, *Italia sacra*, 257-260.
— Nicolaus. *Italia sacra*, 257.
— Sebastianus, 258-260.
Colle Franciscus. *Studio di Padova*, 101-102.
Colloretus. *Notae*, 268.
Colonia (de) Ioannes. V. Ioannes ec.
Columba (s.). *Passio*, 285.
Columbanus (s.). *Vita*, 292, 299.
Columbus, *professor Patavii*, 275.
Columella. *De re rust.*, 150, 167-170.
Columna Fabius. *Plantae*, 68.
Comes Sigismundus, *scriptor*. 251.
Comestor Petrus. *Historia scholastica*, 214-216.
Comi Anastas. *De b. Benvenuta*, 330.
Commodus, *imperator*, 296.
Comnenus Andreas Angelus. *Ordo Constantin.*, 347.
Comoretus Philippus. *De Utino*, 266.
Compesio (de), *fratres*, *oratores Sabaudiae*, 106.
Condulmerius Gabriel. *Coenobium s. Georgii in alga*, 347.
Conradus, *imper. Ius monetae*, 271.
—— *frater*, *confessor b. Benvenutae*, 330.
—— de Concoreggio. *Insignia*, 275.
—— — Poderbarne, *impr.*, 97.
Constabilis (s.). *Panegyris*, 336.
Constancius (s.). *Vita*, 292.
Constantinus, 50.
—— *imperator*, 288, 314.
—— Africanus. *Opera*, 62, 75, 82, 94.
—— Copronymus, 301.
Contarenus Caspar. *Opp.*, 242-244.
—— Franciscus Anton. *Italia sacra*, 260.
—— Gabriel. *Insignia*, 276.
—— Io. Fr. Maria. *Epist.*, 345.
Contelerius Felix, 264.
Continus de Marnate, *frater*, 8.
Copho, *medicus*. *De simplicibus*, 67.
Cordo (a) Simon. V. Simon Ianuensis.

Cornelius (s.). *Passio*, 291.
—— Flamin. *Opera*, 274, 279, 284, 291, 298, 300-301, 305, 314, 321, 344.
Cornutus. *Herbarium*, 68.
Corradinus. *Le petecchie*, 89.
Cortes Gregorius. *Consilium*, 343.
Corvinus Matthias, *rex Hungariae*, 183-185, 187.
Cosma (s.). *Vita*, 289, 301.
Costa Marcus, *corcyrens*. *Codex*, 278.
— Petrus. *Codex Lockii*, 104.
Coussemaker (de) E *Musice*, 200-201, 205-206.
Cremoninus Caesar. *Opera*, 26, 28-31, 39-41, 44-46, 49, 52-53, 59-62.
Crescens, *sepultus in Galliis*, 214.
—— *cynicus*, 245.
Crescentius Petrus. *Ruris commoda*, 172.
Crescius (s.) et socii. *Acta*, 304.
Crithobolus. V. Pelagius.
Cromatius, *episcopus*, 209.
Cronisberus Ioann. *Philosophia aristot.*, 26-27.
Cuno de Falkenstein, *archiep. trevir.*, 150.
Cuperus Guillelmus. *Vita s. Andreae Scoti*, 327-328.
Curtius Matthaeus. *Opera medica*, 74-75, 89-90, 101-102.
Cyono Daniel. *Stigmata s. Catherinae*, 327.
Cyprianus (s.). *Vita*, 289, 291.
Cyriacus (s.). *Coenobium*, 250.
—— Anconitanus. *Epist.*, 192.
Cyrillus (s.). *De s. Hieron.*, 315-317.

Dall' Olmo. V. Ulmus.
Damascenus Ioannes. V. Ioannes ec.
Damasus, *episc. portuensis*, 315.
—— pp. *Vita*, 292 — *Ad eum epistolae*, 249.
Dambelerius Ioannes, *anglus*, 150.
Damianus (s.). *Vita*, 289.
Dandulus Andreas. *Chronicon*, 298, 300, 334.
Daniel Cremonensis, *interpres*, 139.
— de Verona. *Alchimia*, 167.
— *propheta*, 296.
Danielli Biginus. *Mare magnum*, 149.
Daria (s.). *Vita*, 289.
Dartus, 147.
David, *monachus Cassinensis*, 44.
Delphinus Daniel, *coadiutor aquil. Acta*, 268.
—— Ioannes. *Codex ms.*, 202.
Demetrius (s.). *Vita*, 291.
Democritus. *De anima*, 6.
Demosthenes. *Oratio*, 194.
Desiderius, *frater*, 307.
Detricus Aloysius. *Codex ms.*, 148.
Diana. *Statua*, 185.
Dias Damianus. *De pulsibus*, 135.
Didacus. V. Dominicus (s.).
—— a Iesu, *Cartusiensis*, 339.
—— a Matre Dei, *Cartus.*, 339.
Diest Ioannes, *amanuensis*, 121.
Diocletianus, *imperator*, 287-288.
Diod rus, *episcopus Tyri*, 72.
Diogenes Laertius. *Vitae philos.*, 42.
Dionisius (s.). *Vita*, 289.
—— Areopagita. *Opera*, 220.
Dioscorides, 62, 94 — *Venena*, 135.
Diotiguardis Iacobus, *aman.*, 121.
—— Michael, 121.
Disma (s.). *Vita*, 292.
Dodonaeus. *Herbarium*, 68.
Dolfinus Caesar, 277.
Dominici Ioannes. *Coenobium corp. Christi*, 341.
Dominicus (s.). *Acta*, 305-306, 342 — *Simulacrum*, 340 — *Ordines*, 307, 314, 340-345 — *Coenobia*, 276, 309.
—— *patriarcha grad.*, 299.
—— *statuarius Istriae*, 185.
—— de Flor. *Codex ms.*, 206.
—— — Piscia, *praedicat.*, 239.
— *Eius persecutio*, 237.
Dominus Paduae, 111.
Domnus (s.). *Vita*, 291.
Donatus (s.). *Acta*, 291, 298-299.
—— — et socii. *Officium*, 311.
—— Nicolaus. *Codex ms.*, 87.
Dormientes septem. *Passio*, 291.
Dorothea (s.). *Passio*, 291.
Dorotheus Guillelmus, 42.
Dryandrus Ioannes, *monachus morpurgensis*, 117.
Du Bruy. *Herbarium*, 68.
Ducanus, *Cassinensis*, 44.
Duchis (de) Ioannes. V. Ioannes ec.
Ducissa de Luczeuburg, 164.
Ducius, 194.
Durand. *Collectio*, 326.
Dux Mediolani, 111.
— Sabaudiae, 77.

Eberus. *Virtutes animalium*, 119.
Echardus. *Scriptores ord. Praedic.*, 27, 92, 155, 239, 298, 305-306.
Eckius Ioannes. *Epistolae*, 241.
Eduardus, *rex*, 159.
—— III, *rex Angl. Epist.*, 249
Egnatius Io. Bapt. *Admonitio*, 241.
Elamita, *sibylla*, 296.

Eleemosyna (ab) Philippus. *Vita d. Augustini*, 323.
Eleutherius (s.). *Vita*, 289.
Elias, *frater. Alchimia*, 157.
— Raymundus. *Miracula d. Thomae*, 323.
Elisabeth (s.), 293-294.
—— Guidi Ubaldi, *ducissa Urbini*, 231.
Eloy. *Dizionario di medicina*, 113.
Emanuel ab Annuntiatione, *Cartusiensis*, 339.
Empedocles. *De anima*, 6.
Enkait, *magister. Practica*, 164.
Epimachus (s.). *Passio*, 287.
Epiphanius (s.). *Gemmae*, 72.
—— *scholasticus*, 213.
Episcopis (de) Andreas. *Vita s. Nicolai*, 321-322.
Erardus, *marchio foroiuliensis*, 270.
Erasistratus. *De pulsibus*, 78.
Erasma (s.). *Passio*, 291.
Erasmus. *Vita d. Hieronymi*, 320.
Erithrea, *sibylla. Prophetia*, 296.
Eritreus Io. Nicius. *Pinacoth.*, 245.
Estensis Borsius, *dux Regii et Mutinae*, 172.
—— Nicolaus, *march. Ferr.*, 74.
Etheocles, 147.
Eufumianus, 289.
Eugenia (s.). *Acta*, 291.
Eugenius (s.). *Coenobium Senis*, 276.
—— pp. III. *Vita*, 247-248.
—— — IV. *Mors*, 253.
Eunucus Candacis, *reginae*, 214.
Euphemia (s.). *Acta*, 289, 291.
Euphrosina (s.). *Vita*, 292.
Europa, *sibylla*, 296.
Eusebius (s.). *Vita*, 291.
—— *pater s. Hieronymi*, 317.
—— *de d. Hieronymo*, 315-318.
—— *interpres*, 321.
—— *presbyter*, 307.
—— Pamphilus. *Histor. eccles.*, 209-211, 282.
Eustachius (s.). *Vita*, 287, 289.
—— *patriarcha constant. Vita*, 299-300.
Euthesia, *regina*, 149.
Eutropius (s.). *Vita*, 292.
Eutychius, 300.
Evantes, *persa*, 58.
Evaristus (s.) pp. *Vita*, 292.
Eventius (s.) *Passio*, 286.
Ezechiel, *propheta*, 296.

Fabariis (de) Maph. *Chirurgia*, 155.
Faber Bartholom., *lignarius*, 340.
Faber Ioannes, *episc. vindob. Epist.*, 240-241.
Fabianus (s.), 293.
—— Cret., *interpres*, 299-300.
Fabricius Fridericus. *Epistolae*, 343.
—— Io. Albertus. *Opera*, 110, 121, 177, 218, 296.
Fabrotius, *editor*, 245.
Facciolatus Iacobus. *Opera*, 37, 101-102, 105, 170, 342.
Fage (de la) Hadrianus. *Musice*, 205.
Falcus de Mazi, *testis*, 115.
Falugius Virgilius. *De fungis*, 70.
Fantuzzi. *Scritt. bolognesi*, 144, 318.
Farlati Daniel. *Illyr. sacrum*, 278.
Farnesius Alexand. (Paulus pp. III), 255.
—— Eduardus, *cardin.*, 68.
Faustinus (s.). *Passio*, 285, 291.
—— de Osema, *aman.*, 316.
Favè, *praef. rei tormentariae*, 194.
Fedel Daniel. *Codex ms.*, 6.
Felicianus (s.). *Vita*, 287, 293-294.
Felicissimus (s.). *Passio*, 291.
Felix (s.). *Vita*, 283, 287, 290-291, 293.
Fenestella. *Editio*, 171.
Ferdinandus, *rex Roman.*, 240-241.
—— — *Siciliae*, 227, 229.
—— *archid. Austriae. Epistolae*, 195.
Fernus Mich. *Histor. conclavis*, 254.
Feroni Ioseph. *De b. Benvenuta*, 330.
Ferrarius. *Topographia*, 282.
—— Octavius, *a biblioth.*, 207.
Ferrerius Vincentius. V. Vincentius.
Ficchetus Io. Bapt. *Codex ms.*, 311.
Ficinus. *Epistolae*, 184.
Finetti F. B. *Epistolae autogr.*, 271.
Firmanis (de) Cornelius, *mag. caeremon.*, 251.
—— — Ludovicus, *mag. caeremon.*, 251.
Flavius, 347.
Floranus, *magister. Diadema philosoph.*, 163.
Flores Antonius, *legatus apost.*, 228.
Florianis (de) Florian. *Insignia*, 275.
Florianus, *martyr. Vita*, 292.
Florius Franc. *Epistol. autogr.*, 271.
—— Io. Bapt. *Epistolae*, 267.
Floss Ioseph, *professor bonnensis*, 240-241.
Fontaninius Iustus, 264, 267.
Foroiale Aegidius. V. Aegidius ec.
Foresto Christoph., *comes palat.*, 114.
Fortis Caiet., *promot. fidei*, 329-331.
Fortunatus. *Vita s. Hilarii*, 283.

Fortunatus (s.). *Acta*, 287, 290-292, 299.
Foscari Franc., *dux Venetiar.*, 6.
Foscarini Marcus. V. Fuscarenus ec.
Francigena Anton. *De saturno*, 166.
Franciscus (s.). *Acta*, 288-289, 293, 309, 325.
—— — *Eccles. Spalati*, 176.
—— — Salesius. *Epist. autogr.*, 210.
—— de Apolica, *ord. Min.*, 230.
—— *comes de Cotignola*, 18.
—— a Cruce, *Cartus.*, 339.
—— - s. Iosepho, *Cartus.*, 338.
—— - s. Petro, *Cartus.*, 339.
—— - s. Sacram., *Cartus.*, 339.
—— - s. Trin., *Cartus.*, 338.
—— - Virgine, *Cartus.*, 339.
Franeus Nicol., *episc. tarvis.*, 228.
Fratres septem. *Passio*, 290.
Fratta (de) Ioannes. V. Ioannes ec.
Fregoso Frider. *Consilium*, 242-243.
Freiberg (a) Ludov. V. Ludovicus ec.
Fridianus (b.), 261.
Fridericus II, *imperator*, 138-140, 145, 247-248. 253.
—— III, *imper. Diploma*, 268.
—— *dux Austriae. Epist.*, 268.
—— *exiguus, Saxoniae*, 242.
Froissardus Rochetaillade. V. Ioannes de Rupescissa.
Frontinus. *De re militari*, 174.
Fructuosus (s.). *Legenda*, 293.
Fulgineo (de) M. Antonius, 99.
—— — Gentilis. V. Gentilis ec.
—— — Sigism., *comes*, 231.
Furlanus Benedict., *suspensus*, 311.
Fusca (s.). *Passio*, 285.
Fuscarenus Marcus. *Letteratura venez.*, 58, 298.

Gabinus (s.). *Vita*, 292.
Gaionus Barthol. *Depilativa et dentitiva*, 109.
Galus Albucasin. *Antidotar.*, 110-111.
Galenus. *Opera*, 73, 75-81, 84, 96, 102, 117, 121, 130.
Galilaeus, 55.
Galius, 131,
Galland Andreas. *Opera*, 216, 219, 280-281.
Gallettus de Florent. *Codex ms.*, 206.
Gallianus Berardus. *In Vitruv.*, 181.
Gallicanus, *dux romanus*, 288.
Gallicioliius Io. Bapt. *Opera*, 230, 273.
Gallienus, 210 — *Alchimia*, 152.
Gallis (de) della Galta Benedictus. *Insignia*, 276.
Gallonius, 281.
Gallus. *Vita s. Martini*, 308.
—— (s.). *Vita*, 289.
Galvanus, *frater. Alchimia*, 167.
Gamaliel (s.). *Inventio*, 291.
Garetius I. *Opera Cassiodori*, 213.
Garzoni Ioannes, *notarius*, 303.
Garzonibus (de) Io. *Insignia*, 276.
Gassendus, 55.
Gatrip. *Doctrina avium*, 139.
Gaudentius (s.). *Vita*, 289.
Gaye Io. *Carteggio d'artisti*, 183.
Gaza Theodorus, *interpres*, 61, 191.
Geber. *Opera*, 151, 153, 156.
Gebri. V. Geber.
Gefrerus Io. Maria. *Musice*, 172.
Gelasius (s.) pp. II. *Vita*, 247, 292.
Geminianus (s.). *Vita*, 284, 289.
Generiuus Butius de Ferrantis, 155.
Genesius (s.). *Passio*, 291.
Gentili Bern. *Di s. Severino*, 261.
Gentilis de Fulgineo. *Opera*, 19, 80-81, 96, 117-118.
Georgius (s.). *Acta*, 286, 300 — *Ecclesia*, 221, 277, 333-334 — *Coenob.*, 301 — *Tabular.*, 300-301.
—— *abbas roggenburg.*, 332.
—— *dux Sax.*, *Epist.*, 240-241.
—— *trapezunt.*, *interpres*, 299.
Geraldus (s.). *Vita*, 294.
Gerardus (s.). *Vita*, 289.
—— de Arimino. *Codex ms.*, 52.
—— Cremonensis, *interpres*, 9, 84-86, 132 — *Modus medendi*, 84.
—— de Francia, *aman.*, 326.
Gerbertus Martin. *Musice*, 201-203.
Germanus (s.). *Acta*, 289, 291-292.
—— Federicus, *pictor*, 340.
Gerra Petrus, *patriarcha aquil.*, 270.
Gervasius (s.), *laudatus*, 288.
Gesnerus. *Pandect.*, 153, 156, 158-159.
—— Conrad. *Arca fossilium*, 72.
—— Io. Matth. *In Vegetium*, 137.
Ghervix. V. Diest Ioannes.
Ghini Constantinus. *In Ioann. de Nigravalle*, 332.
Giaber. V. Geber.
Giacomazzi Barthol. *Epistolae*, 343.
Gibertus Io. Matth. *Consilium*, 243.
Gilbertus Anglicus, *chirurg.*, 65.
Giotto. *Pictura tessellata*, 187.
Giusti Franc. *Epist. autogr.*, 271.
Gonzaga Hercules, *cardinalis*, 179.
Gnostici, *haeretici*, 220.
Gordianus (s.). *Passio*, 287.
Gordiuus. *In comites goriciens.*, 267.
Gordus Marcus Anton, *sculptor*, 340.
Gorgonius (s.). *Passio*, 291.

Gorraeus Ioannes, *filius*, 131.
Gothardus (s.). *Vita*, 291.
Gradonicus Augustinus, *patriarcha aquil. Acta*, 268.
— Bartholomaeus, *administer aquil.*, 270.
— Hieronymus, *patriarcha aquil. Acta*, 268.
— Marcus, *patr. aquil. Acta*. 268.
Grandi Guido, *visitator*, 353.
Granet Franciscus, 218.
Grassis (de) Anton. V. Antonius ec.
Gratarolus Guillelmus, *medic.*, 112.
Gratiadei. *Practica*, 164.
Gratiadeus Asculanus, *ord. Praed.* 18.
Gratianus. *Decretum*, 215, 319.
— *imperator*, 322.
— *Compos. lapidis phil.*, 152.
— de Villanova, *leg. ap.*, 228.
Gratiosus Hadrian. *Meteorologia*, 53.
— Polidor. de Monte Bodio, 53.
Gregorius. *Vita b. Hilarii*, 283.
— pp. VII. *Vita*, 247, 249, 250, 285, 288, 309.
— — IX. *Vita*, 247 — *Epistolae*, 269.
— — XI, 244, 277.
— — XII. *Brevia*, 268.
— — XIII, 255. — *Vita*, 251 — *Conclave*, 254, 256 — *Opera*, 244-245, 281 — *Bullae*, 345.
— — XIV. *Conclave*, 256.
— *ep. turonensis. Vita*, 292.
— *frater. De sibyllis*, 296.
— de Montelongo. *Versus provenzales*, 268.
Grignolus Petrus, *aman.*, 155, 161.
Grillo Angel., *mon. Cassinensis*, 335.
Grimaldis (de) Io. Andreas, *legatus apost.*, 229.
Grimani Ant., *patr. aquil. Acta*, 268.
— Io., *patr. aquil. Acta*, 268.
— *tres, patriarch. aquil.*, 266.
Grisofus, *medic. Cura volnerum*, 140.
Grisogonus (s.). *Vita*, 289, 294 — *Curia*, 95.
Guberus Christ. Frid. *Theriaca*, 122.
Grunerus. *In Hippocratem*, 89.
Guainerius Ant. *Opera med.*, 97-99.
Gualdus Hieronymus. *Praesules patavini*, 275-276.
— Iosephus. *Insignia*, 276.
— Paulus. *Insignia*, 276.
Gualfredus Raym., *ord. Minor.*, 184.
Gualterio Felix. *Il conclavista*, 253.
Gualterius Sebastianus. *Histor. conclavis*, 252, 254.
Gualterus (s.), *episcopus*, 35.
Guerra Io. Dominicus. *Epist.*, 267.
Guido. *Musice*, 207.
— de Alano, *vic. rect. Pad.*, 311.
— Bernardus. *Codex ms.*, 305.
— de Cauliaco. *Chirurgia*, 135.
— Thomas, 96-97.
Guidus Antonius, 253, 256.
— Ubaldus, *dux Urbini*, 231.
Guigo Ioannes, *Cartusiensis*, 337.
Guilandinus Melchior, *professor Patavii*, 58-59.
Guillelmus, *frater Ademari*, 150.
— de Fano. *Codex ms.*, 172.
— *monach. Mus.*, 200-201.
— de Morboecka, *int.*, 42, 77.
— — Petrarubea, *med.*, 35.
— — Saliceto. *Chir.*, 132.
— a Varignana. *Pract. medica*, 95.
— Veron., *lapicidina*, 340.
Guitmundus, *episc. aversanus*, 250.
Guntherus, *patriarcha aquil.*, 268.
Gustavus Adolphus, *rex Gothor.*, 240.

Habacuc (s.). *Passio*, 284.
— *proph.*, 276 — *Expositio*, 259.
Habaldin, *fil. Butilan*, 123.
Habolai, *princeps*, 97.
Hadrianus (s.). *Passio*, 291.
— *imperator*, 174.
— pp. II. *Vita*, 249.
— — III. *Vita*, 247.
— — IV. *Conclave*, 252-253.
Hallerus. *In Hippocratem*, 89.
Haly, *philos. Secreta alchimiae*, 158.
Hanerus Ioannes. *Epistolae*, 241.
Havercampius Sigebertus. *Epist.*, 176.
Helena (s.). *Vita*, 214, 286, 310.
— Henricus. *Musice*, 202.
Heliodorus (s.). *Vita*, 290.
Helisabeth, *monialis s. Domin.*, 342.
Henricus, *imperator*, 164.
— IV, *imperator*, 309.
— IV de Absberg, *leg. ap.*, 225.
— de Mollita, 226.
— — Noviomagio, *aman.*, 25.
— *rex Sardiniae*, 139.
— de Sancto Urso, 20.
— *dux Saxoniae. Epist.*, 240.
Henschenius. *Acta Ss.*, 306.
Hensemann, *legatus apostol.*, 230.
Heraclitus. *Dictum*, 61.
Herasbachius Conradus. *Epist.*, 241.
Herasmus (s.). *Passio*, 287.
Herbort Ioannes de Siligenstat, *impressor*, 51.
Herculanus (s.), 261.

Herculanus Gregor. *Codex ms.*, 35.
Hercules. *Statua*, 185.
Hermacora (s.). *Acta*, 268, 290-291, 299.
Hermannus Contractus. *Chronicon*, 313.
Hermenegildus a s. Ioanne, *Cartus.*, 339.
Hermes (s.). *Passio*, 291.
—— *Alchimia*, 147, 153, 156, 160, 162, 166.
Hermolaus (s.). *Passio*, 291.
Hernestus, *dux Bavariae*. *Epist.*, 240.
Hero, *medicus*, 79.
Hieronymus (s.), 210-211 — *Acta*, 174, 289, 291, 315-320 — *Opera*, 249, 283, 288, 303, 315-316.
—— *ep. praenestinus*, 277.
—— de Catania: *Cod. ms.* 206.
—— a Nativit. *Cartus.*, 339.
—— de Prato. *Epigr.*, 309.
—— Theuton., *aman.*, 320.
—— a s. Trin. *Cartus.*, 338.
Hilario (s.), *abbas*. *Legenda*, 299-300.
—— a Matre Dei, *Cartusiensis*, 338.
Hilarion (s.). *Vita*, 289.
Hilarius (s.). *Acta*, 283, 285, 291 — *Epistola*, 183.
Hippocrates. *Opera*, 74, 124.
Huballo. V. Andreas, *ord. Minorum*.
Hocthobi. V. Hothbi ec.
Holchot Robertus. *Ordines eccl.*, 332.
Holstenius. *Topographia*, 282.
Homerus, 191 — *Versus*, 171.
Homobonus (s.). *Vita*, 289.
Honestis (de) Christophorus. *Opera medica*, 64, 116-117.
Honorius, *imperator*, 308, 322.
—— pp. II. *Vita*, 247.
—— — III. *Vita*, 247-248 — *Epistolae*, 260.
Hornuius Zacharias, *testis*, 115.
Hostreshamus Nicolaus. V. Nicolaus.
Hothbi Ioannes. *Musice*, 205-206.
Hoyte Martinus, 25
Hubertus s. Sulpicii, *Cartus.*, 337.
Hugo, *episc. gratianopolit.*, 337.
— a Sancto Victore. *De conscientia aedificanda*, 316.
— Senensis. *In Hippocratem*, 74.
Huse Petrus, *archid. northamptonensis*, 228.
Hyacinthus (s.). *Acta*, 291, 295.
Hyeber, *pater Moysis*, 165.
Hyppolitus (s.), *patronus equorum*, 142, 144.

Iacobet, 296.
Iacobinus de Confluentia. *Dolores iuncturarum*, 106.
—— Placentinus, 144.
Iacobus (s.). *Acta*, 19, 214, 285, 288, 291, 301 — *Ecclesia Ven.*, 320.
—— a Cerva alba. *Alchimia*, 167.
—— de Gambara, *testis*, 115.
—— — Muralis, *amanuensis*, 33.
—— — Pessulano, *magister*, 164.
—— — Sancto Saturn. *Epist.*, 157.
—— Savon. *Aurum potabile*, 166.
—— de Toledo, *magister*, 151.
—— Traguriensis, *architect.* 185.
—— a Voragine. *Legenda aurea*, 283-285, 292-293, 298.
—— Zebedaei, *sepultus in arce Marmarica*, 214.
—— *rex Scotiae*. *Epistolae*, 240.
Ianduno (de) Ioannes. V. Ioannes ec.
Ianningus Conradus. *Acta Ss.*, 264.
Ianothus Thomas. V. Thomas Philol.
Ianuarius (s.). *Vita*, 291.
Ianuensis Simon. V. Simon ec.
Ibn-Roschd, 46.
Ieremias, *propheta*, 296.
Iesus Christus. *Adventus*, 290 — *Stigmata*, 328 — *Transfigur.*, 291-292 — *Imago*, 212 — *Societas*, 95.
Ilbachius Odoacres. V. Eaderchius ec.
Innocentius pp. II. *Vita*, 247.
—— — III. *Vita*, 247-248.
—— — IV. *Bullae*, 268-269.
—— — VIII. *Bullae*, 347 — *Instructiones*, 226-230 — *Conclave*, 255.
—— — IX, 256.
—— — X. *Bullae*, 346.
—— — XII, 346.
—— — XIII. *Bullae*, 272.
Inzegneriis (de) Io. *Insignia*, 276.
Ioachim de Brixia, *aman.*, 33.
Ioannes (s.). *Acta*, 214, 229, 282, 285, 288, 291, 295, 337.
—— pp. VIII. *Vita*, 249.
—— — XXII, 19, 65, 80, 248.
—— de Abbate. *Insignia*, 275.
—— ab Annunntiat., *Cartus.*, 338.
—— a s. Bonavent., *Cartus.*, 339.
—— de Brabantia, *aman.*, 23.
—— — Colonia, *typogr.*, 21 — *amanuensis*, 54.
—— a Conceptione, *Cartus.*, 339.
—— a Cruce, *Cartus.*, 339.
—— Chrysostomus, 293-294 — *Vita*, 284, 289.
—— Damascenus, 155 — *Vita*, 291.
—— Diaconus. *Vita Gregorii Magni*, 249-250.

Ioannes de Duchis, *prot. apost.*, 225.
—— Evangelista, *Cartus.*, 338.
—— de Fratta. *Insignia*, 275.
—— Frid., *elector Saxoniae*, 241.
—— de Ianduno. *In Averr.*, 18, 20.
—— ab Incarnatione, *Cartus.*, 339.
—— a Limousiis, *uenet.*, 17.
—— *marchio*, 163.
—— —— Brandeburgi, 240.
—— a Matre Dei, *Cartus.*, 339.
—— *fil. Mesue*, 115-116.
—— de Moravia, *patr. aquil. Acta*, 269-270.
—— — Nigravalle. *Ord. eccl.*, 331.
—— a Pace, *Cartus.*, 339.
—— Panariensis. *Vita*, 285.
—— de Parma. *Humores*, 96.
—— pauperum. *Secreta secretorum*, 156.
—— Petrus de Fuscatiis, 19.
—— *philosophus*, 153.
—— Picus de la Mirandula, 57-58.
—— de Placentia, *aman.*, 326.
—— — Prusia, *aman.*, 96.
—— — Rupescissa. *Alchimia*, 94, 111-112, 162, 164.
—— — Sancto Amando. *In Nicolaum*, 118.
—— — Sancto Paulo. V. Platearius.
—— Sarisberiensis. *In Vegetium*, 174.
—— Sedamarii. *Epistolae*, 157.
—— de Serravalle, *medicus*, 35.
—— Sinaita, *interpres*, 299.
—— Thomas de Boxadors, 330.
—— *episc. varadiensis*, 277.
—— a Virgine, *Cartus.*, 338.
—— a Vlathen, *Epist.*, 240.
Ioannicius. *Opera medica*, 73, 80, 84.
Iocasta, *uxor Laii*, 147.
Ioel, *propheta*, 296.
Iola, *hierotarentinus*, *interpres*, 72.
Iordanus, *magister*, 305.
—— Quedlimburgensis. *Vita d. August.*, 323.
Iosaphat. *Acta*, 294, 299.
Ioseph (s.), 288 — *Officium*, 280.
— a Iesu Maria, *Cartus.*, 339.
— a Matre Dei, *Cartus.*, 339.
— a Virgine, *Cartus.*, 339.
Isaac, 62 — *Dietae*, 83, 119.
— *filius regis Abraham. Liber viaticus*, 82.
Isaias, *propheta*, 296.
Isidorus (s.). *Acta*, 291.
—— Hispalensis. *Ethymologiae*, 276, 296.
—— a Sancto Martino, *Cart.*, 337.
Istwanffius. *Ars navigandi*, 185.
Isuellus Petrus, *cardin*, 231.
Iudas. *Acta*, 214, 289.
Iudith, 296.
Iuliana (s.). *Passio*, 285.
Iulianus (s.). *Legenda*, 283, 295.
—— *imperator*, 287.
Iulita (s.). *Passio*, 290.
Iulius (s.), *laudatus*, 288.
— Caesar., 322-323 — *Oppida in Foroiulii*, 271.
— pp. II. *Instructiones*, 231-232.
— — III, 255 — *Conclave*, 252, 254-255.
Iunta Lucas Anton., *impressor*, 321.
Iusti Franciscus. *B. Benvenuta*, 331.
Iustina (s.). *Acta*, 274, 289, 302 — *Congreg. Cassin.*, 299.
Iustinianus Ianuensis, 142.
—— Bernardus. *Vita Laurentii Iustin.*, 329.
—— Ioannes. *Epistolae*, 241.
—— Laurent. V. Laurentius.
—— Leonardus. *Memoria artif.* 318.
—— Nicol. *Monachatus*, 312.
Iustus (s.). *Vita*, 289.
— a Iesu, *Cartus.*, 338.
Ivo (s.). *Vita*, 292.

Keuchenius. *In Serenum*, 131.
Khalaph ben Abbas Abulcassem. V. Albucasis.
Kiranus. V. Alchiranus.

Labbaeus. *Nova bibliotheca*, 264.
Lacerus, *massarius Crespani*, 35.
Laderchius Iacobus. *Acta ss. Crescii et socior.*, 304.
Laet (de) Ioann. *In Vitruvium*, 181.
Lagomarsinus Hieronymus. *In Columellam*, 170.
Laius, *rex thebanus*, 145.
Lambertanis (de) Bartholomaeus. V. Bartholomaeus.
Lamius Ioannes, 218 — *Catalogus bibl. Riccard.*, 153, 158-159.
Lampugnana Erasmina, 120.
Lance Fridericus, *miles*, 248.
— Galvanus, *miles*, 248.
Landuccius Anton. *Codex ms.*, 141.
Landuinus Franc., *Cartus.*, 337.
Landulphus de Aquino, 324.
Lanfrancus de Mediol., *chirurgus*, 64.
Lang Matthaeus, *Epistolae*, 240.
Laurentius (s.). *Acta*, 19, 291.
—— — Iustinianus, 329.
Lazarus, *martyr. Vita*, 290-291.

Lentulus, *iudex. Ep. de Christo*, 15.
Leo (s.). *Panegyris*, 336 — *Vita*, 292.
— pp. IV. *Vita*, 292.
— — IX, 257.
— — X, 44,123,242,260,276,279 — *Vita*, 107-108, 246 — *Conclave*, 252-253, 256 — *Breve*, 238.
— Africanus, 156.
Leonardus (s.). *Vita*, 289.
—— de Bertapalea. *Opera medica*, 99-100.
—— — Monte Ylicino, *aman.*, 18.
Leoncius (s.). *Vita*, 292.
Leonicenus Nicolaus. *Defensio Pliniana*, 65.
Leonicus. *Gymnas. patav.*, 43.
—— Angelus II, *ep. tyb.* 231.
Leopardi Guido. *Stigmata b. Catherinae*, 327.
—— Ioanninus. *Stigmata b. Catherinae*, 327.
Leopardis (de) Wilfredus. *Insignia*, 275.
Leucippus. *De anima*, 6.
Lichtenstein Hermannus, *impr.*, 120.
Ligorius (s.). *Passio*, 291.
Lincolniensis Robert. *In Aristot.*, 34.
Lippomanus Angelus. *Opera*, 275-276, 296, 309 — *Insignia*, 276.
—— Petrus. *Insignia*, 276.
Livius Titus. *Ossa*, 341.
Lobellius. *Herbarium*, 68.
Lockius Ioannes. *Opera*, 104-105.
Lodi Seraph. *Vita s. Dominici*, 342.
Logus Georgius. *Epistolae*, 241.
Lombardi Hieron. *Martyrolog.*, 282.
Lombardus. *Sententiae*, 215.
Longinus (s.). *Passio*, 271.
Lotti Io. Nicolaus, *notarius*, 196.
Lottino Franciscus. *Historia conclavis*, 256.
Lubinus. *Topographia*, 282.
Lucaris (de) Thomas. *Privil.*, 278.
Lucas (s.) *Acta*, 51, 289, 302 — *Ecclesia Veneta*, 329.
— a Conceptione. *Cartus.*, 339.
— de Florentia, *ord. Praed.*, 339.
Lucia (s.). *Acta*, 289-290, 301.
Lucianus Arrianus, 245.
Lucius pp. II. *Vita*, 247.
—— *orator*, 105.
—— Ioann. *Dalmat. et Croat.*, 277.
Ludovicus. *Operationes ioviales*, 164.
—— XI, *rex Franc.*, 225, 229.
—— XII, *rex Francorum*, 230-231, 237.
—— de Agnellis, *leg. ap.*, 225.
Ludovicus a Freiberg, *episc. constantiensis*, 225.
—— Granatensis, 314.
—— *comes palat. Rheni.* 241.
—— de Tech, *patr. aquil. Vita*, 265-268.
—— a s. Trinit., *Cartus.*, 339.
Lullius Raimundus. *Opera*, 44, 157-159, 167.
Lupinacci Vinc. *B. Benvenuta*, 330.

Mabillonius. *Iter italicum*, 263.
Macarius a s. Barthol., *Cartus.*, 338.
Machabei et mater (ss.). *Passio*, 291.
Macharius Iacobus, *amanuensis*, 170.
Machiavelli Alb. *Hist. conclavis*, 255.
Macho Anton., *possessor libror.*, 71.
Machometus, *philosophus*, 154, 159.
Macrobius, 203.
Macrus, 62.
Maffeius Io. Petrus. *Historia pontif.*, 244-245.
Magdalena (s.). *Simulacrum*, 340.
Magi (de) Carolus, *testis*, 115.
Maglanus Antonius, *medic.*, 97.
Magliabecchius. *Codex ms.*, 280.
Magnus (s.). *Passio*, 291.
Maiorenus Milo, *Cartusiensis*, 337.
Malachias (s.). *Vita*, 292.
Malatesta Sigism. Pandulph., 192-193.
Malchus, *monachus. Vita*, 303.
Malebranche (de) Nicolaus, 218.
Mallius Petrus, *Bas. Vatic.*, 263-265.
Malpighi Marcellus, 55.
Mamortinus (s.). *Vita*, 292.
Manfredus, *rex*, 124.
Mangetus. *Bibliotheca chemica*, 147, 156, 159, 166-167.
Maniacorius Nicolaus, *cardin.*, 265.
Manialis (s.). *Vita*, 294.
Manrique. *Annales Cisterc.*, 336.
Mansi Io. Dominicus, 218 — *Miscellanea Baluz.*, 235 — *Epist.*, 281.
Mansorius, *filius Isaac*, 85.
Manuel, *imper. Byzanthi*, 77.
Manuelli Thomas, *inquisitor*, 271.
Manutius Aldus. *Codex ms.*, 222.
Maphaeus de Fabariis. *Chir.*, 133.
—— — Laude. *De vulneribus*, 64-65.
Marangonius Io. *Lipsana Ss.*, 296.
Marcellinus (s.). *Passio*, 287.
Marcellus (s.). *Passio*, 283.
—— pp. II. *Conclave*, 253-255 — *Epistola*, 287.
Marchanova Ioannes, *donat codices mss.*, 8, 9, 12, 14, 17-18, 20-21, 23, 32, 50, 59, 320, 323.

Marchetus de Padua. *Lucidarium music.*, 203.
Marcialis (s.). *Vita*. 290.
Marcio, *haereticus*, 220.
Marcus (s.), *evang. Acta*, 214, 221, 284, 286, 288, 313-314 — *Basilica Ven.*, 185, 187, 289-290, 292 — *Coenobium Florent.*, 233, 236.
—— pp. I. *Vita*, 292.
—— — II. *Vita*, 292.
—— *patriarcha aquil.*, 268.
—— de Ancisio. *Alchimia*, 163.
Margarita (s.). *Passio*, 290.
Maria, *virgo. Acta*, 9, 23, 35, 227, 280, 286, 288-291, 293, 324.
— Aegyptiaca (s.). *Vita*, 283.
— Magdalena (s.). *Vita*. 290-291.
— *philosopha*, 148.
— de Sabaudia, 317.
Marianus Iacob. *Machinae*. 193-195.
Marina (s.). *Acta*, 290-291.
Marinus (s.). *Vita*, 292.
—— Fr., *doctor paduanus*. 24.
Mariottis (de) Persius, *aman.*. 24.
Marius (s.). *Passio*, 284.
Marquardus, *patr. aquil. Vita*, 265.
Marsand. *Mss. ital.*, 194.
Marsilius de Alamannia. V. Marsilius de Inguen.
—— — Carrara, 14.
—— — Inguen. *In Arist.*, 50-52
—— Petrus, *Epistolae*, 249.
—— de Sanctasophia. *De elementis*, 71.
Martene. *Collectio*, 326.
Martha (s.). *Passio*, 284.
Martinengo (de) Ianellus. *aman*, 94.
Martinianus (s.). *Passio*, 290.
Martinus (s.). *Acta*, 289, 291-292, 307-308 — *De trinitate*, 308.
—— pp. IV. *Membrana*, 250.
—— — V. *Vita*. 249.
—— *alchimista*, 152.
—— *apotecarius*, 35.
—— ab Assumpt., *Cartus.*, 339.
—— de Bononia. *In Laurentium Ruzium*, 144.
—— a Resurrect., *Cartus.*, 339.
—— *rex Aragonum*, 1 0.
—— de septem arbor., *impress.*, 105.
—— a ss. Trinit., *Cartus.*, 339.
Martyres quadraginta, 285.
Mascardius Iacobus, *impressor*, 68.
Mascharinis (de) Nicol., *aman*, 57.
Masdoni, *comes. Codd mss.*, 172.
Massoricem, *med.*, 124.
Mathas, 25.
Matthaeus (s.). *Acta*, 214, 289.
Matthias (s.). 279 — *Acta*, 283, 302.
Mattioli. *Herbarium*, 68.
Maumet. V. Macometus.
Maura (s.). *Passio*, 285.
Mauritius (s.). *Vita*, 289, 294.
Maurocenus Bened., *iuris doctor*, 329.
—— Bern. *Codex ms.*, 329.
—— Ioann., *fil. Antonii*, 103.
—— Ioannes Franciscus. *Casus reservati*, 320.
Maurus (s.). *Vita*, 283, 289.
—— Paulus, *grammaticus*, 211.
Maxentius, *patriarcha aquil.*, 270.
Maximianus, *imperator*, 286-287.
Maximilianus, *rex Roman.*, 231-232.
Maximus (s.), *episc. Pad. Vita*, 302.
Mazzuchelli. *Scrittori d' Italia*. 135, 187, 203, 239, 242.
Mead, *doctor*, 175.
Mediarota. V. Scarampus.
Medices Cosmus, *dux Florentiae*, 55, 183, 187 — *Epistola*, 160.
—— — III, *dux Etrur.*, 304.
—— Iacobus, *legatus venet.*, 225.
—— Laurent., *dux Etruriae*, 126, 225-226, 230.
—— Petrus, *filius Cosmi*, 183-184
Medici (de) Alessandro (Leo pp. X), 256.
Mehus. *In Traversarium*, 122.
Melatinus. *banus Bosnae*, 95-96.
Melchior a Matre Dei, *Cartus.*, 339.
Memorius. *Ad eum epistola*, 200.
Mennas (s.). *Vita*, 289.
Mensi Petrus II, *episc. caesen.*, 227.
Mensitirona, *sibylla*, 236.
Mercurialis. *In Hippocratem*, 89.
Merula Georgius. *Res rustica*, 171.
Messalach, *arabs. Eclipsis*, 199.
Mesue Ioannes. *Opera medica*, 115-117, 162.
Metaphrastes Simon, 296.
Miani Aloysius. *Secretum*, 167.
Michael (s.). *Acta*, 286, 289 — *Ecclesia Ven.*, 298 — *Coenobium Brondoli*, 298.
—— Augustinus. *Insignia*, 276.
—— a Conceptione, *Cartus.*, 338.
—— Hieronymus. *Insignia*, 276.
—— a s. Hieronymo, *Cartus.*, 338.
—— a s. Ioseph, *Cartus.*, 339.
—— a s. Maria, *Cartus.*, 338.
Micheas, *propheta*. 296.
Michelius Petrus. *Herbarium*, 69-70.
Michieletti Hyac. *De s. Helena*, 314.
Miletus. *Vita s. Ioannis*, 283.
Millenarii, *haeretici*, 220.
Millinus, *cardinalis*, 40.

Minciotti. *Bibl. di s. Antonio di Padova*, 24, 80.
Minerva, 322.
Mireus, *philosophus*, 148.
Mirvensidus, 148.
Mittarellus Io. Bened. *Opp.*, 115, 353.
Moamoinus. *De avibus*, 139.
Modestus (s.), *laudatus*, 288.
Moletius Ioseph, *mathematicus*, 188.
Molin Hieron. *In Iordanum Ruffum*, 138, 143.
Mollita (de) **Henricus.** V. **Henricus** ec.
Monacis (de) **Laurentius.** *Chronicon venet.*, 298.
Monachus de Monte Cassino, *interpres*, 83.
Monbritius Boninus, *aman.*, 176.
Mone. *Hymni*, 318, 321. 332 334.
Mongilardus Io. Bapt., *Opera*, 312.
Monica (s.). *Vita*, 325.
Montaltus (Sixtus pp. V), 256.
Montanistae, *haeretici*, 220
Montedocha Io. *In Aristot.*, 37, 43.
Monteniacus Hieron.. *iuriscons.*, 266.
Montfauconius. *Bibliotheca*, 141. 152. 183, 187. 263.
Montheus, 152.
Morbasanus, *imper. Turcarum*, 277.
Morellius Iacobus. *Codices mss.*, 104, 222, 273, 280 — *Opera*, 57. 66, 138, 191.
Moreni. *Dizionario storico*, 262.
Moretus Matthaeus, *editor*, 120.
Morgagni Io. Bapt. *In Veget.*, 82, 157.
Morienus. *Metalla*, 154.
Morigenes. *Expositio*, 154.
Moschini Io. Ant. *Ecclesia s. Sebastiani*, 273.
Mottensis Aloysius. *Codex ms.*, 115.
—— **Ern.**, 195—*Archivum*, 263.
Mozrus, *magister*. V. Auria ec.
Moyses, *propheta*, 210. 215 — *Cosmographia*, 215.
—— *Hyeberis filius. Alchimia*, 165-166.
—— *rabbi. Medicina*, 92, 97.
Mucantius Franc. *Diaria sacra*, 251.
Mundinus Foroiuliensis. *Opera medica*, 63, 66, 114, 117, 133.
Munsterus Sebast. *Cosmogr.*, 313.
Muranus Angel., *vitrarius*, 185-186.
—— **Marinus**, *pictor*, 186.
Muratorius Ludov. *Opera*, 142, 247-250, 253, 265-267, 274.
Muris (de) Ioannes. *Musice*. 202-207.
Muschenbroekus, 55.
Musehetta Valerius. *Coenob. s. Augustini*. 339.
Mussarellus August., *ep. teles.*, 255.
Mussatus Galeatius. *Insignia*, 276.

Nabor (s.). *Passio*, 290.
Nabel, 296.
Nanius Ioannes. *Codex ms.*, 141.
Napoleo III, *imper. De re tormentaria*, 194.
—— de **Ursinis**, 144.
Nasocchius Iacobus. *Alchimia*. 167.
Natalibus (de) **Petrus.** *Vitae Sanctorum*, 298-299.
Natalucci Durostantes. *Trevi*. 261.
Natio Petrus. *De fungis*, 70.
Naugerius Andr. *Gymnas.patav.*, 43.
Naum. *propheta*, 296.
Nazari Io. Baptista, 149.
Nazarius (s.). *Passio*, 291 — *Praepositura brixiensis*, 225.
Neerden Lambertus. *aman.*. 22.
Negri Franciscus. *Vita Ap. Zeni*. 58.
Nereus (s.). *Passio*, 287.
Newtonus, 55.
Nicephorus. *Historia*, 245, 324.
Nicolaus (s.). *Acta*, 290. 321-322.
—— pp. **II** *Vita*, 246.
—— — **IV**, 131-132, 277 — *Epistolae*, 269.
—— — **V**. 61. 268 — *Acta*. 253-254.
—— **Alexandrinus.** *Opera medica*. 83, 118-119. 152, 160.
—— de **Aragonia.** *Vitae pontif.*, 247, 250.
—— — **Aversa.** *Musice*, 205.
—— — **Barth.** *Augm. solis*. 165.
—— — **Buccellanito**, 204.
—— — **Capua.** *Musice*, 204-205.
—— — **Crespano**, 38.
—— **sancti Hadriani**, *card.*, 143.
—— de **Paganica.** *Astrologia*, 92.
—— — **Rhegio**, *interpres*, 77.
—— — **Sanctasophia**. 21.
Nicoletti Antonius, *civitatensis*, 269.
Nicoletus Theatinus. V. **Vernias.**
Nicoli Nicolaus. *Ad eum epist.*, 311.
Nicomedes (s.). *Vita*, 289.
Nierden Lambertus. V. **Neerden** ec.
Niger Iulius. *Scriptores florent.*, 280.
Nigravalle (de) **Ioann.** V. **Ioannes** ec.
Nigris (de) **Sillanus.** *In Almans.*, 86.
Nigrono (de) **Petrus**, *ianuensis*, 60.
Nonnius. *De re cibaria*, 100, 120, 130.
Norisius Henricus. *Opera*, 218.
Norius Wenceslaus, 164.
Novariensis Io. Phil. *Opp.*, 352, 346.
Noviomagio (de) **Henr.** V. **Henricus.**
Nucius de **Aesculo**, *medicus*, 92.

Numai Alexand. II, *ep. foroliv.*, 224.
Nusus Laudensis. V. Ursus ec.
Nyphus I. M. Iunius. *De re aedificatoria*, 188.

Occo Adolphus, *med.*, 126.
Odo, *abbas II, clun. Musice*, 201.
Oldoinus, *ianuensis*, 142.
Oliva Io. Paulus. *Epistolae*, 343.
Orbini Maurus. *Regno d. Slavi*, 278.
Oribasius, 124.
Origni Alexander. *Epistolae*, 343.
Origonus Alexander. *Codex ms.*, 307.
Oritisa, *sybilla*, 296.
Orosius Paulus. *Historiae*, 212.
Ortellius. *Topographia*, 282.
Oseas, *propheta*, 196.
Otho de Sonnenberg, *ep. const.*, 225.
Otto, *vratislaviensis*, 241.
Oxford dominus. *Codex ms.* 175.

Pacificus Petrus, 270.
Pacionius Pacius, *iuriscons.*, 70.
Paganinus, 295.
Pagi Anton. *In Baronium*, 216-217.
Palavisinus. *Alchimia*, 167.
Palferus Io. Georg. *Epitaphia*, 186.
Palladius Foroiuliensis. *Histor.*, 266.
—— Rusticus. *Geopon.*, 170-172.
Pancratius (s.). *Passio*, 287.
Pantaleo (s.). *Passio*, 291.
Panvinius Onuphrius. *Pontif. et cardin.*, 257.
Papebrochius Daniel. *Opera*, 216-217, 306, 323.
Papius Ioseph. *Medicina*, 88.
Parlatoribus (de) Ang. *Insignia*, 270.
Pascentius, 283.
Paschalis pp. II. *Vita*, 247.
Pasti Matthaeus, *veronensis*, 192.
Pastor (s.). *Sermo*, 287.
Paternianus (s.). *Vita*, 290.
Patricius, *archiep. s Andreae*, 230.
Paulus, *apost.*, 297 — *Acta*, 214, 219, 284, 288, 290, 292, 297.
—— *I eremita. Vita*, 303.
—— pp. II. *Conclave*, 252, 254.
—— — III, 243, 253. 319 — *Conclave*, 254 — *Acta*. 251, 254.
—— — IV, 243, 257 — *Conclave*, 254-255 — *Obitus*, 253, 256.
—— — V. *Bullae*, 345 — *Conclave*, 256.
—— *diacon. Histor. Longob.*, 294.
—— de Luca, 36.
—— *magister*, 35.
—— *medicus*, 124.
—— *novus. Martyrium*, 301.
Paulus Venetus. *In Aristotelem*, 21-25, 36, 48.
Paxamus. *De geoponicis*, 130.
Pazzetto Petrus, 290.
Pecchinollius Angelus, *ep. hort.*, 227.
Peirescius. *Codex*, 183.
Pelagius (s.) pp., 294 — *Vita*, 291, 295.
—— *monachus haeretic.*, 316.
Pannotus Gabriel. *De Io. de Nigravalle*, 132.
Peregrinus Antonius. *Vita*, 310.
Periclus, *philosophus*, 151.
Peristiani Athanasius. *Epistolae*, 281.
Perlegrus, *ianuensis*, *medicus*, 99.
Perrasinus Nicolaus. *Alchimia*, 167.
Perraultius Claudius. *In Vitruv.*, 181.
Persidianus, *rex*, 152.
Petit Radelius. *Inscriptio*, 57.
Petranigra Franciscus. *Epist.*, 241.
Petrarcha Fr., 122 — *Codex ms.*, 92.
Petrobonus de Mantua. *Virtutes et vitia*, 71.
Petronilla (s.). *Acta*, 230, 287, 293.
Petronius (s.). *Vita*, 292.
Petrus (s.), *apost.*, 62, 249, 297 — *Acta*, 214, 219, 286-289, 291, 299, 302, 336 — *Basil.*, 187, 230, 265 — *Tabularium*, 187.
—— — Clarevallensis. *Vita*, 292.
—— — *exorcista*, 293.
—— — *martyr.*, 209, 326.
—— de Abano. *Comm.*, 19, 54, 116.
—— (s.) Acotanto. *Vita*, 303.
—— III, *rex Aragon. Epist.*, 249.
—— a Conceptione, *Cartus.*, 339.
—— de Crescente, 62.
—— — Crescentiis. *Geopon.*, 66.
—— *comes Flandriae*, 151.
—— (s.) Grisologus. *Sermo*, 286 — *Vita*, 292.
—— Hispanus. *Opera med.*, 65, 79.
—— a Iesu Maria, *Cartus.*, 339.
—— a Matre Dei, *Cartus.*, 339.
—— de Messana. *De generat. omnium*, 155.
—— a Resurrect., *Cartus.*, 338.
—— a Spiritu sancto, *Cartus.*, 338.
—— *magister de Venetiis*, 19.
—— de Vitriaco, *episcopus*, 205.
Phaebus, *philos.*, 151.
Phalareus Philippus, 167.
Philandrus Guillelm. *In Vitruvium*, 174-176, 181.
Philaretes. V. Averulinus ec.
Philaretus. *De pulsibus*, 73.
Philelphus Marcus. *Carmen*, 195.
Philippus (s.), *apost. Acta*, 214, 286.

Philippus de Alençonio, *patr. aquil. Vita*, 265, 269.
—— *lantgravius Hassiae*, 224.
—— *rex Franciae*, 91, 118, 159.
—— a s. Iacobo, *Cartus.*, 338.
—— *illustris vir*, 296.
—— *rex Macedoniae*, 194, 278.
—— *machinator*, 194.
—— *medicus. Opera*, 64, 77.
—— *nuncius apostol.*, 228.
Piccoli Prosper. *Epistolae*, 343.
Piccolominaeus Aeneas Silvius, 253.
—— Fr. *In Aristotel.*, 39.
Picininus Franciscus, 18.
Pigafetta. V. Plegafecta ec.
Pigmenius. *Vita*, 292.
Pignoria Laur. *Origini di Pad.*, 311.
Pimbioli Annibal. *Codex ms.*, 95.
Pincius Ioannes. *Cavillationes*, 314.
Pinellius Io. Vincentius, 176, 217.
Pipinus, *rex. In Venetos*, 298.
Pisaurus Fr., *praetor Patavii*, 43.
Pithoeus Petrus. *Eccl. gallic.*, 229.
Pius pp. II, 254 — *Conclave*, 252-253.
— — III. *Conclave*, 255.
— — IV, 251, 346 — *Concl.*, 253, 256.
— — V. *Electio*, 254 — *Bullae*, 345.
— — VI, 260.
Pivotus Io. Ant., *pleban. Venet.*, 273.
Placentinus Ioannes. *Insignia*, 275.
Platearius. *Breviarium*, 119.
—— Ioannes, 62.
Plathea (de) Andreas. *Alchimia*, 167.
Platho (s.). *Vita*, 189.
Plato, 117 — *Opera*, 6, 148-149, 154.
— Apuleiensis. V. Apuleius.
Plegafecta Hieronymus. *Stigmata b. Catherinae*, 324-325.
Plinius. *Opera*, 57-58, 65, 103, 121.
Podachatarus L., *scriptor*, 231.
Poleni Ioannes. *Opera*, 173-179, 181-183, 197, 231.
Polentonus Franc., *aman.*, 310-311.
—— Lazarus, 310.
—— Modestus, 310.
—— Sicco. *Opera*, 310-311.
Polinices, 147.
Politianus. *In Columellam*, 170.
Polus Reginaldus. *Consilium*, 242.
Pomponatiis (de) Io. Nicolaus, 122.
Pomponatius Petrus. *Medicina per daemones*, 122.
Pontanus Ioannes. *medicus*, 72.
Ponte (de) Nicolaus, *dux Venet.*, 106.
— (a) Stephanus. V. Stephanus ec.
Pontedera Iulius. *In auctores rust. latin.*, 137, 169-170, 177-178, 181.
Ponticus Virunius, *interpres*, 74.
Pontifices romani. *Vitae*, 246-251.
Popo, *patr. aquil. Ius monetae*, 271.
Pornis (de) Ioann. Petrus. *Codex ms.*, 223.
Porphirius. *Propositiones*, 58.
Porta (de la) Matthaeus. *Medic.*, 133.
Portius. *Tetrastichon*, 266.
Possidius. *Vita s. Augustini*, 323.
Postumianus. *Vita s.-Martini*, 308.
Posthius Ioannes, *interpres*, 83.
Potenciana (s.), *laudata*, 287.
Potestas Bononiae, 111.
Prato (a) Hieronymus. *Epist.*, 281.
Praxedes, 293-294, 311 — *Vita*, 290.
Primus (s.). *Passio*, 287, 293.
Priolus Petrus, *patricius ven.*, 171.
Pritzelius. *Thesaurus*, 122.
Processus (s.). *Passio*, 290.
Proclus. *De causis*, 3, 5, 10.
Propositus hildemensis. *Practica*, 164.
Prosdocimus (s.). *Acta*, 274, 290, 307.
Prosper. *Historia eccles.*, 210-211.
Protasius (s.), *laudatus*, 288.
Protus (s.). *Acta*, 291, 295.
Prunetti Ioann. *B. Benvenuta*, 330.
Ptolemaeus Bern., *Olivetanus*, 261.
Purliliarum comes Antonius, 195.
—— — Fridericus, 195.
—— — Iacobus. *De re militari*, 195.
Pythagoras, *philos.*, 200, 203 — *Anima*, 6 — *Turba philos.*, 161.

Quartodecimani, *haeretici*, 220.
Querinus Franc., *orator ven.*, 232.
Quetifus. *Scriptt. ord. Praedic.*, 27, 234-237, 239.
Quintus Aemil. Cymbriacus. *Histor. Foriiulii*, 266.
Quiriacus, *martyr. Vita*, 291.
Quiricus (s.). *Passio*, 290.
Quirinus, 42.
—— (s.). *Vita*, 292.
—— Thaddaeus. *Insignia*, 276.

Rachel, 296.
Ragius. *Codex. ms.*, 74.
Raimundus. *Philosophia*, 111-112 — *Medicina*, 112-115.
—— de Capua. *Reformationes*, 306-307.
Rainaldus de Adria, *medic.*, 92.
Rangonus Claudius, *comes*, 262.
—— Guido, 107.
Ranzanus. *Vita s. Dominici*, 306.
Raphael (s.), 302.
Rasis. *Almansor*, 84-85, 124.
Ratherius Veronensis. *Opera*, 269.

Rauber Christoph., *ep. labac.*, 241.
Ravagninus Antonius. *Stigmata b. Catherinae*, 327.
Raymundus, *card. legatus*, 231.
—— *patr. aquil. Acta*, 269.
—— de Saleta, *aman.*, 60.
—— — Terminis. *Epist.*, 151.
Raynaldus. *Historia eccles.*, 228, 234.
—— de Villanova. V. Arnaldus.
Razis. V. Rasis.
Razzanus. V. Ranzanus.
Razzis (de) Othobonus, *patr. aquil. Acta*, 265, 270.
Rebecca, 296.
Redius Franc., 55 — *De fungis*, 70.
Reginaldus, *ord. Praedicat.*, 13.
Remigius. *Musice*, 207.
—— (s.). *Vita*, 289.
Renan, 45 — *Averroes*, 12.
Renzi Salvator. *Collectio salernitana*, 76, 93-94.
Rex Aegypti, 171.
Reynoldus, *ord. Praedicat.*, 163.
Rezzonico, *cardinalis*, 272.
Rhazem, 62.
Rhem Aegidius, *episc. chiem.*, 240.
Rhodianus. V. Rudianus.
Rhodius. *In Veget. et Scribon.*, 137.
—— Ioannes. *Codex ms.*, 81-82.
Ribererius Matthias. *Epist.*, 270.
Ricardus. *In Aristotelem*, 21.
Rico Io. Bapt., *Cartus.*, 338.
Rimodo Christophorus, *de Regio*, 20.
Rinius Albertus, *donat cod. ms.*, 67.
—— Benedictus. *Simplicia*, 61-67.
Ripolli Thomas. *Epistolae*, 343.
Robertus, *archiep. colon.*, 224, 226.
—— *rex Siciliae*, 120.
—— — *Neapolis*, 152.
—— *dux Calabriae*, 161.
Rochabonella Nicolaus, *medicus*, 62.
Rodericus Hispanensis, *interpr.*, 156.
Rodulphus Alexand. *Coenob. Cav.*, 335.
Rogerius Baconus de Sacrobusco. *Elixir*, 157.
—— de Manfredonia. *Medicina*, 92, 134 — *Chirurgia*, 154.
Rolandus. *Chirurgia*, 134.
Romanus (s.). *Passio*, 291-292.
Romulius Franciscus, *clericus ilerdiensis*, 237.
Romulus (s.). 261.
Rosellus (s.). *Gesta*, 290.
—— de Aretio, *medicus*, 77.
Rosinus, *philosophus*, 149.
Rossi August. de Monte Bodio, 54
Rosweidus, 259.
Rubeis (de) Io. Franc. Bernard. Mar. *Varia*, 162, 219-221, 230-231, 257, 267-272, 274, 279, 306, 311-312, 314, 341-342, 344.
Rubeus Durandus, 25.
Rudianus. *Alchimia*, 152-153.
Ruellius. *Herbarium*, 68.
Ruffinus Aquileiensis. *Historia eccl.*, 209, 211-212.
Ruffus Iordanus, 124 — *Cura equorum*, 137-139, 142-145.
—— Vitruvius. *Res aedific.*, 188.
Rufinus. *De simplicibus*, 64, 66.
Rugginus. V. Ruzzius.
Ruinart. *Acta martyrum*. 281.
Rupertus, *imperator. Epist.*, 268.
—— *dux Bavariae*. 51.
Rupescissa (de) Ioann. V. Ioannes etc.
Ruschius Ioannes. *Vulnera*, 134.
Rusius Laurentius. V. Ruzzius etc.
Ruskin Ioannes. *Codex Rinii*, 67.
Rusticus (s.). *Vita*, 289.
Ruth, 296.
Ruvere (a) Fr. Maria, *dux Urb.*, 103.
—— — Maria Anton., *medic.*, 40
Ruzzius Laur. *Marescalcia*, 143-144

Sabina (s.). *Passio*, 241 — *Congregatio*, 307.
Sacchis (de) Ioannes VII. *archiep. ragusinus*, 250.
Sadoletus Iacobus *Consilia*, 242. 244.
Sagittarius, 281.
Salmasius Claudius. *In Vitruvium*, 181-182.
Salomonius Iac. *Congregat.*, 306-307.
—— — *Inscript. patav.*, 340.
Salvator. *Ascensio*, 215 — *Lipsana*, 229 — *Coenobium*, 293 — *Domus Florentiae*, 235-236.
Salvi Donatus, *editor*, 341.
Salviati Ioseph. *In Vitruvium*, 178.
Salvioni Io. Mar., *typogr.*, 299.
Samuel. *Stigm. b. Cather.*, 324-325.
Sanctasophia (de) Mars. V. Marsilius.
—— — Nicol. V. Nicolaus.
Sancti omnes. *Panegyris*, 289.
Sanctonius Paulus, 194.
Sancto Antonio (a), *frater. Bibliotheca Franciscana*, 154.
Sandeus Felinus, *iuriscons.*, 235.
Sandoninus Nicol. II, *ep. mut.*, 232.
Sanford C. Cyshford. *Epist.*, 105.
Sangrinus Angelus *Laus Ss.*, 336.
Sanleone Licinius. *Medicina*, 151.
Sanutus Marinus Torsellus. *Liber secretorum*, 222.
—— *iunior. Excerpta*, 268 — *Codex ms*, 329.

Saorelis (de) Petrus. *Insignia*, 275.
Sapidius Ioannes. *Epigramma*, 68.
Sara, 296.
Saracenus. *Alchimia*, 167.
— — Greg., *cancellarius*, 311.
Saraeinello Cipriano, 253.
Sarasin Iacques. *interpres*, 87.
Sarcus, 295.
Sarisberiensis Ioannes. V. Ioannes ec.
Sartius. *De practica Barthol.*, 76.
Saussay (de) Andreas. *Martyrol.*, 283.
Savonarola Hieron. *Opera*, 233-235, 238-239 — *Imago*, 237 — *Persecutio*, 235-259.
Saxonia (de) Albertus. V. Albertus ec.
Sbaralea Io. Hyacinth. *Italia sacra*, 260.
Scarampus Ludovicus, *patr. aquil.*, 304 — *Constitutiones*, 268-269.
Schier Xistus. *Bibl. Budensis*, 185.
Schneiderus. *Scriptt. rei rustic.*, 137.
Schwandtner. *Res dalmat.*, 276-277.
Scotus Michael, *interpres*, 58 — *Elixir*, 157.
Scovolo Clemens. *Tinctura*, 167.
Scribonius Largus, 137 — *Medic.*, 82.
Scrovato Franc., *iudex aquilae*, 311.
Scrovignis (de) Petrus. *Insignia*, 275.
Sebastianus (s.). *Passio*, 284 — *Ecclesia Ven.*, 273.
— — a Regibus, *Cartus.*, 339.
— — a s. Paulo. *Topogr.*, 282.
Sekemberg, *senex polonus*, 103.
Seler (de) Emeric., *aman.*, 206-207.
Seneca. *Epist. ad Lucillum*, 160.
Senensis Franciscus. *Machinae*, 191.
Senis (de) Ugo. V. Ugo ec.
Sennen (s.). *Passio*, 291.
Sennert Daniel. *Medicina*, 104-105.
Seraphia (s.). *Passio*, 291.
Serapio. *De simplicibus*, 62, 66.
Sergius (s.). *Vita*, 289.
Serbardius Guillelm. *Codex ms.*, 70.
Severinus (s.). *Vita*, 289.
Severus (s.). *Vita*, 284.
— — Sulpicius. *Vita s. Martini*, 307-308.
Sextus, 94.
Sforza Ascanius, *cardinalis*, 231.
— — Franc., *dux Mediol.*, 183, 187.
Shiaroeus. *med.*. 124.
Sicula, *sibylla*, 296.
Sigismundus, *imper. Epistolae*, 268.
— — *rex*, 216 — *Vita*. 292.
Signius Io. Bapt. *Io. de Nigravalle*, 352.
Sileus, *comes Pratae. Insignia*, 275.
Silvester (s.). *Vita*, 283.
Silvester de Florentia. *Persec.*, 237.
Silvius, 347.
Simlerus. *Practica Barthol.*, 75-76.
Simon, *apost.*, 214 — *Vita*, 289, 292.
— — de Corigia, 125.
— — Ianuensis, 62, 66 — *Sinonyma medica*. 131-132.
Simphorianus (s.). *Passio*, 291.
Simplex Nicolaus, *pictor*, 47.
Simplicius (s.). *Passio*, 291.
— — *philosoph. In Aristot.*, 42.
Sinolphus, *legatus apost.*, 227.
Siricius pp , 220.
Sirmondus Iacob. *In Baronium*, 217.
Sisinius (s.). *Vita*, 292.
Sitonus, 120.
Sixtus (s.). *Passio*, 291.
— — pp. IV, 105-106, 243, 252, 255 — *Conclave*, 253 — *Instructiones*, 223-226, 229-230, 232.
— — — V. *Conclave*, 255-256 — *Eius historia*, 244.
Skinnerus. *Etymolog. angl*, 131.
Socrates, *philosophus*, 212, 214 — *Apolog.*, 38 — *Liber sapient.*, 148.
— — *scriptor. Hist. eccles.*, 282.
Solerius. *Acta Ss.*, *a Bolland*, 158.
Sonnemberg (de) Otho, *comes*, 225.
Sophia (s.) et tres eius filii, 293-294. — *Templum Byzanthii*, 185.
Sophianus Io. *De re militari*, 193.
Sopranius, *ianuensis*. 142.
Soter (s.) pp. *Vita*, 292.
Soverus Barthol. *Architectura*, 197.
Sozomenus, *philosophus*, 212, 214.
Sper (de) Ioannes, *aman.*, 97.
Spinus, 295.
Sporenus. *Historia Foriiulii*, 266.
Stephanus (s.). *Acta*, 291, 300, 334 — *Ecclesiae*, 186, 324.
— — pp. IX. *Vita*, 246.
— — *apothecar. nuremb.*, 163.
— — de Codiperto, *novit.*, 238.
— — *medic. De transmut.*, 159.
— — a Ponte. *Alchim.*, 166-167.
— — Robertus, *editor*, 130.
Stiltingh Ioannes. *Epistolae*, 281.
Stodewäscher Silvester, *archiep. rigensis*, 229.
Stratico Simon. *Opera*, 55, 174, 177-181, 183.
Stropis (de) Antonius, 121.
— — — Leonardus, *potest. Aretii*, 121.
Sturmius Ioannes, 243.
Sturzo Stanilaus I, *ep. olom.*, 240.
Stzegula, *polonus*, 103.
Sunamitis, 296.

Surius. *Vitae Sanctorum*, 296, 306.
Svetonius. *Editio*, 171.
Sydenbam Thomas. *Medic.*, 104-105.
Sylvaticis (de) Facciolus, 120.
Sylvaticus Matth. *Medicina*, 120.
Syncellus Georgius. *Historia*, 245.
Synesius. *Libri viatici*, 83.
Syria, *sibylla*, 296.
Syrus (s.). *Vita*, 290.
— Lugdunensis. *Epistola*, 204.

Tabernamontanus. *Herbarium*, 68.
Tagliapietra Benedictus, *ord. Praedicat.*. 343-345 — *Epistolae*, 343.
Taccola. V. Marianus Iacobus.
Tacianus (s.). *Passio*, 285.
Tafurus Alphons. *Gymn. patav.*, 43.
Tamayus de Salazar. *Martyrol.*, 282.
Tanti Seraphim. *Epistola*, 176.
Targa Leonardus. *In Celsum*, 82.
Tari Bernardinus, *typogr.*, 263.
Tariph. V. Gatrip.
Tartarottus. *Auctor. a Dandulo*, 298.
Taurellus Nicolaus, *annot.*, 91.
Tecenensis Ioannes, *philosoph.*, 158.
Techmensis Ioannes, 153.
Tectano (de) Abaldus. V. Abaldus.
Tedaldis (de) Bartolus. *Codex ms.*, 74.
Tertullianus. *Contra gentes*, 192 — *Errores*, 220.
Tesilus. *Virtutes herbar.*, 18, 62-63.
Tetrapharmacus Io., *interpres*, 110.
Thaddaeus (s.). *Sepultura*, 214.
— *monachus*. *Codex ms.*, 8.
— *magister*. *Cura ad conceptum*, 96.
Thecla (s.). *Acta*, 289, 291, 293.
Thedoldis (de) Aurel., *aman.*, 37, 43.
Thedoldus Aurelius. *Medicina*, 100-101.
Theodora de Aquino, 324.
Theodoretus, *philosophus*, 212, 214.
Theodoricus, *rex Franc.*, 126-129.
— *ep. cerviensis*, 141-142.
— *ord. Praedic. Mascalcia*, 141-142, 144.
Theodorus (s.). *Vita*, 289.
— *med.*, *interpres*, 139, 144.
— *praedic. damnatus*, 238.
Theodosius, *imperator*, 140, 322.
— *medicus*, 124.
— *senator romanus*, 315.
Theodulus (s.). *Passio*, 286.
Theonomastus. *Stigmata b. Catherinae*, 324.
Theophane. *Historia*, 245.
Theophilus *Liber urinarum*, 73.
Theophrastus. *Opera*, 59, 61.

Therolus, *cancellarius*. *Arcana*, 166.
Thienaeus Caietanus. *Opera*, 20, 23, 42 — *De eo*, 24, 48.
Thoco (de) Guillelmus. *Vita d. Thomae*, 324.
Thomas, *apostolus*. *Vita*, 214, 290 — *Ecclesia*, 273.
— de Aquino. *Opera*, 13-14, 17, 33-34, 155, 161-163 — *Miracula*, 323-324.
— — Aretio, 80.
— *martyr Cantuar.*, 289-290.
— a s. Gregorio, *Cartus.*, 337.
— *Philol. ravennas*, 107-109.
— de Senis. *Codex*, 306-307 — *Stigmata b. Cather.*, 327.
— *archidiac. Spalat. Historia episc*, 276-278.
— de Vernano, *testis*, 115.
— — Villanova, *Cartus.*, 339.
— a Virgine, *Cartus.*, 339.
Tiburcius (s.). *Passio*, 291.
Timotheus (s.), 293-294.
Tinti Hieron., *portusnaonensis*, 196.
Tiraboschius. *Storia letter. ital.*, 194.
Tiro Aquitanus. V. Prosper.
Titus (s.), *sepultus Cretae*, 214.
Tolentis (de) Lucas, *ep. sibinic.*, 223.
Tomasi Caietanus, *cardin.*, 11.
Tomasinus. *Biblioth. ms.*, 24, 92, 151.
Tornieri Arnaldus. *Memorie Marangoni*, 296.
Tortellius Io. *Vita s. Zenobii*, 309.
Tragus Hieronymus. *Botanica*, 67-68 — *Effigies*, 68.
Traianus, *imperator*, 174, 184, 214.
Traleani, *canonicus*, 261.
Trallianus Alexander, 130.
Tricias. *De anima*, 6.
Trithemius, 323.
Trivisanus Nicolaus. *Codex ms.*, 151.
Trombelli Io. Chrisost. *Epistola*, 176 — *Coenobia bononiensia*, 346.
Trunus Nicolaus, *dux Venet.*, 105.
Turnebus. *In Vitruvium*, 182.
Turre (a) Laur. *Epistolae*, 281, 311.
— (de) Ludovicus. *Acta*, 265.
— — Nicol. *Acta*, 265.
— — Philippus. *Dioeceses adriens. et aquil.*, 262.
Turrianus Ioachimus, *ord. Praedic.*, 187, 236-237.
Turrius Io. Bapt., *veronensis*, 14.
Tuscus Ioannes, *Cartus.*, 337.

Ubaldus (s.). *Vita*, 291.
— *Musice*, 207.
— Guidus. *Organa mech.*, 188.

Ubertus de Cortenova. *Aegritudo equorum*, 144.
Ugbelli Ferd. *Italia sacra*, 257-260, 262, 270.
Ugo. *Musice*, 207.
— *abb. Bonaevallis. Vita*, 292.
— (s.), *Curtus. Vita*, 292.
— de Senis. *De augmentatione*, 21.
Ulceus Fortunatus, 92 — *Opera*, 221-222, 322. 333-335.
Unstitius, 313.
Uranius Portusnaonis, 195.
Urbanus pp. III. *Brevia*, 268.
—— — IV. *Epistolae*, 269.
—— — V. *Brevia*, 268.
—— — VI. *Conclave*, 254 — *Indulg.*, 328 — *Brevia*, 268.
—— — VII, 256.
—— — VIII, 259 — *Bullae*, 346.
Ursinis (ab) Napoleo, 144.
—— (de) Ursus, *ep. thean.*, 223.
Ursus, *sacerdos*, *interpres*, 283.
—— Laudensis. *In Galenum*, 81 — *Diaetae universales*, 125.

Valdarfer Christoph., *typogr.*, 22.
Valdezocho (de) Barth. V. Barthol.
Valdkirchius Conradus, *editor*, 52.
Valens, *in Thracia concrem.*, 210.
—— II, 210.
Valentinianus II, 210.
Valentinus (s.). *Passio*, 285.
Valentis (de) Valens. *Codex ms.*, 114.
Valerianus Plinius. *Res medica*, 128.
Valerius, *frater*. *Alchimia*, 167.
Vallarsius, *editor*, 303.
Valle (della) Laelius, 193.
Valturius Robertus, 193-195 — *De re militari*, 192.
Valvasonus Iac. *Passaggio de' Turchi*, 196.
Varro M. T. *Res rustica*, 169-171.
Vasarius Georg. *Vite dei pittori*, 184.
Vedramus, 295.
Veer de Zautboeml Arnoldus, *canonicus*, 211.
Vegetius Flav. Renatus. *Opera*, 122, 137, 141, 173-174, 191.
Vegius Maphaeus. *Vita s. August.*, 223.
Veludo Io., *dat exemplum cod.*, 341.
Venantius (s.). *Eccl. collegiata*, 261.
Veneranda (s). *Vita*, 29.
Venerius Nicol., *praef. Patavii*, 43.
—— Victor, *minister reipubl.*, 6.
Venetiis (de) Petrus. V. Petrus ec.
Ventura Veronensis, 305.
Vergerius Io. Bapt., *episc. pol.*, 241.
—— Petrus Paul. *Opp.*, 240, 241.
Verlatis (de) Michael, *aman.*, 192.
Vernias Nicoletus, *editor*, 35, 51 — *dat codicem*, 20.
Verudianus, *philosophus*, 153.
Vespuccius, *florentinus*, 219.
Veyer Barthol. *Epistolae*. 342.
Vezzosi Franciscus. *De physica*, 55.
Vicecomes Galeatius, *vicar. imper.*, 8, 86.
—— Philippus Maria, 97-98.
—— Violata, 8.
Vicoaggeris Franciscus. *Ecclesia s. Augustini*, 310.
Victor (s.). *Passio*, 286, 292.
Victorius Benedictus. *medicus*, 102.
—— Marianus. *Vita d. Hier.*, 320.
Vida, 295.
Villanius Matthaeus. *Historia*, 328.
—— Philippus. *Vita s. Andreae Scoti*, 327-328.
Villanova (de) Gratian. V. Gratianus.
—— — Thomas. V. Thomas.
Villanovanus Arnaldus. V. Arnaldus
Vincentius, 210, 234 — *Stigmata b. Catherinae*, 325.
—— (s.). *Passio*, 284.
—— de s. Iacobo. *Epist.*, 281.
—— — Scledo, 311.
Vitalis (s.). *Vita*, 286. 289.
Vitruvius. *Archit.*, 173-183, 185, 188.
Vitus (s.), *laudatus*, 288.
Viviani Quiricus, *edit. Vitruvii*, 181.
Viviano (de) Franc., *notarius*, 326.
Vivianus, 295.
Volaterranus Raph. *Ordin. eccl.*, 332.
Voragine (de) Iacobus, 283-285.
Vossius Isaac. *In Vitruvium*, 176.

Warnefridus Paulus. *Vita Gregorii pp. M.*, 250.
Werempurch, *monialis s. Dominici*, 312.
Wiclefus Ioannes. *In Aristotelem*, 20.
Willelmus, *comes palatinus*, 240.
Winandus, *mag. Alchimia*, 163-164.
Wolcherus, *legatus Senas*, 267.
Wycliff. V. Viclefus.

Xenophon, 191.
Xinoris (de), 281.

Yahiab ben Hamech. V. Mesue.
Ypus. *De anima*, 6.
Ysid, *rex*, 147.

Zabarella Barthol. *Insignia*, 276.
—— Franciscus. *Codex ms.*, 47 — *Insignia*, 276.

Zabarella Iac., 275 — *Codex m.*, 207.
Zacharias Aragi, 85.
—— Ioannes, 203.
—— *monachus vicetinus*, 332.
—— Raynerius, *comes Gravinae*, 203.
Zachus Hieron. *Insignia*, 276.
Zambertani Richardus. *Epist.*, 343.
Zanetti Antonius Maria, 290.
—— Franciscus Maria. *Epistolae*, 176.
Zebedaeus, 214, 288.
Zeno (s.). *Vita*, 290.
— Apostolus. *Italia sacra*, 257 — *Codices mss.*, 57-58, 171-172, 266-267, 305, 307.
Zenobius (s.). *Vita*, 309.
Zenonibus (de) Zeno, *aman.*, 265.
Zereus Aragi, 154.
Zetznerus. *Theatrum chemicum*, 147, 150, 155, 158, 162-163, 165.
Zillius, 295.
Zimarra Marcus Ant., *professor*, 37.
Zinon, *philosophus*, 158.
Zizimus, *frater regis Turcarum*, 227-228.
Zonus, 295.
Zug Ioannes, *aman.*, 20.

II.

INDEX RERUM.

Abbatia *sumaquensis*, 268.
Abrotanum, 17.
Acies *instruendae*, 191.
Acta *a Bolland*, 306, 309, 314, 327.
-- *Camaldulensia*, 333.
— *daemonum in morbos*, 122-123.
— *martyrum*, 281.
— *patriarch. aquil.*. 265-272.
— *Sanctorum*, 303-304, 324.
Adianthus, 69.
Aedificia *firma*, 180-181.
Aegritudines *infantium*, 105.
Aer *aestuosus*, 91.
Aeternitas *mundi*, 46.
Afratum. *Cibus*, 128.
Africefana. *Herba*, 75.
Agricultura, 169-172.
Albarus, 110.
Albificatio *Veneris*, 165.
Alburdhi. V. Papyrus.
Alchimia, 147-167.
Alimenta, 77.
Alixinus. *Potus*, 128.
Alkali, 64.
Allium. *Cibus*, 128.
Alopaecia, 110.
Alsitus. V. Melcha.
Amphiteatrum, 180.
Anatomia, 90, 117.
Anguillae. *Cibus*, 128.
Anhelitus. *Bonificatio*, 110.
Anima, 1, 3-4, 6-8, 11-13, 15-17, 22, 25, 27-28, 50, 61.
Animalia, 47, 109, 119.
Anisum, 118.
Annales *ecclesiastici*, 216-218.
—— *Excalceator. s. Trinit.*, 338.
Annexio, 52.
Anni *revolutio*, 100.
Annulus *b. Mariae virginis*, 227.
Annunciatio *b. Mariae virginis*, 286.
Antidotaria, 83-84, 96-97. 110, 115-119.
Antimonium, 163.
Antiquitates *Italiae*, 274.
Anus, 96.
Aparme. *Herba*, 65.
Apertorium (alchim.). 157.
Aphorismi *Hippocratis*, 73-75.
Apoplexia, 101-110.
Apostemata, 100, 110.
Apparitio *s. Marci ev.*, 288.
—— *s. Michaelis*, 286.
Aqua, 128.
— *lactis virginis*, 165.
— *mineralis*, 166.
— *salis armoniaci*, 165.
Aquae, 117.
Arbor *phisicalis* (alchim.), 157.
Arbores, 47.
—— *incidendi*, 122.
Arca *fossilium*, 72.
Archiepiscopatus *camerinensis*, 261.
—— *spalatensis*, 277.
Archipresbyteratus *patavinus*, 276.
Architectura, 173-185.
—— *barbarica*, 179.
—— *gothica*, 179.
—— *navalis*, 197.
—— *teutonica*, 179.
Arena, 180.
Arenga, 268.
Argentum *vivum*, 156.
Arietes, 189.
Arithmetica, 206.
Ars *aurifera* (alchim.), 154-155.
— *medicinae*, 94.
— *militaris*, 191-192.
— *naturalis* (alchim.), 154-155.
— *operativa*, 113.
— *parva Galeni*, 81, 84, 102.
— *practica medicinalis*, 112.
— *sanativa*, 76.
Arsenicum, 165.
Artesella. V. Tegni.
Artetica, 98.
Articella *Galeni*. V. Tegni.
Artiscella. V. Tegni.
Arx *Novigradi*, 185.
Asafati, 110.

Asina. *Lac*, 114.
Asma, 93, 101.
Asuen, 97.
Aspectus *planetarum*, 92.
Assaron, 87.
Assumptio *b. Mariae virginis*, 294.
Astrologia *ordinaria*, 107.
—— *ad curandum*, 119.
—— *Tractatus medic.*, 92.
Astronomia, 107, 199.
—— *Hippocratis*, 99.
Atomata, 103.
Atramentum *optimum*, 122.
Atriplex. *Cibus*, 128.
Aures. *Dolores*, 101, 110 — *Fluxus sanguinis*, 101 — *Sordes*, 114 — *Surditas*, 101, 110 — *Tinnitus*, 101, 110.
Auripigmentum, 165.
Aurora *consurgens* (alchim.), 155.
Aurum *potabile* (alchim.), 165-166.
Austures. *Cura*, 141.
Aves, 47, 109 — *Doctrina*, 139 — *Icones*, 77.
— *agrestes. Cibus*, 127-128.
Axarabacum, 87.

Balistae, 188.
Balnea *Aquis*, 98.
—— *Pisis*, 104.
Balsamum, 104.
Bardana. *Herba*, 63.
Bardhi. V. Papyrus.
Basilica *Vaticana*, 263-264, 319.
Bellum *germanicum*, 240.
—— *in Turcas cogendum*, 223, 227-228, 231, 243, 254.
Beneficia, 268.
Berbena. *Herba*, 62.
Betonica. *Herba*, 64, 75.
Bibliotheca *Admontensis*, 201.
—— *Aniciana*, 257.
—— *Assisiens. Francisc.*, 319.
—— *Audomaropolitana*, 212.
—— *Bernensis*, 202.
—— *Bononiensis*, 206, 212 — *S. Dominici*, 307, 309 — *S. Salvatoris*, 176.
—— *Bruxellensis*, 212, 222.
—— *Budensis*, 187.
—— *Caesenatensis Malatestiana*, 144, 175, 177.
—— *Carnutensis*, 212.
—— *Cassinensis*, 291.
—— *Chemica Mangeti*, 147-148, 156, 159, 166-167.
—— *Dresdensis*, 212.
—— *Fabricii Alberti*, 218.
Bibliotheca *Ferrar. s. Pauli*, 281.
—— *Florentina*, *Laurentiana*, 176 — *S. Marci*, 170 — *Medicaea*, 353 — *Nationalis*, 183-184 — *s. Reparatae*, 170 — *Riccardiana*, 151, 153, 158-159.
—— *Franciscana*, 154.
—— *Gesneriana*, 76.
—— *Hispana*, 158.
—— *Mantuana Carmel.*, 281.
—— *Martyrologica*, 280.
—— *Mediolanensis*, *Ambros.*, 176, 187, 203, 250, 265 — *Metropolitana*, 25.
—— *Monacensis*, 222.
—— *Monspessulanensis*, 212.
—— *Parisiens.*, 123, 212, 222 — *Mazarina*, 76 — *Nationalis*, 32 — *Regia*, 154, 175, 194, 201-202, 319.
—— *Patavina s. Antonii*, 29. 114, 274 — *Gymnasii*, 139, 207 — *S. Io. in Viridario*, 3, 320 — *S. Iustinae*, 274 — *Municip.*, 274 — *Seminarii*, 274.
—— *Pisana s. Clarae*, 76.
—— *Romana Barberina*, 141 — *Vaticana*, 175, 177, 187, 245, 250, 264-265, 280, 316, 323.
—— *Sanctamaurensis*, 201.
—— *Taurinensis Gymn.*, 318.
—— *Traiectina*, 212.
—— *Urbinatensis*, 175.
—— *Valenciana*, 212, 222 — *S. Hieron.*, 184.
—— *Veneta s. Georgii maioris*, 334 — *Grimania*, 267 — *Ss. Io. et Pauli*, 187, 237, 327, 341 — *Marciana*, 24, 82, 105, 169-170, 173, 175, 188, 194-195, 201, 266, 274, 290, 292 — *S. Michaelis prope Murianum*, 115 — *Zeniana*, 306, 307.
—— *Veronensis Burri*, 280 — *Capitul.*, 280 — *Muselliana*, 280.
—— *Vindobonensis Caesarea*, 158, 201-202, 271, 274.

Biblus. V. Papyrus.
Bibula. V. Papyrus.
Borax. *Praeparatio* (alchim.), 65.
Botanica, 102-104, 161, 167.
Brevia *pontificum*, 268, 272.
—— *Alexandri pp. VI*, 233-237.
—— *Clementis pp. VII*, 241.
—— *Pauli pp. III*, 241.
Bubuli. *Cibus*, 128.
Butyrum, 128.

Caelum, 1, 3, 6-9, 15, 19, 22-23, 25, 49, 53.
Caepae. *Cibus*, 128.
Caeremoniae *pontificiae*, 251.
Calcinatio *corporum*, 165.
Calculi *in corpore humano*, 72, 98, 101.
Calendarium, 199, 279-281.
Calendula. *Herba*, 132.
Calliope. *Liber musicae*, 205.
Calx, 180.
Camomilla, 117.
Cancelleria *ducalis ven.*, 273.
Cancrum, 94.
Canon *Avicennae*, 86-88, 99-100.
Canonizatio *Benvenutae Boianae*, 329-331.
Capilli *humani*, (alchim.), 110, 166.
Capitulum *aquileiense*, 281.
—— *civitatense*, 269, 272.
—— *coloniense*, 226.
—— *constantiense*, 225.
—— *faventinum*, 333.
—— *florentinum*, 238.
—— *ionicum*, 178-179.
—— *spalatense*, 277.
Cappella *s. Barbatiani*, 123.
Capreoli. *Usus in cibo*, 128.
Capupurgia, 117.
Caput. *Decoratio*, 97 — *Dolor*, 96-97, 101.
—— *s. Georgii mart.*, 300.
—— *s. Iacobi ap.*, 301.
Caranza. *Herba*, 64.
Carbonella. *Herba*, 132.
Carbunculi, 100, 129.
Cardinalatus, 237.
Carmina, 153, 171, 192-193, 249, 309.
Carnes *diversor. animal.*, 128.
—— *vitandae in cibo*, 91.
Carta. V. Papyrus.
Caseus, 128.
Castrum *Veneris*, 299.
Casus reservati, 320.
Catalogus *apostolorum*, 292.
—— *lipsanorum Ss.*, 296-297.
Catapultae, 188.
Catasticum *Cretae*, 278.
Cataxirion. V. Papyrus.
Cathedra *s. Petri*, 285.
Catherata, 98.
Causae, 3, 5, 10, 27.
Cauteria, 134.
Cerebrum. *Fractura*, 97 — *Morbi*, 102, 110.
Cerevisia. *Potus*, 128.
Cerotum, 93, 108, 111, 117.
Ceterach, 69.
Charta *topogr. Aquileiae*, 268.
Chemia. V. Alchimia.
Chilelinelec. *Herba*, 87.
Chirurgia, 86, 100, 132-134.
Chronica *Cartusiae*, 337.
—— *coenobii corp. Christi*, 341.
—— *Dalmatiae*, 278.
—— *Andreae Danduli*, 334.
—— *Ecclesiae*, 209-211.
—— *Hermanni Contracti*, 313.
—— *Regiensis*, 262.
—— *Salonae*, 278.
Chronographia *tripartita*, 245.
Cibi. *Usus*, 83, 101, 123-127, 129-130.
Cicer, 17, 128.
Cichoreum, 114.
Cicuta, 127.
Cinis *combustorum in Arnum deiectus*, 238.
Cipperus, 17.
Ciraglossae, 87.
Circus. *Constructio*, 180.
Claudentia, 103.
Clerus *venetus*, 273.
Clisteres, 117.
Cochleae, 188.
Codex *Altempsianus*, 323.
— *Ambrosianus mediol.*, 177.
— *Andegavensis*, 250.
— *Barbari Danielis*, 181.
— *Bessarionaeus*, 237.
— *Bigotianus*, 250.
— *Bivilaquius, veron.*, 309.
— *Bodleianus*, 76.
— *Canonicianus*, 191.
— *Cartusiae maioris*, 226.
— *Cassinensis*, 245.
— *Etonensis*, 175-177.
— *Florentinus*, 177.
— *Galliani Berardi*, 181.
— *Laet (de) Ioannis*, 181.
— *Malatestianus, caesen.*, 177.
— *Perraulti Claudii*, 181.
— *Philandri Guillelmi*, 181.
— *Poleni Ioannis*, 181.
— *Pontederae Iulii*, 181.
— *Salmasii Claudii*, 181.
— *Scaligerianus*, 177.
— *Senensis*, 183.
— *Tolentinas venetus*, 82.
— *Turonensis*, 250.
— *Ultraiectinus*, 306.
— *Vossii Iacobi*, 177.
Codices *picti*, 74, 161, 169-170, 174, 192, 209-212, 214, 222, 289-290, 309, 316, 323, 327, 347.

Codices *Bimardiani*, 177.
—— *Colbertini*, 177, 250.
—— *Estenses*, 177, 250.
—— *Parisienses*, 77, 177, 250, 264.
—— *Tolosani*. 323.
—— *Valentini*, 177, 184.
—— *Veneti*, 213.
—— *Vitruviani*. 173-177, 181.
Codicillus (alchim.), 157.
Coenobia *Cretae*, 278.
—— *s. Severini*, 262.
Coenobium *Bononiense Praedicat.*, 305, 307, 309.
—— *Carcassonense*, 305.
—— *Castelliense*. 213.
—— *s. Catherinae senensis, Farrae*, 342-343.
—— *Cisterc. Septimi*, 279.
—— *Civ. Austr., Praed.*, 341.
—— *s. Cyriaci*, 250.
—— *s. Mariae de Cella, Observantium*, 342.
—— —— *de Lacromae*, 304.
—— *monialium de poenitentia*, 330, 341.
—— *ordinis Praedicat.*, 213.
—— *patav. s. August.*, 339.
—— — *s. Ioannis in Viridario*, 3, 8, 9, 12, 14, 17-18, 20-21, 23-24, 27, 32-34, 43, 47-48, 50, 59, 320, 323.
—— *sublacense*, 355.
—— *s. Trin. de Brond.*, 268.
—— *Venet. Cartusiae*, 172.
—— — *corp. Christi*, 326.
—— — *s. Crucis de Iudaica*, 321.
—— — *s. Georgii maioris*, 300-301, 324.
—— — — *in alga*, 347.
—— — *ss. Io. et Pauli*, 67, 187, 200, 326.
—— — *s. Salvatoris*, 27.
—— — *s. Stephani*, 48.
—— *vicet. s. Barthol.*, 20.
—— *vivariense*, 213.
Cognomina *cleri patavini*, 275-276.
Coitus. *Regimen*, 97.
Colera *purgatur per aures*, 133.
Colica, 97, 101, 110, 113.
Collationes, 268.
Collectio *Salernitana*, 76. 93.
Collegium *cardinalium*, 223.
—— *Gregorianum*, 257.
Colliget Averrois, 88-89.
Collyrium, 101-111.
Colonia *graeca Venet.*, 277.
Color aureus. *Fabricatio*, 122.
Columbi. *Cibus*, 128.
Columnae, 179-180.
Combustio *ignis*, 110.
Commenta *in Aristot.*, 9-18, 31.
Complexio. *Malicia*, 77, 79
Compositio *mundi*, 48.
Compositiones *medicae*, 82.
—— *partium*, 268.
Compromissa, 268.
Computus *eccles.*, 318.
Conceptio, 13, 96.
—— *b. Mariae virginis*, 288, 324.
Concilia *romana*, 272.
Concilium *cogendum*, 240-241.
—— *lateranense*, 44, 77.
Conclavia *pontificum*, 252-256.
Concoctio, 103.
Confectiones, 84, 93, 117.
Confessio *s. Martini*, 308.
Confoederationes, 268.
Congregatio *Cassinensis*, 44, 299, 304, 355.
—— *Oratorii*, 217, 219.
—— *s. Sabinae*, 307.
Coniunctiones *planetarum*, 92.
Consilia *medica*, 81, 96, 102.
Consolida *regalis*, 87.
Consulatus *caesarei*, 217.
Conventus *nurembergensis*, 223.
—— *ratisbonensis*, 244.
—— *Vicetiae*, 244.
—— *Vormatiae*, 241, 244.
Contrapunctum, 201, 204-205.
Contrata *s. Leonardi Paduae*, 311.
Contusiones, 96.
Cor. *Aegritudines*, 110, 116 — *infortiandum*, 93.
Corpora *supercaelestia*, 161.
Corpus *s. Barthol. Benev.*, 311.
—— *b. Helenae*, 314.
—— *s. Luciae*, 301.
—— *s. Pauli novi*, 301.
Correctorium *fatuorum* (alch.), 157.
Cosmographia *Seb. Munsteri*, 313.
Cosmologia, 49.
Creaturae, 48.
Crura *equorum*, 138.
Cucurbita. *Cibus*, 128.
Culices, 114.
Cultura *herbarum*, 114, 121.
Cuprum. *Tinctura*, 166.
Cura *equorum*, 142-144.
Curia *episc. veneta*, 325-326.
Cutis. *Affectiones*, 101, 110.

Daemones. *Fuga*, 109.
Datia, 268.
Decalogus *moralis et mixtus*, 38.
Decollatio *s. Io. Bapt*, 291, 295.
Decreta *Gratiani*, 319.
Dedicatio *ecclesiae*, 289, 295.
Degradatio. *Savonarola Hieron.*, 237.
Dentes. *Dolores*, 101, 110.
Dentitativa, 108-109.
Depilativa, 108-109.
Diaetae *particulares*, 83, 119.
—— *universales*, 83, 125.
Diagrammata, 147, 156, 160, 174, 189.
Dicta philosophorum, 193.
Dies *aegyptiaci*, 76.
Differentiae *partium*, 88.
Dioecesis *adriensis*, 262.
—— *augustana*, 225.
—— *caietana*, 260.
—— *Italiae*, 261.
—— *narbonensis*, 160.
—— *niciensis*, 261.
—— *traiectensis*, 51, 211.
Diplomata *imperatorum*, 267-268.
Discordia *ecclesiae*, 221.
Dissertationes *eccles.*, 219-221.
Doctrina *virtutum*, 71.
Dolores *varii*, 85, 94, 110.
Dominium *senense*, 227.
Domus *Iesuatorum Ven.*, 344.
—— *Salvat. de Florent.*, 235-236.
—— *theologica vratislav.*, 241.
—— *astrologica*, 92.
Donum *Dei* (alch.), 155.
Dorsum. *Dolor*, 110.

Echea, 109.
Ecclesia *aemoniensis*, 269.
—— *s. Basilii Venet.*, 305.
—— *s. Blasii Venet.*, 279.
—— *camerinensis*, 261.
—— *cavensis*, 336.
—— *chiemensis*, 240.
—— *cranenburgensis*, 240.
—— *fabrianensis*, 261.
—— *gallicana. Libertates*, 229.
—— *s. Ioannis*, 269.
—— *iustinopolitana*, 241.
—— *labacensis*, 241.
—— *magdeburgensis*, 240.
—— *s. Marci Venet.*, 187.
—— *b. Mart. Zautboctmellen*, 241.
—— *moguntina*, 240.
—— *s. Michaelis Bronduli*, 298.
—— *s. Mustiolae de Turri*, 261.
—— *olomucensis*, 240.
—— *parmensis*, 261.
—— *pataviensis*, 240.
Ecclesia *polensis*, 241.
—— *Quinqueecclesiarum*, 227.
—— *ratisbonensis*. 240.
—— *regiensis*, 262.
—— *romana*, 250.
—— *salisburg. Iura*, 226, 240.
—— *s. Sebastiani Venet.*, 273.
—— *senensis*. 261.
—— *s. Severini*, 262.
—— *s. Stephani Muriani*, 186.
—— *strigoniensis*, 227.
—— *s. Thomae Venet.*, 275.
—— *tornacensis*, 118.
—— *tridentina*. 240.
—— *veneta*, 274, 321, 341.
—— *viglebanensis*, 261.
—— *vindobonensis*, 240-241.
—— *xanctensis*, 240.
Ecclesiae *Cretae*, 278.
—— *Protestantes*, 315.
Edulia *fructuum*, 77.
Effigies *d. Thomae Aquin.*, 161.
—— *Tragi Hieron.*, 68.
Electiones *patriarch.*, 268.
Electuaria, 116-117.
Elementa, 47, 49, 52, 158.
Elixir, 149, 154, 157, 160, 165.
Embroca, 117.
Emollientia, 103.
Empetigo, 110.
Emplastra, 84, 103, 116-117, 145.
Epacta *invenienda*, 122.
Epar. *Dispositiones*, 96, 110.
Epigrammata, 186.
Epilexia, 101, 110.
Episcopatus *bellunensis*, 303.
—— *camerinensis*, 261.
—— *carpensis*, 261.
—— *constantiensis*, 225.
—— *fabrianensis*, 261.
—— *patavinus*, 303.
—— *pinaroliensis*, 261.
—— *senensis*, 276.
—— *tergestinus*, 260.
Epistolae, 4-5, 15, 54, 75, 120-121, 129-130, 147-149, 152, 157, 159-160, 165, 170-172, 176, 179, 192-193, 195, 200, 204, 219, 233-236, 238, 240-242, 244, 249, 267-268, 277, 281.
—— *decretales*, 220.
Epithemata, 117.
Equi. *Curatio*, 145.
Equites. *Impositiones*, 268.
Erectiones *ecclesiarum*, 268.
Eringi. *Herbae*, 64.
Erratorum *correctio*, 245-246.
Esculenta *varia*, 128.

Esse *et essentia*, (alch.), 162.
Essentiae *essentiarum* (alch.), 161.
—— *intencionales* (alch.), 161.
—— *visibiles* (alch.), 161.
Esicium. *Cibus*, 128.
Esocetum. *Cibus*, 128.
Etimologiae *Isidori*, 296.
Euphoniae *musicae*, 204.
Exaltatio *s. Crucis*, 291.
Excidium *Aquileiae*, 271.
Exercitationes *Vitruvianae*, 178-182.
Extergentia, 103.
Extortilliatura *equorum*, 138.

Fabae. *Cibus*, 128.
Fabrica *mundi*, 122.
Fagasmon. V. Papyrus.
Falcones. *Morbi*, 140-141.
Familia *Bavonis*, 275.
—— *Collalto*, 275.
—— *Contarena*, 301.
—— *Estensis*, 275.
—— *Landuccia*, *senensis*, 141.
—— *Lupia*, 280.
—— *Manziorum*, 310.
Fascinus, 103.
Febris, 21, 76, 78, 95-97, 100, 102-103.
Fel. *Cistis*, 117.
Feuda, 266-268.
Filices, 69.
Fistula, 93-94, 100, 139.
Flos *rancius*. V. Calendula.
Fluida, 133.
Fluxus, 96, 98, 101, 110.
Foca, 109.
Foedus *Cameraci*, 232.
—— *Venetor. cum Mediolan.*, 6.
Fornaces (alch.), 156.
Fossilia, 72, 103.
Frasinella. *Herba*, 64.
Fruncati. *Cibus*, 128.
Fungi, 69-70.
Furfuratio, 103, 110.

Gallinae, *Cibus*, 128.
Gangraena, 100.
Gemmae, 72.
Genealogicon *comitum Goriciae*, 269.
Generatio *et corruptio*, 1, 3, 6-9, 12-13, 15, 17, 22, 26, 49-50, 52-53, 60.
Gengivae. *Passiones*, 110.
Gesta *imperat. et pontif. rom.*, 246-247, 249-251, 277.
— *Caroli Magni*, 218.
— *s. Dominici*, 305.
— *s. Rofilli*, 290.
— *Spalatinorum*, 277.
Gladiolus. V. Papyrus.
Globi *vitrei*, 72.
Glossopetrae, 68.
Grues. *Cibus*, 128.
Gula. *Passiones*, 110.
Gymnasium *bonnense*, 240.
—— *bononiense*, 17, 21, 107, 114.
—— *parisiense*, 91.
—— *patavinum*, 20-21, 25, 32-33, 37, 43, 49, 51, 61-62, 101, 195, 197, 274.
—— *placentinum*, 21.
—— *ticinense*, 21, 86, 99.
—— *venetum*, 107.
Gynecaeum *chemicum*, 153.

Haemorrhoides, 85, 93-94, 114.
Haeresis *luterana*, 242.
Helleborus, 127.
Hepar. *Dolor*, 101.
Herbae, 83-84, 121, 128 — *Virtutes*, 62-66, 68, 75, 121, 145.
Herisipilla, 101.
Hieronymianus, 318-320.
Hinnuli. *Cibus*, 128.
Historia *animalium* 59-60.
—— *Barlaam et Iosaphat*, 299.
—— *basilicae Vaticanae*, 263.
—— *Canonicorum regular.*, 332, 345-347.
—— *coenobii Cavensis*, 335.
—— *Cistercensium*, 336.
—— *ecclesiastica*, 209, 212-214, 274-276, 282, 284.
—— *s. Georgii maior. Ven.*, 333-334.
—— *imperat. et pontific. roman.*, 277.
—— *Longobardorum*, 293, 295.
—— *Muriani*, 185.
—— *naturalis*, 59, 104.
—— *pontificia* 244-245.
—— *Praedicatorum*, 340-345.
—— *scolasticha*, 214-215, 220.
—— *thebana*, 147.
Hodaeporicon, 233.
Horoscopus *urbis fundandae*, 183.
Horti. *Cultus*, 171.
Hortulanus. *Liber alchim.*, 150, 153.
Hospitalia, 227, 267.
Humores, 88, 93-94, 96, 103, 129.
Hydropisis, 85, 93, 97, 101, 110.
Hygiaene, 76.
Hymni, 317-318, 321, 332, 334.

Ichnographia, 189.
Iliaca, 101.

Illia. *Passiones*, 110.
Imago *b. Benvenutae Boianae*, 351.
— *Iesus pueri*, 210-211.
— *Savonarolae Hieron.*, 237.
— *d. Thomae Aquinatis*, 161.
— *Tragi Hieronymi*, 68.
Impregnatio, 96.
Incantationes, 113, 122-123, 145.
Index *librorum prohibit.*, 243.
Indumenta. *Usus*, 123.
Infantes. *Aegritudines*, 105.
Infusiones, 110.
Inscriptiones *sepulchrales*, 271.
Insignia *varia*, 19, 35, 65, 192.
—— *Abbate (de) Ioannis*, 275.
—— *Aiperti de Orzalemo*, 275.
—— *Astorellis (de) Barthol.*, 276.
—— *Barisonii Alberti*, 276.
—— *gentis Battaggia*, 42.
—— *cardin. Bessarionis*, 15, 25, 174, 199, 210, 212.
—— *Boatinis (de) Boatini*, 275.
—— *Bonafedis Leonardi*, 329.
—— *Businellis (de) Uberti*, 275.
—— *Capitibusvaccae (de) Barthol.*, 275.
—— *Carraria (de) comitis*, 276.
—— *cleri patavini*, 275-276.
—— *Conr. de Concoreggio*, 275.
—— *Constantiniani ord.*, 347.
—— *Contareni Gabrielis*, 276.
—— *Corvini Matth., regis*, 187.
—— *Emo I.*, 211.
—— *Floriani de Florianis*, 275.
—— *Forciate (de) Aegidii*, 275.
—— *b. Iacobi*, 301.
—— *Fratta (de) Ioannis*, 275.
—— *G. K.*, 74.
—— *Gallis (de) Benedicti*, 276.
—— *Garzonibus (de) Ioann.*, 276.
—— *Gualdi Iosephi*, 276.
—— — *Pauli*, 276.
—— *Inzegneratis (de) Io.*, 276.
—— *Leopardis (de) Wilfredi*, 275.
—— *Lippomani Angeli*, 276.
—— —— *Petri*, 276.
—— *Malatestarum*, 193.
—— *Marchanovae Ioannis*, 21.
—— *gentis Mediceae*, 53.
—— *Michaelis Augustini*, 276.
—— —— *Hieronymi*, 276.
—— *gentis Mudatio*, 33.
—— *Mussati Galeatii*, 276.
—— *Parlatoribus (de) Ang.*, 276.
—— *Placentini Ioannis*, 275.
—— *Pratae comitis Pilei*, 275.
—— *Quirini Thaddaei*, 276.
—— *Saorellis (de) Petri*, 275.
Insignia *Scrovignis (de) Petri*, 275.
—— *Zabarella Bartholom.*, 276.
—— —— *Francisci*, 276.
—— *Zachi Hieronymi*, 276.
Insitiones, 172.
Instructiones *pontif. legatis*, 223-232.
Instrumenta *bellica*, 193.
Interdictum *pontif. in Florentiam*, 235-236.
Intestina, 78, 96, 110.
Inventio *s. Crucis*, 286.
—— *s. Gamalielis*, 291.
—— *s. Stephani*, 291.
Investiturae, 268.
Iter *terrae sanctae*, 248.
Itericia *citrina*, 101.
Iuncturae. *Dolores*, 105.
Iusquiamum *album. Radix*, 113.
Iustificatio, 244.

Kabi. *Herba*, 64.
Kirta. V. Papyrus.

Labia. *Passiones*, 110.
Lac, 128.
Lactuca. *Cultura*, 114.
Lampredae. *Cibus*, 128.
Lanaria. V. Papyrus.
Lapides. *Tractatus*, 47, 109.
—— *in corpore humano*, 72.
—— *pretiosi*, 71, 157, 161.
Lapis *philosoph.* (alchim.), 149-150, 152-153, 156-158, 160, 162-164, 167.
— *physicus. Secretum* (alch.), 147.
— *universalis* (alch.), 155.
Lardus. *Cibus*, 128.
Lassitudines, 103.
Lateres *in aedificiis*, 180-181.
Laxantia, 103.
Legationes *variae*, 239, 268-269, 277.
Legenda *s. Hilarionis*, 299.
—— *b. Clarae*, 309.
—— *s. Michaelis*, 298.
—— *aurea Iac. de Voragine*, 285, 292-295.
Legendae *Sanctorum*, 289-295, 297.
Legumina, 83, 121, 128.
Lenticula. *Cibus*, 128.
Lepores. *Cibus*, 128.
Lepra, 110.
Lexicon *medicum*, 131.
—— *Vitruvii*, 1, 182.
Liber *passionalis*, 293.
— *viaticus*, 82-83.
Lichen, 70.
Licinia (pharmac.), 117.
Ligationes *hominum*, 113.

Ligna. *Vires*, 180.
Lilium (alch.), 157.
Lingua. *Passiones*, 110.
Linimenta, 117.
Lipsana *sacra*, 229-230, 268, 296-297.
Liquores. *Potus*, 83.
Loc. *Species*, 116.
Loca *affecta*, 78, 80.
Locus, 46.
Lucidarium *musice*, 203.
Lumbrici, 94.
Lumen *novum* (alch.), 158.
Luna, 99-100.
Lunaria. *Herba*, 69.
Lupinum, 17.

Machinae *variae*, 92, 188, 193-194.
Magisterium (alch.), 153, 156, 164.
Maleficia, 103.
Malum *mortuum*. *Aegritudo*, 94.
Malva. *Cibus*, 128.
Mammillae. *Passiones*, 93, 110.
Manumissiones, 268.
Marasmus, 77.
Marcor, 77.
Marescalcia *equorum*, 143-144.
Marmora, 72, 184.
Martyrologia, 280-282, 343.
Mathematica, 107-108.
Matrix. *Passiones*, 96, 98, 101.
Maximum *et minimum*, 41.
Medicamenta. *Modus*, *electio*, *quantitas*, 135.
Medicina *accipitraria*, 139-141.
—— *Aegyptiorum*, 104.
—— *magna* (alch.), 167.
—— *methodica*, 104.
—— *veterinaria*, 137-139, 141.
Medicinae *benedictae*, 115.
—— *compositae*, 93, 116, 135.
—— *cordiales*, 90.
—— *deleteriae*, 115.
—— *taboriosae*, 115.
—— *opiatae*, 116.
—— *purgantes*, 80, 115.
—— *reductae ad actum*, 80.
—— *simplices*, 118, 120.
—— *solventes*, 110, 115-116.
Medo. *Potus*, 128.
Melancolia, 101, 110, 133.
Melcha, 130-131.
Melilotum, 87, 118.
Melo. *Cibus*, 128.
Membra *generationis*, 110.
Membrana *peutingeriana*, 271.
Memoria *artificialis*, 318.
Menstrua, 93, 101.
Mentum. *Passiones*, 110.
Mercurius *mineralis*, 163, 165-166.
Messias. *Quaestiones*, 48.
Metalla, 47, 72, 154, 157, 159, 164-165, 167.
Metaphysica, 22.
Meteorologica, 1-3, 6-9, 16-22, 25-26, 28, 53.
Methodus *medendi*, 79, 84, 88.
Microtecni. V. Ars *parva*.
Microtegni. V. Ars *parva*.
Mictus *sanguinis*, 101.
Milium. *Cibus*, 128.
Mineralia, 71.
Miracula *Sanctorum*, 306, 309, 315-317, 323-324.
Missa *b. Benvenutae Boianae*, 330.
Mithridatium, 122.
Mixtio, 52.
Momordica. *Herba*, 64.
Monasteria *varia*, 207, 233, 236, 238.
Moneta *Aquileiae*, 271.
Monochordus, 206.
Monumenta *aquileiensia*, 267, 269, 271, 274.
Morbi *curandi*, 79.
— *cutanei*, 100.
— *equorum*, 138-139.
— *intestinorum*, 93.
Morbus *gallicus*, 102, 103, 108.
—— *polanus*, 103.
—— *polonicus*, 103.
Morphaea, 101, 110.
Morsus *bestiarum*, 85, 96.
Mortarium, 180.
Motus, 45.
— *animalium*, 2-4, 7, 11, 27, 59.
— *proiectorum*, 41.
Mulomedicina, 137.
Mundus, 2-4, 6-9, 15, 19, 22, 26-27
— *Compositio*, 48.
Mures. *Stercus* (alch.), 166.
Muscus, 70.
Musice, 180, 199-207.

Nares, 101, 110.
Nativitas *b. Mariae virg.*, 291.
Natura. *Mutatio* (alch.), 160.
—— *puerorum*, 80.
Nervi. *Passiones*, 90, 110.
Nitrum, 17.
Nodi, 110.
Novilunium, 99.

Obaesitas, 103.
Obitus *s. Augustini*, 291.
—— *s. Caroli Borromaei*, 311.
—— *fratrum Praedicatorum*, 345.

Oculi. *Collyria.* 76, 93-94, 125 — *Morbi*, 85, 93, 101, 110, 134.
Oculus. *Dignitas*, 134 — *Color*, 13.
—— *bovis. Herba*, 64.
Oedema, 101.
Officia *ecclesiastica*, 215.
—— *Ss.*, 280, 311, 317, 321, 323, 330.
Olea, 116-117.
Olera. 121, 128.
Onichia. *Herba*, 132.
Ontologia, 49.
Operientia, 103.
Ophtalmia, 101.
Optica, 180, 188.
Oraculum *sibyllinum*, 171.
Oratorium *s. Ioann. a navibus*, 339.
Ordo *Benedictin.*, 118, 304, 313, 335.
— *Canonicorum regul.*, 332-333, 345-347.
— *Carmelitarum*, 206.
— *Cartusiensis*, 337.
— *Cisterciensis*, 279, 336.
— *Eremitarum*, 51.
— *Excalceatorum s. Trinit.*, 338.
— *Minorum, de observantia*, 235.
— *Praedicatorum* 17-18, 26, 33, 67, 92, 171-172, 187, 200, 233, 236-239, 293, 297-298, 305-307.
—— *Servorum*, 234.
Organa *mechanica*, 188.
Origini *di Padova*, 311.
Origo *Aquileiae*, 271.
— *Carnorum*, 271.
— *Utini*, 266.
Ortographia, 189.
Ortulanus. V. Hortulanus.
Oryza. *Cibus*, 128.
Os. *Passiones*, 101, 110.
Ossa. *Fractura*, 110.
— *Titi Livii*, 311.
Ostreae. *Cibus*, 128.
Ova, 128.
Ovis *avetarda*, 128.
Oxygala. *Cibus*, 128.

Pacta *Venetor. cum patr. aquil.*, 267.
Palatium *Cosmi Medicei*, 187.
—— *Venetor. Constructio*, 186.
Pandectae *Gesneri*, 153, 158-159.
—— *medicinae*, 120-121.
Panicum. *Cibus*, 128.
Panis, 128.
Papyros. V. Papyrus.
Papyrus, 66.
Parabolae *medicationis*, 91.
Paralysis, 85, 94, 101, 110.
Parlamenta, 105, 268.
Passiones *Sanctorum*. V. Vitae ec.
—— *morborum*, 90.
Pastiones *villaticae*, 171.
Patriarchatus *aquil. Suppressio*, 272.
—— *Venetiarum*, 273.
Pavones. *Cibus*, 128.
Pectines. *Cibus*, 128.
Pectus. *Passiones*, 94, 96, 110.
Pedes. *Dolores*, 105.
Pediculi, 103, 110.
Pentaphyllum. *Herba*, 65.
Perdices. *Cibus*, 128.
Pericochlia, 188.
Peristereon. *Herba*, 62.
Persecutio *ecclesiae*, 221.
Perspectiva, 188-189.
Pestis, 93, 96-97, 103, 106-107, 111, 277.
Petecchie, 89.
Petroxillinus, 17.
Pezica. *Fungus*, 70.
Pharmaca. *Usus*, 114-115, 118, 122, 133, 135, 140-144.
Phasianus. *Cibus*, 128.
Philantropos. *Herba*, 63.
Philosophia, 23-24, 26, 107.
Phrenesis, 101.
Phyllitides. *Planta*, 69.
Pictantia. *Donum*, 236.
Picturae *codicum mss.*, 3, 7, 18-19, 21, 25, 52, 126, 185-187, 193-194, 199, 202, 250.
Pili, 110.
Pillulae, 116-117.
Piperatae, 93.
Pisces, 47, 83, 109, 128.
Placita *varia*, 267-268.
Planetae, 47, 62-63, 92, 99.
Plantae, 8, 26, 59, 61-70, 103, 104, 109, 192.
—— *Imag. pictae*, 64-65, 67-69.
Platenses. V. Soleae.
Pleuresis, 98, 101.
Poculenta, 128.
Podagra, 91, 94, 106, 110.
Polenta. V. Melcha.
Polium *montanum*. V. Sticados *citrinum*.
Polytricum. *Planta capillaris*, 69-70.
Poma. *Cibus*, 128.
Pondera *medicinalia*, 114.
Pons *Danubii*, 184.
Porcellus *domesticus. Cibus*, 128.
Pori. *Purgationes*, 103.
Porrigo, 103.
Portae *turisellarum*, *Patavii*, 311.
Portus *matamaucensis*, 298.
—— *ravennatensis*, 213.

Potiones, 65.
Potus. *Usus*, 91, 123.
Practica (alch.), 164.
—— *mag. Bartholomaei*, 75.
—— *equorum*, 141-142.
—— *medicinae*, 95.
—— *pragensis*, 162.
Praecedentia. *Iura*, 268.
Praepositurae. *Extinctio*, 268.
Praescientia *futurorum*, 109.
Praescriptiones *caballisticae*, 93.
—— *medicae*, 92-93.
Praesentatio *b. Mar. virg.*, 289-290.
Pretium *codd. mss.*, 10, 14, 74, 170.
Privilegia, 248, 277-278.
Prognostica *Hippocratis*, 75.
Prophetia *sibyllae Erithreae*, 296.
Proportiones *musicae*, 204-205.
Proprietates *rerum*, 64, 66, 109.
Pulmones. *Passiones*, 97, 101, 110.
Pulsus, 73, 78-79, 135.
Pulveres, 93, 116-117.
Pulvis *cicadae*, 17.
—— *puteolanus*, 180.
Purificatio *b. Mariae virg.*, 284.
Purpura, 68.

Quaestiones *accid.* (alch.), 148, 157.
—— *essent.* (alch.), 148, 157.
—— *medicae*, 81.
—— *philosophicae*, 10, 18-21, 23, 41.
—— *physicae*, 42, 50-51, 157.
—— *religiosae*, 48, 51.
Quintessentia (alch.), 94, 111, 137, 162.

Radices. *Cibus*, 91.
Rarefacientia, 103.
Rationale. *Gemmae*, 72.
Rebis (alch.), 166.
Receptae, 94, 99, 113, 156, 160, 167.
Recuperatio *Terrae sanctae*, 222.
Redemptio *captivorum*, 338-339.
Reformatio *ecclesiae*, 242-244.
Reformationes *ord. Praedicat.*, 306-307.
Regalia, 268.
Regimen *acutorum*, 74, 81, 89-90.
—— *sanitatis*, 76-77, 91, 125-126.
Renes. *Passiones*, 96-97, 110, 139.
Res *hungaricae*, 227.
— *militaris*, 173, 193-195.
— *pecuaria*, 171.
— *praeter naturam*, 88.
— *rustica*, 169-172.
— *tormentaria*, 194.
Reservationes, 268.
Rhaponticum, 104.
Rhythmi, 6, 17, 20, 76, 93, 114, 122, 153.
Rosa *aurea* (alch.), 153.
Rosarium (alch.), 148, 157, 166.
Rotae *dentatae*, 188.
Rotar. V. Papyrus.
Rubinum, 161.
Ructus, 129.
Ruta *muraria*, 69.

Sacella. *Pharmacum*, 117.
Sacristia *s. Marci Venet.*, 290.
Sacula. *Pharmacum*, 117.
Saleranum, 166.
Sal *armoniacum*, 156, 165.
Saltus, 103.
Sanguis. *Passiones*, 93, 96, 99, 101, 110.
—— *hircinus*, 17.
Sachinel. V. Sanicula.
Sanicula. *Herba*, 65.
Sanitas *tuenda*, 75-76.
Sapientia. *Claves tredecim*, 148.
Saturnum (alch.), 166.
Saxifragia, 17.
Scabies, 101, 110.
Scenographia, 180, 189.
Scief. *Pharmacum*, 117.
Scissura. *Morbus*, 110.
Scolopendria, 17.
Scorpiones (mechan.), 188.
Scrofulae, 110.
Schyphi *homerici*, 171.
Secacul. *Herba*, 64.
Secreta, 113-114, 116, 122, 148-149, 154-158, 160-161, 163, 166-167.
—— *fidelium crucis*, 222.
Sententiae *sententiarum*. *Liber*, 14, 59, 215.
Serpigo. *Morbus*, 110.
Sigillum *sanctae Mariae*. *Herba*, 64.
Signa *caelestia* (astrol.), 92, 100.
— *mortis*, 93.
Simila. *Cibus*, 128.
Simplicia, 61, 63-64.
Singultus. *Morbus*, 101.
Sitri. V. Helleborus.
Soda. *Pharmacum*, 118.
Sol. *Augmentum*, 163.
Soleae. *Cibus*, 128.
Solis *et lunae coniunctio*, 121.
Solutio *continuitatis*, 110.
Sonus, 180.
Sparagus, 17.
Sparverii, 141.
Spasmus, 110.
Spatula *foetida*. V. Papyrus.

Specchio *ustorio*, 179.
Species. *Pharmacum*. 117.
Spectacula *in foro*, 180.
Speculum *medicinae*, 90.
Spera *octo figurarum* (alch.), 160.
Sperae (alch.), 92.
Sperma *ceti*, 72.
Spina. *Ventositas*, 100.
Splen. *Affectiones*, 13, 85, 96, 100-101.
Spondyli, 110.
Sputum *sanguinis*, 93, 96, 101.
—— *saniei*, 101.
Squilla, 17.
Squinancia, 85, 101.
Statua *Apollinis*, 185.
—— *Dianae*, 185.
—— *Herculis*, 185.
Statuta *ord. Constantiniani*, 347.
—— *Faventiae*, 213.
—— *Sanctidanielis*, 268.
Stellae, 108.
Sticados *citrinum*. *Planta*, 132.
Stigmata *b. Cath. Senens.*, 324-325.
—— *s. Francisci*, 309, 325.
Stirpes *plantarum*, 67-68, 70.
Stomachus. *Passiones*, 96-98, 101, 110, 129.
Studium *tolosanum*, 112.
Subalternatio, 38.
Sublimationes, 111-112.
Succi, 116, 172.
Succinum *petrolii*. 72.
Suffumigationes, 108, 114.
Sufuf, 116.
Sulphur, 165, 167.
Summa *artis medicae*, 95.
—— *philosophiae*, 25, 36.
—— *secretorum* (alch.), 154.
Summulae *mag. Petri Hispani*, 80.
Suppositoria, 117.
Suppuratio, 103.
Suspensio *Bened. Furlani*, 111.
Synodus *aquileiensis*, 268.
—— *mantuana*, 268.
Synonima *medica*, 97, 114-116, 131-132.
Syrupi, 93, 116-117.

Tabularia *civitatensia*, 268, 274.
—— *regiensia*, 262.
—— *romana*, 189, 263, 319.
—— *patavina*, 274, 281.
—— *senensia*, 276.
—— *veneta*, 36, 40, 45, 273-274, 300-301.
Tabularium *aquileiense*, 268.
—— *ecclesiae aretinae*, 276.
—— *coenobii carcasson.*, 305.
Tabularium *coenobii cassin.*, 274.
—— *glemonense*, 268.
—— *utinense*, 268.
—— *vicetinum*, 274.
—— *eccles. universae*, 280.
—— *kalendariorum*, 280.
—— *martyrologiorum*, 280.
—— *Bichi Galgani*, 276.
—— *Bulgarini Pandi*, 276.
—— *Chisii Augusti*, 276.
—— *familiae Malevoltorum*, 276.
—— *Mottensis Ernesti*, 265.
Taccuinum *sanitatis*, 123-124.
Tali, 171.
Tartarum (alch.), 65.
Tecni. V. Tegni.
Tegni *Galeni*, 73-74, 79-80.
Temperamenta, 88.
Termini (alch.), 162.
Terra *hispanica*, 163.
— *nigra oculosa*, 163.
Tertioli. *Cura*, 141.
Testamentum *Geberis*, 156.
—— *Rinii Alberti*, 67.
Testiculi. *Morbi*, 96, 101.
Tetrapharmacum, 109.
Theatra, 179-180.
Theatrum *chemicum*, 147-148, 153, 157, 162-163.
Theriaca, 122.
Tinctura, 166-167.
Tinea, 110.
Tophum, 180.
Transfiguratio *Domini*, 291.
Transitus *varii*. V. Vitae *Ss*.
Translationes *variae*. V. Vitae *Ss*.
Triticum, 128.
Trochisci, 128.
Tumores, 101.
Turba (alch.), 155, 159, 161.
Turres, 188.
Tussis, 93, 101.

Ulcera, 96-97, 103, 134.
Unctiones, 108.
Unguenta, 84, 93, 97, 116-117.
Ungulae *equorum*. *Passiones*, 110, 138.
Upupa. *Nidus*, 114.
Urbs *condenda*, 184.
Urina, 73, 91, 93-94, 101, 106, 118, 150.

Vacuum. *Quid?* 46.
Vade *mecum* (alch.), 157.
Valvirus. V. Papyrus.
Vaporatio, 103, 118.

Vectes, 188.
Velarium, 180.
Venena, 64, 96-97, 103, 110, 135.
Ventositas, 100-101.
Versus *provençales*, 268.
Vesica. *Passiones*, 96-97, 101, 140.
Vestis *Aaron*, 72.
Victus *in morbis*, 74.
Vicus *speciarius Venetiis*, 65.
Vineae. *Catapulta*, 188.
Virga. *Aegritudo*, 96.
Viridarium *patavinum*, 102-103.
—— *Sylvatici Matthaei*, 120.
Virilia, 110.
Visitatio *Canneti Petri*, 333.
—— *eccles. Civit. Austriae*, 331.
—— *b. Mariae virg.*, 291.
Visus, 83, 134, 189.
Vita *Aristotelis*, 5.
— *Baronii Caesaris*, 217.
— *Borromaei Friderici*, 312.
Vita *Peregrini Antonii*, 310.
— *Vitruvii*, 178.
Vitae *patriarchar. aquil.*, 265-272.
— *pontific. romanorum*, 246-247, 249-251.
—— *Sanctorum*, 282-295, 298-305, 305-312, 314-327, 329-330, 342.
Vitriolum (alch.), 166.
Vitrum *tessellatum*, 185-186.
Volucres. *Cura*, 140.
Voluta (archit.), 178-179.
Vomitus, 101, 127.
Vox, 13, 79.
Vulnera, 64-66, 96, 100, 134.

Xantium. V. Papyrus.
Xifion. V. Papyrus.
Xilocarti. V. Papyrus.
Xilocartion. V. Papyrus.

Zodiacus, 92, 98, 165.

III.

INDEX LOCORUM.

Abanum. *Petrus*, 54.
Abellina. *Episcopus*, 258.
Absberg. *Henricus IV episc.*, 225.
Acaia, 214.
Accia. *Episcopi*, 263.
Acernum. *Episcopi*, 258.
Acerra. *Archiepiscopi*, 258.
Acheruntum. *Episcopi*, 258.
Acilium. *Episcopi*, 259.
Adiacium. *Episcopi*, 262.
Admontum. *Codex ms.*, 201.
Adria. *Philippus a Turre episc.*, 262. — *Rainaldus medicus*, 92.
Aeconum. *Episcopi*, 259.
Aegina. *Georgius martyr*, 300.
Aegyptus, 296 — *Historia nat.*, 104 — *Iter Alpini Prosp.*, 103 — *Iter Rasis*, 85 — *Legatio pontif.*, 228 — *Medicina*, 104 — *Mesue obit*, 116 — *Plantae*, 104 — *Rex*, 171.
Aemilia bonon. *Lucius pp. II*, 247.
Aemona. *Coenobium Praedic.*, 343.
Aemonia. *Ecclesia*, 269 — *Episcopi*, 263, 268.
Aesculum. V. Asculum.
Aesis. *Episcopi*, 258.
Africa. *Arnobius rhetor*, 210.
Alamannia. *Caspar medicus*, 166 — *Episcopi*, 258 — *Marsilius*, 50, 52 — *Nierden Lambertus*, 23 — *Wilfredus de Leopardis*, 275.
Alanum. *Guido*, 311.
Alatri. *Episcopi*, 258.
Alape, 258.
Albaresium. *Domus s. Io. Ieros.*, 329.
Albi. *Episcopi*, 262.
Albingaunum. *Episcopi*, 263.
Albintimilia. *Episcopi*, 262.
Alenconium. *Philippus patr. aquil.*, 265, 269.
Aleria. *Andreas Io. episc.*, 224, 319.
Aletum. *Episcopi*, 259.
Alexandria, 209 — *Episcopi*, 262 — *S. Marcus*, 214, 288 — *S. Athanasius*, 320-321.
Alexanum. *Episcopi*, 259.
Alexium. *Episcopi*, 262.
Alifanum. *Episcopi*, 258.
Altinum. *Episcopi*, 259.
Amalphia. *Episcopi*, 258.
Ameria. *Episcopi*, 259.
America, 259.
Amiternum. *Episcopi*, 259.
Amstelodamum. *Vitruvius*, 177, 182.
Anagnia. *Episcopi*, 258 — *Tomasi Iacobus*, 11.
Ancona, 53, 252 — *Cyriacus*, 192 — *Episcopi*, 258 — *Marca*, 261 — *Potestas*, 277.
Andria. *Episcopi*, 258.
Angleria. *Cambius de Castello*, 124.
Anglia. *Codex ms.*, 154 — *Concilia Praed.*, 344 — *Dambelerius Io.*, 150 — *Edmundus III rex*, 249 — *Gilbertus chirurg.*, 65 — *Hadrianus pp. III*, 247 — *Holbi Io.*, 205-206 — *Litterae credential.*, 228 — *Serhardius Guillelm.*, 70.
Anglonum. *Episcopi*, 258.
Antuerpia. *Stillingh Ioannes*, 281.
Aprutinum. *Episcopi*, 258.
Apulia, 317.
Aquae Sextiae, 217.
Aquapendens. *Episcopi*, 258.
Aquaviva. *Episcopi*, 259.
Aqui. *Episcopi*, 262 — *Balnea*, 98.
Aquileia. *Acta ecclesiae*, 265-272 — *Barbaro Dan. patr.*, 178, 188 — *Capitulum*, 269, 281 — *Charta topogr.*, 268 — *Episcopi*, 263 — *Hostreshamus medicus*, 118 — *Ioannes de Fratta*, 275 — *D. Marcus*, 284, 286 — *Officina monet.*, 268, 271 — *Ruffinus presb.*, 209 — *Scarampus Ludov. patr.*, 304 — *Synodi*, 268 — *Tabularium*, 268 — *Venetis vindicanda*, 343.
Aquinum. *Episcopi*, 258 — *Landulphus*, 324 — *D. Thomas*, 13-14, 17, 33, 155, 161-163, 290, 323-324.

Aquitania. *Tiro*, 210.
Arabia. *Salomon rex*, 83.
—— *Felix*, 214.
Aragonia. *Coenobia Praedic.*, 344 — *Legatio pont.*, 228 — *Nicolaus cardin.*, 247, 250 — *Reges*, 91-92, 150, 249, 253.
Aretium. *Bandinus Dominic.*, 121 — *S. Donatus ep.*, 299 — *Ecclesia*, 276 — *Mag. Rosellus medicus*, 77 — *Mag. Thomas*, 80 — *Stropis (de) Leonardus*, 121 — *Tortellius Ioannes*, 309.
Argentina. *Burchardus Ioannes*, 226.
Argentoratum, 243.
Arianum. *Episcopi*, 258.
Ariminum. *Mag. Gerardus*, 52 — *Fr. Leonardus*, 51 — *Malatesta Sigismundus Pandulphus*, 192 — *Valturius Robertus*, 192.
Armenia, 214.
Arnus. *Cinis crematorum*, 238.
Arona. *Borromaeus Fridericus*, 312.
Asculum. *Episcopi*, 258-259 — *Bonfinius Antonius*, 183 — *Nucius*, 92 — *Gratiadeus*, 18.
Asia, 214.
Assisium. *B. Franciscus*, 309 — *Biblioth. Franciscana*, 319.
Asti. *Episcopi*, 262.
Aternum. *Cetheus episc.*, 287.
Athenae. *Aegidius Corbeiensis*, 106.
Atina. *Archiepiscopi*, 258.
Atinum. *Episcopi*, 259.
Attina. V. Utinum.
Attinum. V. Utinum.
Audomaropolis. *Bibliotheca*, 212.
Aufinum. *Episcopi*, 259.
Augia. *S. Marcus evang.*, 313.
Augusta Praetorii. *Episcopi*, 263.
Aurontum. *Episcopi*, 259.
Austria. *Dioecesis aquil.*, 272 — *Duces*, 195, 267-268.
Avellinum. *Episcopi*, 259.
Avenio. *Auribelli Martialis*, 306 — *Clemens pp. VI*, 92 — *Experimentum*, 166 — *Ursus rector scholarum*, 81.
Aventia. V. Aurontum.
Aversa. *Guilmundus episc.*, 250 — *Nicolaus*, 205.

Babilonia. *Legatio pontif.*, 228.
Bagnacavallum. *Io. Abioxius*, 18.
Balduc. *Elluçussez medicus*, 123.
Barchinone. *Mag. Rainaldus*, 90.
Barga. *Bartholinus Nicolaus*, 333.
Bargi. *Marcellus Barthol.*, 112.
Bari. *Episcopi*, 258.
Barth. *Nicolaus medicus*, 165.
Basilea. *Impressiones*, 58, 320.
Bassanum. *Nasocchius Iacob.*, 167 — *Prosper Alpinus*, 103-104.
Bavaria. *Hernestus dux*, 240 — *Ludovicus, dux*, 241 — *Rupertus, dux*, 51.
Bellicastrum. *Episcopi*, 259.
Bellovacum. *Vincentius*, 323.
Bellunum. *Barocius Petrus episc.*, 303 — *Episcopi*, 263 — *Stephanus a Ponte*, 166-167.
Beneventum. *Episcopi*, 258 — *S. Bartholomaeus*, 311.
Bergomum, 244 — *Arx*, 93, 196 — *Episcopi*, 262.
Bertapalea. *Leonardus*, 99-100.
Bevania. V. Merania.
Bilectum. *Episcopi*, 258.
Bisacium. *Archiepiscopi*, 258.
Bituntum. *Episcopi*, 258.
Blerum. *Episcopi*, 259.
Bobium. *Episcopi*, 259, 263.
Boetica. *Coenobia Praedicat.*, 344.
Bohemia. *Coenobia Praedic.*, 344 — *Legati*, 228, 231.
Bonna. *Floss Ioseph professor*, 240-241.
Bononia. *Abbatiae*, 346 — *Bibliothecae*, 176-177, 206, 212, 307, 309 — *Capitula*, 268 — *Codices*, 17, 52, 79, 177 — *Coenobia*, 305, 307, 309, 346 — *Congregationes*, 346 — *Gymnasium*, 33, 114, 120, 125, 133 — *Inquisitores*, 342 — *Potestas*, 111 — *Scriptores*, 318 — *Abioxius Io. studens*, 18 — *Albertucci Hieron.*, 307 — *Andreas Ioannes*, 318-319 — *Bene, mag. de Busco*, 318 — *Bonicontri*, 221 — *Claramondus Ang.*, 134 — *Crescentius Petrus*, 172 — *Fabariis (de) Matthaeus*, 133 — *Honestis (de) Christophorus*, 64 — *Sancto Ioanne (de) Caspar profess.*, 18 — *Marchanova (de) Ioannes*, 35 — *Martinus medicus*, 144.
Borianum. *Episcopi*, 259.
Bosna. *Banus*, 95.
Bovinum. *Episcopi*, 259.
Bovum. *Episcopi*, 259.
Bozolo, 203.
Brabantia. *Diest Ioannes*, 121 — *Ioannes, aman.*, 23.
Brandeburgum. *Albertus IV marchio*, 240-241 — *Ioachim marchio*, 240.

Brazza. *Comunità.* 278.
Brinianum. *Episcopi*, 259.
Brintum. *Episcopi*, 259.
Britium. *Ss. Thadd. et Iudas*, 214.
Brixia. *Episcopi*, 262 — *Ioachim glossator*, 33 — *Moretus Matth.*, 120 — *Nazari Io Bapt.*, 149 — *Ss. Nazarius et Celsus*, 225.
Brogundia. *Rupescissa (de) Io.*, 94.
Brondulum. V. **Brundulum.**
Brugae. *Mag. Bartholom.*, 11.
Brugnatum. *Episcopi*, 263.
Brundulum. *Coenobia*, 268, 298.
Brundusium. *Episcopi*, 259.
Bruxella. *Bibliotheca*, 212, 222.
Buccelanitum. *Auritus*, 204 — *Nicolaus*, 204.
Burgundia. *Callixtus pp. II*, 247 — *Nicolaus pp. II*, 246 — *Legatio*, 224.
Burgus sancti sepulchri. *Episc.*, 262.
Byzanthium. *Manuel imper.*, 77 — *Templum s. Sophiae*, 185.

Caere. *Episcopi*, 259.
Caesena. *Baronus Blasius*, 251 — *Biblioth. Malatest.*, 144, 175, 177 — *Mansi Petrus II ep.*, 227.
Caesarea. *Eusebius*, 209, 283.
Caieta. *Dioecesis*, 161 — *Gelasius pp. II*, 247.
Calabria. *R. dux*, 161 — *Ruffus Iordanus*, 138, 142-143, 145.
Calatinum. *Archiepiscopi*, 258.
Calvium. *Archiepiscopi*, 258.
Cameracum, 3 — *Foedus*, 232.
Camerinum. *Episcopatus*, 261.
Campania, 247 — *Episcopi*, 258.
Campus. *Bethinus medicus*, 133.
Canapicium. *Pons*, 155, 161.
Caneva in Foroiulii, 167.
Cannae. *Episcopi*, 258.
Canth. *Rupescissa (de) Ioannes*, 93.
Cantuaria. *Thomas martyr*, 289 — *Episcopus*, 257.
Capha, 224.
Capitanata, 317.
Cappadocia, 300, 302.
Capria. *Episcopi*, 258.
Capua. *Archiepiscopi*, 258 — *Nicolaus doct. musicae*, 204-205 — *Privilegia Friderici*, 248 — *Raimundus*, 307.
Caput aqueum. *Episcopi*, 258.
Carcassona. *Tabular. coenobii*, 305.
Caria (villa), 278.
Carinalum. *Archiepiscopi*, 258.
Carinthia. *Dioecesis aquil.*, 272.
Carnea. *Capitulum s. Petri*, 261.
Carniola. *Dioecesis aquil.*, 272.
Carnutum. *Bibliotheca*, 212.
Carpi. *Episcopatus*, 261.
Carrara. *Marsilius*, 14 — *Ubertinus*, 340.
Cartulianum. *Maurocenus Io.*, 104.
Cartusia. *Bruno*, 310 — *Domus magna*, 337.
Casentum. *Episcopi*, 259.
Caserta. *Archiepiscopi.* 258.
Cassanum. *Episcopi*, 259.
Cassinum. *Codex ms.*, 201 — *Congregatio*, 299, 304 — *Ioannes monachus*, 250 — *Tabularium*, 274.
Castellanum. *Episcopi*, 259.
Castellio. *Coenobium*, 213.
Castellum. *Cambio*, 124.
Castrum. *Episcopi*, 259.
—— Gandulphum, 217.
—— Valentis. *Episcopi*, 259.
—— Sancti Viti. *Caesarinus*, 261.
Catacium. *Episcopi*, 259.
Catana. *Prosper Camulius ep.*, 224.
Catharus. *Episcopi*, 258.
Cauliacum. *Guido chirurgus*, 133.
Cavea. *Coenobium*, 335.
Cella. *Coenobium Observantiae*, 342.
Celleia. *Episcopi*, 259.
Ceneta. *Episcopi*, 263.
Centum. *Cremonini Caesar*, 40, 59.
Centumcellae. *Episcopi*, 259.
Cervia. *Theodoricus episc.*, 141-142, 144.
Cestum. *Episcopi*, 259.
Chabqab, 156.
Chelin in Bosnia, 95.
Cherium. *Maglanus Antonius*, 97.
Cheronea. *Decertantes laudati*, 194.
Chersum. *Medicus*, 43.
Chiemum. *Aegidius episc.*, 240.
Chilia. *Alemanni*, 214.
Cileia. *Comites*, 268.
Cingoli. V. **Cingulum.**
Cingulum. *Notitiae*, 262.
Cisterna. *Episcopi*, 259.
Cistertium. *Ordo*, 336.
Cittadella. *Lectura medicinae*, 75 — *Victorius Ben medicus*, 102.
Civitas Austriae. *Capitulum*, 269, 272 — *Coenob. Praedic.*, 341 — *Consilium*, 268 — *Campus martius*, 268 — *Ecclesia s. Ioannis*, 269 — *Mundinus medicus*, 114, 133 — *Necrologium*, 268 — *Separatio a*

patria, 268 — *Tabularium*, 268, 274.
Civitas nova. *Episcopi*, 259.
. —— Foriiulii. *Boiana Benvenuta*, 329-331 — *Boianus Franciscus*, 331 — *Ecclesia s. Dominici*, 331.
Civitatula. *Episcopi*, 259.
Claravallis. *Coenobium*, 326 — *Petrus abbas*, 292.
Classis. *Canettus Petrus*, 353.
Clemona. *Burgensis presbyter*, 119.
Clodia. *Calo Petrus*, 297.
Cluniacum. *Odo abbas*, 201.
Clusium. *Episcopi*, 262.
Codipertum. *Stephanus ordinis Praedicat.*, 258.
Colamia. *S. Thomas*, 214.
Collis. *Episcopi*, 262.
Coloca. *Archiepiscopi*, 226.
Colonia. *Albertus Magnus*, 155, 165 — *Bruno*, 337 — *Ecclesia s. Andreae*, 51 — *Ioannes aman.*, 51 — *Legatio pontif.*, 226 — *Robertus archiep.*, 224, 226 — *Severinus episc.*, 308 — *Veyer Matthaeus*, 342.
Compsanum. *Archiepiscopi*, 258.
Comum. *Episcopi*, 263.
Concordia. *Episcopi*, 263.
Concoreggium. *Conradus*, 275.
Coneglanum, 167 — *Rochabonella Nicol.*, 61.
Confluentia. *Iacobinus medicus*, 105.
Conica, 96.
Constantinopolis, 278, 288 — *Codex ms.*, 194 — *Corpus s. Athanasii*, 320-321 — *S. Eustachius patr.*, 299 — *Lucas evang.*, 302 — *Lucia martyr*, 301 — *S. Paulus novus*, 301 — *Stephanus protom.*, 300, 331.
Corassan. *Ortus Rasis*, 85.
Corbeia. *Aegidius*, 106, 118.
Corcyra. *Costa Marcus*, 278.
Corduba. *Albugasin*, 132.
Corigia. *Simon*, 125.
Cornetum. *Hadrianus Castellensis*, 230.
Corsica. *Andreas Io. ep. aler.*, 319.
Cortona. *Episcopatus*, 328.
Cranenburgum. *Praepositus*, 240.
Crayna. *Archiepiscopi*, 224, 226.
Cremona, 324 — *Cannetus Petrus*, 333 — *Familia Sfondrata*, 255 — *Daniel*, 139 — *Episcopi* 262 — *Gerardus*, 9, 84-86, 132 — *Grandi Guido*, 353.
Crespanum. *Nicolaus physicus*, 55.
Creta. *Archiepiscopus*, 226 — *Ecclesiae et monasteria*, 278 — *Fabianus Cassin.*, 299-300 — *Sacra*, 279 — *Titus*, 214.
Creülingen. *Coenobia*, 346.
Croatia. *Dioecesis aquil.*, 272 — *Regnum*, 271.
Croton. *Episcopi*, 259.
Cubitum. *Barth. (de) Nicolaus*, 165.
Cupersanum. *Episcopi*, 258.
Curia. *Episcopi*, 259.
Curtisnova. *Ubertus medicus*, 144.
Cyprus. *Epiphanius episc.*, 72 — *S. Hilarion*, 299.

Dacia. *Coenobia Praed.*, 344.
Dalmatia, 276 — *Chronica*, 278 — *Coenobia Praed.*, 344 — *Maurocenus Franciscus*, 320 — *Regnum*, 277 — *Statuarii*, 185.
Damascus. *Abdella*, 115.
Danubium, 272 — *Pons marmoreus*, 184.
Darconarium. *Episcopi*, 259.
Derthona. *Episcopi*, 262.
Dias Damianus. *De pulsibus*, 135.
Diessen. *Coenobia*, 346.
Diomedea (insula). *Coenobium s. Mariae*, 346.
Dresda. *Bibliotheca*, 212.

Eboracum. *Episcopus*, 259 — *Litterae credent.*, 228.
Elbucassem. V. Elbuçassez ec.
Elbuçassez Elmuchar. *Tacuinum sanitatis*, 123.
Elura, 288.
Ephesus. *S. Ioannes*, 214.
Eporedia. *Episcopi*, 263.
Equilinum. *Episcopi*, 259.
Etonum. *Codex Vitruvii*, 175, 177.
Etruria. *Benivienus Antonius*, 126 — *Duces*, 70, 304 — *Fungi*, 70.
Evorea. *S. Donatus episc.*, 299.

Fabrianum. *Episcopatus*, 261 — *Eccles. colleg.*, 261.
Falkenstein. *Cuno*, 150.
Fanum. *Guillelmus*, 172.
Farra. *Coenob. s. Cather.*, 342-345.
Faventia. *Episcopi*, 259 — *Macho Antonius prior*, 71 — *Victorius Bened. medicus*, 102 — *Statuta*, 213.
Feltria. *Episcopi*, 263 — *Serravallo (de) Ioannes*, 35 — *Thesaurus eruendus*, 167.
Ferraria, 255 — *Archetti Io. Bapt.*

281 — *Barthol.*, 326 — *Biblioth. s. Pauli*, 281 — *Belfortus Andr. impressor*, 65 — *Carbo Ludovicus*, 186 — *Estensis Nicol. dux*, 74 — *Gymnasium*, 40 — *Hotbi Io.*, 206 — *Muscarinis (de) Nicol.*, 57 — *Savonarola Hieron.*, 233-239 — *a Venetis obsessa*, 230.
Fesulae. *Bonagius Cautus*, 327 — *Episcopi*, 262, 328.
Fidene. *Episcopi*, 259.
Finarium. *Carretto (de) Carol. marchio*, 231-232.
Flaibanum, 266.
Flandria. *Fr. Baldinus auditor*, 167 — *Petrus comes*, 151.
Florentia. *Actiaiolus Angelus*, 328 — *Antonius philos.*, 165 — *Archiep. laudatus*, 238 — *Averulinus Antonius*, 184 — *Baldus Ios.*, 69 — *Bandinius Franc.*, 184 — *Basilius Cisterc.*, 279 — *Bistichius aurifex*, 111, 143 — *Benivienius Anton.*, 126 — *Bonafedi Leonardus*, 329 — *Dominicus*, 206 — *Dux*, 69 — *Honestis (de) Christoph.*, 116-117 — *Hotbi Ioann.*, 206 — *Ianottus*, 377 — *Lucas ord. Praedic.*, 239 — *Mediceus Laurent.*, 225-226, 230 — *Michelius P. Ant.*, 69-70 — *Natius Petrus*, 70 — *Nicoli Nicolaus*, 341 — *Pacionius Pacius*, 70 — *Salvi Donatus*, 341 — *Silvester ord. Praed.*, 327 — *Zenobius episc.*, 309 — *Bibliothecae*, 153, 158-159, 170, 176-177, 183-184, 193, 206, 353 — *Canonici laudati*, 238 — *Coenobia*, 233-236 — *Episcopi*, 262 — *Interdicto subiecta*, 235 — *Porta ad s. Miniatem*, 236 — *Respublica*, 53 — *Scriptores*, 280.
Flumen. *Bagellardus Paulus*, 105.
Formium. *Episcopi*, 259.
Forolivium. *Numai Alexand. II ep.*, 224.
Forumiulii, 195, 266, 270 — *Erardus marchio*, 269 — *Mundinus*, 114, 133 — *Prata Pileus card.*, 275.
Fossanum. *Episcopi*, 263.
Francia, 255 — *Coenobia Praedic.*, 344 — *Legationes pontif. ad regem*, 226-230, 252 — *Reges*, 91, 118, 126-129, 159, 230-231 — *Proceres constantin.*, 301 — *Status tres*, 229.
Fregellaeum, 266.
Fregellae ad Lyrim, 266.
Freiberg. *Ludovicus*, 255.
Fresuentinum. *Episcopi*, 259.
Frusino. *Episcopi*, 259.
Fulgineum. *M. Antonius*, 99 — *Butius Gener. de Ferrantis*, 155 — *Gentilis*, 19, 80-81, 96, 106, 117-118.
Fulignum. V. Fulgineum.
Fundania, 169.
Fundanum. *Comitatus*, 247.
Furcona. *Episcopi*, 259.

Gabium. *Episcopi*, 259.
Galerianum (flumen), 247.
Galius, 131.
Gallecium. *Episcopi*, 259.
Gallia, 214 — *Codd. mss.*, 34, 192 — *Hotbi Ioannes*, 206 — *Martyrol.*, 282 — *Praefectura*, 286 — *Rex*, 226.
Galliates. *Comitatus*, 247.
Gallipolis. *Episcopi*, 259.
Galta. *Gallis (de) Bened.*, 276.
Gambarena. *Lectura A. Guainerii*. 99.
Gandia. *Borgia Ioannes dux*, 234.
Gebenna. *Salesius Franc.*, 219.
Gedanum. *Geber*, 153, 156.
Gemona. *Lipsana sacra*, 268.
Genua. *Episcopi*, 263.
Germania. *Episl. ad principes*, 240 — *Hotbi Ioannes*, 206 — *Legationes ad principes*, 223-224, 226, 231, 239, 241 — *Leo pp. X.* 246 — *Occo Adolphus med.*, 126 — *Oratores principum*, 241 — *Protestantes*, 315.
Gerundia. *S. Felix*, 293.
Geruntia. *Episcopi*, 259.
Glemona. *Tabularium*, 268.
Goricia. *Archiepiscopatus*, 272 — *Comites*, 267, 269.
Gotha. *Pontanus I. medicus*, 72.
Gradisca, 343.
Gradus (insula), 267.
Graecia, 276 — *Coenobia Praed.*, 344 — *Marmora*, 185.
Gratianopolis. *Hugo episc.*, 337.
Gravina. *Episcopi*, 258 — *Zacharias Baynaldus comes*, 205.
Griess. *Coenobia*, 346.
Grossetum. *Episcopi*, 262.
Guardia. *Episcopi*, 259.

Halberstadium. *Albertus episc.*, 19.
Hamburgum. *Codex Vitruvii*, 177 — *Epistolae datae*, 177.
Hassia. *Philippus lantgravius*. 224.

Heidelberga. *Marsil. ab Inguen*, 51.
Hibernia. V. Scotia.
Hierapolis. *S. Philippus*, 214.
Hispania, 184-185 — *Holbi Io.*, 206 — *Ioannes pp. XXII*, 65 — *Montedocha Ioannes*, 27 — *Petrus Hispanus*, 65, 79 — *Rasis*, 85 — *Rodericus*, 156 — *Coenobia Praedicat.*, 344 — *Epistola ad reges*, 235 — *Legatio pontif. ad reges*, 228, 231-232 — *Martyrologium*, 282 — *Ordo Praemonstrat.*, 332 *Ordo s. Trinitatis*. 338.
Hollandia. *Alardus Ioannes*, 32 — *Antonius ord. Praedic.*, 238.
Horta. *Pecchinollius Angel. ep.*, 227.
Hostanum. *Episcopi*, 259.
Hungaria, 277 — *Coenobia Praedic.*, 344 — *Corvinus Matthias rex*, 183-184 — *Dioecesis aquil.*, 272 — *Legationes*, 223-224, 226-227, 231 — *Rex*, 225-226.
Hydruntum. *Episcopi*, 259.
Hyeracium. *Episcopi*, 259.

Iadera. *Guillelm. a Varignana*, 95-96.
Iandunum. *Ioannes*, 18, 20.
Ianua. *Aurius Ioannes*, 142-144 — *Bonafidius Ioann.*, 328 — *Nigrono (de) Petrus*, 60 — *Perlegrus magister*, 99 — *Chordo (a) Simon*, 131-132 — *Pestis*, 96.
Ierosolima. *Ecclesia*, 286 — *Helena regina*, 286.
Ierusalem, 214 — *Carolus rex*, 205 — *Robertus rex*, 120.
Ilerda. *Romulius Franciscus*, 237.
Illyricum sacrum, 231, 278.
Inguen. *Marsilius*, 50-52.
Inspruck, 195.
Insula. *Episcopi*, 259.
Interamna. *Gratiosus Hadrianus*, 53.
Isclanum. *Archiepiscopi*, 258.
Isernium. *Archiepiscopi*. 258.
Istria. *Dominicus statuarius*, 185.
Italia, 201, 239, 252, 288, 349 — *Bibliothecae*, 40 — *Clemens pp. IV*, 77 — *Coenobia Praedic.*, 344 — *Episcopi*, 257-263 — *Lipsana Ss.*, 297.
Iudaea, 214 — *Lentulus iudex*, 15.
Iudaica Venet., 320-321.
Iulium. *Episcopi*, 259.
Iustinopolis. *Danielli Reginus*, 149 — *Coenobia Praed.*, 343 — *Episcopi*, 263 — *Familia Vergerii*, 268 — *Vergerius P. Paulus episc.*, 241 — *Notitiae*, 268.

Iuvenacus. *Episcopi*, 258.

Labacum. *Rauber Christoph. episc.*, 241.
Labicum. *Episcopi*, 259.
Lacroma. *Bacchinius Benedict.*, 304.
Lancianum. *Archiepiscopi*, 258.
Laodicea. *Melitus archiep.*, 282-283.
Lapcedonum. *Archiepiscopi*, 258.
Larinum. *Episcopi*, 259.
Latium, 266.
Laus Pompeia. *Episcopi*, 262-265 — *Fabariis (de) Matth.*, 133 — *Maphaeius*, 64-65 — *Ursus medicus*, 81, 125.
Lavellum. *Episcopi*, 258.
Lendinaria. *Canozius Laurent.*, 32.
Lenum. *Antonius*, 201.
Leodinum. *Ciconia Ioannes*, 204.
Lesina. *Episcopi*, 259.
Liniacum. *Benedictus*, 195.
Litia, 288.
Litterum. *Episcopi*, 258.
Lituania. *Coenobia Praedicat.*, 344.
Livonia, 229.
Lizanum, 70.
Locci. *Episcopi*, 259.
Lombardia utraque, 307.
— — inferior. *Ordo Praed.*, 215. — *Alexander pp. II*, 246.
Londinum. *Lockius Ioannes*, 104.
Lotaringia. *Stephanus pp. IX*, 246.
Lubrum. *Archiepiscopi*, 258.
Luca. *Burgundionus Theodor.*, 142 — *Ioannitius*, 327 — *Leopardi Guido*, 327 — *Paulus*, 36.
Luceria. *Episcopi*, 259.
Luczenburg. *Ducissa*, 164.
Lugdunum Batavorum. *Codices mss.*, 176-177 — *Havercampius Sigebertus*, 176 — *Syrus*, 204 — *Rovilius G. impressor*, 66.
Lybia, 246.
Lycia, 322.
Lycium. *Episcopi*, 259.

Macedonia. *Alexander*, 278.
Madernum. *Valentis (de) Valens*, 114-115.
Magdeburgum. *Albertus IV archiep.*, 240.
Maiorica. *Coenobium ord. Praed.*, 249.
Manfredonia. *Rogerius*, 92.
Mantua. *Barnabas de Regio*, 125 — *Bonincontri*, 221 — *Boatinis (de) Boatinus*, 275 — *Bovi de' Nicolò*, 221 — *Carmelitae*, 281 — *Codex mss.*, 203-204 — *Gonzaga Hercu-*

les, 179 — *Masseria communis*, 25 — *Mag. Petrusbonus*, 71 — *Pomponatiis (de) Petrus*, 122 — *Synodi*, 268.
Mardinum. *Mesue*, 116-117.
Marianum. *Episcopi*, 263.
Marmarica. *Arx*, 214.
Maruates. *Frater Continus*, 8.
Marochus. *Audelah Sempseamir*, 88.
Marostica. *Alpinus Prosper*, 102.
Marpurgum. *Dryandrus Ioann.*, 117.
Marsicum. *Episcopi*, 258.
Martinengum, 23 — *Ioannes*, 93.
Marturanum. *Episcopi*, 259.
Marturianum. *Episcopi*, 259.
Massa populoniensis. *Episcopi*. 262.
Massilia. *Calo Petrus*, 247 — *S. Lazarus ep.*, 291.
Mathemaucum. *Episcopi*, 259 — *Portus*, 298.
Mediolanum. *Aipertus de Orsulemo*, 275 — *Borromaeus Carolus*, 311 — *Borromaeus Fridericus*, 312 — *Cardanus Hieron.*, 37 — *Comes virtutum*, 8 — *Episcopi*, 262 — *Fernus Michael*, 254 — *Maximianus imperat.*, 286 — *Pornis (de) Io. Petrus*, 223 — *Sfortia Franciscus*, 183 — *Sylvaticus Matthaeus*, 120 — *Vicecomes Phil. Maria*, 97-98 — *Violuta filia Galeatii*, 8 — *Angleria*, 124 — *Bibliothecae*, 176-177, 187, 203. 215, 250 — *Legatio pontif.*, 229-231 — *Palatium Sfortiae Franc.*, 187 — *Foedus cum Venetis*, 6.
Melgorium. *Comitatus donatus*, 247.
Melitina. *Georgius martyr*, 300.
Mellicum. *Abbas Cluniacensis*, 201.
Melphia. *Cardinalis*, 223.
Melphium. *Alpinus Prosper*, 104.
Meranum. *Episcopi*, 259.
Messana. *Bartholomaeus*, 80 — *Petrus*, 155.
Mevagna. V. Mevania.
Mevania. *Dioecesis*, 261.
Minertinum. *Episcopi*, 258.
Minora. *Episcopi*, 258.
Mirandula. *Ioannes*, 57-58.
Modium, 268.
Moguntia. *Episcopi*, 224, 240.
Moerbecka. *Guillelmus*, 42, 77.
Monachium. *Codices mss.*, 222.
Mons. *Coenobium s. Ioannis*, 346.
— Albanus, 266.
— Bodius. *Gratiosus Hadr.*, 53-54.
— Cassinus. *Benedictus monachus*, 83 — *Codices mss.*, 44, 49.
Mons Clarus. *Coenob. s. Georgii*, 346.
— Cortini. *Episcopi*, 259.
— Ferrandi. *Comit. donatus*, 247.
— ferratus. *Balnea Aquis*, 98.
— longus. *Gregorius*, 268.
— Marranus. *Episcopi*, 259.
— Pessulanus. *Bibliotheca*, 212.
— regalis. *Episcopi*, 263.
— sancti Angeli. *Zacharias Raynaldus comes*, 203.
— Ulmus. *Cotignola (de) Franc.*, 18 — *Picininus captus*, 18.
— viridis. *Episcopi*, 258.
— Ylicinus. *Leonard. aman.*, 51.
Monte Albodo. V. Mons Bodius.
Montellum. *Ordo Cartus.*, 337.
Monteveglio. *Coenob. s. Mariae*, 346.
Monticulus. *Borsus dominus*, 172.
Moravia. *Bercloldus, patr. aquil.*, 269 — *Ioann. patr. aquil.*, 269-270.
Morconum. *Episcopi*, 259.
Morgagni. *In Vegetium*, 137.
Mucellum. *Cocchius Anton.*, 74, 76, 141 — *Ss. Crescius et socii*, 304.
Muranum. *Abbatissa s. Matth.*, 166-167 — *Archiepiscopi*, 258 — *Ecclesia d. Steph.*, 186 — *Vitrum*, 185-186.
Muri. *Ioannes*, 202-203.
Muscia, 124.
Mutila. *Episcopi*, 259.
Mutina. *Borsius dux*, 172 — *Coenob. Benedictin.*, 335 — *Nicolaus II Sandonninus episc.*, 232.
Myra. *S. Nicolaus*, 322.

Narbona. *Dioecesis*, 160.
Naulum. *Episcopi*, 263.
Nazareth. *Episcopi*, 258.
Neapolis, 120, 335 — *Archiepiscopi*, 258 — *Robertus rex*, 152 — *Thienis (de) Caietanus*, 24 — *Insignia Thomacellorum*, 329.
Nebia. *Episcopi*, 163.
Neocastrum. *Episcopi*, 269.
Nicia. *Dioecesis*, 261 — *Episc.*, 263.
Nicomedia. *Amphilochius episc.*, 283.
Nicotera. *Episcopi*, 259.
Nigravallis. *Ioannes*, 331-332.
Nilus (flumen), 1, 4.
Ninive Flandrorum. *Morboecka (de) Guillelmus*, 77.
Nola. *Archiepiscopi*, 258 — *S. Felix*, 283.
Northamptonum. *Huse Petrus archidiaconus*, 228.
Novaria. *Episcopi*, 263 — *Ioannes Philippus*, 332.

Sancta Severina. *Episcopi*, 259.
Sanctemuanum. *Codex ms.*, 201.
Sanctus Amandus. *Ioannes*, 118.
—— Andreas. *Patricius archiepiscopus*, 230.
—— Angelus de Lombardis. *Archiepiscopi*, 258.
—— Daniel. *Statuta*, 268.
—— Erasmus. *Coenob. Observ.*, 342.
—— Geminianus. *Dioteguardis (de) Iacobus*, 124.
—— Genesius. *Beltrandus card.*, 125.
—— Georgius (insula Ven.), 333-335.
—— Leo. *Episcopi*, 259.
—— Miniates. *Episcopi*, 262.
—— Saturninus, 157.
—— Secundus. *Coenobium s. Mariae*, 342.
—— Severinus. 261.
—— Severus. *Episcopi*, 259.
—— Victor, 214.
Sardinia. *Henricus rex*, 139 — *Sal*, 167.
Sarisberium, 174.
Sarnus. *Episcopi*, 258.
Sarzana. *Aegidius*, 321.
Satrianum. *Archiepiscopi*, 258.
Savona. *Mag. Iacobus*, 166 — *Episcopi*, 263.
Saxonia. *Albertus*, 19 — *Georgius marchio*, 240-241 — *Fridericus exiguus*. 242 — *Henricus* 240 — *Io. Fridericus princeps*, 241.
Scala. *Episcopi*, 258.
Schneiderus. *Scriptt. rei rustic*, 137.
Schweidnitz. 165.
Sclavonia. *Dioecesis aquil.*, 272.
Scledus. *Vincentius*, 311.
Scotia. *S. Andreas*. 327-328 — *Coenobia Praedic.*, 344 — *Duns Michael*, 157 — *Iacobus rex*, 240 — *Legatio apost.*, 230.
Scyllacium. *Episcopi*, 259.
Sebastia. *Martyres*, 285.
Sedamarium, 157.
Senae. *Alexander pp. III*, 250 — *Alexander pp. VI*. 247 — *Burgius aman.*, 11 — *Catherina*, 324-327, 343 — *Episcopi*. 262 — *Francisc.*, 194 — *Ghinus Constantinus*, 332 — *Hugo. In Hippocr.*, 21, 74 — *Landuccius Antonius*, 141 — *Malevoltorum familia*, 276 — *Marianus Iacobus*. 194 — *Piccolominaeus Aeneas Sylv.*, 253 — *Thomas*, 307, 327. 340 — *Coenobia*, 276 — *Ecclesia*, 261 — *Episcopatus*, 276 — *Hospit. de Scala*, 276 — *Legationes*, 227, 267 — *Tabularia*, 276.
Senones. *Willelmus archiep.*, 214.
Septimum. *Coenob. Cisterc.*, 279.
Serravallum. *Ioannes doctor*, 35.
Settempeda, 261.
Sebenicum. *Tolentis (de) Lucas episcopus*, 224.
Sicilia. *Alphonsus rex*, 253 — *Arnaldus de Villanova*, 91 — *Carolus rex*, 203, 249 — *Ferdinandus rex*, 227, 229-230 — *Logus Georgius*, 241 — *Rex*. 161 — *Robertus rex*, 120.
Siligenstat. *Herbort Ioannes*, 51.
Sipontum. *Episcopi*, 258.
Sirmium. *Ioannes episc.*, 227.
Sobaria Pannoniorum, 308.
Sora. *Baronius Caesar*, 217, 284.
Spalatum. *Episcopi*, 216 — *Micha Madii de Barbaçanis*, 277 — *Thomas archidiac.*, 276, 278 — *Capitulum*, 277 — *Ecclesia s. Francisci*, 277 — *Gesta civium*, 277 — *Pestis*, 277.
Sper. *Ioannes*, 98.
Stabiae. *Archiepiscopi*, 258.
Stridon. *S. Hieronymus* 315-320.
Strigonium. *Ecclesia*, 277.
Strongoli. *Episcopi*, 259.
Styria. *Dioecesis aquil.*, 272.
Suana. *Episcopi*, 262.
Sublacum. *Coenobium Bened.*, 335.
Suessa. *Archiepiscopi*, 258.
Summaqua. *Abbatia*, 268.
Surrentum. *Archiepiscopi*, 258.
Svecia. *Christina regina*, 177.
Syria. *Iter Alpini Prosperi*, 105 — *Iter Rasis*, 85.

Tadum. *Episcopi*, 259.
Tarentum. *Episcopi*, 259 — *Pythagoras*, 200.
Tarvisium. *Episcopi*. 263 — *Francus Nicol. canon.*. 228 — *Res*, 275.
Tauranium. *Episcopi*, 259.
Taurinum. *Biblioth. gymnasii*, 318 — *Episcopi*, 263.
Tech. *Ludovicus patr. aquil.*, 268.
Tectanum. *Abaldus canon.*. 11.
Telesium. *Mussarellus Augustinus episcopus*, 255.
Tergestum. *Episcopi*, 265.
Terlitium. *Episcopi*, 258.
Termini. *Raymundus*, 159.

Terra Sancta. *Coenobia Praedicat.*, **344** — *Recuperatio*, 222.
Teutonia. *Coenobia Praedicat.*, 344.
Theanum. *Archiepiscopi et episcopi*, **223**, 258 — *Cardinales*, 223.
Theate. *Archiepiscopi*, 258.
Thessalonica. *Gaza Theodorus*, 61.
Thienae. *Caietanus professor*, 20, 23.
Thocus. *Guillelmus*, 324.
Thracia, 210.
Ticinum. V. Papia.
Tiphernum. *Aggressio*, 230.
Toletum. *Franciscani*, 177 — *Gerardus Cremonensis*, 85 — *Iacobus*, 151.
Tolosa. *Codices mss.*, 323 — *Coenobia Praedic.*, 344 — *Abbas et archidiaconi*, 305 — *Raymundus Elias*, 323 — *Scholae*, 324.
Tragurium. *Clericatus Leonellus episcopus*, 228 — *Iacobus*, 185.
Traiectum. *Dioecesis*, 211 — *Bibliotheca*, 212.
Tranum. *Episcopi*, 258.
Trapezuntium. *Georgius*, 299.
Trebia. *Episc.*, 259 — *Dioec.*, 361.
Tremiti. V. Diomedea.
Tres tabernae. *Dioecesis*, 259.
Trevi. V. Trebia.
Treviris. *Episcopi*, 224.
Tricarium. *Episcopi*, 239, 258.
Tricesimum. *Lis cum Rosacio*, 268.
Tridentum. *Bartholomaeus*, 298 — *Capitula*, 268 — *Clesius Bernardus ep.*, 240 — *Episcopi*, 263.
Troia. *S. Hieronymus*, 317, 319.
Tropeia. *Episcopi*, 259.
Turo. *Martinus episc.*, 308.
Turris. *Abbatia s. Mustiolae*, 261.
Turrisellae. *Porta Patavii*, 311.
Tuscanium. *Episcopi*, 259.
Tuscia, 304, 319 — *Paschalis pp. II*, 247.
Tusculum. *Episcopi*, 258.
Tyrus. *Diodorus episcopus*, 92.

Umbria, 261.
Umbriaticum. *Episcopi*, 259.
Urbinum. *Baldus Bernardinus*, 182-183 — *Duces laudati*, 231 — *Franciscus Maria dux*, 103 — *Fuscutiis (de) Ioann. Paulus*, 19.
Urbs vetus. *Zacharius Reynerius*, 203.
Uria. *Episcopi*, 259.
Utinum. *Archiepiscopatus*, 271 — *Boiana Benvenuta*, 329-331 — *Collegium notariorum*, 196 — *Curia archiep.*, 331 — *Editio Vitruvii*, 178-179, 181 — *muniendum*, 196 — *Origo*, 268 — *Tabularium*, 268.
Uxentum. *Episcopi*, 259.

Valentia Edetanorum. *Biblioth.*, 184, 212, 222 — *Coenobium s. Hieron.*, 184 — *Guido episcopus*, 5.
Valliscamonica, 316.
Vallisrupis. *Ordo Trinitatis*, 338.
Vallisumbrosa. *Falugius Virgil.*, 70.
Valvasonum. *Coenobium Servorum s. Mariae*, 343.
Varadinium. *Ioannes episc.*, 227.
Varignana. *Barthol.*, 76 — *Guillelmus medicus*, 95.
Velitrae. *Episcopi*, 258.
Venafrum. *Archiepiscopi*, 258.
Venetia (regio), 284.
Venetiae. *Astorellis (de) Bartholom.*, 276 — *Barbadicus Augustinus*, 72 — *Barocius Iacobus*, 172 — *Bembo Bernardus*, 325-327 — *Bergomensis Petrus*, 84 — *Bertapalea (de) Leonardus*, 100 — *Benincontri notar.*, 221 — *Brown Rawdon*, 105 — *Contarenus Gabriel*, 276 — *Cyono Daniel*, 327 — *Donatus Nicolaus*, 87 — *Episcopis (de) Andreas*, 322 — *Falsarius ustus*, 166 — *Foscari Franciscus dux*, 6 — *Garzonibus (de) Ioannes*, 276 — *Gentilis de Fulgineo*, 81 — *Iesuati*, 344 — *Iustinianus Bernardus*, 329 — *Iustinianus Laurentius*, 329 — *Lipomanus Angelus*, 276 — *Lipomanus Petrus*, 276 — *Macharius Iacobus*, 170 — *Maurocenus Benedictus*, 329 — *Maurocenus Bernardus*, 329 — *Maurocenus Franciscus*, 320 — *Michael Augustinus*, 276 — *Michael Hieron.*, 276 — *Nanius Iacobus*, 141 — *Parlatoribus (de) Angelus*, 276 — *Paulus philos.*, 22-25, 36, 48 — *Petrus*, 19 — *Ponte (da) Nicolaus dux*, 106 — *Priolus Petrus*, 171 — *Quirinus Francisc.*, 232 — *Quirinus Thadd.*, 276 — *Ravagninus Antonius*, 327 — *Albertus*, 67 — *Rinius Benedictus*, 62-67 — *Sanutus Marinus*, 329 — *Turrianus Ioachimus*, 187 — *Trunus Nicolaus dux*, 105 — *Ulmus Fortunatus*, 322, 333-335 — *Veludo Ioannes*, 341 — *Basilica*

d. *Marci*, 185 — *Bibliothecae*, 82, 92, 114, 169-170, 173, 175, 196, 237, 274, 341 — *Curtusia*, 172 — *Chronica*, 298 — *Codices mss.*, 58, 81-82, 177, 194-195, 201, 300-301 — *Coenobia*, 27, 48, 67, 109, 115, 187, 200, 307, 326-327, 341, 345, 346-347 — *Consil. decemvirum*, 40 — *Curia episc.*, 325-326 — *Foedus cum Mediolano*, 6 — *Globi vitrei*, 72 — *Ecclesiae*, 221, 271, 273, 279, 290, 292, 320 — *Iudaica*, 109, 320 — *Larvae in carnisprivio*, 104 — *Legatio pontif.*, 231 — *Marmora advecta*, 185 — *Memoriae ant.*, 273 — *Oratorium*, 219 — *Patriarch.*, 273 — *Pestis*, 111 — *Senatus*, 107 — *Tabularia*, 45, 274 — *Picturae*, 187 — *Translationes Ss.*, 284, 300-301, 313, 320-321, 334 — *Vicus speciarius*, 65.
Venusia. *Episcopi*, 258.
Venzonum. *Plebs*, 268.
Vercellum. *Episcopi*, 263 — *Franciscus*, 8.
Vergeminum. V. Viglebanum.
Verona. *Bagolinus Hieron.*, 14 — *Barbarus Hermolaus episc.*, 320-321 — *Blanchinus Ioseph*, 219 — *Cauliaco (de) Guido*, 133 — *Daniel frater*, 167 — *Grionus Barthol. medicus*, 109 — *Guglielmus sculptor*, 340 — *Panvinius Onuphrius*, 257 — *Pasti Matthaeus*, 192 — *Prato (a) Hieron.*, 281 — *Ratherius*, 269 — *Saorelis (de) Petrus*, 275 — *Turrius Io. Bapt*, 14 — *Ventura frater*, 305.
Vestum. *Episcopi*, 258.
Viccarium. *Episcopi*, 259.
Vicetia. *Angelus Franciscus*, 341 — *Caietanus de Thienis*, 48 — *Coenobium s. Barthol.*, 200 — *Conventus*, 244 — *Gualdus Hieron.*, 275-276 — *Gualdus Ioseph.*, 276 — *Gualdus Paulus*, 276 — *Henricus de Sancto Urso*, 20 — *Io. Caspar canon*, 204 — *Mensi Petrus II*, 227 — *Plegafecta Hieron.*, 324-325 — *Tabularium s. Felicis*. 274 — *Tornieri Arnaldus*, 296 — *Zacharias monachus*, 332.
Vicoaequum. *Archiepiscopi*, 258.
Vico feniculum. *Episcopi*, 259.
Vicus aggeris. *Franciscus*, 340.
— levorum. V. Viglebanum.
— Veneris. V. Viglebanum.
Vienna. V. Vindobona.
Vigevano. V. Viglebanum.
Vigilium. *Episcopi*, 258.
Viglebanum. *Ecclesia*, 261 — *Episcopi*, 263.
Viglevanum. V. Viglebanum.
Vigliranum. V. Viglebanum.
Villanova. *Arnaldus*, 91, 94, 148, 151-153, 157-158 — *Gratianus magister*, 228.
Villanum. *Episcopi*, 259.
Vindobona. *Biblioth. caesarea*, 152, 158, 201-202, 205, 271, 274 — *Faber Io. episc.*, 240-241 — *Res Hungariae*, 227.
Viterbium. *Gualterius Sebast. ep.*, 252, 254 — *Morboecha Guill.*, 77.
Vitriacum. *Petrus episcopus*, 205.
Vivariense monasterium. *Coenobium*, 213.
Vormatia. *Capitula*, 268 — *Conventus*, 241, 244.
Vratislavia. *Otto doctor*, 241.
Vulturarium. *Episcopi*, 259.
Vulturnum. *Episcopi*, 259.

Weingartum. *Coenobium*, 313.
Wellenburg. *Lang Matthaeus*, 240.

Xanctum. *Praepositus*, 240.

Yasionum. *Episcopus*, 237.
Yklados, 101.

Zautboemel. *Eccles. s. Martini*, 211.

BIBLIOTHECA MANUSCRIPTA

AD

S. MARCI VENETIARUM

DIGESSIT ET COMMENTARIUM ADDIDIT

JOSEPH VALENTINELLI PRAEFECTUS

CODICES MSS. LATINI
TOM. VI.

VENETIIS
EX TYPOGRAPHIA COMMERCII
MDCCCLXXIII.

CLASSIS XXII. HISTORIA PROFANA . . . . . . Pag. 1

CLASSIS XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 1 membr., 1426, a. 205, l. 147 [L. X, XXXVII]. Mk.

Dictys Cretensis, *ephemeridum de bello trojano libri sex.* « Cuncti reges qui Mynois Iove geniti pronepotes Graeciae im- » peritabant . . . ».

Praeit notitia auctoris et operis, hoc titulo: « Quomodo » tempore Neronis hic liber inventus est et translatus ex phoe- » niciis litteris in graecam linguam, exinde traductus in hoc » latino textu. Hic fuit socius Ydomenei Deucalionis filii . . . ». Prooemium hoc, quibusdam a principio immutatis, habent aliquot editiones, nempe *vita Dictys Cretensis per Septimium Romanum* [Septiminum quoque] quem ferunt graecum in latinum convertisse textum. Hunc ceterum non ex graeco sermone vulgatum opinantur melioris notae philologi, sed latine exaratum; auctorem vero, quicumque sit, minime confundendum cun Dicty cretensi, cuius opus iamdiu deperditum dolemus.

Codex, folior. 61, cum litteris librorum initialibus belle pictis, scriptus est mense decembri anni 1426.

Cod. 2 membr., saec. XV, a. 220, l. 160 [L. X, CV]. O.

I. Daretis Phrygii, *de excidio Troiae historia.* « Pelas rex » in Peloponneso Aesonem fratrem habuit . . . », f. 1-22.

Praeit epistola dedicationis Cornelii Nepotis [quem graeci textus interpretem falso referunt] Sallustio Crispo. « Dum mul-

» ta Athenis curiosa agerem, inveni historiam Daretis Phrygii » ipsius manu scriptam... ». De opere sic Fabricius in *Biblioth. gr.*, I, p. 22: « Quanquam nec Nepotis est ista translatio, ne- » que liber ipse Daretem auctorem agnoscit......... tamen » non modo longe excedit aetatem Vincentii Bellovacensis, et » Florentiae in bibliotheca Laurentiana occurrit in codice an- » te annos octingentos exarato, ut notat Io. Mabillonius, t. I, » *Musaei italici*, p. 169 ». Si quod asseritur verum est, commentum puta sententiam, historiam hanc latini poematis materiam complecti, quod saeculo XII Iosephus Iscanus Devonius composuit. Ceterum opportune ad rem Iacobus Morellius: « Pseu- » do-Dares iste licet a doctis viris neglectus omnino non sit, » paucos tamen invenit, qui in eo, ad exemplarium manuscri- » ptorum fidem emendando operam suam collocarint. Hinc facta » mihi comparatione huius codicis, et praesertim alterius sae- » culo XII scripti, quem ipse habeo, cum probatis editionibus, » scriptor ceteroquin ineptus, in his ineptior apparuit ».

II. Dictys Cretensis, *historia belli troiani*, f. 23-94.

Praeit *prologus Lutii Septimii in historiam* ec. « Ditis Cre- » tensis . . . ».

Cod. 3 chart., saec. XV, a. 320, l. 227 [L. X, LII]. Mk.

Herodoti Halicarnassaei, *historiarum libri novem, interprete Laurentio Valla*. « Herodoti Halicarnassaei historiae expli- » catio haec, ut neque ea quae gesta sunt ex rebus humanis » obliterentur . . . ».

Foliis 244-245 finem excipiunt tabulae librorum primi usque septimum, manu seriori exaratae.

Codicem, foliorum 245, ornant litterae librorum initiales vario linearum pictarum auroque illitarum plexu. Tituli ora inferior inscribitur: *Ex dono Aloysii Trivisani*.

Cod. 4 chart., saec. XV, a. 290 l. 165 [L. X, CXLVII[a]]. Z.

Thucydidis, *historiarum* [de bello peloponnesiaco] *libri octo, Laurentio Valla interprete*. Epistola dedicatoria Nicolao pp. V:

« Quod Aeneas apud Virgilium, Nicolae quinte, summe ponti- » fex, ideo ego nunc possum dicere... »; textus: « Thucy- » dides atheniensis bellum Peloponnensium Atheniensiumque, » quod inter se gesserunt.... ».

Etsi versio eadem sit generatim ac in editionibus, plura tamen in iis sunt quae aliena manu recognita a codice nostro differunt. Sub fine occurrit index concionum, Thucydidis historiae insertarum, numero tantum quadraginta, non alphabetico ordine ut in impressionibus, sed foliorum.

Codex, emendate satis et belle exscriptus, fol. 227, habet litteras librorum initiales ex indole aetatis pictas.

Cod. 5 chart., saec. XVI, a. 300, l. 210 [L. XIII, CXVIII]. N.

Dionysii Halicarnassaei, *de Thucydidis historia iudicium, Andrea Duditio pannonio interprete.* « In iis libris, Q. Aeli Tu- » bero, quos iam antea de imitatione conscriptos emisimus... ». Folia 67.

Auctor, praepositus thermarum superiorum budensium et canonicus strigoniensis, versionem inscribit Q. Aelio Tuberoni. Codicem autographum cum lituris et emendationibus eundem, collatione diligentiori instituta, censeo ex quo Aldus Manutius Venetiis, a. 1560 publici fecit iuris, quemadmodum et exemplar impressum Marcianum idem est quod Duditius passim annotavit. Idem nuncupat editionem Patavio, III nonas martii, 1560: *ill. ac rev. D. D. Nicolao Olaho, archiepiscopo ecclesiae metropolitanae strigoniensis, legato nato, primati Hungariae, ac sacratiss. caesareae regiaeque maiestatis summo secretario, cancellario ac consiliario etc. principi optimo atque amplissimo,* his, ad normam typographi, in margine annotatis: *Questo titolo tutto come sta, senza levare pur un ponto, è tanto necessario al paese nostro che non si può lasciarlo senza offendere grandemente l' animo dell' arcivescovo, sicchè devoranda est haec barbaries.* Loca graeca promissiora sub fine voluminis leguntur.

Cod. 6 membr., saec. XV, a. 273, l. 189, [Z. L., CCCLXI]. E.

Polybii, *historiarum libri quinque priores, Nicolao Perotto interprete.*

Perotti prooemium Nicolao V pontifici praeit, f. 2-4. Notae marginales per plures, ad anacephalaeosim tantum se referunt. Habes quod amanuensis diligentiam laudes et scribendi peritiam, etsi passim voces repetitas serior manus expunxerit. Finem excipiunt verba: Θεῷ χάρις καὶ τῇ μητρί. Folio extremo vacuo lego *PH. K.*

Codicem, foliorum 230, ornant principio librorum litterae auropictae, ac in titulo locus insigniis pingendis paratus.

Cod. 7 chart., saec. XV, a. 288, l. 216 [L. X, XXXVIII]. Ma.

Diodori Siculi, *historiarum priscarum a Poggio in latinum traducti liber primus incipit in quo hec continentur totius operis prohemium,* praeeunte indice sex librorum, f. 1-2.

Titulum universum et indici et epistolae dedicationis Nicolao pp. V communem eo profero quod idem ac in editionibus antiquioribus occurrat.

Codicem, accurate et emendate foliis 188 exaratum, cum litteris librorum initialibus auro pictis, possederat Ioannes Marchanova, cuius insignia folio III emicant. Margini inferiori folii primi inter lauream coronam appictum est monogramma.

Cod. 8 membr., saec. XV, a. 340, l. 238 [L. X, LXXXVII]. Mk.

Strabonis, *de situ orbis libri XVII, Guarino Veronensi interprete.*

Guarinus Nicolao pp. V versionem pluries editam dicat: « Tuarum plerumque rerum contemplatione adductus, beat. pa- » ter, in eam venire soleo contentionem . . . ».

Operae pretium puto ea quae Maphaeius libro X operis *Verona illustrata,* de versione et codice nostro scribit: « È ormai » tempo che si sappia tutto da capo a piede aver Guarino quel-

» l'autore [Strabonem] tradotto, ed a lui averne data la commissione il sommo pontefice Nicolò quinto, benchè per esser » questi morto, quando dieci soli libri n'erano condotti a termine, l'opera s'interrompesse ed uscissero quei soli prima, e » andasser per le mani da se. Nella libreria de' ss. Gio. e Paolo » in Venezia conservasi tal versione con queste parole a pie' di » essa » : quam epigraphem, a Maphaeio contractam, do omnino. « Liber decimus septimus et ultimus a clarissimo viro praestantissimoque omnium praeceptore in latinam e graeca conversus linguam absolutus est per me Ioannem Carpensem » civem ferrariensem, anno a nativitate Christi dei optimi maximique millesimo quadringentesimo, Ferrariae, decimo kalendas februarias hora autem vigesima prima ad punctum . . . » Bene vale qui legeris. Io. Ioannes Lu. Bo. Ve. in aeternum » deditus dicatusque ». Modo, cum in omnibus Strabonis editionibus, Guarini versionem referentibus, libri undecimus usque decimumseptimum sint ex versione Tiphernatis, facile arguitur quodnam codici nostro pretium sit tribuendum. Dolet Guarini opus autographum quod, eodem Maphaeio teste, Iacobus Superantius saeculo superiori dimidio custodiebat, desiderari.

Codicem, belle et emendate foliis 282 scriptum, cui desunt loca graeca [iis spatio assignato], exornant picturae in titulo ac litteris librorum initialibus. Insigniis viri alicuius paratus locus. Manu recentiori inscripta verba: *Ex dono Aloysii Trivisani.*

Cod. 9 chart., 1445, a. 330, l. 230 [L. X, XXV]. Mk.

Claudii Ptolemaei, *cosmographiae libri octo.* « In quo differt » cosmographia a corographia. Cosmographia designatrix, imitatio est totius cogniti orbis . . . ».

Versio est Iacobi Angeli, pluries typis impressa. Deest interpretis epistola dedicatoria ad Alexandrum V pontificem data a. 1470, ex qua discimus Manuelem Chrysoloram Ptolemaei versionem incepisse quidem, non tamen absolvisse.

Etsi folio 132 *recto* nuntietur: *Finis geographiae Ptolaemaei XXIII Decembris, M°. CCCC°. XL V. Iacobus Angeli florentinus traduxit;* tamen folio 133 *recto* legitur particula capituli alte-

rius octavi libri: *Quotquot gentes subiacent Zodiaco his sol fit supra verticem,* usque *alia vero ad magis australia frustra additio talis utique fuisset.* Quaedam sequuntur Ptolemaeo minime tribuenda, quod passim notetur: *Secundum Ptolemaeum secundo quadripartiti.* Referuntur autem ad astrologiam: « Addi- » dissemus etiam stellas quas supra verticem haberent fixas, si » observando a dextera apparerent latitudines... », f. 133-136. Adiectum est capitulum *de natura ventorum:* « Ventus est aer » commotus et agitatus, et pro diversis partibus caeli nomina » diversa sortitur... », f. 136-137. Folio extremo *verso* exstat index libri octavi cosmographiae. Tabulae nullae appositae.

Cod. 10 chart., saec. XV, a. 292, l. 219 [L. X, CCXXIX]. N.

Eiusdem, *cosmographia.*

Codex, foliorum 142, inscribitur primo et extremo: *Io. Baptistae Ficchetti,* qui dubio procul codicem possederat. In fronte autem libri legitur: *Dono excellentissimi d. Hieronymi Iuliarii comitis, medici et philosophi,* 1603, *die lunae, 2 iunii.*

Cod. 11 membr., saec. XV, a. 290, l. 210 [Z. L., CCCLXXII].

C. Iulii Caesaris, *commentariorum libri quatuordecim,* scilicet:

a. *de bello gallico octo,* f. 1-70.

Liber octavus desinit verbo *contendit,* ut codicibus pluribus ac editionibus, quod supervacaneum est prorsus, post sensum propositionis exactum. Hoc excutit Oberlinus in *Caesaris comment.* Lipsiae, 1819, p. 358.

b. —— *civili tres,* f. 70-194.

c. —— *alexandrino singularis,* f. 194-217.

d. —— *africano,* f. 217-247.

e. —— *hispaniensi,* f. 247-254.

Liber hic desinit capitulo 22 non absoluto.

Codex per plures exscriptus.

Cod. 12 membr., saec. XV, a. 267, l. 184 [Z. L., CCCLXXIV]. B.

Eiusdem, *commentariorum libri quatuordecim.*

Cuique ex libris primo usque septimum praeponitur: *Iulius Celsus Constantinus, vir clarus emendavit.* Libri ceteri habent Auli Hirtii nomen, ut in editionibus.

Constat nomina Iulii Celsi, Hirtii, Oppii in codicibus praefixa, vel incerta, vel falsa esse, quae tempore Svetonii minime nota erant. Ceterum de Iulio Celso qui Hirtium interpolarit vide Oberlinum loco citato, p. XIV-XVIII.

Codicem, foliorum 282, tenuiori teretique membrana belle exscriptum ornant litterae initiales auro pictae, praesertim in titulo, quo margines figuris ac insigniis cardinalis Bessarionis excellunt.

Cod. 13 membr., saec. XV, a. 307, l. 216 [L. X, XXVII]. Mk.

Eiusdem, *commentariorum libri quindecim.*

Libri, nullo praeposito titulo [cui tamen inscribendo spatium datum] ordine ac in ceteris mss. codicibus procedunt, nisi quod duodecimus *de bello alexandrino* in binos sit divisus, quorum ille capitula 1-33, hic 34-78 continet.

Codicem, foliorum 135, conspicuum reddit, prae ceteris initialibus litteris, titulus eleganter pictus cum insigniis viri mihi ignoti.

Cod. 14 membr., saec. XV, a. 330, l. 242 [Z. L., CCCLXXIII]. E.

Eiusdem, *commentariorum libri quatuordecim.*

Series librorum, nullo rei tractatae discrimine, vel auctorum Hirtii, Oppii, Celsi nomine.

Folio extremo inscripta epistola Alexandro regi: « Nihil » habet, rex Alexander, fortuna tua maius, quam ut possis, vel natura tua melius . . . ».

Codex, foliorum 143, duplici columna, habet litteras initiales minio et auro obductas. Folium praevium inscriptum:

« Iesus. Iste liber est Ambrosii Contareni, quondam spectabilis » domini Federici, procuratoris ».

Cod. 15 membr., saec. XV, a. 284, l. 195 [L. X, XXVIII]. Mk.

Eiusdem, *commentariorum libri quatuordecim*. Titulo praeest *Iulius Celsus Constantinus v. c. legi.*

Libros octo *de bello gallico,* f. 1-71, excipiunt ceteri nomine *Auli Hirtii* [quem octavi *de bello gallico* auctorem proferunt] vel *Oppii;* nempe tres *de bello civili,* 71-115; unus *de bello alexandrino,* f. 115-130; unus *de bello africano,* f. 130-147; extremus *de bello hispanensi,* f. 147-156. Singuli carent argumentis.

Codex eleganter exscriptus est cum litteris initialibus auro minioque exornatis, praesertim in titulo.

Cod. 16 membr., saec. XV, a. 282, l. 197 [L. X, CCLXXX].

Eiusdem, *commentariorum de bello gallico libri octo,* f. 8-12.

Praeest eius vita, immixtis eius epistolis Ciceroni, C. Oppio et Balbo Cornelio, quae extrema: *Coactus assiduis tuis vocibus, Balbe* . . . . . ., libro octavo praeposita est ab Hirtio, uti putant, f. 2-5. Sunt autem fragmenta ex Svetonii capitibus XLV, LV, LVI. Vide Oberlinus loco cit., p. 781-782, 784-785.

Initio libri primi, haec litteris initialibus inscripta sunt:

« Gallica magnanimi brevi hoc inscripta libello
» Gesta haec sunt, propria Caesaris acta manu ».

Librorum argumenta nulla.

Litterae librorum initiales minio et auro conspicuae sunt.

Cod. 17 membr., saec. XII, a. 244, l. 167 [L. X, CIII]. O.

I. Caii Sallustii Crispi, *bellum Catilinarium, sive de coniuratione Catilinae.* « Omnis hominis qui student sese praestare » ceteris animalibus, summa ope niti decet . . . », f. 1-21.

II. —— *Iugurtha, seu bellum Iugurthinum.* « Falso queritur de natura sua genus humanum . . . », f. 21-61.

Accedunt notae formae tenuioris, tum marginales, tum interlineares.

Hoc exemplar si cum editionibus probatissimis conferas, miram differentiam statim agnoscas; at quae omnino aliam nullam, praeter imperitiam librarii, causam habeat. Eam scilicet, quae Sallustio propria laus est, dictionis brevitatem ac vim quum mediae aetatis homines minus attingerent, factum est ut eiusdem temporis codices pene omnes supposititiis verbis, et commatibus frequentissime redundent. Ceterum codex ortographiae veteris, itemque peculiaris indicia quandoque offert; legimus enim *scilentio, peccora, honeri, exsequanda, emmutuata, sollemnibus, neglegere, acciem, peccunia, lubidinem,* et huiusmodi alia. Adscriptum vero est in calce libri:

« Qui cupis ignotum Iugurthae noscere letum,
» Tarpeiae rupis pulsus ad arma ruit.
» Libro finito, referamus gratia Christo.
» Vivianum Christus salvet, qui scripserat istum ».

Et habitus codicis exterior antiquitatem sapit.

Cod. 18 membr., saec. XIII, a. 200, l. 133 [Z. L., DXLVI].

I. Eiusdem, *de coniuratione Catilinae,* f. 1-26.

II. —— *Iugurtha seu bellum Iugurthinum,* f. 26-75.

Etsi saepe lectio mendosa, tamen in aliquibus praestat.

Codicem notis marginalibus, raro interlinearibus, conspersum possederat filius Nicolai Barbi.

Cod. 19 membr., saec. XV, a. 200, l. 120 [Z. L., CCCLXXI]. B.

I. Eiusdem, *de coniuratione Catilinae,* f. 6-55.

II. —— *de bello Iugurthino,* f. 56-147.

Codex eleganter descriptus subtiliori membrana, praestat litteris initialibus utriusque libri initio, ac insigniis Bessarionis, minio et auro conspicuis.

Cod. 20 membr., saec. XV, a. 248, l. 163 [L. X, CCVI]. N.

I. Eiusdem, *bellum Catilinarium,* f. 1-18.

II. —— *Iugurtha,* f. 18-54.

Folio extremo legitur: « 1484, die vigesimo septimo men- » sis, ego Bartholomaeus a Spata, filius magistri Gratiadei, » physici, habitantis in contrata sancti Marcialis emi pro du- » cato uno . . . . . »; superius: « Ego Bernardus Viturius ad III » idus maias istud libellum mihi datum fuit ».

Cod. 21 chart., saec. XV, a. 197, l. 133 [L. X, CCLXXXIII].

I. Eiusdem, *Catilinarium,* f. 1-28.

II. —— *Iugurthinum,* f. 29-81.

Codex belle exscriptus litteris duabus initialibus coloribus et auro obductis, habet folio extremo, manu paulo recentiori, *Venetiis MCCCII.*

Cod. 22 chart., saec., XV, a. 215, l. 147 [L. X, XXVI]. F.

I. Eiusdem, *coniuratio Catilinae,* f. 1-131.

II. *Carmen de septem Graeciae sapientibus:*

« Hii septem existunt, quos inclita Graecia cantat,
» Praedicat et laudes ipsorum ad sidera tollit.
» In primis clarum Prienemsem laude Biantem
» Post quem Thaletem hunc tellus Milesia gignit
» Atticus insequitur Solon, qui ut patria musas,
» Dum fuit imperium, coluit, sic iste regebat
» Mortales animos, vires et pectora saeva
» Mulcebat, famaque suam Mitilenam ad astra
» Pithacus eduxit, se se Lacaedemone cretum
» Laetatur Chion, in qua Mars nempe vigebat
» Reddebat validam bellis armisque superbam.
» Succedit Piriander laude corinthius istis
» Lindius extremus deinde Cleobulus illis ».

Carmen ideo protuli quod Guarino Veronensi Iac. Morellius' iniuria tribuerit (1) putans idem esse ac a Pez relatum (2):

« Nomina septenum sapientum Graecia cantat,
» Partibus et natos diversis orbis honorat.
» Inclyta natura genuit celebrem Bianta Prienne.
» Inde Solone suo clarae laetantur Athenae.
» Miletus generat perdoctum antiqua Thaletem.
» Ac Mitylena praeclarum Pictacem edit.
» Se genitum rigida gaudet Lacaedemone Chilon.
» Te Periander creat laudabilis aere Corinthus.
» Lindon at in caelum cum laude Cleobole tollis ».

quod Guarinus Leonello Estensi miserat: « Cum igitur per va-» rios priscorum codices septem sapientum celebrata legas no-» mina, eos carmine collectos atque colligatos ad te mittere » constitui, ut, cum inter legendum occurrerint, hinc omnis ti-» bi scrupulus adimatur ».

III. Caii Fabricii et Aemilii, *consulum romanorum, epistola ad Pyrrhum regem*. « Nos pro tuis iniuriis continuo animo com-» moti, inimiciter bellare tecum studemus . . . », f. 32.

IV. Caii Sallustii Crispi, *Iugurtha,* f. 33-87.

Deest folium quo pars extrema capituli 94 ac prima 95 desideratur. Textus uterque tum *de coniuratione Catilinae,* tum *de Iugurtha* fere in omnibus, editionibus congruit.

V. *Pars historiae romanae, Valentiniano Augusto*. « Ter » Africa rebellavit, ad extremum deleta per Africanum Scipio-» nem, Carthago provincia est facta . . . », f. 89-94.

Cod. 23 chart., saec. XV, a. 248, l. 170 [L. X, CCCXLVII].

I. Caii Sallustii Crispi, *de coniuratione Catilinae,* f. 6-29.

II. —— *Iugurtha,* f. 29-72.

Litterae utriusque libri initiales pictae.

III. Aelii Donati, *ars, sive de litteris syllabisque, pedibus*

(1) *Bibliotheca manuscripta Farsetti*. Ven., 1777, I, p. 36.
(2) *Thesaurus anecdotorum,* Tom. VI, P. III, p. 163.

et tonis tractatus. « Omnis dictio sive composita sive non, cuius » penultima syllaba . . . », f. 75-77.

Folio sexto infra, idem amanuensis scripsit: *Iste liber est magistri Ioannis Montolini de abbatia, vel suorum haeredum:* extremo alia manu: *Ego Matheus Palierus.*

Folium primum, voluminis custos, quo inest index operis *de ordine sacro,* saeculo duodecimo exscriptum est.

Volumen, tabulis ligneis iampridem compactum, habet bullas cupreas inscriptas *relio S.*

Cod. 24 membr., saec. XV, a. 373, l. 262 [Z. L., CCCLXII]. B.

T. Livii Patavini, *historiarum decadis primae liber primus usque decimum.*

Statim a principio insunt notitiae auctoris, quas libens profero quod anecdotas putem: « Titus Livius auctor praesen» tis operis historiographus, ut refert beatus Hieronymus in li» bro quem scripsit de temporibus, Patavii ortus est, anno ab » urbe condita DCLXXXXIIII, anno tertio olimpiadis centesi» mae septuagesimae nonae, eo quo anno natus est M. Messala » Corvinus orator eximius, qui divo Octaviano Augusto pri» mum, deinde Tiberio Caesari adhaerens, anno urbis MCCLXXI » olimpiadis centesimae nonagesimae octavae anno ultimo, im» perii vero Tiberii Caesaris anno tertio, obiit Patavii anno ter» tio, aetatis eius septuagesimo septimo, quo anno obiit Ovidius » Naso, poeta egregius in Scithia, apud Tomos oppidum rele» gatus. Et hodie Patavii cernitur eius saxeus tumulus in mo» nasterio sanctae Iustinae cum his saxo incisis litteris: V . F . » T . LIVIVS LIVIAE . T . F QVARTAE I HALIS CONCOR» DIALIS PATAVI SIBI . ET SVIS OMNIBVS ». Constat revera a. 1413 apud aedes s. Iustinae Patavii, terra altius effossa, apparuisse vetustissimum pavimentum, eoque fracto capsam plumbeam ossibus plenam, ibique iam antea veterem effossam lapidem cum hac inscriptione [certe emendatiori ac in codice] V . F — T . LIVIVS — LIVIAE . T . F — QVARTAE . L — HALYS — CONCORDIALIS — PATAVI — SIBI . ET . SVIS — OMNIBVS. Inscriptionem hanc, modo in aula maiori [quam

dicunt *Salone*] Patavii asservatam, nullo modo ad T. Livium historicum referendam docuit Marquardus Gudius, teste Orsato in *Marmi eruditi*. Vide Furlanetto. *Le antiche lapidi patavine*. Padova, 1847, p. 161-163.

Praeest compendiolum vitae: « Titus Livius auctor prae- » sentis operis historiographus . . . . ». Prooemium: « Facturus » ne sim operae pretium si a primordio urbis . . . ».

Codicem, selectiori membrana, foliis 281 diligentissime exscriptum, ornant litterae librorum initiales, praesertim vero titulus affabre pictus, cum puerulis, avibus, floribus ac insigniis Bessarionis: utinam lectio esset emendatior. Amanuensem, scriptura collata, liquet esse eundem Ioannem Caldarificem alamannum, presbyterum de Monthabur, qui codd. 25, 27, 28 exscripsit.

Cod. 25 membr., saec. XV, a. 370, l. 260 [Z. L., CCCLXIII]. B.

Eiusdem, *historiarum decadis primae liber primus usque decimum.*

Codicem, foliis 340, a Caldarifici exscriptum, ornant, aeque ac in codice superiori, litterae initiales librorum auro pictae, nec non titulus praestans Bessarionis insigniis et littera maiori F, quam homo brachio laevo et dextero crure extenso constituit.

Cod. 26 membr., 1389, a. 370, l. 250 [Z. L., CCCLXIV]. P.

Lutii Quintii curialis, *in secundo bello punico.*

Sunt decadis tertiae liber primus usque decimum, seu operis universi vigesimus usque trigesimum. Textus duplici columna finit fol. 76: *MCCCLXXXVIIII. XV.° februarii, inceptus fuit iste liber scribere et ipsum complevit XV.° marcii sequentis Foscharinus de Phariçeis de Parma, in Veneciis.*

Emptor leteris, corepto me potieris.
Quod defuit adest, quod superabit abest.

Titii Livii patavini historiographi omnium longe doctissimi, nec non rectoris et oratoris facundissimi de secundo bello punico liber decimus et ultimus, ab urbe condita XXX explicit.

Amanuensis errorem, in auctoris nomine enunciando, initio quoque librorum IV-IX repetitum, nemo est qui non stupeat; eum inde exortum crediderim quod in nota inscriptione et T. Livii historiographi honori falso tributa, legerit *curialis* loco *concordialis*.

Nota confusionem in foliorum collocatione, ab undecimo ad quadragesimum usque.

Codex, folior. 80, corruptae prorsus lectionis, offert capitulorum argumenta rubro colore, pericoparum initia rubro et coccineo, litteras librorum initiales, praesertim in titulo, floribus ac virorum studentium figuris depictas. Folium 77 inscribitur: « Decadis tertiae libri decem. Codex Zachariae Barbari, ut » colligitur ex adnotatione ab eius manu exarata in pagina an» teriori ad historiae initium. Ioannes Baptista Recanatus, patr. » ven. adnotavit anno 1721 ». Quae nominis nota in citato folio primo desideratur, quod forsan abscissum sit, ea apparet in septuagesimo nono: *Iste liber Livii,* una manu, *est Zachariae* altera.

In suos usus vertit codicem Arn. Drakenborch, qui in *T. Livii, historiarum* [1746], vol. VII, p. 326, haec habet: « Re» canatianus est codex, quem servat Io. Bapt. Recanati patritii » veneti bibliotheca. Eius excerpta vir clarissimus atque ami» cissimus Iac. Philippus d'Orvillius, quum in itinere italico » Venetias adiens ibidem moraretur, impetravit et postea pa» triis laribus restitutus officiose ad me transmisit. Utrum codex » ille in membranis, an in charta exaratus sit, nihil habeo quod » dicam, nec certiora de eius aetate adferre possum. Ex usu ta» men mihi constitit non inter integerrimos ac primae aucto» ritatis referendum esse. In multis consentiebat codici biblio» thecae Bodleianae inter Laudinos, quem Hearnius consuluit, » et hac nota L. I. indicare solitus est. Praesertim vero solus » ex omnibus meis exhibuit illam periodum, quam Hearnius ad » libr. XXII, cap. XVIII, § 5 ex Laudino primo protulit, et » Dodwellus dissertatione, huic tomo pag. 182 inserta, illustra» vit. Quum autem in notis ad eum locum uno verbo monue» rim, Recanatianum in paucis a Laudino primo dissentire, in» tegram nostri codicis lectionem hic adscribere in rem fore

» visum est ». Ita igitur praefert: *Et reparando subgressus haud magis Alifae moenia quum palans perveniens ex oppido bellua constā a Romanis erupit, quam consul vi captam, trucidatis qui in ea constiterant, reservat ad pugnam. Sed oppidani, sicut queis curae pusillum inerat in diem altum umbonibus belluatis paucos fugaces invadunt, elephantemque meliorem receptant. Et Alifas Rufrium quondam vocitatas ab dextro sequente sinisteriorum augurio nomen imponunt accolae.*

Cod. 27 membr., 1453, a. 385, I. 262 [Z. L., CCCLXV]. B.

T. Livii, *historiarum decadis tertiae liber primus usque decimum.*

Folium primum abscissum est, eo, puto, quod ornamentis pictis litterae initialis et insignium Bessarionis praecelleret. Lectionis castigatae exemplo sit locus, initio libri secundi: *Iam ver apparebat,* dum recentiores quoque melioris notae editiones dant: *Iam ver,* vel *vero appetebat.*

Folio extremo 298 *verso* haec leguntur:

« Imponit decimus liber hic Livii ordine finem
» Historiis, siet gratia multa deo.
» Quas augusti idibus complevi nempe Iohannes
» Caldarifex presbiter de Monthabur et Alamanus
» Que famuli princeps sint monumenta tui.
» Annis millenis quadragenisque peractis
» Et quinquaginta cum tribus appositis ».

Codex, cum signaturis foliorum, litteras librorum initiales splendidius auro pictas, cum ornamentis in margines digredientibus, praestat admirandas.

Cod. 28 membr., 1454, a. 378, I. 265 [Z. L., CCCLXVI]. B.

Eiusdem, *historiarum decadis quartae liber primus usque decimum.*

Liber decimus non absolutus finit verbis: « Decemviri supplicationem in biduum, valetudinis causa, et per omnia fora » conciliabulaque edixerunt »; i. e. usque ad caput inceptum

trigesimum septimum. Quaenam causae capitulum hoc usque ad quinquagesimum nonum interceperint, sum nescius. Folio extremo 236 legitur: « Titi Livii patavini, excellentissimi hi» storiographi, *de bello macedonico* liber decimus et ultimus ex» plicit feliciter. Scriptum et finitum per presbiterum Ioannem » Caldarificem alamanum, sub anno Domini M . CCCC . LIIII . » kal. VII marcii: Deo gratias ».

Litteras librorum initiales habes in codice ditissime pictas, maxime vero titulum, cum puerulis, avibus, quadrupedibus, Bessarionis insigniis, margine universo effusis.

Cod. 29 membr., saec. XV, a. 240, l. 151 [Z. L., CCCLXIX]. B.

I. Titi Livii patavini, *historiarum suarum epitoma secundum libros et decades incipit foeliciter,* f. 4-105.

Idem breviarium quod codice [L. X, XLI*], eadem in libro primo partitionis negligentia. Decades quatuordecim annotantur, cum numero librorum a primo usque ad centesimum quadragesimum.

II. C. Iulii Caesaris, *epistolae quatuor, duae quae in codice praecedenti Oppio Cornelio, totidem Ciceroni.* **a.** *Recte augurararis de me, unde et tibi cognitus sum* — **b.** *Esti te nihil temere, nihil imprudenter facturum,* f. 105-107.

Codicem, non sine mendis, membrana selectiori exscriptum, splendidiorem reddunt picturae auro contextae in litteris maioribus, insignia Bessarionis in titulo.

Cod. 30 membr., saecc. XII-XIV, a. 362, l. 224 [Z. L., CCCLXVIII]. P.

I. Sexti Rufi, *breviarium historiae romanae.* « Brevem fieri » clemencia tua precepit. parebo libèns . . . », f. 1-5.

Auctor, vir consularis, dictator, magister militum, Valentiniano augusto obtulit *breviarium,* nomine quoque, *rerum gestarum populi romani,* non una vice editum.

Amanuensis, post laudes *trino numini* et *b. Mariae virgin.* scripsit:

« Complevi totum: pro christo da mihi potum ».

II. Lucii Annaei Flori, *de tota hystoria Titi Livii ephitoma*, f. 6-22.

Sub fine: *Anacephaleosis Lucii Annaei Flori librorum quatuor factorum memorabilium ab urbe condita usque ad tempora Cesaris Augusti secundi imperatoris explicit.*

Capitum ratio diversimode habetur ac in editis. Laudes Caesaris et Pompei, ex Plinio decerptae, amanuensis arbitrio, Floro insertae fuerunt [vide fol. 33-34], quonam iure, non alio plane quam suo factum existimo.

Pars haec codicis, lectionis prorsus corruptae, saeculum circiter decimumsecundum attingit: pretiosiorem reddunt imagunculae septem supra septuaginta, capitulorum spatio litterarum initialium obclusae.

III. *Breviarium romanae historiae, secundum Titum Livium, per libros.* « Adventus Aeneae in Italiam et res gestae. » Ascanius regnum Albae . . . », f. 44-63.

Brevia singulorum librorum Titi Livii argumenta, sive a Livio, sive a Floro [qui in aliquibus Livium oppugnavit], sive ab aliquo alio, ad res romanas illustrandas accomodata, praesertim ubi Liviana historia excidit. Hae epitomae ex libris centum quadraginta saepe cum Floro et Livio quoque editae sunt.

IV. C. Iulii Caesaris, *epistola triplex, binae Oppio et Cornelio Balbo; tertia Ciceroni*, f. 63.

Extremam hanc codicis partem ex saeculo decimoquarto facile repeto.

Cod. 31 chart., saec. XV, a. 310, l. 210 [L. X, XLI*]. Ma.

I. Sexti Rufi, *breviarium romanae historiae, secundum Titum Livium, per libros et decadas ordinarie*, f. 1-33.

Textus, neglectae prorsus lectionis, habet partitionum numerum modo per decades, modo per libros oblatam. Finit: *Romanae historiae breviarium secundum T. Livii ordinem explicit feliciter.*

II. *Nonnullae C. Iulii Caesaris epistolae incipiunt feliciter*, f. 33.

Binae sunt Oppio Cornelio, de quibus codd. 16, 29-30.

Finem excipiunt folia vacua quatuor [34-40]. Plura avulsa ante volumen compactum nuntiat index ab initio.

Cod. 32 chart., saec. XV, a. 295, l. 210 [L. X, LXXI].

I. L. Annaei Flori, *de tota historia Titi Livii epythoma sive compendium incipit. Libri quatuor.* « Populus romanus a rege » Romulo in Caesarem Augustum, septingentos per annos... », f. 33-70.

Sub fine: « Explicit liber fastorum extractorum sub com- » pendio a Tito Livio hystoriographo ».

Varium libri antiquiores titulum operi tribuunt: *Rerum romanarum — Rerum romanarum compendium — Historiae romanae epitome — Epitome de gestis Romanorum — Flori epitomata quatuor quamcultissima in T. Livii decades;* quod plurimi interest hic annotare in codicum mss. usum.

II. Sexti Rufi, *ad Valentinianum Augustum breve compendium,* f. 70-75.

Cod. 33 membr., saec. XV, a. 253, l. 188 [Z. L., CCCLXVII].

I. Lucii Annaei Flori, *factorum gestorumque romani populi ab urbe condita in mortem Octaviani. Libri quatuor,* f. 1-28.

Sub fine haec amanuensis:

« Finis adest operi, servetur scriptor in omni
» Tempore, perpetuis confluat hora bonis ».

II. *Centum quadraginta librorum Titi Livii patavini historiographi ab urbe condita in mortem Drusi, Lucii Flori abbreviatio incipit,* f. 30-35.

Sub fine, eadem manu: *Explicit.* 1421, quo anno altera haec pars descripta, quod scriptura plurimum differat.

Ornamenta trium litterarum initialium in codice, quarum prima gerit viri imaginem, excellunt pictura minutiori auro illita.

Cod. 34 membr., 1453, a. 284, l. 193 [Z. L., CCCLXX]. B.

I. Lucii Annaei Flori, *epitome rerum romanarum. Libri quatuor*, f. 2-56.

Finem fol. 56 haec excipiunt: *L. Annei Flori epitoma in Titum Livium libri quatuor finiunt feliciter. VII idus aprilis*, 1453.

II. *Belli troiani historia a Gnosio Cretensi descripta, qui fuit comes Idomenes, traducta per Septimium. Libri sex*, f. 60-108.

Praeest nuncupationis epistola Septimii Quinto Aradio, qui sub fine Rufinus appellatur: « Ephemeridem belli troiani Dictis » Cretensis, qui in ea militia cum Idomeneo meruit . . . ». Liber primus: « Cuncti reges qui Minois Iove geniti pronepotes . . . ».

Sub fine, navium enumeratione absoluta, legitur: « Haec » tota summa colligitur in M . CCC . VII naves, sed alii dicunt » de numero minore, propter hoc carmen Homeri: Bis septem » venere rates, quae mille ducente. Huic tamen auctori maior » adhibetur fides de hac historia. Valer. IIII idus maii, 1453 ».

Est historia Dyctis Cretensis, codice 1 excussa, quo de Septimio interprete dictum. Gnosii Cretensis, qua auctoris, nomen inde sumptum quod in prooemio narretur pastores *post multa saecula collapsum pro vetustate apud Gnoson, olim cretensis regis sedem, Dyctis sepulcrum invenerint*, librosque ex philira ibi repertos Prasi loci domino obtulerint.

III. Sexti Iulii Frontini, *stratagematicon liber. Libri quatuor*. « Cum ad instruendam rei militaris scientiam, unus ex » numero studiosorum . . . », f. 109-147.

Auctoris viri consularis stratagematum liber operis non eandem sapit elegantiam ac eius *de aquaeductibus* commentarium.

Sub fine amanuensis notavit: *VII idus iunii*, 1453. *Val. S.*, unde apparet scriptionem trimestri spatio absolutam.

Codicem, eleganter optima membrana exscriptum, commendant picturae tum plurium initialium litterarum passim, tum tituli primi quo Bessarionis insignia emicant, affabre delineatae.

Cod. 35 chart., saec. XV, a. 291, l. 200 [Z. L., CCCLXXXV]. B.

Iustini, *nobilis oratoris, in abbreviationem librorum Trogi Pompeii quadraginta et quatuor historiarum.* Prooem.: « Quum » multi ex Romanis etiam consularis dignitatis... »; liber primus: « Principio rerum, gentium nationumque imperium... ».

Codex, foliorum 116, sat bona lectione est commendandus.

Cod. 36 membr., saec. XV, a. 252, l. 186 [L. X, CCXXI]. N.

Eiusdem, *historiarum epitome ex Trogo Pompeio libri quadraginta quatuor.*

Codici, foliorum 93, titulum apposuit belle scriptum ac diagrammate ornatum Iacobus Morellius, haec addens: *Olim Angeli Laurentii, plebani d. Lucae a. MCCCCXLVI, ac d. Geminiani a. MDCCLXXIIII Iacobi Morellii eiusdem ecclesiae d. Geminiani alumni et bibliothecae venetae custodis.*

Cod. 37 chart., saec. XV, a. 290, l. 208 [L. X, CXXXIII]. M.

Eiusdem, *historiarum libri quadraginta quatuor.*

Desunt a principio et sub fine folia quaedam, nempe quae prooemium, libri primi partem, partem extremam quadragesimi tertii, ultimum complectebantur.

Codex foliis 123 belle et emendate exscriptus est.

Cod. 38 chart., saec. XV, a. 37, l. 212 [Z. L., CCCXCI]. B.

Leonardi Aretini, *compendium primi belli punici. Libri tres.* Prooemium: « Vereor ne qui me putent antiqua nimium con- » sectari... »; compendium: « Origo primi punici belli quod » populus romanus adversus Chartaginenses... ». Folia 51.

Quae causa fuerit auctori haec commentaria scribendi sic in prooemio nuntiatum: « Cuius [Livii patavini] libri si exsta- » rent, nihil opus erat novo labore. Cum vero haec pars operis » eius interierit, nullaque fere eius belli notitia nostros apud

» homines haberetur; commotus ipse ob maiorum nostrorum » gloriam, ne rerum tam preclare tamque magnifice gestarum » memoria deperiret, quantum solerti lectione Polybii, cetero- » rumque Graecorum consequi potui, commentaria eius belli pro » communi utilitate suffeci... ». Eapropter Polybio puto saeculo decimo quinto tributum, ut in editione brixiensi anni 1498 hoc titulo: *Polybius historicus de primo punico bello ex graeco in latinum traductus per Leonardum Aretinum virum elegantissimum.*

Cod. 39 chart., saec. XV, a. 215, l. 150 [L. X, LXVII]. Ma.

I. Eiusdem, *de bello punico libri tres,* f. 1-98.

II. Leonardi Iustiniani *veneti, viri patricii ad Henricum Lusignanum illustrem Galileae principem in Cimonis et Luculli vitas prooemium incipit feliciter.* « Cum permulta sint littera- » rum studia, Henrice princeps, quae summum et decus et or- » namentum... », f. 109-203.

Vitam utramque ex Plutarcho vertit Iustinianus: iuris vero publici fecit primum Nicolaus Ienson in Plutarchi operibus a. 1478. Prooemium anecdotum in eo emendandum est quod *Henricus Lusignanus* non *Galileae,* nec *Galliae,* ut alii codices, sed Cypri fuerit princeps. Splendidiorem scribendi formam ita iure meritoque laudat Bernardus filius in eius vita [Venetiis, 1552, p. 7]: « Vertit etiam in latinum, e Plutarcho, Cimonis » Luculli et Phocionis clarorum heroum vitas longe omnium » elegantissime et latini sermonis puritate, quae diu aut negle- » cta ab aliis, aut parum accurate quaesita videbantur... ».

Cod. 40 membr., saec. XV, a. 284, l. 196 [Z. L., CCCLXXXI]. B.

C. Cornelii Taciti, *ab excessu divi Augusti libri undecimus usque decimumsextum, ac libri quinque historiarum.* « Nam Va- » lerium Asiaticum bis consulem fuisse, quondam adulterum » eius credidit... ».

Codicem, qui possederat, Bessario sua manu a principio descripsit: *Huius libri Cornelii Taciti nihil plus reperitur. Caret,*

principio et fine, ut apparet. In medio quoque nonnulla defuerunt. Idem folio extremo 213: *Iste liber est mei b. cardinalis tusculani, Bononiae legati, scriptus Bononiae; constitit ducatis quatuordecim, mense octobris,* 1453.

Cod. 41 membr., saec. XIV, a. 257, l. 191 [L. X, XC]. Mk.

Valerii Maximi, *dictorum et factorum memorabilium urbis romanae exterarumque gentium libri novem.* « Urbis romanae ex- » terarumque gentium facta simul ac dicta memoria digna... ».

Idem capitulorum in primo libro defectus, qui et in aliis codicibus. Marginibus obviae sunt rerum pertractatarum anacephalaeoses.

Codex, folior. 138, inscriptus est a principio: *Istum librum dimisit conventui ss. Ioannis et Pauli de Veneciis dominus Nicolaus Augustus de Veneciis, qui fuit prior venetus et provincialis provinciae s. Dominici, postea* [a. 1438] *episcopus tricaricensis.*

Cod. 42 chart., saec. XV, a. 288, l. 206 [Z. L., CCCLXXV]. E.

Eiusdem, *factorum dictorumque memorabilium, ad Tiberium Caesarem libri novem.* Folia 130.

Libris quinque prioribus frequentiores additae sunt notae philologicae ac historicae tum marginales, tum interlineares. Indicium fere nullum partitionum vel librorum, vel capitulorum: tituli tamen et litterae initiales rubro colore additae sunt.

Membranis extremis 133-134 sunt fragmenta officiorum communium de confessoribus et virginibus, notis musicis appositis.

Codicem possederat Ioannes Perletti.

Cod. 43 membr., saec. XV, a. 239. l. 170 [Z. L., CCCLXXVI]. B.

I. Eiusdem, *dictorum et factorum memorabilium ec. libri novem,* f. 1-215.

Libro primo aliquot desunt capitula, ut in aliis quoque codicibus.

II. Einsdem, *dictorum ac factorum memorabilium urbis Romae et exterarum gentium liber decimus et ultimus.* « Varro sim- » plicia in Italia nomina fuisse ait, existimationisque suae ar- » gumentum . . . », f. 216-217.

Titulum universum ex codice repeto, ut quae opinio de opellae *[De nominibus Romanorum]* auctore saeculo XV obtinuerit, pateat.

III. *Index amplissimus, alphabeti ordine digestus, rerum quae in Valerii opere notatu digniora occurrunt,* f. 219-276.

Praeeunt de eius usu animadvertenda: « Ut haec tabula » Valerii cuilibet prosit, oportet summitati librorum Valerii in- » scribere numerum libri et capituli, et in lateribus numerum » exemplorum . . . ».

Litteram quamque initialem, tum maiorem librorum, tum minorem capitulorum ac ornamenta tituli cum insigniis Bessarionis, perite admodum pinxit qui litterulis inscripsit ornamentum libri decimi: FR . IO . F . Bessario sua manu fini apposuit: *Iste liber est mei b. Cardinalis Tusculani constitit ducatis decem et octo.* 1453.

Cod. 44 chart., saec. XV, a. 282, l. 210 [Z. L., CCCLXXVII]. B.

Valerii Maximi, *dictorum et factorum memorabilium* ec. *libri novem.*

Tituli librorum et capitulorum ac pericopae rubrica notantur.

Codex, foliorum 120, principio inscriptus: *Questo libro si è di ser Andrea Quirini fo di messer Marcho Quirini, del febraro,* 1479; inferius autem: *Francesco Quirini de messer Beneto.* Nota anni 1479 dubium ingerit num Bessario donaverit, quod asserit Zanetti in *Latina et italica d. Marci bibliotheca,* p. 155. Putarim ceterum Bessarioni abiudicandum, quod in donationis indice authentico unus Valerii Maximi codex recenseatur.

Cod. 45 membr., saec. XV, a. 262, l. 173 [Z. L., CCCLXXVIII].

Eiusdem, *dictorum ac gestorum memorabilium libri novem.*

Nullum appositum est discriminis indicium inter exempla.

romana et externa, quod praestitum in editionibus. Eadem fere ac in iis librorum et capitulorum partitio, nisi quod, ut in aliis. quaedam libri primi capitula desunt, quod superius annotavi.

Quod desiderium hoc omnibus nostris codicibus commune sit adnotavit Lamaire in parisina Valerii editione [1822, vol. I, p. 25]: « Quae nunc usque ad exemplum de Deiotaro rege cap. V » sequuntur, Aldus primus apposuit: in plerisque codd. mss. » desunt. Haec concisiora videntur ex epitome quadam Valerii » restituta ». Reapse Aldus editioni, quam anno 1502 sine iis capitulis dederat, folium primum avulsit, alterumque inseruit inscriptum: *Exempla quatuor et viginti nuper inventa ante caput de ominibus*. Exemplum utrumque habet bibliotheca nostra.

Liber alter in bina, non septem capitula distribuitur, septimus in duo capit octavum. Ceterum errorum cuiusque generis colluvies ita redundat ut pluries sensum exserere minime valeamus.

Codicem, foliorum 160, commendant membranarum nitor ac picturae auro immixtae.

Cod. 46 membr., saec. XV, a. 319, l. 232 [Z. L., CCCLXXIX]. P.

I. Eiusdem, *factorum dictorumque memorabilium libri novem*, f. 1-121.

Libri primi initio desunt verba: *Urbis Romae, exterarumque gentium facta simul ac dicta,* quae puto spatio dato pingenda instituerat librarius. Deest capitis primi eiusdem libri pars extrema ac capitula secundum usque quartum, ut in aliis codicibus; praeterea pars extrema capituli septimi libri octavi, usque primum libri noni: item libro nono pars undecimi usque duodecimum absolutum. Aliquot librorum tituli abhorrent ab editis, ut libro secundo: *De institutis antiquis;* sexto: *De pudicitia libere dicta aut facta;* octavo: *De causis quibus infames reipublicae absoluti vel damnati sunt.*

II. *De nominibus praenominibusque, cognominibus atque agnominibus* [Romanorum]. « Varro simplicia in Italia nomi» na fuisse ait, existimationisque suae argumentum refert... », f. 121-122.

Haec praeeunt historiae opellae illustrandae: « Decimus » atque ultimus huius operis liber seu studiosorum incuria, seu » scriptorum segnitie, seu alio quovis casu, aetati nostrae per» ditus est. Verum Iulius Paris abbreviator Valerii, post novem » libros explicitos, hunc decimum sub infrascripto compendio » complexus est. Per quod de nominibus praenominibusque, co» gnominibus atque agnominibus fuisse eundem a Valerio com» positum coniectari licet. Verba quidem Iulii Paridis haec » sunt ». Hoc eodem titulo in editis prodiit. Notandum fragmentum hoc prorsus remotum et alienum ab argumento scopoque librorum Valerii.

Notae historicae marginales ut et interlineares frequentiores occurrunt libro primo usque quartum absolutum. Librorum singulorum initium exornant picturae, rudiori quidem penicillo expressae sed quae tempus, quo exaratae sunt, significant.

Cod. 47 membr., saec. XV, a. 360, l. 258 [L. X, XCII].

I. Valerii Maximi, *dictorum et factorum memorabilium libri novem*, f. 1-120.

Desunt capitula libri primi. Inest sub fine, titulo libri decimi, opella *de nominibus Romanorum*.

II. Aur. Theod. Macrobii, *viri doctissimi, operis Saturnaliorum. Libri septem.* « Multas variasque res in hac vita nobis, » Eustachi fili, natura conciliavit . . . », f. 121-245.

Codex eleganter exscriptus.

Cod. 48 chart., saec. XV, a. 290, l. 205 [L. X, XCI]. Md.

I. Valerii Maximi, *de factis et dictis memorabilibus libri novem*, f. 5-152.

Eadem in libro primo, quae codice anteriori, desiderantur. Librorum et capitulorum fere nulla divisio. Notae marginales plures obviae sunt; interlinearium copia, grammaticarum plerumque, maior. Lectio corrupta prorsus.

II. *Nomina officiorum et dignitatum urbis Romae.* « Primo

» fuerunt reges, quorum primus fuit Romulus, quod officium seu » dignitas duravit usque ad consules . . . », f. 152-153.

Opusculum in codicibus mss., maxime versionum italarum, eidem Valerio tributum, non tamen confundendum cum eo *de nominum romanorum ratione*, quod in aliquibus editionibus, qua decimi libri compendium, exhibitum est. Huius versionem anecdotam ab Andrea Lancia ediderunt Hector Manucci in ephemeridibus *Etruria* [Firenze, 1851, anno primo, p. 421-427], ac Robertus De Visiani: *Degli ufficiali e degli uffici di Roma* [Padova, 1863, p. 16, 8.°].

Folio secundo oblatum schema gentis Publii et Gnei Scipionis, fratrum, *qui in Hispania adversus Penos multa prospera proelia gesserunt et optinuerunt Hispanias, mox infeliciter cum exercitibus occiderunt.*

Ad extremum legitur: *Iste liber est Canonicorum regularium sancti Augustini, commorantium in monasterio s. Bartholomei in burgo Pusterle civitatis Vincentie.*

Cod. 49 chart., saec. XV, a. 330, l. 233 [L. X, CLXXXIII]. Mf.

Valerii Maximi, *dictorum et factorum memorabilium. Libri novem.*

Indicem novem librorum, f. 2-3, excipit prooemium quo laudes Romae operis eiusque auctoris redundant: « Historiae » antiquorum utiles sunt ad danda bona consilia civitati . . . ». Sequuntur specialioria de auctore, scribendi intentione, operis materia et utilitate: « Praemissa commendatione multiplici ma- » teriae, quam exponendam assumpsi maximo cum labore . . . ». Desunt capitula primi libri, quae in aliis codicibus notavi.

Accedunt commentaria Benvenuti Rambaldis de Imola in primum librum ac partem alterius; item glossae interlineares in universo volumine.

Foliis extremis 164-165, nomine libri decimi: *et non habet nisi unum capitulum de binominis*, occurrit tractatiuncula *de nominibus romanis*, ut codicibus praecedentibus: « Varro in Ita- » lia . . . ».

Codex a principio inscribitur: 1483. *Iste Valerius Maxi-*

mus est meus Hieronimi Fenicii ac fratrum suorum, filiorum spectabilis domini Valerii. Eum pretiosiorem reddunt commentaria anecdota Benvenuti de Rambaldis, ac picturae auro illitae litterarum initialium, virorum, bestiarum, florum, imaginibus conspicuae.

Cod. 50 membr., 1465, a. 248, l. 193 [L. X, LIII], Ma.

I. *Summaria Valerii Maximi, edita per excellentissimum decretorum doctorem dominum Ioannem Andreae.*

a. *Summarium librorum a primo usque nonum,* f. 1.

b. *Summaria capitulorum cuiusque libri,* f. 1-35.

c. *Tabula Valerii Maxim,* f. 36-66.

Tabulae usum sic auctor excutit: « Ut tabula Valerii Ma» ximi cuilibet prosit, oportet summitati librorum Valerii in» scribere numerum libri et capituli, et in lateribus numerum » exemplorum, nam hoc ordine sunt hominum et locorum exem» pla, nec non et moralia ipsius, exceptis contentis in prooe» miis, secundum litteras alphabeti tam primarias quam secun» darias. Circa quam est considerandum de quo quis quaerere » intendat, an de religione vel paupertate, an de ludo, labore » vel pace, an de patria vel fortuna, an de ingratitudine vel su» perbia, an de Alexandro vel Hannibale cuius nomen perscri» bitur, an de Socrate vel Platone, et est recurrendum ad litte» ras dictionum huiusmodi, res aut personas significantium... ».

d. *Tabula rerum nec ad libros, nec ad capitula, nec ad exempla relatorum.* « Absolutio — Abstinentia — Addere — » Addiscere... », f. 66-69.

e. *Tabula personalis, quae ad exemplorum numerum refertur.* « Acron rex — Accius poeta — Acterius Ruffus... », f. 71-76.

De auctore episcopo aleriensi utique, de opere nihil mihi constat.

II. Caii Plinii Secundi, *oratoris veronensis, de viris illustribus.* « Proca rex Albanorum Amulium et Numitorem... », f. 77-90.

Folio 91 obviae sunt vitae Tiberii Gracchi, quae in serie

numero sexagesima quarta, et C. Gracchi, in eadem serie desiderata.

Foliis 69 et 89 scripsit librarius: *Opus absolutum ad petitionem Ioannis Marchanovae, artium et medicinae doctoris patavini, anno gratiae* 1465 *Bononiae.* Titulus praefert picta insignia eiusdem Marchanovae qui codicem, anno 1467, s. Ioanni in Viridario legavit.

Cod. 51 chart., 1396, a. 395, l. 223 [Z. L., DXXVI]. Va.

Expositiones librorum Valerii Maximi, fratris Dyonisii de Burgo sancti Sepulchri, ordinis fratrum eremitarum santi Augustini. Urbis Rome. « Valerius huic operi suo primo prooe» mium ponit, in quo suum propositum . ... ».

Auctor ubi in prooemio cardinali Ioanni de Columna opus nuncupat: « Moralium philosophorum attestante sententia, ad » vitae humanae praecavendas insidias et hominum versutias » discernendas . . . . », sic de eius oeconomia: « Librum Valerii » Maximi pro sua brevitate modernis obscurum temporibus no» stris, in quo relucent exempla et quodammodo singulari pru» dentia ipsa refulgent, declarandum assumpsi, ut legentibus » clarum fiat quod difficile primitus apparebat. Hoc autem fa» cere nullatenus potuissem, nisi gesta Romanorum et alieni» genarum, per antiquos auctores diversis in locis narrata, se» dulo perlegissem, qui quod ipse Valerius breviter, diffuse nar» rant ac prolixe, quos ideo hic annotare curavi, ut operi certior » fides detur . . . . . Sunt autem praedicti auctores . . . » serie sat promissa oblati. Opus anecdotum putarunt Fabricius et Tiraboschius; editum tamen, sine anno et loco, exstat in bibliotheca publica erlangensi: convenit cum codice a Gudio apud Fabricium p. 6 descripto, teste Harlesio l. c., p. 5: num cum nostro sum nescius. Ceterum in his commentariis, libri Valerii docte quidem et copiose, ut saepe etiam nugaciter explicantur.

Codex, foliorum 140, sic sub fine inscriptus: *Hoc opus completum fuit per me Paulum quondam Lelli de Cosciariis de urbe Roma, sub anno Domini millesimo CCC . LXXXXVI, pontificatus domini Bonifacii papae noni, mense iunii.*

Cod. 52 chart., 1399, a. 297, l. 219 [L. X, XIX]. F.

Benvenuti de Rambaldis de Imola, *commentarium in Valerium Maximum*. « Urbis Romae exterarumque . . . ». Commentum: « Historiae antiquorum utiles sunt ad danda bona con» silia . . . ».

Etsi auctoris nomen a codice absit, tamen ex aliorum collatione liquet Benvenuto de Imola esse tribuendum. Quoad scio, commentum hoc anecdotum est, quin edendo stylus prorsus pedestris quenquam deterret. Nihilotamensecius auctorem laudo quod summa diligentia facta a Valerio relata excutiat, ideoque antiquorum dicta, quandoque etiam virorum sui temporis illustrium opiniones ob oculos ponat; quod praesertim obtinuit, cum Ioannem Ravennatensem, eundem puto quem Petrarcha in litteris instituit, allegat: « Nota de caeremoniis, *stata* esse vo» cabulum speciale Iovi; caeremonia vero nomen generale est, » ad sacrificium cuiuscumque dei. Sed ego intellexi a reverendo » viro magistro Ioanne de Ravenna, quod debebat dicere *statas* » pro *statutas*, cui puto fore credendum magis ». Ineptos scriptores saepius respuit Benvenutus, sicuti expositionem in Valerium, fratris Dionysii Roberti, ordinis s. Augustini, ex Burgo s. Sepulchri [V. cod. 51]. Codex exstat quoque in bibliotheca cathedralis patavinae.

Codicem, foliorum 150, duplici columna, scripsit Venetiis Bartholomaeus de . . . . . . celis anno 1399 et absolvit die 21 novembris; possedit vero Bernardinus e Scroffa q. domini Antonii, civis vicetinus.

Cod. 53 membr., 1406, a. 240, l. 185 [Z. L., CCCLXXX].

Eiusdem, *commentarium in Valerium Maximum*. « Est igi» tur sciendum quod, ut verbis ipsius Valerii utar, sicut Roma » omni genere . . . ».

Codicem hunc alteram Benvenuti promissiorem editionem appellare ausim, quod materies ampliori forma, pluribus additis, pertractetur.

Codex, folior. 109, duplici columna, habet in fine: « Expli- » cit expositio super Valerium Maximum per magistrum Ben- » vegniutum de Imola eximium historiographum, quam scripsi » ego Guillelmus Cappellus de Aulecta, per me finita die sabati » XVIII decembris 1406 ».

Cod. 54 chart., saec. XV, a. 405, l. 280 [L. X, XX]. Ma.

Eiusdem, *cummentarius in Valerium Maximum.*

Textus folio 135 *recto* finit: « Explicit commentum Valerii » Maximi secundum magistrum Benvenutum de Imola. Deo » gratias. Amen ». Hoc annoto quod in littera A verbi *Amen* elegans diagramma episcopi cuiusdam pictor effinxerit.

Codicem quiquagesimo secundo congruentem, folior. 140, exornant litterae initiales pictae, item sectionum signa, praesertim vero initialis in titulo, quam tamen manus impia abscidit: legavit vero s. Ioanni in Viridario, anno 1478, sacerdos Petrus de Montagnana.

Cod. 55 chart., saec. XV, a. 290, l. 200 [Z. L., CCCLXXXVIII]. B.

Ammiani Marcellini, *rerum gestarum libri a decimoquarto ad trigesimum primum.* « Post emensos insuperabilis expeditio- » nis eventus . . . ». Folia 274.

Libri tredecim priores interciderunt, quod molestum minus, cum stilus graeci hominis et militis latine scribentis, etsi veritatis studiosissimi, barbariem sapiat, quod ceteroquin auctor idem sub fine operis honeste testatur. Libri qui supersunt continent res gestas ab anno ante Christum natum 352 ad 378.

Cod. 56 membr., saec. XIV, a. 498, l. 320 [L. X, LXI]. Ma.

Flavii Iosephi, *historiarum iudaicae antiquitatis pars prima, continens libros quindecim, a Rufino Aquileiensi latine redditos.* « Historiarum gesta scribere disponentibus non unam nec » eandem video . . . »; interpretatio: « In principio creavit Deus » caelum et terram, sed dum terra ad aspectum non veniret... ».

Cuique libro non tantum rerum in quovis capitulo pertractarum, sed et annorum series praeit.

Codicem universum foliis 123 per columnas digestum, folia rescripta componunt, ornant vero litterae initiales librorum, pictura auroque conspicuae. Anterior voluminis *custos* inscribitur: *Liber iste est Canonicorum regularium, commorantium in hoc coenobio sancti Ioannis* [de Viridario Patavii], *emptus per venerabilem patrem d. Albertum ivonensem, tunc priorem. MDXVII.*

Cod. 57 membr., 1468, a. 353, l. 218 [L. X, LX]. Mk.

I. Eiusdem, *antiquitatum iudaicarum libri XX a Rufino Aquileiensi latine redditi,* f. 1-379.

Praeeunt libris singulis capitulorum argumenta, ab eodem Iosepho.

II. —— *in Manethonem et Chermonem, de Iudaeorum genere* [eodem Rufino interprete]. « Sufficienter, ut arbitror, » et per libros antiquitatum opulentissime virorum, Epaphro- » dite... », f. 380-394.

III. —— *contra Apionem grammaticum* [eodem interprete]. « Priori quidem volumine, carissime mihi Epaphrodite, de antiquitate nostra monstravi... », f. 394-408.

Libelli II et III in editionibus potioribus veniunt nomine *de antiquitate Iudaeorum contra Apionem Alexandrinum.*

Codicem, politiori membrana, spatio litteris librorum initialibus assignato, belle exscripsit Ioannes Nydenna, anno 1468.

Cod. 58 membr., 1466, a. 352, l. 220 [L. X, LXII]. Mk.

Eiusdem, *de bello iudaico libri septem, Rufino Aquileiensi interprete.* Prooemium: « Quoniam bellum quod adversus popu- » lum romanum gessere Iudaei... »; liber primus: « Cum po- » tentes Iudaeorum inter se dissiderent, eo tempore quo et to- » tam Syriam... ».

Codicem, foliis 152, eleganter tereti membrana exscriptum, exornant diagrammata opere tenuiori, lapides pretiosores insculptos imitantia. Ad extremum haec lego: « Paulo secundo

» pont. max. sanctis. imperante rei p. christianae. Christophoro
» Mauro, reip. venetaė optimo principe. Anno Christi Dei opti-
» mi maximi MCCCCLXVI, apud urbem Bergomum Galliae ci-
» salpinae agenti mihi exscripsi ego Ioannes Nydenna codicem
» hunc belli iudaici Flavii Iosippi, Christophoro mediolanensi,
» bergomensis ecclesiae canonico meritissimo. Io. Ny. 1466,
» XXV iunii. Laus deo ».

Cod. 59 membr., saec. XV, a. 350, l. 251 [L. X, LXIII]. Ma.

I. Eiusdem, *de bello iudaico libri septem, Rufino Aquileiensi interprete*, f. 1-190.

II. —— *libri duo de antiquitate Iudaeorum, contra Apionem Alexandrinum*, f. 191-220.

Codicem, cum litteris initialibus pictis et auratis, dono dedit s. Ioanni in Viridario Baptista de Lignamine, episcopus concordiensis, anno 1455.

Cod. 60 membr., saec. XV, a. 288, l. 193 [Z. L., CCCXC]. B.

Eiusdem, *de bello iudaico libri quinque*: « Quatuor libros » regnorum quos scriptura complexa est sacra etiam ipse stilo » persecutus sum usque ad captivitatem ... ».

Liberiorem hanc septem librorum Iosephi versionem sunt qui et in aliis codicibus Ambrosio Camaldulensi tribuant, opus vero Hegesippo, ex iudaeo christiano, apostolicorum temporum vicino, qui [teste Hieronymo, c. 22 de scriptoribus ecclesiasticis] « omnes a passione Domini usque ad suam aetatem ecclesiasti- » corum actuum texens historias, multaque ad utilitatem legen- » tium pertinentia hinc inde congregans, *quinque libros* compo- » suit, ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret » characterem ». Verum Hegesippi libros nomine quoque *commentariorum*, ex quibus fragmenta tantum supersunt, a Galland in *Bibl. pp.*, t. II, p 59-67 edita, deperditos conquerimur, etsi pluries in Iosephi operum editorum titulis legatur: *Hegesippus, de excidio hierosolymitano — Hegesippi, de bello similiter iudaico elegantissima narratio — De iudaico bello libri septem* ..... *ad*

Hegesippi christiani de hierosolymitano excidio quinque libros collati atque concordati. Adde quod cum opere ab Hieronymo citato neque quoad argumentum, neque quoad linguam, neque quoad auctorem quidquam est commune. Nomen Hegesippi ex Iosipi Iosephi corruptum nomine, potius auctorem librorum qui latine versi exhibentur, quam interpretem et auctorem versionis designat. Refutanda igitur quae Bessario manu propria folio primo inscripsit: « Egesippi viri sanctissimi et egregii historiographi, » apostolorum quoque temporibus proximi, romanorum bellorum » adversus Iudeos et ierosolymitani excidii sive captivitatis iu- » daice liber primus incipit. — Translatum est hoc opus de gre- » co in latinum per beatum Ambrosium, ut in quodam antiquo » codice inventum est ».

Elegans scriptura et castigata lectio codicem folior. 204 commendat, ornant vero litterae librorum initiales auro diligenter depictae, capitulorum colore rubro et caeruleo alterno notatae, insignia Bessarionis in titulo.

Cod. 61 chart., saec. XV, a. 210, l. 125 [L. X, CCXXXI]. N.

I. *Descriptio originis mundi et urbis Romae.* « Mundi opi- » nio duplex est, scilicet ientilium et fidelium, ientilium ab » eterno fuisse mundum, fidelium quod deus, qui cuncta crea- » vit tenet et gubernat, ipsum creavit . . . », f. 1-50.

Opellam anonimam, fabellis et traditionum commentis refertam haec evincant: « Ozias rex rexit annis LII, Neapolim » condidit pro partenope reina, destructam per Goctos, restau- » ratam per Tibrum Iulium Tarsium domini Velliani filium », f. 8 — « Noe cum aliquibus de suis, postquam exivit de archa, » venit in Italiam non longe a loco multum ubi nunc est Roma » et civitatem construxit nominis sui in quo laboris sue vite » terminum dedit et hic mortuus fuit » — « Ianus filius Iafet » filii dicti Noe cum Camasse sotio suo digneam civitatem in » Ianiculum construxit et ibi regnum accepit . . . », f. 14. Eo tamen puto aestimandam quod tempus scriptionis assignet et aedificiorum ac viarum tum statum, tum nomina, tum cum recentioribus comparationem oculis obiiciat. Sic fol. 21: *Castrum*

Sancti Angeli predictum quod Ioannes XXIII restauravit et reformavit dat terminum annorum 1410-1415; fol. 24: *Strata francescha vel rura francescha, quam Bonifacius nonus destruxit* dat annos ab 1389 ad 1404. Summatim excutiuntur quae de moeniis, portis, arcubus, columnis, obeliscis [aguliis], campis, foris, basilicis, thermis, aquis, theatris, amphitheatris, equis metallicis, deauratis et eburneis sunt animadvertenda. Notatu dignoribus tribuo quae f. 38 de Coliseo narrat auctor; item folio 40: « Tarabintus Neronis, in quo Tarabinto, postquam destru» ctum fuit, reaedificatum fuit templum Dianae » — item f. 44: « In Capitolio ubi stabant patres et consules ad gubernandum » monarchiam mundi, facies murorum erat alta ex vivo auro et » argento, vitro et ebore miris operibus liqueata [laqueata], de » qua nihil aliud quam vestigia vilissimorum civium in diffor» mis, cum magna diffamia reprobatur in opprobrio fame eorum » predecessorum quorum post obitum . . . » — f. 47: « Ad san» ctam Crucem in Ierusalem fuit templum veneris et cupidi, de » quibus templis non licet me aliter dicere, nec largius exten» dere, quia non esset dominis presbyteris grata extensio; sed » legentes Ovidium de fastis possent me habere excusatum, in » suo volumine tractat ad plenum . . . » — f. 49: « Ex alio la» tere ubi nunc est turris Cenci de Origo . . . ».

Foliis 29-35 inserta verbotenus opella sequens.

II. P. Victoris, *epitome de regionibus urbis*. « Regio prima » Porta Capena continet aedem honoris et virtutis... », f. 29-35.

Ex codice antiquiss. bibliothecae Vaticanae prolata opella in *Bernardi Oricellarii de urbe Roma commentarius*, qui exstat in *Scriptorr. rerum ital.* Florent., 1770, t. II, col. 1165-1180.

III. M. Valerii Probi, *significatio litterarum antiquarum et abbreviaturae antiquae feliciter incipit*. « Est etiam circa per» scribendas vel paucioribus litteris notandas studium necessa» rium . . . », f. 54-69.

Sunt quaedam tantum ex libro Probi pluries edito *de notis Romanorum interpretandis*. Adduntur nomina civium romanorum, et numerorum.

IV. *Ponderum notae Prisciani grammatici*. « Semis alicuius » rei notatur per S. . . . », f. 70-71.

V. *Antiquissimum opusculum in quo omnia urbis Romae memoria digna inscribuntur et praesertim ea tempestate qua magis florebat,* f. 71-84.

Eadem est epitome Victoris quae supra.

VI. *I. O. M.* Messalae Corvini, *disertissimi oratoris, ad Octavianum Caes. Aug., de progenie sua et urbis Romae regiminibus breve compendium.* « Cum frequenter me moveat digna » postulatio tua, gentium ... », f. 85-98.

Opus, eruditorum sententia, plane supposititium, rudioris latinitatis aevo conscriptum, pluries editum, castigatius in *Historiae romanae scriptt. minn.* Biponti, 1789, 8.°

VII. L. Aretini, *epistola in qua respondet Nicolao* [Nicoli] *qui scire desiderabat si quid in illa civitate antiquum et mirabile foret cum Arimini esset.* « Egisti mecum pro cetera tua di» ligentia et vetustarum rerum eximia cura ... », f. 100-108.

Codicem belle scriptum, valide compactum cum tabulis ac indiciis bullarum et fibularum, exornant diagrammata in litteris quadratis ac insignia in titulo a tritonibus recta.

Cod. 62 chart., saec. XV, a. 293, l. 202 [Z. L., CCCCIX]. E.

I. Ioannis de Crivellis, *scriptoris apostolici, compendium historie de romana republica, imperatoribus; bellorum civilium inter Cesarem et Pompeium, Augustum Cesarem et Antonium; Ianue civitatis. Libri tres.* Dedicatio Martino pp. V incip.: « Etsi mea devotio quae dignitati tuae exigitur ab omnibus » maxima ... ».

a. Liber primus *a regibus Albanis et generatione Romuli* historiam reipublicae et gesta imperatorum usque ad Sigismundum Caroli filium excurrit: « Troia decenni Grecorum praelio » consumpta, princeps Enaeas inde profugus ad Italiam mi» grans ... », f. 1-29.

Sub fine nota librarii: *Gaspar quondam d. Thomei de Nicola scripsit die XXIIII febr. MCCCCLXVII.*

b. Liber alter continet *historiam belli civilis acti inter Cesarem et Pompeum, nec non et Augustum Cesarem et Anthonium, sumptam ex libris Svetonii .... et ex aliis libris au-*

thentiois et cronicis, seu diversis historiographis in hoc opusculo defloratam. « Iam quidem satis constat, capta Troia a Grecis » et flammis tradita . . . », f. 29-40.

e. Liber tertius habet *de edificatione civitatis Ianue partes duodecim.* « Evangelica eruditione instruimur naturalem intel- » ligentiam nobis a Deo creditam . . . », f. 44-77.

Auctoris nomen Argelatus in *Bibliotheca mediolanensi* omisit, nec iniuria, cum eius scripta nec rerum enarratarum nec styli pretio excelleant. Ceterum eum dimidio saeculo decimoquinto floruisse sat indicant et Sigismundi imperatoris historia et pestis, de qua in proobemio: « Cunctantique mihi inter hec » otia, que furens iam in urbe pestis . . . ».

II. D. Bernardi, *epistola ad Raimundum dominum Castri Sancti Ambrosii.* « Doceri petis a nobis de cura et modo rei fa- » miliaris utilius [utiliter] gubernande, et quales patres fami- » lias . . . », f. 78-79.

Epistola pluries, itale quoque impressa.

Extremo loco occurrit instrumentum membranaceum locationis unius domus *prope curiam pauperum, in guccita s. Euphemie* Veronae, de anno 1384.

Cod. 63 membr., 1466, a. 340, l. 338 [L. X, XXIII].

Blondi Flavii, *forolivienis, Romae triumphantis libri X.*

Primus et secundus de veterum Romanorum religione: tertius usque quintum de republica: sextus et septimus de militia: octavus usque decimum de triumphis, moribus et institutis.

Folia decem priora rescissa sunt; aeque quinquagesimum secundum, nonum supra septuagesimum, centesimum quintum, centesimum vigesimum quartum, centesimum sexagesimum quartum, centesimum octogesimum tertium. Quae reliquae sunt initiales litterae librorum secundi, septimi, extremi, ita picturae excellentia atque auri superpositi fulgore praestant ut iniquas rapinae causas aperte revelent.

Codex, foliorum 223, eiusdem Marchanovae iussu, a. 1466 Bononiae politioribus iisdemque candidioribus membranis exaratus est.

Cod. 64 membr., 1462, a. 259, l. 144 [L. X, CIV]. O.

Q. Curtii, *de gestis Alexandri Magni liber tertius incipit.* « Inter haec Alexander ad conducendum ex Peloponneso mili» tem . . . ».

In ora summa codicis haec sunt: « Miserabiliter genuensi » republica fluctuante: cum sine ullo rectore armis obsiderentur » omnia, caedibus ac rapinis ubique grassaretur; civibus omni» bus, omnisque generis varia et miseranda fuga dispersis; non » mari, non agro, non parte ulla civitatis pacata; magisque in » deterius quotidie recasuram rem esse quam tantorum finem » malorum sperare possemus; hunc librum Q. Curtii Rufi ante » annum iam inceptum, Antonius Gallus Christophori filius » perfeci, anno a Yesu Dei nostri nativitate M.CCCC sexagesi» mo secundo. Tertio Nonas Iunias ». Non itaque liber adnumerandus iis, quos indocti homines et mercede plerumque conducti scripsere: Antonius namque Gallus genuensis, magistratui s. Georgii a secretis, ex Uberti Folietae, Augustini et Michaelis Iustiniani, Raphaelis Sopranii, Augustini Oldoinii aliorumque fide, litteris claruit. De rebus gestis populi genuensis opuscula historica duo, et alterum de navigatione Columbi accurate scripsit; quae inter *Scriptores rerum italicarum* Muratorius vulgavit. Ipse Curtii textus doctum scriptorem ostendit, bonus enim et emendatus ut plurimum est, ac praestantissimae editioni, quam ex Frehinsemio Henricus Snakenburgius Delphis anno 1724 dedit, in locis maxime observatione dignis respondet. Nec praetereundum aliam quandoque in eo lectionem afferri, quae probabilior edita sit, Frehinsemium vero latuerit. Sic pag. 140, lin. 4 in editione est: *libertatis quoque in admonendo eo non alius ius habebat,* at in codice: *libertatis quoque in admonendo eo non alius plus habebat.* Pag. 150, lin. 2 in editione: *Ceterum Dii tantae fortunae proditorem sepulturae celeriter debita poena persecuta est;* in codice: *Ceterum tantae fortunae proditorem celeriter debita poena persecuta est.* Alia dubito quin alii sint reperturi, si totum codicem diligenter expendant, et cum editione conferant.

Codicem, foliorum 109, non tantum bene sed et belle exscriptum, exornant litterae initiales minio notatae, ac praecipue littera tituli prima floribus et avibus pictis conspicua, ac insignia aquilae nigrae in campo aureo cum litteris S-A, nec non litterulis minutis inscripta corona laurea: *Petrus F. Latini F.*

Cod. 65 membr., saec. XV, a. 268, l. 190 [L. X, LXXXVI]. X.

Eiusdem, *de rebus gestis Alexandri Magni libri qui supersunt, tertius usque decimum.*

Codicem, foliis 173 belle exscriptum, elegantiorem reddunt litterae initiales pictae, titulus maxime quo imagines binae et locus insigniis delineandis paratus insunt.

Cod. 66 membr., saec. XV, a. 284, l. 192 [Z. L., CCCLXXXVI]. B.

Eiusdem, *de gestis Alexandri Macedonis libri III-X.*

Codicem, ad normam foliis 233 exscriptum membrana optima, ornant picturae elegantiores in librorum initialibus litteris, praesertim vero in titulo qui insignia gerit Bessarionis.

Cod. 67 membr., saec. XV, a. 200, l. 130 [L. X, CCXLIX]. N.

Aemilii Probi, seu Cornelii Nepotis, *de excellentibus ducibus exterarum gentium ad Titum Pomponium Atticum.* « Non du» bito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae . . . ».

Ordo vitarum *excellentium imperatorum* idem est ac in editionibus, nisi quod *Timoleonis* ita vitae *de Regibus* cohaeret, ut obiter invisenti nulla haec appareat. Titi Pomponii Attici vitam excipit Catonis, sub cuius fine ulterius de Catone se dixisse testatur: « Huius de vita et moribus plura in eo libro » persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Ti. » Pomponii Attici: quare studiosos Catonis ad illud volumen » delegamus ». Librarius addidit, foliis extremis 74-75, Corneliae matris Gracchorum epistolam: *Dices pulchrum esse inimicos ulcisci,* quam inter Cornelii fragmenta relatam leges quoque

in *Cornelii Nepotis quae exstant.* Parisiis, 1820, p. 305-307. Fini subest verbum mihi incompertum CALOS PI.

Plures ex initialibus vitarum litteris eleganter pictae apparent. Quidam serius marginales annotationes inscripsit.

Cod. 68 membr., saec. XVI, a. 220, l. 193 [L. X, I]. Ye.

I. Eiusdem, *vitae excellentium imperatorum,* f. 1-52.

Vitae ordine, qui in editionibus, minime immutato procedunt usque ad Hannibalis absolutam, quae extrema est. Quod superius annotavimus, vitae *Timoleonis* et *de Regibus* in unum coaluerunt.

II. Francisci Philelphi, *ad Thomam Thebaldum mediolanensem convivium secundum.* « Tua quadam optima illustrique » fortuna video contigisse . . . », f. 53-130.

Colloquentes de re philosophica, seu convivio assistentes inducuntur Triulcius, Thomas Thebaldus, Aloysius Crottus, Corradinus, Guido Torellus, Guarnerius Castellio, Nicolaus Tercius, Axaretus, Maphaeus Muzanus, Lancellotus, Franchinus Castellio. Mentio identidem facta viventium Arasmi, Blasii, Ioannis Antonii Rambaldi, Andreae Biragi, Francisci Barbavara, Simonini Gilini, Ioannis Ferusini, Christophori Velatini, Nicolai Arcimbaldi, Leonardi Iustiniani, Francisci Barbari, Antonii Bernaregii, Poggii Rombolionis. Convivium utrumque saeculo XV Mediolani et Venetiis prodiit.

Operum titulus tum Cornelii tum Philelphi gerit insignia familiae comitum Zabarella, aquilam bicipitem. Operculo interiori legitur : *Ex dono comitis Iacobi Zabarellae Oct. Ferrario bibliothecae praefecto.*

Cod. 69 membr., saec. XV, a. 282, l. 194 [Z. L., CCCLXXXII]. B.

I. C. Svetonii Tranquilli, *de vitis XII Caesarum.* « Iulius » Caesar annum agens sextumdecimum patrem amisit . . . », f. 5-227.

II. Sidonii *versus,* nempe **a.** *In XII Caesares* — **b.** *Nomina Caesarum* — **c.** *Longitudo regni Caesarum* — **d.** *Mortes Caesarum,* f. 227-228.

III. *De vita et moribus imperatorum romanorum libellus excerptus ex libris Sexti Aurelii Victoris, a Caesare Augusto usque ad Theodosium.* « Anno urbis conditae septingentesimo vigesi-» mo secundo . . . », f. 228-258.

Locorum graecorum, quibus inserendis spatium assignatum est, quaedam sua manu supplevit Bessario.

Codex praestat elegantioribus picturis in litteris initialibus, praesertim autem in titulo, quem Bessarionis insignia exornant.

Cod. 70 membr., saec. XV, a. 264, l. 189 [L. X, CCCXLV]. D.

C. Svetonii Tranquilli, *de vitis XII Caesarum.*

Loca graeca serius, spatiis datis, suppleta sunt. Rerum anacephalaeoses in marginibus rariores obviae sunt.

Codicem, foliorum 148, *scripsit Francischus de Mediolano,* pinxit vero splendidius qui in titulo puerulos insignia alicuius regentes effinxit.

Cod. 71 membr., saec. XV, a. 357, l. 242, [L. X, XXXI]. Mk.

I. Eiusdem, *de vitis XII Caesarum,* f. 1-94.

Folio 93, absoluta Domitiani vita, lego: « Svetonius Tran-» quillus Nervae Traianique vitas a se compositas, quod eas » parum fideliter scripserat, a superioribus separavit, ne fidem » ceteris abrogaret. Quae, ut plura eius opera, superiorum tem-» porum calamitate et negligentia, sunt amissae. Nerva autem, » vir quidem probus ac nobilis anno uno et quatuor mensibus » imperavit: aetatis vero secundo et septuagesimo anno obiit » cum sibi Traianum adoptasset virum insignem, gente Aelia » clarum, Hispania oriundum. Qui, cum semper iustissime san-» ctissimeque vixisset ad quartum et quadragesimum aetatis » annum, decimonono imperii sui anno fluxu ventris interiit ». Folio 94. Octavii Caesaris Augusti genealogia oblata est.

II. Caii Plinii Secundi, *oratoris veronensis novocomensis, de viris illustribus liber incipit.* « Proca rex Albanorum Amu-» lium et Numitorem filios habuit . . . », f. 95-107.

De auctore haec Fabricius in *Biblioth. lat.*, lib. III, c. IX, § III. « Minus hodie ambigi solet Aurelium Victorem verum » auctorem esse libri *De viris illustribus urbis Romae*, quorum » primus est Proca, rex Albanorum, ultimus Gn. Pompeius. Hic » libellus saepius prodiit sub nomine Cornelii Nepotis, Svetonii » Tranquilli, vel Plinii Secundi iunioris .... Ab aliquibus » Tacitum proditum esse auctorem refert Gyraldus dialogismo » 26. Fuit etiam qui Asconio Pediano adscriberet, Ioannes Me- » tellus in litteris ad Steph. Pighium ..... ». Idem opusculum referunt codices Marciani latini X, 53; XI, 133; XIV, 198, 215.

III. *Brevis adnotatio de duobus Pliniis Veronensibus oratoribus ex multis hinc collecta per Ioannem mansionarium veronensem.* « Plinii duo fuisse noscuntur eodem nomine et praeno- » minibus ... », f. 107-108.

Contendit auctor stylo prorsus pedestri, utrumque Plinium esse veronensem, seniorem a iuniori secernendum. Hieronymus Tartarottus qui opellam, ex duobus codicibus mss. Vaticanis, operi: *Raccolta d'opuscoli* [Venezia, 1743, tom. XXVIII, p. 32-36] inseruit, Ioannem Mansionarium eundem esse putat ac Ioannem Diaconum, *Historiae imperialis* auctorem.

IV. Eutropii, *viri clarissimi, historiae romanae libri decem, ad Valentem Maximum Perpetuum Augustum.* Prooem.: « Res » romanas ex voluntate mansuetudinis tuae ... »; liber primus: « Primus in Italia, ut quibusdam placet, regnavit Ianus ... », f. 109-141.

V. Pauli Diaconi, *romanae historiae libri sex.* « Anno ab » urbe condita millesimo centesimo decimo octavo Valentinia- » nus ... », f. 141-156.

Tum Eutropii, tum Pauli Diaconi historiae libri, summatim sexdecim, *Historiam miscellam* fere universam constituunt, pluries editam, praestantius tamen a Muratorio, tomo primo *Rerum italic. scriptt.*, quam inscripsit: *Historia miscella ab incerto auctore consarcinata, complectens Eutropii historiam romanam, quam Paulus Diaconus, multis additis, rogatu Adelbergae Beneventanae ducis, a Valentiniani imperio usque ad tempora Iustiniani deduxit et Landulphus Sagax, seu quisquam alius continuavit usque ad annum Christi DCCCVI, nunc primum exacta*

et castigata ad mss. codices Ambrosianae bibliothecae, additis notis et variis lectionibus Henrici Canisii. In nostro codice impar librorum Eutropii partitio; abest continuatio Landulphi Sagacis; fere omnia desiderantur charactere italico, vulgo *corsivo* a Muratorio impressa, quae scilicet *Miscellae* serius accesserunt. Librum extremum, ut in codicibus, haec concludunt: « Quia vero restant » adhuc quae de Iustiniani Augusti felicitati dicantur, in sequen» ti libello, Deo praesule, promenda sunt ». Quem tamen libellum vel auctor non exaravit, vel in *Langobardorum gesta* intulit.

VII. *Commentaria imperatorum romanorum a Iulio Caesare, per Franciscum Petrarcham edita, usque ad tempora sua.* « Optas, » clarissime marchio heroicarum cultor virtutum, posse facili» ter . . . », f. 157-166.

Est *liber augustalis* Benvenuti de Rambaldis de Imola, pluries editus, quo vitae Augustorum centumtredecim a Iulio Caesare ad Venceslaum nondum vita defunctum enarrantur. Finit epigraphe: *Francisci Petrarchae commentum de temporibus romanorum imperatorum explicit.* Quo super annoto *libellum augustalem* Petrarchae tributum, quod viri huius illustrissimi aevo sit exaratus et per eum editus.

VIII. Domitii Calderini, *viri clarissimi, de vita Caii Svetonii Tranquilli.* « Caius Svetonius Tranquillus Svetonii Lenis » filius, unde etiam cognomen accepit . . . », f. 167.

IX. *Ex libro septimo Sicconis Polentoni de illustribus scriptoribus.* « Hoc quoque in ordine adest memorandus C. Sveto» nius Tranquillus . . . », f. 167.

Quae ex Domitio Calderino et Siccone Polentono vitae exhibentur ton tantum horum operibus insunt, sed Svetonii quoque editionibus, praesertim antiquis sunt communes.

Codex eleganter exscriptus, praestat picturis egregia arte expressis, tum in litteris librorum initialibus, tum praesertim in tituli marginibus, cum insigniis gentis alicuius.

Cod. 72 chart., saec. XV, a. 300, l. 212 [L. X, XXX]. Mk.

C. Svetonii Tranquilli, *de vitis XII Caesarum.*

Notae occurrunt marginales in codice duabus columnis di-

stributo; potiores rubrica signatae. Loca graeca litteris latinis expressa sunt.

Cod. 73 membr., saec. XV, a. 334, l. 238 [L. X, LXXXIV]. Ma.

Plutarchi, *vitae quorundam virorum illustrium, saeculo XV ab interpretibus variis latinae redditae.*

Folia plura vel ex integro exsecta sunt, vel per partes, eo ut litterae initiales egregiae pictae evellerentur, unde fit ut vitarum pars maior per fragmenta offeratur, hoc ordine: 1. *Timoleon et Paulus Aemilius* — 2. *Cimon* — 3. *Lucullus* — 4. *M. Antonius* — 5. *Paulus Aemilius* — 6. *Q. Sertorius* — 7. *M. Tullius Cicero* — 8. *Demosthenes* — 9. *Galba Sulpitius* — 10. *Otho Caesar* — 11. *Pyrrhus* — 12. *Tiberius et Caius* — 13. *Cato Uticensis* — 14. *Plato* — 15. *Aristoteles* — 16. *Aristides* — 17. *Cato censor* — 18. *Artaxerses rex* — 19. *Aratus* — 20. *Alexander* — 21. *Caesar* — 22. *Marius* — 23. *Agis et Cleomenes* — 24. *Eumenes*. Ex iis una tantum integra superest, nempe Othonis Caesaris ex versione Francisci Philelphi. Vita Platonis habet interpretem Guarinum Veronensem [re auctorem]; Aristotelis, Aristidis, C. Marii, Leonardum Aretinum; Artaxersis Lapum Castelliunculum seu Florentinum.

Extremo: « Opus absolutum ad petitionem Ioannis Mar» chanovae, artium et medicinae doctoris MCCCCLXVI ». Anno proxime insequenti memoria ingesta donationis Marchanovae congregationi canonicorum regul. s. Ioannis in Viridario.

Codex folia universim 366 continet, si quae abscissa quoque connumeros.

Cod. 74 membr., saec. XV, a. 252, l. 170 [L. X, LXXX]. Mk.

Publii [Petri] Candidi Decembrii, *ex illustrium comparationibus in Plutarchum Cheronensem epitomatum libri tres.*

Praeeunt argumenta comparationum octodecim hoc ordine: 1. *Theseus* = *Romulus* — 2. *Lycurgus* = *Numa Pompilius* — 3. *Solon* = *Publicola* — 4. *Alcibiades* = *M. Coriolanus* — 5. *Themistocles* = *Camillus* — 6. *Fabius Maximus* = *Pericles* —

7. *Aristides* = *Cato Censorius* — 8. *Pyrrhus* = *C. Marius* — 9. *Lysander* = *L. Sylla* — 10. *Phocion* = *Cato Uticensis* — 11. *Dion* = *M. Brutus* — 12. *Ti. et C. Caii Gracchi* = *Agis et Cleomedes* — 13. *Timoleon* = *Paulus Aemilius* — 14. *Eumenes* = *Q. Sertorius* — 15. *Philopemenes* = *T. Flaminius* — 16. *Pelopidas* = *M. Marcellus* — 17. *Cymon* = *Lucullus* — 18. *M. Antonius* = *Demetrius*, f. 1-4.

De operis proposito haec sub fine prologi interpres: « Illu» strium virorum vitas a Plutarcho editas graecis litteris lati» nas fecimus, nisi si quas aut splendor gestarum rerum illis » addere, aut obscuritas potius delere suadebat; easque libellis » quatuor absolvimus. In quibus potissimum hunc ordinem se» quuti sumus ut historiae studeremus, servaremus modum, ni» hilque omnino demeremus nisi quod prolixitatem gigneret aut » errorem. A principio itaque scribere adorsi quinque et viginti pa» rallelas addidimus, ita ut a Theseo primam auspicantes in Ale» xandro tandem finem poneremus ». Verum Decembrius octodecim tantum, ut supra diximus, vitas exhibuit parallelas libro primo usque tertium contentas, fine in Antonio et Demetrio dato.

Operis inediti ex hoc ipso codice mentionem innuit Apostolus Zenus in *Dissertazioni Vossiane,* t. I, p. 206, hoc annotans *epitomata haec* ab eiusdem *historiae romanae epitome* plurimum differre.

Codicem, folior. 274, reddunt pretiosiorem nunquam edita materies, perrari codices, textus sat castigatus et polite exscriptus, teres ac candida membrana.

Cod. 75 membr., saec. XV, a. 268, l. 170 [Z. L., CCCLXXXIII].

I. Alexandri et Caesaris, *vita, e graeco* [Plutarchi] *in latinum conversa.* « Regis Alexandri Caesarisque qui Pompeium » profligavit vitam in hoc volumine scribere . . . . », f. 1-47.

Titulus, ab interprete Guarino Veronensi etiam in editionibus antiquioribus datus, respicit vitam utramque, quam tamen seorsim scripsit.

II. Caesaris, *vita.* « Cinnae dictatoris filiam Corneliam ab » Caesare distrahere potitus rerum Sylla voluit . . . », f. 48-88.

Sunt qui Guarino, qui aliis tribuant versionem. Certe in editione veneta Ascensiana a. 1520 inscribitur: *C. Caesaris viri illustris vita ex Plutarcho, per Iacobum Angelum de Scarparia in latinum versa, vel per Guarinum Veronensem, ut aliae impressiones habent.* Desideratorum in textu pars fere extrema folii 87-88 suppleta.

Codex diligenter, non sine mendis, exscriptus.

Cod. 76 chart., saec. XV, a. 295, l. 206 [L. X, LXXXII^{a}]. Ma.

I. Guarini Veronensis, *in Alexandri Caesarisque vitam prooemium.*

II. Eiusdem, *Caesaris imperatoris vita,* quae supra, f. 42-74.

Codicis folio primo schedula adhaeret impressa: *Colligebat Ascanius Varese patavinus, abbas generalis congreg. lateranensis canonicis suis et sibi,* nescio quare, cum folio extremo legatur: *Librum hunc Canonicis regularibus lateranensibus in monasterio divi Io. Bapt. de Virid. Paduae agentibus vir venerabilis ac devotus Christi sacerdos et bonarum artium cultor, graece, latine, hebraice aeque peritissimus d. Petrus Montagnana, optima fide, pietatis studio, proque salute adscripsit atque donavit, quem quisque legens proficiat primum, deinde sit gratus. MCCCCLXXVIII.*

Cod. 77 membr., saec. XV, a. 209, l. 148 [L. X, LXXXIII]. X.

I. Quinti [Cnei] Pompeii Magni, *per Iacobum Angelum, ex Plutarcho vita incipit.* « Erga Pompeium mox ex ipso inicio vi» detur populus romanus affectus . . . », f. 1-63.

Eadem est quae nomine Antonii Tudertini interpretis, in antiquioribus Plutarchi editionibus vulgata est, quaeque codicibus bibliothecarum Laurentianae florentinae, ecclesiae cathedralis patavinae, athenaei taurinensis inest. Auctor ex oppido Scarpariae, ditionis bononiensis aliquot alias Plutarchi vitas est interpretatus.

II. Leonardi Iustiniani, *veneti, v. p. ad Marcum fratrem, in Phocionis Atheniensis vitam.* Prooemium: « Meminisse te ar» bitror, Marce frater, cum domi adessem, aliquando me . . . »;

vita autem: « Demadem oratorem tradunt plurimum Athenis » potentia et opibus valuisse ... », f. 63-99.

Interpretationem prisci Plutarchi vitarum editores Lapo Florentino falso tribuunt, quod a saeculo usque decimosexto asserit Antonius Stella in vita b. Bernardi Iustiniani [Venetiis, Io. Gryph., 1552, 8, p. 7]. Locum integrum repeto quod rei lucem affundat: « Vertit etiam [Leonardus] in latinum e Plutarcho, » Cimonis, Luculli et Phocionis clarorum heroum vitas longe » omnium elegantissime et latini sermonis puritate, quae diu » aut neglecta ab aliis, aut parum accurate quaesita videbantur, etsi nonnulli [ut in vulgatis codibus reperio] Lapo Florentino hanc Phocionis vitam falso adscribunt. Nam vidi egomet codicem manuscriptum certissimum tanti viri eruditionis » testimonium apud Iustinianum hierosolymitanum equitem, » Bernardi nepotem meritissimum, in quo eam, quam dicimus, » Phocionis vitam, ab eo prius in gratiam Marci fratris versam » perlegi, cum huiusce translationis praefatione ad Marcum » fratrem qui cum primum bergomensem praeturam ageret, in » eo magistratu adeo vigil ac diligens semper fuit, ut ..... ». Auctor, Bernardi filius, Laurentio protopatriarchae frater, praetor Foriiulii, *post septennium, quo terra marique adversus Philippum Mediolani ducem duo maxime bella gessimus pro Italiae sociorumque libertate,* epistolam scripsit ante annum 1438, quo Marcus occubuit. Venetias reversus, procurator s. Marci renuntiatus, eques auratus Stephanum Contarenum anno 1443 suffecit. Obiit a. 1446. Eius gesta narrat Ioannes degli Agostini in *Notizie degli scrittori veneziani,* t. I, p. 135-176.

III. *Oratio de d. Basilio magno, ecclesiae doctore.* « Cum » multas nobis dicendi causas magnus Basilius semper proponeret, meaque oratione tantum afficeretur ... », f. 101-146.

IV. *Oratio de d. Athanasio, episcopo alexandrino.* « Cum » laudandi Athanasii munus susceperim, virtutem ipsam mihi » opus est laudare ... ».

Initium tantum orationis exhibitum.

Rite suspicor orationem utramque stylo eodem ac superiori Phocionis vita exaratam, Leonardum Iustinianum habere auctorem, quod praecipue constet eum Nicolai Magni myrensis

antistitis vitam iam impressam ex graeco transtulisse. Huc accedit quod coniiciendum ex allatis putem codicem hunc eundem esse quem Antonius Stella Iustiniano pertinuisse asserit.

Cod. 78 membr., saec. XV, a. 248, l. 166 [Z. L., CCCLXXXIV]. B.

Gesta romanorum principum seu imperatorum et rei publicae invasorum a divo Adriano usque ad Numerianum Augustum ab historiographis scripta diversis.

Gesta haec Augustorum ab Hadriano ad Carinum pluries edita auctores habent Aelium Spartianum, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium, Vulcatium Gallicanum, Trebellium Pollionem, Flavium Vopiscum; ideo nomen inditum: *Historiae augustae scriptores sex.* Qui corruptam codicis lectionem expurgare aggredietur, Augiae stabulum everrere tentabit: ab opere certe deterritus est qui marginibus paucula quaedam emendavit.

Codex, foliorum 250, refert litteras initiales auro pictas et in titulo insignia cardinalis Columnae.

Cod. 79 membr., saec. XV, a. 170, l. 130 [L. X, CCXXXV]. N.

Benvenuti de Rambaldis de Imola, *libellus augustalis, seu imperatorum omnium a Iulio Caesare ad Venceslaum abbreviata descriptio.* « Primus igitur qui Romanorum arripuit imperium » fuit Iulius Caesar Lucii C. filius . . . ».

Praeeunt dedicationis epistola de qua infra; index alphabeticus centumtredecim vitarum, prooemium ad Nicolaum Marchionem Estensem: « Optas . . . . heroicarum vir- » tutum cultor posse faciliter . . . ». Venceslai vita, prae aliis codicibus ac editionibus dat vitam Venceslai absolutam: « sed » coronam imperii, animi segnicie, minime obtinuit: omnem » suam puericiam libidine et luxu faedavit: obiit cum tricesi- » mum ageret annum. τελος ». Vide cod. 71.

Quod notatu singulare accidit, id est Ant. Th. [Antonium Thebaldaeum] codicem hunc nuncupasse *Divo Matthiae regi invicto Pannoniae Boemiaeque,* epistola, quam anecdotam puto: « Mandavit mihi maiestas tua ut libellum de vitis imperatorum

» emendarem, quem, etsi propter barbarorum colluvionem, per-
» tinacis mendae omni ex parte depravatum reperi, conatus sum
» reddere emendatiorem ac proprio scribere χειρογράφῳ. Sed cum
» sciam splendorem tuum plurima lectione oblectari, et velle ad
» unguem optima quaeque noscere, non videor propter summam
» auctoris brevitatem illi aut mihi satisfecisse; quod si gratum
» erit, expectabis a me novam editionem quae singulorum im-
» peratorum vitas non ita ieiunas, sed floridiores et uberiores
» enarrabit summo cum studio, nam nihil esset tam arduum
» atque laboriosum quod illius nutu avidissime non exsequerer.
» Vale ». Novum *augustalem libellum* serius Thebaldeum exarasse minime constat. Quod volumen hoc, non aliud, regi obtulerit, vel offerrendum sibi proposuerit, ex eo liquet quod titulum paulo immutaverit, erasis enim verbis *Clarissime marchio* [Nicolaus Estensis] intulit *Serenissime rex,* ac margines picturis ornavit, inferiori duobus puerulis appositis insignia eius regis tenentibus.

Cod. 80 chart., saec. XVI, a. 284, l. 205 [L. X, CCLIII]. N.

Ioannis Michaelis Nagonii, *vitae imperatorum quorundam et tyrannorum romanorum.* « Solet quaeri ab studiosis viris,
» utilis ne sit historia . . . ».

Auctor sic in prooemio [quo caret codex 81]: « Nihil iis
» commentariis falsi, quantum perspeximus, ausi sumus. Ex-
» orsi ab interitu iunioris Gordiani usque ad exilium Iustini
» Heracliorum, multa dispersa in unum corpus collegimus; ab
» Philippis vero usque ad caedem Aemiliani; quia Trebellii Pol-
» lionis labor sine capite est, et monimenta illorum temporum
» desiderantur, nimis circumcise narravimus utcumque. Certi
» sumus procul dubio libellos tibi, Borgia, placituros . . . ».

Quae a folio 37 usque ad extremum insunt, eadem sunt quae codex subsequens complectitur: quae antecedunt, ad Caesarum quorundam vitas, nempe a Maximino I ad Licinium [ann. 235-323] se referunt. Heraclii vita fusius codice hoc excussa.

Quas sibi impudenter Nagonius Caes. vitas tribuit, Pomponium Laetum habent auctorem, quo nomine pluries editae sunt.

Cod. 81 membr., saec. XVI, a. 210, l. 142 [Z. L., CCCCVII]. P.

Eiusdem, *vitae Caesarum,* ab auctore *cive romano et poeta laureato* dictae *magnifico ac generoso d. Andreae Gritti p. veneto.* « Maiores nostri, magnifice ac splendide Andrea, ex Grittorum » familia . . . ».

Quid doni offerat sic nuntiat Nagonius: « Nuper Constan- » tinopolim, quam novam Romam vocamus, profecturus, quid » tibi offerre non habui praeter vitam Flavii Valentinis Con- » stantini magni, fundatoris urbis pacisque, et liberatoris. Ha- » bes et vitam Magnentii, Britannionis [Vetranionis], Silvani » Bonitii filii, Galli Constantii, Iulii Iuliani, Varroniani, Ioviani, » Fl. Val. Valentiniani et Valentis Augusti, Theodosii Augusti » et Fl. Val. Macrini [Marciani], Fl. Val. Leonis [I], Fl. Val. » Zenonis [Leonis II], Fl. Val. Anastasii, Fl. Val. Iustini, Fl. » Val. Iustiniani, Fl. Val. Iustini [iunioris], Tiberii [II], Mau- » ritii, Phocae, Heraclii et noni Constantini, Caesarum ».

Folio quarto *recto,* titulo egregie cum insigniis familiae Grittorum picto, denuo *Splendido ac praeclaro domino Andreae Gritti in Constantinopoli mercatori, celeberrimo patritio veneto vita Fl. Val. Constantini, ob eius animi magnitudinem dicata* inc.: « Flavius Val. Constantinus natus est in Britanniis patre » Constantio . . . ». Sub fine fol. 64: « Praefuerunt omnes ann. » LXXXVII ». Folio proxime insequenti: *E. V. Magnificentiae totus deditus Iohannes Michael Nagonius, civis romanus et poeta laureatus.*

Idem Nagonius auctor est *septem librorum poematum ad Wladislaum II Boemiae et Hungariae regem,* quos edidit Leopoldus Ioannes Scherschnick. Pragae, 1777, 8.°

Codex nitore conspicuus, foliorum 65, rubro caractere exscriptus est.

Cod. 82 chart., saec. XVII, a. 212, l. 150 [L. X, CLXVII]. Z.

Ioannis Huttichii, *imperatorum romanorum libellus.*

a. *Imperatorum et Caesarum vitae,* f. 6-32.

b. *Tyranni triginta qui imperium partim vi, partim dolo invaserunt*, f. 38-42.

c. *Imperatores occidentales post divisionem romani imperii*, f. 43-49.

d. *Imperatores orientales vel constantinopolitani*, f. 49-57.

e. *Series imperatorum occidentalium a Carolo Magno usque ad Carolum quintum*, f. 58-71.

f. *Index alphabeticus imperatorum* ec., f. 72-78.

g. *Series nummorum qui in libro delineandi forent*, f. 79-83.

Quae in opere pluries edito desiderantur, sunt: prooemium [f. 1-2] quo auctor *de consulibus et illustribus viris* libellum se editurum promittit; operis nuncupatio iurisconsulto et equiti germano, d. Othoni a Pack, ducis Saxoniae Georgii a consiliis [f. 3-5]; nummorum syllabus. Quae vero editiones exornant sunt imagines virorum laudatorum, ac de iis carmina Ausonii, Ursini Velii, Micylli.

Cod. 83 chart., saec. XV, a. 293, l. 219 [L. X, CXIV].

Ioannis Boccaccii, *opus in quo virorum illustrium tractantur casus et ut plurimum infoelices exitus. Libri novem.*

Textus [cum notis marginalibus manu seriori additis] idem est ac in editionibus, nisi quod libro sexto quaedam praepostera occurrant; nono vero, caput extremum amplificatum sic finit: *Tu autem parve liber longum vive felixque insignis militis Maynardi meique tenax nominis atque fame. Amen.* Inferius: *Manu mei Federici de Mercatellis.*

Folia codicis extrema [124-127] dant indicem personarum alphabeticum usque ad litteram N. Qui versus folio 124 *recto* adduntur, hi congruunt ultimis textus verbis:

Epitaphium Maynardi.

Quisquis marmoreum vides sepulchrum
Extincti eulogium leges precemur.
Dives, nobilis et decens modestus
Et doctus teneris cadens sub annis
Sub saxo Maynardus hoc quiescit.

Cod. 84 chart., saec. XV, a. 280, l. 200 [L. X, CCLIV]. N.

I. *Celebris viri Ioannis Boccaccii de Certaldo, de mulieribus claris, ad Andream de Acciarolis Altevills comitissam liber incipit feliciter.* Dedicationis littera: « Pridie, mulierum egregia, » paululum ab inerti vulgo semotus . . . »; prooemium: « Scri- » psere iamdudum nonnulli veterum sub compendio de viris » illustribus libros . . . », f. 2-82.

Vita Brunechildis reginae Francorum omissa in hoc et sequentibus codicibus 85-86. Operi praeest index.

II. *De Maria Puteolana, ex epistolis celeberrimi viri Francisci Petrarche poete florentini libro quinto rerum familiarium epistola quarta ad Ioannem de Columna.* « Cum multa sane mi- » racula Deus ille fecerit, qui mirabilia magna solus... », f. 83.

III. *Oratio funebris anniversaria in laudem Catherinae de Vicecomitibus, ducissae Mediolani.* « Non multis antea diebus » elapsis, patres in Christo reverendi . . . . hoc in eodem loco » constitutus . . . », f. 84-85.

Codicem probabilius possederat qui folio primo scripsit: *Guillelmus Landrianus manu propria.*

Cod. 85 chart., saec. XV, a. 330, l. 210 [L. X, LVI]. Ye.

Iohannes Bucacius [sic] de Certaldo, *de mulieribus claris liber.*

Praeit duplex prooemium: *mulierum clarissime Andree de Acciarolis de Florentia Alteville Comitisse;* et *ad Andream de Acciarolis de Florentia Altaville Comitissam* [sic]. Sub fine index serie nominum alphabetica oblatus.

Codicem, folior. 58, dono obtulerat comes Iacobus Zabarella Octavio Ferrario, bibliothecae archigymnasii patavini praefecto.

Cod. 86 membr.-chart., saec. XV, a. 513, l. 222 [L. X, LVII]. Ma.

Eiusdem, *de mulieribus claris.*

Codex, foliorum 56, quorum primo adhaeret schedula im-

pressa: *Colligebat Ascanius Varese Patavinus Abbas Generalis Congr. Lateranensis Canonicis suis et sibi.*

Cod. 87 membr.-chart., saec. XV, a. 353, l. 262 [L. X, LVIII]. Mk.

Fratris Ioannis de Columna romani, ordinis Praedicatorum, de viris illustribus libri duo. « De vita et moribus virorum » illustrium, tam sanctorum quam aliorum philosophorum tra» ctaturus, quae in diversis libris de eisdem . . . ».

Operis inediti conspectum, ex hoc ipso codice, dedit vir clarissimus Io. Franciscus Bernardus M. de Rubeis in *admonitione praevia* n. 6 ad tomum primum operum s. Thomae Aquinatis (1), recusa inter dissertationes de huius sancti Doctoris gestis et scriptis; virorum illustrium, de quibus in eo agitur, indice exhibito, ac vitis etiam nonnullis prolatis. Sententiam de eo suam vir acris iudicii adiecit, nimirum a Ioanne Columna ord. Praedic., archiepiscopo messanensi, qui saeculo XIII floruit, idem primum prodiisse; deinde vero a scriptore alio, qui anno 1332 vitam adhuc agebat, in codice saltem hoc fuisse interpolatum. Addam ego, de rebus quoque saeculi decimi quinti nonnihil intermixtum esse. Namque de T. Livio ubi agitur, post historiarum eius iudicium huiuscemodi verbis editum: *Huius historiarum volumen centum quinquaginta libros continet, sed omnes minime reperiuntur, exceptis dumtaxat triginta libris, licet raro quadraginta reperiantur. Vidi ego tamen quartam decadam in archivis ecclesiae carnotensis, sed littera adeo erat antiqua, quod vix ab aliquo legi poterat ec.;* haec accedunt: *Paduae decessit, unde originem traxerat: cuius sepulchrum nostra aetate apud eandem urbem repertum est.* Quae postrema verba, ni quidem fallor, eam inventionem respiciunt quae anno 1413 Patavii contigit, quando Livii tumulum detectum fuisse plerique omnes putavere; quemadmodum ex epistola Sicconis Polentoni ea de re, a Pignoria: *Origin. patav.*, p. 124 et aliis allata constat. Eiusdem vero interpolationes in alio exemplari bibliothecae Barberinae [n. 1007], quod saeculo XV scriptum

(1) Venetiis, 1745-1760, vol. XXVIII, 4.°

esse puto, a viro cl. Caspare Garattonio, bibliothecae illius praefecto traditum est.

Ceterum haud tanti opus est ut eius editionem fieri rei litterariae intersit; secus atque Eckardus in *Historia scriptorum ordinis Praedicat.*, et alii putaverint. Si enim excipias quae de viris illius ordinis illustribus nonnullis insunt, et ab annalium ordinis ipsius scriptoribus ac Bernardo M. De Rubeis aliisque edita sunt; fere omnia ex Hieronymo, Gennadio, Augustino, Lactantio, Cicerone, Seneca, Valerio Maximo, Helinardo, Vincentio Bellovacensi, Ioanne Sarisberiensi, auctore *de vita et moribus philosophorum* [qui Gualterus Burleus haberi consuevit, fortasse tamen Guillelmus Ramseye est], aliisque sumpta sunt, et quidem ad litteram saepe. Alia de hoc ipso codice Berardellus attulit in *Nuova raccolta d'opuscoli*, t. XXXIX. De auctore fuse disserunt Eckardus, Turonus, aliique.

Codex, foliorum 81, duplici columna nitide exscriptus est.

Cod. 88 chart., saec. XVIII, a. 256, l. 185 [L. X, CLX]. Z.

I. *Dialogus de hominibus doctis, auctore Paulo Cortesio.* « *Paul.* Insula quidem haec ex omni aspectu eximiam . . . », f. 7-57.

Praeeunt fol. 1 epistolia duo quibus L. Phosphorus pontifex signinus et Angelus Politianus *dialogum elegantissimum et plane latinum* commendant. Foliis 2-6 legitur prooemium auctoris Laurentio Medici.

Colloquium institutum fingitur inter Paulum Cortesium et Alexandrum Farnesium adolescentes ac Antonium, quo colloquio quid actum fuerit auctor in prooemio Laurentio Medici nuntiat: « Quumque quaereretur quinam essent hi, quorum in-
» geniis sunt sopita studia excitata, rogavimus omnes Anto-
» nium quondam maiorem natu, doctissimum quidem illum ho-
» minem, et ingenii acerrimi, ut, si ei placeret, quid de iis viris
» sentiret, explicaret . . . ».

Opus, quod rhetorici exercitii specimen quam severioris historiae documentum appellare ausim, scripsit auctor a. circiter 1490, edidit Florentiae a. 1734 Bernardus Paperinius, qui

vitam Cortesii [oppido Sancti Geminiani Etruriae a. 1465 orti, a. vero 1510 defuncti], et adnotationes addidit.

II. Alexandri Cortesii, *ad christianiss. Ludovicum Francorum regem opusculum* [Poematia]. « Suscipe non tristi, rex chri-» stianissime, vultu . . . », f. 58-66.

Auctorem Pauli fratrem sic in huius vita Paperinius laudat. « Alexander latinis musis clarus, cuius carmina non semel for-» mis ante excusa, novissime illustrium poetarum italorum poe-» matibus inserta Florentiae prodiere ».

Cod. 89 chart., saec. XVII, a. 189, l. 176 [L. XIII, LXXXII]. N.

Octavii Ferrarii, *elogia doctorum virorum. Centuria prima.* « Tit. Liv. Patav. Aurea litterarum sub Augusto actas uberrimo » proventu clarissima ingenia profudit . . . ».

Auctor [n. 1607, m. 1682] opere inedito ac autographo egit de omnis aevi viris doctrina illustribus. Elogia ss. *Athanasii, Basilii, Ioannis Chrysostomi, Gregorii Magni* et *Nazianzeni* ediderunt parochi congregationis s. Stephani de Martelaco, Io. Bapt. Bernardi canonico tarvisino bene ominantes [Venetiis, 1842, p. XV, 8.°]; septem ecclesiae patrum d. *Dionysii Areopagitae, Clementis Alexandrini, Origenis, Tertulliani,* d. *Cyrilli Alexandrini, Theodoreti,* d. *Thomae Aquinatis,* ibidem a. 1843 publici iuris facta sunt, qua occasione Aloysius Zentilli ecclesiae s. Mariae gloriosae curio inter canonicos honorarios metropolitanae basilicae s. Marci Venetiarum est cooptatus.

Edenda supersunt *Ammiani Marcellini, Anacarsis, Anacreontis, Anagorae, Archimedis, Bacchilidis, Carneadis, Chilonis, Chrysippi, Cleantis, Epicuri, Heracliti, Herodoti, Hippocratis, Homeri, Pindari, Pittaci, Platonis, Ptolemaei, Pythagorae, Sapho, Simonidis, Socratis, Solonis, Stesicori, Strabonis, Thaletis, Theophrasti, Thucydidis, Zonarae* — item *Apuleii, Catonis, Horatii, Iustini, Lucani, Martialis, Ovidii, Petronii, Plauti, Porcii Latronis, Quintiliani, Senecae triplicis, Svetonii, Taciti, Virgilii* — ulterius *Alciati, Aretini, Avicennae, Beroaldi Phil., Boccaccii, Brissonii Barn., Canteri Willelmi, Chrysolorae, Dantis, Enogleri Quir., Guicciardini Franc., Lipsii, Lombardi Petri,*

Lulli Raim., Manutii Pauli, Metaphrastes Sim., Mori Th., Mosellani Petri, Nonnesii Io. Petr., Ortelii Abr., Perronii card., Petrarchae, Pii pp II, Politiani, Roffensis card., Sannazarii Iac., Savonarola Hier., Scoti Io., Tassi Torq., Trithemii, Urbani pp. VIII, Victorii Petri, Vives Ludovici.

Cod. 90 chart., saec. XVIII, a. 203, l. 164 [L. XIV, CLXII]. Z.

Gerardi Ioannis Vossii, *de historicis latinis libri III*. Lugduni Batavorum, ex officina Ioannis Maire, 1651, p. 830, 4.º

Editioni additamenta ditiora, ea rei amplitudine, eruditione, copia, apposuit Apostolus Zeno manu propria, ut, quanquam vetustioris philologiae supellex in hoc usque tempus mire excreverit, tamen matierei inde hauriendae sat remaneat. Idem foliis praeviis varia auctorum loca allegat quae Vossii vitae illustrandae conferant; quin et prooemii operi auctiori denuo imprimendo sibi propositiones enumerat.

Cod. 91 membr., saec. XIV, a. 180, l. 128 [L. X, XLIX]. F.

I. *Liber de vita et moribus philosophorum.* « De vita et mo» ribus philosophorum veterum tractaturi . . . », f. 1-40.

Anonimae, ut in editionibus plerisque, hae vitae a Talete ad Priscianum grammaticum auctorem habent Gualterum Burlaeum, e discipulo Scoti Scotistarum adversarium saeculo XIV, magistrum quoque oxoniensem appellatum. Idem opus, aliquibus ex proprio insertis, Anastasius dalla Sala iurisconsultus, qua suum Casellae a. 1603 protulit, unde illi turpis plagii notam inussit Placcius in *Teatro degli anonimi e dei pseudonimi*, p. 550.

II. *Liber quem composuit frater Iacobus de Cessulis, ordinis fratrum Praedicatorum, qui intitulatur de moribus et officiis nobilium super ludo scachorum.* « Multorum fratrum ordi» nis nostri et diversorum secularium precibus inclinatus . . . », f. 41-72.

Operi pluries, a fine saeculi decimiquinti latine, gallice, itale vulgato, quantum fortuna faverit ostendunt codices mss.

in bibliothecis, quorum nostra quinque praeter hunc asservat [L. XIV, 13, 121, 131, 173, 174]. Auctorem illustrarunt Eckardus, Quetifus, Fabricius, Oudinus.

Cod. 92 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 228 [L. XIV, CCLXXX].

Bartholomaei Herbelotii, *bibliotheca orientalis; seu lexicon universale, quaecumque ad notitiam orientalium populorum spectantia complectens; eorum scilicet historias atque traditiones germanas aut fabulares, religionem, sectas, politicam, regimen, leges, usus, mores, bella atque imperium, fata, scientias et artes, theologiam, mythologiam, magiam, physicam, moralem, medicinam, mathesim, historiam naturalem, chronologiam, geographiam, observationes astronomicas, grammaticam atque rhetoricam: vitas et gesta praecipue eorum divorum, doctorum, philorum, historicorum, poetarum, imperatorum, ceterorumque omnium, qui apud eos virtute et scientia magis claruerunt. Accedunt synopsis et criterium eorum tractatuum, versionum, commentariorum, synopseon, collectionum, fabularum, sententiarum, placitorum, adagiorum, narrationum, argute dictorum, omniumque librorum arabico, persico, turcico sermone in omnes scientias atque artes, omnisque generis instituta conscriptorum. Nunc primum e gallico latine vertit, notisque adauxit Caietanus de Pouthea venetus, sacrae theologiae doctor. Venetiis, ex typographia Pitteriana,* 1738. « Arabes et Barbari numerant menses anni » duodecim. Arabum quidem menses hi sunt . . . ».

Interpres statim a principio addidit foliis 1-29 *quae pro faciliori bibliothecae lectione atque intelligentia eidem praemittenda duxit,* ex Muhammede Alfergano, Choaia Nassir Ettusaeo, Vlug Beigo, Uscano episcopo Uscavanch et Vardapiet. Versionem anecdotam, a praefatione et principio lexici usque ad verbum *Bagdad Khatun,* ut in editionibus, dedit translator, cuius nomen mihi plane ignotum.

Cod. 93 membr., 1409, a. 770, l. 198 [L. XIV, XXXIV]. Ye.

I. Lucii Apuleii, *madaurensis, metamorphoseon sive lusus*

asini libri undecim. « Et ego tibi sermone isto milesio varias » fabulas conseram, auresque tuas benivolas . . . », f. 1-62.

Finem excipit: *Laudes deo glorioso* 1409, 6.° *madii.*

II. Eiusdem, *florida. Libri quatuor.* « Ut ferme religiosis » viantium moris est, cum aliquis lucus aut aliquis locus san- » ctus in via . . . »; f. 63-72.

Libri quatuor quandoque in capitula viginti quatuor distributi sunt. Etsi deest capitulum extremum, quaedam sunt sub fine vigesimi tertii quae in editionibus desiderantur.

Opus utrumque corruptam sane habet lectionem.

Codicem, cum insigniis gentis Zabarellae, sub initio sic Ferrarius inscripsit: *Codex optimus. Donum comitis Iacobi Zabarellae Oct. Ferrario biblioth. praefecto. Anno MDCXLVI.*

Cod. 94 chart., saec. XV, a. 200, l. 146 [L. X, CCXCVIII]. D.

I. Fabii Placiadis Fulgentii, *mythologiarum libri tres.* « Res » quae caret effectu et ubi emolumentum deest . . . », f. 2-43.

Praeeunt vaticinia sybillarum Persicae, Libicae, Delphicae, Chimeriae, Erithreae, Samiae, Cumanae, Hellesponticae, Phrigiae, Tyburtinae, Europeae, Egnippae; ut et index fabularum terno libello distributarum.

Lectio quandoque corrupta, ex singulari, ut puto, auctoris locutione. Speciminis gratia, do variantes quasdam, collatione instituta cum editione, quam Thomas Munsterus et Augustinus Van Staveren dederunt Lugduni Batavorum anno 1742, in *mytographis latinis.*

Editio.	Codex ms.
Pag. 604 lin. 5 *et egredientes studio*	*et gradiendi studio*
— 607 — 6 *merulentas Pierides*	*mergulentas Pierides*
— 607 — 7 *lucidae*	*translucidae*
— 614 — 9 *saeculis intacta*	*in scholiis intacta*
— 618 — 8 *languore somni lepido*	*languore somni lippido*
— 628 — 4 *in se se vergat*	*in se revergat.*

Nihilotamensecius occurrunt quae editionibus emendandis prosint.

II. Publii Ovidii Nasonis, *fabulae*. « Gygantum sanguine » natus Lycaon quam sacrilega mente versatus sit, ipsius te» statur exemplum . . . », f. 44–101.

Narrationis finem excipit: *Publii Ovidii Nasonis Sulmonensis poetae clarissimi fabulae explicitunt.* Adduntur nominatim: *Incipiunt locorum dearum nomina — Dearum parcarum nomina — Furiarum nomina — Thebanarum portarum nomina — Ora Nili — Nomina septem montium*; tum *onomasticon.*

Pleraeque ex fabulis respondent ad litteram operi Lactantii Placidi: *Narrationes fabularum quae in P. Ovidii Nasonis libris XV metamorphoseon occurrunt*, edito in cit. *mythographis*, p. 786. Principium congruit fabulae sextae quarti libri. Etsi in codice, mythologiae quaedam quae occurrunt in editis desiderentur, tamen annoto haec ad verbum sumpta esse ex Lactantii Placidi commento in Servium, vel ex Servii in Virgilium. Exempli gratia, transcripta omnino legimus in codice quae Servius de Pane, Tantalo, Potitio et Pinario in *eclogam*, II, v. 31; in libr. tertium *Georgicorum*, v. 7; in octavum *Aeneidos*, v. 269, ait. Quo super, minime praetereundum censeo Iosephum Scaligerum in opere: *Ad Eusebii chronicon*, p. 19, animadvertisse Lactantium plura ex Servio usurpasse.

Etsi codex magis abundet fabulis quam Ovidii *metamorphosi* insint, tamen asserendum lectiones variantes excellentiores esse obvias quae a textu communi differunt, quin interdum quoque manifesto emendant. Speciminis loco, libri II fabula 5.ª et 6.ª habent editiones: *Neque ideo immerenti delictum remissum est;* codex vero: *Neque id a Dea Iunone, quasi negligente, delictum remissum est:* sic libri VII, fol. 27, editio *remissus Cephalus*, codex ms. *remissus caelo*.

Accedit eodem editionem anni 1742 non tantum usu codicis nostri, sed etiam duarum quas Munsterus et Steveren minime noverant ex saeculo XV, titulo: *Donati grammatici peritissimi fabularum breviatio Ovidii Nasonis elegans et succincta*, emendari posse. Earum una caret notis typographicis, altera prodiit Patavii per Petrum Maufer rothomagensem; utraque castigatiori praestat lectione.

Cod. 95 chart., saec. XV, a. 210, l. 132 [L. X, CXIX]. Mr.

Mythologiae antiquioris tum graecae, tum romanae. « Dii » vel dei quos pagani deos asserunt, olim homines fuisse pro- » duntur . . . ». Folia 78.

Praeest foliis quatuor index nominum ad loca quo excutiuntur relatorum. Plura sunt ex auctoribus mythographis latinis sumpta. Scriptor tamen anonymus plura addidit quae christianam tractationis originem revelant.

Cod. 96 chart., 1481, a. 172, l. 130 [L. X, CCLXXXIX]. D.

I. Marini Sanuti, *filii quondam domini Leonardi, patricii veneti, Deorum memorabilia priscorum, ad Leonem Michaelem omnibus virtutibus ornatissimum.* Littera dedicationis: « His ego » te deis [si tamen dii vere appellari possunt] . . . »; tractatio: « Ianus primus deus et pater Saturni . . . », f. 1-38.

II. —— *Dearum memorabilia priscarum, ad dominum Franciscum Sanutum, senatorem clarissimum ac patruum suum amantissimum.* Littera dedicationis: « Composueram diebus superioribus, vir magnifice, opusculum . . . »; tractatio: « Cybeles dea terrae et mater Deorum . . . », f. 42-70.

Opus iuvenile ex mytographis tum antiquis tum recentioribus collatum, cuius mentionem innuit idem Sanutus epistola lectoribus, *historiae belli ferrariensis* praeposita. Vide quae Iacobus Morelli annotavit in epistolam Petri Bembi [*Monumenti veneziani*, p. XLIII], ut et prooemium Petri Bettio historiae eius belli ex nostris codicibus editae. Opella ceterum, minime autographa, latuit Philippum de Boni, quod ex articulo: *Sanudo Marino figlio di Leonardo* in *Dizionazio bassanese degli uomini illustri*, infero; quemadmodum etiam Rawdon Brown qui praetermisit in *Ragguagli sulla vita e sulle opere di Marin Sanudo, detto il iuniore.*

Primo interiori operculo auctor sua manu scripsit: *Est Marini Sanuti auctoris*, extremo: « *Expliciunt Deorum dearumque memorabilia edita per me Marinum Sanutum, filium quondam*

domini Leonardi patricii veneti millesimo CCCCLXXXI, kalendis novembris, regnante serenissimo Venetorum principe Iohanne Mocenico ad laudem et gloriam omnipotentis dei sit. τελως. Titulus praefert insignia gentis Sanutae.

Cod. 97 membr., 1365, a. 278, l. 202 [L. X, L]. Ye.

I. Guidonis de Columna, *de casu Troiae*. « Licet cotidie vetera recentibus obruantur, nonnulla tamen dudum iam vetera » processerunt . . . », f. 1-132.

Auctor, iudex messanensis, siculus, in gratiam Matthaei de Portu archiepiscopi salernitani, ex Darete et Dicti cretensi, ut in prooemio innuit, historiam troianam elucubravit, quin potius, fabulis commixtis, ampliavit ac, Salerni archiepiscopo defuncto, anno 1287 absolvit. Auctor de se ultimo scribit capitulo sic in aliis codicibus inscripto: *De eo qui fecit et compilavit hunc librum.*

Pluribus codicibus obvia, quod aevo medio cupide legeretur, impressa est frequenter sine ulla nota; cum nota anni et loci, primum Coloniae a. 1477; hispanice quoque et itale, nomine *historia troiana, historia destructionis Troiae, historia Iasonis et Medeae, historia Iasonis et Troiae, de excidio Troiae.*

II. *Liber de bello civili C. Caesaris et Cnei Pompeii. Capitula XXXI.* « Iam quidem satis constat capta Troia a Graecis et flammis tradita . . . », f. 133-147.

Sub fine: *Hoc scriptum fuit civile bellum Caesaris contra Pompeium millesimo III LXV.*

Codicem, litteris initialibus eleganter pictis, compingunt tabulae cum fibularum inditiis.

Cod. 98 chart., saec. XIV, a. 209, l. 208 [L. X, CXLVII[b]]. Z.

I. Guidonis de Columna, *de casu Troiae*, f. 4-93.

Praeeunt f. 1-3: **a.** *divi Bernardi epistola de cura rei familiaris*, eadem quae cod. 52; **b.** *signa eventuum praenuntia in anno, ex die hebdomadae, quo ianuarii calendae incidunt.*

II. Morbasani Hemberi Iessi, *magni Teucri, responsum magno sacerdoti Romanorum* [Clementi VI]. « Dilecte. Nuper auri-

» bus nostris intonuit quod in partibus Italiae, ad preces et po-
» stulationes populi Venetiarum . . . », f. 94 in fine: « Data anno
» Machometi orient. VIIXLII [742] in introitu mensis karduni ».

III. *Epitaphium reverendissimi patris et excelsi domini domini Ottonis Vicecomitis, primi domini huius almae civitatis Mediolani.* « Inclitus ille pater, patriae lux, gloria patrum . . . »; fol. 94.

IV. *Fragmentum historiae troianae Guidonis de Columna.* « Qui si non per nos, forte per alios, qui praesentem iniuriam » nobis illatam audierint . . . », f. 95.

V. D. Cabris de Zamoreis, *de Parma, legum doctoris, carmina.* « Quam fastus, quam pompa levis, quam gloria mun- » di . . . »; f. 95.

Gabrius vel Gabriel de Zamoreis seu Zamorens, parmensis, iudex supremus *[ingravator]* Mediolani a. 1350, qua poeta pro tempore conspicuus, scripsit hoc epitaphium sepulchro Ioannis Vicecomitis archiepiscopi mediolanensis, die 5 octobris a. 1354 insculptum. Idem anno 1360 a Carolo IV Caesare comes palatinus creatus, obiit anno 1386 vel 1388.

Codicem tabulis corio impresso antiquitus obductis ornabat fibula argentea quadruplex.

Cod. 99 chart., saec. XIV, a. 215, l. 145 [Z. L., CCCCIV]. B.

Guidonis de Columna, *historia Iasonis et Troiae fabulosa.* Folia 152.

Sic inscripsit sua manu Bessarion, varia lectione a principio. Idem textus ac in aliis.

Cod. 100 membr., saec. XV, a. 340, l. 256 [Z. L., CCCCV].

Incipit liber sive prologus super hystoria troiana, composita per iudicem dominum Guidonem de Columna a Messana, et inceptus et scriptus per Andriolum de Medicis de Novate, ad peticionem . . . . MCCCLXXX.

Folium extremum inscriptum: *Versus qui scripti sunt padue super archam anthenoris inferius denotantur.*

Hic iacet Anthenor patavine conditor urbis.
Proditor ille fuit et qui secuntur eum.

Codex, foliorum 85, habet titulum pictum oppidum munitum in littera initiali referentem, pictas quoque initiales passim.

Cod. 101 membr., saec. XII, a. 223, l. 153 [L. X, CXCVIII]. N.

I. *Historia Alexandri Magni.* « Semper memoravi etiam... » dubia, bellorumque nostrorum pericula. Kirie preceptor... », f. 1-5.

Fingitur epistola ad Alexandro Aristoteli data de itineribus et prodigiis ab eo in India factis.

II. *Historia eiusdem.* « Aegiptii sapientes facti genere di- » vino fuisse primi feruntur, terramque pro ingenii pervicacia, » et ambitum caeli, stellarum numero adsecuti ... », f. 5-13.

Praeponitur fabula Nectanebi, quem referunt Aegypto pulsum et in Macedoniam vectum, Philippi praesidium adversus vim persicam impetraturum, magicis praestigiis illusisse Olympiadi, torumque hospitis temeravisse. Desinit: « Et quem orbis » omnis ferro superare non potuit vino et veneno superatus at- » que extinctus occubuit ».

Textus diligenter conferendus cum codice [L. X, 68, 130].

III. *De urbium conditoribus, ex Isidori Hispalensis originum libro XV.* « De auctoribus conditarum urbium plerumque » dissensio invenitur ... », f. 14-15.

IV. *Declaratio abbreviationum* [nomine *siglarum*] *in antiquioribus monumentis occurrentium,* f. 16.

V. Daretis Phrygii, *de bello Troiano,* seu *de excidio Troiae.* « Pelias rex fuit in Peloponneso et Iasonem fratrem habebat... », f. 17-24.

Historiam fere universam, cum epistola praevia Cornelii Nepotis, quem dicunt interpretem, Crispo Sallustio, habes.

Codicem, *ex musaeo Marci Antonii Ferro veneti,* Iacobus Morelli, qua proprium, titulo belle exscripto et diagrammate ornavit.

Cod. 102 membr., saec. XII, a. 155, l. 113 [L. X, CCXVI]. N.

Incipit historia gestorum Alexandri pueri magni. « Sapien-
» tissimi namque Egyptii sub omni natione que sub celo est,
» scientes mensuram terrae, undasque maris, et celestium or-
» dines agnoscentes . . . ». Folia 40.

Historia haec septem supra septuaginta capitulis distributa, mutila in fine, sic desinit: « *Hic moritur bucifalas.* Dein-
» de amoto exercitu venit ad quemdam campum et castrame-
» tatus est, stetitque in campo aliquot dies eo quod caballus
» suus bucifalas infirmatus erat. Ex qua cuius infirmitate mor-
» tuus fuit. Cumque vidisset eum Alexander mortuum, dolore
» ductus angustiabatur plurimum et plorabat eum. Quia ipse
» caballus habebat plurima documenta in preliis . . . ».

Opus, commentitiis figmentis saepius inquinatum, in codicibus manuscriptis vario modo est appellatum: *Ortus, vita et obitus Alexandri Magni Macedonum regis — Rerum ab Alexandro Magno gestarum libri tres, qui sub Aesopi graeci vel Callistenis nomine circum feruntur, Iulio Valerio interprete — Res gestae Alexandri Magni translatae ex Aesopo graeco — Iulius Valerius, de vita et obitu Alexandri.* Auctorem habet Aesópum, patria alexandrinum, ethnicum sub Romanorum ditione, tertio fortasse post Christum saeculo natum: interpretem vero Iulium Valerium. Sine auctoris nomine, itale versa narratio edita est Venetiis a. 1477; latine sub Iulii Valerii, ab N. E. Lemaire in *Bibl. class. lat.* [Parisiis], ubi quintus Curcius excussus, vol. III.

Cod. 103 membr., saec. XIV, a. 218, l. 168 [L. X, LXVIII]. Ve.

Liber historiarum Alexandri Macedonis. Prooem.: « Quo-
» niam tam philosophorum quam poetarum dogma pronuntiat
» antiquorum vitam . . . »; textus historiae: « Sapientissimi
» quippe Egyptii . . . ».

Sub fine: *Explicit liber hystoriarum Alexandri Macedonis.*

Codex, foliorum 68, *nationis polonae* bibliothecam Paduae spectabat, antequam eius gymnasii bibliothecae tribueretur.

Cod. 104 chart., 1403, a. 288, l. 214 [L. X, CXXX]. Mm.

I. *Liber Alexandri a nativitate ipsius usque ad mortem, et est expositio supra textum.* « Sapientissime quippe Egyptii... », f. 3-46.

Carmina de eodem passim occurrunt in textu; f. 44 legitur: *Explicit liber nativitatis Alexandri usque ad mortem eius mei Chabrieli De Monte, quem ego scripsi mense decembris milesimo quadringentesimo tercio.* Foliis 45-46 duplex occurrit elegia, quarum prima titulum praefert: *Complecta Istoria Alexandri, dictator huius hoperis inducit, chur Deus fecit omnia mutabilia et inchonstancia, chun ipse sit chonstans et immutabilis, et inter cetera epistola que ponit inducit esemplum de Alexandro qui chum fuerit potentissimus non potuit stare in firmo statu, nec potuit se defendere a modicha guta vini a suo pincerna;* altera: *Responsio creatoris ad creaturam:* haec quemadmodum scripta sunt ideo obtuli, ne sit qui *Chabrielem de Monte* auctorem putet.

II. *Chronica Cesaris Pompeii a nativitate usque ad mortem ipsius, atque etiam de Cesare Augusto usque ad mortem ipsius.* « Iam quidem satis constant... », f. 47-58.

Vide codicem 97.

Cod. 105 chart., 1407, a. 215, l. 145 [Z. L., CCCCVI]. 8.

Incipit liber imperatoris Alexandri dominantis totum mundum.

Bessario sua manu inscripsit: *Historia fabulosa Alexandri Magni,* nec iniuria, quod in aliis codicibus adnotavimus.

Codicem, foliorum 59, *complevit die penultimo mensis decembris anni* 1407 *Antonellus notarii Matthaei de Nola.*

Cod. 106 membr., saec. XV, a. 170, l. 121 [L. X, CLXXXII]. X.

I. *Gesta Apollonii, regis Tyri.* « Fuit quidam rex Antio-» chus nomine... », f. 1-34.

De auctore et opere, non una vice edito, egregie scripsit

I. Lapaume lingonensis in *Biblioth. scriptorum graecorum* [Parisiis, 1856], quem presso sequor vestigio in *praefatiuncula ad eroticam de Apollonio Tyro fabulam*. Huius protagonista est Apollonius, ideo appellatus quod ei *Apollo vate et augur egregiam impartierit sagacitatem illam quae proxime ad divinationem accedit et solvendis Antiochi regis aenigmatibus adhibetur.* Christiano viro, qua auctori, fabulam tribuendam, e graeco in latinum versam sermonem saeculo decimoquarto, censent.

Ceterum codicem nostrum valde commendant variantes lectiones prae parisino quo I. Lapaume usus est. Exemplo sit capitulum primum ex

editione.

« Fuit quidam rex in civitate Antiochia, nomine Antiochus. Habuit ex amissa coniuge filiam speciosissimam, in qua natura nihil erravit. Quae cum ad nubilem pervenisset aetatem, et species pulchritudinis ei cresceret, multi eam in matrimonium postulabant; et cum magnitudine pollicitationis currebant. Sed cum pater deliberaret cuidam potentissimo filiam suam in matrimonium dare, cogente iniqua libidinis flamma, incidit filiae suae amorem; caepitque eam amplius diligere quam patrem oportebat. Qui cum luctaretur cum furore, pugnabat cum dolore: pudor vincit amorem . . . ».

codice ms. Marciano.

« Fuit quidam rex Antiochus nomine, a quo ipsa civitas scilicet Antiochia nomen accepit. Hic habuit ex amissa coniuge filiam speciosissimam virginem, nomine Creusam, in qua nihil rerum natura erraverat nisi quod mortalem statuerat. Quae cum ad nubilem pervenisset aetatem, et species pulchritudinis excresceret, multi eam in matrimonium postulabant. Verum cum pater deliberaret cui potentissimo filiam suam daret, cogente iniqua libidinis flamma, filiae suae incidit in amorem, caepitque eam plus diligere quam a patre oportebat. Qui cum lustraretur cum furore, pugnaret cum dolore, pudor vincitur ab amore . . . ».

Quae sequuntur lectionem extremam impressam falsam omnino evincunt.

II. M. Tullii Ciceronis, *somnium Scipionis*. « Cum in Afri» cam venissem, a Manlio consule . . . », f. 34-35.

Codex in titulo egregie pictus, cum insigniis familiae cuiusdam, Parisios praeterito saeculo delatus est, cuius rei testimonium praebent et bibliothecae nationalis signum, et eius clarissimi praefecti manus: *C. B. Hase, Germanus.* Anno 1816 antiquos lares revisit.

Cod. 107 membr., 1494, a. 151, l. 105 [L. XIV, CXIV]. Mr.

Leonis Baptistae Alberti, *apologi centum*, « Aegre ferebat pila » caedi alapis pervolvique luto et nullo posse loco consistere... ».

Praeeunt dedicatio auctoris Francisco Mariscalco. « Si quis » tibi dono dederit poma centum praecoqua . . . », ut et epistolae simulatae eiusdem Aesopo *scriptori vetustissimo*: « Cum » Latinos tuum ingenium in conscribendis fabulis maiorem in » modum admirari . . . », ac Aesopi eidem: « Qui dixerit apud » Italos non esse ingenia, quantum videre licet, fallitur . . . ».

Breviusculi apologi imaginandi vi, ex Iovii sententia, Aesopi fabulas praetorgrediuntur. Opellam anecdotam, in bibliotheca Vaticana quoque exstantem, itale versam lege in libro: *Opuscoli morali di Leon Battista Alberti . . . , tradotti et parte corretti da M. Cosimo Bartoli.* Venetia, 1568, 4.°, p. 383-394.

Codex, foliorum 26, sic inscriptus in fine: « Hos apologos » scripsi eisque finem imposui ego Gilei q. d. Anastasii de Milliario, civis incolaque in praesentiarum urbis Belluni, ut illos » elargiturus . . . . [nomen deletum est] » civi vincentino bene merito, cui plurimum debeo debebuntque » cineres nostri. Centum apologos igitur complevi hora XXII » die Mercurii XII aug., currente a. D. M.CCCCLXXXXIIII ». Volumen belle exscriptum cum litteris initialibus venuste adpictis, egregie, uti decet, compactum est.

Cod. 108 chart., saec. XV, a. 310, l. 212 [L. X, CLXXXVII].

I. Pomponii Melae, *cosmographiae libri tres*. « Orbis situs » dicere aggredior impeditum opus . . . », f. 1-18.

Opus appellatum quoque: *De geographia — De corographia — De situ orbis.*

Differunt tituli ab editis, non re, sed forma.

II. Ioannis Boccaccii, *de montibus, sylvis ac nemoribus, fluminibus, fontibus, lacubus, stagnis, paludibus et sinibus maris.* « Surrexeram equidem fessus a labore quodam egregio et ali» quali ocio . . . », f. 21-112.

Plura insunt editionum collatione emendanda.

Cod. 109 membr., saec. XV, a. 270, l. 190 [Z. L. CCCXXXIX]. B.

I. Pomponii Melae, *de situ orbis libri tres,* f. 1-48.

Folio primo abscisso, incipit alterum: *sus sed modice admodum laxat: rursusque etiam.*

Capitulorum divisio editionibus minime congruit, quin potius amanuensis materiam ex arbitrio partitur.

II. Iulii Solini, *grammatici, de mirabilibus mundi.* « Cum » et aurium clementia et optimarum artium studiis praestare » te ceteris sentiam . . . », f. 48-157.

Opus venit quoque nominibus *Polyhistor — De situ orbis terrarum — Rerum toto orbe memorabilium thesaurus — Collectanea rerum memorabilium — De singulis mirabilibus in mundo.*

Librarius primam praeteriit Advento epistolam in editionibus obviam: « Quoniam quidam impatientius potius quam » studiosius . . . ». Capitulorum partitio aeque ac in Pomponio Mela ex arbitrio facta. Finem operis Solini excipit capitulum *de Italia.* « Omnis Italia, quae versus meridiem vel potius in » Eoum extenditur, tyrrheni aut adriaci maris fluctibus . . . », f. 157-160.

III. *Cosmographia cum itinerariis suis.* « Lectionum cura » pervigili comperimus senatum populumque romanum . . . », f. 163-182.

Opellam *Aethico,* seu *Ethico* philosopho, qui est *Ister* quoque dictus, communiter tribuunt. Divus Hieronymus, qui compendium obtulit, sic de eo: « Primos codices suos *cosmogra-» phiam* nuncupavit, aliosque non minores sed maiores edidisse » cognovimus quos *sophogrammios* appellavit ». Huc referen-

dum quod editiones finiunt verbis quae in codice nostro desiderantur: « Et quoniam universa terrarum orbis spatia vel » insularum descripsimus, nunc ad maiorem demonstrationis » structionem, in quantum vigilantia nostra investigare po-» tuit, demonstrabo, ex aeterna urbe Roma initium sumens, » quae caput est orbis et domina senatus ». Qui de auctore et opere erudiri desiderat, adeat Caroli Mülleri narrationem in opere: *Nouvelle biographie générale.* Paris, 1856, tom. VI, col. 600-605.

Quae in codice laudes sunt praecipue membrana, venustior scribendi forma, picturae auro immixtae in litteris initialibus, non item lectio frequentius corrupta.

Cod. 110 membr., saec. XII, a. 224, l. 147 [L. X, CXV].

C. Iulii Solini, *sive grammatici polyhistor, ab ipso editus et recognitus, de situ orbis terrarum et de singulis mirabilibus quae in mundo habentur. Capitula septem supra quinquaginta.*

Codex eo modo quo in editionibus procedit. Textum emendatum satis lectiones variantes commendant.

Folio extremo 84 *verso* exscripta sunt *Virgilii epitaphia a duodecim sapientibus posita: Virgilius ipse — Asclepiades — Eustenius — Pompeianus — Palladius — Maximus — Vitalis — Basilius — Asmenius — Vomanius — Hieronymus — Iulianus — Hylasius.*

Codicem possederat Faustinus Butarinus veronensis.

Cod. 111 membr., saec. XIV, a. 243, l. 194 [L. X, XXIX]. Ma.

I. Eiusdem, *polyhistor,* f. 1-54.

Sub fine: *Explicit Solinus de mirabilibus mundi et situ terrarum et aquarum.*

Qualis in antiquis editionibus, in hoc quoque codice talis plerumque textus est; atque adeo saepe integris commatibus abundat, quae ex prima operis scriptione in secundam a librariis perperam translata fuisse Salmasius in *Exercitationibus Plinianis* annotavit [pag. 4, col. 2].

II. *Fragmentum de Hibernia:* « Hibernia colatitudine sui » status et salubritate ac serenitate aerum . . . », f. 54.

Librarius satis ineptus adiecit, absque ulla inscriptione, fragmentum ex *Historiae anglicanae* Bedae lib. I, cap. I, sumptum.

Codicem donavit a. 1467 Ioannes Marchanova s. Ioanni de Viridario Patavii.

Cod. 112 chart., saec. XV, a. 307, l. 207 [L, X, CII]. Ye.

C. Iulii Solini, *collectaneorum liber de mirabilibus mundi.*

Index, inter utramque Solini epistolam Advento poni solitus, exstat folio extremo 89, per titulos singulares non per capita.

Codicem anno 1646 comes Iacobus Zabarella dono obtulit Octavio Ferrario, bibliothecae gymnasii patavini praefecto. Folio primo exstant insignia septem stellarum, ea quae domui Sueviae communia Fridericus I imperator dono dedit Colonio de Sabbadinis, ex quo familia Zabarella originem trahit.

Cod. 113 membr., saec. XV, a. 309, l. 295 [L. X, LXXXVIII]. F.

I. *Situs et descriptio orbis terrarum.* « Lectionum pervigili » cura comperimus senatum populumque romanum . . . »; finit descriptio insulae Corsicae: « Tenet in longo millia passuum » numero CLX, in lato mill. XCVI », f. 2-18.

Vide codicem 109.

II. Antonini Augusti, *itinerarium.* Opus a principio mutilum incipit: « rationem quod Mercurius dicitur tingi usque mil. » plus minus CLXXIIII . . . », f. 18-37.

Emendatiorem lectionem praebent recentiores editiones, ab amstelodamensi cura Petri Wesselingii, a. 1735.

III. *Liber de mensura orbis terrae,* f. 37-50.

De opere et auctore doceri cupidus adeat prooemium: « Post » congregatam epistolam de quaestionibus decem artis grammaticae, cogitavi ut liber de mensura provinciarum orbis ter» rae sequeretur, secundum illorum auctoritatem quos sanctus

» Theodosius imperator ad provincias praedictas mensurandas
» miserat. Et iuxta Plinii secundi praeclaram auctoritatem,
» ipsarum [ipsorum] dimissionem volo supplens ostendere. Sed
» duabus causis contra temporum racionem, scripturam misso-
» rum Theodosii verbis Plinii secundi ordine scribendi praepo-
» no, eo quod illi in duodenis novissime versibus diligentius an-
» tiquis fecisse affirmant, et quod exemplaria codicum naturalis
» historiae Plinii secundi, quae scrutatus fui, nimis a scriptori-
» bus ultimorum temporum dissipata pervidi. Sermones quidem
» praedictorum missorum, quia minus vitiose scripti sunt, quan-
» tum potuero, corrigere curabo. At ubi in libris Plinii Secundi
» corruptos absque dubio numeros fieri cognovero, loca eorum va-
» cua interim fore faciam, ut si non invenero certa exemplaria,
» quicumque repererit emendet. Nam ubi dubitavero utrum certi
» necne sint numeri, sicut certos crassabo; ut praedictus quis-
» quis veros viderit, veraciter corrigat. Nulli stuporem praebere
» debet, quando numerus millium inter Plinium Secundum et mis-
» sos imperatoris dissensit; quoniam illi, sicut praedixi, quod in-
» tencius vere hoc opus perfecerunt quam veteres, testantur ».

Auctor citatis *Sedulio nostro,* Prisciano ex Caesarea, Isidoro hispalensi, aliisque addit cosmographiam, consulibus Iulio Caesare et Marco Antonio elaboratam. Opus a Fabricio in Bibliotheca latina [t. I, p. 899, *edit. hamburg.*] anecdotum dictum citat Arduinus in commentariis Plinii: *Liber de mensura orbis terrae ms. ex bibliotheca regia n.* 990 *sub nomine missorum Theodosii a nobis saepe laudatur.* Codex tamen Marcius textum prae regio exhibet copiosiorem.

IV. *Annunciaciones provinciarum, urbium graecarum et primarum? vel gallicanarum, cum privilegiis suis.* « Civitas » Centronensis Tarrentasia — Civitas Valensium Octodurum... ». f. 50-52.

Idem ac *libellus provinciarum romanarum,* quem publici iuris fecit Ioannes Fridericus Gronovius in *Varia geographica* [Lugduni Batavorum, 1739, 8.°].

Antiquus possessor folio primo *verso* scripsit: *Iste liber sive cosmographia est Ambrosii Contareno, quondam domini Frederici procuratoris.*

Cod. 114 chart., saec. XVI, a. 335, l. 234 [L. X, XLV]. Mk.

Index geographicus. « Absorus et Crepsa, vulgo Ossero et » Cherso in Illyrici ora iuxta Istrorum agrum . . . ».

Quae operis sit oeconomia auctor anonymus pandit in prooemio: « Index hic alphabeticus mundi partium, provinciarum, » regionum, urbium, locorum, qui iam in lucem exit, idem est » fere cum altero, qui ab initio primi tomi librorum IX. *Pactorum* a nobis positus est. At ille nudis tantum exstat nominibus, detractaque [ut aiunt] veste sese exhibet. Hic vero induta » quidem. Ecce tibi igitur elenchus, lector optime, eum tibi habeto tenetove; idque, quod ratio ita postulabat, dedita opera » factum esse credito. Is etenim rerum varietate et sane plurimarum, perpolitus est atque compositus. Nam et unde pleraque dicta sint nomina, et quibus in terris loca sita cognosces, » et quantum deinde illustrium veterum apud scriptorum gregem, tum diversitatis tum consensus appellationum reperimus, intueri licet . . . . Ea diligentia, studio, cura, » labore duobus in elenchis, per triennii prope curriculum lucubrandis, usi sumus, quemadmodum, quam propediem edituri sumus, epistola plenius ostendetur . . . . Quare » lector quisquis es humanissime, cum fasces hosce laborum » nostrorum, tum vero quos volumine superiori connexuimus, » quibus acta senatus comitiorumve, quibus reipublicae facinora » quamplurima pergrandiaque maiorum et praeclarissima insunt [et quidem certe utroque nobis excogitato indice, eoque, » uti est, ordine discreto repertove] ne tam facile aspernator, » sed hilare amplectitor. Iurabunt autem haec ipsa senatorem » et nobilitate insignem, excitatioreve ingenio menteque perlegentem, tum publicis in rebus capessendis, tum haec eadem » pro historia meditantem intuentemve dubio procul delectabunt apprime; ac in primis non parum rerum usus, utilitatis, » dignitatisque, venetae reipublicae senatorique [ita enim polliceor recipioque] esse allatura valde confidimus atque speramus ». Notitias haurit auctor ex Ptolemaeo, Strabone, Pli-

nio, Pomponio Mela, Eustathio grammatico, maxime vero ex Blondo Flavio et Raphaele Volaterrano.

Humanitati Riccardi Predelli acceptum refero, indicem, de quo auctor in prooemio, eodem stylo, eadem manu, iisdem coloribus in litteris appingendis in tabulario veneto asservari hoc titulo: « Elenchus sive index eorum quae IX hisce pactorum » continentur libris, quae quidem olim altissimis obsita tene- » bris, situque diuturno sepulta, longis post saeculis, nunc pri- » mum in lucem edita sunt, in usum reipubl. senatusque vene- » ti, Andreae Gritti principis sapientissimi authoritate et auspi- » ciis, Andreae Francisci magni cancellarii ope, et Petri Brixiani » a secretis opera anno MDXXXVIII ». Cuius operis codicem nostrum esse partem aperte evincunt quae de methodo ab auctore adhibita, in prooemio excussa, cum superius allato omnino conveniunt: « Tertia denique pars, quae postrema relinquitur, » quae in epitomen compendiumque nobis relata est, tota plane » in topographiae ratione, et nominum et locorum expositione » versatur. Hic tu, et unde origo eorum, ubi locorum situs, et » quot quibusque appellationibus vocitata sint intelliges, et » quanta sit tum varietas, tum consensio scriptorum percipies, » et quibus quotve auctoribus [magna est enim praestantissi- » morum cohors......] et quibus demum titulis nominibusque » nunc vulgo nominentur, scies. Ad quae sane nos elucubranda » ac describenda omni cura omnique studio, incubuimus ».

Volumen, foliorum 41, tabulis corioque aurato antiquitus compactum, caret folio primo [certe ob diagrammatum elegantiam abscisso] et quatuor fibulis.

Cod. 115 chart., saec. XVI, a. 310, l. 212 [L. X, CXLVI]. Z.

Petri Coppi, *summarium totius orbis*. Prooemium: « Cum » de toto urbe multa, quae hac nostra tempestate sciri atque » cognosci possunt... »; textus vero: « Mundus sive caelum » vel primum mobile, cuius novem sunt spherae... ».

Praeest index fol. I-VII, quo operis distributio occurrit: *Succincta huius operis descriptio in quatuor libellis colligitur. Primus in se continet descriptionem primi mobilis cum spheris*

et elementis et totam terrae geographiam cum mensuris partium ex auctoritate excellentissimorum scriptorum, ut omnia ex alphabeti ordine facillime reperiantur — Secundus continet Europam, in qua sunt Hispania, Gallia, Germania, Britannia, Scotia, Ibernia et circumiacentes insulae: praeterea Italiam, Illyricum, Hungariam, Epirum, Graeciam, mare et omnes alias insulas circumiacentes Europam — Tertius habet Aphricam cum insulis ei appositis, et oram septentrionalem et australem a Lusitanis perquisitam, et Christophori Columbi et aliorum navigationem in occasum — Quartus habet Asiam totam, in qua Aegyptus, Arabia, Syria, Iudaea, Asia minor, Persia, Asia maior, Scythia, et India, cum insulis ipsius Asiae adiacentibus. Sub fine: *Hactenus summaria descriptio totius orbis.*

Narratio tempus, quo data, sapit, prodigia enim et fabellae frequentius occurrunt.

Codicem, folior. VII, 39, possederat ante Zenum Laurentius Squadroni, artium et medicinae doctor.

Cod. 116 chart., 1422, a. 286, l. 210 [L. X, LV], Ma.

I. *De montibus, sylvis, fontibus, lacubus et stagnis seu paludibus et mari, secundum Iohann. de Certaldo, florentinum,* f. 1-61.

II. Vibii Sequestri, *de fluminibus, fontibus, nemoribus, lacubus, paludibus, montibus, gentibus* [quorum apud poetas mentio fit], *per litteras alphabeti liber.* « Quanto ingenio ac studio, » fili carissime, apud plerosque poetas . . . », f. 61-65.

Libellum Virgiliano filio inscriptum, non una vice editum, Ioannes Rhodius in suos usus insumpsit, cum in bibliotheca s. Ioannis in Viridario delitesceret, de quo scripsit in *Scribonii Largi compositiones medicae* [Patavii, 1655, 4.° p. 233]: « Ita » Vibius Sequester de montibus: *Corycos Ciliciae, ubi optimum » crocum nascitur,* etsi liber scriptus non temnendus Canonico- » rum regularium s. Io. in Viridario Patavii corrupte habeat » *Siciliae* ». Rhodium puto qui fol. 62 litterae *A* absolutae subdidit: *In Vibio Sequestri edito ab Aldo* 1518, *sub litt. A. sequuntur: Aminone Lyciae non longe a Thebis — Abscyrtus flu. Cholcorum — Alis Asiae flu. — Absus Palestinae.*

III. *Incipit pars quinta Riccobaldi* [Gervasii] ***Ferrariensis in pomerio ecclesie ravennatis de provinciarum orbisque descriptione.*** « Cum ergo regionum situm scientiam habere ad intel-» ligendas historias . . . »; f. 65-71.

Riccobaldus, ubi Africam, Asiam, Europam, ***secundum quod Paulus Orosius ab aliis annotatis accepit,*** excussit; notitiam *de partibus Italiae* singularem ingerit, his praemissis. « Hucusque » Paulus Orosius de situ regionum orbis exposuit: verum quia » de Italiae partibus quam collimus, nihil dividendo descripsit, » de ipsa Italia, secundum quod in libro Papie annotatum in-» veni exponam; aliqua tamen interseram secundum quod ce-» lebres autores scribendo historias de eius Italiae partibus con-» scripserunt ». Descriptionem hanc unicam ex codice ms. bibliothecae Estensis edidit Muratorius in *Scriptt. rerum italic.*, IX, c. 187-192.

Sub fine: ***Explicit pars quinta totius de provinciarum orbis descriptione scripta per me Balthasarem de Praga, de anno MCCCCXXII, in vigilia natalis Christi, ante meridiem.*** Ceteroquin idem librarius codicem universum exscripsit, quem sacerdos Petrus Montagnana bibliothecae s. Ioannis in Viridario anno 1478 adscripsit.

Cod. 117 chart., saec. XV, a. 210, l. 147 [L. X, CCCXLVI]. D.

Ioannis Boccaccii, ***de montibus, sylvis, fontibus, fluminibus, stagnis, seu paludibus, et de nominibus maris.*** Folia 138.

Editionibus potioribus par codex.

Cod. 118 chart., saec. XV, a. 302, l. 212 [L. X, LIV]. F.

Eiusdem, ***de montibus, sylvis, fontibus, lacubus, fluminibus, stagnis, paludibus, et ultimo de nominibus maris.***

Nihil speciale inest quod lectioni impressae emendandae conferat.

Codex, foliorum 57, duplici columna.

Cod. 119 chart., saec. XV, a. 236, l. 167 [L. X, CXCIV]. N.

Pauli Orosii, *presbyteri hispani, historiarum ad Aurelium Augustinum, libri septem.* « Preceptis tuis parui, beatissime pa- » ter Augustine, atque utinam tam efficaciter . . . ».

Codicem foliorum biscentum novendecim lectio sat purgata commendat: tantum annoto sub fine, loco *per annos quinque mille sexcentos et septemdecim*, legi: *per annos quinqe millia sexcentos decem et octo.*

Cod. 120 chart., saec. XV, a. 213, l. 147 [Z. L., CCCCII].

I. *Chronicon mundi ab huius initio ad dimidium saeculum decimum quintum et ultra,* f. 1-9.

Textus aetatibus sex distribuitur, quarum sexta complectitur imperatores romanos, scriptores, persecutiones ecclesiae, institutiones ordinum ecclesiasticorum, pontifices romanos et ravennatenses, reges Latinorum et Albanorum, consules romanos, imperatores romanos iterum, usque ad Albertum regem [a. 1300], reges Franciae usque ad Philippum quartum [a. 1301].

II. *De duodecim sybillis*, f. 9-10.

« Quae cecinere Deum de virgine matre futurum
» Hic sunt diversae non una aetate sybille ».

Harum nomina in codice: *Ellespontica, Phrigia, Tiburtina, Europa, Aegyptia, Delphica, Samia, Persica, Libica, Erithrea, Chimeria, Cumana.*

III. *Quaedam chronica*, f. 11-19.

Varia cuiusque generis, regionis, temporis, usque ad annum 1309. Plura de Ferraria ingesta auctorem certe ferrariensem revelant.

IV. *In nomine domini amen. Incipit quedam Cronica extracta et abreviata ex antiquis cronicis de factis civitatis Parme cum aliquibus adiunctis aliarum civitatum lombardie, et etiam de his que tempore mei Ioannis infrascripti vidi vel audivi facta fuisse in civitatibus lombardie, et scripta per me Ioannem quondam domini Çilioli quondam domini Bertoli.* « Anno a nativitate domi-

» ni nostri Iesu Christi MCCCLX, tempore triumphantium ma- » gnorum dominorum, videlicet domini Bernabos et domini Ga- » leaç vicecomitum de Mediolano, quorum primus scilicet do- » minus Bernabo erat dominator Mediolani, Pergami, Brisie, » Laude, Cremone, Parme . . . », f. 22-36.

Chronicon ab anno 1038 ad 1377 excurrit: quae ab anno 1038 ad annum usque 1309 occurrunt, excerpta videntur ex chronico maiori parmensi edito a Muratori in *Scriptt. rer. ital.*, IX, 760. Reliqua ab anno 1310 ad 1337 [f. 29-35] Angelo Pezzana a bibliotheca parmensi data anno 1856, volumine altero *Chronicorum parmensium a saeculo XI ad exitum saeculi XIV* edita sunt.

V. *Verba Hermetis Trimegisti aegyptii ex XXIII capitulo octavi libri Augustini de civitate Dei excerpta.* « Et quoniam de » cognatione et consortio hominum deorumque nobis indicitur » sermo . . . », f. 38-40.

VI. *Ex chronica Matthaei Palmerii florentini de temporibus.* « A principio mundi sive ab Adam primo hominum usque ad » diluvium . . . », f. 41-63.

Editores florentini *rerum italicarum scriptorum* (1) ea tantum, ex ms. codice biblioth. s. Mariae Carmeli Florentiae, huius operis obtulerunt excerpta, quae ad annos 1294-1448 referuntur. Nec iniuria, quod quae ab initio mundi ad Iesum Christum enarrat Palmerius summa brevitate complectatur; quae vero a Christo nato ad annum 1294, fere ex ungue respondeant excerptis ex historia Sozomeni pistoriensis, eodem volumine publici iuris factis [V. Codd. L. V, LXXIV, LXXV].

VII. *Quaedam vaticinia X sybillarum de Christi incarnatione*, f. 63-64.

Differunt ab allatis num. II. Sybillarum nomina sunt *Persica, Libica, Delphica, Cyrmica, Samnia, Cumana, Elespontina, Frigia, Tiburtina, Eritrea.*

VIII. *Reges Lombardorum qui fuerunt* 31, *et de origine eorum.* « Imperante Leone primo imperatore Augusto, qui incepit » imperare anno Domini CCCCLIX . . . », f. 67-90.

(1) Florentiae, 1748, I, 209-234.

Historiam a Pauli Diaconi narratione orsus auctor, eam non ad Luitprandum tantum sed ad Desiderium usque perducit, eius regis capitulum sic inscribens: « De Desiderio rege 31 » Lombardorum et ultimo quem Deus cum alio predecessore » maledicat in secula seculorum ». Opellam excipit *descriptio Ytalie et quas provincias olim obtinebat* [f. 88-90] sic finiens: » Et hoc ad presens de descriptione Italie sufficiat quantum ad » cognitionem suprascriptorum regum Lombardie, licet omnia » civitatum nomina recitata non sint ».

IX. *De pontificatu Ioannis Damasceni Constantinopoli et de vita eius*. « Apud Constantinopolim, eiecto Cyro heretico, Ioan- » nes Damascenus qui et Mansur dicebatur . . . », f. 90-92.

X. Sylloge notitiarum ex ecclesiastica historia: *Ecclesiae romano pontifici subditae — Tituli cardinalium — Assignationes regionum Christianorum — Potenciores domini Christianorum — Imperator constantinopolitanus — Nomina regum christianorum — Feudatarii ecclesiae romanae — De Herode — De incarnatione Iesu Christi — De sancto Petro apostolo — Ea quae detinet soldanus Babiloniae*, f. 93-103.

Cod. 121 membr.-chart., saecc. XV-XVI, a. 150, l. 108 [L. X, CLXXI]. Z.

I. *Series chronologica pontificum romanorum, hierosolymitanorum, antiochenorum, alexandrinorum, ravennatium*, f. 1-11.

Prima descriptio pontificum romanorum desinit in Ioanne vigesimo tertio, cui serio additi sunt Martinus quintus ad Innocentium VIII. Additamenta manum venetam revelant, *Paulo* enim *II* subiungitur: *da cha barbo*.

II. *Series principum hebraeorum, latinorum, romanorum, consulum et magistratuum ab exactis regibus, imperatorum, regum Francorum*, f. 11-13.

III. *Genealogia regum longobardorum, regum Franciae, principum normannorum, romanorum principum in Apulia*, f. 14-17.

IV. *De sex sanctis synodis*, f. 17-18.

V. *Brevis historia Machabaeorum cum brevi hystoria Herodis regis et filiorum*. « Asamoneus ex tribu Iuda genuit Si-

» meonem: hic genuit Ioannem qui genuit Mathathiam... »,
f. 18-22.

VI. *El modo che se tene quando el se de elezer uno duce in la nobele cita de Venexia.* « Prima se comenza la ellection per » cinque zentilhomeni . . . », f. 24.

VII. *Descriptio illustrissimorum principum et excellentissimorum dominorum ducum inclyte civitatis Venetiarum, et eorum nobilissimorum prosapiarum, a quibus ipsi illustrissimi principes originem traxerunt, et gestorum nobilium suo tempore factorum, et temporis quo quilibet illustrissimus dux stetit in ducatu.* « Dominus Beatus Beato primus dux inclite civitatis Venetia- » rum . . . », f. 25-68.

Auctor a *Beato* Obelerii ducis fratre, qua duce primo [801] orsus ad Thomam Mocenicum [1478] excurrit: qui supersunt ab anno 1485 ad 1523 addidit serior amanuensis folio extremo. Unicuique in margine apposita sunt penicillo insignia gentis, cornu ducali superposito, vel absoluta, vel per lineas parata. Thomam Mocenicum [f. 50-51] excipit historia rebellionum iadertinarum octona vice occurrentium [f. 51-53]. Francisci Foscari potius quam vitam historiam principatus [f. 53-61] oculis tuis obiectam.

Cod. 122 chart., saec. XVIII, a. 200, l. 144 [L. X, CLXVI]. Z.

Compendium chronologicum ex historia universali trium saeculorum a Christo nato ad annum tercentesimum sextum. « Anno » mundi 4052, olympiadis 194 tertio, u. c. 752, imperii Augu- » sti 4 exitur Christus . . . ». Folia 50.

Saeculum unumquodque quatuor partitionibus constat: **a.** *Saeculum in epitomen coactum,* **b.** *Saeculi summarium,* **c.** *Viri virtute praestantes,* **d.** *Haeresiarchae.* Nota apposita *finis libri primi,* reliquorum desiderium satis indicat.

Cod. 123 chart., saec. XVIII, a. 240, l. 180 [L. X, CCLXXVI]. R.

Michaelis Le Quien, *excerpta autographa ex dissertationibus de variis epochis Ludovici de Four de Longuerue, editis Lipsiae*

anno 1750, *dono missa ab eodem Le Quien Bernardo Mariae de Rubeis.*

Codex habet folia 56.

Cod. 124 membr., saec. XIV, a. 468, l. 433 [Z. L., CCCXCIX].

Chronologia magna, ab origine mundi ad annum millesimum tercentesimum quadragesimum sextum.

Prooemium do quod operis rationi illustrandae conferat: « Quemadmodum organici corporis, puta hominis, pulchritudi- » nem, ita et totius universi decursus, una parte conspecta, non » capit obtutus, percipitur autem si partium singularum in se » connexionem in toto ac proportionem ad invicem comprehen- » dat. Nunc universi decorem monstrare aggrediar brevi com- » pendio gestarum rerum, regnorumque originem connexionem » et ordinem per sex mundi etates usque ad tempora que nunc » aut verius manant grata pictura ducens cum glossarum seu » explicacionum brevi adiectione ec.... ».

Omnia, digesta per partes, inscripta sunt columellis in foliis delineatis, cum diagrammatibus variis, imaginibus praesertim Sanctorum, pontificum, virorum principum, ut quae descripta habentur simul conferri possint. Quae animadversione digniora occurrunt notabo.

1. Prophetarum et antiquiorum regum imaginibus ac notitiis oblatis, actum de origine et progressu idololatriae, fusiusque de numinibus, f. 4-5.

2. *Ichnographia Venetiarum*, summi facienda exhibetur, quam clarissimus vir Thomas Temanza aere delineatam, diligentioribus curis illustratam protulit opere: *Antica pianta della città di Venezia delineata circa la metà del XII secolo, ed ora per la prima volta pubblicata, ed illustrata. Dissertazione topografico-storico-critica* [Venezia, 1781, p. XII, 95, 4.°], f. 7.

3. *Tractatus de inventione et ludo scacchorum*, ratione ad exempla veteris testamenti habita, in quo plura ex opere Iacobi de Cessulis super eodem sumpta sunt. Folio 12 occurrit diagramma ludi latruncolorum, f. 11-12.

4. *Historia civilis*, sinistrorsum exhibita ab Octaviano Cae-

sare ad saeculum absolutum quartum; dextrorsum ecclesiastica ab Maria Virgine ad d. Gregorium Nazianzenum et Damasum papam I, f. 20-45.

5. *De gestis sanctorum Petrum*, f. 45-46.

6. *Contingentia in utraque historia*, ab initio saeculi quinti ad undecimum, f. 47-72.

7. *Series ducum venetorum a Paulucio I, usque ad Marinum Faletrum decapitatum*, f. 57-88.

Incipit: « Circa haec tempora concluditur ducatus Vene-» torum translatus in civitatem Venetiarum ex catalogo du-» cum, de qua civitate ait Boncompagnus de disceptatione ami-» citie inter animam et corpus: Admirabile regnum Venetiarum » libertatem italicam altiori gradu conservat. In civitate Vene-» tiarum senes ex aeris temperamento et moderata dieta vires-» cunt et colorati mero colore fulgent. Si autem queras quando » civitas edificata sit, potest respondi quod pavimentum eius » est mare, celum est tectum et parietes decursus aquarum, un-» de tollit facultatem sermonis materia singularis ». Locum hunc habet in chronico Laurentius de Monacis ex Cassiodoro sumptum. Folio 69, ubi de vita Othonis Urseoli ducis, plura insunt de ecclesia et monasterio s. Zachariae, de reliquiis s. Tarasii.

8. *De passagiis a Gothifredo vel Petro eremita*, ubi iconographia Antiochiae et Terrae sanctae, f. 73-80.

9. *Fundatio ordinum Cluniacensis, Praemonstratensis, Hospitalariorum, Templi, Alamanorum*, f. 77.

10. *Origo Tartarorum — Institutio ordinis Minorum*, f. 81.

11. *Multa de s. Clara*, f. 82.

12. *Institutio ordinum Carmel. et de Valle scolarium*, f. 83.

13. *Iconographia Romae*, cuius marginibus notae copiosiores appositae sunt, f. 98.

14. *Iconographia Padi*, scilicet eius cursus ab ortu usque ad verticem trianguli quem dicunt *delta*, f. 98-99.

15. *Tabula successionis regum Angliae*, f. 99.

Nihil habeo quod de auctore hic annotem, quem citatum bis in codice reperimus, nempe f. 61: *secundum quod ego frater Marculinus vidi*; f. 70: *Ego frater Marcus.*

Cod. 125 membr., saec. XIII, a. 337, l. 240 [Z. L., CCCXCVIII]. B.

I. Ekkehardi *uraugiensis, chronicon universale ab orbe condito ad annum* 1125.: « Moysen gentis hebraicae ductorem, qui » primus omnium prophetarum, ante adventum . . . », f. 1-247.

Edidit professor G. Waitz, tomo VIII operis: *Monumenta germanica,* p. 33-255, quem, ceteroquin diligentissimum, miror codicis nostri prorsus oblitum. Quam negligentiam, uti par est, reparavit strenuus conlega meus G. H. Pertz, haec in prooemio *annalium herbipolensium* (1) scribens: « Agmen ducunt annales, » quos in codice d. Marci Venetiis, num 398 membranaceo in » folio reperiri, ex Zanetti *bibliothecae venetae* manuscriptis, iam » a. 1821 indicavi (2) et iusto tempore Bethmanno v. cl. in » usum nostrum vertendos commendavi. Qui, codice a. 1851 » evoluto, Ekkeardum esse intellexit et continuationem inedi- » tam exscripsit. In prima libri littera Moyses delineatus rotu- » lum tenet ita inscriptum: *Hiltegarus me fecit Moysen.* Codex » in Germania optime exaratus, inter libros Bessarionis cardi- » nalis bibliothecae d. Marci illatus est ».

De opere summi faciendo, quod uberrimus antiquioris historiae germanicae fons habeatur, plura praeposuit Waitz. Vide quoque Potthast in *Wegweiser durch die Geschichtswerke des europ. Mittelalters.* Berlin., 1862, p. 274-275.

II. *Annales herbipolenses, anonymi, a.* 1125-1158. « Vebe- » hardus [Gebehardus] suburbio wirtzburgensi inopine concre- » mato, montem sanctae Mariae occupat . . . », f. 247-253.

Continuatio operis antecedentis, per Bethmannum exscripta, prodiit curis G. H. Pertz, loco citato, pluribus in eius illustrationem additis.

III. *Devastatio constantinopolitana.* « Anno ab incarnatione » Domini MCCII, ... magister Petrus cardinalis transalpi- » navit in Burgundia . . . », f. 253-255.

Hanc quoque loco citato, p. 9-12, dedit Pertz: « Postea in

(1) *Monumenta Germaniae,* 1859, tom. XVI, p. 2-9.
(2) *Archiv.,* IV, p. 142.

» codice, scriptura simillima saeculi XIII ineuntis sed ortographia diversa, lineis non amplius praenotatis, captio urbis » constantinopolitanae ab auctore Germano, oculato rei teste » et expeditionis participe, describitur; quam hic non omittere » constituit ». Recens publici iuris fecit amicus meus Carolus Hopf (1).

Cod. 126 membr., saec. XV, a. 348, l. 243 [L. X, XLVIII]. Mk.

Incipit liber Gotifredi magistri viterbiensis qui Pantheon intitulatur. Magister Gotifredus mittit hanc epistolam domino papae Gregorio VIII, ad hoc opus corroborandum. « Dum sacrosanctae matris nostrae romanae ecclesiae culmen inspicio et » eius eminentem considero maiestatem . . . ».

Chronicon universale prosa partim, partim metro in sectiones XXII divisum; quod auctor cappellanus et notarius imperatorum Conradi III, Friderici I, Henrici VI, ad annum 1186 perduxit, ac primum Urbano papae III, dein Gregorio papae VIII nuncupavit; Muratorius post alios edidit in *Scriptt. rer. ital.*, VII, 347-520: plura tamen sunt quae a codice nostro differunt. Qui de materie quadraginta annorum spatio itineribus pluribus congesta, ac codicibus erudiri cupit adeat Pertz in *Archiv.*, IV. 352-368; V, 166-173; VII, 569-590; XI, 329-338.

Codicem, membrana subflava, bene habitum, foliorum 141, titulis rubris, una manus usque ad finem, columnis tribus distributum belle ac diligenter exscripsit.

Cod. 127 chart., saec. XV, a. 220, l. 150 [L. X, CCXLVI]. N.

Chronica abbreviata ad annum 1199, *anonymo burgundo auctore.* « In primordio temporis ante omnem diem, dominus » pater in verbo et per verbum suum fecit ex nihilo rerum omnium materiam . . . »; finit: « Anno Domini 1199 Richardus » rex Angliae . . . . ecclesiae patronus, cuius bella quae fecit » et facta eius in libro dierum regum Angliae plenius scripta

(1) *Chroniques gréco-romanes*. Berlin, 1873, p. 86-92.

» sunt .... Michael senonensis archiepiscopus obiit ». Folia 77.

Chronicon ante Christum natum occurrit f. 1-10.

Cod. 128 membr., saec. XIII, a. 241, l. 156 [L. X, LXXII]. Ma.

Breviarium Mileti in chronicis. « Adam pater generis hu- » mani, Dei manibus ex terra creatus vixit ann. DCCCCXXX... ».

Opusculi titulum Tomasino primum debemus (1), deinde Apostolo Zeno, a quo Tartarottus (2) et Muratorius (3) notitiam hausere: veteri namque charta, in qua titulus erat, codex modo caret, illius profecto culpa qui hunc denuo compinxit. Est vero Mileti chronicon, a scriptoribus tum mediae tum infimae aetatis allatum; Riccobaldo nimirum Ferrariensi, apud Vossium (4) et Muratorium (5); Andrea Dandulo (6), ex quo Laurentius de Monacis (7); Petro Calo (8); Leandro Alberto (9) et Francisco Sansovino (10): quae tamen ceu ab eodem accepta ii in medium adducunt, a libello omnino absunt. Fit propterea ut cum Muratorio sentiam, historiam uberiorem Miletum profecto scripsisse, cuius breviarium codex hic exhibeat. Quam vero Pagius in critica annalium Baronii ad ann. 567, n. 7, attulit ex codice Colbertino, nunc Regio allegati *Mileti brevis temporum expositio*, ab hoc itidem breviario Mileti differt: quód ex fragmento de Narsete a Pagio vulgato satis mihi compertum.

Iam vero breviarium, ad dimidium saeculo decimumtertium productum, primum de patriarchis veteris testamenti, deque apostolis pauca quaedam offert. Accedit catalogus pontificum

(1) *Biblioth. patav. ms.*, p. 20, ubi principium et finis opellae.
(2) *De auctoribus ab Andrea Dandulo citatis*, p. XX.
(3) *Script. rer. it.*, t. XXV — *Antiquit. Italiae*, ed. prima, t. III, p. 917.
(4) Vossius, *de historia lat.*, lib. IV.
(5) Loco cit.
(6) *Chronicon venet. ed*, p. 273.
(7) Ibid., p. 45.
(8) Apud Tartarottum, loco cit.
(9) *Descrizione dell' Italia. Origine di Mantova.*
(10) *Venezia descritta*, ed. 1581, p. 231.

romanorum [f. 2-7] a sancto Petro ad Ioannem V [a. 684], idem ut plurimum qui apud Echardum exstat. In syllabo pontificum et imperatorum [f. 8-21], loco Ioannis VIII [a. 873] quidam scripsit: *hunc foeminam fingunt.*

De Honorio [a. 1216] haec leguntur: « Honorius III, na» tione romanus sedit annis XI et mens. VIIII. Hic aedificavit » ecclesiam sancti Laurentii extra muros urbis Romae, novis » muris veteribus coniunctis, et Fredericum regem Siciliae im» peratorem coronavit. Obiit apud Lateranum et sepultus est » ad sanctam Mariam minorem ». Imperatorum series finit anno 1223: « Hoc anno in die natali Domini, circa tertiam, ter» raemotus magnus factus est in Arna et Romania ».

Codicem, foliorum 22, Petrus Montagnana sacerdos adscripsit *monasterio divi Ioannis Baptistae de Viridaria*, a. 1478.

Cod. 129 chart., saec. XV, a. 290, l. 200 [L. IX, XXII].

Riccobaldi [Gervasii] Ferrariensis, *pomerium ecclesiae ravennatis, sive historia universalis ab initio mundi ad annum* 1297. Prooemium, inc.: « Instantiae tuae, venerande pater Mi» chael, sanctae ravennatis ecclesiae archidiacone, abnuere ne» queo ... »; textus: « Rerum creaturam sex Deus diebus for» mavit; primo lucem condidit ... ». Folia 235.

Partes sex, quarum quartam per fragmenta, ediderunt Ioannes Georgius Echardus (1) ex codice Petri Scriverii (2) modo in biblioth. guelpherbytana [cum quo plerumque codex concordat], ac Muratorius ex codice Estensi (3).

a. *Historia imperatorum romano-germanicorum, a Carolo Magno ad annum* 1298.

b. *Historia pontificum romanorum a d. Petro ad Bonifacium VIII* [1303].

c. *Compilatio chronologica usque ad annum* 1334 *producta.* In fine tria folia avulsa nuntiat nota: « Manifeste apparet

(1) *Corpus historicorum medii aevi*, I, c. 1149-1298.

(2) Vossius, *de histor. lat.*, lib. II, cap. 62.

(3) *Scriptt. rer. ital.*, IX, 107-262.

» exinde tres saltem paginas abscissas, in quibus continebatur » catalogus episcoporum, hieros., alexand., antioch., et ra» venn., prout pag. 2 promittitur, quae complebant sextam » partem ». A principio vero haec leguntur: « Ex exemplari » eiusdem similitudinis in omnibus cum isto. Completum est » autem hoc opus anno Christi 1295, caeptum februario, fini» tum infra mensem quintum, studio et labore Riccobaldi Ferra» riensis, anno secundo papatus Bonifacii octavi ». Fortunatus Ulmus autem sua manu [teste Em. Cicogna in codice] scripsit: « Hoc opus absque dubio est Riccobaldi Ferrariensis, ut ipse se» mel insinuat sub anno 1231, ut pag. 188; ubi vide ». Codex Estensis loco anni 1295 legit 1297.

Auctor dedit quoque compendium operis itale exaratum, quod servat nostra Marcia sub numero XXXVIII codicum italicorum ex catalogo impresso Zanetti.

Cod. 130 membr., saec. XIV, a. 265, l. 201 [L. X, XLVI]. Mk.

Gerardi de Fracheto, *galli aquitani, ordinis Praedicatorum, chronicon ab initio mundi usque ad tempora ista* [ad annum 1266 aut 1268, cum anonima eiusdem operis continuatione ad an. 1342]. « A primordio temporis ante omnem diem Deus pater » per verbum suum fecit ex nichillo rerum omnium . . . ».

Quintam mundi aetatem *secundum Hebraeos*, annis 576, *secundum vero septuaginta interpretes,* 586 *annis* [f. 1-20]; excipiunt genealogiae veteris foederis [f. 20-24] eiusque geographica et musicalia [f. 24]. Syllabo absoluto pontificum romanorum, haeresum, prophetarum, librorum novi foederis [f. 25-26], incipit germanum chronicon ab ortu Christi, cuius sub initio series auctorum prolata ex quibus narrationes sumuntur. Omnia relata occurrunt secundum ordinem pontificum de quibus eadem Gerardus fere totidem verbis habet quae Martinus Polonus; unde liquet vel ambos ex eodem fonte hausisse cum hi coaevi essent; quandoque etiam Gerardum ex Martino, quod scribat *ut ait Martinus*. Rite notat Echardus (1) auctorem lemovicensem esse,

(1) *Scriptt. ord. Praedic.*, I, 260.

quod anno 1224 habeat: « Sequitur tanta mortalitas, quod tam » igne sacro quam pestilentia multa millia hominum moriuntur. » Ego una die semel et simul in coemeterio s. Geraldi Lemovi- » censis vidi centum pauperes sepelliri, frequentius autem tri- » ginta et quinquaginta ».

Codicem a folio 25 ad 172 una manus exscripsit usque ad verba: « Facta est discordia inter regem Franciae et comitem » Flandriae, eo quod comes contraxit parentelam cum rege An- » gliae, dans filiam filio regis Franciae irrequisito, qua de causa » pater et filia fuerunt detenti longo tempore ». Mox subditur: « Anno Domini 1294 Dominus Benedictus Gaytani de Anania » dyaconus cardinalis, de mense decembris, in vigilia natalis » Domini electus fuit in papam et vocatus est Bonifacius octa- » vus ». Ceterum chronicon, ex mente Guigniaut, *nihil fere aliud est nisi collecticium indigestumque opus, ubi perturbatione temporum sermonisque rusticitate, rerum gestarum narratio plerumque laborat.* Habes ab anno 1230 apud Bouquet, rec. XXI, p. 3-6; 6-70.

Codicem, foliorum 178, praeter Colbertinos quatuor et Remensem, memorat Echardus loco citato. Eum tabulis antiquitus compactum cum fibulis et bullis ornant *custodiae* cum notis musicis ex saeculo decimotertio.

Codd. 131-133 membr., saec. XIII, a. 368, I. 258 [L. X, XCIII-XCV]. Mk.

Vincentii Bellovacensis, *speculi historialis partes quatuor.*

Operis universi, quatuor voluminibus contenti, deest primum libros octo complectens. Volumina secundum [folior. 308], tertium [folior. 321], quartum [folior. 344] continent libros a nono usque trigesimum secundum absolutum.

Auctor, ordinis Praedicatorum in Royemont, anno 1264 mortuus, libros unum supra triginta ad annum usque 1244 composuit. Quae libro trigesimo secundo insunt ea serius anonymus addidit. Cum eiusmodi opus medii aevi historiae illustrandae maxime conferat, ideoque pluries editum sit, in hoc immorari supervacaneum prorsus existimo.

Codices ad normam, duplici columna, cum titulis rubris exscriptos ornant picturae auro illitae, compingunt vero tabulae corio purpureo obductae, cum indiciis bullarum et fibularum. Folio quarti voluminis extremo legitur: *Istos libros dedit venerabilis pater dominus frater Nicholaus Hostiensis cardinalis* [Benedictus pp. XI ann. 1303-1304] *conventui fratrum Praedicatorum de Venetiis cum tali condicione quod non possit vendi vel alienari, vel pignori obligari, seu aliter quomodocumque, sed debeat semper in dicti conventus armario remanere.*

Cod. 134 membr., saec. XIV, a. 315, l. 236 [L. X, LIX]. Mk.

Ioannis Hautfuney, *presbyteri; tabula secundum ordinem alphabeti in speculum historiale Vincentii Bellovacensis.*

Tabulam nuncupat auctor *S. Dei tit. sanctae Priscae presbytero cardinali* i. e. *Simoni de Archiaco gallo sanctonensi*, ut rite animadvertit Echardus: *primus enim ille est ab obitu Bellovacensis, cuius nomen ab S. inchoetur, et tituli sanctae Priscae cardinalis fuerit, ad purpuram scilicet evectus die* 20 *decembris a.* 1320 *a Ioanne XXII, teste Bernardo Guidonis praesente et oculato: et revera in codice ms. eiusdem tabulae monasterii nostri Pissiacensis legitur: Simoni.* Bernardus Maria de Rubeis quo loco in opera: *De gestis et scriptis et doctrina s. Thomae Aquinatis* [Venetiis, 1750, dissertat. XIV, c. II, p. 170] demonstrandum aggreditur *speculum* tunc *morale* appellatum, non aliud esse *quam speculum doctrinale*, codicem nostrum *ms. optimae notae* se legisse testatur ubi verba ex Echardo eodem occurrunt: « F. Vincentius de Belvaco, cum collegis suis ordi- » nis Praedicatorum ...... tres *summas* egregias ac perutiles » compilarunt ...... Prima enim dicitur *speculum naturale*, in » qua appropriate tractantur speculabilia, per quae exercitatur » intellectus in cognitione veri. *Secundum, speculum morale*, in » qua tractantur moralia, per quae excitatur affectus in opera- » tione boni. *Tertia, speculum historiale*, in qua tractantur gesta » et dicta virorum illustrium, per quae confortatur memoria ». Haec placuit repetere, ut operi supra memorato lux nova affulgeat.

Codex, foliorum 84, eodem modo compactus est ac tres superiores.

Cod. 135 membr.-chart., saec. XIV, a. 280, l. 202 [L. X, LI]. Mk.

I. Guillelmi Pastrengici, *veronensis civis et fori urbis eiusdem aliquando causidici, liber de viris illustribus.* « Anaximan- » der philosophus, patria milesius, Taletis et auditor..... », f. 1-44.

Sub fine memoria inedita Zenonis episcopi veronensis, cui opera tria super triginta tribuuntur, hac nota: « Omnia haec » opuscula memorabilis vir Ioannes presbyter maioris veronen- » sis ecclesiae mansionarius se vidisse et legisse testatur ».

II. Eiusdem, *de originibus rerum, scilicet:* 1. *De primis rerum quarundam vel artium inventoribus* — 2. *De certarum provinciarum vel urbium fundatoribus* — 3. *A quibus provinciae quaedam, gentes, insulae ec. certa traxere vocabula primum* — 4. *Quibus in locis, provinciis ec. res quaedam primum inventae sunt* — 5. *Quique certis dignitatibus aut officiis functi sunt primi* — 6. *Qui magnifica quaedam gessere primi, aut instituerint insolita.* « Adam primus homo animantibus cunctis primus vo- » cabula indidit . . . », f. 44-76.

Opus utrumque ex nostro codice edidit procul dubio (1), quod minuta collatio evincit, Sebastiano Fuscareno nuncupatum, Michael Angelus Blondus, ita tamen errate ut novam editionem molirentur et Montfauconius qui hunc eundem codicem in bibliotheca ss. Ioannis et Pauli viderat (2), et Scipio Maffei

(1) *De originibus rerum libellus authore Gulielmo Pastrengico veronense. In quo agitur de scripturis virorum illustrium. De fundatoribus urbium. De primis rerum nominibus. De inventoribus rerum. De primis dignitatibus. Deque magnificis institutionibus, expurgatus omni errore atque litura, nunc primum e tenebris eductus in lucem.* Venetiis, Nicolaus de Buscarinis, 1547. fol. 131, 12.°

(2) « Guillelmus Pastrengicus, *de viris illustribus*, erat is Petrarchae » magister [quod respuit Maffei], cuius ille frequenter non sine laude me- » minit. Estque opusculum ut illo aevo perutile: multi scriptores, multique » libri non noti ibidem memorantur . . . . . . Ignotus est etiam Venetiis, ac » si nunquam vidisset lucem: ad haec mendis infinitis foedatus ».

qui cum de auctore tum de opere ac codice fusius disseruit in *Verona illustrata,* p. II, libr. II. Quaenam ceteroquin laus tractationis praecipua paucis absolvit Maffei: « Il principale adunque dell' opera consiste in una biblioteca; e come tra suoi » primi fonti furono s. Girolamo e Gennadio, così ne ritenne il » titolo; ma primo fu il nostro a concepire la vasta idea, mirabile nell' oscurità di quei tempi, d' una biblioteca universale » sacra e profana. Le altre parti vengono a formare una spezie » di dizionario istorico e geografico con particolar ricerca delle » prime origini: e conobbe egli molto bene quanto fosse lontano dal potere comprender tanto, poichè disse in un luogo: » *Satis est inchoasse tam grandia.* A lui però non potrà negarsi » la lode d'essere stato il primo, e anterior di tanto ai ricercatissimi dizionarj, prima del Ruscelli *[Indice degli uomini illustri],* poi di tutti quelli che negli ultimi tempi n' hanno » con lor gloria empiuto il mondo. Primo ei può dirsi ancora » che osservasse le lapide, poichè ove nomina Tito Livio, una a » disteso ne riferisce, il che da niuno s' era ancor fatto ».

Cod. 136 chart., saec. XIV, a. 280, l. 205 [L. X, CCXLIII]. N.

I. *Inventarium insignium gestorum notabiliumque dictorum ab ipsa mundi origine ad Benedictum pp. XII, anno* 1334. *Partes quinque.*

Praecunt foliis 1-7 rubricae et divisiones inventarii generalis.

Pars prima [f. 8-18] capitulis duobus supra viginti agit *de operibus sex dierum:* altera [f. 18-20] capitulis quinque *primam et secundam etates et progressum humani generis infra illas describit:* tertia [f. 20-42] duobus libris continet *percursum populorum et regnorum Asie et Grecie:* quarta [f. 46-77] capitulis nonaginta tribus tractat *de liberalium et mechanicarum artium inventione, de origine deorum et simulacrorum, de allegoriis fabularum, de septem sapientibus, de philosophis et quibusdam aliis extraordinariis.* Quinta pars in libros sexdecim divisa est, quorum primus usque duodecimum absolutum res tantum romanae reipublicae attingunt [f. 78-184]. Libri reliqui de imperio ro-

mano, barbarorum in Italiam incursu, pontificibus summis [f. 184-221].

II. *Exordium, progressus et excidium regni Amazonum.* « Anno ante urbem conditam quadringentesimo octuagesimo, » Vesotes rex Aegypti . . . », f. 222.

III. *Descriptio Galliarum loco perenni procursus regni Gallorum.* « Procursus regnorum Francie et Burgundie descripturus, » premittendum censui quibus finibus regna . . . », f. 222-227.

Gallum puto auctorem non tantum ex opella hac extrema, quam ex iis diligenter enucleatis quae in universo opere ad Galliam se referunt.

Cod. 137 chart., 1470, a. 292, l. 210 [L. X, LXXV]. X.

Matthaei Palmerii, *florentini, de temporibus*. Dedicatio Petro Cosmae Medici inc.: « Animis nostris innatum esse constat » ut praestantes ingenio viri . . . »; proemium: « Querenti mi» hi sepenumero quibus temporibus, per quos et apud quas gen» tes . . . ».

Chronicon Palmerii integrum codici huic et proxime insequenti inest, ab orbe condito ad annum Christi 1448, quale in manuscriptis ut plurimum est; ab anno Christi 449 ad 1448 primum quidem cum Eusebii chronico a Bonino Mombritio Mediolani, circa annum 1475 typis editum, ac deinde alibi recusum; ab anno autem Christi 1294 ad 1448, cum epistola dedicatoria, tomo primo *Scriptorum rerum italicarum* Florentiae vulgatum ex codice ms. bibliothecae florent. s. Mariae Carmeli.

Sub fine, fol. 74 legitur: *Matthaei Palmerii florentini, de temporibus feliciter explicit die XV septembris M.CCCC.LXX, in contrata sanctae Mariae Iubanicho Venetiarum; per me Gasparem Bredani quondam d. Antonii.* Dein memoria ingesta pontificum Calixti III, Pii II, Pauli II, Sixti IV, annis 1455-1471.

Cod. 138 chart., 1464, a. 283, l. 215 [L. X, LXXIV].

Eiusdem, *de temporibus, cum excerptis ex annalibus Venetorum Petri Delphini.*

Post absolutum, ut in codice anteriori et editionibus, textum verbis *Mediolanenses Laudum receperant* subiicitur: *Finis Matthaei Palmerii.* Sequitur pars historica anni 1451 Petro Delphino tribuenda.

Palmerii chronico res Venetorum Petrus Delphinus patricius venetus suis locis inseruit, ut uno veluti filo deductum opus videretur. In iis quae post saeculum circiter undecimum contigere, Andreae Danduli chronicon plerumque ad verbum exscribere animadverti: non item de iis quae ad saecula superiora spectant, quibus ducum tempora cum statuit, a ceteris historicis recedere solet. Specimen esto: « DCCVI. Paulutius » Anafestus dux primus in Venetiarum provincia a nobilibus et » habitantibus eligitur in Eracleona, nunc Civitas nova appel» lata, usque ad tempora Aliprandi, Longobardorum regis, qui » cum infesto exercitu Patavium Istriamque vastaset, dux au» xilio habitantium in illis oris, Dei voluntate, victoriam repor» tavit; qui ut ab incurrentibus tutior esset, fossa ingenti ha» bitationes ducatus circumquaque munivit ». Ad annum 1229, postquam assumptionem Iacobi Theupoli ad ducatum posuit, scribit: « Nota quod in bibliotheca Venetorum non inveniuntur » commentaria de electionibus superiorum ducum, quae aut ve» tustate perierunt, aut incendio: aliae vero electiones sunt de » tempore in tempus, ut infra ». Pacta Venetorum passim affert: sic ad ann. 1230: « Pactum ferrariense cum Venetis, 13 augu» sti, quod Veneti omnes sint salvi et securi in rebus et perso» nis, non solventes aliquod datium, exceptis denariis tribus » parvis, pro fundo navis qui portum fecerint et manserint » apud civitatem Ferrariae. Apparet in ch. 65 ». Ad ann. 1239: « Item in libris Pactorum ch. 271 pax et liga inter ecclesiam, » tempore Gregorii papae 9 et Iacobum Teupolo, interventu » Romei Quirini et Stephani Baduarii veneti oratoris, hac con» dicione quod arment 25 galeas communis, sumptibus amba» rum partium, ad occupandum regnum Siciliae, et si guerra » duraret ultra sex menses, promittunt Veneti armare quatuor » galeas: et hoc si imperator non erit in Lombardia: nec pa» cem cum Federico, absque pape licencia, facere promittunt. » 1239 sept. 5, pontificatus anno 13.° ». Imperatorum Orientis

serie accuratius, quam Palmerius, dare se Delphinus profitetur, ad ann. 976 scribens: « In Oriente post Ioannem regnaverunt » Constantinus, Alexius, Manuel, Manuel eius filius, Andronicus, Ysantius, Basilius, Nicolaus, Mortulphus, Blandonius, » Henricus, Petrus et deinde Robertus, quorum discernere tem» pora non potuit Matthaeus Palmerius. Sed ego Petrus Delphi» nus Georgii filius, qui transcribo, dabo operam inter amicos » discere, et in margine libri annotabo. Et haec sunt in 1464 » kalend. octobris ».

In ipso primo libri folio haec adscripta sunt: *Manu Ludovici Stella secretarii mei in legatione mea apud Ariminum* 1464, quae quidem ab ipsa Petri Delphini manu immediate profecta esse videntur. Aliud rerum venetarum chronicon a Petro Delphino vulgari sermone conscriptum habet codex Marcius [I. VII, DLIX] ab urbe Ven. condita ad ann. 1418.

Codicem hunc, foliorum 96, forma antiquiori, scilicet corio signato cum quadruplici fibula compactum, Marinus Sanutus Leonardi filius olim possedit.

Cod. 139 chart., saec. XV, a. 290, l. 209 [L. X, CCLXIV]. N.

I. Petri Candidi Decembrii, *peregrinae historiae libri tres.* Prooemium ad Nicolaum Arcemboldum inc.: « Quantum inter » se terrarum spatio separantur amantes, tantum animis et cor» de coeunt . . . ».

a. *Liber primus de cosmographia et nominibus provinciarum.* « In Europa sunt regiones et provinciae . . . », f. 1-8.

b. *Liber alter de hominis genitura.* « Postquam in princi» pio huius operis de cosmographia . . . », f. 9-17.

c. *Liber tertius de muneribus romanae reipublicae.* « Expli» catis his quae de cosmographia genituraque hominis . . . . . », f. 17-27.

II. Eiusdem, *grammaticon libri duo.* Prooemium ad Guarnerium Castellionem inc.: « Qui amico detrahit ut alteri suffi» ciat . . . », f. 27-54.

a. *Liber primus de usus antiquitate scribendi, cum peregrinorum vocabulorum expositione — nomina vestium, secundum*

antiquos scriptores — nomina colorum, navigiorum, vasorum, armorum et iaculorum, de ordinibus bellicis, nomina ponderum secundum antiquos.

b. *Liber secundus de proprietate verborum latinorum.*

Auctor, cuius opus anecdotis tribuendum est, Ticini habuit ortum anno 1399.

Cod. 140 chart., saec. XV, a. 433, l. 291 [Z. L., CCCLXXXVIII]. B.

I. Eutropii, *historiae romanae breviarium, insertis multis et adiectis a Paulo Diacono aquileiensi.* « Primus in Italia, ut quibusdam placet, regnavit Ianus, deinde Saturnus . . . . », f. 1-28.

Nullo sub titulo opus inest, sub eadem omnino librorum divisione, eademque, ut plurimum, lectione qua in codice Ambrosiano perantiquo exstat, a Muratorio accurate exhibito in editione *historiae miscellae* (1).

Folio 17, ad finem libri undecimi quidam notavit: « Hucusque historiam Eutropius composuit, cui tamen aliqua Paulus Diaconus addidit ». Desinit liber decimus sextus, extremus: « Quia vero restant adhuc quae de Iustiniani Augusti felicitate dicantur, in sequenti, Deo praesule, libello promenda sunt ». Ac ita quidem codici Ambrosiano finem impositum esse Muratorius testatur [col. 108, nota 27]. A Paulo Diacono historiam Eutropii interpolatam fuisse et auctam usque ad Iustiniani tempora ex Leone Ostiensi constat, qua de re Muratorium in praefatione ad *historiam miscellam,* Lirutium *de scriptoribus foroiuliensibus,* t. I, p. 194, et Tzschuchium in praefatione ad Eutropium [Lipsiae, 1796] videre praestat. Est autem historia haec ut etiam sequens a librario male admodum habita.

II. Martini Poloni, *chronicon pontificum romanorum,* f. 31-70.

Licet usque ad Ioannis XXI pontificatum tantummodo se scripsisse auctor in prologo dicat, opus tamen ad Martinum IV perductum est; de quo haec adiiciuntur: « Martinus Gallicus Viterbii eligitur, qui sedit annos II, mensem I, diem I. Huic rebellarunt multae civitates, contra quas misit exercitum. Di-

(1) *Scriptt. rer. ital.,* t. I.

» latavit palatium in Montefalconis et Urbeveteri et Perusii.
» Rebellavit Sicilia, quam Petrus rex Aragonum cum intrasset,
» statim a Martino est excommunicatus, et regno privavit, quod
» donavit filio regi Francorum. Carolus rex Siciliae Siciliam cum
» summo exercitu intrat, sed nihil proficit ». Inest fabula de
Ioanna papissa.

III. Gervasii Riccobaldi, *ex pomerio excerpta*. « Rerum crea-
» turam Deus sex diebus formavit: primo die lucem condi-
» dit . . . », f. 71-123.

Pomerium, quod nonnisi ex parte editum fuit, integrum exstat cod. 129, cuius collatione, excerpta haec iusto pretio pendenda deprehendi. Ad annum usque 1299 ea operi respondent: inde continuatio ad annum 1302 accedit. Excerptis alia factorum Italiae series historica adiicitur usque 1324 producta, quae inc.: « Eo anno [1298] Veneti cum Ianuensibus mari adriatico
» apud insulam Curzulam classe navium pugnant in qua Ve-
» neti habebant LXXXVI naves, et Ianuenses LXXVIII. Veneti
» superati fuerunt, et ibi maxima strages hominum mortuorum,
» tam ferro quam aqua, et multi captivi ducti fuerunt Ianuam
» et pie tractati. Altero anno Veneti pacem obtulerunt condi-
» tionibus aequis, et, pace facta, utrinque captivi sunt libertati
» redditi ».

Codicem exornat littera initialis prima, eleganter auro picta.

Cod. 141 membr., saec. XIV, a. 272, l. 205 [L. X, CCCIII]. D.

Chronica Martiniana [Martini Poloni] *de gestis pontificum et imperatorum romanorum*. « Quoniam scire tempora summo-
» rum pontificum et imperatorum, nec non et aliorum patrum
» ipsorum . . . », f. 1-6.

Titulum, quo caret chronicorum initium ex annotatis sub fine sumpsi. Prologum editionis secundae [quo verba *usque ad Nicolaum III*] excipit historiola de quatuor regnis post Martini mortem efficta.

Textum conspurcat nota fabella Ioannae papissae ante Benedictum III. Abest chronologia: historia pontificalis imperatoriae innectitur. Folio 35, absoluta *chronica fratris Martini* post

Ioannem XXI, sequuntur vitae reliquorum pontificum usque ad Clementem V. [1305-1314], post quem sedes pontificalis Avenionem translata est. Narrationem universam claudit mors Henrici VII *fluxu ventris*.

Codex, folior. 38. Regio parisino 5224 par. Folio extremo occurrit tabula ad inveniendum pascha: *MCCCXXXVII. Incipit ratio pascae*, ac inferius: *ubi est MCCCXXXVII, et fuit in illo anno secundo, et fuit XX aprilis*, ex quibus saeculum scriptionis decimumquartum coniicias. Littera voluminis prima pontificem sedentem repraesentat.

Cod. 142 chart., saec. XIV, a. 293, l. 222 [L. X, CCXIII]. N.

Idem chronicum per fratrem Martinum, domini Nicolai papae cur. cappellanum. Tractatus de gestis summorum pontificum et imperatorum.

Chronica pontificum et imperatorum simul interiecta sunt. Exemplar corruptum habet fabellam Ioannae papissae. Verba in prooemio variata leguntur: *usque ad Nicolaum quartum* [1288-1292], cuius vitae a principio, f. 62, coaevus glossator notavit: « Tempore istius Nicolai papae finiunt cronica in principibus ». Tamen procedunt chronica cum pontificibus et principibus, usque ad Ioannem XXII, qui, ut folio extremo: *sedit annis* 18, *m.* 3, *di.* 26 — *obiit die* 4 *decembris* 1335.

Quod a pontifice Honorio IV, a. 1285 exinde legitur, idem fere est ac editum nomine Theoderici de Niem a Ioanne Georgio Echardo in *Corp. hist. medii aevi* [I, col. 1461-1494].

Codex, folior. 96, quorum extremo insunt notitiae ex annis 1371-1372, ac arbor successionis regum langobardorum pluribus glossis marginibus appositis, latiorem dat, inter Marcianos, chronicorum continuationem, qua parte congruit Regio parisino 5225 *membran. olim cl. Bigotii*, ab Echardo, op. cit. p. 369. Folio 75 lego: *Iste liber est Bartholomaei Ruminagiae de Placentia, notarii de Placentia, emptus ab haered. q. Petri de Canale, notarii.*

Cod. 143 membr., saec. XIV, a. 360, l. 248 [L. IX, X]. Mk.

I. *Chronica fratris Martini de conditione et regimine romane urbis, et gestis summorum pontificum et imperatorum.*

Opella *de conditione* incipit: « Primum ergo dicendum est » de quatuor regnis maioribus, de quibus romanum ultimum » fuit . . . », f. 1-12.

Praeambulum hoc, aliis codicibus commune, Martino esse abiudicandum omnes censent.

II. *Chronicon Martini Poloni.* « De summo pontifice Iesu » Christo. Anno XLII Octaviani Augusti natus est Iesus Christus filius Dei . . . », f. 13-74.

Fabula Ioannae papissae exstat fol. 54, inter Leonem IV et Benedictum III. Nomen tamen eius non ponitur: « Hic, ut as» seritur, foemina fuit et in puerili aetate . . . »; praeeunte parparticula: « Post hunc Leonem [pp. IV] Ioannes Anglicus na» tione maguntinus . . . ». Codex est per columnas distinctus et omnis pagina duas columnas habet: columnae vero triginta quinque lineas tantum continent, et non servatur ordo quod tot lineas habeat quilibet pontifex, quot annos sederit, sicut in prioribus eiusdem Martini exemplaribus, vel in secundis ab eodem Martino exaratis. Chronicon Martini finit in Conradino et Clemente IV, his verbis: « a Clemente praedicto praesens cronica » stilum operis committavit ».

III. *Additiones usque ad Nicolaum III exclusive* [hoc exordio aliena manu]: « Nam cum a principio per annos Domini cu» currerit et quilibet pontifex anno introitus sui . . . », f. 74-76.

IV. *Additiones alias manus minime coaeva protulit, cum annorum lacunis, usque ad Bonifacium octavum* [ann. 1277-1294], f. 76-77.

V. *Nomina regum Franciae sub hoc titulo:* « Ista sunt no» mina regum, qui hactenus fuerunt in Francia et fuerunt qua» draginta octo. Post illud famosum troianae civitatis excidium, » victoribus Graecis cedentes . . . . »; finit: « Quadragesimus » octavus Philippus [pulcher] filius praedicti Philippi », f. 78.

Bernardus de Montfaucon in *diario italico,* pag. 49-50.

fuse de hoc codice, concludens: « Haec describere visum, quia » mire variant codices chronici Martini Poloni, maximeque ini» tio; nam quod superius legitur *usque ad Honorium papam* » *quartum,* alii codices ad Clementem IV, alii ad Gregorium IX, » alii ad Ioannem XXI praeferunt. Vix itaque potest Martini » chronicon in codicibus quale a primo auctore exaratum fuit, » deprehendi; nam quivis amanuensis, ut liquet, ad suam usque » aetatem deduxit historiam, atque in prologo nomen pontificis » sui aevi, amoto priore posuit; in serieque non semel dissen» tiunt codices.

Cod. 144 membr., saec. XV, a. 227, l. 183 [L. X, CXXXV]. MI.

I. *Incipit catalogus sive chronica omnium pontificum et imperatorum romanorum, ubi anni et menses et dies eorum ponuntur, et notabilia facta eorum, et distinguitur quis imperator sub quo papa sedit, incipiens a Christo, qui fuit primus et summus, ab Octaviano Augusto qui eius tempore imperavit pertingens usque ad Gregorium nonum et Fridericum qui nunc ad imperium sublimatur,* f. 1-8.

Etsi chronicis Martini Poloni haec sint praevia, utpote quae auctor ad pontificem Gregorium IX, a. 1227, et Fridericum imperatorem, a. 1220, producenda auctor sibi proposuerat, nihil commune cum illis habent.

II. *Incipit chronica fratris Martini poenitentiarii domini Clementis IV papae et cappellani, de gestis summorum pontificum et imperatorum,* f. 9-67.

Brevis prologus est, a quo exulat praeambulum illud *de quatuor regnis et de conditione urbis Romae,* quod prolixum in ceteris nostris et aliis codicibus manuscriptis legitur, *auctoris fini minime congruens,* adnotante Echardo, *qui chronicon suum studebat brevius facere.* Finis imperatorum [f. 49-67] est in *Conradino,* qui *post fugam captus fuit et decollatur; et factum suum paucis diebus post tanquam fumus evanuit.* Finis autem pontificum [f. 9-49] habetur in *Clemente IV, natione Provinciali de villa Sancti Aegidii,* qui *dicitur sedisse annis tribus, mensibus novem et diebus XXI,* ac *mortuus Viterbii, et sepultus in eccle-*

sia fratrum Praedicatorum. Alia eiusdem Clementis gesta minime, ut puto, sincera recensentur: tum vero: *Explicit chronica Martiniana. Deo gratias et beatae Iustinae virgini, amen.* Haec editio chronicorum prima.

III. *Incipiunt quaedam additiones, quae immediate sequuntur chronicam antedictam.* « Romanum imperium, sive post de- » positionem Friderici secundi ab imperio, sive post mortem » eius, caepit vacare . . . », f. 67-70.

Quae ad imperatores pertinent continuo narrata finiunt: « Rex etiam Navarrae, qui infirmus de Africa recesserat, in Si- » ciliam veniens est defunctus. Rex Franciae dixit quod, ante- » quam intraret mare, expenderat occasione passagii XIV vici- » bus C millia libras turonensium, ut dicebant barones sui, qui » hoc ab ipso audiverant ». Ad pontifices quod attinet, initium: « Gregorius decimus, natione lombardus, de civitate Placen- » tiae . . . »; finis: « Nicolaus tertius, natione romanus, sedit ». Is ad summum pontificatum evectus fuit anno 1277, die 25 novembris. Nullam aliam Martini additionem factam inde scimus quod anno insequente 1278 mortem ipse obierit.

Codex Vaticano [5001] emendatior, sinceris annumerandus quod inter Leonem quartum [quintum in codice] et Benedictum tertium anno 855 electum, minime occurrat *Ioannes* ille *Anglicus* seu *Ioanna papissa,* cuius fabella chronicon Martinianum anno 1277 non inquinatum, etiam aliunde scimus. Hoc adnotandum censui quod, cum gravis inter Catholicos et Protestantes de vera et nunquam interrupta romani pontificis successione disputatio intercedat, totius litis pondus in eo sita sit: *an romanam cathedram pontifex foemina occupaverit.* Convenit ex ungue cum chronicis typis editis Coloniae Agrippinae, anno 1616.

Martinus Polonus, seu proprie oppaviensis, nomine familiae Strzebski, *archiepiscopus consentinus* appellatus, chronicon exaravit, plurimi usus aevo medio, nullius apud posteros pretii. De auctore, opere, codicibus manuscriptis erudiri cupidus adeat *Archiv der Gesellschaft für ältere Geschichtkundè,* voll. IV, V, VII, quo doctor Pertz uberem collegit messem, in suos usus excusso opere comitis Ossolinsky: *Viadomosci o Pisarzach Pols-Kich.* Krakau, 1819.

Folio extremo notae historicae occurrunt annorum 1463-1469 de obsidione Tergesti per Venetos; de pace, intercedente Bessarione, composita; de *liga contra perfidum et paganissimum Maumet turchum;* de morte Iacobi Picinini; de fluvio Natissa *civitatem Foriiulii inundante;* de Turcis territorium, 12 iulii 1469, depòpulantibus, cum *depraedatione animarum* 1500.

Cod. 145 chart., saec. XV, a. 308, l. 212 [L. X, CLXXXVIII].

I. *Incipit chronica fratris Martini* ec.

Praeit prologus editionis alterius cum verbis *usque ad Ioannem XXI papam,* quem proxime sequitur historiola de quatuor regnis, f. 13-27. Foliis vero 29-113 exstat *historia breviter edita de nativitate Salvatoris, praedicationibus, miraculis, passione, resurrectione, ascensione, et Spiritus sancti missione, ex quatuor evangelistis, et Iosepho, Eusebio, et ex historicis scolasticis,* ab auctore anonymo, qua pars prima operis Martiniani exhibita. Chronicon Martinianum [f. 113-136] a s. Silvestro ad Ioannem XXI excurrens, romanis imperatoribus omnino extrusis: finit: « Hic est finis de pontificibus ». Vitae Nicolai tertii ad Honorium quartum leguntur, f. 137-142.

Folio 126 occurrit fabella Ioannae papissae, post vitam Leonis V. Sub fine: « Hic est finis romane cronice pontificum ».

II. *Chronicon breve silesianum.* Prosa oratio et rhythmi. Ea inc.: « A lege Moysi usque ad destructionem Troiae III et XXX » anni... »; rhythmi vero:

« Est locus iste lubens Iulio de Caesare dictus
» Slavonizando loquens consuevit dicere vulgus... »,

f. 142-145.

III. *Epytaphia ducum Slezie et primo ducis Bolezlai qui fundator coenobii lubensis* ec. Est necrologium silesianum, exceptis versibus *scriptis in tumba Bolezlai,* in choro ecclesiae lubensis. « Dux Boleslaus, honor patriae, virtute deinceps ... », f. 145.

IV. *Series ducum vratislavensium et glogoviensium,* f. 145-146.

In indice praevio notata numeris II-IV referunt titulum: *Notabilia facta sub diversis contingentiis temporum.*

V. *Tractatus de longevo schismate.* Tractatus primus. « Suae » gygas ecclesiae Christus Dominus, etsi caelorum thronos et » molem terrae sua manu sustentans portet et teneat.... », f. 149-242.

De hac historia schismatis occidentalis, a morte Gregorii papae XI a. 1378 ad Vitoldum magnum Lituaniae principem [1392-1430] nullam ingerit mentionem Raynaldus, etsi in Baronii continuatione de schismate egerit. Hoc tractatu actum de concilio pisano et rebus ad Bohemorum fidem spectantibus. Differt ab impressis Theodorici de Niem et Maimburgi.

VI. *Incipit chronica Bohemorum.* « Ut igitur, sereniss. im» perator et semper auguste, tui conceptus propositum... », f. 243-263.

Propositum dederat Carolus quartus rex in prooemio, ad cuius finem: « Ut ergo tranquillitate pacis...... nostra res» publica perfruatur..... cronicarum antiquas et novas histo» rias, maxime Boemorum, obscure conscriptas, per venera» bilem vestrum Ioannem dictum de Marignolis de Florentia, » ordinis Minorum, bysianensem episcopum, nostrae imperialis » aulae commensalem, transcurri mandavimus, amputatis ob» scuris verborum ambagibus, et superfluis resecatis, ac inter» positis quibusdam utilibus, incipiendo a primo Adam usque » ad felicia tempora nostra ec. ».

De auctore et opere [quod Gelasius Dobner publici iuris fecit in *Monumenta historica Bohemiae nunquam antehac edita.* Pragae, 1764-1786, tom. II, p. 68] sic Baldinus in *Bohemia docta,* tom. I, p. 68: « Hagecius ait in praefatione Marignolam, » iubente Carolo IV, in originem Bohemorum inquisivisse, et » qua de causa bohemica natio nostra vocetur, explicare voluis» se, sed miris modis quaestionem hanc tersisse, ut aliquid di» ceret. Sine dubio bonus Marignola veteres Boios vel Bohemos » ignoravit aut Czechos slavicae genti coniunxit, quod illi sine » dubio infeliciter cesserit; nam terram et appellationem ha» bemus a Boiis, originem et linguam trahimus a Slavis ».

VII. Aeneae Sylvii, *historia bohemica.* « Interitura esse » quaeque nascuntur, atque homines in primis, quos ea de cau» sa... », f. 268-336.

Historia, nulla fere partitione adhibita, habet in editionibus capitula duo supra septuaginta.

VIII. Eiusdem, *epistola duplex*, prima Viennae data kalend. iunii 1451, Ioanni Hinderbach secretario regio, *de nomine et officio heraldorum;* altera Pruch, pridie kal. febr. 1444, Ioanni de Aich iurisconsulto, *de curialium miseriis*. Illa ex editis est centesima vigesima sexta, haec centesima sexagesima sexta, f. 337-352.

IX. *Civitas iustitiae*. « Quia, secundum Gregorium, ad » constantiam regiam Galliae . . . », f. 355-377.

Tractatus de virtutibus, quas auctor anonymus se excussurum nuntiat: « Quia, secundum Hieronymum omnes virtutum » species in uno nomine iustitiae continentur . . . ».

X. *Legenda de Abgaro rege*. « In ecclesiastica hystoria » legitur quod Abagarus rex dominio nostro Iesum Christum... », f. 378.

XI. *Institutio letaniae*. « Letaniae bis in anno fiunt, scili» cet in festo sancti Marci et tribus diebus ante Ascensio» nem . . . », f. 377-380.

XII. *Hystoria de sancto Iodoco*. Post *oremus* lectiones tres, quarum prima: « Fuit in partibus Barbundiae [sic] quidam no» bilis puer nomine Iodocus . . . », f. 380-381.

Differt toto caelo a legenda promissiori Iacobi a Voragine.

Codicem, manu germanica scriptum, quod et confirmant verba folio 378 *Goth helff euch*, qua versio loci *Deus te adiuvet*, ita inscripsit qui possederat: « Hoc volumen comparavit magi» ster Nicolaus Tempelfelt de Brega, sacrae theologiae profes» sor, cantor ecclesiae vratislaviensis . . . ».

Cod. 146 chart., saec. XV, a. 290, l. 220 [L. X, CCLXII]. Z.

Incipit chronica fratris Martini ec., f. 1-41.

Praeit index pontificum. In prooemio leguntur verba *usque ad Nicolaum III*, huiusque vitae principio, f. 41: « Explicit » cronica fratris Martini, ordinis fratrum Praedicatorum de » pontificibus summis ». Foliis 3-9 exstant chronica praevia, Martino abiudicanda. Series imperatorum et pontificum sic im-

mixta est ut pagina prima pontifices, altera imperatores, tertia pontifices et sic reliquae referant.

Vitae Nicolai III, Martini IV, Honorii IV accedunt fol. 41-43: extremo 44 inscriptus index imperatorum romanorum.

Editio Martini secunda, cum Ioannae papissae fabella.

Cod. 147 membr., saec. XV, a. 290, l. 223 [L. X, XI]. Ma.

Martini Poloni, *chronica pontificum et imperatorum romanorum.*

Anteit prologus non sincerus: « Primum ergo dicendum » est ... », f. 1-10. Sequitur chronicon: « Incipiendo a primo » summo pontifice ... ».

Prooemium ex editione altera *[usque ad Ioannem XXI papam deduxi inclusive]* excipiunt chronica pontificum [quibus additi in textu Nicolaus III et Martinus IV] f. 10-36, ac imperatorum, usque ad Eduardum sextum regem Angliae, f. 37-61.

Singulare est quod folio primo legatur: « In hoc codice ne» quaquam reperitur fabula Ioannis VI Anglici papae, cui a Pla» tina, ex hoc auctore, muliebris sexus attribuitur. Irrepsit ergo » in Martini Poloni chronicon commentitia haec narratio. Vetu» stissimae notae codices in caesarea bibliotheca fabula hac non » maculati quatuor numero asservantur; his et aliis ab clar. Guil» lelmo Cave recensitis, nostrum hunc addere aequum est, quem » ex vicinioribus Martini tempori nos non incongrue reputa» mus. D. Ascanius Varesius, abbas, paucula haec adnotavi, ve» ritatis studio, die 19 maii 1714 ». Re etenim vera ille hallucinatus est, nam fabula Ioannis papissae occurrit in fine vitae Leonis pp. V [f. 25], idemque de hoc codice affirmat Iac. Philippus Tomasinus in *Biblioth. patav.*, Utini, 1639, p. 20.

Codicem diligenter duabus columnis exscriptum Bartholomaeus de Lignamine, episcopus concordiensis, coenobio s. Io. in Viridario Paduae donavit anno 1455.

Cod. 148 membr., 1465, a. 337, l. 237 [L. X, XXII]. Ma.

Blondi Flavii, *foroliviensis, historiarum ab inclinatione Romanorum imperii, libri decem priores* seu *decas prima.*

Codici, folior. 149, impia manus primum abscidit, eo procul dubio [collatione cum ceteris librorum initiis vere splendidis instituta] quod aurata pictura esset conspicuum. Librorum quinti et septimi initiali picturae apparandae spatium datum.

Opus, candidioribus teretibusque membranis eleganter descriptum, *absolutum est ad petitionem Ioannis Marcanovae ar. et med. doct. p. anno gratiae* 1465, *Bononiae:* biennio post coenobio s. Ioannis in Viridario cessit.

Cod. 149 chart., saec. XV, a. 338, l. 230 [L. XIV, CCLXXIV].

I. Aeneae Sylvii Pii pp. II, *epitome supra decades* [primam et secundam] *Blondi, ab inclinatione imperii usque ad tempora Ioannis vicesimitertii pontificis maximi.* « Fuit in urbe Constan- » tinopoli romanum imperium magna cum gloria sub Constan- » tino Constantii filio . . . », f. 43-194.

Praeit alphabeticus nominum tum virorum tum locorum index. Epitomen historiae romanae a saeculo V ad ann. 1410 prolatam legimus in *Aeneae Sylvii Piccolominei opp. omn.* [Basileae, 1571], p. 144-281.

II. *Breviarium libri primi usque tertium non absolutum decadis tertiae eiusdem operis Flavii Blondi.* « Iohanne Galeatio » mortuo, duo ex uxore filii superstites fuere: Iohannes Maria » et Philippus Maria . . . », f. 195-213.

Summarium praecedentis epitomae praestantiam minime redolet.

Codicem possederat anno 1476 Dominicus de Dominicis, episcopus Brixiae, *vicarius urbis,* qui sua manu et nomen et annum et notitiam inscripsit: *quem* [librum] *scribi feci et colligari. Constitit ducat. VI.*

Cod. 150 chart., saec. XV, a. 279, l. 212 [L. X, XXI]. Ma.

I. Blondi Flavii, *foroliviensis, Italiae illustratae per regiones seu provincias octodecim, libri XIV.* « Italiam scribere » exorsi, provinciarum urbis primariam ... », f. 2-188.

Lectio quandoque corrupta librarii ignorantiam belle scribentis sapit, qui fol. 188 sui memoriam ingessit: *IO . AN . ZVP . P . scripsit MCCCCLXII . Bon.* Litterae librorum initiales egregie pictae occurrunt.

Esse in hoc exemplari quaedam de rebus Nicolai V pont. max. inserta deprehendo quae ab impressis omnino absunt: utrum vero a Blondo ipso vel ab alio quopiam, qui in codice pontifici illi oblato de suo primum adiecerit, profecta ea sint, non ego diiudicaverim: hoc unum constat codicem hunc Bononiae scriptum fuisse quo tempore inter vivos Blondus degebat. Differentiae, quam dixi, argumenta profero. Tomo primo operum Blondi, edit. Basil. an. 1559, p. 301, lin. 2, post ea verba: *splendidissima exaedificavit,* habet ms.: *idque oppidum novi nominis ingens nactum est ornamentum, quod te Nicolaum genuit praesentis temporis romanum pontificem, eius nominis quintum, cuius vita successusque omnes poterant posteros admonere, virtutibus praesertim doctrinae incumbendum.* Pag. 326, lin. 2, post *exiisse videantur,* ms.: *quo inductus exemplo tu, beatissime pater Nicolae, impositam urbis Romae tectis plumbeorum imbricum defensionem claviculis aeneis communisti.* Pag. 330, lin. 14, ubi de Spoleto, pro iis verbis: *Arcem habet omnium Italiae munitissimam et quae aedificiorum pulchritudine nuperrime ornatissima est reddita,* in ms. est: *Arcem habet omnium Italiae munitissimam, quam aedificiorum pulchritudine tu, Pater sancte Nicolae quinte pontifex romane, Caesare Lucensi levire tuo, viro optimo ac praestantissimo curante, ornatissimum reddidisti.* Pag. 336, lin. 40: *Fortunatum vero est praesenti anno, sicut et proximo fuit, Fabrianum, romanae curiae eo ductae praesentia;* qui locus in ms. ita se habet: *Fortunatum vero est praesenti anno, sicut et proximo fuit, Fabrianum, tua, quinte Nicolae pontifex romanae, atque romanae curiae eo ductae praesentia.*

Manuscriptum textum cum impresso conferenti mihi nunc primum indicium sese obtulit de corographia Italiae, Francisci Petrarchae ac Roberti Siciliae regis opera confecta, et a Blondo adhibita: *Nam pictura Italiae quam in primis sequimur, Roberti Siciliae et Francisci Petrarchae eius amici opus, Vicuentiam Vicueriamque et Conam vicos profluenti Pado appositos habet*, scribit Blondus p. 353, edit., citatae. Animadversione utique digna res, quae immortalis memoriae viri Francisci Petrarchae nomen magis magisque commendat. Addere placet Ludovici Nogarolae veronensis in Blondum *de Italia illustrata* additiones correctionesque manuscriptas in bibliotheca Saibantium, quae Veronae erat, exstare, quod ex bibliothecae illius indice Veronae an. 1734 impresso constat, p. 196.

II. Eiusdem, *Romae instauratae libri tres*. Prooemium Eugenio pp. IV: « Urbis Romae rerum dominae ruinarum potius... »; textus: « Roma in Latio ad Tiberim omnem ... », f. 191-252.

Praeest index per capitula, fol. 189-190.

Codice universo, quem Ioannes Marchanova monasterio s. Ioannis in Viridario anno 1467 donavit, notae marginales plerumque rubricatae occurrunt.

Cod. 151 chart., saec. XV, a. 295, l. 203 [L. X, LXVI].

Leonardi Aretini, *de bello italico adversus Gothos libri quatuor*. Prooemium cardinali Iuliano Cesarini: « Etsi longe mihi » iocundius fuisset Italiae felicitatem quam clades referre... »; finit: « Quo facto Cumas et cetera que supererant oppida Nar» ses recepit, finisque fuit anni decimi octavi huius belli », f. 1-68.

Paulo ante finem nulla mentio facta pugnae inter Narsetem et Totilam, quo loco librarius annotavit: *Hic deficit apparatus Totile contra Narsetem ac prelium commissum inter eos cum morte Totile, que clare nondum potuit indagari et haberi*. Desiderium idem est in impressione: *Hoc in loco manifestum fragmentum cernitur, nam praetermissa est pugna inter Narsetem et Totilam in qua Totilas ipse occubuit; quod nescio an exemplaris acciderit vitio, an potius auctoris, qui forte huius rei cognitionem*

habere non potuit. Lacunam hanc explevit librarius, quo ex fonte nescio, foliis 69-71.

Citati auctoris nomine commentarium editum est Fulginei anno 1740, noster tamen codex finit: *Belli gothici liber quartus Italia gesti et ultimus explicit per Leonardum Aretinum, sicut fertur.* Adde quod Fabricius, aliique post eum, de Leonardo Aretino qua operis auctore tacent. Nihilotamensecius Leonardo tribuit Poggius in oratione funebri: *Ex Procopio historiam Gothorum quatuor libris complexus est;* idem asserit, argumentis allatis, Mazzuchelli in *Scrittori d' Italia.*

Cod. 152 chart., saec. XVI, a. 295, l. 204 [Cum lib. impr. 41053].

Eiusdem, *de bello italico adversus Gothos libri quatuor.*

Foliis 1-68 occurrunt libri quatuor ut in aliis codicibus manuscriptis; 69-70 lacuna expleta ut codice praecedenti: « Anno imperii Iustiniani XX capta est Roma a Gothis et papa Vigilius venit Constantinopolim ... »; finit: « Gladium evaginaverunt peccatores ut trucident rectos corde: gladius vero intret in cor ipsorum ».

Cod. 153 chart., saec. XV, a. 292, l. 215 [L. X, CLVII]. Z.

I. Aeneae Sylvii Piccolominaei, *Iornandis historiae compendium.* « Est in Arthoo Oceani salo posita insula magna nomine Scantia ... », f. 1-17.

Opus idem *de ortu Gothorum* appellatum, occurrit fol. 1-41 [L. XIV, I].

Auctor dicat Ioanni cardinali de Carvaiali breviarium, de quo sub initio: « Leonardum Aretinum nostri saeculi virum eloquentissimum scripsisse de Gothis historiam accepi: nunquam illa in manus meas venit... ». Et ulterius: « Non longe ab Hystro, inter Viennam atque Pataviam, ibi dum intro bibliothecam, libros volvo: incidit in manus meas Iornandis historia ... : Statui in compendium redigere ... ». Raymundus Duellius edidit in *Biga librorum variorum* [Francofurti et Lipsiae, 1730, p. 1-20] ex hoc codice, de quo ille in prooemio:

« Illam [historiam] ex ms. volumine [non quidem optimae no-
» tae, sed quoad eius scio, unico], quod mihi ad hos usus ex bi-
» bliophylacio suo bonis et raris libris abundante concessit vir
» litterarum et insignis benevolentiae fama notissimus, dom.
» Apostolus Zenus, nunc primum in lucem bona fide protraho,
» adiunctis pauculis, quas manus synchrona in margine addi-
» dit, notis, et ipso opere, ob legentium commodum, in plures
» paragraphos dissecto ».

II. L. Aretini, *de bello italico adversus Gothos libri quatuor.*

III. L. Annaei Flori, *epitome de gestis Romanorum. Libri quatuor.* « Populus romanus a rege Romulo in Caesarem Augu-
» stum septingentos per annos . . . », f. 60-95.

Codicem possederat, ante Zenum, M. Brittius de Cilia.

Cod. 154 chart., saec. XVI, a. 220, l. 143 [L. XIV, XLIV]. Ye.

Benvenutus ex comitibus de Sancto Georgio et de Blandrate, *eques hierosolymitanus, ill. et excell. principi domino Gulielmo octavo, marchioni Montisferrati, domino suo singularissimo significat: Utraque factio* [Guelphorum et Ghibellinorum] *unde manavit.* « Cum de factionum origine, quae duobus innixa no-
» minibus, hominum animos in diversa trahunt studia, in cu-
» rialium tuorum corona quandoque sermo . . . ». Folia 15.

Opinionibus variis expensis Bartoli Saxoferrati, Nicolai abbatis panormitani, Blondi Flavii, Platinae, Georgii Merulae, hanc nomini originem auctor tribuit: « Duae in romano orbe, apud
» Galliae Germaniaeve fines, famosae hactenus fuerunt familiae,
» una Henricorum de Guibelinga, alia Guelphorum de Aldulfio,
» altera imperatores, altera magnos duces producere solita ».
Idem Benvenutus de se in prooemio: « Agente itaque me in Co-
» lonia Agrippina Batavorum inferioris Germaniae urbe, apud
» Maximilianum Caesarem, illustrissimi quondam genitoris tui
» iussu, legationis munus, praestantissimus eques et utriusque
» censurae doctor d. Marcoaldus Breysach, vir a secretis Cae-
» sareis admodum gravis, ob mutuam familiaritatem visendi
» gratia me adiit . . . ».

Hoc in annos 1573-1576 referendum.

Cod. 155 chart., saec. XVI, a. 299, l. 222 [L. X, II]. F.

I. Albertini Mussati, *patavini historiographi, de gestis Henrici VII Caesaris libri XVI, ad Paganum de Turre, episcopum paduanum.* « Lucemborc oppidum est Franchorum fines ab Ger» manis distinguens, a telluris sterilitate ... », p. 1-351.

Opus quo gesta in Italia enarrantur a ianuario 1311 ad augustum 1313, tempore Henrici in ea commorantis, publici iuris fecerunt, castigationibus, collationibus, notisque additis. Dominicus Molinus, ex recensione Felicis Osii; post eum vero Graevius et Gronovius in *Thes. histor. Italiae* ec., tom. VI. et Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, tom. X; qui et opus proxime insequens pari modo obtulerunt.

II. Eiusdem, *super gestis Italicorum post Henricum VII Caesarem, ad eundem.* « Post Henrici septimi Caesaris interne» cionem, qui illum secuti fuerant Gibolengi ... », p. 352-473.

Historiae huius, in duodecim libros distributae, paulo ultra quatuor habet codex, cuius textus etsi notae melioris ac proxime subsequens, nihil habet prorsus quod editionibus, loco superiori citatis, conferat emendandis.

Cod. 156 chart., saec. XVI, a. 318, l. 215 [L. X, CCCI]. D.

Eiusdem, *de bello Italicorum sub Henrico VII et post Henricum VII.*

Codicem, foliis 59, propere exscriptum dono dedit *Ioseph Maria Philippi P. viro clarissimo Francisco com. de Leonissa, patricio patavino, philosophiae et medicinae professori, a.* 1739, *X kal. octobris.*

Cod. 157 chart., 1458, a. 170, l. 106 [L. X, LXV]. Ye.

Leonardi Aretini, *historia rerum in Italia gestarum, annis* 1378-1440. « Qui per Italiam homines excelluerunt aetate mea, » et quae conditio rerum ... ».

Opella pluries edita.

Codicem, foliorum sexaginta, cui primum deest, quinquagesimo quinto inscriptum: *Iste liber expletus est die sabati decimo nono augusti millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo, indictione sexta,* dono obtulerat comes Iacobus Zabarella Octavio Ferrario, bibliothecae gymnasii patavini praefecto, hic autem bibliothecae eidem.

Cod. 158 chart., saec. XV, a. 192, l. 122 [L. X, CXVII]. Mr.

Eiusdem, *rerum in Italia gestarum;* f. 1-55.

Foliis 57-59 exstant graecae sententiae, litteris quadratis coloribus et auro illitis, quarum sensus: *Ignorantia quidem audaciam, cogitatio autem cunctationem offert — Pauca quidem sed valde argute — Cognoscens quoniam talis est quibus laetatur conversans.*

Volumen antiquitus basilice compactum est, tabulis corio signatis obductum, quas interius diagrammata coloribus variis et calculis minutioribus vitreis exornant.

Cod. 159 chart., 1464-1465, a. 296, l. 216 [L. X, LXIV]. Ma.

I. Eiusdem, *rerum in Italia gestarum,* f. 1-23.

II. Socratis, *apologia e graeco in latinum traducta a Leonardo Aretino.* Prooemium: « Socrates philosophus vir omnium » innocentissimus atque iustissimus . . . . »; apologia: « Quid » vobis acciderit, iudices, ab accusatoribus meis, nescio . . . », f. 24-37.

Opella iam ipso saeculo XV typis prodiit cum Gorgia Platonis ab eodem Aretino latine reddito, cuius editionis exemplar, absque ulla nota, itidemque sine numeris, signaturis et custodibus, d. Marci bibliotheca possidet.

Utraque, ad petitionem Ioannis Marcanovae, Bononiae anno 1465 exscripta.

III. Bruti, *epistolae a Rinutio Thessalo in latinum translatae, pontifici Nicolao V nuncupatae.* « Solent, beatiss. pater, qui » invigilant alicui operi, quod ad mores hominum spectet . . . », f. 39-49.

Nutu eiusdem Marcanovae, Bononiae anno 1464 descriptae sunt, cum illius insigniis titulo inscriptis. Eae publici iuris factae sunt saeculo XV, sine ulla nota, foliis quatuordecim.

Cod. 160 chart., saecc. XV-XVI, a. 298, l. 210 [L. X, CLXXX].

I. *Horoscopi Pii IV, Pii V, Gregorii XIII, summorum pontificum, et cardinalium eorum temporum, cum figuris geometricis*, f. 1-25.

II. *De Leonis pp. X morte et successione Clementis pp. VII.* Fragmentum historicum incipit: « Sed heu summis adversans » semper exitium impendet, vixque aliquid amplum perfici po- » test . . . », f. 26.

III. Valerii Maximi, *exemplorum illustrium virorum*, seu *dictorum et factorum memorabilium* fragmentum, a capitulo secundo libri tertii: *De fortitudine exempla romana* usque ad octavum: *De constantia.* Initium: « Immemorem me propositi mei » Clelia poene facit . . . . », finis: « Antonius enim virtuti eius » incolumitatem tribuit », f. 28-49.

Lectio manca et corrupta.

Cod. 161 chart., saec. XVI, a. 208, l. 146 [L. X, CCXC]. D.

I. *Excerpta historica de rebus praesertim Italiae, opera et manu Marini Sanudi*, f. 1-99.

Fragmentorum scriptores hi sunt:

a. *Ioannes Nuvalli*, tornacensis [*Multivalle* quoque], continuator chronici Eusebiani ab anno 1482, quo desinit Matthias Palmerius, ad annum 1512. Eius continuatio universa hic occurrit, quam lege sub fine chronici Eusebiani, Parisiis a. 1512 editi, f. 1-11.

b. *Ioannes Nauclerus*, praepositus tubingensis. Ex fine eius chronici ac ab iis quae addidit Nicolaus Basellius [Tubingae, 1516, 4.°] protulit Sanudus quaedam ab anno 1472 ad annum 1480, f. 13-26.

c. *Riccobaldus Ferrariensis*, auctor operis: *Pomarium ecclesiae ravennatis* seu *Historia universalis a mundi creatione ad*

annum Christi 1297. Ex editis ab Echardo et Muratorio dedit Sanudus fragmenta, f. 32-71. Vide cod. 129.

d. *Warnerus Rollewinck,* auctor est notae chronologiae sub nomine: *Fasciculus temporum,* cuius plures prostant editiones. Fragmenta dedit Sanudus, f. 73-99, adnotans 81.° « Ex» plicit fasciculus temporum cum pluribus additionibus in nul» lis antea libris positis, videlicet ab anno 1512 usque ad an» num virginei partus 1518, expensis honesti viri *Ioannis parvi,* » universitatis parisiensis bibliopolae iurati, in vico divi Iacobi » sub lilio aureo Parrhisiis commorantis ».

II. Marini Sanudi, *parentadi de Italia* [itale], f. 101-111.

Tractatio autographa, minime absoluta, qua de cognatione aliquarum familiarum principum Italiae sui temporis plura expenduntur, habet familias *d'Aragona, Sforza, d'Este, Gonzaga, Montefeltro, Malatesta, Sanseverino.*

Cod. 162 chart., saec. XVI, a. 274, l. 210 [L. X, XCVIII]. Yc.

Hieronymi Borgii, *historiae de bellis italicis ab anno* 1494 *ad* 1541, *libri primus usque duodecimum, decimus sextus usque decimum octavum absoluti.* « Antiquum sive naturae humanae » sive fortunae vitium est, non Italiae solum sed et omnibus » fere terris . . . ».

Auctor, neapolitanus, severioribus studiis ac in academia Ioviani Pontani a prima iuventute institutus, Romam primum, Alexandro VI gentis nomine carus, exinde Venetias sub initio saeculi XVI concessit. Armorum aeque ac philosophiae, linguarum latinae et graecae, politioris litteraturae peritus, vitam plerumque apud Venetos egit, quousque ad presbyteratum sero evectus, Massae Lubrensis episcopus renuntiatus est, die 18 iulii a. 1544, cum paulo ante [22 iunii] *sole occidente in novo palatio apud aram caeli, ego a pontifice ultro vocatus ei hanc historiam dicavi et obtuli: quam ore benigno legit et approbavit,* uti auctor sua manu principio codicis scripsit, epigrammate addito:

« Accipe, sancte pater, laudum monumenta tuarum:
» Nunc tu iudicio fac meliora tuo.

» Hinc me non verbis vincent nec carmine vates:
» Graecia quot misit: quot tua Roma tulit.
» Namque tuas laudes ter maxime Paule canentem
» Musarum haud potis est deseruisse favor ».

Cum operi universo desint libri decimus tertius usque decimum quintum, chronica ann. 1494-1541 habent lacunam ann. 1529-1533. Codice nostro [anno 1730 Iusti Fontaninii] fretus Mazucchellius in *Scrittori d'Italia,* quare nescio, libros esse viginti asseruit. Ex quibus aliquot separatim diversos nuncupavit, ut prooemium Fabritio Maramaldo patricio neapolitano; alterum fratribus principi Fabritio Iesualdo consano comiti et Camillo consano antistiti; item prooemium libri octavi ad Inachum Gevaram, Antonii comitis potentini filium, Apicii dominum [Neapoli, cal. aug. MDXXVI]; librum decimum sextum titulo *de bello africano,* decimum septimum *de bello gallico.*

Ceterum lucidus rerum fusius enarratarum ordo, sermonis lepores ita auctorem commendant ut ea historia evulgari valde mereatur. Fragmentum prooemii do ex libro VII, et styli simplicitatis et vitae exagitatae testimonium: « Filia cara mihi est » duodeviginti annos nata, Inache Gevara inclyte: iam matura » viro [ut canit poeta], iam plena nubilibus annis: tam dilecta » mihi quam sua Pallas Iovi: utraque patris de vertice nata: huic » ego et rerum inopia et ocii penuria et laborum mole vexatus, » dum ab eius ineunte aetate per cunctam Italiam incertis sedi- » bus vagarer, dotem crassa minerva contextam paravi ».

Codicem, foliorum 287, austriaci regiminis iussu, Francisco Sebastiano Gasslero anno 1804 commodatum, is Vindobonam ad tabularium caesareum detulit; anno 1850 petitum minister ab exteris negotiis, antiquioribus apochis per infamiam retentis, negavit; patriis denique laribus pax cum Austriacis post Venetias Italiae additas, restituit.

Cod. 163 chart., saec. XVI, a. 220, l. 160 [L. X, CLXXIII].

Pauli Iovii, *historiarum sui temporis fragmenta a libro I usque ad XVI.* « Quiescebat terrarum orbis nullis bellorum procellis agitatus, ac in primis Italia quassata paulo ante... ».

Auctor temporis sui historiam [1494-1548], non una tantum vice editam, libris quadragintaquinque digessit. Horum partes in exemplo nostro, a libro primo ad XVI minime absolutum, amanuensis quidam exscripsit paginis notatis 2-38, 156-272, 351-509, nulla partitionis indicatione.

Cod. 164 chart., saec. XVII, a. 325, l. 210 [L. X, CLI]. Z.

Thuanus restitutus, sive sillogè locorum variorum in historia [1543-1607] *illustrissimi viri Iacobi Augusti Thuani hactenus desideratorum. Item Francisci Guicciardini paralipomena quae in ipsius historiarum libris III, IV, et X impressis non leguntur, ex autographo florentino recensita et aucta, latine, italice et gallice edita.* Amstelodami, sumptibus Ioannis Henrici Boom, 1663, 12.°, paginae 96.

Textus universus, ex notata editione transcriptus, finit pagina 76. Pag. 77 amanuensis advertit: « Ne sequentes paginae » remanerent vacuae, propter argumenti affinitatem adiicere » visum est Iosephi Scaligeri, litteratorum sui saeculi facile » principis, scazon in curiam romanam »; rude nempe in eandem curiam convicium, pag. 79-80. Pag. 81-96 exstat *index* alphabeticus *in Thuanum restitutum*.

Cod. 165 chart., saec. XVII, a. 264, l. 199 [L. X, LXXXI]. Yc.

Rerum memorabilium nostri temporis, ab anno MCXCVIII ad annum MDCXXIII commentarius, epitomi Horatii Tursellini adiunctus a Philippo Cybo, equite hierosolymitano. « Philip» pus II imperii amplitudine regum maximus, nec minor arte » regnandi, nullas conditiones .... ». Finit: « Quae deinceps » [post annum 1623] sequutura sunt, talia animus auguratur; ut » illis aeternitati sacrandis ingenium sit aliud requirendum, ne » splendor illustrium factorum nostri tenuitate stili deterreatur ».

Ante opus, quod typis nunquam prodiit, epistolae duae sunt, altera auctoris nuncupatoria Laurentio Magalotti cardinali, et scrinii pontificii praefecto; altera Hieronymi Preti bononiensis, a latinis epistolis Francisci Barberini cardinalis,

Galliarum et Hispaniarum legati, Romae scripta 6 cal. febr. 1626 ad Hippolytum M. S. I. S., qua de opere iudicium fert: « Mirus in eo verborum nitor, dictio casta, latina, vibrans. » Quem veterum praecipue sequatur, aut cui maxime similem » dicas, haud facile deprehendas; nisi quod nulli addictus, om- » nium virtutes exprimit, dum neminem unum miratur. To- » tum scriptionis genus, acutum, grave, sententiisque crebrum » cum dignitate Sallustiana, lacteo Livianae eloquentiae fonte » decurrens; ita tamen ut Tacitus ubique resplendeat, dum » lectoris animum nunquam vacuum patitur, nunquam osci- » tantem. Dictio enim, rebus quam verbis plenior, plus habet » in recessu quam in fronte promittat sensibus ubique recon- » dita, obscura nusquam. Sane, quod ad me attinet, libellum » hunc mihi malim quam nonullorum ingentia volumina, qui » dum nihil omittunt eorum, quae tacentibus illis ab omnibus » intelliguntur, lectiones tarditatis videntur arguere, non suam » diligentiam probare; digni ob id quibus illud occinatur..... » Nihil aeque in toto commentario me tenuit quam auctoris » circumspecta prudentia........ Hic ita amicis obsequitur, ut » nusquam veritatem obliviscatur; ita vera narrat ut veritate » dicenda non odia cuiusquam, sed omnium amorem sibi bene- » volentiamque conciliet ». Haec ut vera fere omnia sint, in rebus tamen Iesuitarum enarrandis auctorem studio partium nonnihil se laborasse haud obscure prodit. Virorum aetate sua doctrina illustrium memoriam quoque litteris consignavit [p. 280-325], vix tamen quidquam offert quod non aliunde compertum sit. Ceterum Tursellini brevitatem non hic aeque sectatur.

Codicem, paginarum 330, a. 1730 possederat Iustus Fontaninus.

Cod. 166 chart., saec. XV, a. 208, l. 157 [L. X, CVI]. 0.

Marci Antonii Sabellici, *de vetustate patriae aquileiensis libri sex*. Prooemium: « Etsi ex omni scriptorum numero qui » sunt aut unquam fuerint nullus, uti ego existimo .... » ; liber primus: « Habet itaque patria ipsa, ut ab eius finibus ordia- » mur ... ». Folia 85.

Auctor, operis ceteroquin pluries editi, libros de universa Foriiulii historia pertractantes ita distribuit ut primo *patriae situm*, altero *patriae vetustatem*, tertio *hunnicum bellum*, quarto *longobardicum*, quinto *domesticum*, extremo *turcicum* excutiat. Postquam sub fine nuntiavit Benedictum Trivisanum, virum *magni consilii et auctoritatis*, *Constantinopolim* missum pro foedere Venetorum cum Maumetho percutiendo, eundemque Foriiulii praetorem constitutum, narrationem absolvit: « Debebunt » itaque semper Trivisanae familiae hoc nomine Foroiulienses » quod hoc ipso viro auctore et externa et domestica sint ocia » consecuti, quae ex illo tempore, unde patriae antiquitatem » scribere orsi sumus, consequi non potuerunt ».

Codici [quem Grimanus cardinalis s. Marci possederat] editionibus huc usque oblatis emendatiori et ditiori praeit epistola auctoris Angelo Fassolo episcopo feltrensi, qua primae editionis [a. circiter 1482] lectionem, impressorum vel incuria vel inscitia depravatam conqueritur.

Cod. 167 chart., saec. XVIII, a. 199, l. 133 [L. XIV, LXXXI]. Yc.

I. *Historia Ioannis Aylini, notarii de Maniaco, de bello in Foroiulio, tempore cardinalis Philippi de Alençonio patriarchae aquileiensis, ab anno* 1381 *ad* 1387. « In nomine .... a. 1381, » indict. 4, die Iovis, tertio mensis ianuarii, hora 4 noctis ex- » piravit rever ...... Marquardus ... », p. 5-83.

Historiae a Muratorio (1) et de Rubeis (2) editae fragmentum, de quo vide *Valentinelli, Catal. codd. for.*, p. 10-11.

II. Susannae Odorici *de Utino, lucifer aquileiensis, anno* 1386. *Pars secunda.* « In nomine ...... Ego Odoricus Andreae » de Utino aquileiensis dioecesis ... », p. 103-134.

Opus appellant quoque: *De privilegiis et iuribus ecclesiae aquileiensis — Memoriale super introitibus patriarcharum ecclesiae aquileiensis — Introitus patriarchales mensae aquil. — Memoriale super dominationibus, honoribus, iuribus et iurisdi-*

(1) *Antiquitt. Italiae medii aevi*, III, 1187-1220.
(2) *Monumenta eccles. aquil.*, *Apend.*, p. 44-59.

ctionibus spiritualibus et temporalibus ecclesiae aquileiensis. Ex bibliotheca Vaticana edidit Muratorius fragmenta (1) aliquot adeo erroribus scatentia ut quandoque arduum sit sensum exserere.

III. Nicolai Canusii, *iuliensis, de patriae restitutione libri duo.* « Marcus Antonius Sabellicus, de situ patriae aggressus hi» storiam . . . », p. 143-231.

Opus apologeticum adversus Sabellicum qui Hunnium *Utinum* appellavit quod ab Hunnis originem duxisse crederet. Praeeunt epos Quinti Aemiliani Cymbriaci: « Si vis hosce videre et » ut necessum est »; ac testimonia de auctore et opere, quo quinquaginta sex nobiles familiae Civitatis Austriae recensentur. Sub fine exscripti sunt iambi Cymbriaci in pontem sublicium iuliensem: « Pontem sublicium diu vetustum . . . ».

IV. *Exemplum cuiusdam ms. valde antiqui, ut perhibet character, de vitis patriarcharum aquileiensium, existentis in archivio capitulari Civitatis Austriae seu Foriiulii.* « In nomine » . . . . Post ipsius sacratissimam ascensionem ad patrem, » omnes apostoli . . . », p. 243-261.

Fragmentum [a beato Marco ad Maxentium patriarcham, operis a Muratorio editi (2).

V. *De Turrianis nuper obrutis repentino rusticorum populique tumultu quaecumque sciam ego Antonius Bellonus, utinensis tabellio, cum brevitate subiiciam quam fideliter, ne forte rei tantae notitiam a posteris desiderari contingat.* « Anno salutis » 1511, Mercurii 26 februarii Antonius Savorgnanus . . . . . », p. 267-276.

Hanc historiam, ab Amasaeo fusius descriptam, Bellonus in aliis codicibus dedit nomine: *Clades Turriana,* ac etiam *Annales atri per me Antonium Bellonum albos precantem exarati.*

VI, *Parlamentum anno* 1357 *congregatum quo, super querela patriarchae Nicolai I de Lucemburgo nonnullas gentes recens tentasse intrare furtivo modo terram suam Albonae, praesentes proponant: patriarcha evitet discordiam et guerram —*

(1) *Scriptt. rer. ital.*, XVI, 71-78.
(2) Ibid., 1-18.

roget d. Lotremberch missum a rege Carolo IV, ut se interponat de tractanda concordia supra praemissis — nulla concordia habita, patriarcha ordinet taleas ad defendendam aquil. ecclesiam. Taleae enumerantur. « Convocato .... Praescriptus d. patriar-» cha ... », p. 285-313.

VII. *Parlamenta quatuor,* **a.** *anni* 1332 *sub patriarcha Pagano a Turre,* **b.** *anni* 1331 *sub patriarchis Pagano a Turre et Marquardo Bertrando,* **c.** *anni* 1376 *sub Marquardo patriarcha,* **d.** *anni* 1403 *sub Antonio Panciera patriarcha.* « In colloquio » celebrato Glemonae in quo ... », p. 317-351.

VIII. Virginii Forza, *epistolae* [itale] *datae Utini ann.* 1639-1643 *equiti Riccardo de Strassoldo, et Ciro de Pers, super Forijulii historia, p.* 359-384.

Fere omnes publici iuris factae sunt in *Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre, per nozze Locatelli-Strassoldo.* Venezia, 1863, p. 9-15.

IX. *I successi nella patria del Friuli sotto quattordici patriarchi di Aquileia, di Iacopo Valvasone di Maniaco.* « Morto » Gregorio Montelongo, patriarca d'Aquileia, Gregorio X nato » di casa Visconte ... », p. 401-649.

Historia excurrit a Raimundo della Torre mediolanensi [a. 1273] ad Ludovicum patriarcham de Tech [ultra a. 1420], quo tempore Veneti summa rerum in Foroiulii, veneto postmodum appellato, potiti sunt. Cl. Fea dedit compendio vitas quatuor patriarcharum domus Turrianae, ex ms. Chigiano a. 1561, in *Nuove osservazioni sulla divina commedia.* Roma, 1838.

X. *Discorso del sig. Cornelio Frangipane di Castello d'intorno i passi e le fortezze che dovrebbero farsi nella patria del Friuli, e delle distanze de' luoghi.* « Dico che primieramente si » può venire nella patria del Friuli con cavalli e cani dal Car-» so ... », p. 657-730.

Nomini *Cornelio Frangipane* Iacobum Valvasone rite Fontaninius suffecit. Auctor regionem accurate describit; tramites longa serie enumerat per quos hostibus facile Forumiulii ingredi, unde, strata sibi disserendi via, castra obvallata tria proponit Manzani, Strassoldi, Montisfalconis, ripis apud Isontium munitis.

Opus ab auctore sibi oblatum senatus venetus a. 1566 laudibus est prosequutus, locumtenentique foroiuliensi Francisco Duodo restituit ut scrimniis servaret suis.

XI. *Cividale di Iacopo Valvasone di Maniaco.* « Cividale » del Friuli, che porta anche il nome et l'insegna ..... », p. 743-768.

Pars operis praecedentis.

XII. *Breve compendio di tutte le famiglie nobili di Udine, composto da Pietro Passerino udinese.* « Da Roma vennero le » seguenti famiglie Capodiferro 1340 .... », p. 771-794.

Familiae numero sunt 172 a Roma, Florentia, Senis, Luca, Cortona, Bononia, Regio, Parma, Ancona, Mediolano, Papia, Placentia, Bergomo, Cremona, Mantua, Verona, Tridento, Venetiis, Patavio, Aquileia nova, Gallia, Germania, Villaco, Abrutio, Lanzano, Palatio. Sub fine annotat Fontaninius: « Qui finisce la cronichetta di Pier Passerini, la quale ho copiato da » altra antica che è in mano del sign. Girolano Tealdo, aggiungendo io le note marginali. Concorda in molto con altra registrata da Girolamo Coletti mio atavo, marito di Girolama » Passerina, nezza di detto Pietro, in suo quaderno grande che » comincia: 1548, a c. 389, Girolamo Coletti dott. 1695, 10 aprile, nota che delle antescritte famiglie, le quali poco indentro » del 1500 erano in numero di 172, sono ora, quasi in fine del » 1600, solamente 59 ».

« Quid non consumitis anni? ».

XIII. *Historia sancti Eustachii martyris, a quo descendunt magnifici domini de Pyris et Varmo, auctore anonymo, inventa a Nicolao Maria de Strassoldo et a. 1490, die 17 iunii ab ipso descripta.* « Eustachius antea Placidus dicebatur. Magister militum erat Traiani imperatoris ... », p. 795-822.

Narrationem fabulosam graece, cum latina versione e fronte, legere est in *Actis ss. a Bolland*, 20 septembris, vol. VI, p. 123-135, ita tamen ut pars extrema, quae in editione desideratur, manifesto intentionem scriptoris revelet, s. Eustachii gesta ad historiam Foriiulii detorquendi. Subdit enim: « Post quorum » martyrum tormenta, quidam nomine Flavius frater dicti Eu» stachii, cum quodam eius nepote filio dicti Agapiti filii Eusta-

» chii, ob timorem dicti Adriani imperatoris, aufugit de Roma » cum divitiis infinitis, divesque Ravennam applicuit ». Ex huius filio, nomine Eustachio, oritur Flismundus, qui cum consanguineo Daryo et Agapito patriarcha aquileiensi venit civitatem Aquileiae. Sub fine: « Haec historia gloriosorum martyrum » Eustachii, Theospitae, Agapiti et Theospiti, qua intelligitur » origo nobilis domus de Varmo, per me Nicolaum Mariam de » Strassoldo fuit scripta et extracta ex libro veteri male scripto, » et ob vetustatem deficiente . . . ».

XIV. *Quaedam, sine ordine, de familiis de Coricio et Carga*, p. 926-827.

Codicem universum sua manu scripsit anno 1730 Iustus Fontaninius.

Cod. 168 chart., saec. XVII, a. 219, l. 150 [**L. XIV, XXIX**]. **Yc.**

I. Io. Bapt. Pithiani, *excerpta de rebus Foriiulii*, p. 1-94.

II. M. Ant. Nicoleti, *excerpta de rebus civitatensibus*, p. 109-130.

III. Hieronymi Aleandri *iunioris*, *excerpta inscriptionum*, p. 131-132.

IV. Felicis Osii, *mediolanensis*, *Patavii professoris*, *de partibus orationis liber*. « Partes orationis ab aliquibus sex nume» rantur . . . », p. 133-220.

V. Bernardini de Radenis, *epistolae Laurentio Sumaquensi plebano concordiensi*, *Ludovico Theupulo*, *Antonio et Nicolao Penucio*, *Iacobo Mauro*, *Aloysio Purliliano*, *Hannibali Tarpono a.* 1502 *datae ex aedibus nostris Portusgruarii*, p. 229-247, 298.

Insunt epistolae Laur. Sumaquensis, Lud. Theupuli, Iacobi Mauri, Blasii Pontremuli ad illum.

VI. Iacobi Publicii, *florentini*, *ars memoriae*. « Praecla» ram omnem humani animi vim . . . », p. 249-260, 265-271, 276-277.

VII. *Carmina latine et itale varia*, *quorum quaedam Bernardini de Radenis*, p. 261-264, 278-283, 288, 294-297, 298, 319-321, 328-349, 354-357.

VIII. Nicolai Cyllenii, *tulmetini*, *endecasyllabicon ad Ber-*

nardinum Berhollam clarissimum iuris interpretem. « Felix o » nimium et beato nato . . . », p. 326.

IX. Io. Baptistae Brugni, *epistola philosophica ad Henricum Palladium.* « Praeclarae quidem hac, quam a te proxime » accepi, disputatione . . . », p. 361-380.

Autographum datum *die s. Luciae, de mense decembris* 1598.

X. *Oratio pro Marco Tullio Cicerone.* « Incredibili equidem » admiratione, o disciputi, affectus sum . . . », p. 382-404.

XI. *Lapides Ferentini, Iuliani, Atheste exscripti manu Aleandri iunioris,* p. 405-411.

XII. M. Antonii Nicoleti, *excerpta ex libris antiquioribus Civitatis Austriae, de re historica,* p. 412-427.

Plura evincunt codicem ante Fontaninium Bernardino de Radenis pertinuisse.

Cod. 169 chart., saecc. XVI-XVII, a. 213, l. 154 [L. XIV, XXVIII]. Yc.

Miscellanea, pleraque Foriiulii historiam spectantia, a Iusto Fontaninio archiepiscopo ancyrano collecta.

I. Ioannis Aylini *de Maniaco, historia Foriiulii,* p. 1-55. Vide quae annotavi cod. 167.

II. Iacopo Valvasone. *Storia delle incursioni de' Turchi in Friuli,* p. 57-75.

Opellam Aloysio Mocenico provisori Foriiulii generali ab auctore in aliis codicibus nuncupatam, datam Utini, 14 sept. 1566, edidit Petrus Kandler in ephemerid. *l'Istria* [Trieste, 1851, n. 10-11].

III. *Risoluzioni legali sopra il dominio de' Veneziani nel mare adriatico, messe poi in latino da Nicolò Crasso e pubblicate sotto nome di Francesco de Ingenuis.* « Se vorremo diligente- » mente considerare tutto quello, da che sempre universalmen- » te . . . . . . 1599 adi 15 Zugno a Pago . . . », p. 77-166.

IV. Petri Miloti, *antipolitani, orationes sex ad Utinenses.*

1. *De victoria contra Turcas.* « Tanta est in nos et univer- » sam christianam rempublicam . . . », p. 171-181.

2. *De obitu virorum illustrium.* « Quam vellem Deus opt. » max. quod fecisset.... », p. 183-191.

3. *De Utinensium prudentia.* « Multae sunt in Italia civi- » tates, cum egregia aliqua virtute excellentes... », p. 195-206.

4. *Gratulatio novo praetori a Venetis misso.* « Si cui forte » videor diutius expectationem hominum de mea gratulatio- » ne... », p. 211-220.

5. *Gratulatio patriae Foriiulii praesidi sapientissimo Francisco Venerio.* « Etsi unus ego ex omnibus minime sum... », p. 223-236.

6. *Laudatoria oratio Francisci Venerii, locumtenentis utinensis.* « Arrogantia fortasse videbitur, aequissime praetor... », p. 241-250.

V. *Acta varia de episcopatu concordiensi*, p. 253-417.

VI. *Elogi di cinque letterati del Friuli, estratti dal tomo IV inedito del Teatro di Girolamo Ghilini*, p. 427-432.

VII. Giambattista Pitiani. *Estratto della storia di Genova di Agostino Giustiniano*, p. 433-470.

VIII. ——— *Note su cose del Friuli*, p. 471-482.

IX. *Instrumenta duo privata ann.* 1448-1458, p. 483-489.

X. *Rendite della corte patriarcale in Sandaniele*, p. 491-521.

XI. Andreae Pithiani, *archidiaconi aquileiensis, praebendae affictus, annis* 1455-1462, p. 522-539.

XII. *Reditus communitatis Sanctidanielis*, p. 540-574.

XIII. *Leandri Aemiliani, Leandri fil. insignia et epitaphium in ecclesia s. Francisci Utini*, p. 578.

XIV. *Inscriptiones duae Aquileiae repertae.* « Q. GAVIVS » Q. F.... », p. 580.

XV. *Scheda de Conrado, archipresbytero Graecianae in agro veronensi*, p. 582.

XVI. *Schedae duae de rebus foroiuliensibus*, a. 1415, p. 584.

XVII. *Scheda alia de supellectilibus sacris*, p. 586.

XVIII. Giusto co. de Pace. *Estratti della storia tedesca della Carniola, del barone Gio. Weicardo, Valvassore di Lubiana*, p. 590-599.

Cod. 170 chart., saecc. XVI-XVIII, a. 302, l. 219 [L. XIV, LI]. Yc.

Opuscula variae eruditionis de rebus foroiuliensibus a Iusto Fontaninio collecta, quaedam sua manu.

I. *Excerpta ex duobus codicibus evangeliorum, ex sacramentario Gregoriano, ex passionario in sacrario ecclesiae civitatensis*, f. 1-57.

II. *Excerpta ex codice Gertrudis Trevirensis, in tabulario civitatensi*, f. 59-97.

Extant a. *Calendarium breviarii*, b. *necrologium*, c. *excerpta varia*, d. *litaniae Sanctorum*, e. *preces*, f. *episcopi trevirenses memorati.*

III. Pilippi a Turre, *episcopi adriensis, excerpta autographa de concilio Civitatis Austriae, sub Gregorio XII, ac alia ex variis membranis*, p. 101-103, 112.

IV. *Excerpta ex aliis codicibus tabularii et sacrarii civitatensis*, f. 105-110, 175-179.

V. *Inscriptio antiqui baptisterii civitatensis*, f. 111.

Pluries edita, recens a Iosepho Cappelletti, in *Le chiese d'Italia*, VIII, p. 77.

VI. Philippi a Turre, *animadversio de anno concilii gradensis*, p. 113.

VII. *Legenda de reliquiis monialium civitatens.*, f. 115-118.

VIII. *Excerpta ex variis membranis*, f. 119-124.

IX. *Calendarium et hymnarius breviarii aquileiensis*, f. 125-133.

X. *Acta apocripha ss. Hermacorae et Fortunati, Euphemiae, Dorotheae, Theclae et Erasmae*, f. 137-150.

XI. *Nota del canonico Arlato sopra il martirio del patriarca Bertrando*, f. 151.

XII. *Hymnus de sancto Marco evangelista*, f. 153-154.

XIII. *Sanctae Euphemiae aquileiensis reliquiae Ravennae*. f. 155-156.

XIV. *De officiis aliquot Sanctorum aquileiens.*, f. 157-158.

XV. *Lettere varie sopra il beato patriarca Bertrando*, f. 159-162.

XVI. *Excerptum ex necrologio ecclesiae parochialis Faganeae*, f. 165-166.

XVII. Io. Baptistae Liliani, *praefatio necrologii ecclesiae parochialis sancti Michaelis municipii Sanctidanielis, ac ex eo excerptum*, f. 166-169.

XVIII. *Legenda de reliquiis monasterii monialium ordinis sancti Benedicti Civitatis Foriiulii*, f. 171-174.

XIX. *Duplex inventarium reliquiarum et supellectilium ecclesiae aquileiensis*, f. 181-182, 187.

XX. *Inventarium reliquiarum et supellectilium ecclesiae civitatensis*, f. 183-185.

XXI. *Nota delle reliquie che si trovano nella cattedrale del Duomo d'Udine*, f. 189.

XXII. Francisci Barbari, *patriarchae aquil., decretum pro cultu b. Bertrandi patriarchae*, f. 191, 266, 270.

XXIII. *Catalogus vitarum Sanctorum, ex codice aquileiensi*, f. 193-194.

XXIV. *Acta Sanctorum Osvaldi regis Angliae, Chrysogoni martyris, Iustinae patavinae, Pelagii martyris, Vigilii episc. et mart. tridentini, Elisabeth lantgraviae Thuringiae, Walpurgis III, Heliodori episcopi altinatis, Othmari abbatis, Christinae virg. et mart., Zenonis episc. veron.*, f. 195-237.

XXV. Anastasii Bibliothecarii, *epistola ad Petrum sabinensem episcopum*, f. 227.

XXVI. *Synodus aquil. sub Nicolao patriarcha*, f. 238-240.

XXVII. Pagani, *episcopi paduani et postea patriarchae; Alexandri episcopi feltrensis et Alberti abbatis summaquensis indulg. XL dierum pro fraternitate calcificum Utini*, f. 250-251.

XXVIII. *Episcoporum indulgentia pro ecclesia s. Canciani in dioecesi aquileiensi*, f. 253-254.

XXIX. *Atti della vita del b. Bertrando patriarca*, f. 255-263, 269-270.

XXX. *Cardinalium indulgentia pro cappella s. Ioannis Baptistae, in ecclesia maiori Utini*, f. 268.

XXXI. *De officio dapiferatus eccl. aquileiensis*, f. 274-275.

XXXII. *Relazione del codice del Vangelo di s. Marco, conservato nel tesoro di s. Marco in Venezia, mandatomi* [sic Iustus

Fontaninius sua manu] *dal caval. Gianfrancesco Morosini, 2 febbraio* 1708, f. 280.

XXXIII. *Specimen characteris foliorum evangelii sancti Marci, quae Carolus IV imperator detulit Pragam ex civitate aquileiensi* [Austriae], f. 281.

XXXIV. Caroli IV *imperatoris, litterae de evangelio sancti Marci, ac testimonia de iis varia,* f. 282-292.

Cod. 171 chart., saecc. XVI-XVIII, a. 304, l. 210 [L. XIV, XLIX]. Yc.

Opuscula a Iusto Fontanino [qui plura sua manu exscripsit] *collecta, foroiuliensia maxime.*

I. *Chronicon patriarcharum aquileiensium a s. Marco ad Wolfkerum,* f. 1-13.

Fragmentum edidit Muratorius: *Scriptt. rer. ital.,* t. XVI, col. 1-18.

II. Iuliani Civitatensis, *chronicon, ex autographo membranaceo,* f. 17-37.

Fragmenta edidit idem t. XXIV, col. 1192-1220.

III. *Excerpta ex Weichardi Valvasonis historia Carniolae,* f. 39-42.

IV. *Straccio di storia della terra di Sandaniele,* f. 43-66.

V. Iacobi Utinensis, *epistola de vetustate Aquileiae, ex codice Vaticano* 802, f. 70-79.

Edita est in *Miscellanea di varie operette.* Ven., 1740, t. II, p. 99-134.

VI. Antonii Belloni, *de vita et gestis patriarcharum aquileiensium, Hieronymo Montenianо,* f. 82-128.

Edidit Muratorius ibi, t. XV.

VII. Eiusdem, *de feudis patriae,* f. 128-139.

VIII. *Index patriarcharum et feudorum aquileiensium,* f. 139-140.

IX. *De epistolis et bibliotheca Dominici Grimani cardinalis,* f. 140-143.

X. *De epitaphiis patriarcharum aquil. Marquardi de Randech, Peregrini, et Volrici,* f. 144-147.

XI. *Disegno del castello della villa di Castelliero*, f. 148.

XII. *Nota di alcuni dottori udinesi, scritta da Giangiuseppe Capodagli*, f. 149.

XIII. *Effigies sanctor. Hermacorae et Bertrandi, patr. aquil., ac lipsana delineata ss. Hermacorae et Fortunati*, f. 144-145, 149.

XIV. *Epigrammata duo Antonii Belloni, aliaque ex eo*, f. 150, 177-180.

XV. *Epitaphium Philippi de Alençonio, cardin. et patr. aquil., in ecclesia s. Mariae trans Tiberim*, f. 151.

XVI. *Catalogus patriarcharum aquileiensium exscriptus in bibliotheca oxoniensi ab Ioanne Udson*, f. 151-152.

XVII. *Delineatio sepulchri Gastonis, patr. aquil.*, f. 153-154.

XVIII. *Inscriptio Poponis, patriarchae aquil., ad portam meridionalem basilicae aquil.*, f. 155.

XIX. *Alia inscriptio erasa in coenobio monialium aquileiensium*, f. 156.

XX. *Ritratto del patriarca Antonio Panciera*, f. 157.

XXI. *Feuda nobilium de Varmo*, f. 158-159.

XXII. *Epitaphium Nicolai, patr. aquil.*, f. 160.

XXIII. *Testamentum Gregorii de Montelongo, patr. aquil.*, f. 161-162.

XXIV. Antonii Venerii, *ducis Venetiarum, epistola Iodoco marchioni Moraviae de Ioanne eius fratre, patr. aquil.*, f. 163.

XXV. *Parlamentum anni* 1337 *sub patriarcha Bertrando*, f. 164-165.

XXVI. *Syllabus doctorum utinens., annis* 1341-1554, f. 166.

XXVII. *Notarii civitatis Austriae*, f. 167.

XXVIII. *Fondamenti della zecca patriarcale, scoperti in Udine*, f. 168.

XXIX. *Capitula pro consequendo habitu religionis ss. Mauritii et Lazzari, sereniss. ducis Sabaudiae*, f. 169.

XXX. *Epistolae variae Iacobini comitis de Purliliis et Henrici de Gallis Friderico de Savorgnano; Gemonensium, Venzonensium, patr. Ludovici de Tech et Brunori della Scala, Marsilii de Curraria, Ioannis episcopi Ostiensis, Civitatensium Utinensibus; Sigismundi imperatoris domini de Tarcento; Utinensium Martino papae V et patr. Ludovico de Tech*, f. 170-175.

XXXI. *Excerpta chronici Nicolai Monticoli*, f. 176.

XXXII. *Salvusconductus subditorum Goritiae*, f. 181.

XXXIII. *Utinum et Foroiulium a.* 1514 *a Venetis relictum imperialibus*, f. 182.

XXXIV. *Vocati ad primordialem missam patriarchae Marquardi*, f. 183-192.

XXXV. *Vocati ad parlamentum Foriiulii*, f. 194-195.

XXXVI. *Parlamentum foroiuliense anni* 1376, f. 195-196.

XXXVII. *Iura de Cadubrio*, f. 197.

XXXVIII. *De feudis Foriiulii, anno* 1630, f. 199-203.

XXXIX. *Breve informatione sopra la origine et sopra le investiture dei feudi et delle giurisditioni della patria del Friuli di Daniele Fabricio, dott. avvocato fiscale di Udine, all'ill. sig. Bernardo Polani, luogotenente generale d'essa patria, l' anno* 1630. « Ha la seren. republica un amplo patrimonio... », f. 204-219.

Opella autographa infra subscripta: *Di me Gio. Batta Cosatino*, 1648.

XL. *Patriarchae aquileienses et res eorum, ex historia Caroli Sigonii de regno Italiae*, f. 220-221.

XLI. *Marchiones Istriae, ex supplemento Braschiano*, fol. 221-222.

XLII. *Lettera della communità di Sanvito a quella di Sandaniele*, 20 *agosto* 1502, f. 223.

XLIII. *Epistola commissariorum imperialium sub Osopo communitati Sanctidanielis*, 25 *martii* 1514, f. 224.

XLIV. *Mors Otheboni patr. aquil. et electio successoris* 1315, f. 225.

XLV. *Schedula manu Scioppii ad Tertullianum*, f. 225.

XLVI. *Concordia inter nobiles Castri Sanctidanielis*, fol. 226-228.

XLVII. *Priorista delle famiglie d'Udine, di Pier Passerino, con le note di Giambattista Pittiani*, f. 229-243.

XLVIII. *Syllabus notariorum et cancellariorum sub patriarchis aquileiensibus*, f. 244-269.

XLIX. Conradi Boiani, *mareschalli sub patriarcha Antonio Caietano, declaratio in vicemareschallum Nicolai de Iassiccho*, f. 269-270.

L. Christophori Florentini, *obligatio vicarii Sanctidanielis, 30 aprilis* 1421, f. 270.

LI. Leonardi de Portugruario, *possessio plebis Sanctidanielis*, f. 270-271.

LII. *Manumissio foeminae de masnata per dominos de Tricano, 4 iulii* 1418, f. 271-273.

LIII. Gabrielis Pithiani, *donatio morgingabiorum et dismontaturarum Elisabethae Squaranae uxori suae, 20 ianuar.* 1418, f. 273-274.

LIV. *Castella che sono state in Carnia*, f. 275.

LV. Cyriaci Anconitani, *epistola ad Ludovicum Mediarotam, patr. aquil., VII cal. Ian.* 1439, f. 276-277.

Editam leges in *Cyriaci itinerario*, 1742, ad finem.

LVI. *Catalogo de' patriarchi d'Aquileia* [manu Ioannis Francisci Palladii], f. 278-280.

LVII. *Altro catalogo simile* [manu Ioannis Iosephi Capodagli] *da s. Marco a Giovanni VIII Dolfin* [1658], f. 282.

Numerantur patriarchae centum tres.

LVIII. *Catalogo de' patriarchi di Grado e de' vescovi di Concordia* [manu eiusdem], f. 283-284.

LIX. *Catalogus patriarcharum aquil., scriptus a Martino Bauzer, societatis Iesu, goritiensi, a s. Hermacora ad Ioannem VIII Dolfin*, f. 286-288.

LX. *Series decanorum ecclesiae aquil.*, f. 290.

LXI. *Series canonicorum ex Sanctodaniele*, f. 291.

LXII. *Patriarchae aquileienses quorum mentio facta est in diplomatibus Montiscassini*, f. 292-293.

LXIII. *Difesa di Sertorio Orsato di due privilegi spuri di Carlo Magno e di Ottone, sopra il favoloso vescovado d'Udine*, f. 294-302.

LXIV. *Particulae diplomatum Bonifacii IX et Iulii III pontificum*, f. 303.

LXV. *Foroiuliensium foedus cum Otokaro rege Bohemiae*, f. 304.

LXVI. *Synodus aquil. sub Nicolao patriarcha, 19 iunii* 1357, f. 305-308.

LXVII. *Chronicon patr. aquil. ad Ludov. de Tech*, f. 309-325.

LXVIII. *Catalogo delle famiglie d' Udine, chiamato la cronaca Passerina*, f. 325-329.

LXIX. *Note sopra la chiesa di s. Lazzaro de' leprosi di Udine*, f. 330.

LXX. *Estratti dalla descrizione del Friuli di Iacopo Valvasone*, f. 331-342.

LXXI. *Canonicorum aquileiensium processio pro excipiendo Nicolao patriarcha*, f. 345.

LXXII. *Utinensium decreta contra sicarios Friderici de Savorgnano*, f. 347-348.

LXXIII. *Cose varie attinenti al Friuli*, f. 349-351.

Cod. 172 chart., saecc. XVI-XVIII, a. 312, l. 218 [L. XIV, XLVIII]. Ye.

Opuscula a Iusto Fontanino undequaque in unum congesta, quaedam ab eo exscripta, quorum pars maxima ad Foroiulii historiam se referunt.

I. *Insignia* [armi] *gentium Rabatta et Manzoni, Ciliae, Goritiae, Asburgi, Portusnaonis, per lineas et colores expressa*, f. 1-2, 207-208.

II. *Investiturae dominorum de Panigaleis dominis de Fagnicola acta*, 25 *febr.* 1409, f. 3-6.

III. *Obligatio Marcucii beccarii de Utino*, 5 *iunii* 1289, f. 7.

IV. *Commissio data a Benedicto pp. XII Bernardo de Lacu, de bonis sanctae sedis a Rizzardo de Camino legatis* [1339], *ac huius testamentum* [1312], f. 8-9.

Ex codice Colbertino sua manu exscripsit Bernardus Montfauconius.

V. *Storia della famiglia Dalla Torre, scritta da Giuseppe Boni.* « Monsignor Giovio, vescovo di Nocera, parlando... », f. 10-69.

VI. *Lettera del conte Raimondo della Torre contro la famiglia di quei della Torre di Ungerspach*, f. 70-71.

VII. *Lettere due del conte Francesco Febo della Torre contra il conte Rizzardo di Strasoldo*, f. 72-75.

VIII. *Storia della famiglia Rabatta, stesa dal conte Pietro Mistrucci*, f. 76-84.

IX. *Degli uomini illustri di casa Altani. Relazione*, f. 85.

X. *Carmina Hieron. Amalthaei et Hieron. Aleandri ad Io. Baptistam, Lambertum, Henricum, et Alcidem Altanos*, f. 86-92.

XI. *De feudo marchionatus de Attems*, f. 93.

XII. *Testamento di Mario Frangipani*, f. 94-101.

XIII. *Consilium Francisci de Filitinis pro communi Archani inferioris contra Odoricum notarium de Pilosis*, f. 102-103.

XIV. Daniel Marcucci *renunciat cuicumque iuri in vicariatum Sanctidanielis*, 18 *ian*. 1508, f. 104.

XV. *Quaedam de gente Amasei*, f. 105.

XVI. *Contractus matrimonii inter Beatricem de Tulmetio et Odoricum de Pers*, 2 *iulii* 1385, f. 107-108.

XVII. *Contractus matrimonii inter Pidrusam de Turre et Thomasium de Prodolono*, 24 *martii* 1408, f. 108-110.

XVIII. *Communitatis Glemonae venditio castri de Pers*, 2 *octobris* 1410, f. 111-116.

XIX. Pertoldi de Pers, *supplicatio patriarchae aquil. contra Odoricum de Pers*, 1421, f. 116-119.

XX. Mainardi, *comitis Goritiae, finis et remissio Olvrado de Maniaco et aliis pro castro Montis regalis*, 6 *iulii* 1241, f. 120-122.

XXI. *Contractus matrimonii inter Sophiam de Villalta et Stephanum Sbruleum de Cormono*, 7 *nov*. 1278, f. 123-126.

XXII. Nicolai de Pers, *investitura Margaretae de Sidrano bonorum in Sacudello, iure feudi marchionatus*, 28 *nov*. 1334, f. 126-127.

XXIII. Iacobini del Torso *cardinalis, donatio Nicolao fratri suo* [1409] *ac testamentum* [1414], f. 128-131.

XXIV. Simonis de Vicedominis de Monticulo, *prioris hospitalis s. Io. de Venetiis, fratri Averardo de Alamannia mandadatum pro mittendo Antonio de Poiana in possessionem prioratus sancti-Ioannis de Cusano*, 18 *maii* 1399, f. 132-133.

XXV. *Nobilium castri Sanctidanielis collatio Christophoro de Ceneta sui vicariatus, quem habent in ecclesia sancti Michaelis*, 28 *ian*. 1395, f. 133-134.

XXVI. *Testamentum Petri Turbae*, 21 *iulii* 1395, f. 134-135.

XXVII. Andreae Augerii, *plebani Sanctidanielis, creatio in procuratorem Antonii de Sanctodaniele*, 7 *iulii* 1396, f. 135-136.

XXVIII. Petri Brunati, *creatio in alterum vicarium ecclesiae sancti Michaelis, ad beneplacitum plebani dicti loci* [Sanctidanielis], 28 *aug.* 1398, f. 136.

XXIX. Andreae Augerii, *plebani Sanctidanielis, praesentatio bullarum Bonifacii pp. IX,* f. 136.

XXX. *Testamentum Gnesutae de Sanctodaniele,* 15 *apr.* 1339, f. 136-138.

XXXI. Antonii de Poiana, *prioris sancti Ioannis de Susana, locatio mansi in villa Fusee,* 1400, f. 138.

XXXII. *Contractus matrimonii inter Tanum de Sanctovito et Leonardam de Arcano,* 10 *ian.* 1396, f. 138-139.

XXXIII. Bartholomaei Meride, *de Florentia, gastaldionis Sanctidanielis, detentio Lungini de Carpaco, quod panem et vinum vendidisset,* 6 *nov.* 1392, f. 139-140.

XXXIV. *Contractus matrimonii inter Bertoldum de Canipa et Margaretam ex nobilibus Sanctidanielis,* 14 *iulii* 1393, fol. 140-141.

XXXV. *Pactum inter nobiles Sanctidanielis et dominos de Pers,* 11 *sept.* 1398, f. 141-142.

XXXVI. *Testamentum Guarnerii de Artenea, plebani Sanctidanielis,* 7 *oct.* 1466, f. 142-147.

XXXVII. *Eiusdem, charta debiti contra dominos Zopolae,* 10 *oct.* 1460, f. 147-151.

XXXVIII. *Contractus matrimonii inter Iohannam de Glemoet Franciscum de Pulcinico,* 18 *maii* 1401, f. 151-153.

XXXIX. *Compromissum inter dominos castri Sanctidanielis,* 21 *maii* 1400, f. 153-156.

XL. Michaelis Steni, *ducis Venetiarum, collatio venetae civitatis Nicolao Del Torso,* 29 *nov.* 1407, f. 157.

XLI. *Diploma* [gallice] *Henrici III regis Galliae equiti Alexandro de Pace: Venetiis,* 26 *iulii* 1574, f. 158.

XLII. Fridericus de Pinzano et Martinus de Monteregali, *arbitri vocati, componunt dissidia inter Portusnaonenses et nobiles viros de Prata et Porcilleis,* 1 *aug.* 1273, f. 159-161.

Edidi ego in *Diplomatario portusnaonensi,* p. 17-20.

XLIII. Odorici, *concordiensis episcopi, investitura castri de Callaresio Gabrieli et Friderico de Prata,* 1203, f. 161-162.

XLIV. *Albero genealogico dei conti di Prata*, f. 163.

XLV. Raymundi, *patriarchae aquil.*, *investitura Guecelloto de Prata*, 11 *apr.* 1288, f. 163.

XLVI. Guecelli de Prata, *petitio investiturae ab electo cenetensi*, 13 *martii* 1260, f. 164.

XLVII. Sigifredi, *episcopi cenetensis*, *investitura turris Cenetae Vecelletto*, 21 *aug.* 1281, f. 164.

XLVIII. Artuici et Gabrielis de Porcilleis, *possessio castri sancti Elisei de Ceneta*, 15 *dec.* 1261, f. 164.

XLIX. *Memoriale di Silvio di Porcia alla repubblica di Venezia per l'avvocazia del vescovado di Ceneda*, 1586, f. 165-167.

L. Clementis *pp. IV*, *litterae pro Biachina de Porcilleis*, *V nonas oct.* 1268, f. 167-168.

LI. Alberti, *ducis Austriae*, *investitura Hainzuto de Pignano*, 9 *aug.* 1355, f. 168-169.

LII. Iacobi Columnae, *praepositi sancti Stephani Aquileiae*, *investitura Hainzuto de Pignano*, 17 *oct.* 1351, f. 169-170.

LIII. Antonii *cardinalis* Caietani Panciera, *olim patr. aquil.*, *litterae pro dominis Valvasoni*, 7 *febr.* 1411, f. 170-171.

LIV. Raymundi, *patr. aquil.*, *investitura Vincentio de la Turre*, 12 *martii* 1292, f. 172.

LV. Eiusdem, *statutum pro Utinensibus*, 20 *maii* 1292, f. 172-173.

LVI. *Processus iudiciarius in Io. Franciscum de Castello, iussu Nicolai patriarchae*, 16 *martii* 1353, f. 173-177.

LVII. Nicolai, *patr. aquil.*, *litterae ad Iacobum Lapum senensem*, 20 *apr.* 1355, f. 178.

LVIII. Bertoldi *episcopi*, *donatio castri Attems Conrado et Matildi iugalibus*, 3 *febr.* 1103, f. 179-180.

LIX. Antonii Caietani, *patr. aquil.*, *collatio officii mareschallatus Conrado Boiano de Civitate Austriae*, 10 *martii* 1396, fol. 181-182.

LX. Hectoris et Friderici de Savorgnano, *praesentatio cappellani ad altare sancti Petri in ecclesia s. Mariae de castro Utini, Pagano patriarchae facta*, 14 *oct.* 1330, f. 183.

LXI. Elisabeth Augustae, *uxoris Caroli IV imperatoris*, *litterae ad Utinenses pro Elisabeth de Saborniano*, 4 *ian.*, f. 184.

LXII. Caroli Magni *imperat. diploma Paulino patr. aquil.*, 2 *dec.* 1795, f. 184-185.

LXIII. *Excerpta de Turrianis ex Baluzii historia domus de Arvernia*, f. 188-192.

LXIV. *Transactio inter Andream Toninum, alias Antoninum, et haeredes Caroli Aleandri*, 24 *maii* 1531; f. 193.

LXV. Henrici, *Goritiae comitis, dotatio Alzebetae filiae suae pso Nicolao de Prampero*, 4 *apr.* 1312, f. 194.

LXVI. Utinensium, *litterae pro Iacobino Torsio, postea cardinali, ad Gregorium pp. XII*, f. 195.

LXVII. Caroli IV Augusti, *diploma Ulrico et Schinellae de Cucanea, XVIII kal. febr.* 1362, f. 197-198.

LXVIII. *Rationes inter Aloysium Salam et Florianum Panigellum*, 28 *ian.* 1531, f. 199.

LXIX. *Litterae Rodulphi IV archiducis Austriae; Berchtoldi, Henrici et Walterpertoldi de Spegnembergo, super redemptione castri Portusnaonis*, 1362, f. 200-201.

Litterae tres lege in *Diplomatario Portusnaonis*, p. 68-72.

LXX. Laur. Celsi, Andr. Contareni, Antonii Venerii, Mich. Steno, *ducum Venetiarum, epistolae dynastis de Spegnembergo, ac cum iis acta annis* 1362, 1381-1382, 1411, f. 202-206.

LXXI. *Informazione all'imperatore Ferdinando II, sopra la precedenza tra la nobiltà di Gorizia e la casa dei conti della Torre*, f. 209-211.

LXXII. *Scheda de Turrianis*, f. 212.

LXXIII. *Informazione sopra i conti della Torre di Milano, contro i Torriani di Ungerspach e de Tassis*, f. 213-226.

LXXIV. *Lettera del conte Ricciardo di Strassoldo all'imperatore Ferdinando III, pel maresciallato di Gorizia, vacante per la ribellione dei conti Della Torre di Boemia*, 15 *sett.* 1644, f. 227.

Edita est in *Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e della Torre*, Venezia, 1863, p. 31-32.

LXXV. Leonardus, *palatinus Carinthiae, comes Goritiae et Tyrolis constituit negotiorum suorum gestores Virgineum de Groben et Soldonerium de Strassoldo*, 16 *apr.* 1476, f. 228-229.

LXXVI. Hieronymi Aleandri, *cessio archiepiscopatus brundusini Francisco Aleandro, tertio kal. febr.* 1541, f. 230-233.

LXXVII. *Transumptum cuiusdam folii seu apocae concordii initi inter Conradum de Trinciis de Fulgineo et Agnetem de Trinciis in Tomacellos*, 30 *ian.* 1431, f. 234-237.

LXXVIII. *Venditio feudi Ragoneae, facta a Ioanne Baptista Conti romano comitibus de Porcilleis*, 1459 [itale], f. 238-245.

LXXIX. *Litterae Caroli archiducis Austriae Gregorio pp. XIII*, 12 *febr.* 1579, f. 246-247.

LXXX. Rodulphi II *imperatoris, litterae Raymundo comiti a Turre oratori ad pontificem et fiduciales ad Clementem pp. VIII*, 1598, f. 247-248.

LXXXI. Nic. Guliolae, *consilia duo authentica*, f. 248-251.

LXXXII. *Litterae curiales authent. ad Bernardinum Pithianum vicarium Sanctidanielis*, 11 *sept.* 1517, f. 252.

LXXXIII. Venceslai, *Bohemiae regis, litterae ad Gerardum de Prata, VIII idus aug.* 1381, f. 253.

LXXXIV. Bertrandi, *patr. aquil., investitura feudorum Conrado et Iacobo de Pithianis*, 3 *sept.* 1305, f. 254-255.

LXXXV. *Tabula matrimonii inter Violissam de Arcano et Andream Pithianum*, 8 *iulii* 1331, f. 256-257.

LXXXVI. Antonii Pancerae, *patr. aquil., investitura feudorum Ioanni et Gabrieli de Pithianis*, 2 *apr.* 1403, f. 257-258.

LXXXVII. Friderici II *imperatoris, diploma pro Guecello de Prata*, 5 *oct.* 1245, f. 258.

LXXXVIII. Raymundi, *patr. aquil., investitura Villae Corteae Guecello de Prata, mandato imperat.*, 12 *febr.* 1248, f. 259.

Edidi in *Diplomatario Portusnaonis*, p. 8-9.

LXXXIX. Eiusdem, *investitura feudorum Vecelletto de Prata*, 11 *apr.* 1288, f. 260.

XC. *De restitutione Portusnaonis duci Austriae facienda per Beachinum de Purcilleis*, 11 *nov.* 1351, f. 262.

Edidi in *Diplomatario Portusnaonis*, p. 53-54.

XCI. Tristani de Savorgnano, *investitura Ricciardo de Zegliaco*, 25 *apr.* 1394, f. 263.

XCII. *Nobilium de Castellerio manumissio hominum de masnata*, 30 *dec.* 1393, f. 264-265.

XCIII. *Tabulae matrimonii inter servos de masnata*, 25 *apr.* 1353, f. 266.

XCIV. Francisci de Sanctodaniele, ***manumissio servorum,*** 21 *oct.* 1397, f. 267.

XCV. Ludovici de Turre; ***patr. aquil., declaratio pro Daniele homine libero et non de masnata,*** 16 ***iulii*** 1361, f. 267-268.

XCVI. ***Tabulae matrimonii inter Gabrielem Pithianum et Dorotheam de Gregoriis,*** 2 ***iunii*** 1403, f. 269-270.

XCVII. ***Sententia arbitraria Ezelini et Alberici de Romano et Rambaldi de Vidotis, in causa inter Fridericum de Purcilleis et Vecellum de Prata,*** 20 ***mai*** 1224, f. 271-272.

XCVIII. ***Testamentum Odorici de Ragonea, camerae apostolicae auditoris,*** 27 ***maii*** 1390, f. 273-276.

XCIX. ***Praedii venditio Simoni de Frumentinis, quondam Ioannis, olim Porcarini, dicti Porcarii,*** 6 ***febr.*** 1308, f. 277-278.

C. Henrici de Villalta, ***collatio curiae de suo allodio, Wariendo filio Sarali,*** 9 ***febr.*** 1214, f. 279-280.

CI. ***Testamentum Francisci Manticae, cardinalis,*** 24 ***ian.*** 1614, f. 281-282.

CII. Francisci Pithiani, ***supplicatio summo pontifici pro erectione iurispatronatus,*** f. 283-284.

CIII. Urbani de Savorniano, ***legitimatio Leonardae uxoris Nicolai Paviglini,*** 31 ***dec.*** 1447, f. 285-288.

CIV. ***Contractus inter Nicolaum Spatarinum, plebanum Glemonae, et Andream Pithianum,*** 21 ***martii*** 1451, f. 289.

CV. ***Locatio archidiaconatus aquil. per Andream Pithianum eidem Nicolao, aprili*** 1451, f. 290.

CVI. ***Testamento di Odorico Rinaldi, prete dell' oratorio,*** 5 ***ott.*** 1668, f. 292-295.

CVII. ***Monete antiche di Treviso,*** f. 298.

CVIII. ***Varia de Asquino de Varmo, Tristano eius filio, ac eius familiae rebus,*** f. 299-310, 352.

CIX. ***Note sulla famiglia Torriani,*** f. 311-314.

CX. ***Note di Giambattista Pitiani sui feudi degli Altani,*** f. 315-316.

CXI. ***Arbores genealogicae familiarum foroiuliensium Altatani, Arcoloniani, dominorum de Varmo, dominorum de Montegnaco, dominorum castri Sanctidanielis, Bertolini, comitum de Purcilleis, Asquini, Mantica, Pedretti, Turba, Clara, Mozi, Bra-***

dis, dominorum de Cergneo, dominorum de Prampero, dominorum de Sbroiavacca, ducum Urbini, dominorum de Maniaco, Ricchieri, Turriani, Francischinorum, f. 317-341.

CXII. *Quaedam de familia Malacrida,* f. 342-343.

CXIII. *Venditio bonorum ad Tilavemtum, facta ab Artico de Sanctodaniele ecclesiae s. Mariae de Rive, 7 nov.* 1373, f. 245.

CXIV. *Litterae Francisci Pithiani,* 1497, f. 346-351.

CXV. *Spolia ex regestis Andreae Pithiani,* fol. 353-357, 361-433.

CXVI. *Carta obligationis episcopi caprulani episcopo concordiensi de bonis positis in villa Dumortoli concordiensis dioeceseos,* 1 *apr.* 1342, f. 359-360.

CXVII. Ioannis Baptistae Pithiani, *consilia varia de rebus foroiuliensibus,* f. 435-438, 440.

CXVIII. Eiusdem, *syndici generalis communitatis Sanctidanielis* [28 *ian.* 1556], *expeditiones criminales,* f. 439.

CXIX. Eiusdem, *excerpta de cappellaniis canonicis,* f. 441.

CXX. *Utinensium consilium contra introductores Tristani Savorgnani in civitatem Utini,* f. 442-444.

CXXI. Leonardi Lauredani, *ducis Venetiarum litterae pro Variante de Percoto, 24 nov.* 1511, f. 444.

CXXII. Iulii de Sbroiavacca, Leonardi Staineri *et* Marquardi Susannae, *consilium authenticum de eadem re,* f. 446-448.

CXXIII. Stellae de Beccariis, *donatio et testamentum,* 11 *aug.* 1537, f. 449.

CXXIV. *Lettere due di Giambattista Pitiani, deputato del Friuli, sopra la visita del danno della grandine, luglio* 1563, f. 450.

CXXV. Detalmi de Cergnevo, *consilia duo de rebus foroiuliensibus,* f. 451-453.

CXXVI. Thomae Francischinii, *consilium in causa inter Christophorum Rufum grammaticum et Iacobum de Arrigonibus utinensem,* f. 454-457.

CXXVII. Marquardi Susannae, *consilium in causa divisionis inter patrueles,* f. 458-463.

CXXVIII. Çittadini della Frattina, *consilia varia de rebus foroiuliensibus,* f. 459.

CXXIX. Nicolai Erasmi, *consilia de rebus foroiuliensibus*, f. 464-465, 468.

CXXX. *Forma remotionis a sententia locumtenentis foroiul. ad iudicium consilii Sanctidanielis, facta a Iacobo Fabro*, f. 466.

CXXXI. Bernardini Bertollae et Rizardi de Fontebono, *consilium in causa donationis conditionatae*, f. 469.

CXXXII. Nicolai Guliolae, *consilia de rebus foroiuliensibus*, f. 469-474.

CXXXIII. Francisci Curtii, *consilium in causa Andreae Helt et Ioanninae de Luisinis*, f. 475-479.

CXXXIV. Franc. Florii, *consilia de rebus foroiul.*, f. 480-484.

CXXXV. *Consilium in causa criminali de clerico remittendo Tarvisium ex dioecesi concordiensi*, f. 485-488.

CXXXVI. Odorici Merlatti, *consilium in causa fraternitatis Sanctidanielis*, f. 491.

CXXXVII. Nicolai de Valentinis, *consilium in causa inter Franciscinum de Abbatibus glemonensem et Ioannem Antonium Porteneriam de Sanctodaniele*, f. 492.

CXXXVIII. *Consilium in causa Doymi de Castello contra Corbellos*, f. 493-496.

CXXXIX. Cornelii de Castello, *consilium de eadem*, f. 497.

CXL. Bonsignorii de Tingi, *decani utinensis, consilium in causa inter Nicol. della Turre et Iac. Danielis Pauli*, f. 498.

CXLI. Francisci Manini, *consilium in causa Petri Sartorii et Iacobi Macorii*, f. 499-500.

CXLII. Conradi de Monteregali, *consilium in causa inter Michaelem et Antonium Vuannos*, f. 501.

CXLIII. Beraldini Nordii, *praepositi concordiensis, consilium in causa inter eosdem Vuannos*, f. 502.

CXLIV. Francisci de Chizolis, *patavini, consilium super eadem causa*, f. 503.

CXLV. Francisci de Filitinis, *consilia varia de rebus foroiuliensibus*, f. 504-516.

CXLVI. *Memoria per la causa tra il conte Ascanio di Porcia e Francesco Crescendolo da Pordenone*, f. 517-518.

CXLVII. Antonii Nordii, *consilium in causa inter Serradeum tergestinum et Michaelem iudaeum*, f. 519.

CXLVIII. *Consilium in causa de celebratione missae inter homines de Puteo et Sancto Laurentio, ac homines de Gradisca,* f. 521.

CXLIX. Ioannis Franc. de Sbroiavacca, *consilium in causa Andreae de Straccis et Venutae de Gradisca eius sororis, coram nobilibus de Attemps,* f. 522-531.

CL. Ioannis de Fontebono et Alexandri Bonzanini, *consilium in causa testamenti Veronicae, ultra dotem,* f. 532-533.

CLI. Ioannis de Fontebono, *consilium in causa pacti de non petenda haereditate paterna,* f. 534-535.

CLII. Antonii Belgradi, *consilia varia de rebus foroiuliensibus,* f. 536-540.

CLIII. Ioannis de Melso, *consilia duo de rebus foroiuliensibus,* f. 541-544.

CLIV. Francisci de Strassoldo, *consilium in causa inter Andream Plebani de Sanctodaniele et Laurentium Damussinum,* f. 546-548.

CLV. *Excerpta de bonis Altanorum,* f. 549-550.

CLVI. Petri del Getto, *consilium in causa percussionis,* f. 551.

CLVII. Albertini Baduarii, *consilium in causa: an posthumo mortuo, vivo testatore, admittatur posthuma ex alia impregnatione,* f. 552-553.

CLVIII. *Iurisconsultorum gymnasii patavini consilium in successione fratris praedefuncti,* f. 554-560.

CLIX. Ioannis Campegii, *bononiensis, i. c. in gymnasio patavino, consilium in causa inter homines Modegliani et Cisternae,* f. 561-564.

CLX. Aegidii Falcettae, *auditoris Marini card. Grimani, allegationes pro eodem contra comites Savorgnanos,* f. 565-567.

Cod. 173 chart., saecc. XV-XVII, a. 210, l. 136 [L. XIV, XLVI]. Yc.

Opuscula plura latine et itale a Iusto Fontaninio collecta, quaedam ab eo scripta.

I. *Nota pecuniae receptae a patriarcha aquil. Gastone a.*

1317, *quam ex* **protocollis** *Ioannis de Calenzano misit Florentia Iusto Fontaninio Salvinus Salvini*, f. 1.

II. *Sigillum Wolferi, patriarchae aquil., Senis servatum, pictura lineari*, f. 2.

III. *De morte cardinalis Antonii de Pancera, patr. aquil.* [1431], f. 3.

IV. Odorici Susannae, *Lucifer*, 1386, f. 4-18.

Actum de introitibus mensae patriarchalis aquileiensis. Quaedam ex iis a Muratorio male digesta, vol. XVI, *Scriptt. rer. ital.*

V. *Scribae et cancellarii patriarchae aquileiensis*, f. 19-30.

VI. *Cronaca breve delle famiglie antiche d' Udine, scritta da Pier Passerino*, f. 31-33.

VII. M. Ant. Nicoletti. *Compendio del libro d'oro, ovvero degli annali della città di Cividale del Friuli*, f. 34-66.

VIII. —— *Compendio del capitanato del Friuli sotto Vorlico et Filippo, duchi di Carintia.* « Puote allora molto » la gratitudine, comune legame . . . », f. 67-159.

IX. *Vocati ad missam primordialem Marquardi, patriarchae aquil. anno* 1366, f. 164-171, 214-219.

X. *Schedae ex saeculo XV, de rebus Foriiulii*, f. 176-183.

XI. *Pacta inter quosdam nobiles foroiulienses et tarvisinos*, f. 184-195.

XII. Iuliani Civitatensis, *chronici compendium per Petrum Passerinum utinensem* [1242-1331], f. 200-210.

Edidit Bernardus M. de Rubeis in *Append. ad Monum. ecclesiae aquil.*, p. 37-42.

XIII. *Parlamenta duo Utini celebrata contra Tristanum Savorgnanum, annis* 1412-1413, f. 220-230.

XIV. *Phaeuda patriae Foriiulii quae recognoscebantur ab ecclesia aquileiensi*, f. 230-232.

XV. Iuliani Civitatensis, *chronicon foroiuliense*, f. 234-264.

Ediderunt Muratorius, a Iosepho Binio communicatum, in *Scriptt. rer. ital.*, XXIV, 1191-1220; integrum vero diligentius B. M. de Rubeis in *App. ad Mon. eccl. aquil.*, p. 20-37.

XVI. Ioannis Aylini, *notarii de Maniaco, chronici compendium per Iohannem Baptistam Pithianum*, f. 264-281.

XVII. Antonii Franciscbinii, *glemonensis, carnicae regionis illustratio.* « Factum ne sit per incuriam, ignaviam aut insci- » tiam quod Carnorum regio ... », f. 283-296.

XVIII. Ciro da Pers. *Catalogo delle famiglie nobili antiche di Venezia, del Friuli, di Siena, di Firenze, di Genova, di Bologna,* f. 302-319.

XIX. *Nota di personaggi che servirono l'imperatore Leopoldo in Gorizia, l' anno* 1660, f. 319-321.

XX. *Cronaca di Venezia, dall' anno* 1043 *al* 1422. « Va- » cante el ducato per la morte di m. Domenego Flobenigo, lo » qual habiando governa cerca anni XI ... », 322-354.

Cod. 174 chart., saec. XVIII, a. 300, l. 210 [L. X, CXXXI]. R.

Anecdota foroiuliensia, pleraque manu B. Mariae de Rubeis.

1. *Inscriptio iustinopolitana Iustino, Iustiniani imperatoris filio,* f. 3-5.

2. Ioannis Iosephi Liruti, *de Villafredda, de origine linguae foroiuliensis dissertatio,* f. 6-30.

Auctor tractationem universam sua manu exaratam, nuncupat Bern. Mariae de Rubeis, epistola itala ex Villafredda, 8 martii 1742.

3. *De nummis Venetiae,* f. 31-33, 45-46.

4. *Inscriptiones variae,* f. 34-44.

5. *Varia ex aere, pictura lineari expressa, Aquileiae effossa, cum inscriptionibus, ac epistola Marii Pozzo* [Venzonis, 21 dec. 1741] *Bern. Mariae de Rubeis,* f. 47-54.

6. Iacobi Utinensis, *canonici aquil., epistola de vetustate Aquileiae, Francisco Barbaro Foriiulii locumtenenti* [1448], f. 55-64.

Operis exemplum ex codice Guarneriano Sanctidanielis publici iuris fecit Bern. M. de Rubeis a. 1740, in *Miscellanea di varie operette* [Ven., p. 99-134].

7. Dominici Ongaro, *brieve informazione intorno alla persona di Guarnerio d'Artegna, ed alla libreria de' codici mss. da lui lasciati alla comunità di Sandanielo,* f. 65-70.

8. Ioannis Dominici Bertoli, *epistola itala autographa* [Me-

reto de Tomba] *Bern. Mar. de Rubeis, de corporibus sanctis in cathedrali polensi ecclesia a.* 1657 *repertis,* f. 71-72.

Lege in *Relazione di alcuni corpi santi ritrovati* ec., *raccolta e descritta da d. Antonio Garzoni.* Venezia, 1724.

9. *Exemplum epistolae Iusti Fontaninii Ciro de dominis de Pers, super Friderico de Pers patriarcha aquil.* [itale], f. 73-76.

10. *Quaedam de Foroiulio ex alphabetario deliberationum dominii veneti, ann.* 1293-1440, *per Bartholomaeum Zambertum,* f. 77-78.

11. *Index diplomatum istriensium ex ms. codice Petronii:* **Memorie sacre e profane dell' Istria,** f. 79-82.

12. *Indices documentorum aquileiensium a Iosepho Binio, comite Hectore de Brazzaco, aliisque Bern. Mar. de Rubeis dati,* f. 83-93, 184-194, 204-206, 226-229, 232-233.

13. *Plebani et archipr. s. Mariae maioris de Glemona,* f. 95.

14. *Gravamina ecclesiae aquileiensis, aliaque plura ad negotium Antonii Pancerini patriarchae aquileiensis,* f. 98-143.

15. *Documenta foroiuliensia,* f. 118-131, 135, 137-139, 147-148, 157, 208-210.

16. *Notitiae ex M. Ant. Nicoletti opere:* **Libro de' costumi e leggi antiche de' Forlani sotto i Patriarchi** [itale], f. 144-149.

17. *Familiae Utinum aliunde inlatae,* f. 150-155.

18. *Codices mss. apud Pithianos Sanctidanielis exstantes,* f. 159-163.

19. *Case nobili e dignità ch' ebbero principio l' anno* 1272 *insino all' anno* 1434 *nella nobilissima città di Cividal d'Austria, da' libri de' notai Antonio di Cividale, Odolrico, Nicolò de' Desideri,* f. 164-183.

Note stese da Nicolò Vanini cancelliere di Cividale, rivedute dal provveditore Lorenzo Barbaro, il 27 decembre 1628.

20. *Risposta o confutazione del dott. Celso di Prampero:* **Qual sia la giurisdizione dei feudatarî della Patria che hanno voce in parlamento.** « Molte sono le prerogative, che per anti- » chissimi privilegi . . . », f. 196-202.

21. *Provocatio sive disfida civitatis nostrae* [Civitatis Austriae] *contra dominum patriarcham et terram Utini* [26 aug. 1499], f. 212-214.

22. Leonardus Lauredanus, *dux Venetiarum, dat privilegia Civitati Austriae* [10 oct. 1503], f. 216-217.

23. *Inventarium lipsanorum ecclesiae aquil.,* f. 218, 221.

24. Thomas Mocenigo, *dux Venetiarum, mittit Civitati Austriae Petrum Mazera rectorem* [25 nov. 1498], f. 219.

25. *Inventarium lipsanorum in monasterio s. Mariae in Valle,* f. 222-225.

26. *Episcoporum provinciae aquileiensis indiculus ex variis documentis depromptus,* f. 230-231.

27. *Istria sub patriarchis Petrapilosa et Iacobo Gordino,* f. 235-241.

28. *Concilium provinciale aquileiense primum habitum in civitate Utini,* f. 242-258.

De re habes hic epistolam autographam Francisci Florii Bern. Mariae de Rubeis [Utini, 5 octobris 1740].

29. *Lite di precedenza. Processo custodito nell' archivio del capitolo di Cividal del Friuli,* f. 259-261.

Cod. 175 chart., saec. XVIII, a. 308, l. 212 [L. X, CXXXII]. R.

Varia aquileiensia, partim manu Bern. Mariae de Rubeis.

I. *Syllabus patriarch. aquil., quem ex libro* **formula iuramentorum** *capituli civitatensis Ioannes Baptista Lincaeus* [Cividal, 29 sett. 1731] *misit Venetias, Bernardo M. de Rubeis,* f. 4-6.

Idem edidit in *Appendice ad Monum. eccl. aquil.,* p. 6, haec adnotans: « Hunc singulis annis, die secunda februarii in festo » purificationis Deiparae, in insigni collegiata s. Mariae ecclesia » Civitatis Fori Iulii, candelarum distributione completa, ante » missarum solemnia, coram palamque ex Odeo alta voce recitat canonicus archidiaconus, quem *in planis* vocant; alter » enim distinguitur qui eodem fungitur munere *archidiaconus* » *in montibus* dictus. Mos idem in aquil. metropolitana ecclesia » olim servabatur ».

II. *Series patr. aquil. fideliter diligenterque per ordinem exemplata ex tribus manuscriptis, uno alio antiquiore,* f. 8-30.

Exemplum hoc ex proprio sumptum misit Agricola Agricola [Utini, 19 iulii 1724] Bern. M. de Rubeis, qui edidit in *App.*

ad Monum. ecclesiae aquil., p. 6-19. Chronicon, a d. Marco usque ad Ludovicum de Tech patriarcham renuntiatum [1413], habet sub fine historiam Tristani de Savorgnano, fusiore sermone quam in editis enarratam. Opellam, usque Nicolaum I de Lucemburgo [1358] edidit Muratorius in *Anecd. ex Ambros. bibl. codicibus*, t. IV, p. 233-252, ac denuo in *Scriptt. rerum ital.*, XVI, 8-18, fusiori enarratione ab Othobono ad Nicolaum.

III. *Chronici eiusdem fragmentum a s. Marco ad Maxentium, ex tabulario capituli civitatensis*, f. 33-36.

IV. *Aliud eiusdem fragmentum ex tabulario eodem*, f. 36-38. Paulo ante Marcellianum excurrit usque Wolcherum.

V. *Series patriarcharum aquileiensium a divo Hermagora usque ad Ludovicum de Tech, anno* 1413, f. 40-48.

VI. *Confirmatio donationis totius Foriiulii patriae facta a Carolo IV rege patriarchae Marquardo ac successoribus.* Frangefurt, 7 sept. 1366, f. 48.

VII. Othonis *imperatoris nova confirmatio donationis totius Foriiulii et iurium adnexorum Wolchero patriarchae et successoribus.* Augustae, 1208, f. 49.

VIII. Susannae Odorici *de Utino*, **Lucifer aquileiensis**, *anno* 1386, f. 49-52, 55-60.

Confusioni evitandae, advertendum censeo opellam quadruplici titulo notam: *De privilegiis et iuribus ecclesiae aquil. — Memoriale super introitibus patriarcharum ecclesiae aquil. — Introitus patriarcales mensae aquil. — Memoriale super dominationibus, honoribus, iuribus et iurisdictionibus spiritualibus et temporalibus ecclesiae aquil.* Publici iuris fecit Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, XVI, 71-78.

IX. *Chronicon, idem quod supra, ex codice Io. Baptistae Ferrazzi de Civitate Austriae, a.* 1734 *exscriptum*, f. 61-66.

Exstat quoque historia Ludovici de Tech, a Muratori edita in *Scriptt. rer. ital.*, XVI, 85-86.

X. *Chronicon idem ad annum* 1490 *ex codice comitis Francisci Florii utinensis*, f. 71-76.

XI. *Excerpta de eodem, ex codice canonici Hectorei*, f. 84.

XII. *Index urbium, castrorum, oppidorum et arcium foroiuliensium* [num. 136], f. 86-87.

Ex hoc codice edidit B. M. de Rubeis in *Append. ad Mon. eccl. aquil.*, p. 19-20.

XIII. *Reformatio taleae militiae factae per dom. patr. Nicolaum I de Lucemburgo, die primo octobris* 1353, f. 87.

XIV. Iuliani, *chronicon foroiuliense ex codice Antonii Belloni.* « Gregorius patriarcha aquileg. qui fuit de Montelongo, » venit Aquilegiam . . . », f. 90-109.

Vide cod. 173, n. XV.

XV. *Marchia Carniolae,* f. 110-113.

Quaedam de rebus patriarcharum foroiuliens. in Carniola.

XVI. *Epitome chronici* [num. XIV] *in tabulario capituli foroiuliensis adservata,* f. 114-121.

Vide cod. 173, n. XII.

XVII. *Chronicon anni* 1348. « Anno Domini 1348, die 25 » mensis ianuarii, circa horam vespertinam fuit terremotus... », *finit ut in praecedenti:* « extrinseci vero videntes vexillum Vir» ginis gloriosae, statim terga verterunt . . . », f. 121-122.

Edidit B. M. de Rubeis loco citato, p. 42-44.

XVIII. *Additamenta eiusdem chronici ud annum* 1631, f. 125-128.

XIX. Bern. Mariae de Rubeis, *animadversiones autographae in idem,* f. 128-129.

XX. *Notizie sopra la famiglia degli Ailini per dichiarazione dell' albero precedente, data e sottoscritta dal sig. co. Fabio de' signori di Maniaco, a'* 11 *novembre* 1733. « L'antica fami» glia degli Ailini, la quale fioriva nel secolo XIV . . . . . », f. 134-139.

XXI. Ioannis Aylini, *notarii maniacensis, fragmentum historiae foroiuliensis, quod patratum fuit tempore d. Philippi de Alençonio, cardin. et aquil. patriarchae,* f. 140-154.

XXII. Eiusdem, *historia belli foroiuliensis, tempore d. Philippi de Alençonio, ex codicibus maniaconensibus Camilli Manini et Antonii Belloni,* f. 155-173.

Cum eodem anno 1740 Muratorius et Bern. M. de Rubeis historiam hanc, ille in *Antiquitt. Ital. medii aevi,* III, c. 1187-1220, hic in *Append. ad Monum. eccl. aquil.*, p. 44-59, ediderint, ad impressam lectores provoco, dum de codicibus Marcianis

pluribus eam referentibus erudiri cupidos ad *catalogum codicum mss. de rebus foroiuliensibus* ec. Vindobonae datum remitto.

Cod. 176 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. XIV, CCLXXXVII]. R.

I. Bernardi Mariae de Rubeis, *excerpta varia ex libris impressis nec non manuscriptis, Aquileiam, Civitatem Fori Iulii, et Valvasonum praecipue spectantia,* f. 1-83.

In iis actum de paschate, calendario, ieiuniis, inscriptionibus tum veteribus, tum recentioribus, latine et itale.

II. *Exempla litterarum patriarcharum aquileiensium, ac bullarum pontificum Innocentii III et Bonifacii VIII,* p. 85-120.

III. *Epistolae autographae* [itale] *Iosephi Binii et Ioannis Dominici Guerra Bernardo Mariae de Rubeis ann.* 1758, 1759, 1765, f. 121-153.

IV. *Epistolarum aliquarum exempla, nempe Francisci Barbari, Guernerii de Arthenia canonici aquileiensis, Fantini Danduli episcopi patavini et Ioannis de Spilimbergo,* f. 167-169.

V. *Oratio pro Foroiuliensibus coram illustr. principe Nicolao Marcello,* 1473 *die XI octobris:* « Sicut ex litteris, quae modo » recitatae sunt . . . », f. 171-172.

VI. Pompeii de Caporiaco, *epistola ad Cyrum Persum adolescentem Glemonae, pridie idus martii* 1619. « Mirum fortasse » tibi videbitur, mi Cyre, cur ego . . . », f. 175.

VII. Valentini Odoricii, *oratio in laudem Hieronymi Mocenici, praetoris patriae foroiuliensis,* 1573-1574. « Solent multi » in hac urbe et litterarum in primis professores virum ali» quem . . . », f. 176-179.

VIII. Eiusdem, *carmina duo ad lusciniam de morte Christi et de eucharistiae sacramento.* « Quid natum gemis miserum... », f. 180.

IX. Flaminii de Rubeis, *iurisconsulti, Utinensium oratoris. oratio gratulatoria Michaeli della Torre, episcopo cenetensi, in cardinalium numerum cooptato* [itale]. « È cosa impossibile, mons. » ill. e rever., che nell'intelletto cadere ad alcuno possa . . . », f. 181-182.

X. Ioannis, *episcopi astunensis* [utinensis vel astonensis].

carmen in laudem Antonii Pancierà de Portogruario, cardinalis et patriarchae aquileiensis. « O pater, o summe cunctorum diva » potestas . . . », f. 183-184.

XI. Francisci Busci, *de Civitate Austriae, traducta per versus ex libro Pauli historiographi antiquissimi in bibliotheca s. Dominici civitatensis.* « Dic mihi musa locum, spatio quem cor» poris amplum . . . . Finis, salutis anno 1479, 25 septembris », f. 185-187.

XII. *De praeclarissimae urbis Utinae laudibus carmen fratris Gerardi a Bellinzona, Augustiniani, dicatum excellentiss. atque adeo illustribus urbis septemviris.* « Montano qua fonte per » ora novena Timavus . . . », f. 189-192.

XIII. *Carmina cancellariorum utinensium varia.* Auctorum nomina sunt: *Bracteolus Iacobus*, f. 204 *recto* — *Buiatus Fridericus*, f. 204 *recto* — *Clementinus Vincentius*, f. 195 *verso* — *Collorettus Ulysses*, f. 192 *recto* — *Contrinus Ioseph*, f. 193 *verso* — *Diraeus Vincentius*, f. 200-201 — *Fannius Iacobus*, f. 194 *verso* — *Fiducius M. Antonius*, f. 194 *recto*, 199 — *Freschus Franciscus Oucaneus*, f. 193 *recto* — *Frumentarius Io. Baptista*, f. 196 *recto* — *Locatellus Bernardinus*, f. 195 *recto* — *Luisinus Bernardus*, f. 196 *recto* — *Moyses Faustinus*, f. 195 *verso* — *Mula [a] Franciscus*, f. 194 *verso*, 202 *verso* — *Pictorius Marius*, f. 291-292 — *Pontanus Leonardus*, f. 194 *recto* — *Portius Franciscus*, f. 199 *recto* — *Pyrgoteles Ioannes*, f. 203 — *Saxus Andreas*, f. 195 *verso* — *Tritonius M. Antonius*, f. 195 *recto*.

XIV. Luciani Samosatensis, *variarum narrationum libri duo, heroicis carminibus versi a Francisco Manino, urbis foroiuliensis canonico, ac d. Mario Savorgnano dicati. Libri duo.* « Mellitos lepidosque sales lege, carmine nuper . . . », f. 205-225.

XV. *Carmina variorum latine et italice, nempe Francisci Portii, Danielis Caietani Alexandrei, Fabii Sfortiae, Ioannis Baptistae Arrigonii et Laurentii Paparotto*, f. 226-229.

XVI. Henrici Brencmanni, *epistola ad Iacobum Facciolatum de Philippo a Turre recens demortuo.* « In pari iactura non est » quod pluribus tibi dolorem meum approbem . . . . . kal. nov. » 1717 », f. 230-231.

XVII. Ioannis Spilimbergensis, *oratio ad Leonardum Iustinianum, Utini locumtenentem a.* 1432. « Saepe ac diu mecum » cogitavi, sapientissimi et clarissimi cives.... », f. 237-238.

Edidit Io. Bapt. Contarenus in *Anecd. veneta*, t. I, p. 83-85.

XVIII. Petri Pauli Vergerii, *epistola industriae magnae viro magistro Albertino de Aquilegia, amico in Bondeno, districtus ferrariensis.* « Nolem, amice carissime, quod ea quae inter » non satis compactos...... Bononiae, pen. septembris... », f. 239.

XIX. Sancti de Peregrinis, *epistola Petro Paulo Vergerio artium doctori, nunc actu logicam legenti Bononiae:* « Repleverunt me gaudio epistolae tuae in fine februarii... », f. 239.

XX. Petri Pauli Vergerii, *epistola incerto* [probabilius Sancto de Peregrinis]. « Multa ex epistola tua colligo, vir optime, » quae si quicquam praesumerem..... », f. 240.

XXI. Ioannis Francisci Palladii Olivi, *veronensis, carminum liber,* 1559, *cal. octobr., doctore existente d. Bernardino decano Portusgruarii, publice profitenti atque corrigente haec.* « Parnas» si excelsa nymphae, quae in rupe sedetis... », f. 241-250.

Sub fine: « Carmina haec supra descripta sunt ex schedis, » ut puto, autographis apud nobiles utinenses Palladios cubantibus. Ex his aliqua Io. Palladii senioris non improbanda ».

Cod. 177 chart., saec. XVIII, a. 277, l. 194 [L. X, XCVII]. X.

Fabii Quintiliani Hermacorae, *de historia et antiquitatibus Carneae, usque MCCCCXIX. Libri quatuor.* « Universam regio» nem illam quae inter Liquentiam flumen, Tarvisinum agrum » terminans et adriaticum sinum... ». Folia 66.

Auctor libro primo carnicam regionem, cuius princeps locus Tulmetium centum quinquaginta unum pagos habet subditos, in partes quatuor dividit. Terrae sterilitatem conquestus, pascua, arborum copiam ad navalem, fabrilem et ignis usum, leporum, venatum, aquas sulphureas s. Petri, vernaculo nomine *Pudias*, industriam laudat. Historiam totius Foriiulii a Romanis, quorum exhibet inscriptiones sex, ad annum 1024 deducit. Disserit secundo de Carnea sub patriarchis, a Popone, qui pri-

mus totius Foriiulii principatum tenuit, ad Antonium Caietanum. Fusiori sermone quae in Carnea, Antonio Panciera patriarcha, obvenerunt libro tertio discutit. Tandem librum quartum mutilum, cuius partem constituunt orationes Vecelli Vecellii et Danielis Miscetini, perducit a Ludovico de Tech patriarcha renunciato ad ann. 1420. Operis quod praelo, studiorum historiae foroiuliensis incremento, foret committendum, etsi nonnulla desiderentur libro IV, auctorem summopere commendat styli elegantia. Id in suos usus convertit Nicolaus Grassi in *Notizie storiche della provincia della Carnia* [Udine, 1782, 8.º], qui p. 206 de eo scribit: « Opera elegantemente scritta in latino sopra le » antichità della Carnia, e che molto ha contribuito alla pre- » sente mia storia ».

Cod. 178 chart., saec. XVIII, a. 296, l. 195 [L. XIV, CLIII]. R.

I. Eiusdem, *de antiquitatibus Carneae libri quatuor*, f. 2-24.

II. Antonii Belloni, *de feudis patriae Foriiulii.* « Absolutis » utcumque vitis patriarch. aquileiens., agam breviter de pa- » triae feudis ut habeant ea qui nosse . . . », f. 28-34.

Vide quae scripsi *Biblioth. ms.*, V, 266, ad codicem, ex quo in hunc Quintiliani tractatus inlatus est.

III. Girolamo di Porzia. *Descrizione del sito, confini, costumi, governi della patria del Friuli, coll' utile che da quella ne cava il serenissimo dominio, e spese che ivi fa.* « La patria del » Friuli è paese molto notabile e abitato da gran numero di no- » biltà . . . », f. 41-98.

Auctor in epistola dedicationis [Ragoneae, 20 sept. 1567] Ioanni Antonio Fachinetti episcopo Nicastri, nuncio apostolico ad rempublicam venetam, conqueritur sibi ablatum patrimonium, ab eius antecessoribus ante centum quinque annos habitum, quod Venetiis vindicaturum sperat. Quodnam sit operis momentum, quid utilitatis historiam topographicam foroiuliensem pertractantibus sit praestiturum, liquet ex iis quae auctor testis oculatus enunciat. Foriiulii, cuius historiam a Romanis ad Attilam summo digito attingit, infoecunditatem et miseriam inimicitiis eius familiarum adiudicat. Syllabis institutis

urbium, fluviorum, torrentium, nundinarum, ecclesiarum cathedralium, abbatiarum, praepositurarum, capitulorum, praelatorum, castellanorum, communium, parlamentorum, vectigalium, arcium, feudorum, iurisdictionum, iis reliquum operis [f. 53-98] tribuit, plura interserens scitu digna de conditione loci, historia, populatione, familiis. Hic iurisdictionum ordo: *Concordia — Capitolo d'Aquileia — Abbazia di Rosazzo — Moggio — Sesto — Sumaga — Capitolo di Cividale — Capitolo d'Udine — Abbazia di s. Maria fuori d'Aquileia — S. Maria in Valle di Cividale — Porcia — Brugnera — Prata — Polcenigo — Fanna — Spilimbergo — Cucagna, Zucco e Pretestagno — Valvasone — Fratta — Castello e Tercento — Strassoldo — Melso — Colloredo — Archian — Pinzan — Osoppo — Castelnovo — Belgrado — Villalta — Chiarovacco — Brazzago — Frattina — Sbroiavaccà — Torre — Maniago — Salvarolo — Monteregale — Zoppola — Prodolon — Panigai — Prampergo — Attimis — Pers — Moruzzo — Cusana — Fontanabona — Castelpagano — Zegliaco — Toppo — Varmo — Savorgnano — Ragogna — Soffembergo — Manzano — Madrisio — Aquileia — Cividale — Udine — Gemona — Venzon — Tolmezzo — Cargna — Sacile — Portogruaro — Marano — Monfalcone — Fagagna — Aviano — Carera — Mossa — Meduna — Tricesimo — Sedean — S. Steno — Latisana — Pordenon — Tolmino — Albana — Gradisca — Gorizia — Cadore.* Coronidis loco addduntur numerus incolarum, locorum immunitates, prospectus redditunm impensarum totius foroiuliensis regionis. Ex manuscriptis Laurentii a Turre, canonici civitatensis.

IV. Francisci Cremensis, *historia oppugnationis germanicae Utini, a.* 1509. *Epistolae quatuor, ad senatum populumque foroiuliensem.* « Annibal Salonus, alter ex consulibus vestris, sa- » pient. patres, in familiari colloquio quod nuperrime cum de » aliis rebus . . . », f. 100-106.

Epistolae prima usque tertiam datae sunt iurisconsulto Ioanni Regulo manzanensi: quarta Venceslao Boiano.

V. *Catalogo degli opuscoli che si contengono in tre codici della libreria de' pp. di s. Domenico di Capodistria,* f. 108-113.

Codici primo insunt epistolae Nicolai Sagundini cardinali

Bessarioni, Petri Parleonis Nicolao Sagundino, Petri Pauli Vergerii diversis, Michaelis Pacis tergestini Antonio Hyanotto iustinopolitano; alteri epistolae morales Senecae ad Lucillum nonagintaquinque, orationes Ciceronis variae cum argumentis et notis Sicconis Polentoni et Antonio Lusci: tertio epistola rabbi Samuel missa rabbi Isaac de religione iudaica, aliaque eiusdem argumenti.

VI. Pauli Diaconi, *de rebus langobardicis variae lectiones, e codice civitatensi cum editione Muratoriana collato,* f. 114-121.

Codex civitatensis bibliothecae monasterii s. Dominici apud s. Laurentium Venetiarum hoc saeculo cessit; fato tamen nobis adverso, ante monasteriorum abrogationem anno 1867 Venetiis habitam, Palatium Dalmatiae ad eiusdem ordinis monasterium translatus est.

VII. *A variis animadversa in opus* **Storia teologica della grazia** *marchionis Scipionis Maffei,* f. 122-157.

Exstant in rem propositiones ex opere sumptae, epistolae Dominici Antonii Barberi, Celsi Migliavacca, Scipionis Maffei.

Codicem fere universum manu sua scripsit Io. Franc. Bern. Maria de Rubeis.

Cod. 179 membr.-chart., saec. XII et seqq., a. 320, l. 210 [L. X, CCCL].

Diplomatarium Portusnaonis.

Series documentorum, maxima ex parte authenticorum, ad historiam Portusnaonis spectantium, quo tempore [1276-1514] domus austriacae imperio paruit. Congeriem universam, pretiosam sane, quam mihi scribenti dono obtulit comes Petrus Montereale Mantica, bibliothecae s. Marci dedi libens. Eam, documentis additis ex municipio et nosocomio Portusnaonis, ac libris quoque editis, publici iuris fecit anno 1865 academia scientiarum vindobonensis, tomo XXIV *Fontium rerum austriacarum.*

Cod. 180 membr., saec. XIV, a. 288, l. 209 [L. X, CXLI]. Z.

I. Ioannis Sagornini, *chronicon venetum ab urbe condita ad annum* 1008. « Siquidem Venetiae duàe sunt. Prima est illa quae » in antiquitatum historiis continetur, quae a Panoniae termi- » nis usque ad Addam . . . », f. 1-32.

Qui primus vetustissimum hoc chronicon, duobus codicibus Vaticano et Urbinate [quorum exemplum sibi a Iosepho Blanchino donatum Marcus Fuscarenus orator Roma Venetias redux detulerat (1)] collatis, edidit, impensis Iosephi Farsetti, Hieronymus Fr. Zanetti (2). Qui, etsi in prooemio testetur: « Codicem Zenianum [nostrum] summa fide exscripsimus, mi- » nime expunctis sive auctoris, sive descriptoris erroribus, id- » que fecimus ut genuina imago ms. codicis legentibus, quoad » fieri poterat, appareret », tamen ea textum [optimae ceterum lectionis] incuria retulit, ut dubium sit num codicem Marcianum aut unum ex pluribus mendosis Venetiis circumlatis consuluerit. Eapropter Dominicus Maria Pellegrini novam editionem (3) an. 1806, Zanetti negligentia iure improbata, paraverat. Eius exemplum habet musaeum urbicum Venetiis inter codices mss. Eman. Cicogna, num. 619. Pellegrini desiderium absolvit G. H. Pertz qui, nomine Sagornini eraso, ac Ioannis Diaconi iure meritoque indito, *monumentis Germaniae historicis* (4) inseruit, brevioribus appositis notis, quarum emendationem subiicio: — p. 3. Codex Marcianus non folii, sed formam, uti dicunt, *quarti* refert

(1) Id iure emptionis bibliothecae caesareae vindobon. accessit. V. *Archivio storico italiano*, V, p. 283.

(2) *Chronicon venetum omnium quae circumferuntur vetustissimum et Iohanni Sagornino vulgo tributum e ms. codice Apostoli Zeno v. cl. nunc primum, cum mss codicibus vaticanis collatum, notisque illustratum in lucem profert H. Fr. Zanetti Al. F.* Venetiis, 1765, p. XIX, 131, 8.°

(3) *Chronicon venetum omnium quae circumferuntur vetustissimum et Iohanni Sagornino vulgo tributum, e ms. codice Apostoli Zeno v. cl. nunc primum vere fideliterque descriptum, cumque mss. codicibus vaticanis collatum, notisque perpetuis illustratum in lucem profert Fr. Dom. ord. Praedic. bibliothecae Zenianae praefectus.*

(4) Ioannis diaconi, *chronicon venetum*. Scriptt., t. VII, p. 4-38.

— pag. 5 duplex error, partim Zanetti communis, corrigendus, nempe verbum *Bibiones* respondet hodiernae *Bevazzana,* inter Gradum et Caprulas, non *Torre delle Bebbe*, quae in continenti iacet, non longe a Clugia — p. 6. *Minor Clugies* prope Clodiam fossam [*Chioggia,* vulgari sermone *Chiozza*] bello in Ianuenses eversa est, quo loco hodie *Sottomarina* — p. 7. *Auronzo,* pagus montanus superior nunquam habuit episcopum — p. 16. *Vigilia,* cuius hodie vestigia nulla, pagus erat in continenti Venetiis proximiori, non longe a Sancto Hilario. Adde Vegliam, sinus flanatici insulam, eo a Methemauco distare ut quod de exercitu Metamaucensium et delatione capitis Obelerii postea narratur minime attendendum sit.

II. *Chronicon gradense.* « Post multarum urbium destru-» ctionem, cum saevissima paganorum multitudo ad Altinensium » civitatem aciem dirixisset . . . . »; finit: « ad eandem metro-» polym regendam direxit », f. 33-38.

Qua librum quartum *chronici altinatis* edidit Antonius Rossius (1); Pertz collectione citata, f. 39-45; aliunde addito chronici gradensis supplemento, f. 45-47.

Cod. 181 chart., saec. XV, a. 275, l. 207 [Z. L., CCCC]. E.

Andreae Danduli, *Venetorum ducis chronicon venetum a pontificatu s. Marci ad annum usque MCCLXXX.* « Marcus » evangelista in Aquilegia primo catholicam fundavit eccle-» siam . . . ».

Codicem diligentissimus Fuscarenus ad unguem descripsit: « Questo codice il quale, come sta scritto in fronte alla prima » carta, primieramente fu di Ambrogio Contarini, ... passò » alle mani di Iacopo della stessa famiglia, che lo lasciò per le-» gato alla pubblica libreria con parecchi altri di molto pregio. » . . . . V'è premessa una piccola tavola de' libri; e poi

(1) *Chronicon venetum quod* altinate *nuncupatur e bibliotheca patriarchalis seminarii nunc primum editum et commentariis adauctum, opera et studio Antonii Rossii, eiusdem bibliothecae praefecti. Archivio storico italiano,* t. VIII, p. 1-228.

» un'altra de' capi e delle parti di ogni capo del primo libro, » ossia del quarto, non essendovi i tre precedenti. Una tavola » simile si trova avanti a ciaschedun libro per ordine. Comincia » a carte 3: *Incipit liber quartus continens capitula XIIII*, e » finisce nel decimo con la morte del doge Iacopo Contarini, » che seguì nel 1280 » (1).

Etsi libros tres primos [quos Dandulum exarasse minime constat] nullum, quantum scio, habeat exemplum; tamen opus quo ad res nostras absolutum est, si animadverto terno libro ea excussa quae veteres vulgatiores historici a creatione mundi ad tempora Apostolorum, a quibus initium auctor sumit, tractarunt.

Codex, folior. 164, continet quae Estensis a Muratorio publici iuris factus (2), additamentis marginibus appositis quae proprio loco inserta in edito leguntur. Eum ceteris antiquiorem testatur Tartarottus: « Codicem [chronicon Andreae Danduli] » nullum [si bibliothecae s. Marci exemplar excipias] hactenus » mihi comperire licuit medio saeculo XV exaratum; omnes » enim, quos quidem viderim, recentiorem aetatem praesefe» runt: at codex s. Marci saeculi illius initio scriptus esse vi» detur (3) ». His consonat Foscarenus l. c.: « di esso si ser» vì Gianvincenzo Pinelli per confrontare e stabilire la copia » cavata da quello di Marcantonio Michiel ». Eo accedit emendationes codicis Estensis a Tartarotto propositas (4) codice nostro fere omnes esse expressas.

Cod. 182 chart., saec. XV, a. 330, l. 220 [L. X, XI]. Yc.

Annales veneti serenissimi Andreae Danduli Venetiarum ducis.

Missi sunt libri quartus usque sextum primi chronici ex-

(1) *Della letteratura veneziana*, lib. II.

(2) *Scriptores rerum ital.*, t. XII, col. 13-398.

(3) *Esame di alcune notizie letterarie*. Roveredo, 1752.

(4) *De auctoribus a Dandulo laudatis* in *Rerum ital. scriptt.*, t. XXV. col. I-XXVIII.

tensi, qui historiam tantummodo ducum [ann. 697-1280] continent, nulla habita ratione praecedentis. Ideo inc.: « Paulucius » dux laudatus est a. dom. nostri Iesu Chr. VI.LXXXXVII... »; finit: « in claustro fratrum minorum sepulture traditur ». Subsequitur syllabus dominorum *dala Schala* [ann. 1261-1389].

Pleraque indicia codicem a superiori nuntiant exscriptum: lectio congruit omnino: quae varia occurrunt, errori amanuensis sunt tribuenda. Ita semper *Angnelus* loco *Agnellus*; apposita marginibus codicis praecedentis, hic in textum inseruntur; partium numeri, si primum librum excipias, media linea aeque inscribuntur. Tutius testimonium offert pars 21.ª capituli XIII, libri VII, quo loco post verbum *nominatim* praetermissa sunt in nostro codice verba: *firmatum est quod Veneciae urbes et maritimae civitates Dalmaciae quae*, lineam integram proxime sequentem codicis praecedentis constituentia, quod innuit oculi in legendo errorem. Eodem modo cuique libro praeit tabula capitulorum et partium; decimo occurrit eadem divisio capitum primi usque quintum a ceteris, ut et tabula sequentium ante sextum.

Codex, dimidio circiter saeculo quintodecimo foliis 126 exscriptus, praestat amplis marginibus, littera prima initiali pictura auroque contexta, scriptura elegantiori, manu altera in libro primo. Folii primi marginem inferiorem quidam abscidit picturae gratia. Membranaceos voluminis *custodes*, uti appellant, belle ornant fragmenta hymni ecclesiastici et libri pontificalis.

Cod. 183 chart., saec. XVI, a. 300, l. 210 [L. X, CXL]. Z.

I. *Chronica Andreae Danduli ducis. Libri octavus, nonus et decimus.* « Agnellus Particiaco dux intronizatur anno ab in- » carnatione Domini nostri I. C. VIII VIIII: nam Veneti... », f. 16-221.

Rite praepono quae Fuscarenus de hoc codice animadvertit: « Uno [ex exemplis chronici Danduli] ne ha di molto » pregio il chiarissimo Zeno, che è del secolo sestodecimo. È » fornito di brevi postille ai margini, che additano le materie » del testo, ed inoltre gli anni del Signore. Ad ogni carta di te-

» sto dal libro ottavo in giù, si trova inserta una carta con delle annotazioni ed aggiunte, che son del Micheli: la seconda » delle quali inserita anche nel tomo XII *Rer., ital.*, col. 162, » E. è questa: *Hic Michael, cum quo Carolus transegit* ec. A. c. » 100 è notato: *Finis chron. And. Danduli,* e segue quel pezzo » della minore, che continua l'istoria dal 1280 al 1342. Poi » [fol. 109] ne viene la cronaca del Caresini, e sempre col » testo vanno del pari le note inserte e le aggiunte. Da che si » vede che il codice o fu del Michiel o fu fatto secondo quello » di lui » (1).

Qui desunt, libros quartum usque septimum habet cod. 189.

Folio primo, *custode* appellato, legitur manu Apostoli Zeno: *Cod. 5842 in bibl. Vaticana, cuius apographum apud N. V. Ioannem Basadonnam, continens annales ducis Andreae Danduli, cum eius continuationibus.* Quod apographum in Somaschensium domum, nomine *della Salute* inlatum, fausto omine nostrae cessit bibliothecae. Vide cod. 185.

II. *Continuatio prima annorum* 1280-1342, *i. e. chronici brevioris Danduli complementum.* « Ioannes Dandulo dux hoc » solium electionis . . . »; finit: « finis aliorum annalium usque » ad MCCCXLII », f. 222-246.

Eam Muratorius integram ex codice Ambrosiano, cum additamentis a Michaele ipso in codice oblatis, publici iuris fecit titulo *Tomus secundus* loco citato, col. 399-416.

III. *Chronica edita per me Raphainum de Carisinis cancellarium Venetiarum.* « Quia bonarum rerum est series propaganda . . . », f. 246-313.

Edidit Muratorius post primam continuationem, loco citato, col. 417-483.

Michaelis scholiis desunt in editione: a. *de inventione corporis s. Marci a.* 1094 [f. 99] memoria inscripta: *Haec sunt scripta in quadam tabella quae exstat apud cl. Dominicum Delfino de contrata s. Pauli, quae propter antiquitatem est quasi caduca; b. coniuratio Teupoli* [f. 232-240] quae inc.: « Coniura» tionem Beomantis Tepuli contra ducalem magistratum scri-

(1) *Della letteratura veneziana*, lib. II.

» pturus sum . . . » ; finit : « fores absque aliis repagulis et seris » ponunt, et resp. post haec diu quiescit . . . », aliaque.

Prima continuatio, cum Raphaini de Caresinis altera, manu diversa, scripta est, ita tamen ut ab Antonio Venerio duce ad finem primo librario tribuenda sit.

Folio 376 *verso* manu annotatoris exscripta est *pars* consilii decemvirum 15 martii 1480, quoad ornamenta capitum mulierum, ut extremo 377 *verso* syllabus abbreviationum marginibus chronici appositarum.

Ceterum codicem Michaelis authenticum, quo super anceps haeret Fuscarenus, hunc esse evincunt : **a.** *amanuensis unius formae exemplum dedisset eadem charta, eodem charactere, nullo interiecto folio ;* **b.** *textus vetustissimus manus diversas accusat ;* **c.** *quaedam notae eadem manu exscribuntur post alias insertas, vel per lituras emendationi subiiciuntur ;* **d.** *additamenta excellunt numero iis quae Muratorius ex codice Ambrosiano pagina extrema apposuit ;* **e.** *folia alba* [314-375] *annotator documentis inserendis reliquit.* Iure meritoque Paulus Ramusius iunior codicem in opere: *De bello constantinopolitano* ita laudat : « Vir clarissimus Aloysius Michael, Marci Antonii doctissimi » senatoris filius, ex paterna bibliotheca vetustissimam eiusdem » Danduli principis historiarum codicem manuscriptum, et lu- » culentissimis Michaelis patris annotationibus illustratum, su- » perioribus annis nobiscum communicavit ».

Cod. 184 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 213 [L. X, CLXXXV].

Andreae Danduli, *Venetiarum ducis annales, cum adiectionibus et notis M. Anton. Michaelis, veneti senatoris, cura ac studio F. P. C. fideliter transcripti, mendis quamplurimis expurgati, tabula chronologica et duplici indice aucti.* Venetiis, MDCC.XX.

Haec frons libri, post quam paginis octo occurrunt *testimonia de Andrea Dandulo, Venetorum duce, eiusque scriptis.* Pag. vero 1 : *Addenda obiter transcripta ex codice antiquo manu exarato sub ducatu Andreae Gritti,* memoriae nempe Pisauri et domus Pisaurae, quas Gar ex codice Fuscareno n. CCVIII pu-

blici iuris fecit in *Archivio storico italiano* [Fir., 1843, t. V, p. 284]. Succedunt edictum Danduli contra cappellanos s. Marci ac cetera legenda in editione c. 9-11.

Paginis 11-402 habetur textus Michaelis ad annum 1280 usque ad verba: *et in claustro fratrum Minorum sepulturae traditur,* non tamen emendatione eadem. Pag. 403-404 exstant *addenda pro correctione et supplemento,* additamenta ex codice ommissionibus supplendis. Paginae 405-454 habent *canonem chronologicum ducum Venetiarum, iuxta Andreae Danduli ducis traditionem;* pag. 454-503 *indicem annalium Andreae Danduli v. d.;* tandem pag. 504-565 *adiectiones et notas M. Antonii Michaelis senat. ven. ad annales Andreae Danduli Venetiarum ducis:* quae omnia diligentiam auctoris sat commendant.

Cod. 185 chart., saec. XVIII, a. 303, l. 212 [L. X, CXXII]. Mr.

Annales Andreae Danduli, ducis Venetiarum.

Is titulus infrascribitur: *Exemplum sumptum ex codice bibliothecae Vaticanae, n.* 5842, [aliena autem manu] *descriptum a Ioanne Baptista Leonarducci.* Apographum hoc idem est quod sub initio saeculi proxime elapsi Ioannes Basadonna possidebat, ut innuit Ap. Zeno codice 183. Codicem ceterum Vaticanum titulo: *Andreae Danduli ducis Venetiarum commentaria historiae civitatis et reipublicae Venetiarum,* rarioribus tribuit Montfauconius (1).

Praeest tabula chronologica duplex: *ducum per consensum populi decretorum,* et *ducum per electionem creatorum.* Subest index capitulorum et partium cuiusque libri nec non additamentorum.

I. *Libri quartus usque decimum,* p. 1-200.

II. *Continuationis primae fragmentum,* p. 203-205.

III. *Congiura domini Beomontis Theupuli simul cum domino Marco Quirino et congiuratis contra ducale dominium venetum die* 15 *iunii* 1310, paginis octo haud numeratis.

IV. *Continuatio altera Raphaini Caresini,* p. 207-239.

(1) *Bibliotheca biblioth.*, p. 121 A, 139 D.

V. *Initium chronici brevioris Danduli ad vitam Petri Ziani sub fine mutilam,* p. 241-249.

VI. *Epistolae ducis Petri Gradonici et alia a Muratorio edita,* p. 251-256.

Cod. 186 chart., saec. XVI, a. 345, l. 233 [L. X, X]. Mk.

Andreae Danduli, *chronicon, cum continuatione Raphaini Caresini.*

Codicem, Contariniani 181 exemplum, ceteris absolutiorem egregie descripsit Berardellus (1), diligentius Iac. Morellius et Andreas Baretta in schedis anecdotis.

Praeeunt: **a.** *chronologia ducum a Paulucio* [697] *ad Nicolaum de Ponte* [el. 1578]; **b.** *index capitulorum et partium uniuscuiusque libri.* Sequuntur autem:

1. *Libri quartus usque decimum chronici amplioris,* f. 1-159.

2. *Chronicon venetum incerti auctoris,* f. 160-164.

Pars Chronici brevioris Danduli, a duce Ioanne Dandulo ad Bartholomaeum Gradonicum, cum additamentis quae editioni quoque insunt.

3. *Chronica edita per me Raphainum de Caresinis, cancellarium Venetiarum,* f. 165-197.

Opella, emendatior ac in editione, dat bellum hungaricum trifariam divisum, ut in vetustissimo authentico Caresini [It. VII, DCCLXX].

4. *Documenta tredecim ex libris Pactorum reipubl. venet.,* f. 199-204.

Edidit Muratorius, l. c., t. XII, col. 323-330. Animadvertit autem Berardellus loco cit., quae proxime sequuntur desiderari, ex libris *Pactorum* et aliunde sumpta.

a. *Refutatio Cretae, quam d. Bonifacius marchio Montisferrati fecit communi Venetiarum, de insula Cretae et de centum millibus yperperorum, et feudo et thessalica civitate, a.* 1204, f. 205.

(1) *Catalogo dei mss. della bibl. de' ss. Gio. e Paolo di Venezia,* in *Nuova raccolta d'opuscoli,* t. XXXIX, p. 10-15.

b. *Confirmatio feudorum quae Marinus Zeno, tunc potestas constantinopolitanus, instituit, a.* 1205, f. 206.

c. *Electio d. Marini Zeno in potestatem Constantinopolis, post obitum d. Henrici Dandulo, a.* 1205, f. 206.

d. *Refutatio quam fecit vir nobilis Marinus Zeno, tunc potestas in Constantinopoli, communi Venetiarum de quarta parte et dimidia imperii Romaniae, a.* 1205.

e. *Confirmatio partitionis Romaniae factae per d. Henricum Dandulum ducem Venetiarum et per d. Balduinum imperatorem constantinopolitanum, iurata per d. Henricum imperat. constantinop. domino Marino Zeno, a.* 1206, f. 209.

f. *Sacramentum de electione canonicoram — Iuramentum canonicorum — Sacramentum Henrici, canonici, a.* 1205, f. 209-210.

g. *Bulla Innocentii pp. III de electione Thomae Mauroceni, constantinopolitani patriarchae, a.* 1205, f. 210.

h. *Bulla altera eiusdem ad Rainerium filium ducis Venetiarum et consiliarios, a.* 1205, f. 211.

i. *Sacramentum presbyteri Aegidii, canonici s. Sophiae ecclesiae constantinopolitanae, a.* 1205, f. 211.

k. *Sacramentum regis Iohannis Hierusalem de observatione pactorum, a.* 1231, f. 212.

l. *Concordia inter Ioannem regem Hierusalem, imperatorem constantinopol. electum, et Iacobum Theupolum ducem Venetorum, a.* 1231, f. 214.

m. *Sacramentale Goffredi de villa Arduina, a.* 1209, f. 215.

n. *Confirmatio pactionis et societatis factae a d. Petro imperatore et Iole imperatrice constantinopolitana, a.* 1217, f. 215.

o. *Pactum pacis et concordiae factae inter Theodorum Lascarum et d. Iacobam Theupolum, tunc constantinopolitanum potestatem, a.* 1219, f. 216.

p. *Pactum quod fecit d. Robertus imperator constantinopolitanus cum d. Marino Michaele rectore Constant., a* 1221, f. 217.

q. *Privilegium d. Roberti eiusdem de facto camporum regiae civitatis, a.* 1224, f. 218.

r. *Privilegium Michaelis Comani* [Comneni], *a.* 1210, f. 218.

s. *Sacramentum Cononis de Betuna, a.* 1219, f. 218.

Documenta haec ad Orientem se referunt.

t. *Concessio ecclesiae s. Georgii martyris, et monasterii eius inchoatio, facta per sereniss. dominum Tribunum Memmo Venetiarum ducem Ioanni Mauroceno monacho et abbati supradicti monasterii. Ducale privilegium, a.* 982, f. 219.

u. *Epistolae ducis Petri Gradonici de coniuratione Baiamontis Theupoli, aliaque a Muratorio edita,* f. 223-233.

v. *Aedificatio antiquae Venetiae — De origine Francorum — Origo Tartarorum qui et Zacathai dicuntur — De d. Thomae apostoli miraculis,* f, 234-237.

w. Friderici *imperatoris diplomata duo,* f. 240-242.

x. *Ludus Tarvisii celebratus, ex chronica paduana, a.* 1214, f. 244.

y. Raynerii Zeno, *ducis Venetiarum, litterae octo, ann.* 1264-1265, f. 245-249.

z. *Ordo processionis scholarum,* f. 249.

aa. Alexandri *pp. III. indulgentiae duae concessae ecclesiis s. Mariae Charitatis Venetiarum, a.* 1177, f. 251.

bb. Petri Gradonici, *ducis Venetiarum, epistola ad papam, cum alia Cassani regis Persarum ad Henricum regem Cypri, a.* 1300, f. 255.

cc. *Excerpta ex chronicis d. Bernardi Iustiniani,* f. 256.

dd. *Carmina in marmore incisa in exteriori pariete ecclesiae d. Ioannis in promontorio Salborii territorii Pirani,* f. 256.

ee. *Magni cancellarii Venet. ab a.* 1268 *ad* 1586, f. 257.

Duplex documentum **dd, ee** pluries, a Berardello hucusque, publici iuris factum est.

Cod. 187 chart., saec. XVIII, a. 314, l. 210 [L. X, VII]. X.

Chronica serenissimi Andreae Dandulo, Venetiarum ducis, ab antiquissimo originali fidelissime transcripta.

a. *Edicto Danduli in cappellanos s. Marci, paucisque aliis praemissis quae a Muratorio edita sunt, incipit chronicon maius, in libros, capitula et partes distributum,* f. 5-303.

b. *Tomus secundus cum continuatione, domino Benintendi Ravagnano magno cancellario Venet.,* f. 304-310.

Pars tantum primae continuationis exstat.

c. Raphayni Caresini, *continuatio chronicorum Andr. Danduli,* f. 310-381.

Ea anepigraphe, nullo spatio a praecedenti interiecto, data est.

d. *Documenta,* f. 382-400.

Edita a Muratorio leguntur loco cit., col. 483-499.

e. Blondi Flavii, *de origine et gestis Venetorum.* « Magnum, » Francisce Foscari .... negotium ac omnium magis quae » excogitari possint . . . », f. 400-412.

Opellae iam editae partem habet codex, a principio ad adventum Alexandri pp. III Venetias, usque verba: *imperatore romano vestris auspiciis vestro concluderet* [interventu].

f. *Aedificatio antiquae Venetiae — De origine Francorum — Origo Tartarorum — De d. Thomae apostoli miraculis,* f. 412-417.

g. *Diplomata duo Friderici imperat. — Ludus Tarvisii — Ordo processionis scholarum — Litterae ducis Rainerii Zeni, ann.* 1264, 1265 — *Bullae Alexandri pp. III — Epistola ducis Petri Gradonici,* 19 *martii* 1300, f. 418-439.

Unde hoc exemplum malae lectionis sumptum sit ignoro.

Cod. 188 chart., saec. XVIII, a. 303, l. 202 [L. X, IX]. X.

Chonicon Andreae Danduli, ducis Venetiarum.

I. *Chronicon maius bina manu exscriptum,* f. 1-283.

II. *Appendix chronici,* f. 285-306.

Est appendix prima his verbis absoluta: *Finis aliorum annalium seren. ducis Andreae Dandulo, usque* 1342.

III. *Chronica edita per me Raphainum de Caresinis, cancellarium Venetorum, continuando historiam iam chronicam compilatam per illustr. memoriae dominum meum d. Andream Dandulo ducem,* f. 307-371.

Historia cum triplici partitione belli hungarici finit: *absque haeredibus ab ea descendentibus.*

IV. *Litterae ducis Rainerii Zeni — Ludus Tarvisii — Ordo processionis scholarum — Privilegium ecclesiae s. Georgii*

— Blondi Flavii. *De origine et gestis Venetorum — Origo Francorum — Origo Tartarorum — De d. Thomae ap. miraculis*, f. 371-405.

Haec in aliis codicibus obvia.

V. *Additamenta, manu Petri Fuscareni: Indulgent. Ascensionis — Epistola domino Papae — Historiola ducis Antonii Venerii, ann.* 1302-1501, *partim latine, partim dialecto veneta — Bullae pontificum Pii II et Sixti IV, indulgentiis confirmandis*, f. 405-419.

Duo extrema ex codice 192 sumpsit Fuscarenus.

VI. Andreae Danduli *ducis chronicon breve*. « Cum Deus » omnipotens a quo omnia subsistentia sumpserunt initium... »; finit: « in Domino recubuit et sub porticu sancti Marci tumu- » latus fuit », f. 1-14.

Textum integrum, putidis scatentem erroribus, Fuscarenus probabilius exscripsit ex codice 191.

VII. *Sacramentum nuntiorum Balduini comitis Flandriae factum inclyto domino Henrico Dandulo duci Venetiarum, pro passaggio terrae sanctae, a.* 1210 — *Sacramentum Theobaldi, comitis cretensis et palatini factum praefato domino Henrico Dandulo duci, a.* 1210 — *Sacramentum Ludovici comitis Val. et Claramontis factum supradicto Henrico Dandulo Venetiarum duci, a.* 1210 — *Domini Balduini, comitis flandrensis et Theobaldi comitis blesensis pactum cum praefato domino Henrico Dandulo pro passaggio terrae sanctae, a.* 1201 — *Pactum initum inter dominum Henricum Dandulo ducem Venetiarum et Bonifacium marchionem Montisferrati et Balduinum comitem Flandriae et Ludovicum comitem blesensem in captione urbis Constantinopoleos, a.* 1204 — *Pactum aliud simile serius actum*, f. 15-20.

Edidit Muratorius loco cit., col. 325-328.

VIII. *Copia ex archivio pataviensi accepta. Quando civitas Venetiarum foeliciter aedificata fuit.* « Anno nativitatis d. n. » I. X. 421, ultimo anno Innocentii papae... », f. 20.

Documentum apocryphum, etsi aliis quoque codicibus insit.

IX. *Felix civitas Venetiar. quando aedificata fuit*, f. 21-23.

Eadem ac antecedens, paulo fusiori sermone.

X. *Appendix chronici Andreae ducis Danduli*, f. 24-31.

Compendium chronici, ab anno 1280 ad 1342.

Ante Svaierum codicem possederat Petrus Fuscarenus, a Marco Fuscareno, qua diligentissimus chronicorum venetorum collector laudatus (1), qui manu propria praemisit indicem rerum in codice pertractatarum, alterum rerum alphabeticum contractiorem; notas marginibus apposuit.

Cod. 189 chart., saec. XVI, a. 310, l. 217 [L. X, CXXXIX]. X.

Chronicorum serenissimi principis Andreae Danduli ducis libri IV, V, VI et VII.

Cuique libro praeit tabula capitulorum et partium, ut cod. 181, qui aetate, forma, scripturae ductu, quandam cum hoc refert congruentiam. Exinde, puto, utrumque in unum coegit Ioannes Vincentius Pinelli, qui cum plura ex codice *Michealis* ad proprium [modo *Ambrosianum*] parandum excerpserit, hanc notam apposuit exemplo Marci Fuscareni: « Li primi quat- » tro libri della cronaca estensa sono stati copiati dal libro di » March' Antonio Micheli » (2). Quin Tartarottus idem fere asserit in dissertatione *de auctoribus a Dandulo laudatis,* ubi allegat *codicem* 181 *bibliothecae d. Marci, omnium quos hactenus viderim vetustissimum* (3).

Cod. 190 chart., saec. XVIII, a. 281, l. 205 [L. X, CLIII]. Z.

Danduli, *chronicorum libri IV, V, VI et VII.*

Exemplum codicis antecedentis, sine tabulis capitulorum et partium quae in eo occurrunt, harum tamen indicatione marginibus apposita. Tria folia prima scripsit Apostolus Zeno, qui sua manu quaedam in principio emendavit.

Codex malae lectionis habet folia 96.

(1) *Letteratura veneziana,* lib. II.
(2) Foscarini. *Letteratura veneziana,* lib. II.
(3) Muratori. *Scriptt. rer. ital.,* XXV, col. VI.

Cod. 191 membr., saec. XIV, a. 270, l. 210 [L. X, CCXCVI]. D.

In Christi nomine Amen. Incipit chronica per annos Domini divisa, de urbe et tocius provincie Venetiarum inicio, constitutione ducum ac laudabilibus operationibus sub ipsis gestis summarie faciens mentionem. « Cum Deus omnipotens a quo subsi-» stencia sumpserunt inicium, Venetorum ducatum ....
» Ego andreas Dandulo proposui sub brevi compendio .... »; finit: « Dictus dux [Barthol. Gradonico] cum ducasset annis...,
» mensibus duobus, in Domino occubuit, et sub porticali sancti
» Marci tumulatus iacet ».

Chronici huius brevioris [codicibus nostris 185, 188 obvii], a Dandulo exarati, nullus est fere codex qui auctorem indicet, unde modo *liber undecimus,* modo *tomus secundus* appellatur. Ioannes Vincentius Pinelli, codicis Ambrosiani conditor (1), ac Apostolus Zeno (2) opellam obtrudunt anonymam. Primus Muratorius in praefatione ad chronicon maius prooemium integrum protulit, quo operis et auctoris ingesta notitia.

Codicem, folior. 20, quem ex litterarum forma auctori coaevum dicere ausim, certe ceteris antiquiorem, commendant scriptura ad normam, litterae initiales rubro et caeruleo colore, structura voluminis lignea corio coccineo obducta.

Cod. 192 chart., saec. XV, a. 280, l. 193 [L. X, CCLIX]. N.

I. *Incipit chronica Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandulo, inclitum Venetiarum ducem, et primum de pronosticatione urbis.* « Rerum gestarum series brevi
» compendio scripturus sum, quas exactis temporibus populus
» venetus sub Marci evangelistae protectione mirabili incremen-
» to gessit. Imperante igitur Tiberio Claudio Augusto, anno
» scilicet Domini nostri Iesu Christi XLVIII, beatus Marcus
» evangelista in Aquileia primo ... », f. 1-53.

(1) Foscarini. *Letteratura veneziana,* lib. II.
(2) *Prefazione agli storici veneti,* I, p VII-VIII.

Vetus codex, summo pretio habendus, offert, nomine ducis Andreae Dandulo, chronicon a s. Marco evangelista ad annum 1342; quod si cum Danduli *extenso* conferas, nihil habet quod et in hoc ipsissimis verbis non occurrat, dummodo prooemium superius allatum excipias. Preterquamquod plura desunt quae in *extenso* tum ad historiam antiquam ecclesiasticam Italiae et Aquileiae, tum ad documenta patria, primis praecipue libris, se referunt: a libro octavo ad decimum duo exempla minus differunt. Praeterea nulla est librorum, capitum, partium divisio, quemadmodum in *extenso:* litterae siquidem initiales, rubro colore cuique partitioni appositae, anni electionis ducum ac eventuum, ita ut *annales* quam *chronicon* appellari mereatur.

II. *Incipit chronica* Raphaini de Carisinis, *cancellarii Venetorum, continuando ystoriam post chronicam illustr. dom. Andreae Dandulo, inclyti Venetiarum ducis.* « Quia bonarum rerum est » series propaganda . . . », f. 53-72.

Translatione partium in capitulis, et additamentis vel ommissionibus, ab editione differt aliquantisper: exemplo sit vita Autonii Venerii, quae in aliis codicibus, usque ad donationem Mariae de Engino, hic vero a nominibus duodecim legatorum obviam duci missorum ad finem vulgari sermone procedit, quibusdam de Venerio ac vita Michaelis Steni additis.

III. *Notae veneta dialecto, quae nostris quoque codicibus* [Z. I., CXVII; I. VII, DCCLXX] *insunt,* f. 72-77.

Compendium versionis additionum a chronico latino Ioannis Bembi, quod Muratorius loco cit., col. 513-524 ex codice Ambrosiano edidit.

IV. *Vitae breviores ducum Thomae Mocenici usque ad Augustini Barbadici, qui occubuit a.* 1501, f. 77-79.

V. *Adnoto demum quae passim addita nullam constituunt horum chronicorum partem.*

a. *Littera ducalis Petri Gradonici* [a. 1310] *a Muratorio prolata l. c., col.* 486-487, f. 80.

b. *Bulla Alexandri pp. III de indulgentiis Ascensionis, item publici iuris factae ibi, col.* 304-306, f. 84-85.

c. *Bullae Pauli pp. II duci Christophoro Mauro* [a. 1465], *Sixti pp. IX* [a. 1477] *ac huius rescriptum patriarchae Vene-*

tiarum [a. 1481], *nullibi legendae, nisi in fragmento a Pètro Fuscareno inde sumpto cod.* 188, f. 85-86.

VI. *Do item notas marginales.*

a. « Ad confirmationem victoriae suprascriptae [Veneto-» rum in Fridericum a. 1177] in lobia Ferrariae haec carmina » cum tali suprascriptione, scilicet *Apud Sablonà super hostium ecclesiae scripta sunt.*

« Heus populi celebrate locum, quem tertius olim
» Pastor Alexander donis celestibus auxit . . . ».

b. *Dialecto veneta inscriptum est tempus translationis et erectionis utriusque columnae* [in piazzetta], *constructionis aedificiorum Giustizia vecchia e nova* ec. *e lo ponte di rialto la prima volta, et collui che lo fabricha fo el baratier che drizo le collone a s. Marco. E fo del* 1190, f. 31.

c. *Ordo novus aevo ducis Marini Mauroceni institutus pro électione ducum: Mis. Marin Morexini* ec. *Prima le da saver che morto el doxe et sepelido, incontenente vien sonado el conseio, et vien electi cinque zentilomeni* ec., f. 40.

d. *Chomo fo prexo de serar el gran conseio da questo tempo in avanti che fo del* 1297, *adi ultimo setembre* ec. *per chaxon che infino a mo lo sia stato consuetudine* ec., f. 51.

e. *Apud hostium ecclesiae s. Antonii in tabula marmorea sic scriptum est. Anno Domini* 1346 *in la festa de ogno santi in lo tempo delo inclito signor mis Andrea Dandolo doxe de Venexia, fo metuda la prima piera de questa benedeta giexia de sancto Antonio de Viena, et cantata la prima messa* ec., f. 54.

f. *Nota chomo nel* 1425 *adi* 8 *hotubrio el fo creato* 6 *zintilomeni zoe* 3 *de là da chanal e* 3 *de quà ad extimar tuto el stabelle de Venexia,* f. 78.

Summa pecuniae ducata 3,598,450 colligebat: hanc notam eandem praebet folium *custodiae,* uti dicunt, membranaceum *verso;* quo memoria quoque ingesta gelu in lacuna: *Noto chome adi* 10, 11, 12 *zener* 1490 *el se vegniva da mergara* [Malghera] *in chanalregio suxo per la giaza con el bestiame grosso. La becharia et con cavalli con some de robe senza alguno detrimento.*

g. Henricus de Arimino, *theologus ac philosophus eximius*

in tractatu de iustitia. Cap. XXIII inc.: « Inter omnes politias » que nostris temporibus in populo christiano fuerunt..... »; finit: « provisione sublevare nititur ec. ». — *Nomina ducum, serie chronologica a Paulo Anafesto ad Franciscum Donatum* [el. a. 1328], *misso Petro Candiano IV,* f. 92.

Res quae minus intersunt libenter praetermitto, chronologiae theorias, tabulas lunares, praecepta salutaria scholae salernitanae quae passim occurrunt.

Cod. 193 chart., saec. XVII, a. 335, l. 299 [L. X, CCCLI].

I. Andreae Danduli, *chronicon extensum,* p. 1-224.

Nullam librorum, capitum, partium divisionem tituli pertractatorum sufficiunt. Textus, idem re ac codices plerique differt admodum lectione.

II. *Continuatio prima,* p. 224-248.

Absunt proditio Theupoli et nomina electorum ducum.

III. *Chronica Raphaini de Carisinis cancellarii veneti, continuando ystoriam post chronicam ill. dom. Andreae Danduli* ec., p. 248-331.

Vitae Ant. Venerii pars potior itale data est, ut codice 192.

IV. *Continuatio tertia, annis* 1497-1545, p. 332-362.

V. *Epistola Petri Gradonici ducis — Indulgentia Ascensionis — Epistolae Pauli pp. II et Sixti pp. IV,* ut in aliis codicibus, p. 362-384.

Cod. 194 chart., saec. XVII, a. 335, l. 230 [L. X, CXXXVII]. Z.

Incipit chronica [abbreviata] *Venetorum, edita per sereniss. dominum d. Andream Dandulo, inclitum Venetiarum ducem, et primo de pronosticatione urbis.* « Rerum gestarum series brevi » compendio scripturus sum..... »; finit: « Dictus dux cum » ducasset annos III mens. 11, in Domino occubuit, et sub por» ticali s. Marci iacet tumulatus ».

Apographum codicis praecedentis concludit prima continuatio, missis Caresino ac ceteris additamentis.

Sub fine, codex foliorum 100 inscribitur: *Chronica Danduli*

in bibliotheca s. Georgii Ven. incipit: Patronus ecclesie ec. *desinit: sepulture traditur.*

Cod. 195 chart., saec. XVII, a. 290, l. 280 [L. X, CCLXII]. N.

Idem ac praecedens, cuius est apographum, foliis 158.

Cod. 196 chart., saec. XVII, a. 380, l. 268 [L. X, VI]. X.

Idem, nullo exscriptionis discrimine, foliis 77.

Cod. 197 chart., saec. XVIII, a. 293, l. 203 [L. X, CCLXXVII].

Idem, ex codice Regio parisiensi VIMCLXII [6162] sic descriptus: « Codex chartaceus, olim Colbertinus. Ibi continentur: 1.° *Excerpta ex chronicis domini Andreae Dandulo, incliti Venetiarum ducis: ad calcem subiicitur catalogus ducum Venetiarum, ab urbis origine et Paulutio Romano, primo duce, ad annum* 1480 *et Ioannem Mocenicum* » (1).

Principio voluminis, folior. 233, scripsit sua manu Apostolus Zeno: « Anno aerae christianae 1724. Cronaca del Dandolo tratta da una copia che si conserva dal sig. procuratore Tiepolo di s. Apollinare, fatta scrivere in Parigi sul manoscritto ch' è nella biblioteca Regia ».

Cod. 198 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 200 [L. X, CLIV]. Z.

Idem chronicon abbreviatum.

Foliis extremis 164-165 occurrit index ducum a Paulutio Anafesto ad Bartholomaeum Gradonico.

Cod. 199 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 220 [L. X, V]. X.

Idem chronicon abbreviatum.

Compendium in exemplo hoc finit ut in chronico extenso, ad annum 1280.

(1) *Catalogus codd. mss. biblioth. Regiae.* Parisiis, t IV, p. 208-209.

Singulare est quod locus adventus Alexandri pp. III Venetias duplex oblatus est pag. 150-151. Primus qui legitur in chronico extenso, quod habent Muratorius (1) et codices mss.; alter qui in notis cod. Michaelis 183 occurrit, titulo: *In alio autem exemplari legitur ut infra.*

Codex, paginarum 254, gerit in fronte originem annumque exscriptionis: 1713. *Transumpta ex exemplari v. n. d. Michaelis Fuscareno quondam v. n. d. Laurentii.*

Cod. 200 chart., saec. XVI, a. 410, l. 283 [L. X, CXXXVI]. Z.

Nomina ducum cum suis actibus chronicae Andreae Dandulo. « Praedecessorum nostrorum auctoritate testante; equidem ante » constitutionem urbis Venetiarum praesentis, altera Venetia » fuit de qua stilo historiographo, memoriam facit antiquitas, » et ab Antenore, subversionis Troiae temporibus, primordium » describitur assumpsisse... »; finit: « fuit in ecclesia s. Marci » sub porticu tumulatus cum maxima reverentia et honore. Ex- » plicit chronica compendiose et eleganter edita per seren. dom. » dom. Andream Dandulo inclitum Venetiarum ducem ».

Quae in prooemio et ducum vitis quoad materiem excussa sunt, ea verosimilius librario persuaserunt opus, qua chronici compendium, Dandulo tribuendum. Inuunt prorsus contrarium stilus rudior, narrationis indoles, anni adscripti, dictio: *noster dux qui hodie est.*

Volumen foliis linteis constat 47, quorum unumquodque duplex glutine membranis adhaeret, lectionarium ecclesiasticum ex saeculo XI referentibus.

Cod. 201 chart., saec. XVII, a. 300, l. 206 [L. X, CXXXVIII]. Z.

I. *Appendix chronici Andreae Danduli.* « Ioannes Dandulo » dux hoc solium electionis... », f. 1-6.

Principio statim continet fragmentum chronici brevioris ab anno 1280, quo finit extensum, ad annum nempe 1342, ad-

(1) Loco cit., col. 301.

ditis tantum nominibus electorum ducum. In calce lego: *Finis aliorum annalium usque ad haec tempora* 1342. Haec eadem occurrunt in codice Vaticano n. 5842, in huius apographo apud nos servato cod. 185. Aeque exstat in altero 186, ex quo hunc deductum censeo, si quae et quo ordine uterque continet diligenter considero.

II. Raphayni Caresini, *continuatio chronici veneti Andreae Danduli, ab anno* 1342 *ad* 1383. « Quia bonarum rerum est se» ries propaganda, ut illustrium actuum reficiatur memoria... », f. 7-57.

Chronicon primigenium, additamento nullo, legendum in *Scriptt. rer. ital.*, XII, col. 417-483.

III. *Exempla chartarum quae ad chronicon Andreae Danduli referuntur, edita a Muratorio loco cit.*, col. 483-499.

IV. Blondi Flavii *forliviensis, de origine et gestis Venetorum*, f. 72-80.

Eadem, aeque mutila, historiola, ac in codice 187.

V. *Aedificatio antiquae Venetiae — Origo Francorum — Privilegia ecclesiae torcellanae et s. Georgii — Ludus Tarvisii — Ordo processionum scholarum — Litterae Rainerii Zeno — Indulgentiae Ascensionis — Alexandri III litterae*, f. 72-80.

Eadem fere quae codicibus 186-188.

Cod. 202 membr., saec. XIV, a. 310, l. 240 [L. X, XXXVI*]. Ma.

Hec est chronica Venetiarum per annos Dom. nostri Iesu Christi divisa, continens inter ipsam primo qualiter Rivoaltina civitas constructa fuit vel hedificata, nec non de aliis locis circavicinis provincie Venetiarum. Subsequenter narrat qui duces fuerunt in Heracliana, in Civitate nova, in Methamauco, similiter et in Rivoalto, et que suo tempore gesta fuerunt: ultimo insertum est omnes rectores qui fuerunt per ducalem magnificentiam destinati, tam ad partes Dalmatie et Chroatie quam Ystrie, et a Grado usque ad Caputaggeris, nec non in Creta et in partibus Romanie, ac etiam mentio fit de procuratoribus sancti Marci etc. Facit etiam mentio singularis de stirpibus nobilium venetorum, videlicet de qua parte venerunt et unde originem habuerunt.

« Iuxta nostrorum antiquorum narrationes, duas reperitur civi-
» tates Venecie nuncupatas, de quarum prima in ystoriis agitur.
» antiquitatis fundamentum et principium ab Anthenore assum-
» psisse, tempore destructionis magne urbis Troiane, currentibus
» annis a mundi constitutione MMMMXX ».

Praeest tribus foliis index generalis.

Chronicon per partium titulos refero ut facilius inferri possit cui auctori et tempori sit tribuendum.

a. Actum primum de *hedificatione Venetiarum* [1421] *et Troie — Iasone — hedificatione minoris Troie et destructione maioris — hedificatione romane urbis — habitatione Anglie — habitatione Francie — hedificatione Neapolis et terre Gaiete — constructione Verone — hedificatione prime Venetie et etiam Patavie i. Padue — habitatione Sicilie ac etiam Tuscie — inhabitatione Calabrie — hedificatione Altilie, Opitergii, Aquilegie, Concordie et Asyli — hedificatione Rivoalti — hedificatione Methamauci et similiter Albiole, Pelestrine et Clugie — hedificatione Gradi — destructione multarum civitatum per Atilam — constructione Caprularum — hedificatione civitatis Heracliane — hedificatione Torcelli, Maiurbii, Burani, Amuriani, Constanciaci et Aymani — constructione Brondoli — devastacione multarum civitatem facta per Atilam — mala fine Atile — hedificatione multarum civitatum — translatione sedis Aquilegie in Gradum*, f. 3-10.

Sunt qui Petrum Iustinianum, cuius chronicon dolemus deperditum, auctorem putent, sed iniuria, quod ille saeculo decimotertio floruerit. Quin verba loci ex eo chronico allata in ms. Morari, eadem quae in Dandulo, ubi agitur de electione Rainerii Zeni, sunt: *Infrascriptos XLI ex nobilibus et antiquis popularibus pro celebranda ducis electione eligi procurarunt;* in codice autem nostro: *Ab infrascriptis XLI nobilibus et antiquis popularibus anno . . . . . . nunciatus est.* Confer Fuscarenum: *Della letteratura veneziana,* lib. II.

b. *Duces qui ducaverunt in Heracliana in Civitate nova. a Paulucio* [a. 660] *ad Ursium tercium et ultimum ducem* [a. 701]. f. 11.

c. *Magistri militum qui magisterii dominium in Metha-*

mauco tenuerunt, a Dominico Leone [a. 701] *ad Ioannem Fabriciaçio* [a. 707], f. 12-13.

Cum chronici auctor asserat Ursium Ypatum, *ducem ultimum in Heracliana a.* 690 *electum, interfectum vero anno XI, mense vero quinto sui regiminis*, et alterius: *Usque ad sex annos non fuit aliquis vocatus in ducem*, anni extremus Ursii et primus Leonis minime congruunt.

d. *Duces qui ducaverunt in Methamauco, a Deusdedit* [707] *ad Obelerium sive Berengerium et Beatum eius fratres*, f. 13-15.

e. *Duces qui ducaverunt in Civitate nova Rivoalti, a Beato* [a. 780], f. 18-71.

Paucis interiectis lineis, sequitur: *Hic fuit primus dux electus in Rivoalto. Angelus Particiaçio seu Baduario* [a. 782]... Seriem absolvit Vitalis Michael *dux trigesimotertius et ultimus per potentiam.*

f. *Duces qui in Rivoalto per electionem creati sunt, a Sebastiano Ziani* [a. 1172] *ad Ioannem Delphinum ducem* 52.um *et* 19.um *per electionem*, f. 72-149.

g. *Proles nobilium venetorum infrascriptae sunt*, f. 170-188.

Familiae undecim super trecenas numerantur, quarum quaedam nomen tantum, quaedam et historiolam et scutulum, cum insigniis coloribus obductis, gerunt. Plures in fine habent adiectum verbum *venerunt*, ad originem innuendam.

h. *Varia de antiquis tribunis, nobilibus viris insularum, civibus de multis et diversis partibus, duodecim nobilioribus familiis*, f. 189-191.

i. *De modo quo duces scribunt imperatori constantinopolitano ab anno* 1259 *citra, et quo commune Veneciarum omnibus vel Venetis vel exteris*, f. 191.

k. *Nomina procuratorum ecclesiae s. Marci et commissariarum, ab anno* 1232, f. 192-193.

l. *Nomina rectorum Sclavoniae*, f. 194-200.

m. —— *a Grado ad Caputaggeris*, f. 201-210.

n. —— *Ystriae*, f. 210-220.

o. —— *Romaniae*, f. 221-228.

p. —— *Trivixanae*, f. 229-233.

Additum folio 234 vaticinium de Constantinopoli.

Bisancii urbis mansio. Constantini
Roma Babilon et Syon alia nova...

Cod. 203 chart., saec. XV, a. 300, l. 223 [L. X, CXXXVII]. N.

Chronicon Venetorum origines complectens ab anno edificationis Troie usque ad annum MCCCLXXXII.

I. *Haec est chronica Veneciarum per annos domini nostri Iesu Christi divisa, continens* ec. « Iuxta nostrorum antiquorum » narrationes ... », f. 1-75.

Chronicon idem est ac codice superiori, f. 1-149 prolatum. Quod autem sit illius exemplum, vel quod codex uterque ab uno eodemque sit exscriptus haec evincunt:

a. Nomina quorundam ducum utrinque pariter exscripta: Iohannes Fabriciacio; Mauritius consul; Angelus Iustinianus; Iohannes Particiacio seu Baduario, Petrus Trandominicus; Petrus Candiano sive Sanuto; Petrus, Otto, Ursius, Dominicus Ursiolo, Aureus Mastropetro.

b. Quae epitaphia vel integra, vel per partes, in codice antiquiori missa sunt, ea et in recentiori, huic tamen quae deerant manu seriori additis.

c. In utroque pariter codice, unicuique duce ab Auro Mastropetro ad Rainerium Genum adiecta sunt nomina quadraginta electorum, ut unius supra quadraginta a Laurentio Teupulo ad Ioanaem Delphinum, exceptis Ioann. Dandulo et Petro Gradonico.

d. Codex hic habet, ut inferius, exscriptas sectiones litteris **g-i** praecedentis notatas.

II. *Pars chronici veneti Raphayni Caresini a duce Laurentio Celsi ad mortem Michaelis Mauroceni* [1382]. « Laurencius » Celsi dux existens capitaneus generalis chulphi... », f. 75-95.

Edidit Muratorius in continuatione chronicorum Andreae Danduli (1).

III. *Proles nobilium venetorum infrascriptae sunt*, f. 96-100.

(1) *Scriptt rer. ital.*, t. XII. col 428 470.

Nomina familiarum centum sexaginta sex, earundem quae in codice superiori fol. 176-184, non tamen eadem cura.

IV. *Isti sunt nobiles et tribuni qui post hedificationem civitatis Rivoalti in ipsam primitus habitare venerunt,* f. 101-102.

V. *De modo quo duces scribunt imperatori constantinopolitano et communi Veneciarum,* f. 102.

Utrumque idem est ac codice superiori, f. 189-191.

VI. *Epistola Bernardi de cura et modo rei familiaris utilis* [utiliter] *gubernande, et qualiter patres familias debeant se habere,* f. 103-104.

Vide *Biblioth.*, II, 91; IV, 10.

VII. *Questi sono lecklipsis del sole da* 1406 *fina* 1433 *chalculadi post meridiem,* f. 104-106.

Pictura lineari orbes eclipsium descripti sunt ab a. 1406 ad 1442.

Cod. 204 chart., saec. XV, a. 278, l. 202 [L. X, CXLV]. Z.

I. Blondi Flavii, *foroliviensis, breviarii de urbe veneta origine et gestis rebus.* « Venetam urbem ad annum salutis sextum » quinquagesimum et quadringentesimum condi . . . », f. 2-30.

Huius breviarii exarandi consilium auctor, in prooemio Francisco Foscari, senatui et patriciis venetis, sic aperit: « Si » quis invidia et odio carens ea viderit, attente legerit quae in » romani imperii inclinationis historiis, triginta iam et duobus » libris scripta sunt a nobis, faciliter intelliget Venetis solis » aeque ac ceteris omnibus Christianis simul acceptum deberi, » Saracenos hactenus Italia et Aegaei, Ionii, superique marium » insulis pulsos esse. Quae quidem scriptae a nobis historiae le» vem et mutilatam habent gestorum a Venetis mentionem, » cum in tanta quam complexi sumus romani olim totius im» perii historia non licuerit seriose ac diffuse a Venetis gesta » attingere, quibus ordine et copiose explicandis separatam et » quidem amplam conficere possemus historiam. Quod quidem » facile indicabunt ea quae ad huius temporis propositum, ex » mutilata, uti diximus, in nostris historiis mentione, in hoc » breve opusculum identidem restringemus ». Blondus [vita

functus a. 1463] gesta a Venetis ad annum usque conditae urbis octogesimum trigesimum quartum enarrat; ceteris ad principium saeculi XV in breviorem sermonem congestis. Historiolam excipit nota: *Finis breviarii Blondi Foriliviensis de urbis venetae origine et gestis rebus, anno Christi Dei MCCCCLIIII, mense iulio.*

Opus prodiit Veronae 1481, Basileae 1531, 1559.

II. Pauli Mauroceni, *de rebus ac forma reipublicae venetae, Gregorio Heimburg, Germanorum doctori praeclarissimo.* « Saepenumero equidem poscere visus es, humanissime pater, cum » principatum hunc . . . », f. 31-48.

III. Eiusdem, *defensio Venetorum, ad Europae principes, contra obtrectatores.* Prooemium cardinali Marco Barbo: « Cum » improperantes plurimos et in Venetos . . . . »; textus: « Succensurum mihi neminem iure censeo, beatissime pater . . . », f. 49-78.

Utrumque Mauroceni opus ex codice nostro 75 classis IX descripsi tomo III huius *Bibliothecae ms.*, p. 56-58; qua vero anecdotum publici iuris feci ibidem, p. 187-264.

IV. Antonii Donati, *compendium gestorum a ducibus venetis a Paulo I* [a. 697] *ad Nicolaum Marcellum* [a. 1473]. « Paulus » primus dux Venetie laudatus in Heraclia que nunc Civitas » nova appellatur », f. 79-93.

Auctor, Andreae filius, Romae pro Venetis orator, nuncupat opellam *paucis lucubratam noctibus* Hieronymo Georgio petenti *ut nostri principatus exordia praeteritique facta temporis, quae apud alios latius diffusa sunt, colligerem atque sub singulis quaeque principibus gesta signarem potius quam perscriberem.* De breviario et codice haec Marcus Fuscarenus (1): « Più ampio » argomento, rispetto al maggiore spazio degli anni, scelse Antonio Donato cavaliere, scritte avendo le vite de' dogi sino a » Nicolò Marcello. Piacquegli però di stenderle tanto succinte » che l'opera sua soddisfà poco alla curiosità de' leggitori. Donde avviene che rimanga inedita, benchè dettata in buon latino, e fosse intenzione dell'autore di pubblicarla. Un testo a

(1) *Letteratura veneziana*, lib. III.

» penna [hunc eundem] del secolo quintodecimo vi abbiamo » veduto presso il ch. Zeno ».

Codicem, cuius titulum littera initialis et insignia alicuius cardinalis minio et auro obducta exornant, ante Zenum possederat Augustinus cardinalis Valerius qui eius mentionem ingerit libro XVIII operis: *De utilitate capienda ex rebus gestis Venetorum.*

Cod. 205 membr., saec. XV, a. 262, l. 193 [L. X, CXLIII]. Z.

I. Laurentii de Monacis, *chronicon civitatis Venetiarum. Libri XVI.* « Civitates initium primis temporibus habuere. Nam » et Chaim primogenitus primam constituit civitatem .... », f. 1-179.

Chronicon a Paulucio Anafesto [a. 697] ad Marinum Faletrum [a. 1354] excurrit, libro primo *infantia venetae urbis* appellato, altero *adolescentia.* Qua religione auctor opus excutiendum sumpserit, in prooemio enarrat: « De gestis, moribus et nobilitate » huius divinae civitatis scribere, Deo auxiliante, aggredior, ut » collegi ex libellis quorundam antiquorum civium, qui gesta » sui temporis inculto quidem sermone, sed simplici et compen- » diosa veritate scripserunt; ex archivo publico Venetorum, in » quo reconditae sunt originales scripturae venetarum rerum, » veterum et novarum; ex chronicis et annalibus aliarum civi- » tatum, in quibus praeclara multa incidenter de Venetis inse- » runtur. Reperi et nonnulla notatu digna quae quidam singu- » lari commendavere memoriae. Nec praetermittam quod vel » meis vidi temporibus vel a fide dignis senioribus audivi ». Promissa auctorem exsolvisse uno ore testantur Ludovicus et Marcus Fuscarenus, Franciscus Barbarus, Angelus Maria Quirinus, Apostolus Zenus, Ludovicus Muratorius. Pleraque ex chronico Andreae Danduli sumpta complent egregie quae ille, Cretae cancellarius, de ea insula enarrat; quam laudem sponte tribuit Petrus Iustinianus, dum frequentes Cretensium rebelliones in sua historia exponit.

Opus universum publici iuris fecit Flaminius Cornelius Venetiis, a. 1758: fragmentum ex libro VI Io. Petrus Pinellus:

Funestae pestis quae anno a Christo nato 1347 *venetam urbem afflixit descriptio* [Venetiis, 1631, 4.°]: librum decimum tertium ex recensione Felicis Osii, Dominicus Molinus cum *Albertini Mussati historia augusta* [Venetiis, 1636, p. 79-89] quod *Burini vitam* complectatur: eundem Burmanus in *Thesauro antiquitt. Ital.*, t. VI, p. I.

Ex edito exemplo eundem librum protulit Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, t. VIII, c. 135-138, non tamen sine ommissionibus, quae editionem illam antiquiorem redolent. Ideo Apostolus Zeno Vindobona die 3 aug. 1726 eidem Muratorio scribit: « Spiacemi che non sia giunto opportunamente un ordine da me » dato a mio fratello in Venezia di collazionare il XIII libro di » Lorenzo de' Monaci, già stampato in Venezia e ora da voi in- » serito nel tomo VIII da me però non anche veduto, con un » *codice ch' io tengo nella mia libreria in carta pecora*, assai vi- » cino al tempo in cui viveva l'autore; nel qual codice non solo » si contiene il detto libro, ma tutto il restante dell'opera, man- » cante solo nel fine di poche pagine. Questo codice credo che » sia il più antico di quanti ne abbiamo della medesima storia, » poichè due o tre altri ch' io ne ho veduti, scritti di man più » recente, finiscono appunto dove finisce anche il mio, di cui » eglino saranno forse una copia. Io volentieri ve lo avrei sin » da principio comunicato, se quello non fosse che un' istoria » della repubblica veneziana, fino ai tempi dell' autore conti- » nuata: ma ben voi sapete i miei scrupoli e i miei riguardi. » Per altro ella sarebbe dignissima della pubblica luce, poichè » non vi ha altro istorico veneziano che più esattamente descri- » va le cose veneziane nel regno di Candia » (1). Tanti viri iudicium huc afferre non distuli, ut late pateat quo pretio sit habendus codex noster, qui Zeno iamdiu pertinuerat.

Quo tempore auctor floruerit, idem indicat f. 51: « Hoc » etiam tempore quo scribo, ducante Francisco Foscari, Tessalo- » nica urbs antiquissima et nobilissima caputque thessalici re- » gni ni erepta fuisset per Venetos de faucibus Teucrorum ob- » sidentium illam, pervenisset utique sub potestate illorum... ».

(1) *Lettere*. Venezia, 1785, VI, p. 130.

Ex Sanudo autem in *Vite dei Dogi* (1) constat Thessalonicam a Venetis receptam anno 1424, ammissam a. 1430. Item f. 178: « Reliquiae tamen eius [pestilentiae] .... afflixerunt hunc » miserum mundum usque in hunc annum 1428 ».

II. *De bello carrariensi.* « Fractis Scaligerum tyrannorum » viribus nec diu Veneti in ocio fuere. Nono bello cum Franci- » sco Carrariensi orto ... », f. 180.

Fragmentum ex historia veneta Sabellici verbotenus sumptum, codice quoque 208 obvium, edidit sub fine huius chronici Flaminius Cornelius, sine nomine auctoris.

Cod. 206 chart., saec. XV, a. 210, l. 140 [L. X, CCXCV]. D.

Ex chronico veneto Laurentii de Monacis liber XV. « Franciscus Dandulo dictus canis, quod cognomen exortum » fuit ... ».

Liber fere integer, quo actum *de bello gesto cum Alberto et Mastino de Scala fratribus, Andrea Dandulo duce* [1328-1338], bonae notae offert lectiones, quae editionem emendent, ut ex. gr. quo loco Cornelius p. 281, lin. 32 legit *contriburunt pacem,* codex habet *contrahunt pacem.*

Codici foliorum 26 deest quartum supra vigesimum.

Cod. 207 chart., saec. XV, a. 205, l. 160 [L. X, XLI^b]. X.

Epitome historiae venetae ab anno 1210 *ad annum* 1477, *ex Marco Antonio Sabellico potissimum desumpta.* « Veneti cum » iam nihil in continentem [sic] tenerent, contenti solo maris » imperio, praesertim rerum fortuna ... ».

Non epitome tantum ex Sabellico, sed loca promissiora ad litteram inserta occurrunt. Statim a principio locus ex Sansovino ad verbum respondet pag. 127 editionis venetae 1718. Tamen ex proprio penu compendii auctor citat fol. 5 *recto* testamentum Ubertini Carrariensis *in archivio procuratorum, quos*

(1) *Scriptt. rer. ital.,* t. XXII.

commissarios reliquit et executores. Fragmentum *de bello carrariensi* idem est ac cod. 205.

Codicem, folior. 116, iamdiu possederat Franciscus Amadi.

Cod. 208 chart., saec. XVI, a. 320, l. 225 [L. X, CCLVI]. Yc.

Petri Bembi, *fragmenta historiae venetae autographa.*

Ea sine ordine, frequentioribus lituris, primam operis nuntiant formam; Ceterum Petri Bembi historiae Venetiarum libros duodecim publici iuris factos ter constat.

Sub fine duplex accedit autographa epistola itale, anonymi ad Petrum Bembum a. 1535; Petri Bembi Hieronymo Saborniano a. 1509.

Codd. 209-210 chart., saec. XVI, a. 277, l. 210 [L. X, LXXVII-LXXVIII]. Yc.

Pauli Parutae, *historiae venetae libri primus, secundus et tertius.*

Historiam venetam latine scribere Paulum Parutam coepisse, quam postea, mutato consilio, italice litteris mandavit, constat (1); libros autem quatuor ea lingua scripsisse, et quidem Sallustii stilo [quod a vero abest] Nicolaus Crassus in elogio auctoris memoriae prodidit. Primum usque tertium dumtaxat videre mihi contigit in hoc uno exemplari, eodem scilicet quod auctor triumviris decemviralibus ex officio obtulit: quemadmodum ex annotationibus hisce, integumento codicum adscriptis, liquet. Ad librum primum cod. 209, fol. 61: 1580, 16 *Febraro. Libro primo dell'Istoria della Rep. di Venetia, presentato all'Eccellentissimi S.ri e capi dell'Illustrissimo Cons.o di X per il nob. ho. Ser Paulo Paruta Scrittor di essa Istoria.* Quo super haec a *Capitibus* decreta: « 1580, 22 Febraro nella *Aggiunta.* Il diletto » nobile nostro Paolo Paruta, deputato per questo Consiglio sot- » to il 17 febraro dell'anno passato al carico di scriver la Histo-

(1) Rem fusiori sermone excutit Apostolus Zeno in *Vita di Paolo Paruta,* praeposita tomo III operis: *Degli istorici delle cose veneziane.* Ven., 1718.

» ria della Republica nostra in lingua *latina*, principiando dal » tempo che lassò il Reverendissimo Bembo di felice memoria, » con obligo di presentar alli Capi di questo Consiglio di due » in due anni quello che haverà scritto, ha voluto avanti che » passi l'anno dopo la sua eletione, dar caparra del desiderio » che tiene di sotisfar all'obligo suo, havendo alli 16 del pre» sente mese presentato alli sopradetti Capi il primo libro della » suddetta Historia . . . . Però

» L'anderà parte che delli denari della cassa di questo Con» siglio siano consegnati al sopradetto Ser Paulo Paruta ducati » 200 da lire sei e soldi quattro per ducato da esserli pagati di » 6 in 6 mesi fino a tanto ch'esso continuerà a scriver la sopra» detta Historia, essendo obligato ogni due anni presentare alli » Capi di questo Consiglio quanto haverà scritto . . . . . . ».

Ad alterum et tertium librum cod. 210, pag. 220 : « 1583 » alli 5 Settembre. Presentato agli Eccellentissimi Signori Capi » per il clarissimo messer Paulo Paruta, qual pregò loro Signo» rie Eccellentissime a farlo veder dalli Signori Reformatori del » Studio di Padova, insieme con il primo, acciocchè con mag» gior commodità di tempo in tempo si possano redur a perfe» zione per darli in luce segondo che sarà espediente, et le Si» gnorie loro Eccellentissime ordinorno che così si facesse ».

Cur autem consilium mutaverit auctor; cur, libro quarto latine absoluto, sermone italo historiam universam duodecim libris [ann. 1513-1552] conscripserit, illc idem in epistola cuidam ex citatis *Capitibus* aperit : « Havendo io già scritto molti » fogli dell'Historia della Republica nostra in lingua latina, per » seguire in ciò il comandamento di quelli Signori Illustrissimi » che questo carico m'imposero, fui consigliato da alcuni amici » . . . . . . a dovere di tempo in tempo, siccome io andava la sto» ria latina tessendo, così nella nostra lingua italiana rappor» tarla . . . . . . » (1).

Historiae latinae conscriptae, a qua italica quandoque differt, specimen ex codice, qui olim in bibliotheca veneta sancti Georgii maioris servabatur, Apostolus Zeno dedit in *Vita Pa-*

(1) Ibidem, p. XIX-XXV.

rutae [p. XIX], quod equidem textui Marciano respondet. Aliud vero librorum trium exemplar, huic omnino simile, in bibliotheca caesarea vindobonensi exstat (1).

Cod. 211 chart., saec. XVIII, a. 288, l. 208 [L. X, LXXXIX]. X.

Italicum Zadkiel, seu chronologia regum Italiae Theodori Damadeni abbatis belgici: diffuse de veneta republica ab urbe condita ad annum 1676, *Aloysio Contareno duce*. « Italiae descri» ptionem geographicam, eiusque principum historiam genealo» gicam daturus... ».

Auctor eques, comes, abbas s. Mariae de Castro et s. Marthae, Venetorum hospitio, post dimidium saeculum XVII, recreatus, Italiae historiam, die 9 decembris a. 1678 incoeptam, die vero 22 martii 1679 absolutam, ita exaravit ut foliis 1-23 regnum utriusque Siciliae; statum ecclesiae; Genuam rempublicam; Ferrariae, Mutinae, et Regii duces; Corrigii principes; Parmae et Placentiae, Mirandulae et Concordiae, Montisferrati, Mediolani duces; foliis vero 199-206 Sabaudiae ducatum; Pedemontium principatum et Nizzae comitatum summo digito attigerit, reliqua voluminis parte historiae venetae data. Urbis exordio ab anno 421 sumpto, res praesertim sui temporis minutatim describit, hoc sub fine quasi epiphonemate constituto: « Vene» tae reipublicae dignitas et aestimatio prima est in Italia post » Hispaniae regnum....... Reliquorum Italiae principum do» minatum vilipendit eosque pro arbitrio suo ducit ». Idem historiam quoque religiosam (2) et genealogicam (3) ita prosecu-

(1) *Tabulae codd. mss. in biblioth. palatina vindobonensi*. Vindobonae, 1870, IV, p. 204.

(2) Biologia s. Marinae monachum indutae virginis, ex vetustissimo autographo, ac variis tam antiquis quam modernis scriptoribus concinnata, studio et opera Theodori d'Amadeni, equitis, comitis, s. Mariae de castro et s. Marthae abbatis.... Venetiis, a. D. 1676, fol. imper. cum miniat. Codex autogr. in tabulario s. Mariae Formosae: eius exemplar in biblioth. s. Michaelis de Muriano exstabant.

(3) Marc-caelum romano-venetum, sive Marcellorum a Romanis principibus ad Venetos proceres ab anno u. c. 249 usque ad annum Christi 1676 per aunos 2178 de patre in filium deducta progenies, studio et opera Theo-

tus est ut Venetorum primoribus carus, inclinante saeculo, in antecessorum archigymnasii patavini, qua iuris canonici interpres, numerum cooptari meruerit.

De significatione *Italicum Zadkiel* mihi incomperta, cum doctissimum Abraham Lattes hic sciscitarer, respondit nullum cum hebraico sermone vinculo esse nexum.

Codex, folior. 206, praevio inscriptus est: 60. *Cronici Veneti. Tomo nono. Italia Damadeni.* Idem est quem Ioannes Baptista Gallicioli apud Svaierum sub numero 1330 viderat (1).

Cod. 212 chart., saec. XVI, a. 366, l. 257 [L. X, LXXIX].

Pauli Rhamnusii *veneti, de Alexii Isaaci imp. f. reductione, et bello constantinopolitano libri sex ex gallicis Gotthofredi Villharduini equitis franci, Campaniae marescalli commentariis excerpti. Venetiis MDLXXII.* « Veneti, post gothicum atque » hunnicum tumultum, sub ipsum Langobardorum in Italiam » adventum . . . ».

Opus, vario titulo, nempe *de bello constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Venetos et Gallos restitutis MCCIV*, idem prorsus est ac editum Venetiis a. 1609, et serius quoque.

Codex folior. 256 basilice exscriptus est.

Cod. 213 membr., saec. XIV, a. 325, l. 234 [Z. L., CCCXCIV]. E.

I. Iacobi Placentini, *de bello quod una cum Florentinis Veneti Scaligeris intulerunt.* « Dominorum de la Scala, prout di- » citur et habetur a dominis bonae memoriae Mastino et Alber- » to fratribus . . . », f. 1-27.

Instrumento *fraternitatis et ligae* a duce veneto eiusque consilio cum Florentinis facto die 22 iunii a. 1336, bellum in Scaligeros actum est: pax vero cum Mastino et Alberto fratre,

dori Damadeni nobilis Belgae, s. Marthae abbatis commendatarii. Venetiis, a. sal. 1676. Codex ms. quatuor voluminibus in folio, tabulis supremis a Dominico Zopetti Musaeo urbico legatus.

(1) *Memorie*, I, 89.

die dominico 24 ianuarii a. 1338 composita. Lucem narrationi affundunt quae auctor coaevus apposuit: « Ad honorem, exalta-
» tionem, perpetuamque famam et gloriam illustris et magnifici
» domini mei domini Francisci Dandulo, Dei gratia Venetiarum
» ducis suique communis. Iacobus ego olim natione placentinus,
» sed nunc et iam annis vigintiduobus elapsis inclitae domina-
» cionis Venecianum notarius licet indignus, cum penes reveren-
» dum meum dominum Nicolaum pistorinum, dictae dominatio-
» nis et aulae ducalis cancellarium, immo sub ipso a principio
» usque ad finem guerrae et discordiae infrascriptae, et pacis in-
» de secutae in consiliis dicti ducis et procerum venetorum super
» his solemniter constitutis et iterum penes aliquos de corpore
» consiliorum ipsorum, aliquosque simul cum eis Florentinos
» cives in provisores, inquisitores, tractatores et consultos viros
» ac referendarios super negociis, apparatibus, tractatibus, at-
» que rebus undecumque inquirendis occurrentibus et opportu-
» nis, tam occasione dictae guerrae et discordiae, quam pacis et
» concordiae necessariae deputatos, in quantum ad notarium et
» servitorem pertinet, devotus affuerim ac etiam interfuerim
» singulis compositionibus, collationibus, legationum ordinatio-
» nibus et receptionibus, instrumentis, contractibus et stipula-
» tionibus celebratis, factis et editis quomodolibet super inde,
» nam [ne] tam ardua et magnifica facta vel occulentur, vel
» linguis variis referantur, aut praesumptuosis detractionibus
» pervertantur, putavi et proposui ad correctionem semper do-
» mini cancellarii supradicti, de eis et super eis, ad aeternam rei
» memoriam, puram et claram scribere veritatem ».

Ioannes Baptista Verci edendam opellam moliebatur: « Cro-
» nica ms. di Iacopo Piacentino autore contemporaneo, che io
» ho trascritta dall'originale che si conserva nella biblioteca di
» s. Marco di Venezia, e che si pubblicherà nel primo tomo del
» *Rer. Ven.* che si va preparando » (1); quod infectum puto.

II. *De eodem bello poemation. Libri tres*, f. 29-46.

Poematis, versibus hexametris 1333, haec invocatio:

(1) *Storia della marca trivigiana*. Venezia, 1788, X, p. 92.

« Clari ducis venetumque larem vulganda per omnem,
» Iuncta quibus veneranda fuit Florentia tuscis,
» Et gentis socie que fert insignia floris,
» Exhausto sermone licet, quo robore fastus
» Fraternos domuere simul scaleque furorem
» Gesta cano. Francisce ducum satis ipse canenti
» Dux assiste, precor, tuque o reverende Iohannes
» Ad carmen concurre meum: te disco magistro ».

Manu eadem, qua toto codice, adpositae leguntur notae vel grammaticae, vel historicae, tum marginales tum interlineares, libris primo et secundo, ut ad hemistichium *tuque o reverende Iohannes. Iste Iohannes doctor est grammaticae et bonus versificator.*

Cod. 214 chart., saec. XV, a. 233, l. 171 [L. X, CCC]. D.

I. *Chronica iadratina seu historia obsidionis Iaderae, anno MCCCXLVI.* « Decet acta strenua in chronicis historiographo » sermone recondere non solum ut praeteritorum . . . . », f. 3-17.

Historia obsidionis Iaderae, iam septena vice rebellis, an. 1346 a Venetis habitae, a scriptore coaevo, scite et diligenter narrata. Auctor, etsi anonymus, Venetum se pandit quod frequentius ducem Andream Dandulum *dominum nostrum* appellet et reipublicae se plane addictum testetur. Habes in opere quod egregie opponas narrationi aeque anonimae eius obsidionis, a Ioanne Lucio inter *Scriptores rerum dalmaticarum* relatae. Edidit itala codicibus Svaieri (1) collatis, Iacobus Morellius Venetiis anno 1796, qua occasione eques Aloysius Pisani procuratoriam s. Marci dignitatem adeptus est.

« Astu fisa suo nimium marique corona . . . . », f. 18.

II. *De obsidione in chronico narrata, hexametri XXXV.*

III. *Submissio civitatis Iadrae et districtus domino duci et communi Venetiarum.* « Ad laudem et gloriam . . . . . Constituti » coram serenissimo d. d. Andrea Dandolo . . . . . MCCCXLVI;

(1) Serius in Marcianam iure emptionis illati [L. VII, XLIX-LI]. Vindobonam sub initio huius saeculi translati sunt, nec serius restituti.

» indictione XIIII, die XV mensis decembris, Venetiis, in can-
» cellaria Venetiarum . . . », f. 18-20.

IV. *Epitaphium domini Petri Civrani, tumulo positum et sculptum super portam claustri sancti Georgii maioris.*

« In tua damna vides et ferrea vincula portas . . . », f. 20.

V. *Commissio ducalis domini Andreae Dandulo nobili Petro Civrano, capit. generali constituto Iaderae expugnandae.* « Com-
» mittimus tibi nobili viro Petro Civrano . . . . . . quod . . . . va-
» das et sis capitaneus generalis . . . . . Venetiis, die XI aprilis,
» XIIII inditione MCCCXLVI », f. 21-23.

Dux mandat ut sit *capitaneus generalis omnium galearum nostrarum armatarum et disarmatarum, tam communis quam specialium personarum . . . . ; civitas Iadrae debeat viriliter expugnari per mare et per terram, et accipi per vim belli.*

Cod. 215 chart., saec. XVII, a. 209, l. 148 [L. X, CCXIV]. N.

Ioannis Dominici Spazzarini, *cancellarii patavini, rerum venetarum quaedam.* « Inclyta Venetorum gesta in continentem
» oram historiamque rerum ab se magnifice gestarum . . . ».

Auctor sibi propositum in prooemio testatur « quam brevi-
» ter perstringere universam historiam eorum, quae Veneti in
» continentem a primordio cum Patavinis, almae urbis venetae
» fundatoribus, cum Scaligeris, Carrariensibus, Galeacio Vice-
» comite, Philippo Maria, Francisco Sfortia, Othomano Turca-
» rum imperatore, Hercule ferrariense, tota illum iuvante Italia,
» postremo cum Germanis, Gallis, Maximiliano Caesare, Hi-
» spanis ac Iulio pontifice; qui omnes uno tempore iunctis ar-
» mis contra Venetos conspiravere; hostibus etiam interea de-
» tectis regibus Pannoniae, Bohemiae, Poloniae, quae ad haec
» usque tempora memoratu digna gessere . . . ». Ubi tamen asseruit a se in id excussos Albertinum Mussatum, Willelmum Cartusium, Petrum Paulum Vergerium, Marcum Antonium Sabellicum, rem universam in nuce concludit, quibusdam tantum in principio leviter attactis, de bello **a.** inter Venetos et Patavinos, **b.** carrariensi [a. 1338], **c.** cum Philippo Maria Vicecomite [a. 1425], **d.** Francisco Sforcia [a. 1450], **e.** ferrariensi

[a. 1471], f. romano contra Ferdinandum regem [a. 1484], g. germanico apud Roveretum [a. 1487], h. gallico [a. 1494], i. gallico, germanico ac pontificis in Venetos [a. 1509], f. 2-5. Foliis 6-8 occurrit tabula chronologica gestorum a Venetis [a. 1210-1509]: reliquis enarrantur ab iis gesta annis 1500, 1506-1508, 1514-1515. Sane, si eiusdem Spazzarini *historiam venetam* in manuscriptis codicibus Ioannis Galvani (1) et Marci Fuscareni (2) cum nostra confero, in eam venio sententiam fragmenta tantum eiusdem nobis esse: idem senserat Iacobus Morellius qui titulo: *rerum venetarum quaedam* inscripsit.

Codicem, folior. 44, olim Iacobi Philippi Tomasini, Iacobus Morellius a. 1781 possederat.

Cod. 216 chart., saec. XV, a. 215, l. 152 [L. X, CXXV]. Mh.

I. Philippi Callimachi Experientis, *in libellum de hiis quae a Venetis tentata sunt, Persis et Tartaris contra Turcos movendis.* « Postquam Vladislaus Poloniae atque Hungariae rex, qui » viribus et aspiciis simul suis, simul ceterorum .... », f. 1-71.

Praeit epistola qua Matthias Drevitius polonus, regis Alberti a secretis, opellam senatori veneto M. Antonio Mauroceno mittit legendam. Auctor, nomine proprio Bonaccursius e Geminiano Hetruriae oppido, magnis legationibus functus, in aula polonica anno 1496 decessit. Opus pluries vulgatum una cum oratione proxime insequenti.

II. Eiusdem, *ad Innocentium VIII pont. max., Ianua ortum, de bello inferendo Turcis oratio.* « Si aut hunc locum am» plissimum, quem Deus immortalis humano generi aditum... », f. 73-135.

Oratio eo habita ut foedus cum rege Poloniae contra Turcas iniret.

III. Benedicti Brognoli, *epistola ad Philippum Callimachum Experientem.* « Pridie quam tuae humanitatis litteras accepis-

(1) Tomasini. *Biblioth. patav. ms.* Utini, 1639, p. 105.
(2) *Della letteratura veneziana,* lib. II.

» sem de incendio tuarum rerum ex Anthonio nostro Albertino » . . . . Venetiis, XVII kalend. octobris 1488 », f. 137-142.

IV. Ph. Callimachi Experientis, *ad serenissimum principem Casimirum Poloniae, de rebus gestis in Hungaria et contra Turcos per fratrem ipsius divum Vladislaum Poloniae atque Hungariae regem inclitum. Libri tres.* « Petrum de Buyns vladislaviensem episcopum Deus nasci, rex invictissime, in regno » tuo voluit . . . », f. 142-288.

Narratio publici iuris facta est primum Augustae Vindelicorum a. 1519, per Sigismundum Grim et Marcum Wirsung, titulo: *P. Callimachi Geminianensis historia de rege Vladislao seu clade Varnensi,* dein pluries. V. *Giornale de' letterati d'Italia,* Venezia, 1716, XXVI, art. XI.

Cod. 217 membr., saec. XVI, a. 202, l. 136 [L. XIV, CCXXV]. N.

Francisci Marcelli, *praesulis traguriani, miserabilem fortunae lamentantis casum, ad Leonardum Venetorum principem invictissimum libellus, quem in Senatu habendum statuerat glorioso.* « Optimus maximus Deus custodiat, salvet semper et » conservet christianissimam serenitatem tuam . . . . . . ». Folia undecim.

Cum saeculo decimo quinto ad finem vergente, Baiazethes Turcarum rex Venetis bellum intulisset, eoque fines spalatenses et tragurienses infestaret, Tragurii episcopus, loco ditionis propriae *Busilinae* castellum egregie munitum anno 1500 extruxit, quod villicis et colonis episcopalibus refugium in Turcas praeberet. Succrescentibus vero in annos Turcarum violentiis, Marcellus *dissertatiunculam coram senatu publice recitandum paraverat,* qua truculentissimorum hostium incursus, omnia ferro ac igne vastantium describit ac suppetias tot malis ferri deprecatur. Mutato consilio, mittit privatim oratiunculam duci Leonardo Lauredano per manus Nicolai Delphini, supremi a secretis, 15 kal. augusti 1503. Franc. Marcellus obiit Tragurii a. 1524.

Operculo insunt insignia ducis Lauredani.

Cod. 218 membr., saec. XV, a. 260, l. 178 [L. X, CCIX]. N.

I. *Threnus in Victorinum Feltrensem a Leoniceno discipulo desideratum.* « Prima feltrensem = Studiosa pubes = Strenui » namque = Gregis ille pastor... », f. 5.

II. Leodrisii Cribelli, *Francisco Aleardo fratri, de Francisci Barbari reditu Venetias.* « O mihi et aonils, dilecte Alearde, » camenis... Ex aedibus nostris Mediolaneis, quarto kal. iunias » 1444 », f. 6.

III. Evangelistae Manelmi, *vincentini, commentariolum de quibusdam gestis in bello gallico illustris v. Francisci Barbari, praefecti praesidii Brixiae.* « Antequam dicam de re publica et » de iis quae ante obsidionem Brixiae, et in obsidione et post... », f. 7-38.

Franciscus Barbarus, clarus armis ac litteris, qua Brixiae praefectus, urbem adversus motus internos ac exercitum mediolanensem, per tres menses fortiter defendit anno 1438. Narrationi praeit epistola auctoris Blondo Foroliviensi in laudem Barbari [Brixiae, IX kal. decembris 1440]. Interseruntur autem documenta plura, orationes et epistolae in idem argumentum **a.** *Franc. Barbari epistola abbati Zambeccario* [Brixiae, pridie idus octobris 1438] — **b.** *Epistola populi mediolanensis ad Brixienses* [21 febr. 1439] quos hortatur ut a Venetis disciscentes dominationi subsint mediolanensi. Hanc ipse addidit Manelmus sub fine commentarioli — **c.** *Apologia populi brixiensis ad Mediolanenses, quam scripsit Franc. Barbarus* [Brixiae, nonis martii 1439] — **d.** *Epistola nomine populi brixiensis Nicolao marchioni Ferrariae* [Brixiae, 8 iunii 1439] — **e.** *Oratio Ambrosii Advocati, nomine populi brixiensis* — **f.** *Responsum Francisci Barbari* — **g.** *Epistolae variae Guarini Veronensis, Poggii Florentini, Blondi Foroliviensis, Omniboni Leoniceni Francisco Barbaro, huiusque illis, annis* 1440-1441. Hae in edititione brixiensi anni 1728 desiderantur.

Codicem possederat Franc. Manelmi *vicentini conventus.*

Cod. 219 chart., saec. XVI, a. 223, l. 156 [L. XIV, CXX]. Mr.

I. *Historia Lombardiae ab anno* 568 *ad ann.* 1427. « Qui-» cumque ad perfectionem rei volunt pervenire, necessarium est » a fundamento incipere . . . », f. 6-14.

Opella, auctore viro brixiano, sub fine annotatur: *Scripsit Clarinus notarius die* 25 *sept.* 1503. *Laus deo.* Eius pars potior de iis agit quae, Venetis communia a saeculo decimoquarto ad 1427, brixiensem historiam praesertim attingunt.

II. *Threni in Victorinum Feltrensem* [ut supra], f. 14.

III. Leodrisii Cribellii, *de Francisci Barbari reditu Venetias* [ut supra], f. 15-16.

IV. Evang. Manelmi, *commentariolum* [cod. praec.], f. 16-32.

V. *Epistolae variae de actis a Francisco Barbaro* [eaedem quae codice praec.], f. 32-60.

Sub fine haec leguntur eadem manu quae in codice universo: « Die 6 aprilis 1504. Ego Petrus de Clarinis de Bidizolis » notarius hoc opus transcripsi volanti calamo, a quodam alio » exemplo transcripto per ser Maphеum Ferandum notarium » brixiensem, quod ab originali magnifici domini Zachariae » Barbari patricii veneti de a. 1489 brixiensis provisoris et di-» strictus dignissimi, asseruit et testatus fuit se exemplasse ».

Cod. 220 chart., saec. XV, a. 210, l. 152 [L. X, XLII]. X.

Evangelistae Manelmi, *commentarioli de quibusdam gestis in bello gallico illustris v. Francisci Barbari praefecti praesidii Brixiae.* Folia 58.

Ex documentis codd. praecedentium quaedam desiderantur.

Albericus de Rosate scripsit ab initio: « Brixia civitas Lom-» bardie a Breno duce Gallorum nominata et edificata, ut repe-» ritur in chronicis, unde versus:

» Nunc arma tenuit dux Breno, creatque Veronam,
» Nam quasi *re* Roma dicta Verona sonat.
» Brixia fundatur, Ticina Papia paratur
» Et Mediolanum, Breno satagente, novatur ».

Cod. 221 chart., saec. XVIII, a. 226, l. 170 [L. X, CXXVI]. Mp.

Eiusdem, *commentariolum* ec. Folia 82.

Eadem quae codd. 218-220, quibus tamen ex praesenti addenda *apologia Francisci Barbari et gratiarum actio populo brixiensi pro pileo sibi donato in festo ss. Faustini et Iovitae* [XV kal. mart. 1439].

Sincerum commentarioli lectionem confirmant testimonium Petri de Clarinis, ut supra; item amanuensis: « Die X augusti, » MDCCXXVII. — Ego Michael Angelus Zorzi, eques et publi- » cus magnificae civitatis Vicentiae bibliothecarius, antedictum » commentariolum cursim transcripsi ab alio antiquo, existente » apud patrem Petrum Catherinum Zenum somaschensem, pos- » tea, collatione facta cum alio ms. de ratione p. Ioannis An- » dreae Assezati, monaci Benedictini Cassinensis, varias lectio- » nes in margine exhibui ».

Cod. 222 chart., saec. XVI, a. 295, l. 220 [L. X, CLXXXIV].

Francisci Contareni, *commentaria autographa rerum in Hetruria gestarum a Venetis ac Senensibus adversus Florentinos ac Ildebrandinum Ursinum Petiliani comitem. Libri tres* [1454-1455]. « Cum legati Romae apud pontificem maximum vehe- » menter inter se de conditionibus pacis dissiderent . . . . ».

Cum venetus Ioannes Michael Brutus textum corruptissimum, ex codice Iosephi Giova lucensis quo duo tantum libri exstabant, prae manibus haberet, hunc proprio marte emendavit, ex duobus libris tres confecit ac, suadente impressore Antonio Griphio [Lugduni, 1562], *tantum in his emendandis laboris atque operis consumpsit ut a secundi libri initio ad tertii usque finem, tanquam ex peregrina lingua vertendos illos in latinum susceperit, omnia mutarit, multa sustulerit, multa ex ingenio addiderit.* Dolet proinde, praeclarissimo auctori, in citata editione laudato, id tributum quod Bruti vitio vertendum: *Res quidem dignae cognitu, tametsi neglectae ab illius aetatis scriptoribus, ita a Contareno scriptae videbantur, ut si fides esset*

quaerenda, ab eo scriptas constaret qui iisdem semper fere gerendis interfuisset; ni orationis nitor atque elegantia, ita a principio pure, latine, ornate, non Contareni commentarios legere, sed Caesaris, si res rebus aequarentur, arbitrarere. Sed ubi incipit a se ipse deficere, credo quod homini districto magnis negotiis non licuit semper eodem studio uti iis quae scriberet perpoliendis; non a viro docto alioquin et diserto, sed ab imperito et barbaro nescio quo conscriptos diceres.

Narrat Contarenus in prooemio se, *adhuc Patavii iurisconsultorum operam naventem, legatum ad bellum in Hetruria designatum . . . . et ad senatus dignitatem conservandam et ad totius belli rationem administrandam.* Libris primo et altero, quibuscum editi congruunt, de certaminibus disserit annis 1454-1455 inter Florentinos et Senenses ac foederatos, usque ad pacem a Senensibus cum Ildebrandino de Ursinis compositam. Tertio, anecdoto prorsus, qui incipit: *Pacatis Hetruriae rebus, magni et subolescentis belli famam totam fere Hetruriam, nullo certo auctore, pervaserat,* damna excutiuntur a Iacobo Picinino et foederatis, pace pacta, illata Senensibus ac auxilium iis a Contareno praestitum, quoadusque Gibertus Corrigius anno 1455 interficitur. Hic finis: *Legatus vero cum Senensium res commodiori in statu pervenisse intelligeret, ac deductis in hiberna militibus, per anni tempus, nihil quod memorabile esset, se acturum speraret, magistratibus Senensium valere iussus, Hetruria excessit ac ad senatum salutandum concessit. Florentiae, Bononiae, Ferrariae, pro harum civitatum summo in rempublicam nostram studio, comiter lauteque habitus et exceptus est. Tandem bonis avibus Venetias se recepit ad XII kalendas octobris, anno quinquagesimo quinto supra millesimum quadringentesimum; cum omnino decem et novem menses reipublicae causa abfuisset; toto prope senatorio ordine circiter ad duo millia passuum ei obviam procedente. Postridie ingenti omnium studio legationem renunciavit, senatumque salutavit.*

Textum omnino eundem ac editio anni 1562, referunt veneta anni 1623 cum elogiis virorum illustrium ex domo Contarena, quae addidit Balthassar Bonifacius; ac amstelodamensis a. 1723 in *Thesauro antiquitatum et historiar. Italiae,* t. VIII.

p. II. Unde pretiosam opellam, quam voto concordi laudarunt Apostolus Zeno (1) et Marcus Fuscarenus (2), excudendam iterum commendo venetae societati *historiae patriae*.

Codicem, foliorum 50, ex bibliotheca Laurentii Antonii de Ponte patritii veneti, in Somaschensium [nomine *della Salute*] delatum, aere proprio nostra, a. 1828 coemit. Unde rite suspicor editionem a Francisco Sansovino memoratam (3), nunquam procusam, mente verosimilius tantum conceptam, causam fuisse autographi a familia Contarena antiquitus surrepti.

Cod. 223 chart., saec. XVI, a. 376, l. 260 [L. X, CCXCVII]. D.

Eiusdem, *de eodem*.

Codex, fol. 74, praecedenti ex ungue respondens, bibliothecae domus Contarenae, puto, cessit quo tempore autographum sublatum.

Cod. 224 chart., saec. XVI, a. 193, l. 124 [Z. L., CCCXCV].

Io. Dominici Spazzarini, *narratio belli acti* [ann. 1482-1484] *inter Venetorum rempublicam et Herculem Ferrariae ducem*. « Scio equidem multos miraturos me pusillum hominem » et indoctum ausum in tanta probatissimorum hominum co- » pia . . . ».

Auctor doctori Hieronymo de Phelicibus nuncupat *libellum quem de bello ferrariensi composui, ut pollicitus fueram* ...... *utpote ad virum doctissimum et nasutum et auritum, qui meas poterit olfacere ineptias et castigare, vel si potius* [ut puto] *displicuerint, thuri et scombris committere*.

Historiolam anecdotam miror et ab Apostolo Zeno, qui

(1) *Dissertazioni Vossiane*, I, 189, 194.

(2) *Della letteratura veneziana*, lib. III.

(3) « Francesco Contarini giureconsulto scrisse tre libri: *De rebus in* » *Hetruria gestis*, composti da lui nell'esercito, dove era provveditor per la » repubblica, in favore della libertà de' Senesi, e stampati prima in Lione » imperfetti e poi in Venezia, secondo l'esemplare di sua mano avutosi dai » Contarini da San Gervaso eredi ». *Descriz. di Venezia*. Ven., 1581, c. 244.

Spazzarinum excussit (1), praetermissam et historiae venetae litterariae scriptoribus prorsus ignoratam.

Codex, foliorum 33, vi Parisios delatus, a. 1816. Venetias revisit.

Cod. 225 membr., saec. XV, a. 208, l. 133 [L. XI, CXXXVIII].

Io. Francisci Poggii *florentini, ad illustrissimum ducem Augustinum Barbarigum ac Venetorum senatum panegiricus.* « Complures egregii ac fidei digni rerum scriptores . . . ».

Oratio nunquam typis commissa, est de laudibus reipublicae venetae pro foedere cum Hetruriae duce in Carolum VIII Gallorum regem. Scribendi causam arripuit auctor a Gallis anno 1496, Venetorum ope, Italia pulsis, huiusque libertate restituta.

Codicem, folior. 43, ab Aloysio Canonici coemptum Iacobus Morellius fuse illustravit (2), fragmentis editis. Volumini luculento, picturisque aureis eleganter admodum ornato, utpote ipsi duci Barbadico ab auctore exhibito, basilice compacto desunt bullae et fibulae.

Cod. 226 chart., saec. XVI, a. 183, l. 138 [L. X, CCLXXIV]. N.

Ioannis Parthenopaei, *de bello foroiuliensi* [1508-1513]. « Qui maris superi sinum incolunt Veneti, patritia gens et ve» tustate originis . . . ».

Auctor, e pago Reanae prope Tulmetium in Carnia, historiam belli a Venetis Foriiulii contra Caesarianos, annis 1508-1513 varia fortuna comparati, accurata rerum investigatione et ornatiori stilo describit, praemissa antiquae illius regionis descriptione. Viros summos laudat Bartholomaeum Alvianum, Aloysium Mocenicum, Hieronymum et Antonium Savorgnanum, Ioannem de Manzano. Dum pestem anni 1511 memorat, tacet de celebri Utini direptione [sacco] anno eodem, quam forsan

(1) *Dissertazioni Vossiane.* Venezia, 1754, II, 195-198.
(2) *Bibliotheca ms. gr. et lat.* Bassani, 1802, I, 420-426.

Historiae belli eiusdem foroiuliensis partim deperditae inseruerat, quod censet quoque Lirutus in *Letterati friulani,* II, 215.

Pretiosam opellam, folior. 56, bibliothecae s. Marci cum ceteris codicibus suis legavit qui titulum inscripsit: « Libellum » luce, qua caret, dignum anno 1780 possidet I. Morellius ».

Cod. 227 chart., saec. XVI, a. 350, l. 237 [L. X, CCLXXXV].

Delineatio historiae quae res gestas Venetorum complectitur, nulla diligentia contexta, iterum atque iterum expolienda et debitis coloribus exornanda, in quatuordecim libros distincta. « Scri» pturus historiam ab eo tempore exordiens, quo Petrus Bembus » cardinalis, quatuor et quadraginta annorum historiam clau» sit . . . . ».

Codicem descripturus, verbis utor praeclarissimi Marci Fuscareni, qui libro tertio historiae: *Della letteratura veneziana,* haec de eo apud Sumaschenses domus nomine *della Salute* extanti: « A scrivere la storia nostra fu eletto dal pubblico Luigi » Contarini (1), patrizio di rari costumi e vero imitatore del » gran cardinale suo zio (2). Quantunque la morte immatura » [novembri 1579] troncò le speranze conceputesi di quell' in» gegno fuor del comune: giunse egli nondimeno ad abbozzarne » undici libri in lingua latina: ma poichè non avevali potuti » perfezionare a genio suo, gli eredi non giudicarono ben fatto » di pubblicarli. Questi libri si conservano fra mss. nella libre» ria alla *Salute* al num. CLII, in carattere de' tempi dell' au» tore. Ma quivi non se ne veggono che undici, e solamente di » primo lavoro, notandosi di grandi e frequenti lacune, special» mente nel decimo e undecimo libro. Comprende quest' istoria » lo spazio di cinquantasette anni dal 1513 al 1570, cioè tutto » l'anno primo della guerra di Cipro . . . . Fu capitano » a Verona e ambasciatore a Ferrara (3), a Parigi e in Milano a » D. Giovanni d' Austria ec. ».

(1) Pars Consilii decemvirum, 13 martii 1577.

(2) Aloysius, patre Vincentio Casparis fratre, natus est die 23 ianuarii, a. 1536.

(3) Narrat Contarenus libro octavo, prope finem: « Filias duas Ferdi-

Codicem, fol. 130, a bibliotheca Laurentii Antonii De Ponte, patritii veneti, ad Somaschensem Venetiarum delatum, bibliotheca nostra a. 1828 aere proprio coemit. Praeest operi stirps genealogica familiae Contarenae, manu recentiori.

Cod. 228 chart., saec. XVIII, a. 238, l. 171 [L. X, CXCIII]. N.

Venetorum historia ex codice superiori exscripta, manu Iacobi Morellii, dum iunior esset adhuc.

Codex, foliorum 245, ad normam exaratus est.

Cod. 229 chart., saec. XVIII, a. 198, l. 141 [L. X, CLXX]. Z.

Octavii Baronii, *annales veneti ab anno* 1513 *ad annum* 1585. *Libri septem*. Folia 396.

Praeit foliis 1-10 tabula qua *res praecipue his libris narratae* adnotantur. Operis anonymi a Cinellio in *Scansia XVIII* citati, exordium do, quod auctoris consilium in eo exarando revelet. « Venetorum res gestas cum alii multi conscripserunt, » tum in primis Sabellicus et Bembus clarissimis commentariis » illustrarunt, quorum alter ab urbe condita usque ad Augustini Barbadici principatum duobus et triginta libris venetam » historiam comprehendit; alter a bello rhetico usque ad mortem Iulii secundi, qui Leonardo Lauredano Venetiarum principe decessit, Sabellici seriem prosequendo duobus et decem » libris confecit. Ubi Bembi librorum est finis; inde ego scribendi ducam initium. Itaque venetae historiae veritatem a » Leonardo Lauredano serenissimo principe ad nostram usque » tempestatem strictim complectar, ac principio altius repetito, » annuente Deo, hinc aggrediar ». Finit: « Mortuus est Nicolaus Pontius, princeps Venetiarum, cuius laudes Antonius » Longus, patritius venetus, ornatissima oratione celebravit. In

» nandus I imperator, eodem tempore, duobus principibus Italiae matrimonio iunxit, alteram Francisco Cosmi Florentinorum ducis filio, alteram » Alphonso ferrariensi duci eo. Laurentius Priolus, florens iuvenis eo tempore, Florentiam mittitur ut nuptiis illis interesset. Ipse, eiusdem officii » causa, senatus nomine, Ferrariam sum profectus ».

» eius locum suffectus est Pascalis Ciconia, vir prudentia, atque
» animi integritate prorsus singularis ».

Auctorem, abbatem sorensem, cardinalis Caesaris nepotem, sub initio saeculi XVI florentem, vix attigit Marcus Fuscarenus (1), etsi textus et argumenti copia et stylo praestet politiori.

Cod. 230 chart., saec. XVIII, a. 270, l. 147 [L. X, CXX]. Mg.

Eiusdem, *opus idem*. Folia 158.

Utrumque codicem et superiorem Zenianum atque hunc s. Michaelis de Muriano memorat Mazzuchelli in *Scrittori italiani*, nomine *Baroni Ottavio*.

Cod. 231 chart., saec. XVI, a. 299, l. 212 [L. XIV, CCLV]. D.

I. Petri Pauli Vergerii, *iustinopolitani, de situ almae urbis Venetiarum*. « Venetorum respublica optimatum administratio-
» ne regitur; ideoque aristocratiam graeco vocabulo licet appel-
» lare . . . », f. 1.

Initium opusculi *de republica Venetorum* [V. L. XIV, 254] ab Emman. Ciconia, ut innuimus, a. 1830 editum est.

II. *Oratio elegantissima ad serenissimum principem et ducem Venetorum, in laude et aedificatione almae civitatis Venetiarum, Franciscum Foscari nobilem virum, per Leonardum Aretinum poetam clarissimum*. « Adest, serenissime dux, millesimus
» annus ab urbe nostra condita, iacta enim fuerunt in Rivoalto
» fundamenta huius felicissimae civitatis VII cal. aprilis, quo
» mundus creditur habuisse initium . . . », f. 1-7.

Oratio, Leonardo Aretino prorsus abiudicanda, continet laudum praeconia reipublicae tributa, qua occasione saecularia eius fundationis occurrebant. Sic enim ducem alloquitur auctor:
« Para igitur, christianissime dux, eundo per vestigia Catholi-
» corum et summorum virorum, millesimum tuae civitatis an-
» num, et tuo tempore, te duce, et tanta gloria gestarum rerum,
» et continuae libertatis impletum, impensissimo cultu, exquisi-

(1) *Letteratura veneziana*, lib. III.

» tissimis ceremoniis, largissima manu, effusa misericordia, fre-
» quentissimo populo cleroque, religiosissime celebrare ». Auctor se alium ab Aretino innuit, ubi scribit: « Praetereo magni-
» tudinem rerum . . . . . nam epistolae brevitas ista non caperet,
» et de his satis dissero in libello, quem inscribo *de origine Ve-*
» *netiarum* ». Nec ex hoc titulo auctorem inferre licet, quod opus Bernardi Iustiniani: *De origine urbis Venetiarum rebusque eius ab ipsa ad quadringentesimum usque annum gestis* a libelli forma abhorreat, in eo praeterea fundationis annus 421 statuatur, ideoque saecularis in Foscari ducem minime cadat. Etsi libelli formam gerat opella Blondi Flavii *de origine et gestis Venetorum,* non eandem puto quod epistola anonyma fundationem anno 421, Blondus anno 456 tribuat. Mittendum minime puto, etsi auctoris nomini revelando minime conferat, orationem *de origine et factis civitatis Venetiarum* Thomae Mocenico duci a. 1422 dictam iisdem ac in epistola verbis sub principio et fine exprimi: « Adest, serenissimus dux, millesimus annus ab urbe
» nostra condita. Iacta enim fuerunt in Rivoalto fundamenta... »; finis: « Quod utique sperandum est si in divinis humanisque re-
» bus opera gloriosa maiorum nostrorum vel superabimus, vel
» aequabimus ». Hoc ms. opusculum Iacobo Morelli canonicus Doleonus e Belluno communicaverat.

III. *Ex Alberto Magno de laudibus Venetiarum* [lib. XV, c. LXVIII]. « Venetia ab antiquo dicebatur provincia, quae a
» littore maris adriatici . . . », f. 7.

IV. Andreae de Cremonis, *in libro de pompis primo. De pompa ducatus Venetorum.* « Unicum et singulare dignitatis de-
» cus in toto orbe terrarum ducatum in Venetorum adorior... », f. 7-10.

Auctor est Andreas de Marinis cremonensis, qui saeculo XV vixit. Fragmentum, utpote anecdotum, publici iuris fieri meretur.

V. Cassiodori, *epistola ex libro variarum suarum, in qua de Venetiis.* « Tribunis maritimarum senator populi. Data prius
» iussione censuimus, ut Histria vini et olei species . . . . . », f. 10-11.

Epistola pluries edita.

VI. S. Thomae Aquinatis, *testimonium de republica veneta ex eius libro* **de regimine principum** *centies edito.* Ex opusc. XX libro IV, cap. 8. « Sicut ergo de virentibus ita et de homi- » nibus . . . », f. 11.

VII. *De aedificatione almae civitatis Venetiarum et ducibus.* « Anno martiamis [sic] tertio, idest anno Domini 452, Attila » Italiam ingressus, omnes pene civitates aut diruit aut incen- » dit . . . », f. 12-25.

Auctorem suspicor Bartholomaeum Parutam, abbatem monasterii s. Gregorii Venetiar., qui, Sansovino (1) et Wion Arnoldo (2) testantibus, ducum venetorum vitas exaravit. Reapse opus non absolutum a Paulucio Anafesto ad Nicolaum Tronum ducem satius *Vitae Ducum* est appellandum. Eius initium: « Paulutius » qui ducavit annis viginti, mensibus sex, qui electus fuit a » plebe ac concione civitatis pro maiori parte, in Heraclea vi- » tam finivit et honorifice ibi sepultus fuit ». Huius: « Nicolaus » Truno procurator s. Marci per XLI electores patricios fuit » electus in ducem alme civitatis Venetiarum et acclamatione » et consensu totius populi confirmatus in 471 mensis novem- » bris die XXIII in sabbato. Hic monetam magnam viginti so- » lidorum cudere fecit, naturali sua imagine ibi impressa . . . ».

VIII. *Edictum ducis Andreae Danduli ex Baptista Egnatio habitum ex chronica ipsius ducis.* « Si non minus dies illos qui- » bus conservamur, quam quibus nascimur . . . », f. 32-33.

Edictum contra cappellanos s. Marci se canonicos appellantes publici iuris factum est *chronico Danduli* [*Scriptt. rer. ital.*, XII, 9] et a Flaminio Cornelio [*Eccles. ven.*, X, 286].

Cod. 232 chart., saecc. XV-XVI, a. 324, l. 223 [L. X, CCCV]. D.

I. *Fragmentum libri pontificatus ecclesiae aquileiensis, a beato Marco evangelista ad d. Nicetam* [a. 484], *saeculo XV exscriptum.* « Siquidem Venetiae duae sunt. Prima est illa quae » in antiquitatum historiis continetur . . . », f. 1-8.

(1) *Venezia illustrata.* Ed. pr.. p. 252.

(2) *Lignum vitae*, p. 404.

Prooemium usque ad verba *in qua beatus martir sederat Hermacoras* [f. 1-2] legitur sub initio chronici Sagornini, quadam passim varia lectione occurrente. Hoc Andreas Dandulus, fere iisdem verbis, forma quanquam strictiori, intulit in introductionem chronici brevioris. Prooemio subest nota eadem manu rubro caractere addita: *Reliqua huius partis chronicae gradensis videas infra in vita episcopi Heliae n. 24: ibidem omnia describuntur seriatim;* quod prooemium antiquiori chronico gradensi pertinuit, ex qua fonte Sagorninus et Dandulus sumpserunt. Vitae patriarcharum aquileiensium in chronico Danduli extenso membratim, variata lectione leguntur. Vide ceteroquin quae de chronico gradensi in *chronica gradensi altinate* nuncupato (1) tradita sunt.

II. *Excerpta brevissima ex summario chronicorum Andreae Danduli ducis.* « Ex l.° p.° B. Marcus fundavit ecclesiam aqui» legensem anno Domini 48 . . . », f. 9-11.

III. *Capitulum chronici Andreae Danduli in vita Vitalis Faletri ducis, quoad apparitionem corporis s. Marci a columna, a.* 1094 [itale ex latino]. « L'anno 1094, cioè X.° del dose, es» sendo reposto il corpo . . . », f. 15.

IV. Anomymi, *de translatione corporis s. Marci evang. in Augiam.* « De miraculis et virtutibus b. Marci evangelistae ali» quid scribere cupientes, prae multitudine miraculorum . . . », f. 17-25.

Iacobus Bruckerus in *additamentis ad suam de vita et scriptis Ehingeri commentationem,* tomo VIII operis Schelhornii: *Amoenitates litterariae,* p. 646 haec habet: « Inter edita Ehin» geri opuscula referendum quoque: Relatio s. Marci evangeli» stae corpus in insula *Augia divite,* vulgo *Reichenau,* episco» patus constantiensis, quiescere, eruta ex bibliotheca reip. ra» tisbonensis, studio Eliae Ehingeri. Edidit hoc opusculum, et » notationibus additis specimini I select. pontific. adiecit Geor» gius Dorschaeus Argent. 1641, 12 ». Denuo prodiit sub fine operis p. Gabrielis Bucelin *Nucleus historiae,* editi Francofurti ad Maenum, a. 1680. Inde intulit Cornelius in *Ecclesiae*

(1) *Archivio storico italiano.* Firenze, 1845, t. VIII, p. 105-106.

venetae decadis XIII partem primam, pretiosiori commentario adiecto in mendacis historiolae refutationem.

V. *Prophetia abbatis Ioachimi.* « Ve tibi Adriana, ve ve » quae abstulisti sacra de regia urbe . . . », f. 26.

Prophetiam anecdotam, codice quoque Marciano [L. XIV, II] legendam, auctor, puto, ad rempublicam venetam refert. De eius gestis et operibus conf. Fabricium *Bibl. med. et inf. latin.*

VI. *Syllabus ducum venetorum, Venetiis exscriptus die prima mai a.* 1439. « Dominus Beatus et fuit primus dux ducavit » annos V... »; finit: « dominus Michael Steno ducavit annos... », f. membr. 27.

VII. *De edificatione Rivi alti et tempore quo fuit auctus huiusmodi locus.* « Tempore Honorii imperatoris, anno Domini » nostri Iesu Christi CCCCXXI die XXV martii . . . », f. 28-39.

Fragmentum chronici familiarum venetarum, sub fine saeculi XV probabiliter exarati.

VIII. *Copia litterae dominationis Venetiarum serenissimo domino Andreae Contareno duci in Clugia, anno* 1380. « Recepimus litteras excellenciae vestrae datas apud Clugiam die » 22 aprilis, hora secunda noctis . . . », f. 43.

Manu Marini Sanudi exscriptam Muratorius in opus *Vitae Ducum* eiusdem intulit, tamen absque nota fini apposita: *Nota quod autenticha littera est in manu domini Barthol. Gradonico.*

IX. Marci Danduli, *oratoris veneti apud Wladislaum Boehmiae atque Pannoniarum regem illustriss. habita oratio.* « Cum » Venetiis nunciatum esset, seren. rex, te Pannoniar. regem de- » claratum . . . . . Acta Budae, X cal. ianuarii, anno salutis 1493 ».

Oratio latuit diligentissimum Ioannem degli Agostini, qui ceteroquin de ea legatione sic scribit: « Volendo . . . . la repub- » blica congratularsi seco lui [cum Wladislao] della novella esal- » tazione a codesto secondo trono [Hungariae], spedì con carat- » tere di suo ambasciadore il nostro Dandolo, il quale, passati » ch'ebbe i convenevoli uffizj con Ladislao, si meritò da lui, a » cagione di sua eloquenza, unitamente colle divise, lo specioso » titolo di cavaliere (1).

(1) *Scrittori veneti*, t. II, p. 284.

X. Clementis pp. VII, *bulla ad Andream Gritti ducem ac dominium Venetiarum.* « Exponi nobis nuper fecistis per dile» ctum filium Marcum Fuscarenum ..... Romae, die 26 martii » 1526 », f. 50-52.

Indultum Venetis de decimis ann. 1526-1527 super beneficiis ecclesiasticis imponendis.

Bullam ineditam exemplavit ex authentico Antonius Mazarolus ducalis notarius.

XI. Eiusdem, *epistola qua Franciscum Mariam de Ruvere, ducem Urbini, invitat ut coronationi Caroli V Bononiae adsit.* « Ut potuit tua nobilitas audire, nobis ac serenissimo Caesari » ...... Bononiae, die VII februarii 1530.

XII. *De origine et situ civitatis Venetiarum brevis descriptio.* « Postquam totiens de Venetis meminimus, ipsique absque » cuiuspiam auxilio contra principes et nationes ... », f. 55.

XIII. *Exemplar litterarum quas rev. d. cardinalis s. Marci ad Hadrianum VI electum pontificem dedit.* « Post pedum ..... » Si mihi unquam, si romanae unquam ecclesiae, christianae » religioni ..... Romae, die XX martii MDXXII », f. 57-58.

Dominicus Grimani, patriarcha aquileiensis respondet *humanissimis ac sapientissimis litteris vestris, ad me pridie kal. martias datis et decima octava huius mensis acceptis.*

XIV. Octaviani Magii, *epistola ad Bernardum Lauretanum.* « Duplicem animo cepi voluptatem, cum primum mihi nuntia» tum est te, cum ad rempublicam accessisses ...... Romae», f. 59-60.

Auctorem stilo ornatiori latine scribentem laudant opellae: *De legato* [Venetiis, a. 1566]; *Oratio habita in funere Lauredanae Mocenicae Venetiarum principis* [Venetiis, 1572]; *Epigramma ad Laviniam Ursinam lectissimam foeminam* [I. IX, CCCLXV]; *Somnium, ad Anton. Pivardum* [L. XIV, CCXLVI].

XV. Fr. Augustini Musaei *tarvisini, eremitae augustiniani, theologi, constitutio sive interrogatio a marescalcho caesar. maiestatis sibi et socio Ioanni Petro cremensi facta post suum de Buda in Viennam reditum.* « 1535, adi 14 Febraro. Giunti in » la città di Vienna adi 3 di febraro la sera tardi Zampiero da » Crema et mi insieme ... », f. 61-64.

Si litterarum regesta Francisci Contareni, veneti apud Carolum V oratoris annis 1534-1536, quae apud nos asservantur [I. VII, DCCCII] scrutor, in epistola [Vienna, X febr. 1534] lego: « havendo inteso esser venuto in questa terra uno frate et » uno secular, quali dicono esser sta servitori delli fioli del q. » S.or Alvise Griti, et venir da Buda, et esser sequestrati nel suo » allozamento con ordine che non parlino ad alcuno, parlai a sua » maestà pregandola ec. ». Item in alia die 16 febr. eius anni: « Ho inteso per via sicurissima che la causa per la quale la mae- » stà del re non ha voluto relaxar frate Agustin et Zuan Piero, » è, perchè si dubita che esso frate Agustin habbi qualche com- » missione secreta dal re Zuanne .... ho operato cum dex- » terità et secretamente che ho havuto dal ditto frate Agustin » tutto il suo constituto, et de Zuan Piero, li quali de parolla » in parolla mando a vostre excellentie, aciò anch' esse possino » far il suo sapientissimo iudicio ». Huic epistolae adiectum exemplum constituti ex autographo huius codicis sumptum.

XVI. Eiusdem, *de expugnatione Megghes cui interfuit, ad Franciscum Contarenum oratorem.* « Anno Dom, M.D.XXXIIII. » Die prima martii cum domino Antonio Gritti, filio illustrissi- » mi domini gubernatoris, discessimus Buda .... die 19 » febr. 1535 [m. v. 1534] », f. 65-70.

Praeit epistola Aug. Musaei oratori Francisco Contareno, quae incipit: « Pheacum convivia interpretatur Proculus in re- » publica Platonis ..... Datum Viennae Austriae, XI kal. martii » MDXXXIIII [m. v. 1534] ». In supra memoratis regestis exstat locus epistolae 22 februarii 1534: « Havendo havuto se- » cretamente da frate Agustin il successo della expugnatione di » Megghes de ponto in ponto, per hauersi trouato lui in fatto » proprio, mi è parso mandarlo a V.e Ex.tie acio che se ben quel- » le lo hauerà inteso per altre vie, le intendino ancho quanto » referisse esso frate Agustin ec. ». Hius autographi exemplum oratoris epistola excipit.

Tum constitutionem, tum narrationem de expugnatione Megghes codice altero [I. VII, DCCCII, f. 42-50] exscriptum edidit Ioannes Nagy volumine tertio *Magyar Történelmi Tar.* Pest, 1857, p. 61-81.

De Aug. Museo erudiri cupidus adeat Ossingeri *Bibioth. Augustin.* Igolstadii, 1776, p. 616 et seq.

Cod. 233 chart., saecc. XV-XVI, a. 295, l. 210 [L. X; CCCIX].D.

Exempla tractatuum quorundam foederis et induciarum inter diversos diversorum temporum principes, ab anno 1327 *ad ann.* 1578. Folia 203.

Documenta, quod venetae historiae lucem affundant splendidiorem, singulatim per breves titulos profero.

1. 1327, 1 oct.	Compositio confinium Veronae et Vicetiae.
2. 1344, 21 aug.	Pax Venetorum cum Alberto Goritiae et Tyrolis comite.
3. 1361, 4 oct.	Rodulphus dux Austriae obligat castrum Portusnaonis Ioanni et Eglolfo de Lisca. V. *Diplomatarium Portusnaonense*, p. 67.
4. 1445, 18 iunii.	Concordia inter Venetos et patriarcham aquileiensem.
5. 1454,	Pax Venetorum cum duce Mediolani.
6. 1455, 4 iulii.	Pacta conventa inter Venetos et Fridericum Austriae ducem, super confinibus Portusnaonis. V. *Diplom. Portusn.*, p. 279.
7. 1463, 17 nov.	Pacta Venetorum cum Tergestinis.
8. 1465, 15 iunii.	Conventum inter Venetos et Sigismundum Austriae ducem super confinibus Portusnaonis.
9. 1474, 2 nov.	Foedus Venetorum cum pontifice, Galeatio Sforza et Florentinis.
10. 1484, 7 aug.	Pax pacta a Venetis *cum omnibus potentatibus Italiae*. V. Lünig. *Cod. ital. dipl.*, III, p. 126.
11. 1485, 26 febr.	Confoederatio Venetorum cum Ioanne Galeatio Sfortia.
12. 1486, 26 iulii.	Conventiones inter Venetos et regem Romanorum *super differentiis excitatis* per capitaneum Tergesti in Histria et Portusnaonis. V. *Diplom. Portusn.*, p. 362.

13. 1486, 30 sept. Concordium inter comites de Lodrono et illos de Castelbarco.

14. 1487, 13 nov. Pax Venetorum cum Sigismundo Austriae archiduce.

15. 1493, 22 apr. Capitula ligae inter pontificem, Venetos et statum Mediolani.

16. 1493, 4 iunii. Sententia super differentiis vertentibus inter Venet. et subditos imper. de confiniis Lupoglavi, Semichiis, Rotii et Cernigradi.

17. 1494, 24 iulii. Littera patens Venetorum de conventione cum Sigismundo Austriae archiduce pro sicariis mutuo remittendis.

18. 1495, 12 apr. Foedus a Venetis initum cum pontifice, Romanorum et Castellae regibus, ac duce Mediolani.

19. 1499, 5 apr. Capitula pacis et confoederationis Venetorum cum rege Franciae confirmata.

20. 1501, 13 oct. Pactio foederis inter Romanorum et Francorum reges.

21. 1505, 15 oct. Pax inter Galliae et Hispaniae reges, *et tale che sempre mai stiano come duo anime in uno medemo corpo.*

22. 1506, 6 oct. Maximiliani regis apocha duci Venetiarum, de sex florenor. renensium millibus.

23. 1510. 2 martii. Senatus venetus irrita declarat acta a Caesareis in locis a Venetis receptis.

24. 1512, 6 apr. Capitula induciarum inter Maximilianum et Venetos.

25. 1512, 23 dec. Pax perpetua inter Ludovicum XII ducem Mediolani et Venetos.

26. 1513, 8 ian. Dilatio induciarum inter Venetos et Maximilianum regem.

27. 1513, 23 martii. Confoederatio inter Venetos et regem Francorum.

28. 1513, 30 martii. Dilatio induciarum, quae n. 26.

29. 1516, 12 nov. Treugue et capitula inter christianissimum regem et catholicum.

30. 1516, 13 dec.	Capitula quaedam in eandem foederat.
31. 1517, 8 oct.	Confirmatio foederis n. 27.
32. 1518, 1 sept.	Capitula induciarum quinquennalium inter caesaream maiestatem et dominium venetum.
33. 1518, 1 sept.	Quaedam capitula contenta in ratificatione harum induciarum.
34. 1520, 11 apr.	Exemplum articulorum mutui congressus futuri in Anglia inter Henricum et Carolum V.
35. 1521.	Capitula inter Venetos et Carolum V de continuatione induciarum quinquennalium initarum die 1 sept. 1518.
36. 1522, 16 iunii.	Capitula inita inter Carolum V et Henricum Angliae regem.
37. 1523, 29 iulii.	Foedus inter Carolum V, Ferdinandum Austriae archiducem, Venetos et ducem Mediolani.
38. 1528, 15 maii.	Franciscus II Sfortia dux Mediolani viginti millia scutorum in auro a Venetis commodata recepisse testatur. V. Lünig. *Codex Ital. diplom.*, III, col. 157.
39. 1530, 1 sept.	Divisio et distributio ducatorum *longorum* quinque millium extorribus patavinis et vicetinis.
40. 1535, 26 apr.	Confirmatio foederis bononiensis a. 1529.
41. 1535.	Capita sententiarum arbitralium in conventu tridentino.
42. 1540, 2 oct.	Pacta Turcarum cum Venetis [itale].
43. 1540, 29 oct.	Carolus V Venetos urget, solvant septuaginta quinque millia ducatorum, iamdiu regi Romanorum debita.
44. 1578, 24 sept.	Fridericus imperator rogat Venetos ne impediant mercatores, ab Apulia et Piceno frumenta ad Carsos et Histriam deferentes.

Cod. 234 chart., saec. XVI, a. 428, l. 252 [L. X, CIX]. O.

Augustini Valerii, *cardinalis, opus de adulterinae prudentiae regulis vitandis, sive de politica prudentia cum christiana pietate coniungenda, ex Venetorum potissimum historiis, ad fratris et sororis filios.* « Et vobis fratris mei, sororis itidem meae » filiis debeo . . . ».

Opus *multarum vigiliarum* auctor appellat in libello de cautione adhibenda in edendis libris [p. 35], *in quo,* ait, *visus sum effudisse ingenii vires, rhetorum etiam praecepta ad usum revocasse, pietatem, prudentiam et gravitatem priscorum Venetorum expressisse non infeliciter. Sed mirabilis res est, et reprehendenda valde: opus tanti laboris dictatum vix legi, non consideravi certe, non emendavi ut debui.* Illud itaque vulgari [p. 56]; in quo quidem ei minime satis est factum, quod renuebat prorsus Nicolaus Antonius Iustinianus Patavii episcopus libros a primo usque decimumquartum et extremum, decimumseptimum nempe, itale versos Patavii, anno 1787 ediderit nomine: *Dell' utilità che si può ritrarre dalle cose operate dai Veneziani.* Etsi in libros novemdecim se illud tribuisse affirmet, non tamen nisi septemdecim, quorum unumquemque capitula partiuntur, in codice sunt: quatuordecim prioribus [a Iustiniano ex hoc codice itale editis] historiam venetam ab urbe condita ad sua usque tempora eleganter Valerius prosequitur; quae virtutis documenta e maiorum nostrorum gestis hauriri possint, plane demonstrat. Res venetas a Bernardo Iustiniano et incertae quoque fidei annalibus nostris pluribus mutuatur, quas dum refert, conciones ad senatum habitas, easdemque luculentas, frequentissime inserit, quo fratris et sororis filios ad oratoriam facultatem informet. Quae eius praecesserunt aetatem, ab eodem cognoscere haud iuvat: quum ex accurata rerum saeculo XVI gestarum narratione laudem fere totam mereatur. Litterarum studia apud nostrates quam floruerint, interdum explicat. Postremis tribus libris, ad prudentiam et honestatem assequendam quae potissimum conducant, ac patricium venetum qui mores maxime deceant, auctor ostendit. Ex opere, a Fuscareno, in libro *de Veneto-*

rum litteratura laudato, fragmenta protulerunt Cornelius [*Eccl. ven.*, V, p. 21] ac Augustinius [*Degli scritt. ven.*, II, p. 234]. Idem laudatum scimus, ex opusculo *De cautione adhibenda* ec. supra memorato, ab auctoris familiarissimo Silvio Antoniano cardinali, cui Valerius: *Absolvi inter initia cardinalatus tui opus illud, quod probare videris maxime.*

Codicem, fol. 286, idem Antonianus ad senatores et equites venetos clarissimos Leonardum Donatum et Laurentium Priulium misit eleganti epistola; idemque carmen heroicum, quod incipit:

« Caelitus adriaco venetae primordia gentis
» Iacta sinu . . . »

cecinit de laudibus Venetorum et operis a Valerio conscripti, quod primum in codice locum tenet. Utrumque scriptum, quod lucem utique promereatur, edidit Morellius, p. 188-191 operis *Codices mss. latini biblioth. Nanianae.* Venetiis, 1776; ac itale Iustinianus in opere quod supra, p. VI-XII.

Cod. 235 chart., saec. XVI, a. 418, l. 282 [L. X, XIV]. F.

Eiusdem, *de utilitate capienda ex rebus a Venetis gestis libri XVIII ad fratris et sororis suae filios.*

Opus idem, nomine variato.

Codex, fol. 304, passim ab auctore emendatus, etsi libris octodecim nulla capitulorum partitione distributus, non ea certe amplitudine ac praecedens exaratus est: plurimi tamen aestimandum puto, quod insint quaedam a Valerio in exemplis posterioribus refutata.

Cod. 236 chart., saec. XVII, a. 278, l. 200 [L. X, XV]. X.

Eiusdem, *de politica et prudentia ex Venetorum historiis.*

Opus idem serius, ut puto, exscriptum ex codice primo, cum quo plerunque convenit. Amanuensis pertractatarum rerum sylvam marginibus, ut et indicem ordine alphabetico digestum principio addidit.

Folia sunt in codice 274.

Cod. 237 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 209 [L. XI, LXIII]. X.

Zachariae Trivisani senioris, *oratio habita ad Gregorium XII pontificem* [Angelum Corrarium, venetum] *in legatione apud eundem, pro ecclesiae sanctae Dei unione conficienda.* « Consue- » vere, pater sanctissime, qui apud romanos Caesares, quive in » frequentia... ». Sub fine: « Albescente die penultimo decem- » bris 1407 ».

Auctor natus a. 1370, m. 1413, cum Marino Caravello orator pontifici missus est ut, schismatis tollendi gratia, papatum renuntiandum suaderet, quod tamen serius tantum, a. scilicet 1415, pontifex praestitit.

Exemplum paginis septemdecim, ex biblioth. patrum eremitarum Patavii, manu sua emendavit Iac. Facciolatus a. 1744.

Cod. 238 chart., saec. XVII, a. 305, l. 210 [L. X, CCCXXXIX].

I. *Vita, mores et res gestae ab omnibus ducibus Venetorum qui iam inde a constituta republica usque ad annum* 1577 *imperio praefuerunt, auctoribus* Petro Marcello *patritio veneto,* Silvestro Girello *urbinate ac* Heinrico Kellnero *u. i. doctore, patritio francofurtensi, continuata serie contexta, cum epitaphiis quorundam singulari studio conquisitis, et a tumulis seu marmoribus ipsorum descriptis, uniuscuiuslibet ortum, generis prosapiam, vitam, vitaeque exitum luculenter indicantibus,* f. 1-211.

Apographum editionis francofurtensis, a. 1574, cum imaginibus ducum insignia propria regentibus ab aere sculptis quae in editione. Marcellus vitas exaravit usque ad initia Leonardi Lauredani [a. 1501], *in cuius felicissimo principatu .... si qua deinceps memoratione digna contingent, si in vivis erimus, libenti animo subiungemus,* ut legitur prima edit. veneta a. 1502.

II. Bernardi Georgii, *vitae et venetorum principum gesta ex Petri Marcelli historia excerpta et in metricae epitomes formam redacta; ad Franciscum Donatum* [a. 1545], f. 212-233.

Epitome ab auctore Francisco Donato duci nuncupata publici iuris facta est Venetiis, a. 1547.

Cod. 239 membr., saec. XVI, a. 149, l. 103 [L. X, CCCXII]. D.

Chronologia tribunorum et ducum venetorum ab anno 706 *ad annum* 1577.

Strictiori compendio ita exhibitae vitae, suntut tribunorum undecim ab Anafesto ad Obelerium Antenorium nihil fere praeter annum creationis occurrat; ducum gesta per lemmata eleganter exarata narrentur, ex. gr. de Sebastiano Venerio: « Lauream » servatae patriae, quam armatus imperator ad Echinadas paulo » ante in triumphum retuleram, princeps una omnium sententia » creatus, ita civili moderatione munivi, ut dubium reliquerim, » fuerim in republica administranda iustior et sanctior, an in » rebus bellicis fortior et felicior imperator ». Locus sepulturae uniuscuiusque renuntiatus.

Quae praestant in codicillo, foliorum 53, sunt insignia ducum ita diligenter et venuste picta auroque obducta ut in admirationem facile lectorem trahant.

Cod. 240 chart., saec. XVI, a. 250, l. 182 [L. X, CCCXXXV]. D.

Vitae ducum Venetorum a Paulino Anafesto [a. 697] *ad Pasqualem Ciconeam anno* 1589 *defunctum.*

Brevi compendio exaratae referunt in margine insignia ducum, coloribus et auro manu rudiori obducta. Fere universis nota lemmata seu *brevia* inscripta.

Cod. 241 chart., 1687, a. 285, l. 203 [L. X, CCCVII]. D.

Venetae historiae ab Aloysio Contareno Lazari filio, patritio veneto descriptae pars prima, serenissimo principi Marco Antonio Iustiniano Venetiarum duci ec. MDLXXXVII. Libri decem. Prooemium: « Resonat undique festivis venetae virtuti plausi- » bus, christianus orbis ... ». Liber primus: « Veneta respu- » blica romanae libertatis inviolata superstes ... ».

Praeeunt foliis 28 haud numeratis **a.** *prooemium,* **b.** *auctores quorum testimonio in veneta historia usi sumus,* **c.** *index*

locupletissimus rerum omnium venetae historiae inservientium quadam veluti chronologia descriptus, sub quo renunciantur romani pontifices; orientis et occidentis imperatores augusti; reges Italiae; Venetorum vero primi consules, duces, praesules ecclesiastici, bella, viri illustres, familiae varii generis. Historia ab anno 420 ad 1400, gesta potius appella ducum venetorum, quorum vitae offeruntur a Pauluccio Anafesto ad Antonium Venerium, praepositis insigniis gentis cornu ducali obductis. Unamquamque vitam absolvunt inscriptiones quae laudato tum in palatio, tum ad tumulum positae sunt; quaeque in codicis proxime insequentis compendio habentur.

Codex, paginarum 416, finit: « Explicit pars prima histo-
» riae venetae, ab Aloysio Contareno Lazari filio descriptae,
» quam ipse manu propria compleverat, die XXIII augusti
» MDCLXXXVII, anno aetatis suae XXIV ».

Cod. 242 chart., saec. XVII, a. 200, l. 145 [L: X, CCCXIII]. D.

Historiae venetae ab Aloysio Contareno Lazari filio patricio veneto descriptae compendium, gentilibus Principum insignibus, ipsorumque ad imaginem et sepulturam inscriptionibus, epitaphiisque complexum MDCLXXXVIIII. « Pauluccius Anaphesto
» primus Venetiarum dux creatus . . . ».

Memoriae ducum ita distributae in codice sunt ut unaquaeque pagina singulorum gesta contineat, nempe familiae insignia rudiori lineari pictura expressa, dignitatis renuntiatae et mortis annos, in palatio et ad sepulchrum inscriptiones, quarum plures desiderantur.

Pagina extrema 111 haec auctor: « Francisco Mauroceno
» equiti ac divi Marci supra numerum procuratori, maris impe-
» peratori tertio: ac de barbaris bello peloponnesiaco feliciter
» triumphanti, venetae reipublicae serenissimo principi, electo
» anno Domini MDCLXXXVIII, ab urbe condita MCCLXVIII,
» diuturnam vitam, nominis gloriam deprecatus Aloysius Con-
» tareno Laz. filius, arcis Felicianae Veronae praefectus, opus
» hoc d. d. d. MDCLXXXVIIII: die VI aprilis ».

Cod. 243 membr., saec. XV, a. 173, l. 115 [L. XI, CXXX]. N.

Bernardi Bembi, *patricii veneti, in gratulatione Christophori Mauri incliti ducis Venetiarum, pro divini atque humani iuris scolasticorum ordine patavino, oratio feliciter habita.* « Ma-» gnae a nobis celsitudini tuae gratiae habendae sunt, illustris-» sime princeps . . . ».

Orator, *sacratissimi collegii universitatis legistarum florentissimi gymnasii patavini,* historiam familiae Maurae, eius primordia a noningesimo urbis anno repetens, contexit, gestis enarratis Albini, Pauli, Marini, Marini, Iacobi, Antonii, Iacobi, Ioannis, Marini, Laurentii, Dominici, Ioannis, ducis ipsius. Opellae, cardinali Ludovico Scarumpo seu de Mediarota, patriarchae aquil. nuncupatae, prooemium inc.: « Etsi sciam, observandis-» sime domine, tuis innumeris in me officiis adeo me celsitudini » tuae devinctum . . . ».

Volumen eleganter, tabulis corio signato obductis compactum, habet folia 24.

Cod. 244 chart., saec. XV, a. 246, l. 152 [L. XI, LXXXIX].

Illustrissimo principi [Venetiarum renuntiato] *Augustino Barbadico Ioannes Franciscus Benedictus salutem et commendationem.* « Solonem Salaminium, illustr. princeps, qui delphici » oraculi iudicio . . . ».

Codex, foliorum 13, subtiliori teretique membrana eleganter exscriptus, habet opercula corio belle signato obducta.

De auctore sic Apostolus Zeno in epistola Petro Catherino Zeno, Vindobona, 17 maii 1721 (1): « Gio. Francesco Benedetti, » autore di quella lettera, o sia panegirico al doge Barbarigo, » non mai, ch'io sappia, stampata, fu cittadino e segretario ve-» neziano. Era amico del Poliziano, tra le cui lettere al libro VI » ne troverete alcuna di lui. Morì nel 1509 e fu seppellito in » *S. Maria delle Grazie* con epitafio che dal Palfero sta riferito

(1) *Lettere di Apostolo Zeno.* Venezia, 1785, III, p. 276-277.

» come segue: *Sepulchrum Ioannis Francisci de Benedictis,* » *veneti secretarii. Viator tui sis quaeque memor.* 1509. Se mai » vi occorresse per altro di andare a quell' isoletta, e vi riuscis- » se di osservarlo, fatemi il favore di ricopiarlo, come sta e gia- » ce, notando arme, forma di deposito e altre curiose circo- » stanze ».

Cod. 245 membr., saec. XVI, a. 168, l. 110 [L. X, CCLXV]. N.

Andreae Mocenighi, *patritii veneti, iuris utriusque docto- ris, prothonotarii apostolici, in additiones Felinii ad Leonardum Lauretanum ducem Venetiarum inclytum.* « Cogitanti mihi ani- » mo cuinam hasce meas lucubrationes dedicarem quas in Feli- » num emisi... ».

Prooemium praepositum operi in Felinum hic seorsim da- tum est, qua gratulatio Leonardo Lauredano duci nuper electo [a. 1501]. Auctor idem est ac scriptor historiae belli camera- censis non una tantum vice editae.

Codicillum, foliorum quatuor, exornant insignia ducis a puerulis stantibus recta.

Cod. 246 chart., 1523, a. 202, l. 150 [L. XI, CXLIV]. D.

Hieronymi Passi, *utriusque iuris doctoris, oratio gratula- toria pro electione Andreae Gritti in seren. principem Venetia- rum.* « Quoniam nihil aeque ad optimam civitatum institutio- » nem prodesse constat... ». Folia 9.

Oratio nomine Bergomensium recitata gesta ducis militaria commendat.

Cod. 247 membr., saec. XVI, a. 230, l. 162 [L. XI, CXL]. D.

Serenissimo ac illustr. d. d. Andreae Gritto, Dei gratia Ve- netiarum principi, suus Ioannes Petrus Brochetinus, sacerdos sacillensis. « Quanquam multa sunt, clementissime princeps, » litterarum studia, quae summum et decus... ». Folia 28.

Panegyris historiam reipublicae, laudes Venetiarum, gesta

ducis, prosa et ligata oratione admixtis, stylo prorsus pedestri persequitur.

Cod. 248 chart., saec. XVI, a. 323, l. 220 [L. XI, X]. F.

Oratio in funere Andreae Grittii, Venetiarum principis, a. 1538 *habita a Bernardo Naugerio.* « Posteaquam Andreae Grit- » tii, cl. pr. funus omnibus qui a vobis tribui possunt honori- » bus . . . ». Folia 10.

Eius orationis fere historiam cardinalis Augustinus Valerius obtulit in *vita Navageri* fusiori sermone, quem codice proxime insequenti sic Barbadicus perstrinxit: « In funere laudavit » Bernardus Naugerius, cui omnium primas in eloquentia Ve- » neti dant. Eam orationem princeps, antequam vita excederet, » ab ipso Naugerio afferri ad se legique iussit, quam animo at- » tento et hilari audivit universam, saepeque ipse sumebat in » manus, ac eloquentissimi hominis de sua virtute praedicatio- » ne mirifice delectari videbatur ». Quam Marcus Fuscarenus cum deperditam plorasset (1), fausto omine reperiit, ac ex codice [L. XI, LXXV] olim Naniano, protulit Iacobus Morellius in *Codd. mss. latini biblioth. Nanianae.* Venetiis, 1776, p. 163-176. Italice prodiit in *Orazioni di veneti patrizi.* Venezia, 1795.

Cod. 249 chart., saec. XVI, a. 224, l. 158 [L. XIV, CCXXVII]. N.

Nicolai Barbadici, *vita Andreae Gritti, Venetiarum principis.* « Natus est Andreas Grittus Bardolini, qui est in agro » veronensi pagus . . . ». Folia 42.

Opellam anepigraphem elegantissimam, Nicolao Barbadico rite adiudicatam, fauste repertam, Iacobus Morelli, iampridem codicilli possessor, publici iuris primum fecit Venetiis anno 1792 (2), *Alexandro Albritio procuratoris divi Marci dignitatem*

(1) *Letteratura veneziana.* Editio prima, p. 330, n. 226.

(2) « Nicolò Barbarigo stese in latino le vite del doge Gritti e di Gaspa- » re Contarini . . . . ma per molto cercare, che se ne abbia fatto, niuno » le ha vedute; benchè la fama, che il Barbarigo godeva, d'eccellente in- » gegno, abbia destata in parecchi ardente curiosità di rinvenirle ».

ineunte. Anno proxime insequenti itale (1) prodiit; iterumque, interprete Hieron. Ascanio Molin, in *Orazioni di veneti patrizî.* Venezia, 1795.

Cod. 250 chart., 1553, a. 146, l. 97 [L. XI, CXII]. Z.

Cynthii Io. Bapt. Gyraldi, *nobilis ferrariensis, illustrissimi ac excellentissimi ducis Ferrariae ab epistolis, oratio ad serenissimum Venetiarum principem Marcum Antonium Trivisanum, pro eodem excellentiss. duce Ferrariae Venetiis publice habita XV cal. iulii MDLIII.* « Si quantus est, serenissime princeps, di» gnitatis tuae splendor . . . ». Folia 28.

Orationis finem auctor in exordio indicat: « Princeps no» ster mihi imposuit provinciam laetitiae testificandae, quam » ipse animo concepit, pro sublimi hoc gradu, ad quem, seren. » princeps, sapientissimus hic senatus te evexit, magnifice et » luculenter absolvere . . . ». Auctor opusculum sua manu conscriptum, eleganter compactum nuncupat duci Trivisano, *Ferrariae, XIIII kal. augusti MDLIII.*

Cod. 251 chart., saec. XVI, a. 215, l. 150 [L. X, CXXVII]. N.

Orationes varii generis, pleraque in laudem Venetorum.

1. Guarini Veronensis, *epistola clarissimo equestris ordinis viro Alberto de Sala.* « Luculentam illam Iustiniani nostri ora» tionem in Caroli funere habitam . . . . Venetiis, kal. iuliis, » M.CCCC.XVIII », f. 11-13.

Mittit Alberto Guarinus orationem proxime insequentem.

2. Leonardi Iustiniani, *veneti, viri patritii, pro cl. v. Carolo Zeno funebris oratio.* « Maximum et amplissimum munus, illustr. » princeps, hodierno die ad me delatum video . . . . », f. 14-25.

Eam sic laudat Guarinus: « Mirabilis in primis locorum » excogitatio, quos ex infinito pene dicendorum acervo, quadam,

(1) *Vita di Andrea Gritti, doge di Venezia,* scritta da Nicolò Barbarigo e tradotta in lingua italiana [Caelestino Volpi interprete]. Venezia, presso Antonio Zatta e figli. 1793, p. XXXII, 120, 8.°

» ut sic dicam, frugalissima brevitate decerpsit: tum pulcher-
» rimus rerum ordo, quem summa ratione ac diligentia accura-
» tissimus homo composuit. Primo enim eius quem commenda-
» bat defuncti vitae cursum lectoris oculis, quasi necessariam
» collaudandi summam et adumbratum materiae corpus, subie-
» cit. Deinde ingenium, tum virtutes, postremo gloriam, ut con-
» tinuos gradus et connexam inter se catenam collocavit ... ».

Editam legimus inter Bernardi Iustiniani epistolas a. 1492, tamen sine Guarini praeeunte epistola; item recusam pluries, itale quoque versam in *Orazioni di veneziani patrizi*, 1795.

3. Guarini veronensis, *oratio de laudibus Ioannis Nicolae salernitani, Veronensibus dicta.* « Quot inanes hominum cogi- » tationes, quot incerta mortalium sint consilia ... », f. 26-37.

Habent quoque codices nostri [L. XI, LIX, LXXX].

4. —— *oratio ad insignem ac patritium virum Nicol. Maripetrum, functum praefectura militum.* « Multa » et amplissima in cives nostros ... », f. 37-38.

5. —— *oratio ad insignem ac patritium virum Thomam Michaelem, c. v., functum praefectura militum.* « Quotiens egregiam sapientiam tuam et innumerabilia .... », f. 39-42.

6. —— *oratio ad clarum virum Iacobum Trivisanum, functum praetura veronensi.* « Eorum prudentiam et » singularem in me caritatem non admirari ... », f. 42-45.

7. —— *oratio ad insignem virum B. Pisa- » num functum praetura veronensi.* « Animadverti saepenumero. » magnifici viri et cives spectatissimi ... », f. 45-49.

8. —— *oratio ad clarum virum Bartholomaeum Storiadum, functum praetura veronensi.* « Superiori tem- » pore, vir magnifice, cum te huic civitati praetorem ...... », f. 49-52.

9. —— *oratio in Iacobum Persicum et Catherinam Peregrinam. Epithalamium.* « Fuere nonnulli magni- » fici viri et cives praestantissimi ... », f. 52-54.

10. —— *oratio in Federicum de Pilatis et Fr. sponsos. Epithalamium.* « Cum animadverterem superiori tem- » pore, magnifici viri et cives spectatissimi ... », f. 55-56.

11. Guarini Veronensis, *de Auripelle poeta incipit feliciter.* « Volui saepenumero animosi mores hominis ad te perscribe- » re... », f. 56-67.

12. —— *pro illustri ac patritio viro Georgio Lauredano funebris oratio.* « Maxima pars, hodierno die, fortis- » simo viro Georgio Lauredano ... », f. 67-78.

Georgius obiit in bello contra Turcas, a. 1421. Oratio, itale versa, falso ab Hieronymo Ascanio Molin Leonardo Iustiniano tributa, exstat in *Orazioni di patrizi venez.* Ven., Pepoli, 1795.

13. —— *epistola doctissimo viro Poggio secretario apostolico.* « Ex hiis litteris quas nuper tum ad me tum » ad alios dedisti ... », f. 78-84.

Auctor laudat Petrum Lauredanum Georgii fratrem, Turcarum apud Gallipolim a. 1416 victorem. Lauredani de re epistolam vide in *Muratori, rerum it. scriptt.*, XXII, 991.

14. —— *oratio in obitu Blancae Pisanae,* f. 84-90.

15. —— *prooemium in municipales Vincentinorum leges.* « Divina saepius opera contemplanti mihi, hominis » ipsius venit in mentem ... », f. 90-94.

Praeit reapse operibus impressis: *Ius civile vincentinum.* Venetiis, 1539 — *Ius municipale vicentinum.* Venetiis, 1567 — *Ius municipale vicentinum, cum additione* ec. Vicentiae, 1628 — Ibi, 1706.

16. —— *in Kirikinum et Tobiam sponsos epithalamium.* « Scio Kirikine et Tobia adolescentes... », f. 94-96.

17. Andreae Iuliani cl. v., *oratio pro Manuelis Chrysolorae funere.* « Si quis vestrum est, viri doctissimi, qui forte admire- » tur ... », f. 96-108.

Editam legimus in *Raccolta d' opuscoli.* Venezia, 1741, t. XXV, p. 323-338.

18. Guarini Veronensis, *epistola clarissimo iurisconsulto Madio.* « Quanta me benivolentia et caritate usque a puero con- » templaris ... », f. 113-115.

19. —— *epithalamium in Silvestrum Landum et Floram sponsos.* « Maximum me diu tenuit desiderium, Sil- » vester amantissime ... », f. 123-124.

20. Francisci Barbari, *apologia de rerum graecarum disciplina et earum interpretatione, ad Laurentium monachum, cretensem cancellarium* [titulo graece et latine dato]. « Si bene va- » les . . . . Pridie kal. quintiles litterae tuae mihi redditae » sunt . . . », f. 125-138.

21. —— *laudatio in Albertum Guidalotum, cum ad suscipienda virum consultorum insignia, eum dignissimum gymnasiarchi nomine declaravit.* « Antequam ea quae ho- » dierno die fidei meae commissa sunt dicere instituo . . . . . », f. 138-143.

22. —— *pro insigni v. Ianino Coradino suo epitaphios logos, idest funebris oratio.* « Vererer, patres optimi » ac sapientissimi viri, ne ab hoc laudationis officio . . . . . . », f. 143-147.

23. Guarini Veronensis, *oratio ad clariss. virum Natalem Donatum, praefect. praesidii veronensis.* « De tempore, vir ma- » gnifice, quo in nobis regendis ac protegendis... », f. 149-150.

24. —— *filius pro patre, ad excelsum dominum mantuanum.* « Inter acerbissimas calamitates meas luctuo- » samque fortunam . . . », f. 150-152.

25. —— *oratio ad excellentissimum virum ac magni ductorem Franciscum de Vicecomitibus, cognomento Carmignolam, insignem comitem Castrinovi.* « Plerique sunt, comes » insignis ductorque magnifice, qui res et facta veterum . . . ». f. 152-164.

26. —— *epistola illustri adolescenti Lodovico de Gonzaga.* « Hesterno vesperi Iacobus Tertius et homo clarus » et strenuus . . . . . Ex Montorio, V idus iunias », f. 164-169.

27. —— *epistola cl. v. ac dulcissimo praeceptori Iohanni Chrysolorae.* « Proximis diebus, cum maestissimus » e Constantia nuntius de suavissimi patris [tui] obitu . . . . Ex » Venetiis, oct. kal. sextiles », f. 169-179.

Epistolam consolatoriam legere est in *Raccolta d' opuscoli* Venezia, 1741, t. XXV, p. 297-313.

Animadvertendum puto passim in codice fragmenta occurrere vel orationum, vel epistolarum sine nomine, quae Guarinum auctorem revelant.

Cod. 252 membr., saec. XV, a. 240, l. 168 [L. XI, XC]. Mr.

I. Petri Barrocii, *patricii veneti, pro Francisco Scledo vincentino, eorum qui iura Patavii discunt rectore, cum in magistratus fine, civilis et pontificii iuris insignibus donaretur oratio.* « Cum tantum virorum clarissimorum silentium in me conver» sum video . . . », f. 1-12.

Auctor [Belluni episcopus a. 1470, Pataviii a. 1488, vita functus est a. 1507] non vitam tantum et gesta viri laudati, sed et historiam familiarum Scledae et Trissinae qua ei cognatae, fuse a. 1460 excutit.

II. Eiusdem, *cum civili iuri operam daret, pro Christophoro Mauro Venetiarum duce, quo die Ioanni patruo, bergomensi prius antistiti, postea Venetiarum patriarchae, Venetias venienti, obviam cum senatoribus et urbe profectus, eum castellum usque deduxit* [a. 1466]. « Si unquam tempus ullum fuit, patres, quo in » hac urbe . . . », f. 12-32.

III. Eiusdem, *iam quinquennio iuri civili operam dantis, in morte* [a. 1466] *Ioannis patrui, pro se proque tota familia, ad Paulum II pont. max.* « Multis saepe calamitatibus atque » aerumnis affecta est familia nostra . . . », f. 32-47.

IV. Eiusdem, *in funere* [a. 1467] *Antonii Roicelli* [Roselli], *aretini, iurisconsulti doctissimi, et in patavino gymnasio publici ecclesiasticarum legum interpretis oratio.* « Valde vereor, pa» tres, ne quantum mihi hodierno die . . . », f. 47-59.

Io. Ant. Vulpius orationes primam, alteram et extremam publici fecit iuris in opere Aug. Valerii : *De cautione adhibenda in edendis libris* [Patavii, 1719, p. 111-182], ex hoc *codice* [nunc nostro] *membr. eleganter scripto, adhuc inedito, quem nobis suppeditavit vir eruditissimus, atque humanissimus Petrus Catharinus Zenus, Apostoli frater, cler. regul. congr. Somaschae.* Sic editor.

Cod. 253 chart., saec. XIX, a. 280, l. 194 [Ris. LXXXII]. N.

I. Ioannis Boccaccii, *vita Francisci Petrarchae.*

Exemplum ex codice miscello [L. XIV, CCXXIII] sumpsit

sua manu Iacobus Morelli notisque instruxit, ut ederet; quod tamen non praestitit, etsi anno 1817 opellae minime absolutae titulum parasset: *Commentariolus de vita Francisci Petrarchae, eo adhuc vivente conscriptus, auctore Ioanne Boccaccio, antehac ineditus*. Commendabili antecessoris mei satis desiderio fecerunt Dominicus Rossetti in *Petrarca, Giulio Cesare, Boccaccio. Illustrazione bibliografica* [Trieste, 1828, p. 313-336] cum versione itala; nec non marchio Valory, cum praefatione, gallica versione et notis, in *Document historique de Boccace sur Pétrarque. Manuscrit de la Bibliothèque de saint Marc de Venise* [Avignon, 1851, p. 77, 8.°].

II. Iacobi Morelli, *studia in anecdota quaedam de Francisco Petrarcha*.

a. Dondii, *epistola Io. de Aquila, de obitu Fr. Petrarchae.*

b. —— *sonetto sul sepolcro del Petrarca*. Utrumque publici iuris fecit Barthol. Gamba inter Epist. septem variae eruditionis (1).

c. Ioannis Boccaccii, *de vita Francisci Petrarchae*. Edidit Dominicus Rossetti in *Fr. Petrarchae opera minora* [Mediolani, 1834, III, p. 47-63] cum versione itala e regione.

Ea tamen studiorum potius rudimenta appella, quam operis bene digesti materiem.

Cod. 254 chart., saec. XVIII, a. 250, l. 183 [Ris. CXXIII].

De vita et rebus gestis Bessarionis, cardinalis nicaeni commentarius [auctore Aloysio Bandino]. Romae, 1777, p. 167, 4.°

Adduntur passim schedae num. 25, quibus ditiorem notarum segetem Iacobus Morellius sua manu inscripsit, emendationis et ampliationis commentarii eiusdem curandae gratia.

Cod. 255 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 210 [L. XI, CXXXV].

Oratio in funere Aloisii Grifalconii, ad Io. Mariam Pisanrum Paphi episcopum reverendissimum. Venetiis, M.D.LV. « Ho-

(1) *Operette di Iacopo Morelli*. Venezia, 1820, II, p. 289-290, 310.

» mines universos ad imaginem et similitudinem Dei maximi » conditos . . . ». Folia octo.

Auctor f. Sixtus Medices, venetus, Dominicanus praeconium Aloisii Dragani, serius Grifalconii, viri humaniorum litterarum cultu praestantissimi, Pisauro nuncupat.

Opellam iam editam sic in codice manu imitatus est saeculo proxime elapso amanuensis, ut typis datam putes. Sub fine lego: *Egregio optimoque viro clarissimo Iacobo Grifalconio i. u. d. eius intimo atque unico amico Thaddaeus de Iacobis d. d. d.*

Cod. 256 chart., saecc. XVI-XVIII, a. 315, l. 220 [L. XIV, CV]. X.

I. *Testamentum Thomae Philologi Rangoni, Ravennatis, phisici, equitis, manu aliena exaratum,* 10 *augusti* 1572. « Ri» voalti. Ego Thomas philologus Rangonus Ravenna phisicus, » eques, corde semper toto meo, mente semper tota mea, viribus » omnibus meis . . . », f. 1-28.

Folio 27 sub fine, testator manu propria: « Ego Thomas » Philologus Rangonus Ravenna, physicus, eques scribere feci » suprascriptum meum testamentum per unum fidum meum, » cui de verbo ad verbum dictavi hanc meam voluntatem ulti» mam, cum non valeam ego mea senili aetate, et pravissimis » indispositionibus quibus langueo, illum ipsum manu mea pro» pria scribere. Nec potui minus id scribere facere uni notario » veneto, iuxta leges, stante eius longitudine. Quam post scri» ptam legere volui a principio usque ad finem, ut viderem si » ordinate scripta fuissent. Quod MEVM TESTAMENTVM ET » VLTIMA MEA VOLVNTAS VOLO VALEAT et sit roboris » illius et vigoris, ac si manu mea propria fuisset scripta, aut » facta fuisset manu notarii veneti, iuxta leges, corroboratione» que maiori huius meae voluntatis. Scribere feci exemplaria » alia duo ultra praesens, similia, quod dabo in manus d. Bal» thassaris Fiume notarii veneti, cum testium praesentia, cum » subscriptione ad unguem huic similem. Et exemplar unum » sigillatum scrinio deponam meo, sigillo signatum meo. Et al» terum simile capsa alba reponam. Quam cedulam, testamen» tum et ultimam meam voluntatem volo, quando si placuerit

» Deo altissimo, et me ad ipsum revocaverit, relevetur in vim » publici et autentici testamenti, iuxta leges et mores istius » bene institutae reipublicae, quam Deus in aeternum conser- » vet, cui commendo gubernatores et dispensatores SAPIEN- » TIAE MEAE D. Thomae Apostolo, Salvatoris, die Mercurii, » XXVIII augusti 1577. Indictione quinta ». Documentum hoc praesentatum est die 18 febr. a. 1727 decem *Savi sopra le decime in Rialto.*

Nota pompam prorsus singularem qua exsequias sibi parari iubet. Plura in contextu occurrunt quae in historiam artium pulchriorum amplificandam conferunt.

II. *Eiusdem testamenti exemplum desumptum ex exemplari quod asservatur in archivio ecclesiae parochialis et collegiatae s. Iuliani Venetiarum, anno* 1784, f. 29-102.

Sub fine Ioannis Vignonus q. Hectoris, Venetiarum notarius, testatur exemplum, cum originali concordare, 8 augusti 1614. Hoc autem Vignoni exemplum, unde praesens desumptum, habet codex qui sequitur.

Cod. 257 chart., saecc. XVI, XVIII, a. 310, l. 215 [L. XIV, CCLXXXII].

I. Eiusdem, *testamenti exemplum ut codice praecedenti*, n. II.

Praeest fol. 1-2 epistola Iacobo Morelli, qua Camillus Spreti [Ravennae, 20 aug. 1812] Rangonii notitias sibi praeberi desiderat, illius gestis, quod sibi proposuerat, enarrandis. Eapropter plura in epist. ac fol. 63-67, manu Morelli, in rem congesta.

II. *Bibliotheca linguarum omnium publica Thomae Philologi Rangonii Ravennae, equitis physici.* « Homo homini Deus. » Tentata diu frustra, inanique labore ante turpe haeresum, ar- » mis, ferro, et igne praepotens regnum Leonis X... », f. 68-74.

Pars testamenti qua Thomas Philologus bibliothecam *Venetiis, merceria maiori, celebriori urbis loco, qua luce quaque transeunt hominum mille millia, in microcosmi perenne ornamentum et commodum construere et donare decrevit.* « Ematur » et comparetur statim, et illico quam primum possit et valeat, » post obitum meum a commissariis executoribus apotheca seu

» locus inferior, i. terrenus, cum camera seu cubiculo in merce-
» ria reali, seu maiori, lucida insigni conspectu idoneo, et loco
» ad lumen et risus claritatem congruo, ampliori et capacio-
» ri . . . . ». Adduntur *supellectiles bibliothecae*, quo nomine veniunt obiecta cuiuscumque generis quae in musaei ornamentum hodiedum cedunt. Apographum hoc cum aliis ex testamento fragmentis datum est anno 1577.

III. *Idem bibliothecae a Thoma Philologo institutae documentum, saeculi XVI*, f. 84-127.

Quaedam ex testamento desunt, quaedam uberius data sunt. Inter suppellectiles numerantur: *imagines ac statuae — iconia seu stemmata — instrumenta — corographia depicta — cosmographia macrocosmi impressa — cartae provinciarum, insularum, urbium — chorographia microcosmi impressa — sacri ac theologici libri latini — mathematici latini et vulgares — humani latini — logici latini seu dialectici — philosophici latini — legum — astronomici libri — cosmographia vulgo impressa — astrologici, phisionomi — chiromantici, geomantici et similes divinatorii — medici latini — vulgares*. Cum impressis ad a. 1560, manuscripti plures cohaerent. Hic loci animadvertendum occurrit, biblioth. institutione penitus neglecta, ea volumina Cappucinor. biblioth. in Iudaica fuisse adscripta; plura, praesertim medica, a Iacobo Morellio a. 1770 ibi recensita; quaedam tantum, monasteriis initio huius saeculi abrogatis, in Marcianam ingesta.

IV. *Exemplum diplomatis quo Maximilianus II, rex Romanorum, Thomam Rangonum, sacri romani imperii comitem instituit, privilegiis additis tabellionatus exercendi, nothos legitimandi, sex auratos equites ac totidem nobiles singulis annis creandi, doctores renuntiandi* ec. *Datum anno* 1572. « Noverit integritas
» tua caesaream maiestatem nostram tuis bonis operibus no-
» tam . . . », f. 128-130.

V. *Statuta Palatii Ravenna Patavii, a magnifico et generoso domino Thoma Philologo ravennate, physico equite vivente conditi et fundati, Paduae, anno* 1542. Venetiis, Io. Gryphius excudebat, 1569, folia 16.

Liber hic impressus additus est, quod fundator fusius in testamento de eo collegio pertractet.

Cod. 258 chart., saec. XVI, a. 292, l. 205 [Z. L., CCCCVIII]. E.

Libri decem vitae, morum, rerumque gestarum [1334-1418] *Caroli Zeni veneti, ad Pium secundum pontificem maximum, Iacobi* [Zeni] *feltrensis et bellunensis antistitis.* Prooem.: « Glo-» riosa sanctitatis tuae ad sublime pontificatus maximi . . . »; textus: « Qui venetae urbis originem incrementaque tradide-» re . . . ». Folia 100.

Ex ms. codice seminarii patavini primum protulit Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, XIX, 197-372, non ita tamen ut nostrum ex integro repraesentet. Haec enim sub fine desunt in oratione: « Persolutis igitur demum quae exigere eiuscemodi » munia solent officiis sacrisque ceremoniis, princeps patresque » paratis sedibus considentes Leonardum Iustinianum, cui decre-» tum esse laudationis munus antea memoravimus, luculenter et » elegantissime perorantem intentis animis arrectisque ac stu-» diosis auribus iocundissime audierunt. Quippe is vir erat qui » etiam horridas incultasque mentes permulcere dicendo facile » poterat: eius autem funebris laudationis unicum est, maxi-» mum et amplissimum munus, quam et nos saepenumero legi-» mus et celeberrimam apud omnes totoque passim orbe vulga-» tam, sua quoque, pro laudantium officio, gloria, ut quidem par » erat, haudquaquam nudatam esse cognovimus ». Orationem hanc Venetiis dictam octavo idus maii a. 1418 in aede Mariae Caelestis Venetiis, quae in nostro codice, legimus in editione; non aeque tamen epistolam Petri Pauli Vergerii ad Carolum de Victoria contra Bucicardum: « Si te certius coram visurus ocu-» lis fuissem quam absens animo . . . » [quod Muratorius alibi edidisset], ut et reipublicae Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae datam in campis Clugiae, primo martii 1380: « Quid » agas ut videas de nullo confisa . . . ».

Vitae compendium itale, recte annotat Muratorius, dedit Hieronymus Diviacus ex codice seminarii patavini, quod anno 1591 Bergomi prodiit.

Cod. 259 membr., saec. XV, a. 244, l. 165 [L. X, LXXXV]. X.

Commentariorum secundi anni de gestis Scipionis Picinini, exercitus Venetorum imperatoris, in Hannibalem Sforciam Mediolanensium ducem, ad serenissimum venetae reipublicae principem Franciscum Foscari, per clarissimum historicum et poetam laureatum Porcellium neapolitanum. Libri novem. Prooemium: « Antheum gigantem ab Hercule Iovis et Alcmenae filio apud » Libiam .... »; narratio: « Cum a sapientissimo Venetorum » legato et patricio viro Francisco Georgio ... ».

Opellam protulit Muratorius tomo XXV *Rerum ital. script.* titulo magis explicato: *Commentaria rerum gestarum a Iacobo* [Scipione] *Picinino a. MCCCCLIII, qui fuit secundus belli inter Venetos et Franc. Sfortiam Mediolani ducem, auctore Porcellio poeta et scriba Alphonsi I, utriusque Siciliae regis, nunc primum in lucem prodeunt ex manuscripto codice membr. excellent. viri Marci Fuscareni equitis et procuratoris s. Marci.* Modo codex noster, folior. 68, idem ille est de quo in prooem.: « Latebat ille » codex, uti denique mihi innotuit, in selecta biblioth. quam sibi » Venetiis paravit excellentissimus et eximius vir Marcus Fusca- » renus, eques et s. Marci procurator, non editis tantum sed et » manu exaratis libris copiose instructam. Eundem codicem ab » humanissimo viro precario petere atque impetrare idem fuit. » Erat is in membranis scriptus, picturis atque auro ornatus, » ita ut idem videatur, qui Francisco Foscari Venetiarum duci » ab ipso Porcellio oblatus fuit ». Defert reapse ducis insignia cum leone cubante ac litteras librorum initiales minio et auro obductas. Rite miror pretiosum volumen eodem saeculo ad Amedei Svaieri bibliothecam translatum.

Editum exemplum cum manuscripto conferenti quaedam occurrunt a Muratorio vel immutata, vel neglecta, cuius rei exemplo sit annnorum nota sub fine codicis: *Anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto,* ab eo missa.

Qui fuerit Porcellius, quot ingenii sui testes libros post se

reliquerit abunde satis indicarunt Sabellicus, Montfauconius, Blondus, Apostolus Zeno, Muratorius, Quirinus.

Cod. 260 membr., saec. XV, a. 150, l. 102 [L. XI, CXXXIX]. D.

Bernardi Bembi, *in funere Bertholdi marchionis Estensis, pro illustrissimo dominio Venetorum imperatoris terrestris exercitus in Turcos, oratio incipit.* « Iam non ego cogitabam, non » iam miser animum inclinabam . . . ».

Oratio vertit utriusque, tum laudati, tum laudatoris honori. Illum enim fortiter in praelio a. 1463 occumbentem condiscipulus et amicus pingit eloquenter: « Urbem Corinthi in summo » inaccessibilis montis sitam, quam nullus superiori tempore imperator, praeter L. Mummium consulem, alio telorum genere, » quam conviciis et imprecationibus, lacessere potuit; non ipse » Epirotarum rex, non Baiazetes huius Mahometi proavus, non » is denique Mahometus perditissimus tyrannus, etsi quingentis millibus hominum imperaret; iste quingentis dumtaxat armatis militibus, eousque per angustissima viarum conscendit, » tentoria fixit, vexilla erexit, quo nec ab ipsis posse capreis » reptando perveniri quivis facile indicare potuisset. Inter tantas rerum angustias, et totius status nostri momentaneam » conditionem vel maxime enituit Bertholdi nostri virtus; aliis » enim trepidantibus egentibusque consilio, ipse tamen impavidus, infatigabilis, intentus, exhortatione, opera, celeritate, » maenia, iam arcis tormentis magna ex parte prostraverat; ut, » nisi detracta paulisper ad respirandum galea, detestandi lapidis ictus caput illi secundum aurem percussisset, illa dies, illa » inquam dies rebus venetis certissimam et nullis antea saeculis » auditam victoriam peperisset ».

Codex, fol. 40, belle, non emendate, exscriptus est.

Cod. 261 membr., saec. XV, a. 260, l. 180 [L. XIV, IV]. X.

I. Bartholomaei Coleonii, *bergomensis, capitanei generalis reipublicae Venetiarum, testamentum authenticum, cum rubricis seu indice in fine,* f. 1-22.

Testamentum sectionibus septem super octoginta condit *Colionus*, sana mente, corpore autem languens *in loco de Malpaga episcopatus Pergami, in Rocheta ipsius loci, in camera cubiculari* ipsius, *die Veneris vigesimo septimo mensis octobris anni* 1475.

II. Eiusdem, *codicillum.*

In eo, sectionibus quadraginta quatuor distributo, condito autem *die ultimo mensis octobris, ante decem, inter nonam et decimam horas* eius anni, actum de ingenti pecuniae vi reipublicae venetae legata, de statua equestri in platea d. Marci in eius honorem erigenda, ac de aliis.

Habes sub fine *exemplum partis captae in excelso consilio decem cum additione die decimo iunii* 1476. « Dum ex tribus » magnificis dominis sapientibus deputatis super haereditate » illustr. q. Bartholomaei de Colionibus ab ill. dominio Venetiarum, unus teneret testamentum cum codicillis invalidum » esse, alii autem duo tenerent testamentum validum esse et ad » unguem observari; vadit pars quod libertas suprascriptorum » trium sapientum declaretur circumscriptam et limitatam esse » super executionem dumtaxat dandam aut non dandam reliquis legatis et rebus nondum declaratis aut decisis, aut aliquibus eorum, sicut per iustitiam visum fuerit. Et nullo modo » per eos aut opiniones suas revocetur in dubium validitas testamenti, semel iam validati per hoc consilium, iudicati et in » bona parte missi in executionem ».

Titulum exornant littera initialis et insignia gentis Coleoniae picta; operculum vero authenticum verba auro expressa: TESTAMENTVM ILL. ET EXCELL. DD. BORTOLAMEI DE COLIONIBVS.

Cod. 262 chart., saecc. XVI-XVII, a. 223, l. 150 [L. XI, XVIII].

I. *Oratio in funere Benedicti Pisauri imperatoris.* « Si omnes » ita natura comparati sumus, Leonarde F. L. princeps clarissime... », f. 1-4.

Auctor, Gabriel Maurus patritius venetus, laudat coram duce Leonardo Lauredano Pisaurum procuratorem s. Marci, sum-

mum classis maritimae in Turcas ducem, qui, sibi a senatu potestate facta in patriam redeundi, alvi profluvio correptus, a. 1503 occubuit.

Editam legimus a Bernardino de Vitalibus, Venetiis anno 1503; ab academia *della fama* veneta in *Orationes* 1559; itale in *Orazioni de' Veneziani*. Venetiis, 1795.

II. *In funere serenissimi Venetiarum principis Leonardi Donati oratio, viri nobilis d. Aloysii Sanuti. Venet., M.D.C.XII XVI cal. augusti.* « Magnum opus aggreditur, ill. et excell. pa» tres, ... atque arduam suscipit provinciam ... », f. 5-16.

Praeit duplex epigramma, cum insigniis ducis diagrammate expressis. Orationis forma et stylus auctoris sententiam late confirmant, se *neque aetate, neque ingenio, neque auctoritate* valere.

III. *Oratione sincerissima fatta da un humile et affettuoso servitore della Corona di Francia al, per se stesso, pio, giusto, magnanimo e christianissimo Ludovico XIII, re di Francia, stampata in Macerata, con licenza de' superiori, l' anno* 1635. « È capitato qui in Italia il manifesto della Maestà vostra... », f. 22-40.

Cod. 263 membr., saec. XVI, a. 234, l. 165 [L. X, XLVII]. X.

Thaddaei Vulpiensis, gesta militaria intra quadragesimum quartum eius aetatis annum a fratre collecta. « Thaddaeus frater » ex nostra Vulpiensi antiquissima familia Imolae ortus ... »; finit: « ..... ceterique eorum exemplo, studio militari magis » proficerent ... ».

Auctor, Ioannes Bapt. Vulpiensis, ecclesiae imolensis praepositus, anno circiter 1520, Thaddaeo vivente, opellam exaravit ac duci veneto, uti liquet ex unico epistolae dedicationis fragmento in codice, dicavit. Gesta capitulis novendecim excutiuntur, ut et in codice proxime sequenti ad quem tamen, qui serius oblatum et rerum enarratarum amplificatione magis habendum, de tanti viri egregie praestitis erudiri cupidum remittimus.

Codex, folior. 33 tereti membrana exscriptorum, pictura in titulo ac capitulorum argumentis auro obductis conspicuus est.

Cod. 264 membr., saec. XVI, a. 238, l. 160 [L. X, CCXCIV]. D.

Io. Bapt. Vulpiensis, ***commentarium gestorum militarium Thaddaei equitis, eius fratris, infra octavum et quinquagesimum suae aetatis annum, ad invictissimum senatum venetum.***

Thaddaeus Vulpiensis, armorum dux praestantissimus, Octaviano Riario, ex dominis Fori Cornelii et Fori Livii, institutore annis 1498-1499, meruit a. 1504 sub Valentino Borgia, quocum, in occupatione Faventiae, oculo orbatus est; ac serius sub Iulio pp. II. Magister equitum a Venetis a. 1509 conductus, venetas copias ad Abduam et prope Bononiam a caede redemit, Patavium et Stellatam recepit, Arcoli et Brixiam defendit, Mirandulam expugnavit. Sorte eius sub Alviano inclinata, Gradiscae captivus cum Rainerio Bovariae comite, a Caesareis mutatus est. Statim ac die 19 ianuarii a. 1534 Venetiis decessit, frater Io. Baptista, opellam, iam Andreae Gritti duci in codice superiore oblatam, eodem capitulorum numero et ordine rhetorice amplificatam, senatui veneto dicat, petens ut ***defunctum modo, vestris in oculis fratrem, tam de republica vestra benemeritum ducem, digno vobis largientibus ac cunctis saeculis memorando funere efferri publice*** mandet. Quod egregie praestitum, cum statua Thaddaei equestris ligno exsculpta ad d. Marinae poneretur cum titulo. Qui titulus, statua a. 1810 diruta, claustri seminarii patriarchalis Venetiarum parieti affixus servatur (1).

Prooemium excipit exasticon Antonii Belloni utinensis, ut finem epistolium auctoris ad lectorem. Quamvis opusculi pars potissima publici facta sit iuris (2), quae Iacobus Morelli de eo annotavit refero: « L'opuscolo è inedito e degno di essere » stampato, singolarmente per la verità delle notizie che pre- » senta. Lo sarebbe ancora più, se vi fosse la continuazione del- » le altre cose da Taddeo operate sino al suo morire ».

(1) V. Cicogna, *Iscrizioni*, I, 334; IV, 676; V, 630-632.

(2) *Di Taddeo della Volpe celebre condottiero delle venete armi. Cenni storici novellamente compilati da un oriundo imolese.* Bologna, 1868, p. 37, 8.°

Cod. 265 chart., saec. XVII, a. 192, l. 145 [L. XI, LI]. F.

Prosae orationes et carmina Brixiae rectoribus Io. Baptistae Fuscareno praetori et Ant. Mocenigo praefecto, pro re bene gesta.

a. Odasii de Odasiis, *Io. Bapt. Fuscareno panegyricus dictus anno MDXIX.* « Quanquam de tuis laudibus hodierna mihi lu- » ce dicturo in primis laetandum ... », f. 5-19.

b. Angelo Rechiadeo. *All' ill. sig. Antonio Mocenigo, per il felicissimo governo suo nella prefettura di Brescia, affettuosi compimenti.* « La bella, vaga e maiestosa pompa de' trionfanti » allori al tuo gran Mocenigo eretti ... », f. 21-28.

c. *Academiae brixiensis inscriptiones et carmina Fuscareno et Mocenigo rectoribus, nuncupante Iuliano Marzoli* [Brixiae, 10 aug. 1619], f. 1-4, 29-35, 37-54, 57-74.

Marzolium, diu in patria humaniorum litterarum praeceptorem, laudat Leonardus Cozzando in *Libreria bresciana.*

Cod. 266 membr., saec. XV, a. 205, l. 130 [L. XI, LII].

Oratio Omniboni Leoniceni in privato examine Petri Foscari, protonotarii apostolici et primicerii sancti Marci Venetiarum, in iure pontificatus. « Non mea me facultas, rever. antistes, » ..... sed expectatio vestra ... ».

Sub fine, fol. 9: *Pronuntiata Patavii, plena concione, in aedibus pontificiis, pridie kal. sept. anno salutis MCCCCLIIII.*

Orationem, codd. quoque [L. XII, CXLV; XIV, CCXXXVI] occurrentem, publici iuris fecerunt **a.** sacerdotes Leonici *ad fidem codicis Bartolliani,* titulo: *Oratio in laudem familiae Foscarae.* Leonici, 1855, 8.°; **b.** Antonius Antonelli Venetiis, a. 1863, qua occasione Aloysius Bontà Filetto *sacrorum procurationem divi Simeonis prophetae Venetiarum solemniter* suscepit.

Codex praestat et scriptura concinne exarata et littera initiali diagrammate splendidiori auropicta.

Cod. 267 chart., saec. XVII, a. 153, l. 108 [L. XIV, CXCIII]. Z.

Lucretii Tafuri, *centum elogia anagrammatica eruta ex immortali nomine illustrissimi domini domini Petri Michaelis, patritii veneti, vatis celeberrimi.* « Torquati rediviva tuo stat pe- » ctore virtus — Si modo Pythagorae dogmata vera forent... ». Folia 30.

Belle unaquaque pagina distributa sunt anagrammata centum, repetito singulatim *Dominus Petrus Michael,* vel *Michaele,* vel *Michaeli,* vel *a Michaele,* vel *e Michaele,* vel *de Michaelibus.*

Petrus Michael [Michiel] Antonii filius ita poesi saeculo dimidio decimoseptimo praestabat ut nomine *Cigno d'Italia* tunc appellari mereretur. Venetiis, in societatem *degli accademici incogniti* adscitus edidit *Rime — Arte degli amanti — Benda di Cupido — Flauto — Polifemo — Epistole eroiche e amorose,* pluraque alia. Anno 1645 comes Pagi in Dalmatia, obiit Muriani.

Cod. 268 membr., saec. XVII, a. 336, l. 234 [L. X, CCCLIII]. D.

Ioannis III regis Poloniae diploma, quo Nicolaus Cavanis, legationis venetae apud eum secretarius, Iacobus nepos, et fratres ac haeredes legitimi creantur comites, die 27 *novembris* 1684.

In meditullio diplomatis insignia data pinguntur sic descripta: « Portabunt antiqua domus suae stemmata, in campo » videlicet caeruleo montes tres quorum in medio eminentior » ceteris esse debet, atque super se canistrum positum habet, » repletum herba viridi super qua columba alba substinens ci- » bum inibi quaerit; ab utraque parte ex adiacentibus montibus » singulae cypressus eminent: supra scutum galea aperta coro- » nata conspicitur, fasciis hinc inde caerulei et aurei coloris cir- » ca campum dependentibus. E corona autem galeae eminebit » clypeus noster regius inter duas palmas corona regali insi- » gnitus ».

Diploma idem Nicolaus obtulit magistratui veneto super feudis die 17 decembris anni 1695, dignitati comitalis confirmandae gratia. Proinde eiusdem magistratus decretum diei 6

maii 1698 exstat in codice, quo data Iosepho et Scipioni filiis quondam Iacobi facultas ea dignitate fruendi.

Cod. 269 chart., saec. XIV, a. 226, l. 178 [L. X, CCLXXXVII].

I. *Liber chronicorum sive memoriale temporis de factis in Marchia et prope Marchiam tarvisinam. Libri duodecim.* « Chro- » nica facta Marchiae tarvisinae si cura diligenti recogito... », f. 2-187.

Haec Rolandini chronica ex veneta editione anni 1636 pretulit Murat. in *Scriptt. rer. ital.*, VIII, 154-360, additis tamen emendationibus codicis Estensis cum duobus Ambrosianis collati. Praeeunt prooemium et index, ut in editis. Pauca quaedam desunt, vel foliis excisis, vel capitulis omissis, quod extremum notavi libro duodecimo.

Auctor Paduae natus a. 1200, Bononiae eruditus a. 1220, serius in patria notarius, historiae expoliendae a. 1260 manum admovit, a. 1276 obiit.

II. *Nomina omnium potestatum, consulum, seu rectorum civitatis Paduae.* « MCL. Consules rexerunt Padue. Fere tota ci- » vitas hoc anno combusta fuit... », f. 187-195.

Duplex regiminum Paduae series, tum quae ab Osio, tum quae ex codice ms. Ambrosiano oblata est a Muratorio post Rolandinum, c. 366-398. Animadvertendum tamen seriem Ambrosianam ad annum 1364; codicis nostri ad 1319 pertinere; ambos saepius inter se differre vel annorum supputatione, vel textus amplitudine.

Cod. 270 membr., saec. XIV, a. 262, l. 195 [Z. L., CCCCI]. B.

I. Folio 1 *verso* usque 2 *recto*, quaedam referuntur quae ad historiam Patavii annis 1259-1354 spectant. Quaedam exempli causa refero: *MCC.LXXVII. el dito miser mastin fo morto per li zentilomeni da pigozo — MCCCXI. el dito can veyo aue vicenza el bresano tuto — MCCCXIV. aue la sconfita li padoani in porta sampiro — MIIIXVIIII. el dito* [Can vecchio] *aue monselexe e MIIIXVIII aue anco lona e zitadella — MIII.XX aue*

el bassanelo e 1323 *aue cividale* — 1340. *fo fato signor miser marsilicéto papafaua de padoa e stete XL di segnor e fo morto per miser Iacomo de cherara e fo ciama segnor miser Iacomo e Iacomin e queli da lozo.*

II. *Plura de Thoberto episcopo ianuensi, cuius consanguineus Bartholomaeus de progenie Balchinia stirpis Thobertinae auctor laudatur.* « Thobertus episcopus quartusdecimus cepit » circa annos Domini millesimum LXV et in episcopatu vixit » annis XIX . . . », f. 3-11.

Nomine *Tobertinae* familiae in *Fracanzaniae* immutato, huius enarratur historia, quam anno 1827 ex hoc codice protulerunt, cum italica versione e regione, Antonius Covi et Nicolaus Scarabello, ob nuptias Fracanzan-De-Manzoni; iterumque Ioseph Pellizzari ob nuptias Grimani-Fracanzan, anno 1856.

III. *Syllabus episcoporum de Padua*: « Petro Prosdocimus » patavinus mittitur almus . . . », f. 13.

Syllabo prope eidem, a Muratorio in *Rer. ital. scriptt.*, VIII, 361-363, edito, sunt addendi *Ottobonus* [Razzi] *placentinus* — *Paganus de la Turre mediolanensis* — *Ildebrandinus romanus de Comitibus.*

IV. *Chronica in factis et circa facta marchiae trivixanae, Rolandino auctore. Libri duodecim,* f. 13-118.

Desunt capitula decimumseptimum usque decimumnonum libri duodecimi; quae membranae defectu desunt in fine, ea codicis principio exscripta sunt.

Codicem Venetias reducem nuntiant sigilla bibliothecae nationalis Parisiorum impressa.

Cod. 271 membr., saec. XV, a. 338, l. 226 [L. X, LXIX].

I. *Liber omnium regiminum civitatis Paduae et etiam aliquorum aliorum factorum tam in Padua quam in aliquibus aliis partibus, ab anno* 1174 *ad annum* 1399. « Iste cronicus liber » memorialis est omnium regiminum . . . . . Anno nativit. . . . . » 1174, ante quod millesimum consules cives Paduae solummodo » regebant Paduam . . . », f. 19-51.

Edidit Muratorius *Antiquarum italicarum*, t. IV, p. 1117-

1168, ex codice Estensi, quo plenior hic est, ad facta plerumque externa quod attinet. Ad textum editum emendandum idem quoque interdum prodest. Sic ad ann. 1200 pro his verbis: *Eo tempore captum fuit Carrocium destructum a Veronensibus*, in manuscripto est: *Eo tempore captum fuit Carturium et destructum a Veronensibus*. Abest narratio raptus Speronellae [de quo cod. 272], a Muratorio edita; ut et membrum narrationis extremum: *Terrae infrascriptae erant subditae romanae ecclesiae* ec.

II. Rolandini Patavini, *de factis in marchia tarvisina libri XII*, f. 53-132.

Titulus ita se habet: *Liber qui dicitur chronica de iis quae facta sunt et quando in Padua, in Verona et in tota Marchia tarvisina, et per Fredericum quondam imperatorem et eius nuntios, et specialiter per Ecelinum de Romano et Albricum fratres, ab eo tempore quo sunt nati usque ad eorum mortem, tam contra romanam ecclesiam et contra marchionem Estensem et amicos ipsorum, quam contra omnes fidei catholicae defensores.*

Elenchus episcoporum patavinorum, qui post Rolandini chronicon a Muratorio impressus, accedit, hisce nominibus absolutus: *Ottobonus de Placentia, Paganus de la Turre, Ildebrandinus de Comite romanus, Pileus de Prata, Helias Ultramontanus, Raymundus Ultramontanus, Iohannes de Henselminis, Ugo de Robertis de Regio.*

III. *Incipit chronica de novitatibus Paduae et Lombardiae facta per dominum Guillelmum de Cortusiis. Libri XI.* « Libera » marchia permanente post mortem illorum de Romano, quidam » Vicentini proditorie . . . », f. 133-191.

Capita septem priora desunt quae Albrigetus Cortusius Guillelmi filius addidit, iamque vulgata sunt. Alia quoque nonnulla desunt, nimirum libro II caput secundum, septimum usque vigesimum quintum; libro XI caput septimum et additamentum ad caput octavum libri XI a Muratorio editum [*Scriptt. rer. ital.*, XII]. Ceterum textus cum edito Venetiis a. 1636 pleraque convenit.

IV. *Incipit liber de generatione aliquorum civium urbis Paduae tam nobilium quam ignobilium, et primo de ipsorum moribus* [auctore Ioanne de Nono], f. 192-224.

Initium huiusmodi est: « Ante dominium Ezerini de Ro-
» mano, et post per aliquod tempus, usquedum Paduani annos
» viginti possidebant, incedebant cum capite discoperto; at illo
» finito tempore, infulas et galeria, foroiuliano more, incipie-
» bant portare, aut capucia cum rostris ante naxonem plus in
» altitudinem quam in deprehensionem tendentibus, interulas
» a lateribus scindi faciebant, et duploydes ex anteriori parte ».
Operis tanquam ab anonymo auctore profecti, quemadmodum et in codice hoc est, fragmenta nonnulli afferunt, ac praesertim Muratorius t. II, *Scriptt. rer. italic.* ut et *Antiquitt. ital.*, t. IV. At Ioanni de Naone, seu verius de Nono, opus idem tribuit Ungarellus in chronico ms. paduano, quem alii secuti sunt; ac sub illius quoque nomine fragmentum de Cortusiis, ante horum chronica patavina, anno 1636 vulgatum. Sane de gente a Nono fuse et accurate hic disserit: de se vero inquit: *Simon de Nono desponsavit Iacobam Rolandini de Paulo subtili, et ex ea genuit filium unicum Ioannem nomine, qui desponsavit Dotam filiam nobilis militis Pauli de Dotis olim de Daulis.* Nullum dubium quin ab hoc auctore ipso prodierit *Ultrabrentam liber de aedificatione,* uti ex titulo codicis 276, quamquam hoc opus multo minus quam illud fabulis scateat. Ex Rolandino quaedam in hoc ad litteram translata sunt, ac multa praeterea scitu digna de rebus potissimum medii aevi tradita: Alberti Bibii et Zamboni Andreae de Favafuscis, quem se audivisse auctor affirmat, auctoritate nonnunquam comprobata. Ioannes hic de Nono medio circiter saeculo XIV scripsisse plane videtur: facta vero quaedam, ubi de Carrariensibus sermo est, ad annum 1390 spectantia, quae codici huic insunt, recentiori manu addita fuisse vero simillimum fit ex eo etiam, quod ab alio exemplari [cod. 275] omnino absint. Auctoris opera plura memorat Tomasinus in *Biblioth. patav.*, p. 117, 120, 140.

V. *Romanae urbis pontificum compendiosa descriptio.* « Iesus
» Christus filius Dei vivi in Bethleem nascitur .... Petrus
» apostolus, filius Ioannis de vico Bethsaida ..... »; desinit:
« Martinus III natione gallicus, anno MCCLXXXI eligitur in
» papam ...... dissensiones maximae fuerunt in regnis Sici-
» liae et Aragoniae, et in omnibus terris Ecclesiae », f. 225-233.

Qui codicem saeculo XVII.° possederat, haec sua manu fol. 234: *MDCVIII, XXII Xbris. Haec Cronica antiquissima fuit mihi dono data a nobili viro D. Iacobo Doto, filio q. nobilis viri d. Troiani, dum Patavii praefectura fungerer. Petrus Duodo eques et comes, q. Francisci D. Marci Procuratoris filius.*

Cod. 272 membr., saec. XV, a. 338, l. 228 [L. X, XXXIV]. X.

I. *Incipit chronica de prima edificacione Padue et de aliquibus prosperitatibus et adversitatibus Patavorum.* « Secundum ve» ridicorum historiographorum auctoritates invenitur... », f. 1-4.

Historiola Patavii a bello Troiae, per amanuensem a. 1077 intercepta, fabellis undequaque, stylo rudiori, consarcinata est. Fontes unde hausit sic notat auctor: « In historiis invenitur » quod civitates Paduae, Vicentiae, Veronae, Mantuae, Brixiae, » Trivixii et alia loca ab Adda fluvio citra, dictae sunt civitates » Venetiae et Pergamus; ut invenitur in Pantheone [Chronico » universali Gothofredi de Viterbio, saec. XII] et in historiis Al» pherii [Chronico astensi Ogerii Alpherii saec. XIII, cuius quae» dam obtulit Murat. in *Scriptt. rer. ital.*] et Carminiani ». Ubi de certamine inter Graecos et Venetos, de quo T. Livius sub extremo primae decadis, actum, narrat quod Patavini *singulis annis postea, in memoriam tantae victoriae, ludos repraesentationis huiusmodi constituerunt, qui celebrantur et celebrati sunt usque nunc de mense aprilis.* Narrationi colophonem imponit translatio corporis s. Danielis martyris ab ecclesia d. Iustinae ad cathedralem patavinam, per patavinum episcopum Oldericum, a. 1077 habita.

II. *Incipit chronica aliquorum gestorum Padue et in aliquibus aliis partibus Italie — Hedificata fuit civitas Venetiarum anno domini modo et causa statim inferius contenta.* « Anno igi» tur domini nostri Iesu Christi qui est principium, medium et finis omnium rerum . . . », f. 8-9.

Chronicon breve fundationis Venetiarum usque ad annum 994; quod tamen, annorum supputatione, melioris notae chronicis minime respondet. Inserta est narratio raptus Speronellae Dalesmaninae patavinae, quam illustratam retulit Ioannes Brunacci [codicis ante Farsettum possessor] et in *Antichità italia-*

ne a Muratorio, IV, 1119; et in *Raccolta Calogerà*, XLV. Sub fine legitur: « Anno Christi V.° LXXVIII.° Longobardi sub » rege ipsorum Albuino in Ytaliam primo venerunt et occu- » paverunt provintias istas, scilicet Venetiam, Liguriam et » Emiliam, et de hiis tribus unam fecere provintiam, quam » Longobardiam vocaverunt, nos hodie Lombardiam dicimus; » et ibi ipsi steterunt sub rege suo Albuino predicto, donec oc- » cisus fuit ex machinatione Rosimunde uxoris sue; postea sub » regibus aliis multis usque ad Desiderium regem ultimum Lom- » bardorum, et ab eo tempore citra vacavit rex in Lombardia. » Unde autem et qualiter venerunt, et que bella passi sunt, et » qualiter regnum defecit, longum esset enarrare, et ideo in » tempus aliud differatur ».

« Sed anno Christi VII. XLII. Agilulfus rex Longobardo- » rum filius et successor Luprandi regis Longobardorum, qui » imperavit annis VII, dum infestaret ecclesiam et tributa exi- » geret a civitatibus Ytalie, et Patavienses sibi nollent obedire » neque tributa solvere, movit exercitum contra eos et obsedit » civitatem Patavie, et eieculato igne per magisterium artificum » in domos civitatis, incensa est civitas; propter quod incen- » dium ex una parte civitatis cives fugerunt ad insulas lacuna- » rum venetarum et amplificaverunt habitationes Venecie. Agi- » lulfus vero rex totam civitatem destruxit et muros ac domos » funditus extirpavit; et multo tempore post civitas Patavie » iacuit sic deserta. Nomina vero et progenies illorum qui fuge- » runt longum esset dicere ».

Cod. 273 chart., saec. XVI, a. 308, l. 210 [L. X, CCLXIII]. N.

I. *Incipit liber de generatione aliquorum civium urbis Padue tam nobilium quam ignobilium, et primo de ipsorum moribus.* « Obizo primus nomine Estensis marchio per obitum suum re- » liquit filium unum Azonem [1121] . . . », f. 1-8.

Auctor, Zambonus Andreas de Favafuschis, agit de familiis Estensi, Campi sancti Petri et de Onaria seu Romano.

II. *Incipit chronica de prima aedificatione Patavii et de aliquibus prosperitatibus atque adversitatibus Patavinorum.*

Vide codicem 272.

III. *Translatio testamenti laureati poetae domini Francisci Petrarchae per Lydium Cattum ravennatem.* « Spesse volte pen-» sando tra me stesso . . . », f. 19-20.

Capitula quatuor carminibus italis *[terzetti]* expressa, *de modo et loco sepeliendi eius corporis — de legatis ad pias causas — de legatis ad privatas personas — de haeredis institutione.*

Versionem etsi sensu textum redolentem, fusiori tamen sermone prolatam, anecdotam puto quod in uno Lydii Catti libro *Opuscula* [Venetiis, Ioannes Tacuinus de Tridino, 1502], desideretur. Auctor, iurisconsultus et poeta, saeculo XVI ineunte florens, Bernardinus Gatti seu Catti, *adscripserat sibi Lydii praenomen cum iuveniliter incensus, adamatam quoque adolescentulam, Lydiam ficto nomine appellavit* [Rossi Hieron. *Histor. Ravennat.*, lib. IX, p. 706].

IV. *Quaedam scitu digna de civitate Paduae.* « Padua con-» dita fuit ab Antenore de troiana stirpe post Troiam ever-» sam . . . », f. 28-33.

Annales confusim notati a condita urbe ad annum 1424. In urbe memorantur moenia a ponte s. Leonardi ad monasterium s. Benedicti [a. 1195] — moenia ad sanctum Michaelem [a. 1210] — item a saracinesca [a. 1260] — muri spaldorum reparati [a. 1343] — coepta ecclesia s. Mariae de Purcilia [a. 1214 — erecta monasteria s. Ioannis in Viridario [a. 1221], de Cella [a. 1225], s. Iustinae [a. 1228], palatium communis [ann. 1218, 1306], ac Ubertini de Carraria [a. 1343] — refectae domus combustae in incendio [a. 1291] — Interdictum [a. 1282] — Thesaurus *cum medagiis aureis* inventus in horto domus Dei [a. 1274] — Paduae regimen datum Eccelino de Romano [a. 1237], imperatori [ann. 1311, 1323], Iacobo de Carraria [a. 1318], duci Austriae [a. 1319], Cani della Scala [a. 1327], Marsilio de Carraria [a. 1337], Iacobino et Francisco de Carraria [a. 1336] ec. deque eorum familia passim. — A regimine Paduanorum recedunt Tridentum [a. 1279] et Vicetia [a. 1311] — Padua sibi subdit Abbatiam [a. 1294], Lendinariam [a. 1306], Rhodigium [a. 1308] — Actum quoque de Noventa, Plebe Sacci, Bovolenta, Curtarodulo, Cittadella, Mirano ec.

V. *Alcune memorie e notazioni cavate da un libro vecchio, che fu del sig. Marco Bagaroto nobil padovano, scritte di sua mano come qui appare et prima.* « M. Antonio Bagaroto nasite » adi ultimo mazo 1477 in Padoa, morite adi X decembrio 1555 » in Milano . . . », f. 33-35.

Pleraque de familia Bagaroto, de re annonaria, de rebus exteris.

Cod. 274 chart., 1634, a. 300, l. 210 [L. X, CCXI]. N.

I. *Chronica paduana sapientis Zamboni Andreae de Favafuschis de genere quorundam civium urbis Paduae tam nobilium quam ignobilium.* « Recolentes ne vetustas longaeva aperiat men» tes caligine credentium hominum futurorum . . . . . quaedam » utilia de Patavis concepimus designare . . . », f. 1-38.

Auctor, ciente Marsilio de Aggrapatis (1), chronicon, parvi sane pretii, anno 1335 exaravit, cui serius plura addidere Sicco Polentonus, quaedam quoque librarius huius codicis, qui errores de familia Valeriana, foliis 22-23 exstantes, acrius obiurgat. Familiis, ordine vario distributis ac in aliis exemplis, adduntur a principio earum insignia, spatiis datis pro reliquis. Locum de b. Helena Enselmina, auctori anonimo tributum, protulit Vanzi in *Protogiornale di Padova*, a. 1775, p. 140. Ad finem eadem subscriptio quae in codice antecedenti, num. V. Amanuensis addidit: *D. D. ab. Cass. de Vital. de Pad. Exemplum a. Domini* 1634, *die* 20 *iunii. Tauriliae.*

II. *De antiquitate urbis atestinae, ad Iunium Paulum Crassum patavinum.* Prooem.: « Quoniam saepe saepius, Iuni Paule » Crasse, a me iam tres annos ab te . . . . »; historia: « Ateste » igitur ab Ateste Lycaonis et Laothoes filio conditum . . . . », f. 40-60.

Opellam Hippolytus Angelerius ideo Crasso dedit ut Scardeonii operi *de antiquitate urbis patavinae* ab eo publici iuris faciendo adderet. Quod cum infectum fieret, Petrus Vander Aa

(1) « Iustinianis legibus decoratus Marsilius de Aggrapatis, doctor egre» gius, incitator huius chronicae fiendae . . . », fol. 21.

edidit in *Thesaur. antiquit. et histor. Italiae,* tom. VII, p. I, sibi communicatam ab Alexandro Burgos [Patavii, prid. kal. mart. 1721] ex mss. codicibus proprio et domus *Lonigae,* utroque *foedissimis mendis* scatente, emendationibus tamen et notis ab eodem Burgos adiectis. Anno vero 1868 protulit Patavii Theodorus Mommsen in *Memorie dell' accademia di Padova,* p. 23-60 libelli quo alterum eiusdem Angelerii opusculum ex codice Vaticano 9141, f. 144-152. Haec sub fine amanuensis: *Finis, V idus iulii,* 1634. *Taurinae, D. D. V. P. A. M. P. S.*

III. *De urbe atestina.* « Doi millia anni sino avanti l'avve- » nimento di Cristo regnava in Grecia un re detto Euristeo... », f. 61-68.

Pleraque fabellis tribuenda. Fol. 68 haec notata: « Copiata » dal manoscritto del sig. . . . . Abbate de Zalavilla da » D. D. D. P. A. V. A. D. 1634. adi 15 luglio, a H. 20 in Tor. » [Toreglia] ».

IV. *Questo è il castello di Este il quale anticamente si chiamava Ateste, et era cittade grande et populosa.* « Proemio del- » l'autore. Pre Hieronimo Atestino al discreto zovene maistro » Lombardo delli Lombardi . . . », f. 68-83.

Exemplum opusculi saeculo XV [anno circiter 1480] sine ulla nota editi, quod amanuensis ipse confirmat: « Copia tratta » da un libro stampato et antichissimo, che nelle mani di alcu- » ni gentilhuomini, qui de Este, cioè delli signori Alberto, Fran- » cesco, et Pietro fratelli Lombardi, copiata da me Antonio Gob- » bi dottor, l'anno 1612, X zugno ad perpetuam rei memoriam ». Folio eodem 68 spatium concessum picturae lineari castri atestini inserendae, ut est in opusculo impresso.

Fabularum commentis non caret opella. Sub fine leguntur epigrammata praesbyteri Hyeronimi Atestini in laudem senatus Venetiarum et de laudibus oppidi atestini.

V. *Memoria di Ateste ritrovata in uno antiquissimo libro, trovata nelli libri dell' illustr. sig. Ottavian Malipiero.* « Re- » gnando Constantino quarto nella Grecia, Valentino duca di » Britannia citeriore . . . », f. 83-84.

VI. *Altra informazione di Ateste.* « Ateste civitas ab Ate- » ste, qui sub Antenore militavit, eodem tempore . . . », f. 84-85.

Sub fine nota amanuensis: *Adì 11 novembre 1634 fu finito di ricopiare la presente historia da me D. D. A. O. in Tor. [Toreglia] a hore 20, nella quale, abbenchè siano dette molte cose false et favolose, nondimeno ve ne sono anco molto di vere, et che si concordano con altri autori.*

Codici proprio Iacobus Morelli a. 1780 titulum sua manu belle praetulit: *Zamboni Andreae de Favafuschis, de genere quorundam civium patavinorum. Accedunt Hippolytus Angelerius et Hieronymus Atestinus de urbe atestina,* diagrammate adiecto.

Cod. 275 chart., saec. XVII, a. 210, l. 150 [L. X, CCCXLVIII].

I. Ioannis de Basiliis *patavini, familiarum patavinarum stemmata* [anno circiter 1420]. « Post mortem Ezzelini de Ro- » mano eiusque familiae totalem destructionem, Patavini pristi- » nam recuperaverunt . . . », f. 1-19.

Stemmata, quibus locus in codice paratus, omnino desiderantur. Ea sufficiunt breves historiolae familiarum, 1-27, 65-98, cum indice alphabetico sub fine: desunt 28-64, foliis deperditis: universae occurrunt [L. XIV, 284]. Ex horum chronicorum folio 11 Petrus Vanzi in *Protogiornale per l'anno* 1773 *ad uso della città di Padova*, p. 45, haec intulit: « Habemus in civita- » te familias multas non origine patavas; propter bella enim et » pestes aliquando remanent mulieres viduae et domicellae sine » attinentibus. Padua civitas et studii: scholares aliquando *flo-* » *cantar* et uxores accipiunt » ec., ex consilio notata propter vocabulum *flocantur,* nempe libenter cum foeminis nentibus conversantur, quod sumptum ex earum nentium congregatione in boum stabulis, hyemis tempore, quam *filò* dicunt.

Auctorem, s. Bartholomaei ecclesiae Venetiis vicarium, Petrus Caucus patriarcha gradensis anno 1404 a munere amovit. Eius familiae monumenta historica ex Albertino Mussato dedit in fragmentis, quae proxime subsequentur, Ioannes de Naone.

II. Ioannis de Naone *seu* de Nono, *fragmentum libri generationum aliquot familiarum patavinarum, sine initio et fine.* « . . . Sacci ni faciliter in Paduam potuissent conducere, aio Ma- » charuffos . . . », f. 22-37.

Origines et gesta enarrantur duarum supra viginti familiarum.

III. *De urbis atestinae primordiis, quae auctor anonimus ex antiqua membrana anni* 300 *itale transtulisse testatur*, f. 41-46.

Eadem quae codice praecedenti, n. V.

IV. *Ex chronica scripta circa ann. Domini* 1420, f. 47-73.

Eadem est opella quam numero I attulimus, his sub fine subscriptis: *Finis chronicae Domini Petri Borromei patavini civis, usque de anno* 1420 *scriptae*. Indicem itale datum haec excipiunt: *Ducato di Moncelese — Signor del castello di Pendise — Signor del Castello di Merendole — Signor del castello di Lozo — Conte di Monte Venereo — Conte di Calaon — Conte di Baon — Conte d'Arquà — Conte del Castel di Cinto.*

V. *Incipit liber de generatione aliquorum civium urbis Paduae, tam nobilium quam ignobilium, sapientis Io. Boni* [Zamboni] *Andreae de Favafuschis*, f. 77-148, 149-205.

Historia plurium familiarum patavinarum anecdota, codice quoque antecedenti obvia, n. I.

Duplex exemplum, in fine subscriptum: *Exactum et completum est Dei favente clementia, opus familiare domesticum, taliter qualiter vulgarizatum claris sermonibus, in quo tractatum est de laudabili memoria quorundam nobilium Paduae, sub anno Domini* 1335, *dominante domino Alberto della Scala, ante quem praecesserunt in dominio dominus Iacobus Grandis de Carraria et dominus Marsilius de Carraria, milites nobiles et potentes.* In altero desiderantur praefatio ac interpolationes posteriores quae primo insunt.

VI. *Chronica veneta annorum* 1576, 1629-1631, *quibus pestis, fames et bellum in Italia desaevierunt.* « Del 1576 fu peste » universale per l'Italia, così nel stato della repubblica di Ve» netia . . . », f. 211-216.

VII. Ioannis Francisci Forzatè Capitislistae, *heroes domus Transalgardae seu de NN. Capislistaeis*. « 1435. Die Iovis 17 fe» bruarii, in civitate Basileae, feci notarium et iudicem ordina» rium Dominum Antonium Bruges . . . », f. 222-276.

Praeest folio maximo arbor gentis Transalgardae patavinae. Auctor, legatus venetus concilio Basileae ann. 1433-1435,

ibi dum esset, historiam et propriam et familiae suae scite exaravit. Viros enim ex ea illustres, connubia, munera, insignia, documenta quaeque, uno verbo, non tantum recitat, sed et auctorum symbolam qui de iis egerunt profert. Plura de se habet fol. 39-40, sic incipiens: « Ioannes Franciscus Capud' Listae, » i. u. d. usque in hunc a. 1434 legit in studio almo patavo annis » 33, scilicet 18 in iure canonico, reliquis in iure civili. Con- » currens fuit, magno cum honore, Signorini de Homodeis me- » diolanensis, Iacobi de Saliceto bononiensis, Raphaelis Fulgo- » sii, Pauli de Castro...... ». Exemplum privilegiorum legitur fol. 263-273, quibus illud addendum quo Sigismundus auctorem die 6 aprilis a. 1434 sacri palatii comitem renuntiat. Foliis 225-228 ea insunt compendio, de quibus ille: « Reperta » sunt hoc loco et tempore annalia domini Antonii de Alexio » iudicis et civis patavi, habitatoris civitatis Verone, scripta » per ipsum 1258, colligendo annalia cuiusdam Iacobi de Arden- » gis, sive de Broseminis civis patavi, facta tempore Federici » Barbarossa 1108 et etiam colligendo ea quae scripsit Ziliolus » cancellarius communis Paduae 1196..... ».

Haec omnia puto, saeculo proxime exacto, exscripta ex codice ms. membranaceo quem, teste Ap. Zeno, familia de Capitibuslistae Patavii servaverat, ac hodiedum bibliotheca municipalis patavina, olim *Piazza*.

VII. *Commentaria de genere et nominibus familiae Scardeonae, alias de Carturio. Bernardinus Scardeonius praepositus et canonicus patavinus gentilibus S. P. D.* « Dum assidue et mul- » tum die ac nocte intra me cogito quam exiguum et angustum » vivendi spacium... », f. 277-304.

Hanc codicis partem saeculo decimoseptimo possederat Patavii Ioannes Baptista Fichetus. Vide Tomasini, *Biblioth. patav. ms.*, p. 124.

Cod. 276 membr., saec. XIV, a. 263, l. 190 [L. X, XCVI]. Ma.

I. Ultrabrentam, *de aedificatione Pataviae iuxta montem braitidanum et eius nobilitate, libri quinque.* « Quia divinitatis » est omnium reminisci et non humanitatis........ Ex libris

» Sabinae et aliis quaedam vulgaris scriptura edita fuit portae, » cuius ego Ioannes de progenie dominorum a Naone in litte- » rale tema componere laboravi. Nova etiam gesta Paduae ca- » tulique Veronae et mixtim aliorum iuxta posse conscribam ». Finit: « Rex Anthenor in hoc bello percussus super capud, quo » ictu mortuus est. Et Pulus quondam Dardani filius regno Pa- » due coronatus fuit », f. 3-18.

Opus totum nugis ineptissimis constat, quibus Guillelmus Ungarellus aliique nonnulli rerum patavinarum scriptores commentaria sua quandoque inquinarunt. Auctor est idem qui *Ioannes de Naono, Ioannes de Nono* et *Ioannes de Noali* appellari consuevit, cuius exstant fragmenta opellae *de familiis patavinis* codicibus 271, 275. Quae de auctore scitu digna occurrunt, ea codice eodem 69 annotavi. Opus, minime codicem, Bonifacii Papafavae scrimnia asservabant, ex Tomasino (1): « Liber de aedificatione urbis Pataloniae ad *montem braitida-* » *num,* i. e. montem rubeum ». Incipit: *Quia divinitatis est omnium reminisci* ec. Alius est finis: *Nullus igitur de sui status praesumat,* quae propositio in nostro codice nulla est.

II. *Histoire de Atile.* « Apres ce que nostre seignor iesu » crist nasqui e fu penez e mort apostre furent mout esgare... », f. 19-44.

De opere, quod in hoc ipso codice viderat, meminit in opere: *Della eloquenza italiana* (2) Fontaninius, cuius verba, hodiedum quoque eiusdem pretii, libens repeto: « Con questo poema » pella *guerra d'Attila,* scritto [da Nicolò Casola bolognese] in » romanzo comune di Francia, non ha che fare un altro libro » nel medesimo idioma, e non in versi, ma in prosa, il qual » tratta parimente della *guerra d'Attila* e serbasi in Padova » nella libreria de' Canonici regolari Lateranesi di san Giovanni » di Verdara, scritto nel secolo XIV. L'eroe di questa istoria » favolosa è *Panduceo,* mentovato per altro dal Casola; laddove » quello del poema del Casola stesso è *Foresto;* dal qual libro » Bernardino Scardeone trascrisse quanto registra nelle classi

(1) *Biblioth. patav.*, p. 117.
(2) Roma, 1736, lib. I, p. 46.

» XIII e XIV del libro III delle *Antichità di Padova*. Ora en-
» trambi i suddetti romanzi, furono la sorgente di tutti i favo-
» losi racconti, sparsi dappoi sopra la guerra d'Attila e l'assedio
» d'Aquileia, dai quali facilmente si lasciarono gabbare non
» pochi autori italiani de' secoli posteriori al Casola, come trop-
» po creduli e sforniti d'ingegno critico nella cronologia e nella
» storia ». Qui tamen rem penitius perscrutabitur, is fateatur oportet narrationes eiusmodi fere omnes ab unico Casola exortas.

Cod. 277 chart., saec. XVI, a. 283, l. 210 [L. XI, CCXVII]. N.

Chronica de novitatibus Paduae et Lombardiae facta per d. Guielmum de Cortosiis, libri undecim. « Libera Marchia perma-
» nente post mortem illorum de Romano . . . ».

Liber primus incipit capitulo octavo, quod desint additamenta Albrigeti, nec habet secundum usque vigesimum quartum secundi libri quae Zenus Muratorio communicaverat.

Nomen suum bis Io. Baptista Fichettus codici inscripsit, eidem quem in huius bibliotheca exstantem retulit Tomasinus in *Biblioth. patav.*, p. 124, quod numerus foliorum 377 ab eo datus nostro conveniat.

Cod. 278 membr., saec. XIV, a. 293, l. 210 [L. X, CLVI]. Z.

Guillelmi et Albrigeti Cortusiorum, *historia de novitatibus Paduae et Lombardiae.* « Gloriosa Iustina, civitatis Paduae re-
» gina, in nostris necessitatibus semper clipeus et tutela . . . ».
Folia 40.

Opus curis Felici Osiis a. 1636, a Muratorio in *Scriptt. rer. ital.*, XII, ac Graevio in *Thesaur. antiquitt. Italiae,* VI, I, pervulgatum est. De codice id singulare annoto, minime deesse quae in plerisque desiderantur, capitula a filio Albrigeto addita; eundem in fine mutilum, explicit enim in extremo capite libri septimi. Dolet summopere manu impia capitula sub initio codicis rescissa, quae libri possessor Ap. Zenus ex codice comitis Manfredi de Comitibus exscripserat, de quibus Muratorius loco cit., p. 759: « Forte factum est ut apud cl. v. Apostolum Zenum

» caesareum poetam atque historiographum, amicum inter prae-
» cipuos meum, repererim Cortusianae historiae partem non
» contemnendam, quae editori Osio sive Dominico Molino in-
» comperta lucem nondum aspexit. Nimirum capita XXIV eius-
» dem historiae hactenus desiderata descripsit ille ex nostro
» codice vetusto apud nobilem virum comitem Manfredum de
» Comitibus patritium venetum olim adservato. Facile votis
» meis cessit amicus Zenus, mihique dimisit praeclaram hanc
» laciniam reliquis Cortusiorum libris adiungendam. Itaque
» ipsum publici iuris nunc facio et quanquam integrum librum
» sola constituisset; attamen eandem conieci in librum secun-
» dum a capit. II ad XXV. Hoc interim beneficio fruantur le-
» ctores ». Verosimile est fasciculum avulsum Muratorium sibi asservasse dum saeculo decimo octavo ad finem vergente, praefectus bibliothecae Dominicanorum *alle Zattere* in catalogo codicum Zeni ipse adscripserit: « Precede al codice una copia del
» libro secondo tratta *di mia mano* [scilicet Zeni] da un codice
» del conte Pio de' Conti, gentiluomo veneziano, nella quale
» sono descritti ventitre capitoli che nel codice non si trovano ».

Cod. 279 chart., saec. XVII, a. 216, l. 154 [L. X, CXXVII]. Mp.

Cortusii *patavini duo, sive Guillelmi et Albrigeti Cortusiorum historia de novitatibus Paduae et Lombardiae, ab anno MCCLVI usque ad MCCCLXIV, solerti Felicis Osii calamo serio castigata beneficio mss. exemplarium IV, quorum primum sumministravit illustrissimus serenissimae reipublicae venetae senator et obliteratae veterum scriptorum memoriae restitutor,* **Dominicus Molinus**: *secundum, exaratum viri docti Francisci Mussati manu, consanguineus eius et i. u. c.* **Marcus Antonius Mussatus**: *tertium* [Bartholomaeus] *Petardus patavinus* [veronensis] *i. c. et civis: postremum* **Iacobus Philippus Tomasinus,** *canonicus saecularis s. Georgii ab Alga Venetiarum et s. Mariae ab Avantio Patavii prior. Libri XI.*

Codicem universum, foliorum 312, propria manu recensuit Felix Osius pro editione veneta anni 1636: propterea occurrunt quoque annotata a typographo in impressione advertenda.

Cod. 280 chart., saec. XVI, a. 320, l. 216 [L. X, CCLXX]. M.

I. *Annales magnificae civatis Paduae ab an.* 1174 *ad ann.* 1318, *nempe usque ad electionem Iacobi de Carraria.* « MCLXXIV. » Rempublicam patavinam consulibus . . . », f. 2-27.

Anno unoquoque quaedam, nulla adhibita methodo, annotantur, nominibus potestatum semper allatis.

II. *De electione Iacobi de Carraria.* « Iacobus de Carraria a » Gibellinis electus fuit in ducem die XXIIII mensis iulii, anni » MCCCXVIII . . . », f. 28-29.

III. *Historia genealogica familiarum patavinarum.* « Ecce- » linus primus olim nobilis militis Alberici de Onaria genuit » Eccelinum Balbum . . . », f. 31-78.

Auctor quicumque fuerit, saeculo certe XV historiolam singularum familiarum, numero ultra sexaginta, insigniis nobilitatis aut clypeis, uti dicitur, descriptis absolvit.

IV. *Beati Hieronymi vita hexametro versu a Hieronymo Bononio tarvisino composita.* « Insignem memorare paro Stri- » donis alumnum . . . », f. 79-92.

Poemation anecdotum, cum eiusdem Hieronymi vita, oratione soluta exarata, Bernardo de Rubeis episcopo tarvisino nuncupasse auctorem saeculo decimoquinto quo vixit, scimus. In fine plura in idem argumentum versu descripta adduntur. Extremum *Picturae ratio nunc quae sit dicere pergam,* edidit Rambaldus degli Azzoni Avogadro ex codice Barth. Burchielati in *Raccolta Calogerà,* XLVIII, p. 215-220.

V. Hieronymi Bononii, *ad magnificum atque clarissimum M. Antonium Mauroceaum equitem libellus* **Mediolanum** *inscriptus.* « Dum iuvat illustres Venetum Insubrumque per oras . . . », f. 93-99.

Editum est titulo: *Mediolanum sive itinerarium Hieronymi Bononii senioris poetae tarvisini carmen epicum. Emittente Bartholomaeo Burchelato physico, illiusmet uxorio pronepote. Libratorum ad haec novae ipsius doctoris Burchelati academiae carmen elegum.* Tarvisii, 1626, p. 24, 4.° Editor in prooemio: « Auctor » . . . . . . nunquam emisit, nescio an morte praeventus, an quod

» haudquaquam ausus fuerit typis impressoriis propria opera » commendare ».

VI. Eiusdem, *calamitatum ab immanissimo Turco Christianis illatarum flebilis querimonia.* « En iterum Turci solito re» diere tumultu . . . », f. 101-110.

Praeit titulus: *Huic libello est titulus Scander.*

Scander agens Turcas Venetorum in damna feroces
Finibus his saevus terribilisque fuit.
Nomine nempe suo meruit signare libellum
Materiam gestis cui dedit ipse suis.

Poematio anecdoto distichis 243 manus recentior addidit:

Scander lingua turcica Alexander.
Scander apud Turcas Pontano teste vocatum
Nomen Alexander lingua latina vocat.
Scanderiam dicunt Turcae quam condidit urbem
Rex Macedonum, et proprio nomine dixit opus.
Ductor agens turmas Turcarum in bella feroces
A magno ductum rege ita nomen habet.

Cod. 281 chart., saecc. XVII-XVIII, a. 314, l. 220 [L. X, CCLXXXII]. N.

I. Laurentii Pignorii, *schedae autographae de antiquitatibus patavinis.*

Praeest exemplum pariter autographum epistolae datae Patavii, die 4 iunii 1599.

a. *Schedae latinae,* f. 1-6.

b. *Particolari cavati da un libro ms. intitolato:* **de ludo fortunae,** *et visione Egidii regis Pataviae.* « Nel tempo che Ca» ne della Scala tolse Vicenza ai Padovani, le mura di Pado» va . . . », f. 7-8.

Patavium compendio descriptum, de quo sic Iacobus Morellius a principio: « La descrizione di Padova stimo che la fa» cesse per essere inserita nell'*Itinerario d'Italia* dello Scoto, » colle giunte del Giovannini da Capugnano ». Vicent., 1601, 8.°

c. *Schedae partim itale, partim latine, ad opus* **Origini di Padova** *exarandum, quod anno demum* 1625 *protulit,* f. 11-41.

d. *Epistola data Patavii* 4 *iunii* 1625, *qua Marco Antonio Romiti Venetias mittit opus impressum* **le Origini**, f. 42-43.

Sigillum bucella impressum refert ancoram cum lemmate TELLVRIS IAM CERTVS.

e. *Fragmentum stemmatis Carrariensium quod exstabat Patavii in aula praefecti olim regia Carrariensium, olim a Laurentio Pignorio desumptum,* f. 44-46.

f. *Rerum patavinarum scriptores,* f. 47-51.

Foliis 48-49 habes quae codicem proxime insequentem non tantum illustrent sed et de operibus ceteris Alexandri Carrerii fusius referant.

Pignorii indici alia adduntur nomina scriptorum f. 51, manu Bonaventurae Sberti et Iacobi Morellii.

Haec omnia, quae propriis annumeraverat codicibus mss. Iacobus Tomasini (1), idem Morellius ab interitu vindicavit anno 1780, quod sibi coemerit.

II. *Della beata Beatrice d'Este. Vita antichissima, ora la prima volta pubblicata, con dissertazioni dell' abbate Brunacci.*

Operis, eodem titulo anno 1767 Patavii editi, autographum, in quo tamen desiderantur tum anacephalaeoses tum vita anonima latina, f. 52-105.

III. *Studia ab eodem Brunaccio, latine et itale collata in b. Beatricis vitae augmentum,* f. 107-132.

IV. Antenoris Scalabrini, *canonici ferrariensis epistolae autographae quinque, itale datae annis* 1765, 1766, 1768 *Ioanni Brunacci, ut et documenta quae ad vitam b. Beatricis referuntur,* f. 133-156.

Cod. 282 chart., saec. XVII, a. 310, l. 214 [L. X, CCXCIII]. D.

Henrici Calderii, *patavini, de rebus gestis Patavinorum, ab urbe condita ad excidium gentis Carrariensium, libri VII.* Prooemium: « Cunctis Italiae urbibus Patavium nobilitate et ma- » gnitudine perpetuo antecelluisse ... »; liber primus: « Sacrae » perhibent litterae Nembrottum gigantem ... ».

(1) *Biblioth. patav. ms.*, p. 132.

Auctor est Alexander Carrerius patavinus, praepositus ecclesiae s. Andreae, morte functus die 20 augusti 1626, de quo Tomasinus in *Biblioth. patav. ms.*, p. 117; fusius vero Pignoria in *Memorie inedite* [cod. 281, f. 49]: « Henricus Calderius est » Alexander Carrerius. Ipse enim cum viveret me rogavit ut » cum cl. viro Marco Velsero agerem, quatenus haec eius histo- » ria Francofurti vel Augustae typis mandaretur; se autem data » opera nomen suum suppressisse, alienum ascivisse, ut peri- » cula evitaret. Titulus autem huiusmodi est: *De origine et ge-* » *stis Patavinorum libri septem, Henr. Calderio auctore,* exem- » platum per me Gasparem Spatiarum a quodam alio mihi mu- » tuo tradito per ill. et admodum rev. ac praestantissimum i. » c. d. Alexandrum Carrerium, die 21 nov. 1615, et postea fini- » ta exemplatione eidem restituto 20 dec. eiusdem anni 1616 ».

« . . . . In praefatione lib. 1 dicit Rolandinum et The- » baldum Cortellerium scripsisse vernacula lingua, qua omnes » vulgo loquebantur: quod est plane falsum: Rolandinus enim, » quidquid sit de Cortellerio, scripsit latine. Dicit praeterea Io. » Villanum primum fuisse qui italico sermone res gestas descri- » beret: quod non est verum: Ricordanus et auctor historiae » pistoriensis primi fuerunt. At lib. I, cap. 21 loquens de Pros- » docimo, hic egregius auctor transtulit ad verbum quae Iaco- » bus Cavacius edidit in sua *historia* lib. I, p. 5, quod fuit pur- » puram assuere centunculo rubi. At pag. 7 et 8 et 9 et pag. » 10 integram exscripsit magnam partem, et ita deinceps, ut » pag. 26. O ineptum furem! ». Nec ex Cavacio tantum, sed ex Rolandino quoque, Scardeonio aliisque tractus longiores verbo tenus exscribit.

Codex habet folia 92: huic similem apud doctorem Andream Meneghini Patavii laudat comes Ioannes Cittadella in *Storia della dominazione carrarese*, Padova, 1842, t. I, p. XI.

Cod. 283 chart., 1606, a. 200, l. 134 [L. X, XXXV]. F.

Chronicon Patavii. « De conditionibus urbis Euganeae. Pri- » mum itaque omnium satis constat apud omnes fere scripto- » res . . . ».

Compendium est operis Bernardini Scardeonis canonici patavini: *De antiquitate urbis Patavii et claris civibus patavinis. Libri tres,* non una tantum vice editi.

Codicem, foliorum 156, scribebat *Antonius Antoniolus a Patavio anno Domini* 1606, *die* 17 *septembris Patavii,* insigniis praepositis tum civitatis Paduae tum librarii. Hic idem a. 1608 exscripsit praelectiones Caesaris Cremonini professoris gymnasii patavini *de anima* trino volumine, quod ante plures annos bibliotheca collegii *societatis Iesu* Brixiae possederat (1).

Cod. 284 chart., saec. XV, a. 309, l. 210 [L. X, CCXCII]. D.

Petri Pauli Vergerii *senioris, iustinopolitani, de carrariensi familia et de illustrium eius principum rebus gestis* [ad a. circiter 1355]. « Carrariensis familia, unde Paduanorum [princi- » pum] origo profecta est, clara ne olim ac potens . . . ».

Narratio, etsi mutila in fine, uti ex collatione cum Burmanno (2), Muratorio (3), tamen et antiquitate et emendata lectione valde praestat. Complementum aestimaverim codicis epistolarum Vergerii, quem ex Brunaccio Farsettus (4), ex hoc habuit bibliotheca nostra [L. XI, LVI], si ex manu scribentis et forma voluminis coniicio. Frequentiores liturae et scriptura ex ungue respondens fragmento, *Allegabilia ex Timaeo Platonis* in nostro codice [L. XIV, LIV, f. 98], autographum esse, sine ulla controversia, evincunt. De opere Muratorius in prooemio: « Elegantissime conscriptam profero, sed minime absolutam, » quippe ne ipse quidem illam ad umbilicum perduxit. Quan- » quam Carrariensibus dominis suis ille diutissime superstes » fuerit, ultra tamen non est progressus, fortasse quod postre- » mam illorum calamitatem referre animus non sustineret, aut » potius quod detrectaret bella scribere deinde exorta inter Car- » rarienses et Venetos, ne illorum laude horum odia incurreret, » sub quorum ditione natus is erat ».

(1) Zaccaria. *Iter italic.*, p. 119.

(2) *Thesaur. antiquit. Ital.*, t. VI, p. III.

(3) *Scriptt. rer. ital.*, t. XVI, col. 113-418.

(4) *Bibl. ms. Farsetti,* Lat. Cod. XCVIII.

Cod. 285 chart., saec. XVI, a. 211, l. 152 [L. X, CCXXVI]. N.

Eiusdem, *idem opus*. Folia 64.

Editionem Muratorianam [*Scriptt. rerum italic.*, XVI, 113-184] presso vestigio repetit codex, cuius tamen sub fine desunt verba: « meritoque principatus dignitate caruit, cuius glo- » riam improbo facinore temeraverat ». Aliter sensit Franciscus de Cesso patavinus qui *ex musaeolo* suo *Venetiis die* 17 *iunii* 1610, huius sui codicis titulum sic inscripsit: « Hoc opus de » principibus Carrariensibus falso adscribitur Vergerio, ut a » doctis viris, speciatim a Laurentio Pignorio accepi, et licet » historiam continere credi possit, nihilominus ex eo quod Ver- » gerius Carrigerae familiae honesta necessitudine obstrictus » scripserat, Ubertino Francisci senioris de Carraria nepoti opus » editum *de ingenuis moribus*, nobiles de Papafava patavinos » eiusdem Carrigerae stirpis, ad maiorem fidem a sacra verae » gloriae fama, id in unum redigere curasse ut unico intuitu » alta parentum decora conspici possent sub nomine Vergerii » eiusdem, vere scriptores illorum temporum, traditum est, et » ita pensandum puto F. D. C. ».

Cod. 286 membr.-chart., saecc. XV-XVII, a. 220, l. 168 [L. XIV, CCLXXXVIII].

I. *Statuta collegii Tornacensis paduani studentium in iure canonico, quod appellant* **Putei Campionis** *seu simpliciter* **Campion**, f. 1-32 [membr.].

Albirus de Branchasichis de Luca, canonicus tarvisinus constituerat Patavii collegium s. Mariae Tornacensis, eo ut sex scholares *liberi et de legitimo matrimonio procreati*, duo dioecesis tarvisinae, totidem ferrariensis et paduanae, ibi hospitio recepti, septennio iuri canonico in archigymnasio patavino vacarent.

Statuta *facta et ordinata per habentes ad hoc potestatem super regimine et ordinatione dicti collegii et scholarium eiusdem,*

decem numero referuntur, scilicet 21 octobris 1429 — 12 octobris 1448 — 16 decembris 1486 — 31 maii 1505 — 16 iulii 1533 — 8 iulii 1537 — 22 septembris 1592 — 8 martii 1593 — 19 iunii 1611 — 21 novembris 1612. Inserta est fol. 16-17 confirmatio privilegiorum archigymnasii patavini facta per Eugenium papam IV, Florentiae, 1 decembris 1439.

II. *Instrumentum donationis gastaldiae Anguillariae conventui ecclesiae s. Antonii de Padua, factae a Francisco iuniore de Carraria, domino et capitaneo generali Paduae,* 17 iunii 1405, f. 34-39.

Donationi causam praebuerunt vasa aurea et argentea data ex sacristia eiusdem ecclesiae Francisco seniori *propter graves et intollerabiles occurrentes impensas belli.* Vasa autem sunt viginti calices, duae ampullae, tria thuribula, duae navisellae, duo tabercula, figura ad imaginem s. Ludovici, una civitas Paduae aurea, praeter centum libras, *omnia computata, calculata et extimata valoris et precii ducatorum mille septingentorum et viginti auri.* Edidit Petrus Saviolo in *Ordini e regole per il buon governo et amministrazione della ven. arca del Santo.* Padova, 1727, parte sec., p. 1-6.

Exemplum sumptum die 14 augusti 1586, *ex catastico nigro venerabilis arcae s. Antonii.*

III. *Summario delli privilegi del convento del Santo di Padova,* annis 1471, 1585, f. 41-44.

Ternum statutum de aliquibus fratrum et consilii eius monasterii iuribus.

IV. *Oratione dell' eccellentissimo sig. Cesare Cremonini filosofo nel studio di Padova, in favore di esso studio contro li pp. Gesuiti, fatta alla serenissima signoria di Venezia.* « Da quel » tempo, sereniss. . . . . . . che Padova città altrettanto per ogni » grado d'eccellenza risplendente . . . », f. 48-61.

V. *Index potestatum, consulum sive rectorum civitatis Paduae, ab anno MCLXXIV usque MCCXCV.* « Nota quod tem» pora potestatibus antescripta dicunt tempus electionis cuius» libet potestatis . . . », f. 63-71.

Fasciculo chartaceo saeculi XVI, a Laurentio Pignorio exscripto, quem iamdiu Alexander de Este patavinus possede-

rat (1), titulum propria manu inscripsit Ioannes Brunaccius patavinus. Opusculum publici iuris factum est Patavii anno 1636 post chronicon Rolandini, et a Muratorio ex codice Ambrosianeo cum indice quoque italo, utroque ad annum usque 1364, in *Scriptt. rer. ital.*, VIII, 366-390.

VI. *Pitture d' autori rinomati antichi e moderni esistenti ne' sacri tempi et altri publici lochi della citta di Padova.* « Io » ti presento una raccolta delle pitture più rinomate...... », f. 75-92.

Opellam, saeculo decimo octavo exscriptam, Iacobo Morellio favente, in opus *Pitture, sculture, architetture di Padova* anno 1795 editum, adhibuit Petrus Brandolese (2).

VII. *Descritione della regia città di Padova, fatta l' anno* 1364, *sotto l' illustr. et potente signore, il signor Francesco da Carrara, signor di Padova, Treviso* ec. « Si trovano anime in » Padova nel presente anno settanta otto mila ... », f. 95-99.

Exemplum saeculi decimi octavi.

VIII. *Chronica dominorum Carrariensium, natioque edita per clarissimum doctorem dominum Ioannem de Ravenna.* « Gen» tem Carrigeram gestarum rerum gloria, virtute, opibusque ac » reliquis fortunae adornamentis claram ... », f. 110-115.

Auctor, *unus in famulitio principum Carrariensium,* dicat opus egregio militi Rodulpho de Carraria senioris Francisci nato: « Multi generis multifariaeque fortunae mortales, miles in» signis, in maiorum tuorum, in primisque magnifici parentis » tui aede famulati ..... ».

IX. *Statuta, banna et ordinamenta communis Sancti Georgii de perticis,* f. 116-118.

Membrana ex saeculo decimoquarto, qua statuta numero viginti recitantur.

X. *Matricula excellentissimorum dominorum doctorum philosophorum et medicorum sacri collegii patavini* 1567, f. 119-124.

(1) Tomasini. *Bibl. patav. ms.* Utini, 1639, p. 118.

(2) « Il caval. abate Iacopo Morelli, gli [Pietro Brandolese] diede ad esa» minare un ms. intitolato: *Pitture di autori rinomati* ec. ». Moschini. *Guida per la città di Padova.* Padova, 1817, p. XI.

Doctores sunt numero biscentum octoginta quatuor.

XI. *Constitutiones sacri patavini collegii philosophorum et medicorum libri quinque.* « Philosophorum medicorumque sacri » patavini collegii leges ac constitutiones scripturi, non abs re » fore duximus . . . », f. 131-173.

XII. *Statutorum correctiones a sacro collegio artistarum propositae annis* 1671, 1674 [in archigymn. patav.], f. 175-178.

Correctores fuerunt Vincentius Anselmus, Camillus Bonfilius et Albanius Albanensis.

XIII. *Statuta et ordinamenta, introituum ac bonorum gubernationem arcae d. Antonii de Padua spectantia,* f. 180-220.

Quae in codice sine ordine et per saltum exhibita sunt ad annum 1612, ea latius absolvit ad annum 1727 Petrus Saviolo in *Arca del Santo* [Padova, 1727, pagg. 296, 92].

Cod. 287 chart., saecc. XV-XVIII, a. 320, l. 224 [L. XIV, CCLXXXIV].

I. *Prolusio habita in seminario patavino a Iacobo Giacometi studiorum praefecto, anno* 1690. « Quod a me grati animi » memoria postulat septimum iam annum haec suscepta docen- » di provincia . . . », f. 1-3.

II. Eiusdem *prolusio habita anno* 1694. « Iampridem su- » sceptum publice proludendi morem . . . », f. 4-5.

Utrumque editam lege in *Opuscula politioris litteraturae,* Venetiis, 1738, p. 103-121.

III. Placidi Ciconiae *patavini, monachi cassinensis, oratio de vera imitandi ratione et de laudibus oratoriae facultatis, habita Ravennae in coenobio d. Vitalis, IX kal. mart. MDCCXXXI.* « Etsi, praesul amplissime . . . . . . a pudore et verecundia qua- » dam, quam natura ipsa . . . », f. 11-14.

IV. *Studio di Padova.* « La remotissima antichità dello » studio di Padova tiene affatto in se stessa sepolta... », f. 16-56.

Mitto fabulam quam auctor *semplice congettura* appellat, *che avanti la nascita di Cristo, in Padova professori e studio vi fossero.* Quae ceterum in historiola, dimidio saeculo proxime elapso exarata, agantur habet index: *Origini dello studio — Ret-*

tore dell' università — Ministri e cassa delle due università — Consiglieri e nazioni — Nazione alemana ed oltremarina — Leggi e obblighi per gli scolari — Modo di ottener la laurea — Privilegi degli scolari — Obbligo de' lettori — Cattedre soppresse ed esistenti de' leggisti — Cattedre soppresse ed esistenti degli artisti — Collegi — Licenziati in chirurgia — Aggravio annuale incombente alla cassa dello studio, oltre agli attuali professori.

V. Ioannis de Basiliis, *de familiis patavinis. Exemplum chronicae scriptae de anno MCCCCXXXX*, f. 59-78.

Exemplum chronicorum in codice 275, nisi quod hic absolutum occurrit.

VI. *Inventarium bonorum mobilium existentium Padue in domo habitationis quondam domini Lodovici predicti* [a. 1428], f. 79-96.

Fol. 85-96 accedit inventarium bonorum immobilium. Ex mobilibus rem bibliographicam intersunt codices mss. quorum syllogem, missis verbis *item* et *unum*, qua repetitis, do: *Digestum vetus — Infortiatum — Volumen codicum — Digestum novum — Bartolum super digesto veteri, novo et infortiato, in papiro — Bartolum super codicem in cartis edinis — Trinum super codicem in duobus voluminibus, in cartis edinis — Baldum super sexto codicis in papiro — Summam Asonis — Raynerium super digestum novum — Volumen librorum plurium, et inter cetera continet repertorium domini Lodovici, de papiro — Repertorium domini Lodovici testatoris in cartis edinis — Decretalem — Decretum — Sextum — Speculum — Novelam Iohannis Andree super sexto, super prima et secunda parte decretalium, in papyro — Repertorium super speculo — Viaticum in medicinalibus — Cronicam Ecelini — Petrum de Cresentio — Codicem parvi pretii — Infortiatum sine glossis — Cronicam domini Guillelmi de Cortosis — Tractatum de bello cum pluribus aliis libris in eodem volumine — Ieremiam de Montagnone — Summam archiepiscopi — Statuta communis Padue — Librum fisicorum antiquum — Compendiosam — Partem biblie — Compendium pauperum in papiro — Almagestum — Librum magnum Iohannis a Pisa — Partem biblie in littera parva — Boccium*

de musica — Terentium — Clementinas — Librum ecclesie in quo sunt offitia nativitatis — Viaticum — Plures libros in astronomia — Summam Guidonis de Suzaria super ordine iudiciorum — Librum de vita servorum in cartis edinis — Tres libros codicis sine glosis — Missale — Librum in quo sunt multi tractatus de iure — Loicha Burlei — Librum quadripartitum Ptolomei — Librum Algacelis ad iudicia astronomie — Primam et secundam partem et unam partem tertie partis geometrie et tractatus de spera — Librum secretorum Aristotelis ad Alexandrum — Librum tractatus et falatie s. Tomae — Phylosophiam — Logicam Aristotelis — Scriptum super Porphirgo, cum aliquibus questionibus — Tractatum de oculis et curarum eorum — Geometria Euclidis — Scriptum cum questionibus magistri Petri de Alemannia super libris posteriorum — Scriptum super libro de anima.

VII. *Legenda* [historiola] *de eo lo quale da esso Beato Prosdocimo era stato sanato.* « Questo homo che tu cerchi è perfe-» ctamente istrutto nell'arte di medicina . . . », f. 98-99.

Plura desunt in fine.

VIII. *Exemplum decretorum veneti senatus de electione ad publicam in gymn. patav. lecturam Thomae de Cambiatoribus, Antonii de Luca, et Georgii Trapezuntii, a.* 1409, 1460, f. 100-101.

IX. *Instrumenti nuptiarum inter doctorem Benedictum Tyriacam de Mantua et Iuliam filiam Francisci de Dondis ab Horologio patavini, exempla duo.* 28 *mensis oct.* 1529, f. 104-105.

X. *Annotatiunculae in Cornelium Nepotem, manu Iacobi Facciolati, in archigymn. patav. logicae professoris,* f. 110-114.

XI. Natalis Lastesii, *marosticensis, scripta varia, pleraque carmina,* f. 115-145.

Praeest imago auctoris aere sculpta a Caietano Venzo ex pictura Ant. Zanotti, praemissa operi: *Lettere famigliari dell'ab. Natale Lastesio.* Bassano, 1805, 8.° Fere omnia edita sunt: ea, partim autographa, Iacobus Morellius collegerat quod operum Lastesii editionem parasset.

XII. *Canzone sopra la morte d'un gatto, di Domenico Borrini padovano, tra gli Arcadi* **Nelino Orcomeliano.** « Dagli Elisi animaleschi — Anzi proprio dai gatteschi . . . », f. 152.

XIII. *Epistolae variorum ad Natalem Lastesium et alios* [itale], f. 153-177.

Has, manu propria Marci Forcellini, Alexandri Chrysolini, Friderici Manfredini, Francisci Fanzago, Ioannis Pizzati, Caroli Bologna, Antonii Mariae Borromeo, Ludovici Preti, Thomae Iosephi Farsetti exscriptas in id, de quo supra, collegerat Iacobus Morellius.

Cod. 288 chart., saec. XVII, a. 220, l. 160 [L. X, CCXLVII]. N.

I. Antonii Godi *nob. vicentini chronicae quae exstant ab anno CIƆCXCIV usque ad CIƆCCLX, eiusdem fere methodi et argumenti cum Gherardi Maurisii historia quae praecedit, quibus accessit postremi capitis supplementum ex Caroli Sigonii libro XIX* **de regno Italiae.** *Felix Osius artis oratoriae interpres in gymnasio patavino primus haec ipsa tribus e mss. codicibus vicentinis defaecavit, recensuit, evulgavit.* Prooemium: « Enar» rare deliberanti miserias, afflictiones, oppressiones . . . ». Nar» ratio: « Sicut ab antiquis Vicentinis audivi et potissime ab » olim patre meo . . . », f. 1-29.

De auctore egerunt Baptista Paiarinus in *historiae vicentinae* libro VII et Iacobus Marzari in *historiae* pariter *vicentinae* libro II; fusius Angelus Gabriel de Sancta Maria (1).

II. Nicolai Smeregi, *notarii vicentini de burgo Bericae chronicon ab anno MCC usque ad annum MCCLXXIX, adiecto scriptoris anonymi supplemento, ab anno* 1279 *usque ad annum* 1312. *Felix Osius primus utcumque eruit et emendatum ad mss. codicum fidem publici iuris fecit.* « In a. 1200 indictione tercia fuit » potestas, Vincentiae d. Mainardus de Ferraria . . . . . »; finit: « 1279. D. Nicolaus Smeregus supradictorum chronicorum au» ctor hoc anno mortuus est, ut praesentis anni nulla exstent » monumenta et ignoretur quis fuerit Vicetiae potestas », fol. 30-43.

De Smerego parum sane et mendose antiquiores vicentini

(1) *Biblioteca e storia degli scritt. vicentini.* Vicenza, 1772, I, CLXXIII-CLXXXV.

scriptores, non ita Angelus Gabriel de Sancta Maria (1), qui re penitius inspecta, evincit auctorem, patre Mundo Zuvolonio, *Smeregli* nomen assumpsisse; eum extra portam *Bergae [Borgo di Codalunga,* modo *Pietra fosca]* domum quandam incoluisse monasterii s. Petri. Et auctoris ingenuitatem et tempus sapiunt quae de morte Eccelini: « Et d. Eccelinus fuit ductus ad terram » Sunzini de Cremona, et ibi vixit circa quinque dies, et tan- » dem obiit. Et Diabolus habuit animam eius, quia semper fecit » mala, ut superius dictum est. De cuius morte sit nomen Do- » mini benedictum per omnia saecula saeculorum et ultra. Et » sepultus fuit ille canis Eccelinus in terra Sunzini, unde versus:

« Terra Sunzini tumulus canis est Eccelini
» Quem lacerant manes, tartareique canes ».

Opusculum triplex edidit, curis praehabitis Felicis Osii, Dominicus Molin Venetiis, anno 1636, sub forma folii. Perraram hanc editionem, quibusdam immutatis, denuo recudendam curavit Burmannus (2). Protulit tertio Muratorius (3), et egregie quidem, nam duplici Ambrosiano codice collato, plures restituit lectiones in prima editione ut et in nostro codice depravatas.

IV. Ricciardi S. Bonifacii *comitis vita, magnam rerum inter ipsum et Eccelinos gestarum partem accurate complectens, incerto auctore conscripta, fide vero et opere Felicis Osii bono rei litterariae publico recensita.* Epitoma: « Ricciardus Ludovici S. » Bonifacii filius . . . »; vita: « Gentem S. Bonifacium troiano » e sanguine originem duxisse nonnulli autumant... », f. 50-74.

Auctor sub fine nuntiat mortem Ricciardi, quae, ex Monachi Paduani chronic. lib. I, a. 1252 occurrit. Opellam ter aeque locis citatis ediderunt Molin, Burmannus, Muratorius.

V. Gerardi Maurisii, *civis et iudicis vicentini historia.* « Qui aliquorum merita, virtutes et bona opera manifeste co- » gnoscit, si scribere vel aliis nunciare . . . », f. 75-137.

Auctor, de quo Ang. Gabr. de S. Maria loco cit., XV-XXII, agit de rebus gestis Eccelini de Romano ab anno 1183 ad an-

(1) Loco cit., CV-CXII.
(2) *Thes. antiqq. et histt. Italiae*, VI, I.
(3) *Scriptt. rer. ital.*, VIII, 71-114.

num 1237. Opella ceteris ordine praeferenda, quod notavit amanuensis num. I.

VI. *Quid significent nomina et cognomina Eccelini et Alberici fratrum de Romano.* « Qui verborum significationes non » intelligit, quod audit negligit . . . », f. 137-175.

VII. *Sequuntur rhythmici versus Thaddaei notarii vicentini a Gerardo Maurisio producti.*

« Sicut recumbentibus largus ministra } tor », f. 143-157.
» Diversorum generum et ciborum da }

Vide Ang. Gabr. de S. Maria, loco cit., XXIII-XXIV. Ceterum versus leonini, numero quatuorcentum octoginta octo dant compendio historiam Maurisii scribentis: *Precibus nostris Thaddaeus notarius prosam nostram in hunc modum rhythmavit.*

Triplicem opellam num. VI-IX, editores qui supra iisdem voluminibus protulerunt.

Cod. 289 chart., 1609, a. 300, l. 212 [L. X, CCVIII]. N.

I. Baptistae Paiarini, *chronicarum* [vicentinarum] *libri sex, a principio urbis conditae usque ad haec tempora, ad reipublicae vicentinae deputatos.* Prooemium: « Rem gratam atque iucun» dam vobis vestraeque reipublicae . . . ». Liber primus: « Vin» centiam itaque patriam nostram non cymbriam [ni fallor] a » victis hostibus vocitatam . . . », f. 1-193.

Libri sexti finem haec excipiunt quae do, codicum cognationis expendendae gratia ac testimonii linguae ab auctore adhibitae: « Hoc opus exemplatum fuit per me Io. Baptistam de » Merzariis d. Io. Petri filium, notarium publicum Vicentinorum, » Vincentiae Paduaeque civem, ex alio exemplo ad honorem Dei » eiusque gloriosae virginis Mariae, ex anteriori Baptistae Pa» iarini, ad commodum non solum meum sed amicorum, perpe» tuamque rei memoriam, currente anno Domini millesimo quin» gentesimo sexagesimo, indictione tertia, 25 mensis novem» bris et in fidem ec. ». Subinde: « Exemplatum ex suprascri» pto exemplo Io. Baptistae de Merzariis ut apparet descripto, » non bene emendato, propter quod [quamvis omni diligentia » usus fuerim in eius emendatione] si aliquem errorem inveneris

» lector in legendo, ne mireris, nihil tamen mutatum nec in-
» iunctum, sed fideliter conscriptum per notarium legalem et
» authenticum, sub anno nono snper mille ex sexcentum, cur-
» rente maio ».

Auctor, iurisconsultus et notarius vicetinus patriae historiam dedit ab anno 50 post Christum natum ad a. 1480, quo vicetinae reipublicae deputatis obtulisse fertur. Fuerunt qui saeculo proxime elapso de lingua qua scripsit Paiarinus ambigerunt, eo fortasse quod Alberti in sua *Descrizione d'Italia* [Bologna, 1550, f.°, p. 422]: « Scrisse detto Battista dal principio » della città di Vicenza sua patria sei libri, e questi sei libri, » tenendo buon conto della patria, Arnaldo Vicentino de vulgare » lo tradusse in latino, e ne fece parte per sua umanità a me, » mandandogli da Vicenza ». Verum eam teneo sententiam Paiarinum reapse latine eam historiam anecdotam, nec re nec stylo commendandam, exarasse, cum tot exempla et apud exteros occurrant semper latine, vix unum itale. Qui argumentum penitius scrutari desiderat adeat Zenum (1), Muratorium (2), Pez (3) Ang. de S. Maria (4). Versione itala, utcumque data a Georgio Iacobo Alcaini, protulit Iacobus Amadio Vicetiae, a. 1663.

II. *Liber qui appellatur chronica magnifici d. Ecelini de Romano grandis comitis de Romano, factum hoc ad honorem Dei, nobilium et popularium Marchiae tarvisinae, ad memoriam presentis temporis et futuri, et ad cognoscendum duces, comites, marchiones, castellanos, nobiles et alios castellanos, populares maiores, de medio populares, et populares maiores in infrascriptis civitatibus Cenetae, Belluni et Feltri*, f. 194.

III. *Index familiarum vicentinarum, numero* 716, *tum extinctarum tum vigentium.*

Sub fine, memoria hastiludii solemnioris habiti Vicetiae 27 aprilis 1611.

(1) *Dissertazioni Vossiane*. Venezia, 1752, I.
(2) *Scriptt. rerum ital.*, XIII, 1235.
(3) *Thesaurus noviss. anecdot.* Austriae Vindel., 1721, 1, p. XXIII.
(4) *Scrittori vicentini*, III, p. II.

Cod. 290 chart., saec. XVI, a. 302, l. 202 [L. X, CCCVI]. D.

Eiusdem, *chronicorum vicentinorum libri sex.* Folia 200.

Sub fine: « Ego Adrianus filius Antonii de Laude, notarius » publicus et civis Vicentiae, praesens volumen fideliter tran- » scripsi ex opere promulgato et etiam, ut videtur, scripto per » d. Baptistam Paiarinum, et in fidem me cum signo meo ta- » bellionatus subscripsi die 17 decembris millesimo quingente- » simo quadragesimo quarto, indictione secunda ». Haec nota quae nullo tabellionatus indicio apposita, codicem minime authenticum testatur, legitur quoque p. 344 versionis italae a Iacobi Amadio, his praeeuntibus: *Veridica attestatione di D. Adriano de Laude posta nel fine del suo volume latino, dal qual poi, come s' ha detto* [in prooemio] *ha tradotto il signor Silvestro Castellini.* Quod innuit ulterius Paiarinum historiam latine exarasse.

Cod. 291 chart., saec. XVIII, a. 202, l. 142 [L. X, CXVIII]. Mr.

I. *Rerum vicentinarum compendium.* « Vicentia a victis ho- » stibus dicta, seu, secundum aliquos, a vivis centum qui ibi » erant . . . », f. 1-8.

Vicetiae quae a. 350 *ante annum salutis nostrae* condita fertur, historia ad annum 1422 quo pons s. Michaelis lapideus constructus, articulis 86 enarratur.

II. *Censura in compendium rerum vicentinarum,* auctore Paulo Gualdo. « Vicentia aedificata fuit anno a creatione mundi » 4885, ante Christi adventum 310 . . . », f. 13-15.

Cod. 292 chart., saec. XVI, a. 202, l. 141 [L. X, XLIII]. F.

Familiae vicetinae De Rubeis monumenta.

Varia de familia De Rubeis, quae anno primum 1384 Vicetiae sedit, ut ex f. 21: « Petrus de Rubeis ex Gallia cysalpina » oriundus, civitate mediolanensi, anno millesimo trigentesimo » octogesimo, sedis apostolicae vices gerente Urbano sexto; quem

» ob inter se civium odia, anno aetatis suae quarto ereptum, » Vincentiam, tunc Iohannis Galeazo Viscontium Mediolani du» cis secundi ditioni traditum, transfugarunt, imperante Vin» cislao Germanorum rege vigesimo tertio. Vitam autem cum » morte commutavit anno aetatis suae centesimo nono. Cuius » corpus dignis honoribus Vincentiae conditum est millesimo » quadringentesimo octogesimo nono ».

Exstant autem:

a. *Calculatio nativitatis domini Ioannis Francisci de Rubeis et d. Hieronymi fratris facta per excellentissimum d. Nicolaum grecum*, f. 2-7.

Auctor rem studiis astrologicis persequitur, dum ex positione planetarum, quo tempore nati sunt et illi et Ioannes Petrus ac Ioannes Franciscus filii Hieronymi, eorum sortes divinat.

b. *Imago pictura lineari expressa viri cataphracti, dextra scuto incumbentis, sinistra hastam tenentis*, f. 16.

c. *Reverendi domini Ioannis Baptistae Capuani, canonici lateranensis, pronosticum perpetuum futurae sterilitatis et fertilitatis, anni* 1536, *domino Saturno.*

Auctor, adhuc iunior, nomine Franciscus, astronomiam tradidit in gymnasio patavino sub fine saec. XV, clarus commentis editis in spheram Ioannis de Sacrobusco et theoriam Georgii Peuerbach. De eo Rosini in *lyceo lateranensi*, t. I, p. 446; Riccioli in *praeliminaribus in Almagestum*, t. I, p. 37; Tafuri, *Scrittori napoletani*, t. III, p. I, p. 69.

d. *Scutum gentis De Rubeis a viro cataphracto rectum*, pag. 18.

e. *Litterarum interpretatio sepulturae, Vicetiae locatae*, fol. 19.

f. *Natalitia et ultimum vitae virorum et mulierum, quoad annos, et menses, et dies, et horas, maxime de illis de quibus notum fuit*, f. 22-29.

Familiae memoriam in *chron.* lib. VI ingerit Paiarinus.

Codex, ex libris Antonii da Ponte, manu seriori a principio exscriptus est: *Arbor masculorum de Rubeis descendentium invenitur in domo propria in charta membrana — Dom. Io. Petrus de Rubeis, filius dom. Balthassaris fecit suum testamentum sub*

fide commisso, anno 1534, 10 *mensis septembris. Notarius fuit Thomas de Vagentibus civis vicentinus.*

Cod. 293 chart., saec. XVI, a. 319, l. 228 [L. X, CXLVIII]. Z.

Michaelis Cavichii, *adversaria historica, praesertim veronensia, autographa.*

I. *Gesta Ezelini tertii saevissimi tyranni et eius praecessorum de prosapia Onarae ex oppido Romano oriundi in Pedemonto agri trivisani sito, per me Michaelem C. ex lingua vernacula in latinum valde incultum, cursim legendo, traducta.* « Ad annum » domini centesimum decimum super millesimum Marchia tri» visana . . . », f. 1-22.

Praeeunt historica quaedam sine nexu, quae ad historiam eandem referuntur. Sub fine notavit Cavichius: « Explectum ad » annum urbis redempti millesimum quingentesimum quadra» gesimum primum, cal. Quintilis ».

II. *Ex pervetustis pugillaribus a me Michaele C. decerpta vernaculis et in latinum incultum usque ad annum* 1500 *paululum traducta, Nicolai Piceniui non subducto bello, quod ex Georgii Bivilaque de Lazisio opere partim exscripsi, et inde citra prout vidi, et a veridicis ac fama publica accepi, invenuste exaravi.* « Nobiles Veronenses antiquissimi — Comites de s. Boni» fatio — Comites de Panego, modo extincti . . . », f. 24-186.

Annales universi ad annum usque 1550, ratione continuo habita ad historiam Veronae, exempli gratia: *Syllabus familiarum nobilium*, f. 24 — *Berengarius rex, Veronae a.* 849, f. 27 — *Accessus ad theatrum Veronae a.* 942, ibi — *Pipinus electus rex a Veronensibus; abbatia s. Zenonis; loca Veronae recuperata; Otho cum curia Veronam venit, a.* 949, f. 28 — *Ungari Veronam incendunt a.* 951, ibi — *Oppidum Montorii crematum a.* 1156, f. 29 — *Porta s. Zenonis vocata porta Morbii a.* 1149, ibi — *Pilius Nichisola a.* 1164, ibi — *Comes Bonifacius de la Stella a.* 1169, ibi — *Verona combusta a.* 1172, ibi — *Annonae caritas Veronae a.* 1178, ibi — *Lucius pp. III Romae moritur a.* 1183, f. 30 — *Veronenses Ferrariam capiunt a.* 1189, ibi — *Ubertinus Visconius praetor Veronae; regasta eversa a.*

1195, ibi — *Syllabus episcoporum*, f. 179. Mitto reliqua, notitias principum, virorum illustrium, rei politicae, militaris ec. quae historiam Veronae absolutam ita conficiunt, ut annales potius veronenses appellare ausim, quanquam patrios limites praetergrediantur. Ii sunt ab Antonio Turrisano codice 295 citati, ut et a Maffeio in *Verona illustrata*, qui nomen Cavichii vix summo digito attingit.

III. *Volumen complent varia, saeculo decimo octavo sine ordine exscripta, de locis veronensi ditioni subditis, familiis veronensibus, civibus Veronae vel exteris in nobilium ordinem cooptatis annis* 1408-1564; *potestatibus Veronae ann.* 1169-1405, f. 192-215.

IV. *Excerpta ex historiis fr. Cherubim Gherardazzi eremitae bononiensis*, f. 216.

Cod. 294 chart., saec. XVII, a. 228, l. 164 [L. X, CCCVIII]. D.

Fastorum veronensium a praecipuis veronensis historiae scriptoribus extractorum collectio, videlicet Corte Seraina, Tinto ac Muscardo, ab eius aedificatione usque ad annum salutis MDCLXXXI, auctore Aloysio Contareno, patricio veneto, Lazari filio. Veronae. « Utrum Verona civitas a familia Vera ab » Etruscis orta, aut a Cenomanis . . . ». Folia 23.

Pars tantum chronologiae, qua ad rectores urbis refertur, adolescentem plane sentit auctorem. V. codices 241, 242.

Cod. 295 chart., saec. XVII, a. 230, l. 163 [L. X, XII]. F.

Scalanorum principum generalis tabella, auctore Antonio Turrisano veronensi. « Pluribus motus rationibus hanc Scalidae » sobolis genealogicam tabulam . . . ». Folia 33.

Quae scite protulit Iacobus Morelli de Turrisano, qua viro rei historicae veronensis perito, in *Bibliotheca ms. Farsetti* [Venezia, 1780, p. II, p. 25-27] iisdem do verbis: « Molto faticò » sull'istoria patria Antonio Torresano veronese, e non ne lasciò » quasi parte veruna intatta: ma perchè i libri suoi sono piutto- » sto materiali [addiderim *sermone pedestri exscripti*, quod volu-

» minis huius prooemium sat probat] per comporre l'istoria di
» quell'illustre città di quello che opere storiche già formate;
» non vennero esse alla pubblica luce, e nella libreria Saibante
» ed in altre veronesi se ne sono rimase; siccome presso il Maf-
» fei nella *Verona illustrata* [t. II, p. 249] si può certificarsene.
» E veramente ebbe alle mani il nostro compilatore monumenti
» veronesi d'ogni sorte; onde nell'indice de' libri adoperati in
» questa genealogia, oltre alle cose stampate cita molto d'ine-
» dito, com'è a dire: *Annales veronenses Michaelis Cavicchiae*
» *penes nob. et cl. d. Iulium iur. cons. coll. a Puteo med. et equi-*
» *tem — Torelli Saraynae arbor manuscripta Scalidarum pro-*
» *sapiae — consimilis arbor ms. Adae Fumani canonici vero-*
» *nensis — Annales amplissimi capituli rr. dd. canonicorum*
» *Veronae, exactissimo studio summaque opera quam r. d. Ioan-*
» *nis Baptistae Lischae canonici et archidiaconi — libri Cate-*
» *nae in capitulo canonicorum — scripturae monasterii s. Ma-*
» *riae in organis — scripturae monasterii s. Zenonis — scri-*
» *pturae in officio registri Veronae — scripturae apud me —*
» *Gulielmi i. c. de Servideis manuscripta penes Io. Franciscum*
» *a Ferro notarium et affinem — Bartholomaei de Sancta Cae-*
» *cilia notarii opus de diebus iuridicis, in monasterio s. Zenonis*
» *— Cherubini Lazaronii veneti monachi s. Zenonis Verona sa-*
» *cra*. Una rarissima stampa ebbe inoltre in suo potere, cioè
» l'albero degli Scaligeri fatto da Alessandro Canobio, citando
» così: *Arbor Scalidarum prosapiae Alexandri Canobii erroribus*
» *expurgata, typis* ».

« La famiglia Scaligera presso il nostro Torresano comin-
» cia da questo personaggio: *Martinus primus de Scala, facile*
» *Mastinus dicendus. Hunc Canobius familiae huius procerem*
» *notasse tradit in libro quodam in membranis feudorum eccle-*
» *siae sanctae Mariae in Organis, anno ab humanitate Verbi*
» 1101, *Domini titulo nuncupatum*. Se ne fa poi la discendenza
» con notizie di egual tenore, sì quanto a' maschi, come quanto
» alle femmine per dugento dieciotto soggetti, de' quali l'ultimo
» è: *Beatrix septima filia Aymonis quinti, fuit uxor Barth. Gon-*
» *sagae, vivebat a.* 1400; e per chiarezza maggiore nel fine s'ag-
» giunge un foglio coll'albero genealogico della famiglia tutta ».

Cod. 296 chart., saec. XVII, a. 300, l. 212 [L. X, CCLII]. N.

De Tarvisinorum gentibus et familiis tractatio, seu de familiarum tarvisinarum origine, genealogia et gestis historia, auctore Nicolao Mauro, legum doctore tarvisino: Tarvisii, anno Domini 1608. « De Tarvisinorum gentibus et familiis tractaturis » illud quidem nobis praecipue observandum esse duximus... ».

Auctor, prooemio satis momentoso, *lectori satisfactum iri putat si praeter origines vel incolatus causa, quomodo hae fuerint civitate donatae, sive ex principis rescripto, sive ex senatus consulto, sive ex propriis natalibus, sive ex decennali habitatione, his enim modis ex municipali lege ius civitatis et comitiorum acquiritur, ad publicam notitiam deducatur.* Antequam familias ordine alphabetico excutiat, agit **a.** *de civitatis ordinibus in genere,* **b.** *de domibus nobilium Tarvisii habentibus et non habentibus castra* [num. 488], **c.** *de ordine nobilium ac magnatum,* **d.** *de ordine militari,* **e.** *de ordine militum collegiatorum dictorum sanctae Mariae de fossis,* **f.** *de prioratu huius ordinis.* Nomina insunt familiarum sexcenta quarum notitias in universum, tum membrorum singulorum praestantium, tum stirpes quas *arbores genealogicas* appellant, legere est eo ordine, ea pulchriori scribendi forma, ut in admirationem trahat volumen foliorum 411.

Auctor anno 1578, qua Tarvisii provisor, Francisco Cornelio episcopo adventanti, urbis nomine, gratulatus est a. 1578; uti serius publici iuris fecit *Orazione nella partenza da Trevigi del podestà e capitano Dardi Bembo* [Trevigi, Mazzolini, 1590, 4.°]; *Vita di s. Liberale d'Altino, protettore della città di Treviso* [Trevigi, 1591, 4.°]. Eum, sicut praefertur in titulo, historiam hanc scripsisse saec. XVII ineunte, evincunt quae passim ex historia Belluni Georgii Pilumni *nuper impressa* [1607] allegat.

Cod. 297 membr., saec. XVI, a. 197, l. 144 [L. X, CCXLVIII]. N.

I. *Chronicon nobilis familiae Arponis tarvisinae.* « Hoc est » exemplum particulae infra notatae, extractae per me Alexan- » drum Philomena ... », f. 1-48.

Nomine chronici familiae Arponis veniunt documenta annorum 618, 1116, 1270-1294, 1313-1333, 1443, 1550-1553, manu primum exemplata Alexandri Philomenae notarii communis Tarvisii, in hoc vero codice Antonii Bolognati notarii tarvisini. Folium 1 *verso* praefert effigiem coloribus et auro obductam cum epigraphe: *Arponis comitis ex regali Francorum vetusto genere nati a Lothario Francorum rege quinquagesimo, super Burgundiam praefecti, anno* 618 *effigies*. Alter *recto* habet: *Arponis familiae arma,* coloribus item ac auro ornata, eadem que Ioannes Bonifacius describit: « Nello stesso tempo colla mor» te di Arpo degli Arpi s'estinse questa antica e nobil famiglia, » della quale è memoria che s'è onoratamente in Trivigi con» servata intorno cinquecento anni. Ella aveva per arma nella » metà superior dello scudo in campo rosso un castello di mat» toni con tre merli, nel cui mezzo erano due leoni d'oro ram» panti, e la parte inferior dello scudo era d'uno scacchiero a » quadretti d'oro e turchini » (1). Foliis 30-31, coloribus et auro ornata stirps familiae aesculo arbori adpicta est, a M. *Pace phisico* ad *Bonaccursum,* annis 1270-1550, titulo in calce exscripto: *Chronicha prolis et descendentie nobilium Tarvisinorum de cha Arpo.*

II. *Confirmationes capitulorum collegii nobilium tarvisinorum.* « Libro I, tractatu 7.°, capit. 13 de domibus quae sunt ab » utraque parte logiae militum . . . », f. 49-104.

Partes consilii tarvisini et provisiones ducales, per eosdem Philomenam et Bolognatum, ex statutis tarvisinis maiori ex parte decerptae.

Cod. 298 chart., saec. XVIII, a. 270, l. 200 [L. X, XXXVI^b]. X.

Chronicon bellunense ex codice autographo Clementis Miliarii, canonici bellunensis, penes Iosephum Gennari patavinum existente Io. Bapt. Verci exscripsit. « Anno Dom. MCCCLXXXIII, » indictione VI, die Veneris, XVII mensis iulii. Illustrissimus » princeps et dominus noster dominus Leopoldus dux Austriae

(1) *Istoria di Trivigi.* Venezia, 1744, p. 536.

» ec., dominus Cividadi [Belluno] et Feltri, reversus de Tarvi-
» sio . . . ». Folia 226.

Chronicon, cuius nulla librorum aut capitulorum divisio, ab anno 1383 ad 1412, anecdotum est. Qui et de auctoris notitia anno 1413 demortui, et de rerum enarratarum segete instrui cupit, adeat operis anatomen quam professor Franciscus Pellegrini in *Archivio veneto* [Venezia, 1871, t. II, p. 5-16] fuse instituit, codice usus quem familia Miari Belluni anno 1780 exscribendum curavit ex autographo in bibliotheca seminarii patavini modo exstante. Recens Ioannes de Donà bellunensis, itale vertit ac publici fecit iuris, munificentia comitis Damiani Miari qui anni 1780 exemplum custodit: *Cronaca bellunese del canonico Clemente Miari, tradotta e ora primamente pubblicata per cura del co. Damiano Miari. Belluno, premiata tipografia di F. Cavessago,* 1873, pag. X, 234, 8.°

Cod. 299 chart., saec. XVII, a. 298, l. 211 [L. X, CI]. Yc.

Tractatus de Italiae exarchatu ad Adrianum VI pontificem maximum. « Flavium Valentinianum iuniorem ac testium eius » nominis imperatorem Agnellus . . . ». Folia 52.

Auctor, quicumque ille sit, epistola: « Saepe multum dubitavi, pater beatiss., litteras dare ad te Dei maximi vicarium. » Videbam enim . . . . . . » pontifici nuncupat opellam, cui exarandae « nonnulla excerpta quae inter illustres scriptores et » scholas etiam vix lectione digna sedulo exploravi et excussi, » in quibus recentioris memoriae de Italiae exarchatu, illiusque » aliquid dignitate contineretur, sub quibus videlicet principi» bus, a quibusve gentibus summus hic Italiae exarchatus ma» gistratus originem duxit, ad quosque agrorum limites ac ci» vitatem se dilatavit; in quorum ditionem venit et quo demum » tempore cessavit illius nomen ». Tractatui compingendo documenta eo numero prolata sunt, ut opportunius documentorum segetem quam de re dissertationem appellarim. De iis pluribus disserere supervacaneum puto, quod publico iam iuri commissa sint.

Cod. 300 chart., saec. XV, a. 206, l. 147 [L. X, CVII]. O.

Desiderii Spreti *ravennatis, de amplitudine, devastatione et instauratione urbis Ravennae; ad equestris ordinis virum clarissimum dominum Iacobum Antonium Marcellum, patricium venetum.* « Ravenna urbs antiquissima loco quidem delectabili » sita est . . . ».

Eadem lectio est quae in variis editionibus a veneta a. 1489 ad splendidiorem ravennatensem ann. 1793-1796, quam Camillus Spreti itale vulgatam, notis et additamentis instructam obtulit.

Codicillum diligenter foliis 41 exscriptum, tabulis corio coccineo obductum ac bullis fibulisque ornatum, possederat Marinus Sanutus Leonardi filius.

Cod. 301 chart., saec. XVI, a. 338, l. 228 [L. X, CL]. Z.

Achillis Bocchii *bononiensis, historiae patriae ab urbe condita liber XV, annis* 1249-1250. « Memorabili clade captivi » regis annus hic erit insignis, quo Philippus Ugo praeto- » rium . . . ». Folia 39.

Praeeunt **a.** fol 1 *epigramma Blosii auctori:*

« Te scribente tuae patriae gesta, inclyte Bocchi,
» Maiora apparent, maxima quae fuerant.
» Multum his qui gessere quidem tua patria debet,
» Qui maiora facis, plus tamen illa tibi ».

b. *dedicatio auctoris* [Bononia, ex aedibus nostris, VI cal. martii 1541] *Beato Ferrerio cardin. hippor. Bononiae propontifice senatus populique bononiensis parenti optime merito,* quem continuo praeconio prosequitur; **c.** *eiusdem auctoris epitoma.* Index alphabeticus in libro contentorum exstat foliis 29-36.

Qua urbe a. 1488 natus est auctor Bononia, obiit a. 1562. Alberto Pio Carpensi addictus, Romae praestitit orator imperialis, unde eques et comes palatinus renuntiatus est. Patriam historiam conscribere a senatu iussus, quindecim libros exaravit, non tamen in lucem protulit; hoc eo magis miror quod

plura praesertim poetica typis commiserit. Idem sub fine codicis fol. 37 epigramma in tituli formam obtulit: *Bononiae ex aedib. Achil. Bocchii equitis bononiensis, artium humanarum professoris publici, IV cal. martias anno a Christo Deo nato MDXLI, qua tempestate amplissimi patris Bonifacii Ferrerii cardinalis propontificis auspitio P. F. Ferrerius vercellensis episcopus designatus eximiis omnibus animi dotibus insignis rempublicam bononiensem vice propontificis ipsius summa cum laude gubernabat. Praeterea Ioanne Baptista Blanchino nobilitate et virtute inclyta viro iustitiae vexillum primi semestris obtinente.* Historiam ceteroquin universam servat bibl. nationalis parisina.

Cod. 302 chart., saec. XV, a. 322, l. 235 [L. X, XVII]. F.

I. B. Platinae, *historiae urbis Mantuae Gonziacaeque familiae libri sex.* « Urbem Mantuam ab Hetruscis originem traxisse » gravissimi auctores sunt Livius ac Plinius . . . . », f. 1-257.

Auctor Francisco Gonziaco cardinali mantuano historiam ab origine ad annum 1464 nuncupat: « Multarum quondam civitatum nomina, tum vetustate, tum gloria . . . . . ».

Quam edidit Lambecius (1), ea recusa est in *Thesaur. antiquitt. et historr. Italiae*, tom. IV, p. II, ac a Muratorio in *Scriptt. rer. italic.*, tom. XX, una cum notis quas Lambecius pag. 441-496 addiderat, quasque *praeter spem interrupit* ad annum 1237. Constat reapse Lambecium ab annotationum continuatione desistere iussum, ita volente Eleonora Gonzaga Ferdinandi III imperatoris vidua, unde editio fisco addicta, ideoque perrara (2). Etsi Lambecii editio bonae lectionis notam generatim praeseferat, quaedam in codice occurrunt quae ei emendandae conferunt.

(1) Baptistae Bartholomaei Sacchi *cremonensis, ex vico Platina vulgo appellati* Platinae, *historia inclytae urbis Mantuae et serenissimae familiae Gonzagae, in libros sex divisa, et nunc primum ex augustissima bibliotheca caesarea vindobonensi a Petro Lambecio, s. caes. maiestatis consiliario, historiographo et bibliothecario, in lucem edita, atque necessariis annotationibus illustrata.* Vindobonae, 1675, p. 496, 4.°

(2) V. *Giornale de' letterati d'Italia*, III, p. 422 e segg.

II. *Endecasyllabi et epigramma in laudem familiae Gonzagae,* f. 258.

Endec. *Non aurum, loculos, ebur, lapillos.*

Epigr. *Vestra domus quamvis tanto celebretur honore.*

III. *Sei canzone cavate dal canzonero Gonzago fra quaranta generationi de varie canzone per maestro Paolo Florentino, al l' ill.^mo principe Federico, nelle quali si contiene brevemente quasi tutta l' historia Gonzaga et Mantoana, et prima di tutte l' arme et insegne di Gonzaga.* « Avido sempre di mirar, mai stancho... », f. 259-274.

Paulum Florentinum, ordinis Servorum, si auctor germanus, carmina exarasse singulare prorsus censeo.

IV. Pauli Florentini, *divi ordinis s. Spiritus, historiae Mantuae Gonziacaeque familiae libri duo.* « Mantuanae urbis histo- » riam aggressus, quid pauper ingenio addam, cum felix haec » tua civitas . . . », f. 278-332.

Auctor ordini Servorum b. Mariae virginis, ac commendator nosocomii s. Spiritus Romae, familia Atavanti, dicat Federico Gonziaco, Mantuae marchioni, generali ac gubernatori regio et ducali opellam qua non historia urbis sed potius huius laudes ac Gonziacae familiae efferuntur, testibus in rem, libro primo, adhibitis Virgilio, Tito Livio, Plinio, Servio, Dante Aligherio, Boccaccio, Benvenuto Imolensi, Vincentio Bellovacensi, Leonardo Aretino, divo Antonino, Pio pp. II, Blondo Foroliviensi, Platina, Mario Philelpho, Christophoro Landino, Ioanne Tortello, Ioanne Pontano, Victorino Feltrensi, Gregorio Tifernati, Petro Manso. Lucem quandam rei affundunt quae tractationem absolvunt: « Haec omnia de tantis excerpta electiora in tantillam » brevitatem redacta sunt. Postquam de praeterito Iulii mense » proximo 1482, iurisconsultorum grande nostris temporibus » decus archidiaconus consiliarius marchionalis viceque legatus » non immeritus, nos pro animi sui benignitate gratiosissimis » amoris funibus in communem virtute praeditorum patriam » Mantuam attraxit: sedes ubi fata quietas ostendunt, si tuae » dominationi visum fuerit, cui me plurimum plurimumque » commendo ».

Cod. 303 chart., saec. XVIII, a. 331, l. 224 [L. X, CXLIX]. Z.

Petri Azarii, *chronicon gestorum in Lombardia, et praecipue per cunctos dominos Mediolani.* « Quoniam humana vita est » fragilis et caduca, memoriaque hominum labitur ..... ». Paginae 207.

Auctor historiam ab anno 1250 ad annum 1362 complexus, gesta enarravit Vicecomitum Othonis et Ioannis archiep. mediol., Matthaei cognomento *Magni,* Galeatii I et II, Azonis, Luchini, Ioannis agnomento Olegiani, Barnabovis, item regis Roberti, Ludovici de Bavaria, Canis grandis de la Scala, Ioannis marchionis de Monteferrato: quaedam insunt quoque de adventu imperatoris Henrici, de Ioanne pp. XXII. Idem ad extremum postquam tristissimum ecclesiae statum ac teterrimae pestis quotidie magis subrepentis infortunium ploravit, haec de se testimonia congessit: « 1362. Indict. 15 de mense Novembris .....
» ..... Ego Petrus Azarius, filius quondam domini Iacobi, pu-
» blica auctoritate novariensis notarius, dum essem in civitate
» Terdonae iudex ad bancum aeris dicti communis luendi, nec
» non cancellarius nobilis viri domini Ioannis de Pirovano, ci-
» vitatis Terdonae honorabilis potestatis, pro magnifico et ex-
» celso domino Galeatio Vicecomite Mediolani etc. imperiali vi-
» cario generali, praedicta diversis temporibus gesta compilavi,
» scripsi et in testimonium praemissorum signum meum consue-
» tum apposui ».

Ex hoc eodem codice edidit Burmannus in *Thes. antiqq. et historr. Italiae,* tom. IX, part. VI; ex Lazari Augustini Cotta iurisconsulti novariensis cum Ambrosiano collato, Muratorius in *Scriptt. rer. ital.,* t. XVI.

Cod. 304 chart., saec. XVI, a. 282, l. 200 [L. X, CCVII]. N.

Bernardini Arluni, *historia patria ab urbe condita et de bello gallico.* « Gallos in Italiam, vini dulcedine pellectos, olim Me-
» diolanum initio condidisse ... ».

Foliis 1-14 praeit per errorem prooemium operis *de bello*

veneto eiusdem Arluni, quod, *auspicatissimo Venetiarum principi Andreae Gritto, sanctissimoque senatui veneto* ab auctore nuncupatum prodiit anno 1722, *Thes. antiqq. et historr. Italiae*, t. V, p. IV.

Auctor, ex Arluno sive Ara lunae in agro mediolanensi, iurisconsultus, rerum mediolanensium accuratissimus sub initio saeculi XVI scriptor, a fundatione urbis ad Francisci I Galliarum regis captionem [1523], Mediolani historiam stylo redundanti ac poetico quasi lepore deducit. Nimius in etymis inferendis ac historicorum sententiis expendendis, saepius narrationem exemplis plus aequo intercipit, quemadmodum sub fine prolata in captione Francisci I de adversitatibus tollerandis. Quod modum quandoque excesserit nuntiat conclusio: « Proinde ne a » gestis rebus proscribendis actorumque diuturnorum ephymeride » digressus, ad christianas pareneses theologicasque doctrinas » diversiore symbolo deflexisse videar, neve solido patientie » clypeo obarmatum pectus institutis monitisque meis infor- » masse videar, scribendi finem facio ».

Tomum primum a fundatione urbis ad annum 1500, praelo paratum, habet Mediolani biblioth. Ambrosiana, una cum praefatione Marci Antonii Maioragii, iam impressa, quae in codice nostro desideratur. Huic adhaeret alter et tertius usque ad auctoris tempora. Universi operis editionem Franciscus frater etsi aetate gravis, molliebatur; immo incaeptam Basileae per Ioannem Oporinum in f.° habet Ambrosiana eadem.

Codex, foliorum 384, basilice compactus, habet sub initio insignia gentis vel urbis alicuius, cum cruce rubea in campo argenteo.

Cod. 305 chart., saec. XVI, a. 290, l. 215 [L. X, CCLV]. N.

Venerabilis viri fratris Andreae de Billis de Mediolano, ordinis Heremitarum d. Augustini. Rerum gestarum ill. Mediolani ducum Iohannis Galeaz et Philippi Mariae. Prooemium: « Quae sum scripturus nec oculis quidem perspecta dicere au- » sim .... ». Liber primus: « Tum itaque inter curandum Io- » hannis Galeaz funus ... ». Paginae 306.

Auctor, gravis et eloquens, narrationem a funere principis Ioannis Galeatii Vicecomitis orsus, a. 1402, eam deducit ad ann. 1431. Idem obiit vicarius generalis Senarum, a. 1435. Historiam hanc protulerunt primus Vander Aa in *Thesaur. antiquitt. et histor. Italiae*, tom. IX, part. VI, ex codice Apostoli Zeni proxime insequenti, postea Muratorius in *Scriptt. rer. ital.*, t. XIX, ex codice membranaceo Ambrosiano, collatis Trivultiano, Pertusatiano, Novariensi. Editioni utrique addita in principio quae in nostris codicibus sub fine, argumenta novem librorum cum nota ad extremum, puto ex Ambrosiano: *Tomas Curtius Presbyter Mediolanensis transcripsit hoc opus et id expedivit XVI mensis maii MCCCCLXXII.*

Cod. 306 chart., saec. XVIII, a. 266, l. 178 [L. X, CLXII]. Z.

Eiusdem, *idem opus*.

Codicem ex Ambrosiano membranaceo exscriptum Apost. Zeno cum aliquo alio per se contulit, ac editoribus *Thes. antiqq. et histor. Italiae* dedit, ut notavi. Sub fine *historiae* idem Zeno scripsit: *Sequentia ex codice comitis Pertusati descripsimus. Finis feliciter deo laus, cui potestas.*

« Quiquid in Italia gestum est post funera magni
» Anguigeri Galeaz repeti per tempora dignum,
» Donec aquas rediere suas ex arce Cremonae
» Propulsi Veneti, manet hoc in codice scriptum »,

quod epigramma in editione utraque desideratur.

Cod. 307 chart., saec. XV, a. 234, l. 161 [L. XI, LXXXVIII]. Mr.

Francisci Philelphi, *oratio parentalis de divi Franc. Sfortiae Mediolanensium ducis felicitate.* « Si fieri posse censerem » ut lamentationibus ac lacrymis . . . ».

Finem, folio 79, excipit inscriptio: « Quae quidem oratio » habita est ab eodem Francisco Philelpho, equite aurato lau» reatoque poeta, in ecclesia cathedrali Mediolani, die lunae, VII » idus martias, anno a natali christiano millesimo quadringen» tesimo sexagesimo septimo ». Manu recentiori: *Ego Ioannes Maria Tertius.*

Orationem pluries editam habet codex, ad normam charta densiori exscriptus, cum littera initiali minio et auro obducta, tegumentis ligneis corio signato coopertis.

Cod. 308 chart., saec. XVII, a. 300, l. 200 [L. X, CLII]. Z.

Diamantis Marinoni, *de origine urbis Mediolani ac nobilium familiarum eius; ex manuscripto autographo decerpta tractatio fideliter.* « Post vastissimam universi orbis aquarum cladem sa- » tis constat ex divino sacrarum litterarum oraculo... ». Folia 27.

Auctor, graecae ac latinae linguae peritus, collegio iurisperitorum nobilium mediolanensium a. 1534 adscriptus, eques auratus, caesareus advocatus fiscalis, cathedram senatoriam ascendit. Vidua Violanta Casata ac septem filiis relictis, obiit anno 1568. Opus anonymum familiarum mediolanensium serie alphabetica historiam complectens exstat quoque, teste Montfauconio, in regia bibliotheca parisiensi.

Cod. 309 chart., saec. XVII, a. 195, l. 137 [L. X, XLIV]. F.

De origine et temporibus urbis Bergomi. Francisci Bellafini liber. Agri et urbis bergomatis descriptio, Marci Antonii Michaelis patritii veneti. Folia 80.

Exemplum sumptum ex editione veneta Io. Antonii et fratrum de Sabio a. 1532.

Cod. 310 chart., saec. XVII, a. 316, l. 212 [L. X, XVIII].

I. Benedicti Iovii, *novocomensis, historiae Comi. Libri duo.* « Comum italicam urbem in Larii lacus, qui est apud Alpes, ri- » pa conditum . . . », f. 1-44, 71-109.

Exemplum editionis anno 1629 Venetiis datae, Lugduni Batavorum recusae in *Thes. antiqq. et historr. Italiae,* t. IV, p. II. Libri primi textus tamen desinit anno 1451, unde quae dimidiam libri partem absolvunt in editione [p. 86-157] omnino deficiunt: ea sunt quibus exscribendis in codice folia 44-70 parata occurrunt.

II. *Normae vivendi, secundum Dei voluntatem, sororibus in monasteriis datae.* « Quis autem in monasterio constitutus soro- » ribus sit arripiendus modus Deo vivendi et regulae . . . . . . », f. 113-115.

Cod. 311 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 193 [L. X, CCLXXXVI].

Guidi Panciroli, *iuris utriusque doctoris ac in patavino gymnasio lectoris celeberrimi, ad cives patriae suae, rerum regiensium libri octo.* Prooemium: « Praeclara multorum illustrium » virorum gentiumque facta, optimi cives, duabus potissimum » de causis . . . »; liber primus: « Vetustissima origo et pote- » stas Etruscorum, qui priusquam in immensum . . . ».

Scribendae historiae consilium sic aperit concivibus auctor in prooemio dato Patavii, 17 cal. febr. a. 1560: « Cum in iure » civili docendo Patavii occupatus, non magno me vobis usui fu- » turum animadverterem, aliquo facto meam in patriam pieta- » tem testatam relinquere cupiebam: ad id me etiam accendebat » praeclarum Alberti parentis mei exemplum, qui cum in conser- » vandis augendisque rebus vestris omne suum studium, operam » atque totam vitam indefessus posuerit, ab eo non mediocriter » generasse visus essem, si nulla patriae meae navata opera se- » gniter decessissem. Statui itaque quidquid ex veterum histo- » riis et nostris, ac vicinarum urbium annalibus undique con- » quisitis de rebus gestis civitatis nostrae eruere potui, id totum » ad ipsius gloriam illustrandam, actaque explicanda proferre. » Hoc quidem mihi aliis continuis negotiis detento dificillimum » opus fuit, sed dum subcessivas horas in hoc omnes impendo, » divino favente numine, aliquid me effecisse confido, qui tame- » tsi universam ab ovo, quod aiunt, ad mala Regii historiam » contexuero, plura tamen, aut certe quidquid pro ingenii mei » tenuitate inveniri potuit, prima origine repetita, ordine ex- » plicabo, maximumque tunc beneficium me assecutum esse ar- » bitrabor si aliquem, ut Trasybulus dicebat, pro multis, quas » patriae debeo, gratiam retulisse videbor ». De opere, adhuc inedito, etsi pluries tentata editio, sic Hieron. Tiraboschi: « Que- » st' opera ancora ci mostra la vastissima erudizione dell' auto-

» re; perciocchè, comunque egli seguendo i pregiudizi di quel-
» l'età, si appoggi a favolosi racconti e agli apocrifi documenti
» di Annio da Viterbo, mostra nondimeno quanto ei fosse ver-
» sato nella lettura de' buoni scrittori, e fa ancora uso sovente
» de' monumenti degli archivi della sua patria » (1). Autographum ac recens exemplum servat bibliotheca Estensis; aliud exemplum tabularium generale Venetiarum ex bibliotheca Thomae Gar.

Amanuensis, etsi nitidioribus characteribus, scripturae errores sic coacervat ut sensus quandoque absit.

Auctor, anno 1523 Regii Lepidi natus, graecis et latinis litteris Patavii, Ferrariae, Ticini operam dedit. Cum anno 1545 in iurisconsultorum collegium patavinum cooptari vellet, per litteras triumvirales a praeside reiectus est. Verum biduo post conductus est a senatu, secundae civilium institutionum scholae edocendae, primae a. 1554. Sexennio postea magnis conditionibus accersitus Taurinum migravit, unde anno 1583 Patavium rediit, ubi pluribus operibus editis clarus, anno 1599 diem obiit supremum.

Codex paginas numerat 1138.

Cod. 312 membr.-chart., saec. XV, a. 245, l. 180 [L. X, CCXL].

I. Francisci Puteolani, *de publicis Parmae turbationibus epistola Iacobo Bonarello, ducali consiliario et Parmae gubernatori.* « Vexata et lacerata Italia per annos sexdecim a Poenis » atque ab Annibale . . . », f. 1-4.

II. Damiani Garbatii, *medicinae doctoris, epistola de re eadem, strenuo equiti domino Iacobo Bonarello.* « Mihi accidit, ge- » nerose miles ac magnifice illius ingratae civitatis Parmae . . . » Venetiis, die septimo octobris 1477 ». Duplex exemplum, f. 4-7, 35-37.

III. Eiusdem, *de eodem, carmen hexametrum incipit:*

« O lacrimanda dies totum memoranda per orbem,
» Sforciadem Galeaz quintum qua dira Mariam

(1) *Biblioteca modenese.* Modena, 1783, t. IV, p. 19.

» Magnanimumque ducem rapuit mors invida ... ».
Duplex exemplum, f. 7, 37-38.

IV. Francisci Puteolani, *duplex elegia de eodem, equiti aurato et senatori ducali Iac. Bonarello*. Prima incip.: « Quamvis » innumeris stringantur pectora curis ... »; altera: « Turbarat » placidam rabies vesana quietem ... », f. 8.

V. Francisci Tranchedini, *de eodem elegia Francisco Parmensi poetae*. « Parmensis Francisce diu mihi cognite fama... », f. 8-9.

VI. Franc. Puteolani, *poetae parmensis, epistola de eodem, Ioanni Alimento sed. ap. prothonotario, et reverendiss. legati Bononiae locumtenenti dignissimo*. « Petiisti a me, vir optime et » merito mihi desideratissime ... », f. 9-11.

VII. Francisci Mariae Grapaldi *parmensis, Iac. Bonarello epistola de eodem*. « Cum animo mecum repeterem quae in te sit » fueritque semper sita humanitas ..... Forinovi, XVI kal. ia- » nuarii 1477 », f. 12-15.

VIII. Marii Philelphi *doctoris, equitis et poetae laud. Iacobo Bonarello anc. praesidi Mediolani, saphicum endecasyllabicum, et asclepiadeum carmen*. Primum inc.: « Qui meis dignas, Iaco- » be, laudes »; alterum: « Numa quid commemorant plurima » numina », f. 32.

IX. *Capitulum ad dominum Iac. de Bonarellis de Ancona, magnificum potestatem Florençie feliciter incipit:* « O luce e » specchio d'ogni generoso ... », f. 33-34.

X. Petri Lazaroni, *ab ill. duce Mediolani ad lecturam artis oratoriae publice conducti, sereniss. principi, ac excell. dominio et inclyto senatui veneto*, f. 40-48.

Auctor brixianus, cuius carmen in laudem Ludovici Sfortiae et Iasonis Mayni exstat in codice nostro [L. XII, CLXXX], nuncupat poemation ineditum *de magistratibus venetis*; epistola quae inc.: « Cum animadverterem, sereniss. princeps, totum ter- » rarum orbem ... ». Prologus inc : « O regina maris, terrarum » et nobile culmen ».

Agit vero de magistratu **a.** *principis et sex assidentium*; **b.** *procuratorum s. Marci*; **c.** *advocatorum*; **d.** *capitum decem*; **e.** *quarantiae criminalis*; **f.** *quarantiae civilis*; **g.** *sapientum*

terrae firmae; **h.** *dominorum noctis;* **i.** *auditorum veterum;* **k.** *auditorum novorum;* **l.** *magistratibus externis;* **m.** *magistratu rogatorum.* Margine inferiori prosa oratione data est concinne historia magistratuum, his conclusa: « Hic pedem sisto » et concludo, civitatem Venetiarum merito reginam maris ap» pellandam esse, et summam pulchritudinem reliquarum civi» tatum, quae sitae sunt in toto orbe terrarum praetergredi; et » incoli a viris summa industria et summo ingenio praeditis et » labores et pericula subeuntibus ».

Cod. 313 chart., saec. XV, a. 192, l. 143 [L. X, CLXIX]. Z.

I. *De origine urbium Italiae, et ipsius Italiae primo incolatu, per Ricobaldum ferrariensem; qui plura ex his habuit ex antiquissimis libris Ravennae compertis.* « Italia provintiarum » nobilissima omnium et domina mundi . . . », f. 1-39.

Auctor, alius ab antiquiori saeculi decimitertii, quippe qui ante dimidium saeculi decimiquinti floruerit (1), ab Ada usque et diluvio describit Italiam, *quam inter ceteras occidentales provintias primo habitatam fuisse* liquet. Ea in provincias et urbes distributa, Ricobaldus fabulas de earum origine et regiminibus effutit lippis et tonsoribus notas. Haec habet de urbe natali: « Post fere per ducentos annos adiuti quamplures populi in loco » qui dicebatur Massa Babiloniae, iuxta flumicellum nuncupatum » Ferrariolam infra limites Padi, civitatem Ferrariae construxe» runt, consilio et favore Vitaliani . . . ». Opusculum, *quod nondum multis cognitum est,* Ioannes Pizolpassius a se exscriptum *mansuetudini* Ioannis Bentivoli offert [Bonon., idib. iunii 1485]. Muratorius qui hunc eundem codicem sibi a Zeno communicatum viderat, iure tom. XX *Scriptt. rer. ital.*, p. 867, annotat: « Opus innumeris fabulis scatet, ac propterea nullius pretii ».

II. *Chronica in qua continentur antiquitates et acta memoriae digna, facta et occurrentia in Lombardia, et specialiter in Placentia, et etiam aliqualiter in toto orbe terrarum, compilata*

(1) « Venetia retento sibi nomine totius patriae prioris, quae nobilissima » est et potentissima omnium civitatum Italiae nostris temporibus, et iam » duravit annis a mille usque in praesens in quo currit 1431 . . . ».

et aggregata ex diversis chronicis libris et hystoriis actis, factis gestis, visis et auditis, seu relatis: distincta per annos et tempora ab orbe condito usque ad nativitatem Domini et deinde per annos incarnationis Domini. « Aetates huius mundi sunt sex: » prima aetas incepit ab Adam protoplasto . . . », f. 32-95.

Chronicon ad annum 1374 a Petro de Ripalta conscriptum, ut idem sub fine annotat, idem Muratorius cum chronico placentino Ioannis Mussi [ex biblioth. Estensi in *Scriptt. rer. ital.*, t. XVI illato] contulit: eadem utrobique reperit et paene iisdem verbis scripta; *nisi quod longe plura in chronico Mussiano quam in Ripaltae annalibus brevibus occurrunt.* Pace tamen clarissimi Muratorii asservo universa codicis nostri foliis 32-61 in exemplo Mussi desiderari, uti etiam quae de peste sub fine codicis nostri leguntur: « Eodem anno [1374] de mense iunii incepit in civi- » tate et districtu Placentiae morbus et mortalitas generalis, ex » qua defecit circa medietas personarum civitatis et episcopa- » tus placentini, in qua decessit Petrus de Ripalta qui compila- » vit et scripsit manu propria hunc libellum. Et duravit per sex » menses et ultra, et fuit in culmine de mense octobris et po- » stea paulatim declinavit, et gravis mortalitas fuit et per totam » Lombardiam: et per alias partes mundi, scilicet inter civita- » tes Lombardiae, primo invasit Ianuam, deinde Mediolanum » sed anno praecedenti, postea Bononiam, deinde acriter Par- » mam, Laudem, Papiam, Placentiam, Bergamum et Cremo- » nam: et morientibus apparebant signa in inguinibus et sub » asellis, et retro aures cum febre acuta, sicut fuerat in alia » mortalitate, quae fuerat 1361. Eodem anno et mense cum ap- » propinquaret tempus messium, taliter corrupta sunt blada in » campis per pluvias et nebulas multiplicatas, quod nedum semi- » na potuerunt colligi. Cuius occasione incepit per totam Lom- » bardiam fames et caristia magna, quae duravit per . . . . . . et » ultra. Eodem anno die sabbati 29 iulii stipendiarii praefacti » domini Galeaz Vicecomitis, qui erant pro defensione et custo- » dia in cittadella Vercellarum, non valentes ulterius tollerare ob- » sidionem, tradiderunt ipsam cittadellam gentibus ecclesiae ». Posteriores Antonii de Ripalta ab anno 1401 ad 1463 annales protulit Muratorius tom. XX *Scriptt. rer. ital.*

Cod. 314 membr., saec. XV, a. 293, l. 200 [Z. L., CCCXCII]. P.

Poggii Florentini, *historiarum florentini populi libri octo.* « Ea scripturus bella quae florentinus populus cum Vicecomitum » familia . . . ».

Historiae florentinae libros ab anno 1350, iussu et auctoritate eius republicae, a Poggio exaratos primus publici iuris fecit Io. Baptista Recanatus (1), ex codice hoc, quem ipse possederat; notis *ad rerum fidem et confirmationem, non ad ingenii ostentationem* appositis. A quarum pluribus cum Iacobus Lenfant, in editione operis *Poggiana* amstelodamensi, sententia discessisset, idem Recanatus a. 1721 edidit librum *Osservazioni critiche ed apologetiche* quo centurias duas errorum in *Poggiana* congessit. Editionem, cui additae imago Poggii a veneto Antonio Luciani aere sculpta ac gentis propago, recusam legimus a Burmanno in *Thes. scriptt. Italiae,* VIII, I; ac Murator. in *Scriptt. rer. ital.,* XX.

Codicem foliis 185 belle ac emendate descriptum ornant litterae librorum initiales auro et picturis splendentes, praesertim in titulo quo expressa gentis [puto] Recanatae insignia.

Cod. 315 membr., saec. XV, a. 218, l. 150 [Z. L., CCCXCIII]. P.

I. Io. Baptistae Bevilacqua *veronensis, bellum lucanum, ad Guarinum Veronensem.* Dedicatio: « Cupienti mihi quidquam » ad te scribere, occurrit animo bellum hoc lucanum . . . . . »; textus: « Italia sedatis undique bellis pace composita videbatur. » Hac vero pacis tranquillitate Nicolaus Fortebraccius Braccii » Magni et praestantissimi ducis ex sorore nepos . . . . Vale » litterarum splendor. Ex castris lucanae urbi adversis. IIII kal. » decembris. MCCCCXXX », f. 1-6.

II. Eiusdem, *additamentum narrationi antecedenti. De pri-*

(1) Poggii, *historia florentina nunc primum in lucem edita, notisque et auctoris vita illustrata ab Io. Baptista Recanato, patritio veneto, academico florentino.* Venetiis, anno 1715, apud Io. Gabrielem Hertz, p. XLVI, 384, 4.°

vilegio contra hostes extra moenia lucana continuato, eidem Guarino. « Bellum hoc lucanum militari quadam epistola ipsius ab » initio et illius uti gestum omni ex parte fuerat . . . », f. 7-15.

Quidam principio haec adscripsit: *Bellum lucanum, quod a Florentinis gestum est, annotatum a Baptista Bivilaqua veronensi, qui in eo erat equitum ductor, sub praestantissimo armorum capitaneo Nicholao Fortebraccio.*

Commentariolum hoc quod Maffeius in parte secunda operis: *Verona illustrata* prorsus ignorat, ex codice Marii Flori aretini, lectione longe emendatiori, protulit Io. Domin. Mansi in *Stephani Baluzii Miscell.* Lucae, 1761, t. I, p. 485-489. Iure Mansius auctorem, *si non prorsus imperitum, saltem tamen armis militaribus exercendis potius, quam calamo et scriptioni assuetum* appellat. *Unde veniam, quam supplex hic petit, promeretur, si stilo utitur implexo, et multa simul evolvente, adeo ut interdum divinantis potius quam legentis lectoris indigeat.* Legenda est epistola Francisci Barbari Baptistae Bevilaquae [inter editas Brixiae, p. 12-13] qua orat ut Petrus Montanus venetus a Nicolai Fortebracii militibus in vincula correptus libertati restituatur [a. 1434].

III. *Copia commissionis factae per gubernatorem ducalem Ianuae, in classe per eum facta contra classem Venetorum et Florentinorum de mense septembris MCCCCXXXI, contra quam, Dei iustitia favente, classis Venet. et Florent. victoriam dicto mense obtinuit. Cuius quidem commissionis, secundum copiam habitam, tenor talis est videlicet:* « Bartolomeus sancte milanensis » [mediolanensis] ecclesiae archiep., ducalis Ianuensium guber- » nator et consilium . . . . Ex Ianua MCCCCXXXI, » Iacobus de Braccellis cancellarius ec. . . . . . », f. 16-23.

Apostolus Zeno, ubi in opere: *Dissertazioni Vossiane* [Venezia, 1753, t. II, p. 266-271] de Iacobo Braccello scribit, commissionem hanc supremo classis praefecto Francisco Spinola datam se in codice hoc, penes Io. Bapt. Recanatum, vidisse testatur.

Cod. 316 chart., 1527, a. 204, l. 143 [L. XI, LXXIII].

Sebastiani Arrigi *pistoriensis, divini humanique iuris interpretis, de miris laudibus magnifici Zenobii Bartholini, iustitiae, aequitatis, integritatisque sacrarii, pro illustrissima republica florentina, pistoriensis civitatis dictatoris optimi, ad nobilissimum Ioannem Massam a Sardinea, poeticae, rhetoricae ac legitimae sophiae cultorem insignem; aureum compendiolum.* « Efflagitasti a me, et quidem multifarie multisque modis, nobilissime Massa . . . ».

Auctor, nobili apud Pistorienses familia ortus, iuris in gymnasio pisano interpres, quem Mich. Ang. Salvius ob munera in patria et Senis honestae gesta commemorat (1), Bartholinum Florentiae gente nobilissima natum laudat quod, Clementis pp. VII cura, Pistorienses bellis intestinis vexatos composuerit, ac officia quae urbis rectorem decent optime praestiterit.

Opusculum foliorum 26 anno 1527 scriptum est.

Cod. 317 chart., saec. XVI, a. 210, l. 140 [L. X, CLXVIII]. Z.

I. Bartholomaei de S. Concordio, *de origine civitatis Pisanae.* « Fuit quondam apud Graecos rex quidam nomine Pelops » pater Atrei et avus Agamemnonis . . . », f. 1-3.

Sub fine: « Explicit liber de origine civitatis pisanae compositus a fratre Bartholomaeo de Sancto Concordio, ordinis » Praedicatorum ». Auctor patria et professione pisanus is est qui *Summa pisanellam* exaravit. Floruisse narrant alii a. 1314, alii 1320, alii 1338.

II. *Quinque mundi aetates; quarum extrema:* « A Christo » fino ad ogi fuerunt anni MDXXXI . . . », f. 3.

Opellam utramque illam fabulis saturatam, hanc, anno certe errato, dedit ex manuscripto codice Lucensi Muratorius in *Scrr. rer. ital.*, VI, 163-165. In edita tamen loco a. 1531 legitur 1270.

(1) *Historia pistoriensis*, III, p. 179, 186, 188, 192.

quo tempus conscripti opusculi designatur. Neutra anni nota cum aetate Bartholomaei a Sancto Concordio componitur, cuius factum minime esse asseruerim. Io. Fr. B. Maria de Rubeis in opere *de rebus congregationis sub titulo b. Iacobi Salomonii* [Ven., 1751, p. 331] hunc Zeni codicem cum exponat, scribit: « Pu- » taverim ego annum 1531 notatum fuisse ab notario, qui opus » eodem anno transcribebat: annum vero 1270 scriptum ab au- » ctore fuisse qui chronicon concinnabat et perduxit ad eundem » Christi annum 1270 », vel antecedentem 1269, ut in codice Lucensi apud Muratorium.

III. Hugonis de Pisis, *archiepiscopi nicosiensis, narratio de adventu Petri apostoli ab Antiochia ad urbem, quam narrationem Roma secum detulit a.* 1267, f. 3-4.

IV. *Sermo s. Isidori de s. Petro apostolo.* « Simon Petrus » filius Ioannis frater Andreae, ortus vico Bethsayda . . . », f. 4.

Et narrationem et sermonem ex eodem codice Lucensi obtulit Muratorius.

V. *Chronica pisana.* « Anno Domini CCCCLXXI fuerunt » Pisani in Calabria . . . », f. 4-57.

Annorum serie turbata, plura habet post annum 1270 additamenta, a Muratorio loco citato prorsus omissa, quod codice Lucensi minime inserta essent.

Codicem, quem primum possederant Franciscus del Fiorentino et Iacobus Sebastiani Schotti de Pisis, dono dedit Apostolo Zeno die 21 aprilis 1741 eques Hector comes Morelli, *tenente colonnello del reggimento Berlinghen al servizio della regina di Ungheria.* Haec sub fine annotata: « Adi 9 di gennaio 1637. » Rovinò il ponte vecchio di Pisa senza pericolo di persona al- » cuna, et il giorno seguente rovinò un pezzo di arco di detto » ponte colla morte di molte persone ».

Cod. 318 chart., saec. XVIII, a. 265, l. 198 [L. X, XIII]. F.

Historiam Senarum. « Senensis civitas quam multis, quam » magnis ac praeclaris iampridem excelleat . . . ».

Historiam hanc annorum 1446-1456, titulo *fragmenta senensium historiarum,* libris tribus distributam, ab Augustino

Dato, coaevo, voto publico exscriptam (1) legimus in huius operibus Senis a. 1503 impressis, fol. CCXXI-CCXXXVI.

Nihilotamensecius codicem magni aestimandum puto, quod, cum filius Nicolaus patris opera publici fecerit iuris, proptereaque quaedam in historia in quorundam dedecus vertentia suppresserit, ea integra in codice serventur ac obelis signata paginis 154, 157, 158 annotentur.

Codicem, paginarum 213, ab exemplo ms. alemannico exscribendum curavit Mannus, anecdotum putans.

Cod. 319 chart., saec. XV, a. 307, l. 206 [Z. L., CCCXCVI]. P.

Iacobi Bonfadii *salodiensis, historiae ianuensis libri V* [ann. 1528-1550]. « Magna quaedam res est magnaeque facultatem » felicitatis continet . . . ». Folia 52.

Nihil est quod vel rerum enarratarum continentia vel lectionis integritate ab editione differat, quam primum protulit Bartholomaeus Paschettus veronensis Papiae, a. 1586.

Cod. 320 chart., saec. XVII, a. 210, l. 165 [L. XIII, LI]. Z.

Vita Ioannis Vincentii Pinelli, patricii genuensis, in qua studiosis bonarum artium proponitur typus viri probi et eruditi, auctore Paulo Gualdo, patricio vicentino. Augustae Vindelicorum, anno 1607, p. 140, 4.°

Exemplum, cum emendationibus auctoris autographis, de quo Apost. Zeno haec in epistola ad Iustum Fontaninum, data Venetiis 26 iunii 1734: Io tengo fra li miei libri la vita del Pi- » nelli, scritta dal Gualdo, tutta corretta e postillata di mano » del medesimo, il quale fra le altre cose vi corregge ancora a » c. 93 l'anno della morte del Norres, che prima era nel 1570, » e vi sostituisce 1590, che così appunto, come anche ella av- » verte, deve stare. Questa vita meriterebbe di essere ristam- » pata con le correzioni e aggiunte suddette, le quali non ho

(1) Bandiera Io. Nicolai, *de Augustino Dato*, p. 220.

» dubbio alcuno che non sieno di mano del detto Gualdo, per» chè le ho confrontate con diversi suoi codici...... » (1).

Cod. 321 chart., saec. XVII, a. 308, l. 203 [L. X, CCLXXI]. N.

I. Romualdi Guarnae, *archiepiscopi salernitani historia, ab anno* 1001 *ad* 1178. « Per idem tempus Mel Catipanus primum » in Apulia conduxit Hormandos ... », f. 1-58.

Annales potius salernitanos appella, quorum finem haec excipiunt: *Originale conservabatur a capitulo salernitano, et anno Domini* 1679, *mense aprilis fuit missum ab archiepiscopo Lucio Sanseverino Paulo V pontifici, qui collocari fecit illud in Vaticano archivio. Librarius Vaticanus erat ill. cardinalis.*

Auctor, Romualdus II Salerni archiepiscopus renuntiatus a. 1153, ibi decessit 1181. De opere ita Ughellius in *Italia sacra.* Venetiis, 1721, tom. VII, c. 404: « Scripsit Romualdus chara» cteribus longobardis ab ipsis mundi primordiis ad sua usque » tempora chronicam, quam egregiam indicat bonae memoriae » Felix Contilorus in lib. Concordiae inter Alexandrum III pa» pam et Frideric. I imperatorem Venetiis confirmatae ». Unde patet hanc esse eiusdem chronici partem, quod evincunt quoque principium et partes passim desideratae. Ceterum codicem authenticum Romam missum in usum cardinalis Baronii, postmodum vero in Vaticanam illatum constat ex historia principum langobardorum Camilli Peregrini (2).

II. ***De hiis omnibus quae in regno Siciliae gesta sunt, vel ubique per orbem a tempore mortis Guillelmi secundi regis, usque ad tempora Friderici secundi Romanorum imperatoris semper augusti, Ierusalem et Siciliae regis, registrata per notarium Riccardum de Sancto Germano.*** « Solet aetas antiquorum et pro» vida ipsorum auctoritas digna memoria quaeque... », f. 62-149.

Consilium chronici ab anno 1189 ad 1243 conscribendi ita auctor exponit: « ...... nisus sum pro viribus ingenioli mei » quae ubique terrarum et praesertim in regno Siciliae gesta

(1) *Lettere di Apostolo Zeno.* Venezia, 1785, vol. V, p. 22-23.
(2) Muratori. *Scriptt. rer. ital.*, II, p. 282.

» sunt, diebus meis visu cognita, seu fideli relatione percepta, » veritate servata, litteris tradere et in hoc praesens compilare » volumen; ut ex hiis discat futura posteritas varios esse tem» porum cursus, memineritque prudenter bellum in pace timere » et pacem iterum sperare post bellum ». Sub fine haec amanuensis: « Ex codice autographo [203] in membranis chartis ms. » bibliothecae sacri monasterii Cassinensis, longobardicis chara» cteribus, et etiam obsoletis litteris referto hoc translatum fide» liter diligenterque, sed non sine maximo labore, descripsit Io. » Dominicus Terranova ». Quem reapse laborem ea subsecuta est errorum colluvies ut sensus absit quandoque.

III. Thesauri de Thesauris, *de Cornito, historia domus Sancti Severini, ex qua Salerni principes.* « Olim enim currentibus » annis Dom.... 1407, Isulfo Salerni principe... », f. 153-259.

Auctor desiderio obsequens praesulis Sancti Severini cardinalis diaconi s. Theodori, mittit eius prosapiae genealogiam, simulque [itale] vitam et gesta eius parentum Roberti et Barbarae de Gonzaga. Plura de seipso. Extremo loco [fol. 94-106] notitias ingerit *di casa Calabrese,* seu *casa Pucello, che hoggi si dice casa de Bulzi.*

Codicis belle compacti ornant opercula insignia, puto domus Sancti Severini.

Cod. 322 membr., 1474, a. 162, l. 104 [L. XI, LIII]. X.

Oratio Ferdinando Aragoniae, Neapolis regi dicta. « Solae » virtutum actiones, inclyte rex, studiosis earundem immortale » comparasse legimus nomen... ».

Opellam, foliis 8 ornate admodum, litteris passim aureis exscriptam placet verbis Iacobi Morelli illustrare: « Si trova » descritta in questo bel codice un'orazione recitata al re di » Napoli Ferdinando d'Aragona, nell'occasione che conferì le » insegne del cavalierato dell'*armellino* a Federigo di Monte» feltro, conte di Urbino. Era stato quest'ordine instituito dallo » stesso re Ferdinando, come dall'orazione si viene a sapere; e » ciò fu l'anno 1463, secondo il Gesuita Bonanni nel catalogo » degli ordini equestri e militari, stampato a Roma nel 1711,

» p. 84, in 4.° L'autore non ispicca da verun luogo; nè la nota » posta in fine: *Ioannes Marcus Cynicus exaravit* 1474, altro » significa, senon il copista. Quantunque sia il codice di poca » mole, è però ornatissimo. La miniatura che serve di capopa- » gina al primo foglio, rappresenta il re Ferdinando che confe- » risce le insegne cavalleresche al conte Federigo che sta ingi- » nocchiato dinanzi ad esso; presente, accanto del re, Alfonso » duca di Calabria ».

Cod. 323 chart., saec. XVIII, a. 278, l. 200 [L. X, XVI]. X.

Bartholomaei de Neocastro, *antiquissimi i. c. messanensis, primitus ibidem iudicis, exinde fisci patroni regni Siciliae, dein oratoris pro Iacobo Aragoniae rege apud Honorium IV pont. max.* 1286, *historia sui temporis, a morte Friderici II imperatoris et Siciliae regis, anno* 1250 *ad MCCXCIV, ex codice originali antiquis caracteribus mss., reperto in arcula plumbea subtus altare ss. Salvatoris Linguae Phari Messanae desumpta*. Prooemium: « Incommutabilis gratia Dei patris qui quempiam ad se » provocare non reiicit, quinimo sperantes... »; textus: « Post » mortem vero Caesaris, Neapolis, Capua, Caserta... ». Folia 126.

Apographum est codicis eiusdem cuius sibi sumpsit exemplum Paulus Agliottus, iurisconsultus messanensis, et, praefatione proposita, dono obtulit Ludovico Antonio Muratori, qui publici iuris fecit in *Scriptt. rer. ital.*, XIII, 1005-1196. Testimonia de auctore ac index capitulorum 124, quae codice hoc occurrunt, in editione desiderantur. Ceterum lectio eadem [mitte scripturae vitia, quibus redundat codex] et propositio a Muratorio: « Dicitur autem historiae huius aut autographum, aut an- » tiquum apographum repertum in arcula plumbea sub altari » sanctiss. Salvatoris Linguae Phari Messanae », sat evincunt ab uno eodemque fonte tum codicis nostri amanuensem, tum Agliottum hausisse. Qui de auctore et opere pluribus erudiri desiderat, adeat Muratorium loco citato.

Cod. 324 chart., saec. XV, a. 206, l. 140 [L. X, CCL]. N.

I. Antonii Panormitae, ***in Alfonsi regis dicta aut facta memoratu digna libri quatuor.*** Prooemium: « Xenophon is quem » graeci non abs re musam atticam vocant... »; liber primus: « Orabant et quidem suppliciter Ioannae Neapolitanorum regi- » nae... », f. 1-87.

Prooemium excipit epistola Aeneae Sylvii Piccolominaei auctori ***Alphonsi*** sui emendationem siscitanti, qua spondet annotabit ***pleraque, non tanquam mutanda sint, vel quod meum iudicium anteponam tuo, sed ut me librum vidisse ac legisse intelligas, quod tunc verum maxime iudicabis, cum per singula capita tui operis aliquid me videris esse commentum.*** Quod reapse obtinuit in codice ut et in editionibus variis.

II. Eiusdem, ***Alphonsi regis triumphus.*** « Postea quam rex » cum principibus regni decreverunt conventum celebrare... », f. 87-93.

Triumphum quoque excipiunt emendationes Piccolominaei.

Auctor ex Beccatellorum bononiensium familia, eques, iureconsultus, poeta a Sigismundo imperatore laureatus, mille aureorum praemio ab Alphonso utriusque Siciliae et Aragoniae, ideo donatus est.

Ioannes Santes utrumque tum Panormitae tum Piccolominaei opus ***in certos titulos et canones digessit et auxit*** nomine: ***Speculum boni principis sive vita Alphonsi regis Aragoniae,*** addita ***chronologia vitae et rerum gestarum Alphonsi*** [n. 1395, m. 1458], ***concinnata a Davide Chytraeo, a.*** 1584. Amstelodami, Lud. Elzevir., 1646.

III. ***Ad gloriosum principem Alfonsum Aragoniae regem, Aeneae Senensis episcopi oracio.*** « Modestius fortasse fuerit, rex » maxime ac piissime... », f. 93-95.

Editam legimus in Piccolominaei operibus.

Sub fine: AMEN . DEO . GRACIAS . SEMPER . TE.\\^^C ***Wilhelmus Rottaler.***

Cod. 325 chart., saec. XVII, a. 300, l. 205 [L. X, XL]. Ye.

I. Dominici Zavorei, *de rebus dalmaticis libri octo, admodum illustri ac reverendo d. d. Fausto Verantio episcopo chanadiensi, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario, cognato et domino meo observandissimo.* « Cum aliquot abhinc annis mi» hi ab hac nostra sicensi urbe, praeter meam opinionem ab» esse . . . », f. 1-135.

Auctor sibenicensis, cum in familiaritatem Rodulphi II imperatoris receptus, Venetiis fieret suspectus, exulare cogitur, cui *intestino dolori ut medelam aliquam afferret, historiarum lectioni operam navare caepit, atque de rebus dalmaticis historiam contexere decrevit.* Haec idem in prooemio, asserens operi proprio lucem plurimam affudisse *commentariolum de Dalmatiae regibus* Marci Maruli, e *slovina* in latinam linguam conversum. In prooemio altero auctor, iam ad lares reversus, Thomae Surichievich archipresbytero sibenicensi, die 7 iulii a. 1602, conqueritur de quodam Roberto Bonaventura clerico britanno, qui cum ex decem, quibus universa ea historia constabat, sex libros a se emendandos recepisset, eos Venetias deferens surripuit. Facto iniquo minime territus, ad nova studia se contulit, qui supererant libros ab erroribus expurgavit; opus universum, uno verbo, superflua resecans, in octo libros congessit; quibus publici iuris faciendis sic archipresbyter Surichievich epistola nonis iulii eius anni data, auctorem hortabatur: « Age igitur et da prelo opus » quod prae manibus habes; sic enim et hominis audaciam com» pesces . . . . , et te apud viros studiosos gratum, tuaeque » patriae non immemorem declarabis ». Narrationi, ad annum usque 1437 perductae, minime editae, praeeunt epigrammata poetae arbensis ac Ioannis Baptistae Diphnici archidiaconi sibenicensis, nec non index auctorum citatorum. Advertendum puto anno 1864 huius historiae exemplum Ioanni Kukuliević, praesidi societatis historicae Slavorum meridionalium zagabriensis datum.

II. *Vitae in compendium redactae ss. Iustinae, Prosdocimi,*

Danielis, Maximi, Bellini, Geminiani, Fidentii, Hermacorae et Fortunati, f. 137-146.

Eaedem sunt quae in breviario ecclesiastico leguntur.

III. *Breve narratione del conclave nel quale è stato creato papa Paolo V* [electus 17 kal. ian. 1605]. « Lunedì che fu il » nono giorno dell' ingresso del conclave . . . », f. 147-151.

Differt a citata pag. 256, tom. V *Biblioth. ms.*

IV. *Narratio caedis Victoriae Accorambonae, viduae Pauli Iordani Ursini Bracciani ducis, Patavii mense octobris a.* 1585 *habitae.* « Domenica di notte su le tre hore entrorono alquanti » mascherati in numero di 15 o 20 nella casa Cavalli dietro la » Rena, dove stava la sig.ra Vittoria . . . », f. 153-164.

Differt a narrationibus quas habent nostri codices [It. VI, 69, 307 — VII, 226, 264, 1233].

Cod. 326 chart., saec. XVI, a. 219, l. 160 [L. X, CLXV]. Z.

Philippi Cavriana, *commentarium de bello gallico, ann.* 1567-1568. « Repentini totius Galliae motus, qui fuit IIII kal. » octobris anni superioris [1567], causas cum quaererem . . . ». Folia 111.

Auctor, patricius mantuanus, eques ordinis s. Stephani, Pisis medicinam theoricam in archigymnasio legit. Diu in Galliis moratus, regionis illius ita historiam scrutatus est ut bellorum eorum civilium ampliores notitias in opus proprium *Discorsi sopra i primi cinque libri di Cornelio Tacito* [Firenze, per Filippo Giunti, 1600, 4.°] ingesserit.

Operis praefatione, quae inc.: « Belli gallici commentarium, » brevi quidem oratione, at supremo labore a me conscriptum... », auctor fatetur nihil quoad historicam veritatem praetermisisse « ut ea quae ab his qui in utroque exercitu non modo rebus ipsis » interfuerunt, verum etiam praefuerunt conquisita, nulli parti » addictus explicarem ». Hoc autem speciale ab eo animadversum: « Ne nominibus propriis aut novis turbetur [lector], nec » Labienum, nec Cottam, nec Lucium, nec pilum, nec catapul- » tam, nec scorpionem, auribus nostris notas et auditas voces, » toto hoc opere intelliges. Nam cum in Gallia a Gallis bellum

» gestum sit, non nisi gallica nomina, agnominaque referre po-
» tui; quae latina a me quam fieri potuit commodius reddita,
» non omnino incompositam [mea quidem sententia] orationem
» efficient ».

Cod. 327 membr., saec. XIV, a. 240, l. 164 [Z. L., CCCCIII].

Gesta Trevirorum. « Anno ante urbem Romam conditam » millesimo trecentesimo, Ninus rex Assyriorum . . . ».

Collectio historica monacho Golscher vulgo tributa, probabilius vero, per plures monasterii *Norienti*, serius *Aprimonasterii* [Ebersmünster] ex fundatione s. Matthiae, elaborata. Quae *gestorum* origines, mutationes, continuationes; quando, ubi et a quibus edita; qui auctores occurrunt, luculenter protulit G. Waitz in prooemio ad idem opus editum in *Monum. Germaniae. Scriptt.*, VIII, 130-200. Vide quoque Potthast. *Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters*. Berlin, 1862, pag. 340.

Codicem, fol. 144, una manus exscripsit usque ad annum 1152 [f. 1-109] ex treverensi XXXI [sic Waitz], reliquum non una tantum, ad annos 1190 et 1259.

Cod. 328 chart., saec. XVI, a. 330, l. 220 [L. X, CCCII]. D.

I. Christophori Scherlii, *iuris utriusque doctoris, de republica norica, ad Antonium Perrenotum, episcopum atrebatensem.* Dedicatio: « Desiderat amplitudo tua, r. praesul, quemadmodum » respublica nostra regatur . . . ». Textus: « Non est haec no- » rica respublica multum antiqua . . . », f. 2-10.

Capitulis octodecim epistola [data *Nurembergae ex aedibus nostris*] concluditur, quorum extremum incipit: « Habes, rev. » praesul, labores et operas meas, duorum ferme dierum, quas, » longo usu et experientia edoctus, manu mea semel tantum » scripsi, vix relegi; prout quodque verbum in buccam venit, » ita in calamum incidit . . . ».

Nihil mihi de auctore constat. Antonius Perrenotus, cuius nutu Scherlius historiam contexuit, adhuc iunior, episcopus

atrebatensis renuntiatus est [a. 1538], inde cardinalis, metropolità Mecliniae, archiepiscopus Vesontionis, obiit Matriti a. 1586.

II. *De vita et gestis Caroli Magni.* « Mortuo Pipino patre » Karoli, Karolus successit patri in regnum sapiens, prudens et » in die laudabilis ..... » ; finit: « in tam magna veneratione » terrae fuit commendatus 814. Ipso sepulto reversi sunt ma» gnates ad propria », f. 13-40.

Narratio haec fabulis immixta deest collectioni clar. Du Chesne: *Historiae Francorum scriptores coaetanei.* Nullum pariter de ea verbum Iacobus Le Long in *Bibliothèque historique de la France.* Stylus sapit saeculum nonum vel decimum.

Cod. 329 chart., saec. XVIII, a. 210, l. 150 [L. X, CCLXXIII].

Ex Melchioris Inchofer annalium Hungariae tomo secundo excerpta.

Operis Inchofer a societate Iesu tomus primus, ad annum 1059 excurrens, editus est Romae anno 1644. Reliqua in codice nostro anecdota, quae annum 1100 pertingunt, saeculo proxime elapso, ex autographo Marci Gerlizi canonici zagabriensis, postmodum vero eius capituli bibliothecae dono dato, excerpta sunt in usum, credo, P. Philippi Riceputi pro *Illyrico sacro,* qui principio quaedam sua manu notavit.

Codicem, foliorum 230, abb. Iacobus Coletti, domo Venetiis, anno 1825 bibliothecae nostrae dono obtulit.

Cod. 330 chart., saec. XV, a. 307, l. 210 [L. X, CLV]. Z.

Ludovici Tuberonis, *dalmatae, abbatis, commentariorum de temporibus suis. Libri undecim.* « Felicioribus ingeniis ad exe» quendam historicam materiam subiecturus, scribendique facul» tatem praebiturus, statui amicorum hortatui ... ».

Auctor, natus Rhacusii a. 1459, liberalium artium praeceptis apud suos imbutus, Parisios adhuc iuvenis missus, adeo philosophicis, mathematicis, sacris studiis profecit, ut in florentissima illius civitatis academia locari qua praeceptor meruerit. Domum reversus Helenam Gozzam sibi despondit, qua paulo

post monasterium ingressa, annos natus vigintiquinque ad s. Andreae Benedictinorum coenobium in patria se contulit, eius ordinis serius abbas constitutus. Diem obiit supremum a. 1527.

Commentariis, non una vice editis, ab obitu Matthiae Corvini Hungariae regis [a. 1490] ad annum 1522, narrantur praecipue quae gesta sunt in illa Europae parte, quam Pannonii, Turcae eorumque finitimi accolunt. Opus commendat verborum delectus, stili elegantia, gravitas, romani eloquii maiestas, quam laudem ei asserit Belius in *Scriptt. a Schwandtnero,* II, addens: « Fateri nobis necessum est nihil Tuberonem totis libris XI, » quibus commentaria sua absolvi voluit, omisisse, quod ad bo- » ni historici officium pertinere cum ipse existimabat, tum opta- » re poterunt lectores ». In impressionibus desideratur epistola qua auctor Gregorio Frangepani Colocensium pontifici commentaria nuncupat.

Cod. 331 chart., saec. XVII, a. 189, l. 134 [L. X, CCXXXIII]. N.

Iacobi Reutenfels, *de rebus moschoviticis ad serenissimum magnum Hetruriae ducem Cosmum tertium, libri quatuor.* Littera dedicationis: « Prodit inde ex gelida sua Arcto cimme- » riisque tenebris commentarius ..... »; praefatio: « Tam la- » boriosum tamque desperatum paene est opus ...... »; liber primus: « Ut omnia sub lunae maculis ex immutabili mutatio- » nis lege ... ». Folia 235.

Folium primum inscriptum: « Exemplar hoc fuit a nobili » quodam Germano ex autographo ipso, in Medicea bibliotheca » exstante fideliter descriptum, et ab eodem Petro Mariae Fram- » botti patavino bibliopolae traditum, ut suis typis imprimen- » dum curaret, quod exequutus est anno Domini 1680, in 8.° ». Congruunt reapse codex et editio Frambotti qui in sermone praevio haec de auctore: « Praeclarae huius historiae auctor est vir » clarissimus Iacobus Reutenfels, cuius pater serenissimum apud » Poloniae regem Casimirum gratia et auctoritate admodum » floruit; quippe qui ipsi regi et a secretis et a consiliis fuit; » apprime clarus, qui cum caeteros eius aetatis doctrina et elo- » quentia praestitit; tum vel maxime et morum suavitate, et

» vitae integritate, et humanitate summa, nec non animi can-
» dore sui temporis alios anteivit. Eximius igitur hic vir, tan-
» tique patris non degener filius, cum Florentiae aliquando de-
» geret, ac in sereniss. magni Hetruriae ducis Cosmi III aula
» frequenter versaretur, quo ipsius serenissimi animum signifi-
» catione aliqua demereretur, hunc ipsum librum et a se com-
» positum, et sua manu conscriptum eidem serenissimo dono
» obtulit, atque dicavit; qui quidem postmodum inter ceteros
» rarissimos, quibus bibliotheca illa ditissima est, itidem collo-
» catus fuit ».

Cod. 332 chart., 1465, a. 294, l. 214 [L. X, LXXIII]. Ma.

Domini Marci Pauli de Venetiis, *de condictionibus et consuetudinibus orientalium regionum, libri tres de vulgari ad latinum redacti a fratre Francisco Pipino, ordinis Praedicatorum.*
« Librum prudentis, honorabilis ac fidelissimi viri domini Marci
» Pauli de Veneciis . . . ».

Latina versio narrationis itinerum Marci Polo, interprete Francisco Pipino, qui opus universum in tres distribuit libros, quorum primus capitulis sexaginta septem, alter septuaginta, quinquaginta constat tertius. Quod in editionibus procemium est, in codicibus Marcianis latinis, primi libri partem constituit. Prologum Rusticiani supplent verba introductoria Pipini, quae ex hoc codice protulit Vincentius Lazari fol. 439-440 operis: *I viaggi di Marco Polo veneziano.* Venezia, 1847, 8.° Ceterum textus convenit cum editione a Simone Grinaeo curata (1) quoad rem et librorum ac capitulorum numerum, non autem quoad verba et lectionis emendationem, quae apud Grinaeum excellit.

Codicem, foliorum 76, *absolutum Bononiae a.* 1465 *ad petitionem Ioannis Marchanovae* [cuius insignia a principio expressa], legavit hic a.° 1467 coenobio s. Io. in Viridario Patavii.

(1) Inest operi: *Novus orbis regionum ac insularum veteribus incognitorum.* Basileae, apud Io. Hervagium, mense martio, anno MDXXXII, f.°

Cod. 333 chart., saec. XV, a. 217, l. 145 [L. X, CXXVIII]. Mp.

Eiusdem, *de conditionibus et consuetudinibus* ec.

Exemplum idem ac proxime antecedens, nullo verborum discrimine, foliis 183 distributum.

Cod. 334 chart., 1471, a. 218, l. 151 [L. XI, XXIV]. F.

Descriptio terrae sanctae. « Cum in veteribus historiis le-
» gamus, sicut dicit beatus Hieronymus, quosdam lustrasse pro-
» vincias . . . ».

Cum auctor Brocardus seu Burchardus, ordinis Praedicatorum, a. circiter 1232 ab itinere terrae sanctae, ubi annos decem est commoratus, rediisset, quae viderat descripsit opere citato, unde ei nomen *Brocardi de monte Sion*. Loca in codice recitantur quae ad concilium oecumenicum lugdunense anni 1273 atque ad montem Gelboe a se visum a. 1283 attinent, de quibus nec codices mss. nec editiones conveniunt. Textus cum antiqua veneta impressione a. 1519, non cum posterioribus congruit.

Codex, foliorum 59, sub fine inscriptus: *Explicit hoc opus utile terrae sanctae. Amen.* 1471, *in vigilia sancti Andreae apost.*

Cod. 335 membr., saec. XVI, a. 630, l. 1300 [L. X, CXVI].

Chorographia terrae sanctae.

Membrana duplex simul iuncta, superius inscripta: *longitudo terre promissionis centum LXVI milliaria.* Diagramma manu rudiori pictum offert loca varia, pleraque sine nominibus, quae, ubi exstant, partim graece: Σιρβωνὶς λύμνη, Αλαον Ραφία, Διόςπολις, Σπίλεον τοῦ θεοτοκου, Καρμελος, Στρατωνος πυργος; partim latine: *Hierusalem, Bethlem, Alba specula, Nazareth, Endor, Libanus, Antilibanus, Mons olivarum, Mons Ephraim, Fons Dan, Fons Iordanis, Flumen Cyson*; partim itale: *Vallis Belveder, S. Zorzi, Peregno.* Prope Sydonem legitur: *Distat Tyrus Sydone non plus quam CC stadiis. Protyrus est antiqua Tyrus XXX stadiis distans demum Ptolemais.* Occur-

runt tentoria duo medio fulcro innixa, velis per funes tensis, ita tamen ut aperta quaquaversus remaneant, quod apud Turcas tabernacula in campo figentes usuvenit.

Cod. 336 membr., saec. XV, a. 222, l. 145 [Z. L., CCCXCVII].

I. *De urbis Constantinopoleos iactura captivitateque, ad. s. dom. Nicolaum* [V] *summum pontificem, Leonardi chiensis, humilis theologiae professoris, Mithilenique archiepiscopi historia incipit.* « Flere mihi magis licet, b. pater, et forte dum gladio » impetebar a Teucris .... Data Chyi XVI die augusti » MCCCCLIII », f. 1-22.

Auctor sub initio epist. narrat se a cardinale sabinensi pro unione Graecorum Constantinopolim legato, in eius famulatum vocatum; vixqua sancta unione secundo idus dec. [a. 1453] celebrata, Teucros urbem eam occupasse. Belli impetus terroresque ac Graecos ab eis devictos enarrat. Epistolam editam habemus p. 313 et seqq. operis: *Laonici Calcondylae atheniensis de origine et rebus gestis Turcorum libri decem, nuper e graeco in latinum conversi Conrado Clausero tigurino interprete.* Basileae, Oporinus, 1556, f.°; itale versam in opere: *Historia universale dell' origine, guerre et imperio de' Turchi, raccolta da M. Francesco Sansovino.* Venezia, 1654, p. 257-266.

II. *Beatissimo Nicolao quinto, pontifici maximo Laurus Quirinus salutem in Domino qui est vera salus.* « Quamquam ingenium meum par materiae non sit, simque usque adeo luctu, » dolore maeroreque confectus ... », p. 22-29.

Auctor cum Cretae urbe natali anno 1453, quo Constantinopolis a Teucris capta est, epistola hac pontificem invitat ut tanto hosti arcendo eat suppetias, exercitu hinc inde coacto. Publici iuris factam legimus a Ioanne degli Agostini in *Notizie storico-critiche intorno la vita e le opere degli scrittori veneziani.* Venezia, 1752, t. I, p. 216-222, cum loco, mense, die, anno epistolae adscriptis, quae in codice desiderantur: *Data Candidae, idibus iulii. M.CCCCLIII.*

III. *B*[essario] *graecus k*[ardinalis] *tusculanus Bononiae legatus D*[omino] *F*[rancisco] *Foscari inclito Venetiarum duci S.*

dicit. « Distuli ante hunc diem infelicem et calamitosum, ur- » bem nostram Constantinopolim tuae cels. commendare..... » Ex Bononia, die XIII iulii MCCCCLIII », f. 29-31.

Epistola *de Constantinopoli a saevissimis christianae fidei hostibus capta, spoliata, direpta, exhausta,* edita est itale in *Lettere et orationi di Bessarione cardinal niceno e patriarca di Costantinopoli, per la guerra contro Turchi, tradotte dalla latina nella lingua italiana da Francesco Donato, veneto patrizio.* Venezia, 1668, per Francesco Valvasense, 4.°, alibique.

Cod. 337 chart., saec. XV, a. 288, l. 218 [L. X, CXXIII]. Mr.

I. Christophori de Bondelmontibus, *insularum maris Aegaei,* f. 2-30.

Insularum descriptiones cum earum diagrammatibus egregie pictis sunt numero triginta duae, non tamen eodem ac in aliis codicibus. Opus mutilum incipit insula Schyros, una ex extremis codicis [L. X, 124].

II. *Fragmentum cosmographiae sive historiae rerum ubique gestarum, Aeneae Sylvii Piccolominaei* [Pii pp. II], f. 31-81.

Pars potior Asiae minoris legenda in eius operibus [Basileae, ex officina Henricpetrina, 1571, p. 349-386]. Inc.: *patria congregatis colonis in insulam desertam nomine Leucophym navigasse* usque ad *quamvis Ptolomeus ultra Indiam collocaverit Synas.*

Folium 82 inscriptum: « *Francisci Picolominaei cardinalis senensis, Pii II pont. max. nepotis, dono missus ad Antonium Leonardum, sacerdotem venetum, amicum carissimum.*

Cod. 338 chart., saec. XV, a. 200, l. 143 [L. X, CCXV]. N.

Eiusdem, *insularium Archipelagi.* Folia 56.

Folium primum abscissum est quo auctor opus Iordano cardinali Ursino nuncupaverat: quod superest secundum incip.: *circa positas cum marium amplitudine et qui in hodiernum dominantur in illis......*

Insularum diagrammata manu rudiori occurrunt depicta;

illustrationis textus re idem fere est ac in aliis codicibus, non item verbis, quin aliquoties brevior: versus exametri in argumentum passim immixti sunt.

Cod. 339 chart., saec. XV, a. 338, l. 236 [L. X, CXXIV]. Mg.

I. Dominici Bandini, *sive Bandini filii, grammatici aretini, liber de populis, de aedificiis, de provinciis, de civitatibus, de insulis.* « De populis recitando ordine servato alphabetico, brevi- » tate qua valeo, Deo favente, opusculum perstringam . . . . . ». f. 2-256.

Pars quarta est immensi operis, quod titulo *Fontis memorabilium universi* ea diligentia ac nulla scribendi intermissione digessit auctor, ut totam vitam in scribendo impendisse putemus. Is se natum Aretii prodit, agens de Aretio. *Hinc oriundus est,* inquit, *qui opus istud multis laboribus, lucubratiunculis et dispendiis, quadam tamen delectactione, composuit.* Patrem suum fuisse Bandinum manifestat in excursu *de lue inguinaria* a. 1348, qui habetur in libro de populis: *Heu tristia mihi fata! tunc genitor meus, Bandinus nomine, debitum mortalitatis exsolvit, vir quidem ad omnia virtutum ornamenta compositus, omniumque divinarum rerum firmatus amore, et qui providentiae ratione quosque fortunae impetus facile superabat.* Quo tempore amisit etiam matrem, fratres, sorores, relictus solus: *Corruit et honesta Nuta nomine, in cibo ac potu parca, vestibusque modesta; et cum esset inter cunctas dominas formosissima, tantus fulgor pudicitiae ex suis oculis, verbis et operibus praefulgebat, quo multum decus patriae, multumque generi contulit faemineo . . . . Obierunt illa tempestate fratres et omnes sorores meae. Ego autem cunctorum minimus infantulus supervixi ex magno grege.* Ea occasione memorat pestilentias in Italia grassantes et Florentiae, annis 1364, 1379, 1383, 1399, 1400, quae postrema *terribiliter laesit Italos et maxime Florentinos, meque privavit Iohanne filio, baculo senectutis meae, peritissimo medico, in vigilia paschatis nativitatis Domini.* Ad civitatem Polae, libro de civitatibus, ait: *Pola anno* 1380 *quo sudabam in libro isto, cum esset subiecta Venetis, a Ianuensibus suis hostibus non tantum capitur sed et*

aequatur. In libro de populis ad Bononienses enuntiat, *quod anno* 1236 *ceperunt ex argento signare monetam, et anno Domini* 1380 *ceperunt ex auro facere Bononinos*. In libro de civitatibus ad urbem asculanam: *Haec in eo saeculo, anno Domini* 1363, *tota terraemotibus corruit, perieruntque omnes incolae, nisi qui fufeis cavernis subterraneis latuerunt*. Ad urbem Venetiarum: *In hac urbe fuit meo saeculo vir quidam Deo deditus, qui absque ullo cibo, totam quadragesimam annis singulis stabat. Novi ferme plurimos qui eum vidisse atque hoc verum esse publice testabantur*. Ad Canariam insulam: *Ad quam nostro saeculo pervenit Angelinus de Corbezis de Florentia, cum pluribus Ianuensium navibus*. Ad Hiberniam insulam nominat *strenuum militem Malatestam de Arimino dictum Ungarum*. In libro de aedificiis, ad vocem *Arena: Arena est sumptuosum aedificium Veronae, spectaculi causa factum; hoc quidem pro magna parte terraemotibus corruit anno* 1306 *die septima ianuarii*. In populis ad Bononienses laudat *Carolum et Romeum celebres legistas*, cui Romeo insigni bononiensi viro alio loco dicit se proluquutum super libro suo *Stellarum errantium*. Ad provinciam Creticam pandit nomen suum: *Ego Dominicus de his*, hoc est de arietibus magnitudine conspicuis, *Venetiis quosdam vidi*; eo scilicet tempore quo apud Carrarienses Patavii dominos degebat. Saepe saepius laudat librum suum *De claris viris virtute et vitio*, aliumque, *Rosarium*. Veteribus, quos citat, scriptoribus Tito Livio, Varroni, Plinio, Pomponio Melae, Solino, Virgilio, Isidoro addit Alexandrum in *scintillario poesis*; Ametum arabicum libro *de proprietatibus rerum*, quem contra detractorem suum edidit; archidiaconum antiochenum in libro *cosmographiae de terra sancta*; Antifretellum *de terra iudaica*; Aithonum in *flore historiarum terrae Orientis*; Ioachimum abbatem *super Ieremiam*; Guillelmum medicum de Placentia in *libro practicae*; Gervasium libro *ociorum imperialium*; Gualfredum in *poetria ad Innocentium papam*; Anselmum *de imagine mundi*; Policraticum *de nugis curialium*; Rulanum *de origine rerum*; Guidonem Ravennatem in *cosmographia*; Cintium Alimetum in *historia de Gorgia Leontino*; Aegidium libro *de paradiso*; Castorium Lolianum et Arbitionem in *cosmographia*; Papiam, Uguiccionem, Vincen-

tium Bellovacensem, Iacobum de Voragine, Petrum de Apono, Riccobaldum Ferrariensem, Marcum Polum venetum, quem appellat *nobis* fere contemporaneum in libro *de varietate et moribus orientalium provinciarum;* Mussatum patavinum, Petrarcham, Boccaccium, Guidonem Bonatum, Ceccum Asculanum, Villanos fratres in *chronicis*, Philippum Villanum, Colucium Pierium, Dominicum Silvestrum notarium florentinum. Quorum amplam nominum seriem ideo protuli ut large pateat qua eruditione auctor excellat. Pro saeculi indole, horoscopon urbium, genium populorum, characteres efformat et deducit ex planetarum influxibus.

De eo plura scire cupientes ad Laurentium Mehus remittimus, qui varias congessit notitias in prooemio ad historiam litterariam florentinam, praefixo vitae Ambrosii Camaldulensis.

II. Christophori de Bondelmontibus, ***Raineri filii, presbyteri florentini, de insulis maris Aegaei, ad Iordanum cardinalem Ursinum.*** « Constitui, pater . . . . ., meis itineribus tibi librum » insularum cicladum atque aliarum in circuitu... », f. 258-354.

Praeit index folio 258.

Nomen proprium ac gentis, patriam, nomen cardinalis, annum enuntiat auctor in initialibus litteris [per achrosticon, uti dicunt], quibus insulas describit, ordine insequenti.

C Constitui	E Erat	I Inter
R Restat	L Longe	A Aristoteles
I Insula	M Monstravimus	P Postquam
S Supra	O Ostendi	R Restat
T Transitus	N Nunc	E Est
O Ostendimus	T Testantur	S Sequitur
F Finis	I Iam	B Breve
O Ostendimus	E Est	I Inveni
R Restat	F Fertur	T Tuta
V Venio	L Legimus	E Erant
S Superfluum	O Ostendi	R Radea
B Brevem	R Resume	N Nunc
O Omnia	E Est	V Versus
N Narrari	N Nunc	N Nonnulli
D Devenio	C Constat	C Convicinae

M Monstrabimus	L Linquimus	R Restat
I Iamque	I Iuxta	S Sequitur
S Supereminet	I Insula	I Invenimus
I Iuxta	O Ostendimus	N Non
T Tractavimus	R Resumo	I In
C Computavi	D Dignum	S Sequitur
A Ab	A Ad	M Machri
R Refert	N Navigando	C Capimus
D Dicitur	O Ostenduntur	C Consurgit
I Insulae	D Devenio	C Consequitur
N Non	E Extat	C Coram
A Ad	V Versus	C Christi

nimirum: *Cristoforus Bondelmonti e Florentia presbiter nunc misit cardinali Iordano de Vrsinis. M .CCCC. Christi.*

Insularum, quibus lustrandis quatuor annos insumpsit [vide fol. 353], historiam cum earum schematibus vix delineatis instituit auctor, qui sub fine scripsit: *Christoferus ego in senium venerande pater primum tibi affectanter misi ut notitia Cycladum insularum omnibus per te fuerit indicatum. Nunc vero postquam magis in partibus perscrutatus fui secundum copiosiorem etiam tibi descriptionem valui destinare quod quando fessus extiteris sepe ad hunc librum animum possis iocundare tuum.*

Librarius, cum ex codice ms. familiae secundae exemplum sit mutuatus, errores primigenos auxit propriis, quod vel grammaticae regulas spreverit, vel sensum frequenter inverterit, vel dictiones omiserit. Unde iure amanuensis: *Iste bonus auctor in multis male dixit, librarius vero corruptissime: ego vero neutrum sequutus per quam corruptissime scripsi.*

Insula Candiae, *priscis temporibus NISON dicta, postea a Nembrot filio nomine CRETVS,* excussa est fol. 355-362, fusius ac loco suo fol. 271-283, quo singularis haec descriptio annotata: *Omnia quaevis quae hic narranda erunt, in libro quem de Creta composui sunt proliziora.* Ab utraque differt historia, quam promissiorem ex codice quodam florentino non ex nostro [quod falso innuit Mittarellius in *Biblioth. codd. mss. s. Michaelis Venet. prope Murianum,* p. 156] sibi datam Flaminius Cornelius protulit in *Creta sacra,* I, 77-109.

De auctore et opere egerunt Niger, *de scriptoribus florentinis*, p. 137; Gerardus Io. Vossius, *de historicis latinis*, lib. III, cap. IX; Mazzuchellius, in *Scrittori d'Italia*; Thomas Porchacchi in *Isole*, lib. II ec.

Cod. 340 chart., saec. XVII, a. 214, l. 156 [L. X, XCIX]. Yc.

Ioannis Meursii, *Cyprus, sive de illius insulae rebus et antiquitatibus libri duo*. « De Cypro insula, atque eius item rebus, » multi adeo scripserunt . . . ». Folia 116.

Meursii libros de Creta, Cypro et Rhodo, post eius obitum, ad autographum in bibliotheca regia hafnensi repertum, Ioannes Georgius Graevius anno 1675 Amstelodami primum edidit; iuxtaque impressionem illam inter opera eiusdem auctoris omnia Io. Lamius Florentiae repraesentavit. Verum ilud maxime Graevium ceterosque de Meursio scriptores latuit, libros de Cypro, Rhodo et Creta retractatos ab eo fuisse atque secundis curis expolitos; ut proinde ad absolutam eorundem editionem anthographum hafniense satis opportunum minime esset. Rem compertam faciunt summi viri autographa tria, quorum Cyprus et Rhodus ex tabulario reipublicae secreto in bibliothecam Marcianam anno 1795 translata sunt. Ex iis quae ad libros de Cypro et Rhodo emendandos augendosque auctor eruditissimus adscripsit, selecta quaedam protulit Iacobus Morellius in *Biblioth. ms. graeca et latina* [Bassano, 1802, p. 441-447], ad quem lectorem remitto.

Modo qui veneto senatui libros obtulerit, qua via, quo consilio, aperiunt epistolae Ioannis Meursii filii Balthassari Bonifacio archidiacono tarvisino, quas in musaeo nostro urbico una cum libello *Cretae*, ex dono Eman. Cicogna asservatus, luci, qua anecdotas, committo.

1. « Reverende et illustris domine.

» Epistolam tuam Tarvisii cal. mart. scriptam recte accepi » die secundo aprilis, quae etiam vestrae dominationis bonam » valetudinem mihi indicabat, qua auditu nihil gratius mihi » fuit. Quod autem scribis, vir reverendissime, te non facile im- » petratum fore dignitatem equestrem, hoc non tamen curo

» [nam natus sum nobilis] quam quod doleo me solum, exceptis
» omnibus, sine remuneratione discedere debere, cum tamen
» credo, vix unum in toto Italiae regno posse inveniri, qui in
» serenissimae reipublicae auctoritate defendenda promptior fuit,
» quam ipse ego (1), sed quid iuvat tandem? Meliora sperabo.
» Interea tamen temporis inceptum meum candorem et favorem
» erga serenissimam rempublicam nunquam certe omittam,
» etiamsi sine remuneratione [quod aequo animo ferendum], sed
» tamen hoc habebo honoris atque laudis, ut gloriari possim,
» me servitia fecisse seren. reipublicae venetae. Et hoc quicum-
» que erunt sapientes in me praedicabunt. Nihilominus tamen
» misi ante quatuordecim dies, meis sumptibus, nuntium pro-
» prium Daniam, illaturum tres illos libros *Cretam*, *Cyprum* et
» *Rhodum*, quos quamprimum acceperim, serenissimae reipu-
» blicae donabo. Natu sum et moriar humilissimus servus ser-
» vorum serenissimae reipublicae venetae. Et si serenissima
» tunc adhuc nihil honoris neque remunerationis reddet mihi,
» esse posset: tunc ego optima conscientia dicere possum, me
» fecisse certe non levia seren. reipubl. servitia. O utinam autem
» in vivis esset adhuc vir illustrissimus Dominicus Molinus;
» erat enim ille vir non solum auctoritate valens, sed etiam in-
» dicio. Ille sciebat existimare doctos, ille inquam sciebat exi-
» stimare eos qui se de republica bene meruissent. Te attamen,
» quaeso, vir reverendissime, velis mihi, ut promittis, operam
» navare impetrando equestrem dignitatem vel a serenissimo
» duce vel excellentissimo senatu, a quo autem, si possibile,
» libentius haberem. Vir magne salve, vir reverende vale, cum
» maxima, ex intimo cordis affectu, gratiarum actione pro tuo
» poemate, quo me indignum tanto honore affecisti. Istis versi-
» bus autem altera vice respondebo, interea hunc libellum a
» patre factum, quem iam mitto, aequi bonique consulere velis,

(1) Ioannis Meursii, *filii, maiestas veneta sive de serenissimae Venetorum reip. cum in Creta, tum in Cypro, titulo regio, bono iure vindicato, contra anonymum dissertatio*. Lugduni Batavorum, 1640, p. 46, 12.°

» maximopere peto. Hagae Comitis, die II aprilis, anno CIƆIƆC » XXXXII.

» Illustr. nec non reverendiss. vestrae dignitati observand.

» Ioannes Meursius filius m. p.

» Quaeso reverendus dominus loquatur etiam de meis negotiis cum excellentissimo viro, domino Francisco Molino ».

2. « Illustrissime ac reverendissime domine.

» Tertia haec est epistola quam ad reverendam vestram » dignitatem scripsi. Intellexi autem sane non parvo dolore ex » epistola nobilissimi domini Cornelii Vander Mylen litteras » duas postremas tibi ad manus non pervenisse; scripseram » enim multa quae iam ob malam valetudinem repetere non » possum. Sunt iam, vir reverendissime, tres hebdomades cum » traderem tres libros manuscriptos et a parente meo composi- » tos in laudem et ad gloriam serenissimae reipublicae venetae, » domino nobilissimo Ioanni Zono residenti veneto, de quibus » etiam scripsit ad dominos suos. Quid autem erit responsi ac- » cepturus, illud, ut cetera, cum patientia expectare debeo. Li- » bri quorum iam mentionem feci, fuerunt *Creta, Cyprus* et *Rho- » dus*, opus sane inaestimabile quoad gloriam et antiquitatem, » sed quod magis immortale nomen conciliaturum multis sane » nobilium Venetorum familiis. Pro hoc autem labore parentis, » quid mihi filio a serenissima republica continget gratitudinis » eventus docebit. Sin autem r. v. dignitas me adiuvare vellet, » ut istorum librorum consecratio sive donatio accepta apud » seren. remp. foret, tunc illius foederi amicitiae inter r. v. di- » gnitatem et patrem meum, proh dolor, a morte correptum » imputarem, ac quamdiu in vivis essem, laude et gratiarum » actione, celebrarem. Hagae comitis, die XX iunii. Anno » MDCXXXXII.

» Illustrissimae ec.

» Quaeso summopere, reverendissime domine, ne haec epi- » stola in manus praedicti domini comitis venire possit, hac » enim in re dominus praestabit mihi summum favorem ».

Utriusque epistolae exemplum sua manu Emanuel Cicogna codicis initio praeposuit.

Cod. 341 chart., saec. XVII, a. 212, l. 164 [L. X, C]. Yc.

Eiusdem, *Rhodus, sive de illius insulae atque urbis rebus memoratu dignis libri duo.* « Res antiquas Rhodi insulae atque » urbis, quae iniuria temporis interciderunt . . . ».

Autographum secundis curis expolitum, cui quae in codice superiori dicta sunt aeque conveniunt, habet folia 75. Si cum editionibus compares, capitulorum seriem libri secundi prorsus immutatum advertas.

Cod. 342 chart., saec. XVI, a. 293, l. 218 [L. X, CLVIII]. Z.

Monumenta historica, quae ad Cretam insulam se referunt, saeculis XIII-XVI.

1. *Vetus imago, penicillo in membrana expressa, imperatoris Nicephori Phocae stantis, gladio exserto,* graece inscripta: *In Christo Deo fidelis rex et imperator Romanorum Nicephorus Phocas, domesticus scholarum* [i. e. militiae palatinae praefectus], f. 1.

2. *Donatio Constantini papae Silvestro,* hoc titulo: *Quod in apostolis sancti magni Constantini factum fuit mandatum in scriptis ad sanctum Silvestrum olim papam Rome.* « Cum vehemen- » ter iudicavimus cum omnibus sapientibus nostris et toto colle- » gio . . . », f. 2-3.

3. *Notitiae insulae Cretae ex insulario Christophori de Bondelmontibus.* « Quamvis omnia quae hic dicta sunt in libro quem » de Creta presbyter Christophorus del Bon de montibus floren- » tiae prolixiora, hic propter legiptimum commodum succincte » in tribus partibus insulam dividam cum aliquorum locorum » demonstratione . . . », f. 4.

4. *Instrumentum venditionis Cretae,* hoc titulo: *Refutatio Cretae de centum millibus yperperorum et pheudo et Tesalica civitate, et nonnullis possessionibus, facta per Bonifacium marchionem Montisferrati Marco Sanuto et Ravanno de Verona, nuntiis et procuratoribus domini Henrici Dandulo, ducis Venetiarum* [a. 1204, 12 augusti], f. 6-7.

Exscriptum *ex libro Albo ad cart. 72 existenti ad Cancellariam Venetiarum,* ediderunt Flaminius Cornelius in *Creta sacra,* II, 122; Tafel et Thomas in *Urkunden zur älteren Handels-und Staatsgeschichte der Republick Venedig.* Wien, 1856, I, 512-515. Titulum ornant picturae variae, quas inter littera initialis aurata, et insignia familiae venetae Manolesso.

5. *Concessio insulae Cretensis, factae per dominum Petrum Ziani, ducem Venetiarum, fidelibus viris venetis* [a. d. 1211, mense septembri], f. 7-9.

Praeter alios, ediderunt Flam. Cornelius loco citato, II, p. 226-232, Tafel et Thomas loco citato, I, p. 129-136.

6. *Instrumentum promissionis coloniae Venetorum in Cretam missae. Quae facere et servare debent supradicti fideles viri veneti occasione concessionis predictae* [a. 1211, mense octobris], f. 9-11.

Publici iuris fecerunt locis citatis Cornelius II, p. 232-237; Tafel et Thomas, I, p. 137-142.

7. *Quomodo milites iverunt Cretam et iuraverunt supradictam observare concessionem, et eorum nomina, a.* 1233, *mense ianuario* [Tafel et Thomas errate *mense iunio*], f. 11-12.

Habet *Liber Albus,* f. 78. Ediderunt Tafel et Thomas loco citato, II, p. 314.

8. *Augumentatio militiarum Cretea, per dominum Petrum Ziani, ducem Venetiarum, eiusque successores concessa et facta tam viris equitibus quam peditibus insulae supradictae, a.* 1222, *mense iunio,* f. 12-14.

Fl. Corn., II, p. 251-260; Tafel et Thomas, II, p. 234-249.

9. *Concessio Caneae, facta per dominum Marinum Maurocenum, ducem Venetiae, et eius successores, fidelibus Venetis, a.* 1252, 29 *aprilis,* f. 15-19.

Ex libris *Albo* et *Pactorum* edider. Fl. Cornel., II, p. 274-282; Tafel et Thomas, ibi, II, p. 470-480.

10. *Gratia Gregorii papae militibus cretensibus destinata pro ecclesia beati Marci evangelistae in civitate Candide sita, a.* 1239, 5 *iulii,* f. 19-20.

Ex libro *Albo,* f. 86 Flamin. Cornelius, II, p. 8-9; Tafel et Thomas, II, p. 349-350.

11. *Littera eiusdem episcopo gerapetrensi pro ecclesia eadem, a.* 1239, 5 *iulii,* f. 20.

Ex libro *Albo* Corn., II, p. 9; Tafel et Thomas, II, 350-351.

12. *Epitaphium d. Sebastiani Ziani, ducis Venetiar.* [obiit mense aprilis 1178]. « Hic dux egregius sapiens dives cinere» scit... », f. 21.

V. Cicogna. *Iscrizioni veneziane,* IV, 361.

13. *Litterae ducales Ioannis Gradonico ducis Venetiarum ad Zufredum Maurocenum ducham Cretae.* « Ambasiatores co» munitats Candide eorum nobis comparentes, inter alia peti» tionem.... 20 aprilis 1356 », f. 22.

Exemplum sumptum *de libro litterarum repertarum tempore regiminis magnifici domini Zufredi Mauroceno, olim honorabilis duche Crete,* f. 33.

14. *Cronologia di guerre fatte da' Veneziani, dal* 1247 *al* 1409, f. 22-23.

15. *Intrade de' signori italiani, del Turco et del regno di Cipro,* f. 23.

16. *Tabula duchum Cretae.* « D. Iacobus Teupulo — D. » Paulus Quirinus... », f. 24.

17. *Notae variae de insula Cretae* occurrunt fol. 24 *verso* et tegumentis codicis interioribus.

Cod. 343 chart., saec. XVII, a. 197, l. 132 [L. X, CX]. O.

I. *Itineris ab illustrissimo principe Ruperto, principe palatino ad Rhenum, confecti ad insulas maris atlantici et Indiam occidentalem brevis narratio, quam scilicet in modum diarii conscripsit Henricus Fermesius anglus, gubernator navis praetoriae sub auspiciis eiusdem principis militantis, in latinum sermonem conversa et ad serenissimum principem Ferdinandum secundum magnum ducem Hetruriae dicata.* « Iulii 7.° Anno D. 1651.° Ru» pertus princeps palatinus ad Rhenum omnes navium duces » sub auspiciis suis militantes ad concilium advocavit haben» dum in nave praetoria quae dicta est *Constans Reformatio...* »; finit: « Moram itaque traxi per aliquot mensium spatium in » portu praedicto Penbefe », f. 5-49.

Absoluti itineris a mense septembri a. 1651 ad martium 1653 commentariolum, Ferdinandi ducis iussu, ex anglico sermone latine reddidit, et quidem eleganter, L. D. anglus, cuius ad Hetruriae ducem epistola: « Nihil quidem hominum ingenio » et indoli magis insitum esse a natura videtur . . . . Pisis, » calend. aprilis ann. 1659 scripta, cum elegiaco carmine quod » praefationis loco incipit:

Accipe, sed facili dextra vultuque sereno ».

II. *Narratio brevis horum fere omnium quae classis anglicana, armata manu instructa, vel perfecit, vel attentavit in India occidentali, eo scilicet missa ut continentem vel insulas sub ditione regis Hispaniarum positas vel subiugaret vel saltem infestaret, anno a partu Virginis Deiparae* 1654, *auctore Henrico Fermesio anglo, istius classis, mare quod spectat et iter, duce constituto et conductore generali.* « Anno Dom. 1654, decembris » 25. Die ipsomet, natalibus Domini nostri sacro, paulo post » meridiem solvimus anchoras . . . », f. 50-84.

Interpres in prooemio dat causas belli. Iter reditus Liburnum die 25 septembris a. 1658 absolutum est.

I.

INDEX PERSONARUM.

Abbatibus (de) Francischinus, 136.
Abgarus *rex*, 101.
Acciarolis (de) Andreas, 51.
Accius *poeta*, 27.
Accorambona Vict., *interfecta*, 290.
Adelberga Beneventana, 41.
Adriana, 199.
Adventus. *Ad eum epistola*, 67-69.
Advocatus Ambrosius. *Oratio*, 187.
Aegidius. *Paradisus*, 299.
—— *canon. Sacrament.*, 158.
Aegyptii, 63.
Aemilianus *imperator. Eius vita*, 48.
Aemilius Paulus. *Eius vita*, 48.
Aeneas *in Italiam migrat*, 35.
Aeso, 1.
Aesopus. *Fabulae*, 66 — *Vita Alex.*, 65.
Aethicus *philosophus*, 67.
Agapitus, *filius s. Eustachii*, 118.
—— *patr. aquil.*, 119.
Aggrapatis (de) Marsilius, 237.
Agilulfus, *rex Langobardorum*, 235.
Agis. *Eius vita*, 43-44.
Agliottus Paulus, *amanuensis*, 287.
Agnellus, 267.
Agostini (degli) Ioannes. *Scrittori ven.*, 46, 199, 206, 296.
Agricola Agricola, 141.
Aich (de) Ioann. *Ad eum epist.*, 101.
Aithonus. *Flos historiarum*, 299.
Albanensis Albanius, 258.
Albericus de Onaria, 245.
—— — Romano. V. Romano ec.
—— — Rosate, 188.
Alberti Leo Baptista, 66, 259.
Albertinus Antonius, 186.
—— de Aquileia, 146.
Albertus, *abbas sumaquensis*, 123.
—— *comes Goritiae*, 202.
—— *dux Austriae*, 131.
—— Leander. *Italia descr.*, 83.
—— Magnus. *Laudes Ven.*, 195.
—— *rex*, 75, 185.
Alboinus, *rex Langobardorum*, 235.
Albritius Alex., *proc. s. Marci*, 212.
Alcaini Georg. Iacob., *interpres*, 259.
Alciatus. *Eius elogium*, 54.
Alcibiades. *Eius vita*, 43.
Alcmena (myth.), 225.
Aleander Carolus. *Transactio*, 152.
—— Franc., *archiep. brund.*, 152.
—— Hier. — —— 152.
—— — *iun. Op.*, 119-120, 129.
Alemannia (de) Petrus, 265.
Alençonio (de) Philippus, *patr. aquil.*, 226, 143.
Alexander. *Scintillarium*, 299.
—— *pp. III*, 165, 168, 285 — *Bullae*, 159-160, 164, 169.
—— — *V. Dedicatio*, 5.
—— — *VI*, 111.
—— Magnus, 27, 246, 255 — *Epistolae*, 7, 62 — *Vita*, 37-58, 45-45, 62-64.
—— *episc. feltrensis*, 123.
Alexandreus Daniel Caietanus. *Carmina*, 145.
Alexio (de) Ant. *iudex Patavii*, 241.
Alexius, *imper. Orientis*, 92.
Algaceles. *Astronomia*, 255.
Aligherius Dantes. *Opera*, 270.
Alimentus Ioannes, *protonotar.*, 277.
Alimetus Cintius. *Gorgias Leontinus*, 299.
Aliprandus, 91.
Alpherius Ogerius. *Chronica*, 234.
Alphonsus, *dux Calabriae*, 287.
—— *rex Neapolis*, 288.
—— — *Siciliae*, 223.
Altanus Alcides, 129.
—— Henricus, 129.
—— Io. Baptista, 129.
—— Lambertus, 129.
Alvianus Barthol., *capitan*, 192.
Alzebeta, *fil. Henr.*, *comit. Gorit.*, 152.
Amadi Franciscus. *Codex*, 178.
Amadio Iacobus, 259-260.
Amalthaeus Hieron. *Carmina*, 129.
Amaseus. *Opera*, 116.
Amazones. *Regnum*, 90.

Ambrosius Camaldulensis, 32-35, 300.
Ametus, *arab. Propriet. rerum*, 299.
Ammianus Marcellinus. *Historia*, 20 — *Eius elogium*, 54.
Amulius, *filius Procae*, 27, 40.
Anacarsis. *Eius elogium*, 54.
Anafestus, *tribunus Venet.*, 208.
—— Paulucius, *dux Venetiar.*, 166, 174-175, 197, 208-209.
Anagara. *Eius elogium*, 54.
Anastasius Bibliothecar. *Epist.*, 123.
—— Fl. Valer. Caesar. *Eius vita*, 49.
Anaximander, *philosophus*, 88.
Andreas Ioannes. *Opera*, 254.
Andronicus, *imper. Orientis*, 95.
Angelerius Hippolyt. *Historia Atheste*, 237-239.
Angelus Iacobus, *interpres*, 5.
Annibal, 27, 276.
Annius a Viterbio. *Documenta*, 276.
Anselmus. *Imago mundi*, 299.
—— Vincentius, 253.
Antenor, *fundator Paduae*, 61-62, 168, 170, 236, 238, 242.
Antheus, *gigas*, 223.
Antifretellus. *Terra iudaica*, 299.
Antiocus, *rex*, 64-65.
Antonelli Antonius, *impressor*, 228.
Antonellus, *fil. Matthaei, aman.*, 64.
Antonianus Silvius, *cardinalis*, 206.
Antoninus Augustinus. *Itinerar.*, 69.
—— *divus. Opera*, 270.
Antoniolus Antonius, 249.
Antonius M., *rom.*, 30, 35, 43-44, 110.
—— de Polana, 129-130.
—— — Sanctodaniele, 129.
Apio Alexandrinus, 34.
Apollonius, *rex Tyri*, 64-65.
Apono (de) Petrus, 300.
Apuleius Lucius. *Opera*, 54, 56-57.
Aquila (de) Ioannes. *Epistola*, 218.
Aquinus Thomas, 52, 54.
Aradius Quintus. *Ad eum epist.*, 19.
Arasmus, 39.
Aratus. *Eius vita*, 43.
Arbitio. *Cosmographia*, 299.
Arcano (de) Violissa. *Matrimonium*, 133.
Archidiaconus antiochenus, 299.
Archimedes. *Eius elogium*, 54.
Arcimboldus Nicolaus, 39, 92.
Arduinus. *Opera*, 70.
Aretinus Leonardus, 270 — *Eius elogium*, 54 — *Opera*, 20-21, 35, 43, 105-109, 195-196.
Argelatus. *Bibliotheca mediol.*, 36.
Arimino (de) Henricus. V. Henricus.
Aristides. *Eius vita*, 43-44.
Aristoteles, 300 — *Opera*, 255 — *Ad eum epistola*, 62 — *Eius vita*, 43.
Arlato, *canon. De b. Bertrando*, 122.
Arlnnus Bernardinus. *Historia Mediolani*, 271-272.
Arpi (degli) Arpo, 266.
Arpo, *comes*, 266.
Arrigi Sebastianus. *Vita Zenobii Bartholini*, 282.
Arrigonibus (de) Iacobus, 135.
Arrigonius Io. Bapt. *Carmina*, 145.
Artaxerses, *rex. Eius vita*, 43.
Artheuia (de) Guarnerius. *Epist.*, 114.
Artuicus de Porcilleis. V. Porcilleis.
Asamoneus, *ex tribu Iuda*, 77.
Ascanius, *rex*, 17.
Asclepiades. *Epitaphium Virgilii*, 68.
Asconius Pedianus. *Romani ill.*, 41.
Asculanus Ceccus, 300.
Asmenius. *Epitaphium Virgilii*, 68.
Assesati Ioannes Andreas, 189.
Athanasius (s.), *laudatus*, 46, 54.
Atticus T. Pomponius. *Eius vita*, 38.
Attila, 147, 170, 197, 242-243.
Augerius Andreas, *plebanus Sanctidanielis*, 129-130.
Augustinus (s.) Aurelius, 53 — *Opera*, 75-76 — *Canonici regul.*, 26.
Augustus Nicol., *episc tricar.*, 27.
Auripellis, *poeta*, 215.
Ausonius. *Carmina*, 50.
Averardus de Alamannia, 129.
Avicenna. *Eius elogium*, 54.
Axaretus, 39.
Aylinus Ioannes, *notarius*, 115, 120, 138, 143 — *Historia*, 115, 120.
Azarius Iacobus, 231.
—— Petrus. *Chron. Lomb.*, 271.
Azo. *Summa*, 254.
Azzoni (degli) Avogadro Rambaldus, 256.

Bacchilides. *Eius elogium*, 54.
Baduarius Albertinus. *Consilium*, 137.
—— Ang. *dux Venet.*, 171-172.
—— Stephanus, *orator*, 94.
Bagaroto Marcus. *Codex*, 237.
Baiazetes, *rex Turcarum*, 186, 224.
Balchinius Bartholomaeus, 231.
Balduinus, *comes Flandriae*, 161.
—— *imper., constantin.*, 158.
Baldus. *Opera*, 254.
Balthassar de Praga, *amanuensis*, 74.
Baluzius Steph. *Miscell.*, 132, 281.
Bandina Nuta, 298.
Bandinus Aloysius. *Vita Bessar.*, 218.
—— Dominic. *Opera*, 298-300.

Barbadicus Augustinus, *dux Ven.*, 164, 192, 210.
—— Nicolaus. *Vita Andreae Gritti*, 212-213.
Barbarossa Fridericus, 241.
Barbarus Franciscus, 39, 175, 281 — *Patr. aquil.*. 123 — *Locumten. Foriiulii*, 159 — *Gesta Brixiae*, 187-189 — *Opera*, 144, 216.
—— Laurentius, *provisor*, 140.
—— Zachar. *Codices*, 14, 188.
Barbavara Franciscus, 39.
Barberi Domin. Anton. *Epist.*, 149.
Barberinus Franciscus, *cardinalis*., 113.
Barbus Marcus, *cardin.*, 174.
—— Nicolaus. *Codex*, 9.
Baretta Andreas. *Schedae*, 157.
Baronius Caes. *Opera*, 83, 100, 285.
—— Octav. *Ann. ven.*, 191. 195.
Barrocius Petrus. *Orationes*, 217.
Bartholinus Zenob. *Eius vita*, 282.
Bartholomaeus, *episc. mediol.*, 281.
—— de s. Concordio. *Hist. Pisar*, 282-283.
—— de Neocastro, 287.
Bartoli Cosimus, *interpres*, 66.
Bartolus. *Opera*, 254.
Basadonna Ioannes, 154, 156.
Basellius Nicolaus. *Chronicon*, 110.
Basiliis (de) Ioannes. *Familiae patavinae*, 239, 254.
Basilius. *Epitaphium Virgilii*, 68.
—— (sanctus), 46, 54.
—— *imper. Orientis*, 92.
Bauzer Martinus, 127.
Beatrice d'Este. *Eius vita*, 247.
Beatrix de Tulmetio. *Matrim.*, 129.
Beatus, *dux Venet.*, 78, 171, 199.
Beccariis (de) Stella. *Testam.*, 135.
Beda, *cardinalis*. *Opera*, 69.
Belgradus Antonius. *Consilia*, 137.
Belius. *Opera*, 293.
Bellafini Franc. *Hist. Bergomi*, 274.
Bellinus (s.). *Eius vita*, 290.
Belloni Antonius, *notarius*, 115, 124-125, 143, 147, 227.
Bellovacensis Vincentius. *Speculum*, 53, 86-87, 270, 300.
Bembus Bernardus. *Opera*, 210, 224.
—— Dardi, *rector Tarvisii*, 265.
—— Ioann. *Chronicon ven.*, 164.
—— Petr. *Op.*, 178-179, 193-194.
Benedictus *pp. III*, 94, 98.
—— — *XI*, 87.
—— — *XII*, 89.
—— — *XIII*, 89.
—— Io. Fr. *Oratio*, 210-211.
Benintendi Ravagnanus, *cancellar. venetus*, 159.
Bentivolus Ioannes, 278.
Benvenutus Imolensis. *Opera*, 270.
—— de s. Georg. *Opera*, 107.
Berardellus. *Catalogus*, 53, 157, 159.
Berctoldus de Spegnembergo. V. Spegnembergo ec.
Berengarius, *rex*, 262.
Bernardi Io. Bapt., *canonicus*, 54.
Bernardinus, *decanus*, 146.
Bernardus (s.). *Epist.*, 36, 60, 173.
—— Guidonis, 87.
Bernaregius Antonius, 39.
Beroaldus Philipp. *Eius elogium*, 54.
Bertholdus, *marchio Estensis*, 224.
Bertoldus de Canipa. *Matrimon.*, 130.
Bertolla Bernardin., *iurec.*, 120, 136.
Bertoli Io. Dominicus, 139.
Bertolus, *pater Çilioli*, 75.
Bertrandus Marquardus, *patr. aquil.*, 115, 117, 122-123, 125, 133.
Bessario, *cardin.*, 149. 218 — *Codd.*, 81 — *Opera*, 21-22, 33, 40, 61, 296-297 — *Pax Venet.*, 99 — *Insignia*, 7, 9, 13, 15-16, 33, 38, 40.
Bethmannus. *Monum. german.*, 81.
Bettio Petrus. *Hist. belli ferrar.*, 59.
Bevilacqua Georgius, 262.
—— Ioan. Baptista. *Bellum lucanum*. 280-281.
Biachinus de Porcilleis. V. Porcilleis.
Biantes, *sapiens*, 10.
Bibius Albertus, 233.
Bigotius. *Codex parisiensis*, 95.
Biliis (de) Andreas. *Hist. Mediol.*, 272.
Binius Ioseph. *Doc.*, 140 — *Ep.*, 144.
Biragus Andreas, 39.
Blanchinus Io. Bapt.. *bonon.*, 269.
—— Ioseph, 150.
Blandonius, *imper. Orientis*, 92.
Blasius. 59.
Blondus Foroliviens. *Opera*, 36, 72, 160-161, 169, 173-174, 187, 224, 270.
—— Michael Angelus, 88.
Blosius. *Epigramma*, 268.
Boccaccius Ioann., 300 — *Opera*, 50-51, 67, 73-74, 217-218, 270 — *Eius elogium*, 54.
Bocchius Achilles. *Historia Bononiae*, 268-269.
Boccius. *Musica*, 254.
Boianus Conradus, *mareschall. aquil.*, 131, 136.
—— Venceslaus, 148.
Boleslaus, *dux Silesiae*, 99.
Bologna Carolus. *Epist. autogr.*, 256.
Bolognati Antonius, *notarius*, 266.

Bonaccursius, 266 — *Res ven.*, 185.
Bonanni. *Opera*, 286.
Bonarellus Iacobus, *consil.*, 276-277.
Bonatus Guido, 300.
Bonaventura Robertus, 289.
Boncompagnus, 80.
Bondelmontibus (de) Christophorus, 297, 300-301, 305.
— — — Rainerius, 300.
Bonfadius Iac. *Hist. ianuensis*, 284.
Bonfilius Camillus, 253.
Boni Ioseph. *Opera*, 128.
— (de) Phil. *Uomini illustri*, 59.
Bonifacius (s.) Ludovicus, 257.
— — *pp. VIII*, 84-86 - *Bull.*, 144.
— — — *IX*, 28, 34, 127 — *Bullae*, 130.
— — Balthassar, 302.
— — Ioann. *Hist. Tarvisii*, 266.
— — *marchio Montisferrati*, 157, 161, 305.
— — (sanctus). *Comites*, 262.
— — — — Ricciardus. *Eius vita*, 257.
Bonitius, 49.
Bononius Hieron. *Vita d. Hier.*, 245.
Bontà Filet o Antonius, 228.
Bonzanini Alexander. *Consilium*, 137.
Borgia, 48.
— — Valentinus, 227.
Borgius Hieron. *Hist. italica*, 111.
Borrini Dominicus. *Canzone*, 255.
Borromaeus Ant. M. *Ep. autogr.*, 256.
— — Petrus. *Chronica*, 240.
Bouquet. *Collectio*, 86.
Braccius Magnus, 280.
Bracellis (de) Iacobus, *cancell.*, 281.
Bracteolus Iacobus. *Carmina*, 145.
Brancasicchis (de) Albirus. *Collegium Tornacense*. 250.
Branchmannus Henricus. *Epist.*, 145.
Brandolese Petrus. *Guida di Padova*, 2 2.
Brazzacco (de) Hector. *Docum.*, 140.
Bredanus Caspar, *amanuensis*, 90.
Brenus, *dux Gallorum*. 188.
Breysac Marcoaldus, 107.
Brissonius Bern. *Eius elogium*, 54.
Brittius de Cilia. *Codex*, 107.
Brixianus Petrus, 72.
Brochardus. 295.
Brochetinus Io. Petrus. *Paneg.*, 211.
Brognolus Benedictus. *Epistola*, 185.
Brown Rawdon. *In Sanutum*, 59.
Bruges Antonius, *notarius*, 240.
Brugnus Io. Bapt. *Epistola*, 120.
Bruckerus Iacobus, *Opera*, 198.
Brunaccius Io., 234, 247, 249, 252.
Brunati Petrus, *vic. Sanctidan.*, 129.
Brunechildes, *regina*. *Eius vita*. 81.
Brutus. *Epistolae*, 109.
— — Ioannes Mich., *editor*, 189.
— — M. *Eius vita*, 44.
Bucelin Gabriel. *Opera*, 198.
Buccicardus, 222.
Buiatus Fridericus. *Carmina*, 145.
Burchelatus Bartholomaeus, 245.
Burgos Alexander, 238.
Burlaeus Gualterus, 53, 55.
Burmannus. *Thes. antiqq.*, 176, 219, 257, 271, 273.
Buseus Franciscus, 145.
Butarinus Faustinus. *Codex*, 68.
Buyns (de) Petrus, *episcopus vratislaviensis*, 186.

Caesar C. Iulius, 64, 70, 218 — *Opera*, 6-8, 16-17, 35, 42, 60 — *Eius vita*, 8, 17, 43-45, 47.
Caesares. *Vitae*, 39-42, 44, 48-49.
Caietanus Ant., *patr. aquil.*, 126, 147.
Caius. *Eius vita*, 43.
Calcondyla Leonicus, 296.
Caldarifex Ioann., *aman.*, 13, 15-16.
Calderinus Domit. *Vita Svetonii*, 42.
Calderius Henr. *Res Patavii*, 247-248.
Calenzano (de) Ioann., *notarius*, 138.
Callistenes. *Vita Alexandri*, 63.
Callixtus *pp. III*, 90.
Calus Petrus, 83.
Camasses, 33.
Cambiatoribus (de) Thomas, *profess. Patavii*, 255.
Camillus. *Eius vita*, 43.
Camino (de) Rizzardus, 128.
Campegius Ioannes. *Consilium*, 137.
Canali (de) Petrus. *Haeredes*, 95.
Candiano Petrus, *dux Ven.*, 166, 192.
Canisius Henr. *Lectiones variae*, 42.
Canobius Alexander. *Opera*, 264.
Canonici Aloysius. *Codex*, 192.
Cauterus Willelm. *Eius elogium*, 54.
Canusius Nic. *Restitutio patriae*, 116.
Capitolinus Iulius. *Vitae Augusti*, 47.
Capodagli Io. Ioseph, 125, 127.
Caporiaco (de) Pompeius. *Epist.*, 144.
Cappelletti Ioseph. *Inscr. civit.*, 122.
Cappellus Guillelmus, *aman.*, 30.
Capuanus Franciscus, 261.
— — Io. Bapt. *Pronosticon*, 261.
Capugnano Giovannino, 246.
Caputlistae Forzatè Io. Fr., 240-241.
Caresini Raphainus. *Chronicon*, 154-157, 160, 164, 166, 169, 172.
Carinus Augustus, 47.
Carmagnola, *capitan. Ven.*, 216.

Carneades. *Eius elogium*, 54.
Carolus Magnus, *imperator*, 32, 84, 127 — *Eius vita*, 50, 292.
—— IV, *imper.*, 61, 100, 117, 131-132, 142 — *Evang. s. Marci*, 124.
—— V, —— 201, 204 — *Eius vita*, 50, 200.
—— VIII, *rex Galliae*, 192.
—— *rex Siciliae*, 94.
—— *archidux Austriae*, 133.
—— *legista*, 299.
Carraria (de) Franc., 177, 236.
—— — —— *sen.*, 250-252.
—— — —— *iunior*, 251.
—— — Iacobinus, 231, 236.
—— — Iac., 231, 236, 240, 245.
—— — Marsil., 125, 236, 240.
—— — Rodulphus, *miles*, 252.
—— — Ubertinus, 250 — *Palatium*, 236 — *Testament.*, 177.
Carrarienses, *principes* 184.
Carrerius Alexand. *Opera*, 247-248.
Carvaial (de), *cardinalis*, 106.
Casata Violanta, *vidua*, 274.
Casimirus, *rex Poloniae*, 186, 293.
Casola. *Poema: Foresto*, 242-243.
Cassanus, *rex Persarum*, 159.
Cassiodorus, 80 — *Epistola*, 196.
Castelbarco (de), *comites*, 203.
Castellini Silvester, 260.
Castellio Franchiuus, 39.
—— Guarnerius, 39, 92.
Castelliunculus Lapus, *interpres*, 143.
Castello (de) Cornelius, 136.
—— — Doymus, 136.
—— — Io. Franciscus, 131.
Castro (de) Paulus, *prof. Patavii*, 241.
Catilina. *Coniuratio*, 8-11.
Catipanus Mel, 285.
Cato, *censor*, *laudat.*, 38, 43-44, 54.
Cattus Lydius, *ravennas*, 236.
Caucus Petrus, *patr. gradensis*, 239.
Cavanis Iacobus, *comes*, 229-230.
—— Iosephus, *comes*, 230.
—— Nicolaus, *comes*, 229.
—— Scipio, *comes*, 230.
Cave Guillelmus, 102.
Cavichius Michael. *Opera*, 262, 264.
Cavriana Phil. *Bellum gallicum*, 290.
Celsi Laurent. *dux Venet.*, 132, 172.
Celsus Iulius. *In Iulium Caes.*, 7-8.
Cencius de Origo, 34.
Cephalus (myth.), 58.
Cergnev o (de) Detalmo. *Consilia*, 135.
Cesarini Iulianus, *cardinalis*, 105.
Cesso (de) Franciscus, 250.
Cessulis (de) Iacobus. *Ludus scacchorum*, 79.
Chermo, 51.
Chilo. *Eius elogium*, 54.
Chilon, *sapiens*, 11.
Chizolis (de) Francischin. *Cons.*, 136.
Choaia Nassis Ettusaeus, 56.
Christina (s.). *Acta*, 123.
Christopherus de Ceneta, 129.
—— Florentinus, 127.
—— Medioian., *canon.*, 32.
Chrysippus. *Eius elogium*, 54.
Chrysogonus (s.). *Acta*, 123.
Chrysolinus Alex. *Epistola autogr.*, 256.
Chrysolora. *Eius elogium*, 54.
—— Manuel, *inter.*, 5, 215-216.
Chrysostomus Io. (s.). *Eius elog.*, 54.
Chytreus David, 288.
Cicero M. Tullius, 53 — *Opera*, 66, 120, 149 — *Ad eum epist.*, 8, 16-17 — *Eius vita*, 45.
Cicogna Eman., 195 — *Codices*, 150, 302, 304 — *Iscrizioni*, 227.
Ciconea Pasqualis, *dux Ven.*, 195, 208.
—— Placidus. *Oratio*, 253.
Çiliolus, *pater Ioannis*. 75.
Cimon. *Eius vita*, 21, 43-44.
Cinellius. *Scansie*, 194.
Cinna, *dictator*, 44.
Cirus de Pers. *Ad eum epist.*, 117.
Cittadella Ioannes. *Carraresi*, 248.
Cittadinus (della) Frattina. V. Frattina ec.
Cividale (de) Antonius, *notarius*, 140.
Civranus Petrus. *Epitaphium*, 184.
Clara (s.), 80.
Clarinus Petrus, *notarius*, 188-189.
Clauserus Conradus, 296.
Cleantes. *Eius elogium*, 54.
Clelia *romana*, 110.
Clemens Alexandrin. *Eius elog.*, 54.
—— *pp. IV*, 97-98 — *Litter.*, 131.
—— — *V*, 95.
—— — *VI. Ad eum epistola*, 60.
—— — *VII*, 110. 200. 282.
—— — *VIII*, 133.
Clementinus Vincent. *Carmina*, 145.
Cleobulus, *sapiens*, 10-11.
Cleomenes. *Eius vita*, 43-44.
Coleonius Barth., *cap. Ven.*, 224-225.
Coletti Hieronymus, 118.
—— Iacobus, *Codices donati*, 292.
Collorettus Ulysses. *Carmina*, 145.
Colucius Pierius, 300.
Columbus Christoph. *Navig.*, 37, 73.
Columna (de) Guido. *Casus Troiae*, 60-61.
—— — Ioannes. *Viri illustres*, 52 — *Ad eum epistola*, 51.

Columna (de) *cardinalis*, 28 — *Insignia gentis*, 47.
Comitibus (de) Hildebrandinus, *episc. Paduae*, 231-232.
—— — Manfr. *Cod.*, 243-244.
Comnenus Mich. *Privilegium*, 158.
Conon de Betuna. *Sacramentum*, 158.
Conradinus. *Decollatio*, 97.
Conradus II, *imperator*, 82.
—— *archipr. Graecianae*, 121.
Constantinus, *imperator*, 49, 92, 105, 238, 305.
Constantius Gallus. *Eius vita*, 49.
Contarenus Aloysius, *dux*, 180 — *Opera*, 195, 208-209, 263.
—— Ambr. *Codd.*, 8, 70, 151.
—— Andr., *dux Ven.*, 132, 199.
—— Caspar. *Eius vita*, 193, 212.
—— Franciscus. *Res venetae*, 189-191, 201.
—— Fridericus. *Codex*, 70.
—— Iacobus, *dux Ven.*, 151-156 — *Codex*, 151.
—— Io. Bapt. *Anecdota veneta*, 146 — *Venditio Ragonae*, 133.
—— Stephanus, *procurator s. Marci*, 46.
—— Vincentius, 193.
Conti (de) Pio, 244.
Contilorus Felix. *Opera*, 285.
Contrinus Ioseph. *Carmina*, 148.
Coppi Petrus. *Summarium orbis*, 72.
Coradinus Isninus, *laudatus*, 216.
Corbezis (de) Angelinus, 299.
Cornelia *romana*, 38, 44.
Cornelius Balbus, 8, 16-18.
—— Flaminius. *Opera*, 175, 177, 197-198, 206, 306.
—— Franc., *episc. tarvis.*, 265.
—— Nepos, 1-2 — *Opera*, 38-39, 41, 62, 255.
Corolianus M. *Eius vita*, 45.
Corradinus, 39.
Corrarius Angelus, *pontifex*, 209.
Corrigius Gibertus, *capitan.*, 190.
Corte Seraina. *Hist. Veronae*, 263.
Cortelerius Thebaldus, 248.
Cortusius Albrigetus. *Chronica*, 232-233, 243-244.
—— Alexander. *Poematia*, 54.
—— Guillelmus. *Chronica*, 184, 232-233, 243-244, 254.
Corvinus Matthias, *rex Hungar.*, 293.
—— Messala. *Regim. Romae*, 55.
Cosatino Io. Baptista, 126.
Cosciariis (de) Lellus, 28.
—— — Paulus, *aman.*, 28.
Cotta, 290.
— Lazarus Augustinus, 271.
Covi Antonius, 251.
Cozzando Leon. *Libreria bresc.*, 228.
Crassus Iunius Paulus, 237.
—— Nicolaus. *Opera*, 120, 178.
Cremensis Fr. *Oppugnatio Utini*, 148.
Cremoninus Caesar, *prof.*, 249, 251.
Cremonis (de) Andreas. V. Marinis ec.
Crescendulus Franciscus, 136.
Crescentio (de) Petrus, 254.
Cribellius Franciscus Aleardus, 187.
—— Ioannes, *Hist. romana*. 35.
—— Leodris. *Epist.*, 187-188.
Crottus Aloysius, 59.
Cucanea Henricus. *Diploma*, 152.
—— (de) Schinella. *Diploma*. 152.
Curtius Franciscus. *Consilium*, 136.
—— Quintus. *Vita Alexandri M.*, 37-38, 63.
—— Thomas, *amanuensis*, 275.
Cybo Philippus. *Historia*, 113.
Cyllenius Nicolaus. *Endecasyll.*, 119.
Cymbriacus Quintus Aem. *Epos*, 116.
Cynicus Ioannes Marcus, *aman.*, 288.
Cyriacus Anconitanus. *Epistola*, 127.
Cyrillus Alexandrinus. *Eius elog.*, 54.
Cyrus, *haereticus*, 77.

Dalesmanina Speronella. *Raptus*, 232-234.
Damadenus Theod. *Opera*, 180-181.
Damasus *papa*. 80.
Damussinus Laurentius, 137.
Daniel (s.). *Eius historia*, 234, 290.
— Iacobus, *filius Pauli*, 136.
Dandulus Andreas, *dux Venet.* 177, 183, 184, 197 — *Chronica Ven.*, 83, 91, 151-169, 172, 175, 197-198.
—— Fantinus, *episc. pat.*, 144.
—— Franc., *dux Ven.*, 182-185.
—— — *dictus canis*, 177.
—— Henricus, *dux Ven.*, 158, 161, 305.
—— Ioann., *dux Ven.*, 168, 172.
—— Marcus, *orator*, 199.
—— Raynerius. 138.
Dantes Aligherius. *Eius elogium*, 54.
Dardanus, 242.
Dares Phrygius. *Excidium Troiae*, 1-2, 62.
Darsus, *consang. s. Eustachii*, 119.
Datus August. *Hist. Senarum*, 284.
— Nicolaus, 284.
Daulis (de). V. Dotis ec.
Decembrius Petrus Candidus. *Opera*, 43-44, 92.
Deiotarus, *rex*, 24.

Delphinus Dominicus, 154.
—— Georgius, 92.
—— Ioannes, *dux Venet.*, 171-172 — *Patr. aquil.*, 127.
—— Nicolaus, *a secretis Venetorum*, 186.
—— Petrus. *Annal. ven.*, 90-92.
Demetrius. *Eius vita*, 44.
Demosthenes. *Eius vita*, 43.
Demus, *orator*, 46.
Desideri (de') Nicol., *notarius*, 149.
Desiderius, *rex*, 77, 235.
Deucalio, 1.
Deusdedit, *dux Venet.*, 171.
Dictys Cretensis, 1, 19.
Dion. *Eius vita*, 44.
Dionysius (s.) Areop. *Eius elog.*, 54.
—— Halicarnassaeus. *De Thucydide*, 3.
Diodorus Siculus. *Historiae*, 4.
Diphnicus Io. Bapt., *archidiac. sibinicensis*, 289.
Dircaeus Vincentius. *Carmina*, 145.
Diviacus Hieronymus. *Vita Caroli Zeni*, 222.
Dobner Gelasius. *Opera*, 100.
Dodwellus. *Historia*, 14.
Doleonus, *canonicus*. *Codex*, 196.
Dominicis (de) Domin. *Codex*, 103.
Domitianus, *imper.* *Eius vita*, 40.
Donà (de) Ioannes, *interpres*, 267.
Donatus Aelius. *Grammatica*, 11.
—— Andreas, 174.
—— Antonius. *Gesta Ven.*, 174.
—— Franciscus, *dux Ven.*, 166, 207 — *interpres*, 297 — *grammaticus*, 58.
—— Leonardus, *dux Venet.*, 226 — *senator*, 206.
Dondi ab Horologio Franciscus, 255.
—— Iulia, 255.
Dorothea (s.). *Acta*, 122.
Dorschaeus Georgius, 198.
Dotis (de) Paulus, 233.
Doto Iacobus. *Codex*, 234.
Drakenborch Arn. *Titus Livius*, 14.
Drevitius Matthias. *Epistola*, 185.
Drusus. *Mors*, 18.
Du-Chesne. *Historia Francor.*, 292.
Duditius Andreas, *interpres*, 3.
Duellius Raym. *Biga librorum*, 106.
Duodo Franciscus, 118, 234.
— Petrus, *praef. Paduae*, 234.
Dyonisius de Burgo s. Sepulchri, 28.

Eccelinus Balbus, 245.
Eccelinus de Romano. V. Romano ec.
Echardus. *Opera*, 53, 56, 85, 97, 111.
Echardus Georgius. *Historia medii aevi*, 84, 95.
Eduardus, *rex Angliae*, 102.
Egidius, *rex Pataviae*, 246.
Egnatius Baptista, 197.
Ekkehardus Uraugiensis. *Chron.*, 81.
Elias, *episcopus*, 198.
Elisabeth (s.) Thuringiae. *Acta*, 123.
—— *uxor Caroli IV imp.*, 131.
Enoglerus Quir. *Eius elogium*, 54.
Enselmina Helena, 237.
Epicurus. *Eius elogium*, 54.
Erasma (s.). *Acta*, 122.
Erasmus Nicolaus. *Consilia*, 136.
Este (de) Alexander, 251.
Estensis Alphonsus, *dux*, 194.
—— Azo, 235.
—— Bartholdus, *marchio*. *Vita eius*, 224.
—— Hercules, 184, 194.
—— Leonellus, 11.
—— Obizo, *marchio*, 235.
Ethicus. V. Aethicus.
Euclides. *Geometria*, 255
Eumenes. *Eius vita*, 43-44.
Euphemia (s.). *Reliquiae*, 122.
Euristenes, *rex*, 238.
Eusebius. *Chronicon*, 58, 90, 99, 110.
Eustachius (s.), *martyr*, 118.
Eustathius, *grammaticus*, 72.
Eustenius. *Epitaphium Virgilii*, 68.
Eutropius. *Historia rom.*, 41-42, 93.
Experiens Philippus Callimacus. *Res venetae*, 185-186.

Faber Iacobus, 136.
Fabius Maximus. *Eius vita*, 43.
Fabriciscius Ioannes, 171-172.
Fabricii *varii*, 11, 56, 70, 126, 199.
Facchinetti Io. Ant. *episcopus Nicastri*, 147.
Facciolatus Iacobus, 145, 207.
Falcetta Aegidius. *Consilium*, 137.
Faletrus Vitalis, *dux Ven.*, 175, 198.
Fanzago Franc. *Epist. autogr.*, 256.
Fannius Iacobus. *Carmina*, 145.
Farnesius Alexander, *adolescens*, 53.
Farsetti Ioseph, 150.
—— Thomas Ioseph. *Epistola autogr.*, 256.
Fassolo Angelus, *episc. feltrens.*, 115.
Favafuschis (de) Zambonus Andreas, 233, 235, 237, 239-240.
Fea. *Vitae patriarch. aquil.*, 117.
Felinus, 211.
Ferandus Maphaeus, *notarius*, 188.
Ferdinandus I, *imperator*, 194.
—— II, — 132.

Ferdinandus III, *imperator*, 132.
—— *rex Neapol.*, 185, 286-287.
—— *magnus dux Hetruriae*, 307-308.
—— *archidux Austriae*, 204.
Fermosius Henr., *navarcha*, 307-308.
Ferrariensis Riccobaldus, 278.
Ferrarius Octavius. *Elogia*, 54. *Codices*, 59, 51, 57, 69, 109.
Ferrazzi Io. Bapt. *Codex*, 142.
Ferrerius Bonifac., *cardin.*, 268-269.
Ferro M. Antonius. *Codex*, 62.
— (a) Io. Franciscus, *notar.*, 204.
Fichetus Io. Bapt. *Codex*, 6, 241, 243.
Fidentius (s.) *Eius vita*, 290.
Fiducius M. Antonius. *Carmina*. 145.
Filitinis (de) Franc. *Consil.*, 129, 136.
Fiorentino (del) Franciscus, 283.
Fiumi Balthassar, *notarius*, 219.
Flabanicus Dominicus, *dux Ven.*, 139.
Flaminius T. *Eius vita*, 44.
Flavius, *frater s. Eustachii*, 118.
—— Blondus. *Opera*, 103-105, 107, 196.
Flismundus, *fil. s. Eustachii*, 119.
Florentinus Lapus. V. Castelliuncul.
Florius Franciscus. 136, 141-142.
Floroliviensis Blondus. V. Flavius ec.
Florus L. Annaeus. *Opera*, 17, 19, 107.
— Manus. *Codex*, 281.
Folieta Ubertus. *Historia*, 87.
Fontaninius Iustus. *Opera*, 117-118. 137-138, 140, 242 — *Codices*, 112, 119-120, 122-128 — *Ad eum epist.*, 284.
Fontebono (de) Ioannes. *Consilia*, 137.
—— Rizardus. *Consilium*, 136.
Forcellini Marcus. *Epist. autogr.*, 256.
Fortebraccius Nicolaus, 280-281.
Fortunatus (s.) *Acta*, 122, 125, 290.
Forza Virginius, *Epistolae*, 117.
Foscari Franciscus, *dux Ven.*, 78, 176, 223, 296.
— Petrus, 228.
Four de Longuerue Ludovicus, 78.
Fracanzan. 231.
Frambotti Petr. Maria, *impress*, 293.
Francischinius Anton. *Carmina*, 139.
Francisci Andreas, *magnus cancellarius*, 72.
Franciscus I, *rex Galliae*, 272.
—— de Mediolano, *amanuensis*, 40.
—— de Polcinico. *Matrimonium*, 130.
Frangipani Cornelius. *Opera*, 117.
—— Gregorius, *episc. colocensis*, 293.
Frangipani Marius, *Testament.*, 129.
Franichinius Thomas. *Consilium*, 135.
Frattina (della) Cittadinus. *Cons.*, 135.
Frebinsemius, 87.
Freschus Franciscus Cucaneus. *Carmina*, 145.
Fridericus I. *imperator*, 69, 82, 159-160, 165, 232, 285.
—— II. *imperator*, 91, 97-98, 133, 204, 285, 287.
—— *rex Siciliae*, 84.
—— *dux Austriae*. 202.
—— de Pinzano. 130.
—— — Prata, 130.
Frontinus S. Iulius. *Stratagematicon*, 19.
Frumentarius Io. Bapt. *Carmina*, 145.
Frumentiuis (de) Ioannes, 134.
—— — Simon, 154.
Fulgentius Fabius Planc. *Mythologia*. 57.
Fulgosius Raphael, *profess. Patavii*, 241.
Fumanus Adam. *Opera*, 264.
Fuscarenus Io. Baptista, *praetor*, 228.
—— Ludovicus, 175.
—— Marcus, *orator*, 150-155, 155, 200.
—— — *litter. Opera*, 162-163, 170, 174-175, 185, 191, 193, 195, 205, 212, 223.
—— Petrus. *Chronicon Danduli*, 161-162, 165.
—— Sebastianus, 88.

Gabriel de Porcilleis. V. Porcilleis ec.
— — Prata, 150.
Galba Sulpitius. *Eius vita*, 43.
Gallicanus Vulcatius. *Vitae Augustorum*, 47.
Gallicioli Io. Baptista, 181.
Gallus Antonius, *amanuensis*, 37.
— Christophorus, 37.
Galvanus Ioannes. *Codex*. 185.
Gamba Bartholomaeus, 218.
Gar Thomas, 155.
Garattonius Caspar, *bibliothec.*, 55.
Garbatius Damianus, *medicus*, 276.
Garzoni Anton. *Lipsana sacra*, 140.
Gassler Franciscus Sebastianus. *Tabularium vindobon.*, 112.
Gasto, *patriarcha aquileiensis*, 123.
Gatti Bernardinus. V. Cattus Lydius.
— — Gebehardus, 81.
Gennadius, 53, 89.
Gennari Iosephus, *patavinus*, 266.
Georgius Bernardus. *Vitae ducum Ven.*, 207.

Georgius *dux Saxoniae*, 80.
—— Franciscus, 223.
—— Hieronymus, 174.
Gerardus a Bellinzona, 145.
—— de Fracheto. *Chronicon*, 83.
Gerlizi Marcus, *canon. zagabr.*, 192.
Gertrudes Trevirensis. *Codex*, 122.
Gervasius. *Otia imperialia*, 299.
Getto (del) Petrus. *Consilium*, 137.
Gevara Antonius, 112.
— Inachus, 112.
Gherardazzi Cherubim. *Opera*, 263.
Ghibellini, 107.
Ghilini Girolamo. *Teatro*, 121.
Giacometti Iacobus, *Prolusio*, 233.
Gilinus Simonius, 39.
Girellus Silvest. *Vitae duc. Ven.*, 207.
Gnesuta de Sanctodaniele. *Testam.*, 130.
Gnosius Cretensis, 19.
Gobbi Antonius, *amanuensis*, 238.
Godi Antonius. *Hist. Vicentiae*, 256.
Goffredus de villa Arduina, 138.
Golscher, *monachus*, 291.
Gonzaga Barbara, 286.
— Bartholomaeus, 264.
— Eleonora, *imperatrix*, 269.
— Franciscus, *cardinalis*, 269.
— Fridericus, 270.
— Ludovicus. *Ad eum epist.*, 216.
— Robertus, 288.
Gordianus, *imperator*. *Eius vita*, 48.
Gordinus Iacobus, *patr. aquil*, 141.
Gorgia Leontinus, 299.
Gotthifredus, 80 — *Pantheon*, 82.
Gottofredus de Viterbio. *Chronica*, 234.
Gozza Helena, 292.
Gracchi, *fratres*, 38, 44.
Gracchus Cajus. *Eius vita*, 27.
—— Tiberius. *Eius vita*, 27.
Gradonicus Bartholomaeus, *dux Ven.*, 157, 159-160, 163-164, 166-167, 172, 199.
—— Ioannes, *dux Ven.*, 307.
Graevius Io. Georgius, 108, 243, 302.
Grapaldi Francisc. Maria. *Epist.*, 277.
Grassi Nicolaus. *Carnea*, 147.
Gratiadei *mag. physicus*, 10.
Gregorius *pp. VIII*, 82.
—— — *IX*, 91, 97.
—— — *X*, 98, 117.
—— — *XI*, 100.
—— — *XII*, 122, 132, 207.
—— — *XIII*, 130, 133.
—— de Dorothea. *Matrimonium*, 134.
Gregorius Magnus. *Eius elogium*, 54.
—— de Montelongo, *patr. aquil.*, 125.
—— Nazianzenus, 80 — *Eius elogium*, 54.
—— Tifernas. *Opera*, 270.
Grifalconius Aloysius, *laudatus*, 218.
—— Iacobus, 219.
Grim Sigismundus, 185.
Grimani Dominicus, *patr. aquil.*, 115, 124, 200.
— Marinus, *cardinalis*, 137.
Grinaeus Simon, *editor*, 294.
Griphius Antonius, *impressor*, 189.
Gritti Aloysius, *gubernator*, 204.
— Andreas. *dux Ven.*, 72, 155, 200, 211-213, 229, 272.
— Antonius, 201.
Groben (de) Virgineus, 72.
Gronovius Io. Fridericus. 70, 108.
Gualdus Paulus. *Opera*, 260, 284.
Gualfredus. *Poetria*, 299.
Guarinus Veronensis. *Opera*, 11, 43-45, 187, 213-216, 280-281.
Guarna Romualdus, *archiep. salernitanus*, 285.
Guarnerius de Artenea. *Testamentum*, 130.
Gudius Marquardus. *T. Livius*, 13.
Guecelletus de Prata. *Investitura*, 131.
Guecellus de Prata. *Investitura*, 131.
Guelphi, 107.
Guerra Io. Dominicus. *Epistolae*, 144.
Guicciardinus Franciscus. *Historia*, 113 — *Eius elogium*, 54.
Guidalotus Albertus, *laudatus*, 216.
Guido Ravenna. *Cosmographia*, 299.
Guigniaut, 86.
Guillelmus II, *rex Siciliae*, 285.
—— *marchio Montisferrati*, 107.
Guliola Nicolaus. *Consilia*, 133, 136.
Gyraldus Cynthius Io. Bapt. 41, 213.

Hadrianus *pp. VI*, 210, 267.
—— *imperator*, 47, 119.
Hainzutus de Pignano. V. Pignano ec.
Hannibal, 27, 276.
Hase C. B., 66.
Hautfuney Ioannes. *In Vincentium Bellovacensem*, 87.
Hearnius. *Codex T. Livii*, 14.
Hectoreus, *canonicus*. *Codex*, 142.
Hegesippus. *De bello iudaico*, 32-34.
Heimburg Gregorius, *doctor*, 174.
Helias Ultramontanus. V. Ultramontanus ec.
Heliuardus, 53.

Heliodorus (s.). *Acta*, 123.
Helt Andreas, 136.
Henricus, *imperator*, 92, 171.
—— VI, — 82.
—— VII, — 95, 108.
— — *rex Angliae*, 204.
—— — *Cypri*. 159.
—— III, *rex Galliae*, 130.
—— *comes Goriciae*, 132.
—— de Arimino. *Opera*, 65.
—— — Spegnembergo. V. Spegnembergo ec.
—— *canonicus*, 158.
Henselminis (de) Ioannes, *episc. Paduae*, 232.
Heraclitus. *Eius elogium*, 54.
Heraclius *imper. Eius vita*, 48-49.
Herbelotius Barthol. *Biblioth. orient.*, 56.
Hercules (myth.), 223.
Hermacora (s.) *Acta*, 122, 125, 127, 142, 198, 290.
—— Fabius Quintilianus. *Carnea*, 146-147.
Hermes Trimegistus, 76.
Herodes, *rex*, 77.
Herodotus Halicarnassaeus. *Hitoria*, 2 — *Eius elogium*. 54.
Hieronymus (s.), 33, 89, 295 — *Opera*, 12, 67-68 — *Eius vita*, 245 —
—— Atestinus. *Aleste*, 238-239.
Hinderbach Ioannes. *Ad eum epist.*, 101.
Hippocrates. *Eius elogium*, 54.
Hirtius Aulus. *Commentaria*, 7-8.
Homerus. *Carmen*, 19 — *Eius elogium*, 54.
Homodeis (de) Signorinus, *prof. Paduae*, 241.
Honorius *pp. III*, 84.
—— — *IV*, 95, 97, 102, 287.
—— *imperator*, 199.
Hopf Carolus. *Opera*, 82.
Horatius. *Eius elogium*, 54.
Hostiensis Nicol., *card. Codices*, 87.
Hugo de Pisis, *archiep. nicos.*, 283.
Hultichius Ioannes. *Vitae imp*, 49.
Hyanetus Ant. *Ad eum epist.*, 119.
Hylasius. *Epitaphium Virgilii*, 68.

Iacobinus, *comes de Purliliis. Epistolae*, 125.
Iacobis (de) Thaddaeus, 219.
Iacobus, *rex Aragoniae*, 289.
—— de Arrigonibus. V. Arrigonibus ec.
—— — Cessulis. *Ludus scacchorum*, 55.
Iacobus Utinensis. *Epistola*, 124 — *Aquileia*, 139.
—— a Voragine. *Legendae*, 101, 300.
Iafet *pater Iani*, 33.
Ianus (myth.), 93.
— *filius Iafet*, 33.
— *rex Italiae*, 41.
Iaso (myth). 60, 62.
Iason (myth.), 170.
Iassicho (de) Nicolaus, *vicemaresch.*, 126.
Iesualdus Camil.. *antist. consan.*, 112.
—— Fabritius, *princeps*, 112.
Imolensis Benvenutus, 270.
Inchofer *Annales Hungariae*, 292.
Ingenuis (de) Franciscus. V. Crassus Nicolaus.
Innocentius *pp. I*, 161.
—— — *III. Bullae*, 144, 158.
—— — *VIII*, 77, 185.
Ioachim, *abbas. Prophetia*, 199, 299.
Ioanna *papissa*, 94-95, 98-99, 102.
— *regina Neapolis*, 228.
— de Glemona. *Matrimon.*, 136.
Ioannes *pp. V*, 84.
— — *VIII*, 84.
— — *XXI*, 95, 97, 99, 102.
— — *XXII*, 87, 95, 271.
— — *XXIII*, 34.
— *imperator*, 92.
— *rex Hungariae*, 201.
— — *Ierusalem*, 158.
— III, *rex Poloniae*, 229.
— Andreae, 27.
— Anglicus. V. Ioanna *papissa*.
— *episcopus astanensis*, 145.
— de Austria, 193.
— Cicioli *filius*, 75.
— Damascenus. *Eius vita*, 77.
— Diaconus, 41, 150.
— *grammaticus*, 183.
— *episc. ostiensis. Epist.*, 125.
— *ex tribu Iuda*, 78.
— *mansionar. veron.*, 41, 88.
— de Monteserrato. *Gesta*, 271.
— — Moravia, *patr. aquil.*, 125.
— Parvus, *bibliopola*, 111.
— Petrus, *cremensis*, 200, 201.
— Ravennatensis, 29.
Ioannina de Luisinis. V. Luisinis ec.
Iodocus (s.). *Historia eius*, 101.
— *marchio Moraviae*, 125.
Iole, *imper. Constantin.*, 158.
Iornandes. *Historia*, 106.
Iosephus Flavius. *Opp.*, 30-31, 33, 99.
Iovianus Caesar. *Eius vita*, 49.
Iovius Benedictus. *Histor. Comi.*, 274.

Iovius Paulus. *Historia*, 112.
Isaac rabbi. *Ad eum epist.*, 149.
Isidorus (s.) *Sermo s. Petri*, 275.
— Hispalensis, 62, 70.
Isulfus, *princeps Salerni*, 266.
Iugurtha. *Bellum*, 8-11.
Iulianus *pp. II*, 227.
— — *III*, 127.
— Andreas. *Oratio*, 215.
— Civitatensis. *Chronicon*, 124, 138, 143.
— Hieronymus. *Codex*, 6.
— Iulius. *Eius vita*, 49.
Iulius Caesar. V. Iulius.
— de Sbroiavacca. V. Sbroiavacca ec.
Iuno (myth), 58.
Iupiter (myth.), 1, 19, 112, 223.
Iustina (s.), 243 — *Eius acta*, 123, 209.
Iustinianus *imper.*, 41-42, 93, 106, 139.
—— Angelus, *dux Venet.*, 208.
—— Augustinus. *Hist.*, 37, 120.
—— Bernardus. *Opera*, 21, 46, 159, 196, 205, 214.
—— Laurent., *protopatr.*, 46.
—— Leonardus. *Opera*, 213, 215, 222, 46.
—— Marcus, 45-46.
—— Michael. *Historia*, 37.
—— Nicol. Ant., *episcop.*, 205.
—— Petrus, *Chron.*, 170, 175.
Iustinus, *abbrev. Trogi Pompeii*, 20.
—— *imperator*, 48-49, 139 — *Eius elogium*, 54.

Kandler Petrus. *L'Istria*, 120.
Kellner Heinricus. *Duces Ven.*, 207.
Kirikinus, *sponsus*, 215.
Kukuljević Ioannes, 289.

Labienus, 290.
Lactantius Placidius, 53, 58.
Lacu (de) Bernardus. 128.
Laetus Pomponius. *Vitae impp.*, 8.
Lambecius Petrus, *editor*, 269.
Lamius, 302.
Lampridius Aelius. *Vitae Augustorum*, 47.
Lancia Andreas, *interpres*, 26.
Lancillotus, 39.
Landinus Christophorus. *Opera*, 270.
Lando Flora, *sponsa*, 215.
Landrianus Guillelmus. 31.
Landulphus Sagax. *Historia miscell.*, 41-42.
Landus Silvester, *sponsus*, 215.
Laothoes (myth.), 237.
Lapaume I. *Biblioth. Scriptt. gr.* 65.
Laprus Aemilianus. *Insignia*, 121.
Lapus Florentinus, *interpres*, 46.
— Leander, 121.
Lascaris Theodorus, 158.
Lastesius Natalis. *Opera*, 255-256.
Latini Petrus, 38.
Lattes Abraham, 181.
Laude (de) Antonius, 259.
— — Hadrianus, 259-260.
Lauredana Mocenica, *duc. Ven.*, 200.
Lauredanus Bernardus, 200.
—— Georgius, *laudatus*, 215.
—— Leonardus, *dux Venet.*, 135, 141, 186, 194, 207, 211. 225.
—— Petrus, *laudatus*, 213.
Laurentius Angelus, *pleb. d. Lucae Ven.*, 20.
—— de Monacis. V. Monacis, ec.
—— *monachus cretensis*, 216.
Lazari Vincentius. *Opera*, 294.
Lazaronius Petrus. *Versus*, 277.
Le Long Iacobus. *Bibliothèque*, 202.
Lemaire. *Editio Valerii*, 24.
Lenfant Iacobus, 280.
Leo *pp. IV*, 98, 102.
— — *V*, 99.
— — *X*, 110, 120.
— I, *imperator*, 76.
— - *caesar. Eius vita*, 49.
— II, *caesar. Eius vita*, 49.
— Dominicus, 171.
Leonardo de Arcano. *Matrimon.*, 130.
Leonarducci Io. Bapt., *aman.*, 156.
Leonardus Antonius. *Codex*, 297.
—— Aretinus. 270.
—— *palatin. Carinthiae*, 132.
—— de Portugruario, 127.
Leonicenus Omnibonus, 187, 228.
Leonissa (de) Franciscus, *profess. Paduae*, 108.
Leopoldus I, *imperator*, 139.
—— *dux Austriae*, 266.
Liberalis (s.). *Eius vita*, 265.
Licinius, *imperator. Eius vita*, 48.
Lignamine (de) Baptista. *Codex*, 32.
—— — Barthol. *Codex*, 102.
Lilianus Io. Baptista. *Excerpta*, 123.
Lincaeus Io. Baptista, 141.
Lindius, *sapiens*, 10-11.
Lipsius. *Eius elogium*, 54.
Lirutus Io. Bapt. *Opera*, 93, 139, 193.
Lisca (de) Eglolfus, 202.
— — Ioannes, 202.
— — — Bapt. *Opera*, 269.
Livius Titus, 299 — *Op.*, 12-20, 234, 269-270 — *Vita eius*, 52, 54, 89.
Locatellus Bernardin. *Carmina*, 145.
Lodrono (de) *comites*, 203.

Lolianus Castorius, 299.
Lombardi Albertus, 238.
—— Franciscus, 238.
—— Lombardus, 238.
—— Petrus, 238 — *Eius elogium*, 54.
Longus Antonius, *Panegyris*, 194.
Lotharius, *rex Francorum*. 266.
Luca (de) Ant., *profess. Paduae*, 255.
Lucanus. *Eius elogium*, 21, 43-44, 54.
Lucemburgo (de) Nicolaus, *patriar. aquil.* 116, 127-128, 142-143.
Lucensis Caesar, 104.
Lucianus Antonius, *aeris sculpt.*: 280.
Lucillus. *Ad eum epist.*, 149.
Lucius, *pp. III*, 262.
— Ioannes. Opera, 183.
Ludovicus *XIII*, *rex Galliae*, 226.
—— *XII*, *dux Mediolani*, 203.
—— *rex Hungariae*, 222.
—— de Bavaria. *Gesta*, 271.
—— *comes blesensis*, 161.
—— — *Val. et Claramontis*, 151.
—— Lünig. *Codex diplomat.*, 202, 204.
Luisinis (de) Ioannina, 136.
Luisinus Bernardus. *Carmina*, 145.
Luitprandus, *rex Longob.*. 77. 235.
Lullus Raimundus. *Eius elogium*. 55.
Lunginus de Capaco, *detentus*, 130.
Luscus Antonius. *Notae*, 149.
Lusignanus Henric., *princ. Cypri*, 21.
Lycaon (myth.) 58, 237.
Lycurgus. *Eius vita*, 43.
Lysander. *Eius vita*, 44.

Mabillonius Io. *Musaeum ital.*, 2.
Macorius Iacobus, 130.
Macrobius. *Saturnalia*, 23.
Madius, *iurisconsultus*, 215.
Maffei Scipio. *Opera*, 4-5, 88-89, 149, 263-264, 281.
Magalotti Laurent. *Ad eum epist.*, 113.
Magius Octavianus. *Epistola*, 200.
Magnentius Caesar. *Eius vita*, 49.
Mahometus, 6, 224 — *Liga in eum*, 99.
Maimburgus, 100.
Mainardus de Ferraria, *potestas Vicentiae*, 256.
—— comes Goritiae, 129.
Maioragius Franciscus, 272.
—— Marcus Antonius, 272.
Malatesta de Arimino, *dictus* Ungarus, 299.
Malipiero Octavianus, 238.
Manelmi Evangelista. *Fr. Barbarus*, 187-189.
Manelmi Franciscus. *Codex*, 187.
Manetho, 31.
Manfredini Frider. *Autogr.*, 250.
Maniaco (de) Fabius, 143.
— Olvradus, 129.
Maninus Camillus. *Codex*, 143.
—— Franciscus. *Consilium*, 136
— *Carmina*, 145.
Manlius, *consul*, 60.
Mansi Io. Dominicus, 280.
Mansus Petrus. *Opera*.
Mantica Franciscus. *Testament.*, 154.
Manucci Hector, *editor*, 26.
Manuel, *imperator Orientis*, 92.
Manutius Aldus, *impressor*, 324.
—— Paulus. *Eius elogium*, 55.
Manzano (de) Ioannes, 192.
Maramaldus Fabritius, 112.
Marcellus Franciscus, *episc. traguriinus*, 186.
—— Iacobus Antonius, 268.
—— M., *Eius vita*, 44.
—— Nicol., *dux Ven.*, 144, 174.
—— Petrus. *Duces ven.*, 207.
Marchanova Ioannes. *Codices*, 28, 36, 43, 69, 103, 105, 109-110 — *Insignia*, 4, 28.
Marcianus Fl. Val. *Eius vita*, 49.
Marcucci Daniel, 129.
Marcuccius, *beccarius*, 128.
Marcellinus. *Opera*, 80.
Margareta de Sanctodaniele, 130.
—— — Sidrano, 129.
Maria de Engino. *Donatio*, 164.
— Puteolana. *Eius vita*, 51.
Marignolis (de) Ioannes, 100.
Marinis (de) Andreas, 196.
Marinoni Diamantes. *Hist. Mediol.*, 274.
Maripetrus Nicolaus, *praef. mil.*, 211.
Mariscalcus Franciscus, 66.
Marius. *Eius vita*, 43-44.
Marquardus, *patr. aquil.*, 124, 126, 138, 142.
Mars (myth.), 10.
Martialis, *Eius elogium*, 54.
Martinus *pp. III*, 233.
—— — *IV*, 93-94, 102.
—— — *V*, 35, 77, 125.
—— de Monteregali, 130.
—— Polonus. *Chronicon*, 85, 95-99, 101-102.
Marulus Marcus. *Reges Dalmatiae*, 289.
Marzari Iacobus. *Hist. Vicent.*. 256.
Marzoli Iulianus, *brixiensis*, 228.
Massa Ioannes, 282.
Mastropetro Aureus, *dux Ven.*, 172.

Mattatias, *ex tribu Iuda*, 78.
Matthias, *rex Pannoniae*, 47.
Maufer Petrus, *typographus*, 58.
Maurisius Gerardus. *Historia Vicentiae*, 256-258.
Mauritius, *consul. Ven.*. 172.
—— Caesar. *Eius vita*, 48.
Maurocenus Ioann. *Privilegium*, 159.
—— M. Anton., *senator*. 185.
—— Franciscus. *Bellum peloponnesiacum*, 209.
—— Marinus, *dux Ven.*, 165, 306.
—— Michael, *dux Ven.*, 172.
—— Paulus. *Opera*, 174.
—— Thomas, *patr. constantinopolitanus*, 158.
—— Zufredo, *dux Cretae*, 307.
Maurus Albinus, 210.
— Antonius, 240.
— Christophorus, *dux Ven.*, 164, 210, 217.
— Dominicus, 210.
— Gabriel. *Oratio*, 225.
— Iacobus, 119, 210.
— Ioannes, 210, 217.
— Laurentius. 210.
— Marinus, 210.
— Nicolaus. *Opera*, 265.
— Paulus. 210.
Maxentius, *patr. aquil.*, 116. 142.
Maximilianus II, *imperator*, 107, 221.
Maximinus I, *imper. Eius vita*, 48.
Maximus. *Epitaphium Virgilii*, 68.
Maynardus, *miles*, 50.
Maynus Iason, *laudatus*, 277.
Mazarolus Antonius. *notarius*, 200.
Mazera Petrus, *rector Civit. Austr.*, 141.
Mazuchellius. *Opera*, 103, 112, 195, 302.
Medea (myth.). 60.
Mediarota Ludovic., *patr. aquil.*, 127.
Medices Cosimus, *dux Flor.*. 194, 294.
— Franciscus, 194.
— Laurentius, 55.
— Petrus Cosma, 90.
— Sextus. *Opera*, 219.
Medicis (de) Andriolus. *aman.*, 61.
Mebus Laurentius. *Historia flor.*, 300.
Mela Pomponius, 66-67, 72, 299.
Melso (de) Ioannes. *Consilia*, 137.
Memmo Tribunus, *dux Ven.*, 159.
Meneghini Andreas. 298.
Mercatellis (de) Federicus, 50.
Mercurius (myth.), 69.
Meride Bartholom. *gastaldio Sanctidanielis*, 130.
Merlutti Odoricus. *Consilium*, 136.
Merula Georgius, 107.
Merzariis (de) Io. Baptista, *notarius*, 258-259
—— — Io. Petrus, 258.
Messala M. Corvinus, 12, 35.
Metaphrastes Simeon. *Eius elog.*, 55.
Metellus Ioannes. *Epistolae*. 41.
Meursius Ioannes. *Opera*. 302-305.
Michael Aloysius *Codex*, 155
— *archiep senonensis*, 83.
— *iudaeus*, 156.
— Leo, *patricius ven.*, 59.
— Marcus Antonius, 152, 154-156, 162, 168, 274.
— Marinus, *rector Constantinopolis*, 158.
— Thomas. *praef. mil.*, 214.
Michiel Petrus, *laudatus*. 229.
Micyllus, *Carmina*, 50.
Migliavacca Celsus. *Epist.*, 149.
Miletus. *Chronica*, 83.
Miliarius Clemens. *Chronicon bellunense*, 266-267.
Milliarius Anastasius, 66.
—— Gilei, *amanuensis*, 66.
Miluti Petrus. *Orationes*, 120-121.
Miscotini Daniel. *Oratio*, 147.
Mistrucci Petrus. *Historia*, 128.
Mocenicus Aloysius, 120, 192.
—— Andreas. *Opera*, 241.
—— Antonius, *praefectus*, 228.
—— Hieronymus, *praetor foroiuliensis*, 144.
—— Ioann., *dux Ven.*, 60, 167.
—— Thomas, *dux Ven.*, 78, 141, 164, 196.
Molinus Ascanius. *Oration.*, 213, 215.
— Dominicus, *editor*, 108, 176, 244, 257. 303.
— Franciscus, 304.
Mombritius Boninus, *impressor*, 90.
Mommsen Theodorus, 258.
Monacis (de) Laurentius. *Chronicon*, 83, 175-177.
Montagnana (de) Petrus, *legat codices*, 30, 45, 74, 84.
Montagnone (de) Hieremias, 254.
Montanus Petrus, 281.
Monte (de) Gabriel, *amanuensis*, 62.
Montefeltro (de) Fridericus, 286-287.
Montelongo (de) Gregorius, *patr. aquil.*, 117, 125, 143.
Monteniacus Hieronymus, 124.
Montereale Mantica Petrus, 149.
Monteregali (de) Conradus. *Consilium*, 156.
—— — Martinus, 130.

Montfauconius, 88, 156, 224 — *Autogr.*, 128.
Monticolus Nicolaus. *Chronicon*, 126.
Montolinus Ioannes. *Codex*, 12.
Morbasanus Hemberus Iessus. *Epistolae*, 60.
Morelli Hector. *Codex*, 283.
Morellius Iacobus, 19, 196, 206, 246-247, 252, 255-256 — *Opera*, 2, 59, 157, 183, 212, 218, 220-221, 263, 286, 302 — *Codices*, 20, 62, 185, 192, 239.
Morosini Gianfrancesco, 124.
Mostulphus, *imperator*, 92.
Mosellanus Petrus, *laudatus*, 55.
Moyses, *ductor Hebraeorum*, 81.
— Faustinus. *Carmina*, 145.
Muellerius Carolus. *Biogr. univ.*, 68.
Muhamedes Alferganus, 56.
Mula (a) Franciscus. *Carmina*, 145.
Multivalle. V. Nuvalli.
Mummius L., *consul*, 224.
Munsterus Thomas. *Mythologi*, 57-58.
Muratorius Ludovicus. *Opera*, 37, 41-42, 74, 76, 82-84, 93, 108, 111, 115-116, 124, 138, 142-143, 152, 154, 157, 159-164, 168-169, 172, 175-176, 199, 222-224, 230-235, 238, 243-244, 249-250, 252, 257, 259, 269, 273, 278-280, 282-283, 287.
Musaeus Augustinus, 202-203.
Muscardus. *Historia Veronae*, 263.
Mussatus Albertinus. *Opera*, 108, 176, 184, 239, 300.
—— Marcus Anton. *Codex*, 244.
Mussi Ioannes. *Chronicon placentinum*, 279.
Muzanus, Mapphaeus, 39.
Mynoes, 1, 19.

Nagonius Io. Michael. *Vitae imperatorum*, 48-49.
Nagy Ioannes, 201.
Narses, *dux*, 105.
Narsetes. *Historia*, 83.
Natanebus. *Fabula*, 62.
Nauclerus Ioannes. *Chronicon*, 110.
Naugerius Bernardus. *Oratio*, 212.
Nembrottus, 247.
Neocastro (de) Bartholomaeus, 287.
Nero, *imperator*, 1.
Nerva, *imperator*. *Vita*, 40.
Niceta, *patr. aquil.*, 197.
Nichisola Pilios, 262.
Nicola Ioannes, *laudatus*, 214.
Nicolaus (s.) Myrensis. *Eius vita*, 46.
—— *pp. III*, 94, 98-99, 101-102.
Nicolaus *pp. IV*, 95.
—— — *V*, 2-3, 104, 109.
—— *imper. Orientis*, 92.
—— *marchio Ferrariae*, 47-48, 187.
—— *graecus*, 261.
—— *patr. aquil.* 116, 123, 125, 127-128, 131.
—— de Pers. *Investitura*, 129.
—— *pistorinus*, 182.
Nicoletti Marcus Antonius. *Opera*, 119-120, 138, 140.
Nicoli Nicolaus. *Ad eum epist.*, 36.
Niem (de) Theodoricus, 95.
Niger. *Scriptores florentini*, 302.
Ninus, *rex Assyriorum*, 291.
Nogarola Ludovicus. *In Blondum*, 105.
Nonnesius Io. Petrus, *laudatus*, 55.
Nono (de) Ioannes. *Hist. Patavii*, 232-233, 239, 242.
— — Simon, 233.
Nordius Antonius. *Consilium*, 136.
Norres, 284.
Numa Pompilius. *Eius vita*, 44.
Numerianus Augustus, 47.
Numitor, *filius Procae*, 27, 40.
Nuvalli Ioannes. *Chronicon*, 110.
Nydenna Ioseph, *amanuensis*, 31-32.

Obelerius, *dux Ven.*, 78, 151, 171, 208.
Oberlinus. *Comment. Caesaris*, 6-8.
Obizo Estensis. V. Estensis ec.
Octavianus C. Augustus, 17-18, 21, 35, 40, 64, 79-80, 97, 107.
Odasiis (de) Odasius. *Panegyris*, 228.
Odolricus, *notarius*, 140.
Odoricus, *episc. concordiensis*, 130.
—— de Pers. *Matrimon.*, 129.
—— Valentinus. *Oratio*, 144.
Olahus Nicolaus, *archiep. strigon.*, 5.
Oldoinius Augustinus. *Historia*, 37.
Olivi Io. Fr. Palladius. *Carmina*, 146.
Olvradus de Maniaco, 129.
Olympias, 62.
Ongaro Dominicus. *Guarnerius de Artegna*, 139.
Oppius. *Commentaria*, 7-8 — *Ad eum epistolae*, 8, 16-18.
Orcomeliano Nelino, 255.
Oricellarius Bern. *Urbs Romae*, 34.
Origenes. *Eius elogium*, 54.
Orosius Paulus. *Opera*, 72, 75.
Orsato Sertorius, 127.
Ortelius Abraham. *laudatus*, 55.
Orvillius (d') Iac. Phil. *T. Livius*, 14.
Osius Felix. *Opera*, 49, 176, 230, 244, 256-257.
Ossingerus. *Biblioth. Augustin.*, 202.

Ossolinski. *Opera*, 98.
Ostiensis Leo, 93.
Osvaldus (s.), *rex Angliae. Acta*, 123.
Othmanus (s.). *Acta*. 123.
Otho, *imperator*, 43, 127, 142, 262.
Othobonus, *patr. aquil.*, 126, 142.
Othomanus, *imper. Turcarum*, 184.
Otokarus, *rex Bohemiae*, 127.
Oudinus, 56.
Ovidius. *Opera*, 34, 158 — *Eius elogium*, 54.
Ozias, *rex*, 33.

Pace (de) Alexander, *eques*, 150.
— — Giusto, 121.
Pack (a) Otho, 50.
Paganus, *patr. aquil.* V. Turre ec.
Pagius. *Annales Baronii*, 83.
Paiarinus Baptista. *Hist. Vicentiae*, 256, 258-261.
Palferus. *Epitaphium*, 210.
Palierus Matthaeus, 12.
Palladius. *Epitaphium Virgilii*, 68.
—— Henr. *Ad eum epist.*, 120.
—— Ioannes Franciscus, 127.
Pallas (myth.), 112.
Palmerius Matthaeus. *Opera*, 76, 90-92, 110.
Panciera Antonius, *patr. aquil.*, 117, 125, 131, 133, 138, 140, 145, 147.
Panciroli Guido. *Regiensia*, 275-276.
Panducius, 142.
Panego (de), *comites*, 262.
Panigellus Florianus, 132.
Panormita Ant. *Dicta Alphonsi*, 288.
Panormitanus Nicolaus, 107.
Papafava Bonifacius. *Codex*, 242.
—— Marsilietus, 231.
Paparottus Laurent. *Carmina*, 145.
Paperinius Bertrandus. *Vita P. Cortesii*, 53-54.
Papius, 299.
Paris Iulius, *abbrev. Valerii*, 25.
Parleo Ioannes. *Epistola*, 149.
Parmensis Franciscus, *poeta*, 277.
Parthenopaeus Io. *Bellum for.*, 192.
Participacius Angelus, *dux Ven.*, 153, 171-172.
Paruta Bartholomaeus, *abbas*, 197.
— Paulus. *Hist. ven.*, 178-179.
Paschettus Bartholomaeus, 284.
Passerina Girolama, 118.
Passerinus Petrus. *Opera*, 118, 126, 138.
Passi Hieronymus. *Oratio*, 211.
Pastrengius Guill. *Viri illustres*, 88.
Paulinus, *patr. aquil.*, 32.
Paulucius Anafestus, *dux Ven.*, 91, 153, 157, 167, 170.
Paulus *pp. II*, 31, 40, 77, 217 — *Bullae*, 164, 166.
—— — *V*, 285, 290.
—— Diaconus. *Opera*, 41, 77, 93, 145, 149.
—— *fil. Dardani, rex Patav.*, 242.
—— Florentinus. *Canzoni*, 270.
—— Marcus. V. Polo ec.
Paviglini Nicolaus, 134.
Pax, *medicus*, 266.
— Michael. *Epistola*, 149.
Pelagius (s.). *Acta*, 123.
Pelias, *rex*, 1, 62.
Pellegrini Dominicus Maria, 150.
—— Fr. *Chron. Belluni*, 267.
Pellizzari Ioseph, 231.
Pelopidas. *Eius vita*, 44.
Penucius Anton. *Ad eum epist.*, 119.
—— Nicol. *Ad eum epist.*, 119.
Pereoto (de) Variantes. *Ad eum epistolae*, 135.
Peregrina Catherina, *laudata*, 214.
Peregrinis (de) Sanctus. *Epist.*, 146.
Peregrinus Camillus. *Opera*, 285.
Pericles. *Eius vita*, 43.
Perletti Ioannes. *Codex*, 22.
Perottus Nicolaus, *interpres*, 4.
Perrenotus Ant., *episc. atrebat.*, 291.
Perronius, *cardinalis*, 55.
Pers (de) Cyrus, 139-140, 144.
— — Nicolaus, 129.
— — Odoricus, 129.
— — Pertoldus, 129.
Persico Iacobus, *laudatus*, 214.
Pertoldus de Pers. V. Pers ec.
Perz G. H. *Opera*, 81-82, 98, 150-154.
Petrapilosa, *patr. aquil.*, 141.
Petrarca Franciscus, 29, 55, 88, 105, 300 — *Opera*, 42, 51 — *Vita eius*, 217-218, 236.
Petronius. *Codex*, 140 — *Eius elog.*, 54.
Petrus *apostolus*, 84, 283.
— *imperator*, 92, 158.
— *rex Aragonum*, 94.
— de Apono, 300.
— *eremita*, 80.
— *episc. sabinensis*, 125.
— de Ripalta. *Chron. plac.*, 279.
Peuerbach Georg. *Astronomia*, 261.
Pez. *Opera*, 11, 259.
Pezzana Angelus, *bibliothecarius*, 76.
Pharicaeis (de) Foscharin., *aman.*, 13.
Phelicibus (de) Hieronymus, 91.
Philelphus Fr. *Opera*, 39, 43, 273.
—— Marius. *Opera*, 270, 277.
Philippi Ioseph Maria. *Codex*, 108.

Philippus, *rex Macedoniae*, 62.
—— IV, *rex Franciae*, 75.
—— *dux Carinthiae*, 138.
—— — *Mediolani*, 46.
—— de Alençonio, *patr. aquil.*, 125.
Philologus Thomas. V. Rangonus.
Philomena Alex., *notarius*, 265, 266.
Philopemenes. *Eius vita*, 44.
Phoca Caesar. *Eius vita*. 49.
— Nicephorus. *Eius imago*, 305.
Phocion. *Eius vita*, 21, 44-45.
Phosphorus L., *episc. signinus*, 53.
—— Nicolaus, 262.
—— Scipio. *Vita*, 223.
Piccolominaeus Aeneas Sylvius. *Opera*, 100-101, 103, 106, 288, 297.
—— Franc., *cardin.*, 297.
Picininus Iacobus, *capitan.*, 99, 190.
Pictax, *sapiens*, 11.
Pictorius Marius. *Carmina*, 145.
Pidrusa de Turre. *Matrimon.*, 129.
Pierides, 57.
Pighius Stephanus. *Ad eum epist.*, 41.
Pignano (de) Hainzutus, 131.
Piguorius Laurentius. *Schedae*, 246-247, 250-251.
Pileus de Prata. V. Prata ec.
Pilosis (de) Odoricus, *notarius*, 129.
Pilumnus Georg. *Hist. Belluni*, 265.
Pinarius (myth.). 58.
Pindarus. *Eius elogium*, 54.
Pinelli Io. Vincentius, 152 — *Codices*, 162-163 — *Eius vita*, 284.
Pinzano (de) Fridericus, 130.
Pipinus, *rex*, 262, 292.
Piriander, *sapiens*, 10-11.
Pirovano (de) Ioannes, *potestas*, 271.
Pisana Blanca, *laudata*, 215.
Pisani Aloysius, *procurator*, 183.
Pisanus B., *praetor veron.*, 214.
Pisaurus Benedictus, *capitan.*, 225.
—— Io. Maria, *episc.*, 218-219.
Pitatis (de) Federicus, 214.
Pithianus Andreas. *Contractus*, 133-134 — *Opera*, 121, 125.
—— Bern. *vic. s. Danielis*, 135.
—— Conradus. *Investit.*, 133.
—— Franciscus, 134-135.
—— Gabriel, 127, 133-134.
—— Iacobus. *Investitura*, 133.
—— Ioannes. *Investitura*, 133.
—— —— Baptista, 134 — *Opera*, 119, 121, 126, 135, 138.
Pittacus, *laudatus*, 54.
Pius *pp. II*, 55, 90, 161, 222, 270, 297.
— — *IV. Horoscopus*, 110.
— — *V. Horoscopus*, 110.
Pius Albertus, *carpensis*, 268.
Pivardus Antonius, 200.
Pizolpassius Io., *amanuensis*, 278.
Pizzati Ioannes. *Epist. autogr.*, 256.
Placcius. *Anon. et pseudon.*, 55.
Placentinus Iacobus. *Opera*, 181-182.
Platina Barth. *Hist. Mant.*, 269-270.
Plato. *Opera*, 109, 201, 249 — *Eius vita*, 43, 54.
Plautus. *Eius elogium*, 54.
Plinius. *Opera*, 17, 27, 40-41, 70-71, 269-270.
Plutarchus. *Vitae*, 21, 43-46.
Poggius Florentinus. *Opera*, 4, 106, 187, 192, 215, 280.
Polani Bern., *locumten. Forijulii*, 126.
Polentonus Sicco, 42, 52, 149, 237.
Policraticus. *Nugae curialium*, 299.
Politianus Angelus, 53, 55, 210.
Pollio Trebell. *Vitae August.*, 47-48.
Polus Marcus. *Iter ad Orientem*, 294, 300.
Polybius. *Historiae*, 4, 21.
Pompeianus. *Epitaph. Virgilii*, 68.
Pompeius Cneus, 17, 35, 41, 44-45, 60, 64.
Pontanus Ioannes. *Opera*, 270.
—— Iovianus. *Academia*, 111.
—— Leonardus. *Carmina*, 145.
Ponte (de) Antonius. *Codex*, 261.
— — Laur. Ant. *Bibl.*, 191, 194.
— — Nicol., *dux Ven.*, 187, 194.
Pontremuli Blasius. *Epistola*, 119.
Popo, *patr. aquil.*, 125, 146.
Porcarinus Ioannes, 134.
Porcellius. *Opera*, 223.
Porcilleis (de) Artuicus, 131.
—— — Ascanius, 136.
—— — Biachinus, 131, 135.
—— — Fridericus, 134.
—— — Gabriel, 131.
—— — Silvius, 131.
Porcius Latro. *Eius elogium*, 54.
Porphyrius, 255.
Portenerius Io. Antonius, 136.
Portius Franciscus. *Carmina*, 145.
Portu (de) Matth., *arch. salern.*, 60.
Potitius (myth.), 58.
Potthast. *Wegweiser*, 81, 291.
Poulhez (de) Caiet. *Bibl. orient.*, 56.
Pozzo Marius. *Epistola*, 139.
Prampero (de) Celsus. *Feuda*, 140.
—— — Nicolaus, 132.
Prata (de), *comites*, 131.
— — Fridericus, 130.
— — Gabriel, 130.
— — Gerard. *Ad eum ep.*, 133.
— — Guecelletus, 131.

Prata (de) Guecellus, 131, 133.
— — Pileus, *episc. Paduae*,
— — Vecellettus. *Invest.*, 133.
— — Vecellus, 134.
Predelli Riccardus, 72.
Preti Hieronymus. *Epistola*, 113.
— Ludovicus. *Epist. autogr.*, 256.
Priolus Laurentius, 194, 206.
Priscianus, *grammaticus*, 54, 55, 70.
Probus Aemilius, 38.
— M. Valerius. *Abbreviat.*, 34.
Proca, *rex Albanorum*, 27, 40-41.
Procopius. *Historia Gothorum*, 106.
Proculus, 204.
Prosdocimus, *episcop. Paduae*, 231, 248, 255, 289.
Ptolemaeus Claudius, 54, 71, 297 — *Opera*, 5-6, 255.
Publicius Iacob. *Ars memoriae*, 119.
Publicola. *Eius vita*, 43.
Puteo (a) Iulius, 264.
Puteolanus Francisc. *Hist. Parmae*, 276-277.
Purliliis (de) ec. V. Porcileis ec.
Pyrgoteles Ioannes. *Carmina*, 145.
Pyrrhus, *rex*. *Ad eum epist.*, 11 — *Eius vita*, 43-44.
Pythagoras, 229 — *Eius elogium*, 54.

Quien (le) Mich. *De epochis*, 78-79.
Quintilianus. *Eius elogium*, 54.
Quintus Lucius, *curialis*, 13-14.
Quirinus Andreas. *Codex*, 23.
—— Angelus Maria, 175.
—— Benetus, 25.
—— Franciscus, 23.
—— Laurus, 296.
—— Marcus, 23, 156.
—— Paulus, 307.
—— Romeus, 91.

Radenis (de) Bernardinus, 119-120.
Ragonea (de) Odericus. *Testam.*, 134.
Raimundus, *domin. castri s. Ambrosii*, 36.
Rainerius, *comes Bovariae*, 227.
Rambaldis (de) Benvenutus. *Opera*, 26-27, 29-30, 42, 47.
Rambaldus Io. Antonius, 39.
Ramseye Guillelmus, 55.
Ramusius Paulus. *Opera*, 155, 181.
Randech (de) Marquardus, *patr. aquil.*, 124, 126, 138, 142.
Rangonus Thomas. *Testam.*, 219-220.
Ravannus de Verona, 306.
Ravennas Guido. *Cosmographia*, 299.
Raynaldus. *Annales*, 400.
Razzi Othobonus, *episcopus Paduae*, 231-232.
Recanatus Io. Bapt., 14, 280, 281.
Rechiadei Angelus. *Oratio*, 228.
Regulus Ioannes, *iurisconsultus*, 148.
Reutenfels Iacobus. *Res moscov.*, 293.
Rhodianus Ioannes, 73
Riarius Octavianus, 227.
Riccardus de Sancto Germano, *notarius*, 285.
Ricciardus de Strassoldo. V. Strassoldo ec.
Riccobaldus Ferrariensis. *Opera*, 83-85, 110, 278, 300.
—— Gervasius. *Opera*, 73.
Riceputi Philipp. *Illyr. sacrum*, 292.
Ricordanus, 248.
Rinaldi Odoricus. *Testamentum*, 134.
Rinutius Thessalus, *interpres*, 109.
Ripalta (de) Petrus. *Chronicon placentinum*, 279.
Robertis (de) Ugo, *episc. Pad.*, 232.
Robertus, *imper. constant.*, 92, 158.
—— *rex*, 105, 271.
Rodulphus II, *imperator*, 289.
—— IV, *archid. Austriae*, 152.
—— *dux Austriae*, 202.
Roffensis, *cardinalis*, *laudatus*, 55.
Rolandini Iacoba, 233.
Rolandinus. *Chronica*, 230-232, 248, 252.
Rollewink Warnerus. *Fascic. temp.* 111.
Romano (de) Albericus, 134, 232, 258.
—— — Ecelinus, 134, 232-233, 236, 239, 257-259, 262.
Rombelio Poggius, 39.
Romeus, *legista*, 299.
Romiti Marcus Antonius, 247.
Romulus, *rex*, 18, 35, 107 — *Eius vita*, 43.
Rosate (de) Albericus, 188.
Rosellus Antonius, *laudatus*, 217.
Rosimunda, *regina Langobard.*, 235.
Rosini. *Licaeum lateran.*, 261.
Rossetti Dominicus. *Opera*, 218.
Rossi Hieron. *Hist. Ravennae*, 236.
Rossius Ant. *Chronicon altinate*, 151.
Rottaler Willelmus, 288.
Rubeis (de) Balthassar, 261.
— — Bern. *episc. tarv.*, 245.
— — Flaminius. *Oratio*, 144.
— — Hieronymus, 261.
— — Ioann. Franc. Bern. Mar. *Opera*, 52-53, 79, 87, 115, 138-141, 143-144, 149, 261, 285.
— — Petrus, 260-261.
Rufinus, *aquil.*, *interpres*, 30-32.

Ruffus Acterius, 27.
— Christoph., *grammat.*, 135.
— Sextus. *Historia romana*, 16.
Ruinagia Bartholomaeus. *Codex*, 95.
Rulanus. *Origo rerum*. 299.
Rupertus, *princeps palatinus*, 307.
Ruscelli. *Uomini illustri*, 89.
Rusticianus, 294.
Ruvere (de) Fr. Mar., *dux Urb.*, 200.

Sabbadini (de) Colonius. *Insignia*, 69.
Sabellicus M. Antonius. *Opera*, 114, 116, 177, 184, 194, 224.
Sacchi Baptista Barthol. V. Platina.
Sacrobusco (de) Ioann. *Sphaera*, 261.
Sagorninus Io. *Chronicon*, 150, 198.
Sagundinus Nicol. *Epistolae*, 148-149.
Saibante. *Bibliotheca*, 264.
Sala (de) Albert. *Ad eum epist.*, 213.
— Aloysius, 132.
— (della) Anast. *Vitae philos.*, 55.
Salanus Hannibal, *consul*, 148.
Saliceto (de) Iac., *prof. Patavii*, 241.
Sallustius C. Crispus, 1, 72, 178 — *Opera*, 8-11.
Salmasius. *Opera*, 68.
Salvini Salvinus, 138.
Salvius Mich. Angelus, 2[illegible].
Samosatensis Lucianus. *Narrat.*, 145.
Samuel, *rabbi*. *Epistola*, 149.
Sancta Caecilia (de) Bartholom., 264.
— Maria (de) Angelus Gabriel, 256-259.
Sanctodaniele (de) Articus, 134.
—— — Franc. *Manumissio*, 134.
Sancto Germano (de) Riccardus, *notarius*, 285.
Sanctus Severinus, *cardin.*, 286.
Sannazarius Iacobus, *laudatus*, 55.
Sanseverinus Lucius, *archiep.*, 288.
Sansovinus Franc. *Opera*, 83, 191, 197, 296.
Santes Ioannes, 288.
Sanutus Aloysius. *Oratio*, 226.
—— Franciscus, *senator*, 59.
—— Leonardus, 59-60, 92.
—— Marcus, 305.
—— Marinus. *Opera*, 59, 92, 110-111, 177, 199, 268.
—— Petrus, *dux Ven.*, 172.
Sapho. *Eius elogium*, 54.
Sarayna Torellus. *Opera*, 264.
Sarisberiensis Ioannes. *Opera*, 53.
Sartorius Petrus, 136.
Saturnus (myth.), 59, 93, 261.
Saviolo Petrus, 251, 253.
Savergnano (de) Antonius, 116, 192.
Savorgnano (de) Elisabeth, 131.
—— — Frid., 125, 128, 131.
—— — Hector, 131.
—— — Hieron., 55, 178, 192.
—— — Marius, 145.
—— — Tristanus, 133, 135, 138, 142.
—— — Urbanus, 134.
Saxoferratus Bartolus, 107.
Saxus Andreas. *Carmina*, 145.
Sberti Bonaventura, 247.
Sbroiavacca (de) Io. Fr. *Consil.*, 137.
—— — Iul. *Consilium*, 135.
Sbruleus Stephanus. *Matrimon.*, 129.
Scaliger Albertus, 177, 181, 240.
—— Aymon V, 264.
—— Brunorus, *patr. aquil.*, 125.
—— Canis, 230, 236, 241, 271.
—— Ioseph. *Opera*, 58, 113.
—— Mastinus, 177, 181, 230, 264.
Scaligera Beatrix, 264.
Scaligeri, *princ.*, 153, 177, 181, 184.
Scanderbeg, 246.
Scarabello Nicolaus, 231.
Scarampus Ludovicus, *cardin.*, 210.
Scardeonius Bernard. *Hist. Patavii*, 237, 241-242, 245, 248.
Scarparia (de) Io. Ang., *interpres*, 45.
Schelhornius. *Opera*, 198.
Scherlius Christophorus. *Opera*, 291.
Scherschnik Leop. Ioannes, 49.
Schinella de Cucanea. *Diploma*, 132.
Schotti Iacobus de Pisis, 283.
— Sebastianus de Pisis, 283.
Scioppius. *Schedula autogr.*, 126.
Scipio Africanus, 11.
— Gneus. *Gens*, 26.
— Publius. *Gens*, 26.
Scledo Franciscus, *laudatus*, 217.
Scotti Ioannes, *laudatus*, 55.
Scotus. *Itinerario di Padova*, 246.
Scribonius Largus. *Opera*, 73.
Scriverius Petrus. *Codex*, 84.
Scroffa (e) Antonius, 29.
— — Bernardinus. *Codex*, 29.
Sedulius, 70.
Senecae tres, 53-54, 149.
Septimius, *interpres*, 1, 19.
Sequester Vibius. *Opera*, 73.
—— Virgilianus. *Opera*, 73.
Sertorius Q. *Eius vita*, 43-44.
Servadeus Tergestinus, 136.
Servideis (de) Guillelmus, 264.
Servius. *In Virgilium*, 58, 270.
Sfortia Fabius. *Carmina*, 145.
— Franciscus, *dux Mediol.*, 184. 204, 233, 273.
— Galeatius, 202.

Sfortia Hannibal. *Vita*, 223.
— Ioannes Galeatius, 202.
— Ludovicus, 277.
Sidonius. *Carmina*, 39-42.
Sigifredus, *episc. cenetensis*, 131.
Sigismundus, *imperator*, 35-36, 125, 241, 288.
—— *dux Austriae*, 202-203.
Sigonius Carolus. *Opera*, 126, 256.
Silvanus, *fil. Bonitii. Eius vita*, 49.
Silvester Dominicus, *notarius*, 300.
—— *pontifex*, 305.
Silvius de Porcilleis, 131.
Simeon de Archiaco, *cardinalis*, 87.
— *ex tribu Iuda*, 78.
Simonides. *Eius elogium*, 54.
Sixtus *pp. IV*, 90 — *Bullae*, 161, 164, 166.
Smeregus Nic. *Hist. Vic.*, 256-257.
Socrates, 27 — *Vita*, 54, 109.
Solinus Iulius, 299 — *Opera*, 67-69.
Solon, *sapiens*, 10-11, 210 — *Eius gesta*, 43, 54.
Sophia de Villalta. *Matrimon.*, 129.
Sopranius Raphael. *Historia*, 37.
Sozomenus, *pistoriens. Historia*, 76.
Spartianus Aelius. *Vitae Augustt.*, 47.
Spata (de) Bartholom. *Codex*, 10.
Spatarinus Nicolaus, *pleban. Glemonae*, 134.
Spatiarus Caspar, *amanuensis*, 248.
Spazzarini Io. Dominic. *Res venetae*, 184-185, 191-192.
Spegnembergo (de) Berchtoldus, 132.
—— — *dynastae. Ad eos epist.*, 132.
—— — Henricus, 132.
—— — Walterpertoldus, 132.
Spilimbergensis Io. *Opera*, 144, 146.
Spinola Franc., *praef. classis*, 281.
Spreti Camillus, *ravennas*, 220, 268.
— Desiderius, *ravennas*, 268.
Squadroni Laurentius. *Codex*, 73.
Squarana Elisabeth, 127.
Stainerus Conradus. *Consilium*, 135.
Stella Antonius. *Vita Iustin.*, 46-47.
— Ludovicus, *amanuensis*, 92.
— (della) Bonifacius, 262.
Stenus Michael, *dux Ven.*, 130, 164.
Stephanus (s.) de Martelaco, 54.
Stesicorus. *Eius elogium*, 54.
Stevere (van) Aug. *Mythologi*, 57-58.
Storiades Barth., *praetor Veron.*, 214.
Strabo. *De situ orbis*, 4-5 — *Eius elogium*, 54.
Straccis (de) Andreas, 137.
—— — Venuta, 137.
Strassoldo (de) Fr. *Consilium*, 137.
—— — Nicol. Mar., 118-119.
—— — Riccardus. *Ad eum epist.*, 117, 128.
—— — Ricciardus, 132.
—— — Soldonerius, 132.
Strzebski. V. Martinus Polonus.
Sumaquensis Laurent. *Epist.*, 119.
Superantius Iac. *Autogr. Guarini*, 5.
Surichievich Thomas, *archiep. sibenicensis.*, 283.
Susanna Marquardus. *Consilia*. 135.
—— Odoricus. *Lucifer*, 115, 138, 142.
Suzaria (de) Guido. *Summa*, 255.
Svaierus Amedaeus. *Bibliotheca*, 162, 181, 183, 223.
Svetonius Lenis, 42.
—— C. Tranquillus. *Opera*, 7, 8, 35, 39-42 — *Eius elogium*, 54.
Sybilla Aegyptiaca, 75.
— Chimeria, 57, 75.
— Cumana, 57, 75-76.
— Cyrmica, 76.
— Delphica, 57, 75-76.
— Egnippe, 57.
— Erithraea, 57, 75-76.
— Europaea, 57, 75.
— Hellespontica, 57, 75-76.
— Lybica, 57, 75-76.
— Persica, 57, 75-76.
— Phrigia. 57, 75-76.
— Samia, 57, 75-76.
— Tyburtina, 57, 75-76.
Sylla. *Eius vita*, 44.

Tacitus Cornelius. *Opera*, 21, 41, 114, 290 — *Eius elogium*, 54.
Tafuri Lucretius. *Opera*, 229, 261.
Tales, *philosophus*, 88.
Tantalus (myth.), 58.
Tanus de Sanctovito. *Matrimon.*, 130.
Tarponus Hannib. *Ad eum epist.*, 119.
Tarsus Tribus Iulius, 33.
Tartarottus Hieron., 83, 152 — *Opera*, 41, 162.
Tassus Torquatus, *laudatus*, 55.
Tealdo Girolamo, 118.
Tech (de) Ludovicus, *patr. aquil.*, 117, 125, 127, 142, 147.
Temanza Thomas. *Iconogr. Ven.*, 79.
Terentius, 255.
Terranova Io. Dominicus, 286.
Tertius Iacobus, 216.
— Ioannes Maria, 273.
— Nicolaus, 39.
Tertullianus, 54, 126.
Thaddaeus, *notarius. Versus*, 258.

Thales, *sapiens*, 10-11, 55.
Thebaldaeus Ant. *Liber aug.*, 47-48.
Thebaldus Thomas, 39.
Thecla (s.). *Acta*, 122.
Themistocles. *Eius vita*, 43.
Theobaldus, *comes cretensis*, 161.
Theodoretus. *Eius elogium*, 54.
Theodoricus de Niem, 100.
Theodosius, *imperator*, 40, 49, 70.
Theophrastus. *Eius elogium*, 54.
Theospita, *martyr*, 119.
Theospitus, *martyr*, 119.
Thesauris (de) Thesaur. *Opera*, 286.
Theupulus Baiamonte, 154, 156, 159, 166.
—— Iac. *dux Ven.*, 91, 138, 307.
—— Laurent., *dux Ven.*, 176.
—— Ludov. *Ad eum epist.*, 119.
Theseus. *Eius vita*, 43-44.
Thobertus, *episc. ianuensis*, 231.
Thomas (s.) *apostolus*, 159-161, 220.
—— — Aquinas, 87, 197, 255.
—— G., *martyr. Doc.*, 306-307.
Thomasius de Prodolono. *Matrimon.*, 129.
Thomeis (de) Nicola, *amanuensis*, 35.
Thuanus Iac. Aug. *Historia*, 113.
—— *restitutus*, 113.
Thucydides. *Historia*, 2-3 — *Eius elogium*, 54.
Tiberius, *imperator*, 12, 22, 43, 49.
Timoleon. *Vita*, 38-39, 43-44.
Tingi (de) Bensignorius. *Consil.*, 136.
Tintus. *Historia Veronae*, 236.
Tiphernas, *interpres*, 5.
Tobias, *sponsa*, 215.
Tomasinus Iac. Philippus. *Biblioth. patav.*, 83, 185, 215, 233, 244, 247-248.
Toninus Andreas. *Transactio*, 32.
Torellus Guido, 39.
Torsius Iacobinus, *cardin.*, 32, 129, 132.
Torso (del) Nicolaus, 129-130.
Tortellius Ioannes. *Opera*, 270.
Totila, *rex*, 105.
Tradonicus Petrus, *dux Venet.*, 172.
Traianus, *imperator*. *Eius vita*, 40.
Transchedini Franc. *Elogia*, 277.
Trapezuntius Georg., *prof. Pad.*, 255.
Trasybulus, 275.
Trinciis (de) Agnes. *Concordium*, 153.
— — Conr. *Cuncordium*, 153.
Trithemius, *laudatus*, 55.
Tritonius M. Ant. *Carmina*, 155.
Trivisanus Aloysius, 2.
—— Benedictus, *orator apud Turcas*, 115.
Trivisanus Iac., *praetor Veron.*, 214.
—— M. Ant., *dux Ven.*, 215.
—— Zacharias, *orator*, 207.
Trivulcius, 39.
Trogus Pompeius. *Historiae*, 20.
Tronus Nicolaus, *dux Ven.*, 197.
Tubero Ludov. *Comment.*, 292-293.
— Q. Aelius, 3.
Tudertinus Antonius, *interpres*, 45.
Turba Petrus. *Testamentum*, 129.
Turonus. *Vita Io. de Columna*, 53.
Turre (a) Fr. Phoebus. *Epist.*, 128.
— — Gasto, *patr. aquil.*, 137.
— — Laur., *canon. civil.*, 147.
— — Ludov., *patr. aquil.*, 134.
— — Michael, *episc. cenet.*, 144.
— — Nicolaus, 136.
— — Paganus, *episc. patav. et aquil.*, 108, 131, 231-232.
— — Philippus. *Consilia*, 122- *Eius mors*, 145.
— — Raymundus, *patr. aquil.*, 117, 128, 131, 133.
— — Vincent. *Investitura*, 131.
Turrisanus Antonius. *Opera*, 263.
Tursellinus Horatius. *Hist.*, 113-114.
Tyriaca Benedictus. *Nuptiae*, 253.
Tzschuchius, 93.

Ugo Philippus, *praetor*, 268.
Ulricus de Cucanea. V. Cucanea.
Ultrabrentam. *Aedificatio Pat.*, 233.
Ultramontanus Helias, *ep. Pat.*, 232.
—— Raym., *ep. Pat.*, 232.
Urbanus *pp. III*, 82.
—— — *VI.* 260.
—— — *VIII*, 55.
Urseanus, *episcopus*, 56.
Urseolus Dominicus, *dux Ven.*, 172.
—— Otho, *dux ven.*, 80.
Ursinia Lavinia, *laudata*, 200.
Ursinus Ildebrandinus, *comes Petiliani*, 189-190.
—— Iordanus, *card.*, 297, 300.
—— Paulus, Iordanus, 290.
Ursius III, *dux Ven.*, 170.
— Ypatus, 171-172.

Vagentibus (de) Thomas, *notar.*, 262.
Valens, *imper.*, 41 — *Eius vita*, 49.
Valentinianus, *imper.*, 11, 16, 18, 41.
—— Flavius, 49, 267.
Valentinis (de) Nicol. *Consilium*, 136.
Valentinus, *dux Britanniae*, 258.
Valerius Asiaticus, *consul*, 21.
—— Augustinus, *cardinalis*, 212. 217—*Opera*, 22-30, 175, 205-206.
—— Iulius, *interpres*, 63.

Valerius Maximus, 53 — *Opera*, 110.
Valla Laurentius, *interpres*, 2.
Valory, *marchio*, 218.
Valvasonus Iacobus. *Opera*, 117-118, 120, 128.
—— Weichardus. *Histor. Carniolae*, 124.
Vander Milen Cornelius, 304.
Vanini Nicolaus, *cancellarius*, 140.
Vanzi Petrus. *Protogiornale*, 239.
Varese Ascanius, *abbas lateran.*, 45, 52, 102.
Variantes de Percoto. V. Percoto.
Varmo (de) Asquinus, 134.
— — Tristanus, 134.
Varro, 24, 299.
Varronianus Caesar. *Eius vita*, 49.
Vebehardus. V. Gebehardus.
Vecelletus de Prata. *Investitura*, 131.
Vecellius Vecellus. *Oratio*, 147.
Velatinus Christophorus, 39.
Velius Ursinus. *Carmina*, 50.
Velserus Marcus, *impressor*, 248.
Velsianus, 33.
Venceslaus, *imp.*, 42—*Eius vita*, 47.
—— *rex*, 133, 261.
Venerius Antonius, *dux Venet.*, 125, 132, 155, 161, 164, 166, 209.
—— Fr., *locumt. Foriiulii*, 121.
—— Sebastianus, *dux Ven.*, 208.
Venzo Caietanus, *aeris sculptor*, 255.
Verantius Faustus, *ep. chanad.*, 289.
Verci Io. Bapt., 266 — *Opera*, 182.
Vergerius Petrus Paulus, 184 — *Opera*, 146, 149, 195, 222, 250.
Vetranio Caesar. *Eius vita*, 49.
Vicecomes Azo. *Gesta*, 271.
—— Barnabos, 76, 271.
—— Franciscus, 216.
—— Galeatius, 76, 184 — *Gesta*, 271, 279.
—— —— Maria, 276.
—— Ioannes, *archiep. Mediol. Gesta*, 271.
—— Io. Galeatius, 103, 261 — *Gesta*, 272-273.
—— Luchinus. *Gesta*, 271.
—— Matthaeus. *Gesta*, 271.
—— Olegianus. *Gesta*, 271.
—— Otho. *Gesta*. 61, 271.
—— Philipp. Maria, 103, 184 — *Gesta*, 272.
Vicecomitissa Catherina, *laudata*, 51.
Vicedominis (de) Simon, *prior*, 129.
Vicentino Arnaldo, *interpres*, 259.
Victor Aurelius. *Imperatores*, 40-41.
— P. *Regiones urbis*. 34-35.
Victoria (de) Carolus, 222.
Victorinus Feltrensis. *Opera*, 270 — *Eius mors*, 187-188.
Victorius Petrus, *laudatus*, 55.
Vidotis (de) Rambaldus. *Sent.*, 134.
Virgilius (s.). *Acta*, 123.
—— *pontifex*, 106.
Vignonus Hector, 220.
—— Ioannes, *notarius*, 220.
Villalta (de) Henricus, 134.
Villanus Ioannes. *Opera*, 248.
—— Philippus, 300.
Villharduinus Gotthofredus. *Opp.*, 81.
Vincentius Bellovacensis, 270, 300.
Virgilius Maro, 3, 299 — *Opera*, 270 — *Laudes*, 54, 68.
Viscontus Ubertinus, *praetor*, 262.
Visiani (de) Robertus, *editor*, 262.
Vitalianus, 278.
Vitalibus (de) Bernard.. *impress.*, 226.
Vitalis. *Epitaphium Virgilii*, 68.
— Michael, *dux Ven.*, 161.
Vitoldus, *princeps Lituaniae*, 100.
Vives Ludovicus, *laudatus*, 55.
Vivianus, *amanuensis*, 9.
Vladislaus, *rex*, 49, 185-186, 199.
Vlug Beigus, 56.
Volaterranus Raphael. *Opera*, 72.
Volricus, *dux Carinthiae*, 138.
Vopiscus Flavius. *Vitae August.*, 47.
Voragine (de) Iac. *Vitae Ss.*, 300.
Vossius Gerard. *Hist. lat.*, 55, 83, 302.
Vuannus Antonius, 136.
—— Michael, 136.
Vulpiensis Io. Bapt. *Opera*, 226-227.
—— Thaddaeus, *capitan. Ven.*, 226-227.
Vulpius Io. Antonius, 227.

Waitz G. *Monumenta germ.*, 81, 291.
Walpurges III (s.). *Acta*, 123.
Walterpertoldus de Spegnembergo. V. Spegnembergo ec.
Wariendus, 134.
Weicardo Giovanni. *Storia*, 121.
Wesselingius Petrus. *Itinerar. Antonini*, 69.
Wion Arnaldus. *Lignum vitae*, 197.
Wirsung Marcus, 186.
Wolcherus, *patr. aquil.*, 124, 138, 142.

Ydomeneus, 1, 19.
Yomanius. *Epitaphium Virgilii*, 68.

Xenophon, 288.

Zabarella Iacobus. *Codices*, 51, 69, 109 — *Insignia*, 39, 57.
Zaccaria. *Iter italicum*, 249.

Zadkiel, *italicum*, 180-181.
Zambertus Bartholomaeus, 140.
Zamoreis (de) Gabrius. *Carmina*, 61.
Zanetti Hieronymus. *Bibl. ven.*, 23, 81, 85, 150-151.
Zanottus Antonius, *pictor*, 255.
Zavoreus Domin. *Res dalmat.*, 289.
Zegliaco (de) Ricciardus. *Invest.*, 103.
Zeno, *episc. veron.*, 88 — *Acta*, 123.
— Apostolus, 83, 217, 224, 241, 243-244, 273, 278, 281 — *Opera*, 44, 55, 176, 178-179, 191, 210, 259, 284 — *Biblioth.*, 73, 107, 150, 153-154, 162-163, 167, 175, 283.
Zeno Carolus, *laudatus*, 213, 222.
— Iacobus, *episcopus*, 222.
— Marin., *potest. constant.*, 158.
— Petrus Cathar., 189, 210, 217.
— Raynerius, *dux Ven.*, 159-160, 169-170.
Zentilli Aloysius, *curio*, 54.
Ziani Petrus, *dux Ven.*, 157, 306-307.
— Sebastianus, *dux Venet.*, 171.
Zonara. *Eius elogium*, 54.
Zonus Ioannes, *legatus ven.*, 304.
Zopetti Dom. *Musaeum urbic.*, 181.
Zorzi Mich. Aug., *a biblioth.*, 189.
Zuvolonius Mundus, 257.

II.

INDEX RERUM.

Academia *Pontoniana*, 111.
Achrosticon, 20.
Acta *Sanctorum*, 118, 122-123.
Anagrammata, 229.
Anecdota *foroiuliensia*, 139.
—— *veneta*, 146.
Annales *atri*, 116.
—— *Hungariae*, 292.
—— *veneti*, 90, 152, 155-156, 194-195.
Antiquitates, 146-147.
Apologi, 66.
Aquaeductus, 19.
Aquae *sulphureae*. 146.
Arbores *genealogicae*, 95.
Archivium *ven. s. Iuliani*, 220.
—— *procuratorum*, 177.
Arx *Feliciana Veronae*, 209.
Astrologia, 6. 261.
Avvocatiae, 131.

Baptisterium *civitatense*, 122.
Bellum *africanum*, 6, 8, 112.
— *alexandrinum*, 6-8.
— *atheniense*, 3.
— *cameracense*, 211.
— *carrariense*, 177-178, 184.
— *catilinarium*, 8-11
— *constantinopolitanum*, 181.
— *ferrariense*, 59, 184, 191.
— *foroiuliense*, 115, 192-193.
— *gallicum*, 6-8, 112, 187-188, 271, 290.
— *germanicum*, 185.
— *hetruscum*, 189-190.
— *hispanense*, 6, 8.
— *hunnicum*, 115.
— *italicum*, 105, 111.
— *iugurthinum*, 8-11.
— *longobardicum*, 115.
— *lucanum*, 280-281.
— *macedonicum*, 16.
— *peloponnesiacum*, 3, 209.
— *punicum*, 13.
— *rhethicum*, 194.
Bellum *romanum*, 6, 8, 35, 60, 185.
— *scaligerianum*, 181-183.
— *troianum*, 1, 19, 33-36, 62, 234.
— *turcicum*, 115.
— *venetum in Mediolan.*, 46.
Bibliotheca *brixiana Soc. Iesu*, 249.
—— *civil. s. Dominici*, 145.
—— *coenobii Cassinens.*, 286.
—— *estensis*, 74, 276, 279.
—— *florent. Carmel.*, 76, 90.
—— — *Medic.*, 293-294.
—— *guelpherbitana*, 84.
—— *hafnensis*, 302.
—— *iustinop. s. Domin.*, 148.
—— *mediol. Ambrosiana*, 42, 142, 154, 162-163, 230, 257, 272-273.
—— — *Romana*, 36, 93.
—— *orientalis*, 56.
—— *oxon. Bodleiana*, 14, 124.
—— *parisien. Colbert.*, 83, 86.
—— —— *Nationalis*, 66, 231, 274.
—— —— *Regia*, 96, 167, 231.
—— *parmensis*, 76.
—— *patavina*, 83, 241, 243, 247-248.
—— —— *Cathedr.*, 29.
—— —— *Eremit.*, 207.
—— —— *Ficheti Io. B.*, 243.
—— —— *Gymnasii*, 31, 51, 57, 69, 109.
—— —— *s. Ioannis in Viridario*, 28, 30-32, 36, 43, 45, 52, 69, 73-74, 102, 105, 183, 294.
—— —— *Municip.*, 241.
—— —— *Polonor.*, 63.
—— *ratisbonensis*, 198.
—— *romana Barber.*, 52-53.
—— —— *Vatic.*, 34, 116, 154, 156, 285.
—— *Sanctidanielis*, 139.
—— *urbinas*, 150.
—— *veneta*, 91.

Bibliotheca *veneta Cappucin.*, 221.
—— — *Cicogna*, 150.
—— — *Contarena*, 191.
—— — *Dominicanorum*, 149, 244.
—— — *Farsetti*, 263.
—— — *Fuscarena*, 223.
—— — *s. Geor.*, 167, 179.
—— — *Grimani*, 124.
—— — *ss. Io. et Pauli*, 5, 88, 157.
—— — *s. Marci*, 20, 25, 81, 85, 109, 150. 152, 162, 182-183, 193, 249, 292.
—— — *s. Michaelis de Muriano*, 180, 301.
—— — *Naniana*, 206.
—— — *da Ponte*, 191, 194.
—— — *Rangoni*, 220-221.
—— — *seminarii*, 151.
—— — *Somaschensium*, 154, 191, 193.
—— — *Svaieri*. 223.
—— — *Zeni*, 150, 156, 176, 273. 283.
—— *veron. Saibante*, 105, 264.
—— *vindobon. Palatina*, 180.
Breviarium *historicum*, 173-174.
Bucephalus *Alexandri M.*, 63.
Bullae *pontificum*, 130, 144, 158, 160-161, 164, 166, 200.

Calendaria, 122.
Capitancatus *Foriiulii*, 138.
Capitulum *civitatense*, 141.
—— *zagabriense*, 292.
Carrocium *Patavinorum*, 232.
Castra *divendita*. 129, 133-134.
Catalogus *vetus librorum*, 254.
Characteres *langobardici*, 285-286.
Chorographia *terrae sanctae*, 295.
Chronica, 75-76, 81-83, 90-91, 95, 97-102, 126, 138, 230-232, 234, 236, 240.
—— *abbreviata*, 182.
—— *civitatensia*, 142.
—— *foroiuliensia*, 143.
—— *iadertina*, 183.
—— *patavina*, 159.
—— *Placentiae*, 278-279.
—— *pisana*, 283.
—— *Ravennae*, 268.
—— *romana*, 93.
—— *Tarvisii*, 265.
—— *veneta*, 91, 139, 150-160, 161-172, 175-177, 197-198.
—— *vicentina*, 256-261.
Chronicon *altinate*, 151.
—— *aquileiense*, 124, 127, 142.
—— *bellunense*, 266-267.
—— *gradense*, 151, 198.
—— *universale*, 81-82, 85.
Chronologia, 79.
—— *Italiae*, 180.
Clades *turriana*, 116.
— *varnensis*, 186.
Classis *anglicana*, 308.
Codex *Bertollianus*, 238.
— *Burchielati*, 245.
— *Chigianus*, 117.
— *Colbertinus*, 167.
— *Contarinianus*, 157.
— *Estensis*, 152, 230, 232.
— *Evangelii s. Marci*, 123-124.
— *Grimani*, 115.
— *Laudensis*, 14.
— *Lucensis*, 282-284.
— *s. Mich. de Muriano*, 155-156, 162, 168.
— *Parisiensis*, 167.
— *Recanatianus*, 14.
— *Remensis*, 86.
— *Vaticanus*, 98.
Codices *Evangeliorum*, 122.
— *Foroiulienses*, 144.
— *Guarneriani*, 139.
— *Maniacorenses*, 143.
— *Pithiani*, 140.
Coemeterium *s. Gerardi Lemovicensis*, 86.
Coenobia *abrogata*, 149.
Coenobium *Benedictinorum*, 293.
—— *Praedicatorum*, 87.
—— *aquileiense monial.*, 125.
—— *patavinum. s. Io. in Viridario*, 84, 102-103, 105, 294.
—— — *s. Iustinae*, 12.
—— — *s. Mar. de Avantio*, 244.
—— *pissiacense*, 87.
—— *ravennat. s. Vitalis*, 253.
—— *venet. s. Dominici*, 149.
—— — *s. Georgii maioris*, 159, 184.
—— — — *ab alga*, 244.
—— — *s. Gregorii*, 197.
—— — *ss. Io. et Pauli*, 22.
—— — *Minorum*, 156.
—— — *Somaschense*, 193.
—— *veron. s. Mariae in organis*, 264.
—— — *s. Zenonis*, 264.
—— *vicent. s. Bartholom.*, 26.
—— — *s. Petri*, 257.
Collegium *Campion*, 250-251.

Collegium *iurisper. Mediol.*, 274.
—— *nobilium Tarvisii*, 266.
—— *tornacense*, 250-251.
Concilium *aquileiense*, 141.
—— *gradense*, 122.
—— *lugdunense*, 295.
Conclave *Pauli pp. V* 290.
Congregatio *b. Iacobi Salomonii*, 283.
Coniuratio *Catilinae*, 8-11.
—— *Teupoli Baiamontis*, 154, 156, 159, 166.
Consilia, 129, 133, 135-137.
Consuetudines *orientales*, 294-295.
Corographia 67, 70, 105.
Coronatio *Caroli V*, 200.
Cosmographia, 5-6, 66-67, 70, 92.

Dapiferatus *aquileiensis*, 123.
Dicta et facta *Alphonsi regis*, 288.
—— *Romanorum*, 22-30.
Diplomata, 130, 132-133, 140, 159-160, 221, 229.
Diplomatarium *Portusnaon.*, 149.
Dominium *venet. in Hadriat.*, 120.
Domus *Altan*, 129, 134.
— *Arvernia*, 132.
— *Cavalli*, 290.
— *Contarini*, 190-191.
— *Turriana*, 128, 132-133, 135.
— *Pisaura*, 155.
Donationes, 129, 131, 135-136, 142, 305.

Ecclesia *aquileiensis*, 140, 197.
— *Candide*, 306.
— *civitatensis*, 141.
— *lubensis*, 99.
— *mediolanensis*, 273.
— *polensis*, 140.
— *s. Mariae de Rive*,
— *ravennatensis*. 84.
— *strigoniensis*, 3.
— *torcellana*, 169.
— *vratislaviensis*, 101.
Ecclesiae *romanae*, 34. 84, 125.
— *utinenses*, 125, 128, 131.
— *venetae*, 20, 54, 80, 90, 159-160, 163, 165-166, 168-169, 210, 228, 239.
Epigrammata, 200, 226, 268-70.
Epithalamia, 214-215.
Epitaphia, 68-69, 121, 124, 172, 184, 209-210, 216.
Exarcatus *Italiae*, 267.
Excidium *Carrariensium*, 247.
—— *Troiae*, 1, 35-36, 60, 62.
Expugnatio *Megghes*, 201.

Factio *Ghibellinorum*, 107.
— *Guelphorum*, 107.
Familia *Ailini*, 143.
— *Arcoloniana*, 134.
— *Arponis*, 265-266.
— *Asburgi. Insignia*, 128.
— *Asquini*, 134.
— *Atavanti*, 270.
— *Beccatellorum*, 288.
— *Bertolini*, 134.
— *Brandis*, 134.
— *de Bulzi*, 286.
— *Calabusa*, 286.
— *de Capitibuslistae*, 241.
— *Carga*, 119.
— *Carrariensis*, 249-250.
— *Carrigera*. V. *Carrariensis*.
— *de Cergneo*, 135.
— *Cilia. Insignia*, 128.
— *Clara*, 134.
— *Contarena*, 194.
— *de Coricio*, 119.
— *Foscara*, 228.
— *Fracanzania*, 231.
— *Francischinorum*, 135.
— *Gonzaga*, 270.
— *Goritiae. Insignia*, 128.
— *Malacrida*, 135.
— *de Maniaco*, 135.
— *Mantica*, 134.
— *Manzoni. Insignia*, 128.
— *Maura*, 210.
— *de Montegnaco*, 134.
— *Mozi*, 134.
— *Pedretti*, 134.
— *de Porcilleis*, 134.
— — *Prampero*, 135.
— *Pucello*, 286.
— *Rabatta. Historia*, 128.
— *Ricchieri*, 135.
— *de Rubeis*, 260-261.
— *Sancti Bonifacii*, 257.
— — *Severini*, 286.
— *de Sbroiavacca*, 134.
— *Scardeonia*, 241.
— *Scleda*, 217.
— *Strassoldo*, 117.
— *Thobertina*, 231.
— *Transalgarda*, 240-241.
— *Trissina*, 217.
— *Turba*, 134.
— *Turriana*, 117, 128.
— *Urbini ducum*, 135.
— *de Varmo*, 134.
— *Vera*, 260.
Familiae *bononienses*, 139.
— *civitatenses*, 116, 140.
— *florentinae*, 139.

Familiae *foroiulienses*, 139.
— *ianuenses*, 139.
— *italae*, 109.
— *mediolanenses*, 274.
— *patavin.*, 239-240, 245, 254.
— *senenses*, 139.
— *tarvisinae*, 265-266.
— *utinenses*, 118, 126, 128.
— *venetae*, 139, 171-173.
— *veronenses*, 262-263.
— *vicentinae*, 259.
Feuda, 124-126, 138, 147, 157-158.
Fraternitates, 123, 136.

Gastaldia *Anguillariae donata*, 251.
Genealogiae, 72, 131.
Geographia, 67, 71-74.
Gesta *Eccelini*, 262.
— *Mediolani ducum*, 271-272.
— *patriarch. aquil.*, 124.
— *Trevirorum*, 291.
— *Turcarum*, 296.
— *Venetorum*, 174.
— *et dicta insignia*, 89.
— *militaria*, 226-227.
Grammmatica, 11, 92.
Guccita *s. Euphemiae Veronae*, 36.
Gymnasium *patavinum*, 63, 69, 137, 210, 216-217, 241, 251-255, 275.
—— *pisanum*, 282, 290.

Hastiludium *Vicentiae*, 259.
Historia *anglicana*, 69.
— *Bergomi*, 274.
— *Bononiae*, 268.
— *Carniolae*, 124.
— *Comi*, 274.
— *Dalmatiae*, 289.
— *Florentiae*, 280.
— *foroiuliensis*, 143.
— *Ianuae*, 284.
— *imperatorum*, 84, 94-96.
— *Mantuae*, 269.
— *Mediolani*, 271-272.
— *miscella*, 41-42.
— *moscovitica*, 293.
— *Parmae*, 276-277.
— *pontificum*, 84-85, 93-96, 110.
— *romana*, 11-30, 33-36, 41.
— *Salerni*, 285.
— *Senarum*, 283.
— *veneta*, 177-180, 184, 193, 208-209.
Hymnarius *aquileiensis*, 122.

Iconographia, 79-80.
Imagines, 50.
Incendium *Patavii*, 238.
Incendium *Veronae*, 262.
Incursiones *Turcarum in Forumiulii*, 120.
Indulgentiae, 123, 161, 166, 169.
Inscriptiones, 12, 119-122, 125, 139, 144, 165, 209, 227-228.
Insignia *gentium*, 4, 5, 7, 128.
— *ducum venetorum*, 208-209, 211, 223.
— *equit. armellini*, 286-287.
— *familiarum patav.*, 239, 245.
— *Bessarionis*, 7-8, 13, 15-16, 19, 33, 38, 40.
— *Carrariensium*, 247.
— *Cavanis Nicolai*, 229.
— *gentis Colleoniae*, 225.
— *Foscari Franc. ducis*, 225.
— *gentis Gritti*, 49.
— *Lapri Aemiliani*, 121.
— *Lauredani Leon.*, 186, 211.
— *Marchanovae Io.*, 4, 28, 294.
— *gentis Recanatae*, 280.
— — *de Rubeis*, 261.
— *Sabbatinis (de) Colonii*, 69.
— *domus suevae*, 69.
— *gentis Zabarellae*, 39, 57.
Investiturae, 129-131, 133.
Iter *principis Ruperti*, 307.
Iter *terrae sanctae*, 295.
Itinera *Poli Marci*, 294.
Itinerarium *Antonini*, 69.

Liber *albus*, 306.
— *augustalis*, 42, 47-48.
— *pactorum*, 71-72, 306.
Lingua *foroiuliensis*, 139.
Lucifer *aquileiensis*, 115, 138, 142.
Ludi *patavini*, 234.
— *tarvisini*, 159-160.
Ludus *scaccorum*, 55.

Manumissiones, 127, 133-134.
Mirabilia *mundi*, 66-68.
—— *Romae*, 33-35.
Monumenta *Cretae*, 305-307.
Musaeum *Ferro M. Antonii*, 62.
—— *ven. urbicum*, 150, 181.
Mythologia, 54-65.

Notae *Romanorum*, 34.
Necrologica, 122-123.
Necrologicum *silesianum*, 99.
Notae *Romanorum*, 34.
Nummi, 50.
— *tarvisini*, 134.
— *veneti*, 139.

Obsidio *Aquileiae*, 243.

Obsidio *Iaderae*, 183.
Orationes, 120-121, 141, 146, 186-187, 195, 200, 210-219, 273, 286, 288.
Ordo *Alamannorum*, 80.
— *Carmelitarum*, 80.
— *Cluniacensis*, 80.
— *Eremitarum s. Augustini*, 28.
— *Hospitalariorum*, 80.
— *Minorum*, 80.
— *Praedicatorum*, 86-87.
— *Praemonstratensium*, 80.
— *Templi*, 80.
— *de Valle scholarum*, 80.

Pacta *conventa*, 91, 161, 202.
Pantheon *Gotifredi*, 82.
Parlamenta, 116-117, 125-126, 138.
Pestis, 192.
— *Italiae*, 240, 279.
— *Venet.*, 176.
Picturae, 173, 175, 223, 261.
— *codicum*, 1-5, 7-10, 13-19, 24, 27, 30-33, 35, 39-40, 42, 47, 60, 66, 68, 109, 155, 252, 274, 280, 286-287, 297, 305.
Poematia, 54, 245-246.
Pomarium *Riccobaldi*, 54.
Pons *vetus Pisarum*, 283.
— *s. Michaelis Vicentiae*, 260.
Pretium *codicum*, 22-23, 103.
Prioratus *s. Ioannis de Cusano*, 129.

Redditus *patriarch. aquil.*, 121.
Respublica *norica*, 291.
Rura *Francisca*, 34.

Sacramentarium *Gregorianum*, 122.
Sacrarium *civitatense*, 122.
Saturnalia *Macrobii*, 25.
Schola *salernitana*, 166.
Seminarium *patavinum*, 253 — *Codex*, 227.
Sigilla, 138, 247.
Siglae, 62.
Situs *orbis*, 67-69.
Statua *equestris Colleonii*, 225.
— — *Vulpiensis*, 229.
Statuta, 131.
— *s. Ant. de Padua*, 251, 253.
— *collegii artistarum*, 253.
— — *tornacens.*, 250-251.
— *s. Georgii de perticis*, 253.
— *palatii Ravennae*, 221.
— *tarvisina*, 266.
— *vicentina*, 215.
Strata *Francisca*, 34.
Synodus *aquileiensis*, 123, 127.

Tabulae *lunares*, 166.
Tabularia, 161, 165.
Tabularium *civitat.*, 116, 141-142.
— *Venetiarum*, 276, 302.
— *vindobonense*, 112.
Templum *Dianae*, 34.
Terraemotus *Veronae*, 299.
Testamenta, 125, 128-130, 134-135, 137, 219-221, 224-225, 236, 261.

Vita *Alphonsi, regis Aragoniae*, 288.
— *Bartholini Zenobii*, 282.
— *b. Beatricis Estensis*, 247.
— *s. Bellini*, 290.
— *Bessarionis, cardin.*, 218.
— *Caroli Magni*, 292.
— *s. Danielis*, 289.
— *s. Fidentii*, 290.
— *s. Fortunati*, 290.
— *s. Hermacorae*, 290.
— *b. Hieronymi*, 245.
— *C. Iulii Caesaris*, 8.
— *s. Iustinae*, 289.
— *Iustiniani Leonardi*, 21.
— *s. Maximi*, 289.
— *Petrarchae Francisci*, 217-218.
— *Picinici Scipionis*, 223.
— *Pinelli Io. Vincentii*, 284.
— *s. Prosdocimi*, 289.
— *Zeni Caroli*, 221.
Vitae *ducum venetorum*, 164, 174, 207-209, 212-213.
— *philosophorum*, 54.

Zodiacus, 6.

III.

INDEX LOCORUM.

Abbatia, 12, 236.
Abdua (flum.), 227, 234.
Abrutium, 118.
Absorus, 71.
Absus, 73.
Absyrtus, 73.
Acelum, 170.
Adda. V. Abdua.
Aegaeum (mare), 173, 297, 300.
Aegyptus, 73 — *Netanabus*, 62 — *Reges*, 90.
Africa, 11, 60, 73-74, 98.
Aich. *Ioannes*, 101.
Alamannia. *Averardus*, 129.
Alba. *Regnum*, 17.
— specula, 245.
Albona, 116, 148.
Alençonium. *Phil. patr. aquil.*, 115.
Alipha. *Moenia*, 15.
Alis (flum.), 73.
Alliola, 170.
Alpes, 274.
Altavilla, 51.
Altems. *Nobiles*, 137.
Altilia, 170.
Aminore, 73.
Amstelodamum, 302.
Amurianum, 170.
Anania. *Gaytanus Benedictus*, 86.
Ancona, 118, 277.
Anglia, 170 — *Reges*, 80, 82, 102, 123, 204.
Anguillaria. *Gastaldia s. Ant.*, 251.
Antilibanus, 295.
Antiochia. *Iconographia*, 80 — *Antiochus rex*, 65 — *S. Petrus*, 283.
Aponus. *Petrus*, 300.
Aprimonasterium, 291.
Apulia, 27, 285 — *Frumenta*, 204.
Aquileia, 143-144, 148, 151, 170 — *Abbatia s. Mariae*, 148 — *Archidiaconatus*, 134 — *Inscriptiones*, 121 — *Obsidio*, 243 — *Patriarchae*, 117, 119 — *Praepositus s. Stephani*, 131 — *Vetustas*, 124, 139 — *Albertinus*, 146.
Aquileia nova, 118.
Arabia, 73.
Aragonia, 233 — *Reges*, 286-288.
Arcanum. *Leonardus*, 130 — *Violissa*, 133.
—— maius, 129.
Archiacum. *Simon cardinalis*, 87.
Archian, 148.
Archipelagus, 297.
Arcoli, 228.
Arctus, 293.
Arduina (villa), 158.
Aretium. *Bandinus Dominicus*, 298.
Ariminum, 92, 299 — *Henricus*, 165.
— *Notatu digna*, 34.
Arna. *Terraemotus*, 84.
Artenea, 130, 139.
Arthous, 106.
Arvernia, 132.
Asia, 73-74 — *Regna*, 89.
— maior, 73.
— minor, 73, 297.
Asylum. V. Acelum.
Athenae, 2, 11 — *Demas orator*, 45.
Atheste, 237-239 — *B. Beatrix*, 247.
— *Lapides*, 120.
Attems. *Castrum donatum*, 131 — *Marchionatus*, 129.
Attimis, 148.
Augia. *S. Marcus*, 198.
Augusta Vindelicorum, 186, 248.
Aulecta. *Cappellus Guillelmus*, 30.
Auronzo, 151.
Austria. *Archiduces*, 133, 204 — *Duces*, 132, 202-203, 266 — *Ioannes*, 193.
Avenio. *Sedes pontificia*, 95.
Avianum, 148.
Aymanum, 170.

Babilonia, 172 — *Soldanus*, 77.
Basilea. *Concilium*, 240.
Bassanello, 231.
Belgradum, 148.
Bellinzona. *Gerardus*, 145.
Bellunum, 259, 265-267 — *Chroni-*

Gradisca, 148, 227 — *Venusta*, 137.
Gradus, 151, 169-171 — *Patr.*, 127.
Graecia, 1, 73, 112, 238 — *Regna*, 89 — *Septem sapientes*, 10-11.
Graeciana. *Conradus archiep.*, 121.
Groben, 132.

Haga Comitis, 304.
Heraclea, 196.
Heraclia. V. Heracliana.
Heracliana, 169-171, 174.
Herbipolis. *Annales*, 81.
Hetruria, 54, 185, 189-192 — *Magni duces*, 293-294, 307-308.
Hibernia. *Descriptio*, 69, 73.
Hierusalem, 295 — *Ioannes rex*, 158.
Hispania, 40, 73, 180 — *Bella*, 26 — *Reges*, 203.
Hispaniae, 114, 308.
Histria, 169, 171, 202, 204 — *Historia*, 91, 140 — *Marchiones*, 126 — *Patriarchae*, 141 — *Vinum et oleum*, 196.
Hungaria, 186, 283, 292-293 — *Reges*, 3, 49, 185-186, 199.
Hunnium, 116.
Hystrus (flum.), 106.

Iadera. *Obsidio*, 183-184.
Ianiculus (collis), 33.
Ianua. V. Genua.
Iassichum. *Nicolaus*, 126.
Illyricum, 71, 75.
—— *sacrum*, 292.
Imola, 226 — *Rambaldis (de) Benvenutus*, 26-27, 29-30, 42, 47.
India, 73, 297 — *Itinera Alex.*, 62.
— occidentalis, 307-308.
Ionium, 173.
Isontium (flum.), 117.
Istria. V. Histria.
Italia, 33, 73, 173, 181, 184, 192, 194, 197, 202, 229, 235, 240, 273, 278, 303 — *Adventus Aeneae*, 17, 35 — *Civitates*, 121 — *Descriptio*, 67, 74, 77, 104-111 — *Ecclesiae*, 122 — *Exarcatus*, 267 — *Historia*, 180 — *Nomina*, 26 — *Pestis*, 298 — *Reges*, 209 — *Regna*, 93, 126 — *Scriptores*, 302.
Iudaica (Ven.), 221.

Lacaedemone, 10-11.
Lacus. *Bernardus*, 128.
Lanzanum, 118.
Larius (lacus), 274.
Lateranum, 84.
Latisana, 148.
Latium, 103.
Laus, 76 — *Adrianus notarius*, 260.
— Pompeii, 279.
Lazisium. *Bevilaqua Georgius*, 262.
Lemovicum. *Coemeterium s. Giraldi*, 86.
Lendinaria, 236.
Leonissa. *Franciscus comes*, 107.
Leucophys (ins.), 297.
Libanus, 295.
Liburnum, 308.
Lingua Phari, 287.
Lituania. *Princeps*, 100.
Lombardia, 91, 235, 278-279 — *Historia*, 243-244, 271 — *Reges*, 77.
Lubiana. *Weicardus Ioannes*, 121.
Luca, 118 — *Brancasichis (de) Albirus*, 250.
Lucemborch, 107.
Lucemburgum. *Nicolaus patr. aquil.*, 116, 142-143.
Lugdunum Batavorum, 274.
Lupoglavum. *Confinia*, 203.

Macedonia. *Nectanebus*, 62.
Macerata, 206.
Madrisio, 148.
Maiurbum, 170.
Malghera, 165.
Malpaga. *Coleonus Barth.*, 225.
Maniacum, 148 — *Aylinus Ioannes*, 115, 120, 138 — *Domini*, 135, 143. — *Olvradus*, 129 — *Valvason Iacobus*, 117-118.
Mantua, 118, 134 — *Albertus Leander*, 83 — *Historia*, 269-270 — *Tyriaca Benedictus*, 255.
Manzanum, 117, 148.
Maranum, 148.
Marchia Carniolae, 143.
—— tarvisina, 230-232, 243, 259 — *Historia*, 182.
Mare atlanticum, 307.
Massa Babiloniae, 278.
— lubriensis, 111.
Matritum. *Perrenotus Ant.*, 292.
Meclinia. *Perrenotus, Ant.*, 292.
Mediolanum, 118, 188, 274, 277, 279 — *Biblioth. Ambrosiana*, 42 — *Contarini Aloys.*, 193 — *Franciscus aman.*, 40 — *Gabriel de Zamoreis*, 61 — *Historia*, 180, 271-273 — *Turriani comites*, 132 — *Vicecomites duces*, 51, 61, 76, 202-204, 223, 261.
Meduna, 148.
Megghes. *Expugnatio*, 201.
Melsum, 148 — *Ioannes*, 138.

Messana. *Guido de Columna*, 61.
Messina, 287.
Methamaucum, 151, 169-171.
Miletum, 10-11.
Mirandula, 227 — *Historia*, 180.
Miranum, 236.
Mithilenum, 10-11, 296.
Modeglianum, 137.
Modium, 148.
Mons braitidanus, 242.
— **Cassini.** *Diplomata*, 127.
— **Ephraim**, 295.
— **Falconis**, 117, 148, 157, 161 — *Palatium*, 94.
— **ferratus.** *Historia*, 180 — *Marchiones*, 107, 305 — *Vicecomes Ioannes*, 271.
— **longus.** *Gregorius*, 143.
— **olivarum**, 295.
— **regalis**, 148 — *Castrum*, 129 — *Conradus*, 136 — *Martinus*, 130.
— **rubeus**, 242.
— **silicis**, 230.
Montefeltro, 286.
Monthabor. *Caldarifex*, *Io*, 13, 15.
Monticulum. *Vicedominis (de) Simon*, 129.
Montorium. *Oppidum crematum*, 263.
Moravia. *Iodocus marchio*, 125.
Morbium (Porta Veronae), 262.
Moruzzo, 148.
Mossa, 148.
Murianum, 229 — *Biblioth. s. Mich.*, 180, 195, 301.
Mutina. *Historia*, 180.
Myra. *S. Nicolaus*, 46.

Natissa (flum.), 99.
Navarra. *Rex*, 98.
Nazareth, 295.
Neapolis, 33, 169-170, 286-287.
Neocastrum. *Bartholomaeus*, 287.
Nicastrum. *Episcopus*, 147.
Niem. *Theodoricus*, 95, 100.
Nison, 301.
Nizza. *Historia*, 180.
Noalis. *Ioannes*, 242.
Nocera. *Iovius*, 128.
Nola. *Antonellus*, 64.
Nonum. *Ioannes*. 232-233, 239, 242. — *Simon*, 233.
Noricum, 291.
Norientum. *Monasterium*, 291.
Novates. *Medicis (de) Andriolus*, 61.
Novents, 236.
Nuremberga, 291.

Oceanus, 106.
Octodurum, 70.
Onaria. *Eccelinus III*, 202.
Opitergium, 170.
Oriens, 92, 159.
Osopum, 126, 148.
Ossero. V. **Absorus.**

Pack. *Otho*, 50.
Padus (flum.), 80, 105, 278.
Pagus (ins.), 120, 229.
Palatium, 118 — *Codex Pauli Diaconi*, 149.
Palestina, 73.
Panego. *Comites*, 262.
Panigai, 148.
Pannonia, 150 — *Reges*. 47, 184, 199.
Paphus. *Episcopus*, 118.
Papia, 118, 188, 279.
Parisii, 167, 192 — *Bibliothecae*, 66, 83, 86, 96, 167, 231, 274 — *Codex*, 66 — *Contarini Aloysius*, 193 — *Tubero Ludov.*, 292 — *Universitas*, 112.
Parma, 118 — *Bibliotheca*, 76 — *Pharicaeis (de) Foscharinus*, 13 — *Zamoreis (de) Gabrius*, 61 — *Historia*, 74, 76, 180, 276-277, 279.
Patalonia. *Aedificatio*, 243.
Patavium, 3, 106, 118, 227, 230, 232, 234 — *Accorambona*, 290 — *Aegid. rex*, 244 — *Carrarienses*, 299 — *Contarenus iurisc.*, 190 — *Episcopi*, 205, 231 — *Eremitae*, 207 — *Familiae*, 241 — *Livius*, 12-13 — *Osius Felix*, 119 — *Aedificatio*, 170, 234-236 — *Arca Antenoris*, 61-62 — *Bibliothecae*, 28, 30-32, 43-45, 51, 57, 63, 69, 73-74, 84, 102-103, 105, 109 — *Chronica*, 237, 241-255 — *Gymnasium*, 217, 251, 253-255, 275-276 — *Palatium Ravenna*, 221 — *Reformatores studiorum*, 179 — *Statuta*, 254 — *Vastatio*, 91.
Pedemontium. *Historia*, 180.
Pedemontum (in agro tarv.), 262.
Pelestrina, 170.
Peloponnesus, 1, 9, 37 — *Bellum*, 2, 3 — *Pelias rex*, 62.
Penbefe (portus), 307.
Percotum. *Variantes*, 135.
Peregno, 295.
Pergamum. V. **Bergomum.**
Pers, 148 — *Cirus*, 117-118, 139-140 — *Fridericus*, 140 — *Nicolaus*, 129 — *Odoricus*, 129 — *Pertoldus*, 129 — *Venditio castri*. 129.

Persia, 73.
Perusium. *Palatium*, 94.
Petilianum. *Ursinus comes*, 189.
Pharus Messinae, 287.
Picenum. *Frumenta*, 204.
Pignanum. *Hainzutus*, 101.
Pigozzo, 230.
Pinzanum, 148 — *Fridericus*, 130.
Piranum, 159.
Pisae, 308 — *Hugo*, 283 — *Pons vetus*, 283 — *Schitti Iac. Seb.*, 283.
Placentia, 118, 278-279 — *Gregorius pp. X*, 98 — *Guillelmus*, 299 — *Historia*, 180 — *Ottobonus*, 232— *Ruinagia natarius*, 95.
Plebs Sacci, 236.
Poiana. *Antonius*, 129-130.
Pola, 298.
Polonia. *Reges*, 184-186, 229, 293.
Porta Capena (Roma), 34.
Portusgruarius, 148 — *Leonardus*, 127 — *Panciera Antonius*, 145.
Portusnaonis, 148 — *Castrum*, 132-133, 202 — *Crescendulus Franc.*, 136 — *Diplomatarium*, 149.
Praga. *Balthassar*, 74 — *Evang. s. Marci*, 124.
Prampergum, 148.
Pramperum. *Domini*, 135 — *Nobiles*, 132.
Prata, 148 — *Fridericus*, 130 — *Gabriel*, 130-131—*Gerardus*, 133 — *Gueeellotus*, 131—*Guecellus*, 131, 133-134 — *Nobiles*, 130-131 — *Pileus*, 232 — *Vecelletus*, 133.
Pretestagno, 148.
Prienne, 11.
Prodolonum, 148 — *Thomasius*, 129.
Protyrus, 295.
Pruch, 101.
Ptolemais, 295.
Pulcinicum, 148 — *Franciscus*, 130.
Purciliae, 147-148, 236 — *Artuicus*, 131 — *Ascanius*, 136 — *Beachinus*, 133 — *Biachina*, 131 — *Comites*, 133 — *Fridericus*, 134 — *Iacobinus*, 125 — *Nobiles*, 130 — *Sylvius*, 131.
Purliliae. V. Purciliae.
Pusterla (burgum Vicentiae), 28.
Puteus, 137.
Pyri. V. Pers.

Ragonea, 147-148 — *Feudum*, 135 — *Odoricus*, 134.
Ravenna, 118, 278 — *Coenobium d. Vitalis*, 253 — *Guido*, 299 — *Historia*, 268 — *Ioannes*, 252-253 — *Pomarium*, 110 — *Reliquiae*, 122 — *Thomas Philol.*, 219-221.
Reane, 192.
Regasta (Verona), 262.
Regium Lepidi, 118 — *Historia*, 180, 275-276—*Robertis (de) Ugo*, 252.
Reichenau. V. Augia.
Rhacusium. *Tubero Ludov.*, 292.
Rhenus, 307.
Rhodigium, 236.
Rhodus. *Antiquitates*, 302-305.
Ripalta. *Petrus*, 279.
Rivusaltus, 169-171, 173, 195-196, 199, 220.
Roma, 28-29, 68, 111-112, 114, 118-119, 150, 174, 189, 268, 285-286 — *Bibliothecae*, 34, 52-53, 116, 154, 156, 285 — *Conditio*, 97 — *Descriptio*, 33-36, 105-106 — *Historia*, 24, 41, 80, 104—*S. Maria Transtiberim*, 125 — *Muri*, 84 — *Nosocomium s. Spir.*, 270 — *Officia*, 25 — *Viri illustres*, 41.
— nova, 49.
Romania, 169, 171 — *Imperium*, 158 — *Terraemotus*, 84.
Romanum, 243—*Albericus*, 134, 232-233, 258 — *Eccelinus*, 134, 232-233, 239, 257-259, 262.
Rosazzo, 148.
Rotium. *Confinia*, 203.
Roveretum, 185.
Royemont. *Ordo Praedicat.*, 86.

Sabaudia. *Dux*, 125 — *Historia*, 180.
Sablona, 165.
Sacadellum, 129.
Sacilum, 148.
Salborium. *Promontorium*, 159.
Salernum, 285-286.
Salvarolum, 148.
Sanctus Aegidius, 97.
—— Daniel, 126-127 — *Articus*, 135 — *Canonici*, 127 — *Codices*, 139-140—*Consilium*, 136—*Franciscus*, 131 — *Fraternitas*, 136— *Gnesuta*, 130 — *Eccl. s. Michaelis*, 123 — *Historia*, 124 — *Margareta*, 130 — *Plebani Andreas*, 137 — *Portenerius Io. Ant.*, 136 — *Redditus patriarch.*, 121 — *Vicariatus*, 129-130, 133.
—— Geminianus, 54.
—— Georgius. *Benv. comes*, 207.
—— Germanus. *Riccardus*, 285.
—— Hilarius, 151.
—— Laurentius, 137.

Sanctus Vitus. *Epistola*, 126 — *Tanus*, 130.
San Steno, 148.
— Zorzi, 295.
Sardinea, 282.
Savorgnanum, 148 — *Elisabeth*, 131 — *Hector*, 131 — *Fridericus*, 128, 131 — *Tristanus*, 133, 138, 142 — *Urbanus*, 134.
Saxonia. *Georgius dux*, 50.
Sbroiavacca, 148 — *Domini*, 135 — *Io. Franciscus*, 137.
Scantia (ins.), 166.
Scarparia. *Io. Angelus*, 45.
Scithia, 73 — *Ovidius*, 12.
Sclavonia, 171.
Scotia, 73.
Sedean, 148.
Semichium. *Confinia*, 203.
Senae, 118 — *Familiae*, 139 — *Historia*, 283-284 — *Sigillum Wolferi*, 138.
Sesto, 148.
Sicilia, 73, 170, 233, 285, 287-288 — *Historia*, 180 — *Reges*, 94, 98, 105, 223.
Sidranum. *Margareta*, 129.
Sinus flanaticus, 151.
Slesia. *Duces*, 99.
Soffenbergo, 148.
Somasca. *Congregatio*, *clerr.*, 217.
Soncinum. *Eccelinus*, 257.
Sottomarina, 151.
Spegnembergum. V. Spilimbergum.
Spilimbergum, 148 — *Dynastae*, 132 — *Berchtoldus*, 132 — *Henricus*, 132 — *Ioannes*, 144 — *Walterpertoldus*, 132.
Stellata, 227.
Strassoldum, 117, 119, 148 — *Franciscus*, 137 — *Riccardus*, 117 — *Rizzardus*, 128, 132 — *Soldonerius*, 132.
Sumaga, 148.
Susana. *Prior s. Ioannis*, 130.
Sydon, 295.
Syon, 172.
Syria, 73.

Tarcentum. *Epist. Sigismundi*, 125.
Tarrentasia, 70.
Tarvisium, 234, 302 — *Clericus*, 136 — *Historia*, 265-266 — *Ludus*, 160, 169 — *Nummi*, 134.
Taurilia, 237-239.
Taurinum. *Gymnasium*, 276.
Tech. *Ludov. patr. aquil.*, 117, 142.
Tercento, 148.
Terdona. *Potestas*, 271.
Tergestum. *Capitaneus*, 202 — *Obsidio*, 99.
Terra sancta. *Iconographia*, 80.
Thebae, 73.
Thessalonica, 177.
Thuringia. *Elisab. lantgravia*, 123.
Tiber (flum.), 105.
Ticinum, 188 — *Gymnasium*, 276.
Tilavemptum (flum.), 135.
Tomba. *Meretus*, 140.
Tomi. *Ovidius*, 12.
Toppo, 148.
Torcellum, 170.
Torre delle Bebbe, 151.
Tragurium. *Episcopus*, 186.
Treviris, 291.
Tricesimum, 148.
Tridentum, 118, 236.
Trincanum. *Domini*, 127.
Trivixana, 171.
Troia, 170, 172 — *Bellum*, 234, 236 — *Excidium*, 1, 35-36, 60, 62, 99.
Tudertum. *Antonius interpres*, 45.
Tulmetium, 148, 192 — *Beatrix*, 129 — *Descriptio*, 146.
Tulminum, 148.
Turris, 148 — *Cenci de Origo*, 34.
Tuscia, 170.
Tyrolis. *Comites*, 132, 202.
Tyrus, 295 — *Gesta Apollonii*, 64.

Ungerspach. *Turriani comites*, 128, 132.
Urbinum, 286 — *Duces*, 134, 200.
Urbs vetus. *Palatium*, 94.
Utinum, 115-118, 126, 145, 148 — *Capitulum*, 148 — *Concilium provinc.*, 141 — *Direptio*, 192 — *Ecclesiae*, 121, 123, 128, 131 — *Episcopium*, 127 — *Familiae*, 126, 128, 138, 140 — *Locumtenens*, 146 — *Moneta*, 125 — *Oppugnatio*, 148 — *Susanna Odoricus*, 142 — *Tristanus de Savorgnano*, 135, 138.

Vallis Belveder, 295.
Valvasonum, 144, 148 — *Domini*, 131.
Varmum, 118-119, 148 — *Asquinus*, 134 — *Feuda*, 125.
Veglia, 151.
Venetiae, 13-14, 111-112, 118, 147, 278 — *Alexander pp. III*, 160 — *Bibliothecae*, 5, 20, 23, 81, 85, 88, 94, 105, 109, 124, 149-152, 154, 156-157, 162, 167, 176, 179-180, 182-183, 191, 193-194, 206, 220-

222, 244, 249, 263, 273, 283, 292, 301 — *Cancelleria*, 184 — *Chronica*, 139, 160-199—*Coenobium ord. Praedic.*, 87 — *Duces*, 78, 91, 130-132, 135, 141, 165-166, 170-172, 207-213 — *Ecclesiae*, 54. 90, 149, 159-160 — *Familiae*, 139 — *Iconographia*, 78 — *Nummi*, 90, 178-180 — *Nummi*, 139 — *Origo*, 195-197, 200 — *Thesaurus, s. Marci*, 125.
Venzon, 148.
Vercellae, 279.
Verona, 118, 188, 232, 234, 241-242 — *Arena*, 299 — *Arx Feliciana*, 209 — *Bibl. Saibantium*, 105, 264 — *Confinia*, 202 — *Constructio*, 170 — *Guetita s. Euphemiae*, 36 — *Historia*, 262 — *Illustratio*, 89, 263-264 — *Contarini Aloys.*, 193 — *Guarinus interpres*, 43-45 — *Pastrengicus Guill.*, 88 — *Duo Plinii*, 41 — *Ravannus*, 305.
Vicentia, 105, 234, 236 — *Bibliothecarius*, 189 — *Coenobium s. Bartholomaei*, 26 — *Chronica*, 256-258, 261 — *Confinia*, 202 — *Patavinis surrepta*, 246.
Vienna, 101, 106, 200-201.
Vigilia, 151.
Villa Corvae. *Investitura*, 135.
Villacum, 118.
Villafredda. *Lirutus Ioannes*, 139.
Villalta, 148 — *Henricus*, 134 — *Sophia*, 129.
Vindobona, 176, 210 — *Bibliotheca*, 180-183 — *Codices*, 144, 185 — *Tabularium caesareum*, 112.
Viterbium. *Annius*, 176 — *Clemens pp. IV*, 97 — *Gallicus Martinus*, 93 — *Gothofredus*, 234.

Wirtzburgum. V. Herbipolis.

Ystria. V. Istria.

Zalavilla, 258.
Zegliaco, 148.
Zoppola, 148 — *Domini*, 130.
Zucco, 148.